

Theodore Parker
1854.

Bellarm. d. translat. Imp. l. 1. c. 3. p. 1484. Platina probato auctore agnoscit.

Catalogum seu q. Synopsim Errorum, quos de Pontificibus notauit Platina, vid. apud Wolf. T. 1. Memorab. f. 865.

Vita famosque pontificum et Imperatorum

Jo. Marius Belga lib. de Schismat. & Concil. licet optime Catholicus tamen scribit. tum 32 Papas et salvatores religionis damnatos. Vid. Wolf. Memorab. Praefat. T. 1. XXI. b.

Georgius Gottfardus Canonicus Passauiensis. Plerosque Pontifices impiam ac flagitiosam Vitam traduxisse. Luce meridiana clarius est.

Ipse Platina quosdam Vocat monstra & Portenta horum. Vid. Vit. Benedict. 4. Jo. 13. Gregor. 6.

Pro M. Joanne Fabricio.
1570.

3981

Nunc Filius est
M. David Fabricius.

Hieronimus squarzaficus alexandrinus doctissimo viro Platine. S. P. Legens iuniorum scripta mente sepe mecum voluto: qd inter ingenia nostre tempestatis intersit. Offerunt se mihi hinc q veteres poetas: oratores aut historicos interptentur. Hi et si rem laboris magisq ingenij aggrediantur: tn qr suo labore gignut fructum pueris: atq nouicijs: interptando gramatice fm corticem: qd possunt. Sunt nimirum laudandi. Hinc exeunt mihi: q externa lingua scripta latina faciant. His vo: et si h non multum ingenij (ex se nihil inueniendo) ostendunt: tn satis gratiarum debemus. Declarant eni nobis lingue nostre incognita. Sed illi mihi sunt maximi: q ab se inuenta aut disposita scribunt. Hi qdem non fraudantur ferace ingenio suo. Et qr pnt posse videntur. Ex hoc numero tu te sepe mihi offers. Paucis ante annis illo clarissimo honeste voluptatis libro de rerum natura: q nihil acutius dici potest. Nunc vo magna historia: q nisi consummatissimi est viri q possit circunquaq pspicere: q corographie gentium: consiliorum ronem nosse: et qd arduum est scripta factis eqre. Quare age magne vir eius quod tibi natura largita est fac nos pticipes: q cupide Anthonium koburger in Nurenberga ingeniosum virum consulemus: vt scripta tua acuratissime imprimat semp felix vale.

Prohemium platine in vitas põtificũ ad Sixtum.iiij.pontificem maximũ.

Multa quidẽ in vita vtilia esse Beatissime pontifex:et humano generi commoda nemo ẽ qui ambigat. Scripsere philosophi multa:scripsere mathematici excogitata:et inuenta ad ingenia hominum excolenda. Magnum fuit(ne mentiar)rimari secreta nature:celos scãdere:atq3 inde ad nos doctrinam et artem earum rerum traducere:que auctor ⁊ parens omnium deus procul ab oculis mortalium collocauerat:vt cum tantam pulcritudinem:tantum ac tam perpetuum ordinem admirantes intueremur maiestatem diuini numinis merito collaudaremus.Negari certe non potest:quin ex hac philosophandi ratione magna vtilitas ad homines peruenerit ingenio precipue pollentes ... [cont.] sertim vtentes:quippe pulcritudine diuinitatis commoti humana contemnentes vitam celestem in terris ducere nituntur Verum(vt ait Poeta)Non omnia possumus omnes.Inuenienda igitur via fuit:que omnibus aditum ad felicitatem prestaret:ne solis philosophis consultum videretur.Ea certe rerum antea gestarũ cognitio est:quas ipsa historia continet:ex q̃ non qd vna:sed quid omnes etates egregie fecerint colligẽtes:magistram vite nostre vetustatem ipsam habituri:priuati etiam quouis imperio digni existimamur.Preterea ex hac cognitione:ad prudentiam:ad fortitudinem:ad modestiam:ad omnes deniq3 virtutes animi hominum ita concitantur:vt laude ipsa nil antiquius:turpitudine autem nil detestabilius existiment.Quid si veteres illi apud quos virtus ĩ precio fuit celebrari maiorum suorum:statuas ĩ foro collocatas pro templis ac alijs in locis publicis volebant ad vtilitatem hominum respicientes:quanti a nobis faciẽda est historia:que non muta:vt statue:non vana vt picture:veras preclarorum virorũ imagines nobis exprimit:quibuscum loqui:quos consulere et imitari vt viuos fas ẽ. Addo preterea quod historie lectio que vitam hominum continet ad eloquentiã ad vrbanitatem:ad vsum rerum quauis facultate gerendarum confert plurimu3 atq3 adeo quidem:vt eos etiam qui reb9 gestis nequaq̃ interfuere:dum aliquid composite atq3 eleganter narrant:supra ceteros sapere et intelligere arbitramur. Tu itaq3 theologorum ac philosophorũ princeps:hac hominum vtilitate motus simulq3 dignitati ecclesiastice consulens non frustra mandasti:vt res gestas pontificum scribentem:ne illorum benefacta perirent negligentia scriptorum:qui suo sudore ⁊ sanguine hanc rempu. christianam tam amplius nobis:tamq3 preclaram relinquere:vtq3 deinceps haberẽtur posteri nostri quoad bene:beateq3 viuendum incitarentur:cum legendo perdiscerent quid imitari:quidve fugere oporteret.Non sum tamen nescius futuros q̃sdam:qui dicant me hoc onus frustra suscepisse:cum id antea a plerisq3 factu3 sit Leguntur certe multi(Damasum semp excipio)qui nullum florem orationis:nullam compositionem et elegantiam sequũtur:non de industria(vt ipsi iactitant)ornatum fugientes:quod eleganti stilo res sacre scribi non debeant:sed inscitia et ignoratione bonarũ litteraꝝ.His autẽ obijcere:Augustini Hieronimi Ambrosij Gregorij.Leonis.Cypriani.Lactãtij eruditionem et doctrinam sit satis:qui hac in re Ciceronis auctoritatem sequentes arbitrati sunt:nil esse tam incultum et horridum.quod non splendesceret oratione. Non negauerim tñ huic generi scribendi difficultẽ quandam inesse.cu3 nudis verbis interdũ:ac min9 latinis q̃dã exprimẽda sunt:que ĩ nr̃a theologia ꝑtinẽt. Hec aũt ad latinitatẽ:q referãt magnas ꝑturbatões ingenijs nr̃oꝝ tẽpoꝝ:hac cõsuetudine imbutis afferat necc̃e ẽ:mutatis ꝑsertim termis:vñ oĩs disputãdi ac rõcinãdi series colligit̃.S3 habeat hãc q3 auctoritatẽ etas nr̃a:vel christiana theologia poti9.Fingat noua vocabula latina faciat:ne veterib9 tãtũmõ id licuisse videat̃. Veꝝ iã tãdẽ huic ꝓhemio finẽ ĩponã:vbi lecturos pri9 admonuero ñ ẽẽ mirãdũ:si cũ pontificũ vitas ⁊ mores scripturũ me pollicit9 sũ.Imperatoꝝ q3 pricipũ:ac ducũ res gestas ĩserueri.Adeo eĩ hec sibi cõnexa sũt:si prios ĩpatores dñ xp̃iaĩs aducrsant̃.si vltĩos dñ fauẽt ĩspicis:vt alteꝝ ĩtegre sine alt̃o exprimi nequerit.Legnat ergo equo aĩo:et si qd emolumẽti ex hac scriptõne nr̃a ꝯceperit:tibi soli pontifex optime gratias agãt:cui9 sanctissimo imperio libenter obtemperaui.

Tabula Summorum pontificum a s̄co Petro usque ad Paulum 2m inclusive. fo

Anacletus 6
Alexander 1
Aniretus 9
Antherus 12
Anastasius 20
Anastasius 24
Agapetus 28
Adeodatus 34
Agatho 34
Anastasius 43
Agapitus 44
Alexander 61
Anastasius 11
Alexander 12
Alexander 19
Alexander 102

Bonifatius 22
Bonifatius 21
Benedictus 29
Bonifatius 31
Bonifatius 31
Bonifatius 32
Benedictus 36
Benedictus 40
Bonifatius 42
Benedictus 43
Benedictus 44
Benedictus 46
Bonifatius 46
Benedictus 46
Benedictus 48
Benedictus 49
Benedictus 60
Bonifatius 81
Benedictus 88
Benedictus 92
Bonifatius 98

Cletus 4
Clemens 4
Calistus 10
Cornelius 12
Caius 14
Celestinus 22
Conon 31
Constantinus 39
Cristophorus 43

Clemens 49
Calistus 69
Celestinus 10
Clemens 14
Celestinus 14
Celestinus 18
Clemens 81
Celestinus 86
Clemens 88
Clemens 92
Calistus 116

Dionisius 13
Damasius 19
Donus 34
Donus 46
Damasius 60
Deusdedit 32

Euaristus 6
Eleutherius 9
Eutichianus 14
Eusebius 14
Eugenius 34
Eugenius 41
Eugenius 11
Eugenius 101

Fabianus 12
Foelyx 14
Foelyx 19
Foelyx 24
Foelyx 21
Formosus 42

Gelasius 24
Gregorius 30
Gregorius 39
Gregorius 40
Gregorius 41
Gregorius 41
Gregorius 49
Gregorius 61
Gelasius 68
Gregorius 14
Gregorius 11
Gregorius 82
Gregorius 94
Gregorius 101

Higinus 8
Hilarius 24
Hormisda 26
Honorius 33
Hadrianus 44
Hadrianus 40
Hadrianus 41
Honorius 69
Hadrianus 11
Honorius 11
Hadrianus 83
Honorius 84

Iulius 18
Innocen 21
Ioan 21
Ioan 21
Ioan 29
Ioan 33
Ioan 31
Ioan 38
Ioan 38
Ioan 49
Ioan 41
Ioan 43
Ioan 44
Ioan 44
Ioan 44
Ioan 46
Ioan 41
Ioan 41
Ioan 41
Ioan 41
Ioan 48
Ioan 48
Ioan 49
Innocen 10
Innocen 14
Innocen 19
Innocen 83
Ioan 83
Ioan 90
Innocen 93
Innocen 100
Ioannes 102

Linus 4
Lucius 13
Liberius 18
Leo 23
Leo 38
Leo 44
Leo 48
Leo 43
Leo 44
Leo 44
Leo 44
Leo 60
Lucius 10
Lucius 13
Lando 43

Marcellinus 14
Marcellus 14
Melciades 16
Marcus 18
Martinus 34
Martinus 41
Martinus 44
Martinus 84
Martinus 104

Nicolaus 40
Nicolaus 60
Nicolaus 83
Nicolaus 86
Nicolaus 112

Petrus 1
Pius 8
Pontianus 11
Pelagius 29
Pelagius 30
Paulus 42
Pascalis 46
Pascalis 64
Pius 118
Paulus 122

Romanus 42

Syxtus 1
Soter 9
Sepherinus 10
Stephanus 13
Syxtus 13
Silvester 16
Siricius 20
Sozimus 21
Syxtus 23
Simplicius 24
Symachus 26
Silverius 28
Sabinianus 31
Severinus 33
Sergius 31
Sisinnius 38

Stephanus 42
Stephanus 43
Stephanus 46
Sergius 48
Stephanus 41
Stephanus 42
Sergius 43
Stephanus 44
Stephanus 44
Silvester 48
Sergius 48
Silvester 49
Stephanus 60

Telesphorus 8
Theodorus 34
Theodorus 42

Urbanus 11
Vigilius 28
Vitalianus 34
Valentinus 41
Victor 60
Victor 64
Urbanus 64
Urbanus 14
Urbanus 81
Urbanus 94
Urbanus 96
Victor 10

Zacharias 41

Mysterio non caret, q̃ citra Rom. P. Petri successor. Sabini q̃dam, nemo tñ illorum nomen illius assumere voluit, in cuius ipso factis hesitant, sc. nec filium, nec germ. Petri usurpatur. Cons. T. 1. Annal. f. 876.

...tine historici liber de vita christi: ac pontificum omniū: qui hactenus ducenti ⁊ vigintiduo fuere.

Obilitatis maximā partem duci ex his

maioribꝰ qui clari iustiq; fuere: quiq; ob singularem aliquam virtutem imperauerunt: nemo ē qui ambigat: nisi qui Platonis auctoritatē non adeo probat: cuiꝰ quadripartitam de nobilitate diuisionē: quātum ad genus pertinet: christus rex noster consecutus est. Quem enim ex gētilibus habemꝰ: qui gloria et nomine cū dauid ⁊ Salomone: quiq; sapientia ⁊ doctrina cū christo ipso conferri merito debeat ac possit. Neminem certe. Nascitur christus ex tribu iuda nobilissima quidē ob vetustatem ⁊ imperium inter hebreos vnde propheta Jacob inquit. Non auferetur sceptrum de tribu iuda quoad venerit qui mittendus est: his erit profecto expectatio gentium. Quot autem reges vel duces vel pontifices in ea tribu fuerint non attinet dicere: cum libri tum noui: tum veteris testamenti huius nobilissime genealogie mentionem faciant. Uerum cum post longissima tempora inter Aristobolum et Hircanum Alexandri regis et pōtificis filios orta seditio de principatu esset: tandem Herodi alienigene regnum iudeorum a romanis tradit: ex patre cū Idumeo: et matre arabe natus et iudeorum legisperitos interfecit: et genealogias incendit ad integendam generis sui notam. Cessauit ergo ac merito q̄dem eorum vnctio: hoc est imperium: q͛ ex Danielis sententia sanctussanctorum venerat: quem Maria virgo angelo annunciante ex spiritusancto concepit. ⁊ peperit in bethleem iude: Cyrino tum Syrie preside anno ab vrbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo: imperij vo Augusti cesaris: qui tum orbi imperitabat anno quadragesimosecundo. Imperium enim a Caio cesare: tum propinquitatis: tum hereditatis iure accipiens: vel potius pulsis: ac interfectis parricidis tyrannisq; rempu. vsurpare conātibus monarchiam orbis terrarum ī meliorem formam redigens: suis temporibꝰ miram felicitatem prestitit. Nam pacatō rebus tum externis: tum domesticis tanto in honore non solum apud suos: verū etiam apud exteros reges fuit: vt eiꝰ nomine ciuitates conderet: quas Sebastas vel cesareas appellarunt. Uenere etiam multi reges ad vrbem visendi hoīs causa: quos ita comiter. et perbenigne suscepit: vt ex amicis sibi amicissimos redderet. Cum ciuibus autem suis humanissime vixit: in delinquentes Clemens: erga amicos liberalissimus est habitus: in cōparandis amicis rarus: in retinendis cōstantissimus. Liberalium artiū adeo studiosus fuit: vt nullꝰ pene laberetur dies in quo non legeret aliquid: aut scriberet aut declamaret. Ingenio et doctrīa Salustij. Liuij. Uirgilij. Oratij. Asinij pollionis: Messale Coruini oratoris insignis delectatus est: quorum scriptis etiam eiꝰ res geste immortalitati commēdate sunt. Urbem romam ita exornauit: vt gloriatꝰ sit se vrbem latericiam inuenisse: marmoream relinquere. Hanc felicitatem que (ne mentiar) magna fuit: maiorem certe reddidit saluberrimo ortu suo christꝰ rex noster. Intercessere autē a creatione mūdi vsq; ad hunc felicissimum natalem diem anni quinq; milia centū ⁊ nonaginta nouem. Nascitur puer sine dolore matris: quippe qui diuinus erat: non humanus partus: vnde mater integra statim surrexit: et infantem de more pannis inuoluit. E taberna autē meritoria ī trāstyberina regione ex terra oleum erupit: vt ait Eusebius: fluxitq; toto die sine īteruallo christi gratiā gentibus ostendens Narrat Orosius Augustum cesarem eadem die mandasse: ne quis se dominū deinceps vocaret. Diuinantem credo verū principem orbis terrarum ac mundi totius natum esse. Idem quoq; mandauit vt in orbe romano omnium hominum capita censu notarentur: ac si maiori principi

rationem gubernati imperij aliquando redditurus esset. Huic autem censui Cyrinum virum consularem ex senatusconsulto pfecit. Pax pterea et qes tanta fuit cum domi tum foris quanta vnq antea. Hunc em iusticie: et pacis regem phete appellarunt. Defertur autem octaua die ad templum circucisionis causa: neqz em venerat abrogare legem: sed adimplere. Erat autem circucisio testamenti signuz inter deum et homines: vt ait Augustinus Die vero terciodecimo adorat a magis: et muneribus donat: qui ex oriente hierosolimam eius rei causa venerant. Magos enim qdam orientales populi reges suos et sapientes appellant. Ne vero legem moyseos ptermittere videretur: mater purificationem sumptura: licet intacta et incorrupta lustratione minime indigeret: puerum ad templum defert. Hunc autem Symeon vir iustus et singularis religionis in vlnis retinens diuino numine afflatus regem suum: et saluatorem profitetur: vnde ihesus xpc appellatus est. Naz ihesus nome saluatoris est: xpc vero regis qui mistico illo chrismate vnctus: quo reges omnes: Messias hebraice dicitur: Ut enim romani imperatores purpura: sic hebreoz reges vnguento ceteris insigniores habebantur. Idem facit Anna spiritu phetico incitata. Quid de christo senserint sibille: non est cur scribamus: cum omnes fere eius saluberrimum aduentum pdixerint. Celebrata hac lustratione recognitoqz iure primogenioz sm legem diuinam in nazareth patriam rediere ciuitate Galilee: vbi p qetem Joseph existimatus xpi pater ab angelo admonet vt fugiens in egyptum puerum secum et matrem deferat. Futuz enim paulopost nisi id fecerit: vt herodes pueroz occideret Ueruz id agere tunc qd destinauerat homo crudelissimus no potuit. a filijs em ob seuiciam accusatus: romam ad causam dicendam pficiscit: q simulata concordia in puinciaz rediens. Aristobolu et Alexandrum filios adolescentes qdem egregios: et doctos quippe: q apud cesarem Augustum fuerant educati in cesarea laqo pemit. Ad necez deinde pueroz conuersus homo regnadi cupidus: q natum esse alterum regem iudeoz a phetis intellexerat: omnes q tum in Bethleem erant: et finibus suis a bimatu et infra occi[...]et sm tempus quod a magis exquisierat: nec filio prio eius etatis parcit. Unde ferunt augustum cesarem crudelitatem hominis detestatum hoc dixisse. Maluissem herodis porcus esse q filius. Judei enim ex lege non modo degustare: sed tangere etiam suillam carnem phibentur: quare fit vt neqz eos alant neqz comedat: hanc ob rem in porcos clementes dicunt Joseph autem septennio in egipto commoratus: vbi herodem tyrannum tabo et sacro igne mortuum intellexit: hierosolimam cum puero pficiscitur: nec diu ibi immoratus: quod Archelaum herodis filium regnare intellexerat in partes Galilee alterius imperio obtemperantes: secessit et Nazareth ciuitate incoluit: vnde puer Nazareni nomen sumpsit. Dum autem in egipto esset cecidere (vt Hieronimus ait) deorum omnium simulacra: cessarunt oracula: et mors quorundam demonum subsecuta est ex vaticinio phete Ecce inquit leuem nubem conscendet: et mouebuntur simulacra egipti ab eius cospectu: et cor egipti in eius medio tabescet. Annum vero duodecimum agens hierosolimam cum parentibus de more ad diem festum celebrandum proficiscitur. Ubi vero postea peracto sacro abeuntes cum puerum subsequi non viderent: solicitudine pleni ad templum redeunt: cumqz doctores sciscitantem offendunt: quid maxime adolescentem deceret. Supra etatem em sapiebat: quia (vt euagelista ait) dei gratia et virtus in illo erat. Parentes deinde bene monentes secutus in patriam reuertitur. Quid vero egerit in hac etate vsqz ad trigesimu annu: q a Johanne Zacharie filio aqua baptizatus est dicere pretermittam: cum non solum euangelia et epistole rebus a se optime ac sanctissime gestis plene sint: verum etiam eorum libri: qui ab eius vita moribus et institutis abhorruere. Flauius ille Josephus qui lingua greca antiquitatem iudaicam vinginti libris conscripsit cum ad Tyberij principis imperium venisset: fuit inquit eisdem temporibus Jhesus vir quidam sapiens: si tamen virum eum nominare phas est. Erat enim mirabiliuz operum effector: ac hoim doctor: eorum maxime qui que vera sunt libenter audiuit: hanc

ob rem multos tum ex iudeis: tum ex genti bus sibi adiunxit: christus hic erat. Nunc autem cum Pilatus a principibus nostre gentis instigatus in crucem agendum cen- suisset: non tamen hi deseruere qui eum ab initio dilexerant. Eisdem preterea die ter- cio post mortem viuus apparuit: quemad- modum diuinitus inspirati prophete et hec et alia de eo innumerabilia miracula futu ra esse predixere. Perseuerat et vsq; in ho- diernum diem celebre christianorum nomē ab ipo sumptum: perseuerat et genus. Idē quoq; Josephus Johannem baptistam ve rum prophetam: et ob eam rem ab omnibꝫ in precio habitum iussu herodis magni he rodis filij pauloante mortem christi cesum fuisse affirmat in castello Macherunta: non quod sibi et regno timeret (vt idē ait) sed quod Herodiadem Agrippe sororem ac Philippi fratris viri optimi vxorem ince- stis nuptijs sibi coniūxerat. Hic est ille Jo hannes: quo nemo maior inter natos muli erum fuit saluatoris nostri sententia. Intē- ficitur et christus verus dei filius: verita- tis iusticie pietatis religionis assertor āno decimooctauo Tyberij cesaris: etatis vō sue anno trigesimotercio: et eo magis quod ei vita propagata est: ab octauo kalendas ianuarij vsq; ad octauū kalendas aprilis: quo die conceptus in virginis vtero est de spiritusancto. Accusatus a iudeis: ꝙ sab- batis non vacaret: saluti hominū quouis tempore consulens: et quod baptismuꝫ cir- cumcisioni anteferret: et ꝙ abstinentiā suil le carnis auferret: quibus in rebus iudai- ce religionis sacramenta consisterent. Ce dis autem tam nepharie etiam celi ipsi si- gna dedere. Nam et solis tanta defectio fa cta est hora sexta diei: vt et dies in obscu- ram noctem versus sit: et Bithynia etiam licet multum a hierosolimis distet terremo tu concussa: et multa Nicene vrbis edificia corruere: et velum tēpli quod sepabat duo tabernacula scissum: audita et vox ex ady- to tēpli hierosolimitani: trāsmigremꝰ ciues ex his sedibꝫ Admonitus Tyberiꝰ a Pi- lato de christi morte ac dogmate ad senatū retulit: censuitq; christū in deos referendū ac templo honorandū. Fieri id nō modo se natus vetuit: quod nō ad se priꝰ: ꝫ ad Ty- berium scripsisset Pilatus: verūetiā pellē- dos vrbe tota christianos cēsuit. Proposita sunt accusatoribꝫ premia: quos Tyberius a tanto scelere minis et morte prohibuit. Auctores aūt tam nepharij parricidij pe- nas dedere. Nam et Judas laqueo vitam finiuit: et Pilatus maris calamitatibꝫ ve- xatus sibi manū iniecit: licet sint q scribāt eū sceleris penituisse ac veniā a deo meritū Judei aūt amissa libertate iusti sanguinis meritas penas adhuc luunt. Hec sunt fere que d vita christi regis ac pontificis nostri ꝙ breuissime scribēda censui: quo et mihi facilior aditus ad opus mente cōceptū da- retur: et legentibꝫ gratior fieret lectio: que tanꝙ irriguus fons ab imperatore christia- noꝝ in pontifices Romanos p ordinē vsq; ad tempora Sixti quarti deriuaretur.

Petrus

Post christi mortem et resurrecti onem completis iam diebꝫ pen- tecostes spm̄ sanctū accepere di- scipuli: quo imbuti varijs linguis res ge- stas summi dei locuti sunt etsi pleriq; eorū sine vlla eruditione sint habiti: maxime vō Petrus et Johānes. Eoꝝ aūt vita ad vtili tatem cōmunē respiciebat: nil proprij habe bant: quicqd ante pedes eoꝝ ob religioneꝫ ponebatur: id totū vł partiebāt inter se ad cōmoda nature vel paupibꝫ erogabāt. Hi vō puincias ptiti sūt Thomas Parthos sortitus ē: Matheus ethyopiā. Bartholo meus indiā citeriorē. Andreas scythiam. Johānes asiā: vnde et apud ephesū cōmo- ratus post longos labores et diutinas soli citudines e medio sublatus ē. Petro autē principi apostoloꝝ pontus Galatia: By- thinia: Cappadocia obtigit. Hic eñ natio ne galileus ex Bethsaide ciuitate Johan- nis filius Andree apostoli frater: primꝰ se dit annis septē in episcopali sede apd An- tiochiam Tyberij tempore: qui Augusti priuignus et heres: annis vigintitribꝫ va- rie imperauit. Neq; eñ inter malos omni- no: neq; inter bonos principes numerari potest. In homine fuit multa litteratura et grauis eloquentia: bella p se nunꝙ: ꝫ p le- gatos gessit: tumultꝰ exortos prudēter sup pressit. Multos reges a se blanditijs euo- catos nunꝙ remisit: maxie vō Archelaum Cappadocem cuius regnū i puinciā vertit Multos senatores pscripsit: q̄sdā etiā intē fecit: magnis q; supplitijs ab eodē necat. C Asiniꝰ gallus orator Asinij Polionis filiꝰ Morit et Vocienus mōtanus narbonēsis orator i balearibꝫ: eo eñ relegatꝰ a Tybe- rio fuerat. Fratrē q; Drusū veneno eiꝰ iussu necatū tradūt historici. Hac tū moderatōe vsus est: vt publicanis qbusdā et psidibus

Calligula, mala bestia.

ꝓuinciaꝝ augenda esse vectigalia dicen
tibꝫ rñderit: boni pastoris esse tondē pec⁹
non deglutire. Mortuo Tyberio. C.
Claudius cognomento Callicula a Ca
strensi loco ducto impiū occupat. Fili⁹ ei
Drusi augusti cesaris priuigni ⁊ ipsius
Tyberij nepos habebat̄: homo omniū
sceletissim⁹. Nil em̄ vel domi vl' foris strē
nue gessit. Auaricia omnia expilauit: tā
te libidinis fuit: vt etiam sororibꝫ stupꝝ
intulerit. Tante crudelitatis: vt sepi⁹ ex
clamasse dicat̄: vtinam ꝓplus Romanus
vnam ceruicem hr̄et: exules q̄ꝫ omnes in
terfici iussit. Naꝫ cum vnum ab exilio re
uocasset: q̄reretq̄ꝫ qd potissimum exules
optarent: cū ille imprudent̄ rn̄disset: mor
teꝫ ꝑncipis omnes passim sustulit. De cō
ditione tp̄m suoꝝ sepe etiam q̄stus ē: qd
nullis calamitatibꝫ publicis insignirent̄
velut Tyberij tp̄a: qbꝫ obtrita ferunt ad
viginti milia hominū casu theatri apud
Tarracinam. Ita aūt Virgilij: ⁊ Liuij glo
rie inuidit: vt paulū abfuerit: qn eoꝝ scri
pta ⁊ imagines ex oībꝫ bibliothecis amo
ueret: q̄ꝝ alteꝝ vt nulli⁹ ingenij minimeq̄ꝫ
doctrine: alteꝝ vt v̄bosum in historia ne
gligentemq̄ꝫ carpebat. Dicebat Senecaꝫ
harenaꝫ esse sine calce. Preterea v̄o Agrip
pam herodis regis filium a Tyberio in
carcerem ꝯiectum liberat: ⁊ regem iudee
facit: q̄ herodem accusauerit: ip̄m aūt he
rodem ꝑpetuo exilio Lugdunum relegat
Seipsum v̄o in deos transfert: imagines
in templo hierosolimitano collocat. Po
stremo aūt a suis tandē necat̄: imperij an
no. iij. mense. x. Duo libelli in scriptis ei⁹
repti sunt: quoꝝ alteri pugio: alteri gladi
us ꝓ signo erat impssus. Ambo lectissi
moꝝ viroꝝ vtriusq̄ꝫ ordinis senatorij ⁊
equestris nomina ⁊ notas ꝯtinebant mor
ti destinatoꝝ. Inuenta est ⁊ ingens arca
varioꝝ venenoꝝ: qbꝫ mox Claudio cesa
re iubente demersis infecta maria ēdunt̄
non sine magno piscium interitu q̄s eue
ctos in ꝓxima littora passim estus eiecit.
Libuit hec hominum monstra ꝑscribē: q̄
facili⁹ appareāt deum vix potuisse tum reti
neri ab excidio orbis terraꝝ mundiq̄ꝫ to
ti⁹: nisi ⁊ filium misisset: ⁊ ap̄los q̄ꝝ san
guine humanum gen⁹ Lycaonem imita
tū ab interitu redimeret̄. Hoꝝ itaq̄ꝫ tpi
bus fuit Petr⁹ ille: quem his v̄bis xp̄c al
locutus est. Beat⁹ es Simon bariona: q̄r
caro ⁊ sanguis non reuelauit tibi: ſ; pat̄
meus q in celis est: ⁊ tu es Petrus ⁊ sup
hanc petram edificabo ecclesiam meam:

ac tibi dabo claues regni celestis ptāteq̄ꝫ
ligandi ⁊ soluendi. Is v̄o omnium dilige
tissim⁹ vbi Asiaticas ecclīas satis ꝯfir
masset: ꝯfutatis eoꝝ opinionibꝫ. q circūci
sionem approbabant: secundo Claudij an
no in ytaliam venit. Claudi⁹ eni. C. Cal
licule patru⁹: quem nepos in ludibrium
reſuauerat impiuꝫ accipiens: qnt⁹ ab au
gusto Brittaniam: quaꝫ neq̄ꝫ aū Julium
cesarem neq̄ꝫ pt⁹eum q̄sq̄ attingē ausus ē
in deditōneꝫ accepit. Orchadas insulas
romano adiecit impio. iudeos tumultuā
tes roma expulit: ꝯpssit ⁊ seditiones in
iudea a q̄busdaꝫ pseudo ꝓphetis ꝯcitatas
Obtrita eꝭ sunt triginta milia iudeoꝝ in
portis hierosolimtani tēpli azimoꝝ diebꝫ
Cumano ei⁹ iussu ꝓcurante iudeam. La
boratū eodē q̄ tpe annone caritate vbiq̄ꝫ
est. Agabo ꝓpħa tantam calamitatē ꝑdi
cēte. Ab externo hoste secur⁹ ꝑfecit aq̄du
ctuꝫ: cui⁹ ruinas apud lateranū cernim⁹
a Caio inchoatū. Emittē q̄ꝫ fucinū lacuꝫ
est aggressus: non min⁹ ꝯpendij spe q̄ glie
cum qdam ꝑuato sumptu emissuꝝ se pol
licer̄: si sibi siccati agri ꝯcedent̄. Per tria
aūt passuum milia ptim effosso mōte ptim
exciso cuniculū egre absoluit. pt⁹. xj. an
nos trigintamilibꝫ hoīm ibi sine intmis
sione elaborantibꝫ. Portum q̄ꝫ ostienseꝫ:
quē adhuc cū admiratione intuemur ex
truxit: ducto dex̄ leuaq̄ꝫ brachio ad coher
cendos maris fluct⁹. Messalina vxore cō
iuncta ꝓbri ⁊ infecta. Agrippinaꝫ Ger
manici fris sui filiaꝫ ꝯ ius fasq̄ꝫ ducit vxo
rem: a q̄ postea imperij. xiiij. anno boletis
veneno illitis necat̄. Petr⁹ itaq̄ꝫ romam
caput orbis terraꝝ tunc venit: ⁊ qd hanc
sedē pontificali digtati ꝯuenientē cerne
bat: ⁊ huc ꝓfectū intellexerat Simonem
magum samaritanum q̄ndam: q ꝑstigijs
suis eo erroris iaꝫ deduxerat ꝓplm roma
num: vt deus credet̄. Rome em̄ iam titu
lum adept⁹ erat int̄ duos pontes posituꝫ
ac latinis lr̄is sic scp̄tū. Simoni deo scto
Hic dū in samaria eēt: tamdiu se credē in
xp̄m simulauit: q̄ad baptismū a philippo
vno ex septē dyaconis accipet: q̄ qdaꝫ po
stea i malā ptē vtēs mltaꝝ hēsum funda
mēta iecit cū selene ipudica mliere: quam
sceleris sociā hūit. ꝓuocaē petꝝ miracul̄
morte pueri hō nephari⁹ ausus ē: quē ei⁹
carmina p̄mo mouere visa sunt. veꝝ cum
postea nihilominus puer iaceret in noīe
ihu Petro iubente surrexit. Hanc ob rē
indignat⁹ Simō vidente ꝓplo se volatuꝝ
ex capitolino mōte in auētinū pollicet̄: si

Sim. Mag. ...

Petrus subsequi vellet: ea ratõe dignosci posse: vter ipo᷑ sanctio᷑ haberet̃ et deo carior. Cum iam volaret rogatu Petri ad celũ manũ tendẽtis ac rogantis deũ: ne deludi magicis artib᷒ tãtũ populũ sineret: Simon decidit ac crus infregit: cui᷒ dolore nõ ita multo post Aritie mortu᷒ est. Nam eo post tãtã ignominiã delatus a suis fuerat. Hinc Simoniaci heretici originẽ habent: qui donũ spũsscti emere ac vẽdere cõsueuissent: quiqꜫ affirmabãt creaturã nõ a deo eẽ sed ex supna quadã virtute ꝓuenire. Conuersus deinde ad propagandũ verbum dei Petrus sermone et exẽplo rogat̃ a romaĩs vt Johãni cognomẽto Marco eius in baptismate filio cõscribẽdi euãgelij negociũ tradat. Probata nãqꜫ erat eius vita probati mores. Is eñ (vt Hieronim᷒ ait) in isrl' sacerdotiũ agẽs ꝛm carnẽ leuita. id ẽ additus vel appositus ad xpi fidẽ ꝯuersus i ytalia euãgeliũ scripsit: ostẽdẽs qd generi suo deberet et christo. Extant eius euãgelia testimonio Petri cõprobata. Deinde võ in egiptũ missus (vt ait Philo iude᷒) scriptor egregius: vbi docendo et scribẽdo Alexandrinã eccl'iã optime cõstituisset: doctrina ac morib᷒ insignis: octauo Neronis anno Alexandrie moritur et sepelit̃: ĩ locũqꜫ demortui Anianus sufficit̃. Anno võ eõ moritur: et iacob᷒ cognomẽto iustus dñi frater. Nam ex ioseph et alia vxore nat᷒ erat: vel (vt alij volũt) ex sorore Marie christi matris. Hic eñ (vt Hegesippus ait) aplo᷑ tẽporib᷒ vicin᷒ ĩ vtero mr̃is sctus fuit: vinũ et sicerã nõ bibit: nĩl carnis degustauit vnq̃: intõsus nec balneo nec vnguẽto vsus est: vestib᷒ lineis tãtũmõ indut᷒. Sãctasctoꝝ ingressus: ita assidue flexis genib᷒ ꝓ salute populi orabat: vt ei᷒ genua camelo᷑ more occalluerit. Verũ abeũte ex iudea festo ipius ꝓuĩcie gubernatore: priusq̃ ei Albinus succederet. Põtifex Auan᷒ Auani filij cõpellẽs publice Jacobũ christũ dei filium negare recusantẽ lapidib᷒ obrui iussit: q cũ pceps de pinna tẽpli deiect᷒ eẽt semiuiuus adhuc: et man᷒ ad celũ tendẽs ꝓ psecutorib᷒ oraret: fuste q̃ fullones vtũt̃ tandẽ necat̃. Refert aũt Joseph᷒ hũc tãte scẽitatis fuisse: vt ꝓpẽ ei᷒ necẽ publice creditum sit Hierosolimã eẽ subuersã. Hic ẽ ille Jacob᷒ cui dñs post resurrectiõẽ apparuit: cuiqꜫ panẽ benedicẽs ac frãgẽs dixit: mi frater comede panẽ tuũ. qꝛ fili᷒ homis e morte resurrexit. Annis võ triginta hierosolimitane ecclesie pfuit. id est vsqꜫ ad septimũ Neronis annum. Cui᷒ sepulcrũ iuxta templũ vnde deiectus fuerat cũ titulo. Hadriani tẽporibus adhuc extabat. Mortuũ q̃ Barnabã Cypriũ qui Joseph leuites ꝯgnominatus est ante Petri martiriũ cõstat. Hic eñ cũ Paulo gentiũ apl's electus: vnã tñ epistolam ad eccl'iam ptinentẽ conscripsit: licet ea q̃ inter apocryphas scripturas habeat̃. Dissentiens item a Paulo ob Marũ discipulũ in Cyprũ proficiscit̃ Marco comite: vbi christi fidem pdicãs martirio coronat̃. Paulus aũt q antea Saulus dicebatur ex tribu Beniamin et oppido iudee giscalis originẽ ducebat: quo a romaĩs bello capto cum parentib᷒ suis tharsum Cilicie cõmigrauit: inde hierosolimam ob studia legis missus a Gamaliele viro doctissimo eruditur. Acceptis deinde epistolis a pontifice templi eos psequens: q christũ verũ deum esse ꝓfiterent̃. Stephani ꝓthomartiris neci interfuit. At võ cum Damascum pgeret spũ diuino ad fidem cõpulsus: vas electionis vocari meruit: nomenqꜫ a Paulo proconsule Cypri accepit: quẽ predicatõe ad fidem redegerat. Vna deinde cũ Barnaba multis vrbibus pagratis hierosolimã rediens: a Petro: Johãne: Jacoboqꜫ gentium apostolus eligit̃. Hic aũt post christi mortem anno vigesimoquĩto. id est Neroniani imperij secundo: eodem tẽpore quo Festus ꝓcurator iudee Felici successit romam vinctus. Plutarch᷒ cõcapt᷒ comitãs: vt ciuis romanus mittit̃: vbi biennio ĩ satis libera custodia manẽs: cũ iudeis q̃tidie disputabat. Dimissus tãdẽ a Nerone et predicauit multa et scripsit. Extant et ei᷒ decem ac q̃tuor epistole: ad romanos vna: ad Chorinthios due: ad Galathas vna: ad Ephesios vna: ad Philippẽses vna: ad Colosẽses vna ad Thessalonicẽses due: ad Tiotheũ due: vna ad Titũ: ad Philemonẽ alt'a: q̃ ad hebreos ei᷒ noĩe fertur: ĩcerta habebatur propter stili sermonisqꜫ differentiam. Erãt etiam: qui hanc et Luce: et Barnabe: et Clementi ascriberent. Scripsit et Petrus duas epistolas: que canonice nominãtur. Secunda a plerisqꜫ eius esse negatur: q̃ a stilo prime dissideat. Verum quia pluribus intentus esse nõ poterat: cum orationi et predicationi vacaret: duos episcopos ordinauit. Linum scilicet et Cletum: qui sacerdotale ministerium romano populo et aduenis bene sentientibus exhiberent. His rebus intentus vir sanctissimus: tãtũ nomis sibi apud omnes comparauerat: vt iã fere

Jacobus

Mors

Barnabas

Paulus

p̄ deo coleret. Hanc ob rem indignatus.
Nero mortem hominis q̄rere: vnde Pe-
trus monentib9 amicis ad declinandam
inuidiam ⁊ iraꝫ p̄ncipis via Appia ab vr
be discedens ad p̄mum lapidem xp̄o(vt
ūbis Hegesippi vtar)fit obuiā: quem q̄-
dem adorans rogat: dn̄e quo vadis? Tū
xp̄c: Romam iteꝝ crucifigi. Extat sacel-
lum eo loco vbi hec ūba sunt habita. Tū
Petrus de martirio suipsi9 dictum exi-
stimans: qd̄ in se xp̄c passurus videret ad
vrbem rediit: ac statim Clementem ep̄m
ꝯsecrat: eiq; cathedram ⁊ eccl'iam dei cō-
mendat his ūbis. Eandem ego tibi p̄tatē
ligandi ⁊ absoluendi trado: quam mihi
xp̄c reliq̄t. Spretis ac contemptis rebus
omnib9: tum corꝑis: tum fortune orōne ⁊
predicatione saluti hominum: vt bonum
pastorem decet consule. Cum hec autem
ita disposuisset: non multopost vna cum
Paulo iussu Neronis necat̄: vltimo eius
anno diuersis tamen cruciatib9. Petrus
eñ cruci affigit̄ capite in terram ūso: ele-
uatisq; in sublime pedib9: ita eñ voluit:
quod diceret se indignum esse: q̄ mortem
saluatoris imitaret̄. Sepultus est auteꝫ
in Vaticano via aurelia secus ortos Ne-
ronis: non longe a via triumphali: q̄ ad
Apollinis templum ducit. Sedit auteꝫ
annis. xxv. Paulus ūo eodem die capite
multatus: funerat̄ via ostensi: anno post
mortem xp̄i trigesimoseptimo. Hoc idem
approbat Caius historic9 in ꝓculum q̄n-
dam cathaphrigum disputans. Ego in-
quit trophea ap̄loꝝ habeo q̄ ostendam: si
ue eñ via regali ꝑgas: q̄ ad Vaticanum
ducit: siue ostiensi trophea eoꝝ inuenies:
q̄ hanc stabiliuere eccl'iam: duo certe fue-
re: Petr9 ⁊ Paulus. Preterea ūo in eis-
dem Neronianis ortis multi cineres san-
ctoꝝ martirꝝ reconditi sunt. Naꝫ cum in
cendium tp̄e Neronis a Cliuo scauri ad
exq̄lias: vsq; sex dieb9 vagatuꝫ: multas for
tunas ciuium ꝯsumpsisset: ac omnis cul-
pa p̄ncipi ascriberet̄. Ipse(vt ait Corneli
us tacitus)abolendo rumori intent9 fal-
sos testes subornauit: q̄ id factum a xp̄ia-
nis causarent̄. Vnde tot capti ⁊ interfe-
cti sunt: vt ex eoꝝ cadaueribus ꝑ aliq̄t no-
ctes lumine continuata dicant̄. Sunt tñ
q̄ dicant illud incendium ab eo excitatuꝫ
fuisse: vel vt Troye ardentis similitudi-
nem cerneret. vel offensus deformitate ve
terem edificioꝝ: ⁊ angustiis flexibusq; vi

coꝝ homo libidinosus intemꝑans seuus
⁊ auunculo Callicule omnib9 in reb9 ne-
quior ac sceleratior. Nam ⁊ magnam ꝑtē
senatus interfecit: ⁊ turpiter in scena vi-
dentib9 omnib9 cecinit ac saltauit. Tan-
te p̄terea luxurie fuit: vt frigidis lauaret̄
vnguentis: retibusq; aureis piscaret̄: q̄
attrahere funib9 purpureis consueuerat.
Hec omnia vicia p̄ncipio imperii sui ita
occultauit: vt bonam spem omnib9 pre se
ferret. Nam cum admoneret̄: vt in suppli
tio cuiusdam capite damnati ex more sub
scribēt. O vellem inq̄t nescire lr̄as: splen
dide tñ cum in vrbe: tum foris edificauit
Nam ⁊ thermas suo noīe rome: ⁊ domuꝫ
auream: ⁊ porticum trium milium passu
um mira celeritate ꝑfecit: ⁊ portuꝫ Ancii
quem ego nuper mira cum voluptate in-
speri sumptuosissimis opis extruxit. Ad
seuiciam eius redeo q̄ in Senecam p̄ce-
ptorem in. M. Anneum Lucanum poe-
tam egregium in matrem agrippinam: in
vxorem Octauiani: in cornutum ph'm p̄-
ceptorem Persei: quem in exilium egit: ī
Pisonem: in omnes deniq; qui aliquo in
p̄cio apud ciues suos erant vsus est. Tā
dem ūo ppl'i Romani iraꝫ ⁊ odium ita in
se concitauit: vt ad penas quesitus q̄ dili
gentissime sit. Que tales profecto erant:
vt vinctus in publicum sub furca ducere-
tur: ⁊ ūgis vsq; ad necē cesus in tyberim
p̄iceret̄. Verum his fugiens ad quartuꝫ
miliarium in suburbano liberti sui inter
Salariam ⁊ Nomentanam viam semet-
ip̄m interfecit: etatis sui anno. xxxii. im-
perii vero. xiiii.

Lynus

Lynus natione tusc9 p̄re Her-
culaneo: ab vltimo Neronis
anno vsq; ad Vespasiani tem-
pora ꝑuenit: a consolatu Saturnini ⁊ sci
pionis vsq; ad capitonem ⁊ ruffum consu-
les. Hoc autem interuallo imparunt: ꝭ
breui tempore: Galba: Otto: Vitellius.
Galba eñ vir antiquissime nobilitatis ī
hiberia: imꝑator a militib9 creatus: vbi
Neronis mortem comperit: romam con-
festim venit. Verum cuꝫ omnes auaritia
ac segnitia offenderet insidiis. Ottonis
rome ad lacum curcii iugulatur: sempti-
mo imperii sui mense cum Pisone nobi-
lissimo adolescente: quem in filium ꝑ ado-

ptionem susceperat. Vir certe fuit vita priuata insignis militaribus ac domesticis in rebus. Sepe tamen consul sepe proconsul frequenter dux fuit grauissimis bellis. Hunc vt laudem facit Marci fabij Quintiliani doctrina quem secum Galba ex hispania romam duxit. Otto vero materno genere quam paterno nobilior: vita priuata: mollis quippe qui Neronis familiaris fuerat inter tumultos (vt dixi) cedesque inuasit imperium. Cum autem ciuile bellum contra Vitellium in germania imperatorem creatum molitus tribus leuibus prelijs superior fuisset. vno ad alpes: alio apud Placentiam: tercio ad Castorem: quarto apud Bebriacum superatur: vnde rerum desperatione sibimet manum iniecit imperij sui mense tercio. At Vitellius familia magis honorata quam nobili Romam veniens: ac imperio potitus in omnem nequitiam seuiciam et ingluuiem prolapsus est. Nam tante voracitatis fuit: vt et sepius in die comederet: et vna cena suo iussu duo milia piscium: et septem milia auium apposita sint. Verum vbi comperit Vespasianum apud iudeam palestine ab exercitu imperatorem creatum cum legionibus aduentare primum deponere imperium constituit. postea vero a quibusdam animatus sumptis armis Sabinum Vespasiani fratrem cum Flauianis in capitolium compulit: quo quidem succenso omnes concremati sunt Quare superueniente Vespasiano cum nullum venie locum sibi reliquisset e cella palatij: in qua delituerat turpissime tractus per viam sacram: nudus ad scalsa gemonias ducitur: vbi excarnificatus in tyberim proijcitur. Hoc itaque tempore Lynus fuit petri successor. Sunt qui hunc locum Clementi ascribant: et Lynum ac Cletum pretermittant: quos non solum historia: verum etiam Hieronimi auctoritas reprehendit. Quartus inquit post Petrum rome episcopus Clemens fuit: siquidem Lynus secundus: Cletus tercius sunt habiti: tametsi latinorum plerique post Petrum statim Clementem numerent: quem certe constat (tante modestie fuit) coegisse Lynum ac Cletum ante se munus pontificatus obire ne posteris hec principatus ambitio perniciosi exempli haberetur: licet eidem Petrus quasi ex testamento successionis locum tradiderit. Lynus vero ex mandato Petri constituit: ne qua mulier nisi velato capite templum ingrederetur. Preterea vero ex sacris ordinibus bis in vrbe habitis presbiteros decem et octo: episcopos vndecim creat. Scripsit et res gestas Petri: maxime vero eius contentionem cum Simone mago. Huius autem temporibus fuit Philo iudeus natione Alexandrinus: qui multa ita eleganter et grauiter scripsit: vt dictum merito sit: aut Plato philonem sequitur: aut Platonem philo. His autem sua doctrina et elegantia Appionis temeritatem contra iudeos ab Alexandrinis missam compescuit. Rome vero imperante Claudio consuetudinem cum Petro habuit. Inde multa de laudibus christianorum conscripsit. Josephus quoque Mathie filius: et Hierosolimis sacerdos a Vespasiano captus: ac cum Tyto filio tantisper relictus: donec hierosolime caperentur. Romam veniens iudaice captiuitatis libros septem patri ac filio obtulit Lyni pontificatu: qui etiam in Bibliothecam publicam repositi sunt: et auctor ipse ob ingenij gloriam statua ac merito certe donatus est. Scripsit et alios vigintiquatuor antiquitatum libros: a principio mundi vsque ad quartumdecimum Domitiani cesaris annum. Lynus autem cum sanctitate: et moribus in precio haberetur: demones fugaret: et mortuos in vita reduceret: a Saturnino consule: cuius filiam a demonibus liberauerat: capitali supplitio afficitur: sepeliturque in Vaticano iuxta Petri corpus die vndecimo kalendas octobris: cum sedisset in pontificatu annos vndecim: menses tres: dies duodecim. Sunt qui scribant Gregorium episcopum ostiensem corpus sanctissimi pontificis ostiam: ex voto transtulisse et in templo diui Laurentij magnifice collocasse.

3. Cletus

Letus patria romanus: de regione Vicopatritij patre Emyliano adhortante Clemente pontificatus onus inuitus suscepit: licet doctrina moribus: et dignitate plurimum apud suos valeret. Fuit autem temporibus Vespasiani et Tyti a consulatu Vespasiani septimo et Domitiani quinto vsque ad domitianum et ruffum consules: vt Damasus scribit. Vespa

sianus enim (vt antea dixi) Vitellio successit: bellumq3 iudaicum biennio ante ꝑtractum. Tito filio commendauit: quod q dem biennio pt⁹ constantissime absoluit. Nam capta iudea euersis hierosolimis: temploq3 solo equato ad sexcenta milia ho minum interfecta referunt̄: licet Joseph⁹ iudeus eo bello captus: ac vita donat⁹: q̄d ⁊ mortem Neronis ⁊ Vespasionum impatorem breui futuꝝ predixerat: vndecies cētena milia ferro ac fame: eo bello perijsse scribat: captaq3 ad centum milia: ac publice venundata. Nec id ꝺō dissonum videri cum referat azimoꝝ dies tum fuisse: quo tempe ex omni iudea hierosolimam tanq̄ in publicum carcerem: tum vel marie die phase: quo xp̄m occiderunt: sunt ꝑfecti daturi penas. ⁊ frequentis contra populum Romanum defectionis: ⁊ sceleris atq3 perfidie. qua xp̄m innocentem pemere. Deuictis itaq3 iudeis triumpharunt pater ⁊ filius eodem curru vecti: subsequente Domitiano equo albo insidēte. Extant adhuc in via noua hui⁹ triumphi monimēta: apparent insculpta candelabra: apparent tabule veteris legis e templo ablate: ⁊ in triumphum ducte: hac etiā in victos humanitate vsus: vt omnes q ex familia dauid supfuissent. velut ex regia stirpe conquisitos in precio habuerit. Idem q̄ꝫ imꝑio ſp modestissime vsus est. Tante em̄ lenitatis ⁊ clementie fuit. vt reos etiam maiestatis verbis tantum castigatos dimitteret: petulantium ⁊ loquatium dicta ꝯtemneret: offensaꝝ ⁊ inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniaꝝ nimium studiosus habitus est: licet ex alieno non raperet. eis deniq3 pecunijs ad liberalitatem ⁊ magnificentiam vteret̄. Nam ⁊ templum pacis foro ꝓximum diui Claudij ceptus ꝑfecit: ⁊ amphitheatrum cui⁹ patrem cum admiratione adhuc cernimu3 inchoauit. Virtutem autem Titi filij tanti semper fecit: vt tumultuantibꝫ quibusdam ob cupiditatem impandi dixerit: aut neminē aut filium imꝑio potiturum: ⁊ merito quidem cum ob virtutem ⁊ integritatē animi. Titus amor ⁊ delitie humani generis haberetur. Nam ⁊ eloquentissimus in pace: ⁊ fortissimus in bello ⁊ clementissim⁹ in delinquentes est habitus: ita comis ⁊ liberalis vt nulli quicq̄ negaret. Hoc cum repꝛehenderēt amici respondi: se fert̄. Neminē3 a vultu principis tristem discedere oportȝ. Addidit ⁊ illud recordatus: q̄ nihil cuiq̄ muneri dedisset: amici diem ꝑdidi. Nemo ante se magnificentia maior fuit absoluto. atq3 dedicato amphiteatro thermisq3 edita venatione ferarum qnq3 milium. Reuocauit etiam ab exilio Musonium ruffum phm insignem: ⁊ Asconij pediani viri doctissimi familiaritate delectat⁹ est. Perijt autem anno imperij sui secundo. delatusq3 ad sepulcrum est publico luctu: ac si parēte orbati omnes essent. Sunt autem q scribant anno secundo Vespasiani qui annis decem impium obtinuit Cletum lino successisse. Vtcunq3 sit constat Cletum virum optimum ac sanctissimum fuisse: nihilq3 ꝑtermisisse. q̄d ad augendum eccl̄iam dei ꝑtineret. Huius autē3 tempibꝫ fuit Lucas medicus antiochensis greci sermonis apprime doctus. Pauli apostoli imitator: ⁊ omnis ꝑegrinationis eius comes ac soci⁹ Scripsit autem euangelium quod a Paulo laudat̄. Vnde merito euangelium illud suum esse Paulus dicit Apostoloꝝ ꝺō res gestas quemadmodū viderat conscripsit. Vixit annos octuaginta tres. vxorem habuit in bithynia: sepultus est constantino poli: ad quam vrbem. xx. constantij anno eius ossa cum rliquijs Andree apostoli de Achaia translata sunt. Philippus q̄ꝫ eadem tempestate ex Scythia. quam. xx. annis in fide: exemplo: ꝑdicatione retinuit. ī Asiam rediens hierosolimis morit̄. Clet⁹ autem cum ecclesiā3 dei optime ꝓ tempore ꝯstituisset: redactis in ordinem ex mandato Petri viginti qnq3 ꝑsbiteris sub Domitiano martirio coronat̄. ac sepelit̄ apud beati Petri corpus in vaticano qnto kalendas May. Affecti ⁊ alij multi martirio: inter quos est habita ⁊ flauia domicilia flauij clementis consulis ex sorore neptis in insulā pōtiā3 relegata: q2 xp̄ianā se fassa ē Sedit autem Cletus annis. xij. mense. j. diebꝫ. xj. Sedes autem hui⁹ morte diebꝫ xx. vacat.

Clemens

Clemens patria Roman⁹ de regione Celij montis. patre Faustino Domitiani tpibꝫ fuit. qui ab Augusto non⁹ Tito successit. Neroni aut Callicule similior q̄ patri Vespasiano

aut fratri: moderatior tamen primis annis est habitus. Mox in ingentia vicia prorupit: libidinis desidie: iracundie: crudelitatis: quibus criminibus tantum odij in se concitauit: vt pene patris ac fratris nomen aboleuerit. Multos autem ex nobilitate interfecit plerosque in exilium misit: eosque in loco trucidari iussit. Tante vero desidie fuit: vt in cubiculo solus muscas acuto stilo configeret: vnde quidam prodiens interrogatus esse ne quispiam cum cesare? Respondit per iocum: ne musca quidem. Eo preterea dementie et iactantie venit: vt se dominum ac deum vocari scribi colique iusserit. Hic autem secundus post Neronem christianos persequitur. Ergo cum questionibus et tormentis genus David inter iudeos mandauit: conquisitumque funditus perdi ac deleri. Tandem vero diuina superueniente vltione in palatio a suis interficitur anno imperij. xv. Huius vero cadauer per vespilones delatum ignominiose sepelitur. Phillis enim in suburbano suo latina via illud funerauit. Clemens autem quartus (vt dixi) tum erat rome post Petrum episcopus. nam Linus secundus est habitus. tercius Cletus: tametsi plerique latinorum secundum post Petrum putauerint Clementem fuisse: quod etiam epistola ad Jacobum hierosolimitanum episcopum plane significat. Simon Petrus vbi finem vite sue adesse sensit in corona fratrum positus: apprehensa manu mea: hunc inquit vrbis episcopum constituo: qui mihi in rebus omnibus postea quam romam veni comes fuit. Subterfugiebam ego tantum onus: tum ille tibi tamen consules populum dei in fluctibus ambulantem deseres: cum ei periclitanti subuenire possis. Verum hic omnium modestissimus (vt dixi) Linum et Cletum sponte sibi in tanto honore pretulit. Scripsit item Romane ecclesie nomine ad Corinthios epistolam quidem vtilem nec caracteri epistole differentem: que sub Pauli nomine ad hebreos fertur. Legitur hec publice a nonnullis: extat et secunda eius nomine: quam veteres non adeo probarunt. Disputationem quoque Petri et Appionis longo tempore ab eodem conscriptam Eusebius in tercio historie sue volumine coarguit. Peruenisse autem ad hec vsque tempora Johannem apostolum constat Zebedei filium Jacobi fratrem. Hic vero omnium nouissimus euangelium scripsit ac ea confirmauit: que a Matheo: Marco. Luca conscripta fuerant. Ferunt et id ob eam rem a Johanne postremo factum: quo Ebionitarum dogma consurgens infringeret: qui asserebant et impudenter quidem Christum ante mariam non fuisse: eius enim diuinam naturam Johannes explicat. Scripsit et alia multa: tum vero Apocalypsim relegatus a Domiciano in Pathmos insulam: quo postea interempto: et actis eius ob nimiam crudelitatem a senatu rescissis imperante Nerua Ephesum rediit: ibique vsque ad Trayanum principem consilio et scriptis ecclesias Asie sustentans senio confectus sexagesimooctauo post passionem christi in domino quieuit anno. Clemens autem: pietate religione: doctrina multos ad fidem christi quotidie traducebat. Quam ob rem. P. Tarquinus sacrorum princeps cum Mamertino vrbis prefecto Trayanum in christianos concitat. Cuius impio in insulam Clemens deportatur: vbi ad duo milia christianorum ad secanda marmora damnatorum inuenit. Dum ibi vero aque penuria laboraret: quam sexto miliario repetebant Clemens collem haud longe positum conscendens: agnum vidit sub cuius dextro pede fons diuinitus abundantem aquam scaturiebat: quo quidem et recreati omnes sunt. et multi ad fidem christi conuersi. Hanc ob rem motus Trayanus ex satellitibus suis quosdam mittit: qui Clementem in mare proijcerent: alligata ad collum anchora: cuius sacratissimum corpus non ita multo post ad litus delatum est. atque eo loci sepultum extructo templo: vnde fons diuinitus emanauerat. Hoc autem factum narrat. xix. kalendas decembris: anno. iij. Trayani principis. Sedem vero Petri retinens annis. ix. mensibus. ij. diebus. x. et regiones septem notarijs diuisit: qui diligenter res gestas martirum scriberent: et habitis quoque de more sacris ordinibus decembri mense presbiteros decem: dyacos duos: episcopos quindecim creat Eius autem in morte dies. xxij. sedes vacat.

Anacletus

Anacletus natione grecus patria Atheniensis Antiocho patre natus Clementi succedit. Nerue Trayani temporibus. Nerua enim moderate vite: tum publice: tum priuate princeps: equissimum se atque vtilem reipublice prestitit.

Traianus cognomento Vlpius xpianorum [illegible]

Preterea vero eius opa ex senatus decreto Domiciani acta abrogata sunt: vnde multi ab exilio rediere. Plerique vero bona sua quibus antea spoliati fuerant huius beneficio recepere. At Nerua cum iam senio premeretur et mors instaret: reipu. cauens. Traianum principem in filium per adoptionem accipiens: secundo et septuagesimo etatis anno moritur imperij vero sui anno. j. et mense. iiij. Nerua itaque Traianus genere hispanus: cognomento Vlpius Crinitus imperium accipiens militari gloria: vrbanitate et moderatione omnes principes superauit. Nam fines imperij longe et late diffudit. Germaniam transrenanam in pristinum statum reduxit. Datiam et multas transdanubium gentes imperio romano subegit. Parthos recepit. Albanis regem dedit. Euphratem et Tygrim prouincias fecit: Armeniam: Assiriam: Mesopotamiam: Seleutiam: Ctesiphontem: Babilona vicit et tenuit: vsque ad indie fines: et mare rubrum accessit: in quo etiam classem constituit: qua Indie fines vastaret. Anacletus autem institutis et moribus ecclesiam Romanam confirmaturus constituit: ne presul neue clerici barbam vel comam nutrirent Neue episcopus a paucioribus quam a tribus episcopis ordinaretur: vtque clerici publice non priuatim ad sacros ordines asciscerentur. Omnibus quoque fidelibus precepit: vt pacta consecratione communicarent: qui vero nollent e sacris edibus eliminarentur. Augebatur hac ratione mirumimmodum xpiana respu. Quare Traianus veritus ne quid detrimenti Romanum imperium inde caperet: terciam persecutionem in xpianos concessit: qua quidem multi interempti sunt: maxime vero Ignatius Antiochene ecclesie tercius post Petrum episcopus qui captus et damnatus ad bestias: dum Romam a Satellitibus traheretur: quos decem leopardos vocat. Omnes xpianos in itinere oratione vel litteris in fide confirmabat. Sic ingens vt ihesum xpm inueniam: ignis: crux: bestie: confractio ossium: et totius corporis contentio: et tormenta dyaboli in me veniant: dummodo xpo fruar. Cum autem iam audiret leonum rugitum: frumentum sum inquit: dentibus bestiarum molar: vt panis mundus inueniar. Moritur autem vndecimo Traiani anno: eiusque reliquie Antiochie iacent extra portam Daphnicam. At vero Plinius secundus: qui tum prouinciam gubernabat: misericordia ob multitudinem interemptorum motus ad Traianum scribit. Innumera hominum milia quotidie obtruncari: in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur: aut aliquid quod Romanas leges offenderet: nisi hoc solum quod ante Lucanos hymnos xpo cuidam canerent deo: adulteria vero aut huiusmodi crimina apud eos illicita haberi. Vnde permotus Traianus rescribit: xpianos quidam non esse requirendos: oblatos tamen puniri oportere. Perijt etiam illo tumultu Simon domini consobrinus hierosolimitanus episcopus in cruce positus filius Cleophe: qui centum et viginti compleuit annos. Hec autem que dixi sub hoc pontifice gesta sunt non autem sub Cleto: vt Eusebius in tercio hystorie sue libro ostendit. Damasus enim Cletum ab Anacleto patria et genere mortis differre ostendit. Nam Cletus natione romanus sub Domiciano. Anacletus vero Atheniensis sub Traiano principe moritur. Hic autem et memoriam patri composuit et seorsum a plebe loca vbi martires sepelirentur assignauit: et sacris ordinibus semel mense decembri habitis presbiteros quinque: dyaconos tres: episcopos diuersis in locis sex numero creauit: quo quidem vltimo supplicio perempto. vacat episcopatus diebus. xiij. Sedit autem annis. ix. mensibus duobus. diebus. x.

Margin notes: Statuit Anacletus ne presules aut clerici barbam aut comam nutrirent — Simon — moritur Ignatius Antiochie episcopus — Pretor plinius pro xpianis — [illegible]

Euaristus

Euaristus natione grecus patre iudeo nomine Iuda ex Bethlem ciuitate: ad Traiani tempora peruenit: cuius principis ob singularem iusticiam et humanitatem libenter mentionem facimus. Nam vbique terrarum ita se equalem omnibus prebuit: vt vsque ad Iustiniani tempora in creatione principum sit acclamatum. Felitior sit Augusto: ac Traiano melior. Preterea vero tante comitatis et humanitatis fuit in visendis egrotis: salutandis amicis: celebrandisque passim festis diebus inuitantiumque conuiuijs: vt ei tanta benignitas vicio daretur: vnde dictum illud imperatore dignum prodijt. Talem priuatis imperatorem esse oportere: quales sibi priuatos optat habere. Honores autem: diuitias: facultates: premia benemerentibus eque distribuit. Nulli quicquam iniuriarum fecit augendi erarij gratia. Immunitates ciuitatibus inopia laborantibus

dedit. Fluminum traiectiones ac itinera piculosa tuto & saluberrimo ope composuit. Portum Anconitanum ducto palto & lato muro ad coercendos maris fluctus muniuit. Nihil in vita agens: nihil cogitans: quod ad comunem vtilitatem non ptineret. Hac tanta gloria belli domiq3 pta apud Seleuciam Isaurie ciuitatem pfluuio ventris periit anno imperii eius decio octauo mense sexto. cui9 ossa Romã postea delata sunt: & in vrbe sepulta vrna aurea in foro: qd ipse struxit sub columna Coclide quam adhuc cernimus: cuiusq3 altitudo cẽtum & .xl. pedum est. At Euaristus (vt Damasus ait) Titulos in vrbe Roma psbiteris diuisit: & septem dyaconos in ordinem redegit: q custodirent epm pdicantem ppt stilum veritatis. Idem cstituit ne plebis in epm accusatio reciperet. Ordinationes ter habuit mẽse decembri: ac psbiteros .vj. dyaconos duos: epos p diuersa loca numero qnq3 creauit. Huius tempe Papias fuit Johannis auditor hieropolitan9 eps: qui non tantum historie vetez discipuloz domini: quantum voce Aristonis & senioris Johannis adhuc viuentis delectat9 est. Unde apparet ex ipa nominum dinumeratione cum omnium fere aploz mentionez fecisset: alium esse Johannẽ q inter aplos locat: alium seniorem Johannem quẽ pt9 Aristonem numerat: q certe doctissim9 est habitus: quẽq3 etiaz multi secuti ob doctrinam sunt: vt Herene9: Apollinaris: Tertullianus: Victorinus Pictauiensis: Lactantius Firmianus. Quadrat9 q3 aploz discipulus eccliaz dei tum piclitantem fide & industria sua quoad fieri potuit sustẽtauit. Nam cum Hadrianus tum athenis hyemem agens: Symistesq3 Eleusine omnib9 pene sacris initiatus occasionem seuiendi in xpianos dedisset. Quadratus ipse librum Hadriano porrexit de honestate religionis xpiane compositum: plenum fidei & rationis. Idem fecit Aristides Atheniensis philosophus sub pstino habitu xpi discipulus: volumen nanq3 nostri dogmatis rõnem continens eodem tempe: quo & Quadrat9 Hadriano pncipi obtulit. His at Apologeticis libris factum est: vt Hadrian9 iniustũ fore existimans xpianos indicta causa vbiq3 occidi. Minutio Fundano Asie pconsuli scripserit: neminẽ occidendum nisi de accusatore & crimine constaret. Euaristus at (vt quidam tradunt) martirio coronatur vltimo Traiani principis anno. Sed meli9 censent: qui sub Hadriano nondum in xpianos placato id ei contigisse scribunt. Annis em nouem sedit mensib9 .x. dieb9 .ij. Sepultus est at Euaristus in Uaticano apud beati Petri corpus .vj. kalendas nouembris. Uacat tum sedes dies .xix.

Alexander

Alexander patria Roman9 pre Alexandro ex regione Capitetauri iuuenis etate: morib9 senior vsq3 ad Helij Hadriani tempa puenit. Hadrianus enim consobrine Traiani filius imperium accipiens: primo quidem xpianis aduersatus est: postea vt deinceps dicetur cognita eorum religione & pietate in eos admodum beneficus fuit. De populo Romano benemeritus pater patrie statim appellat: eiusq3 vxor Auguste nomen suscepit. Utraq3 vo lingua eruditissimus: & leges multas composuit: & bibliothecaz insignẽ Athenis retulit: Plutarchi: Cheronei: Sixti: Agathoclis & Enomai philosophi doctrina ac familiaritate delectat9 Atheniensibus autem leges petentibus ex Draconis & Solonis sententia iura composuit. Idem q3 sacris Eleusine initiatus multa Atheniensibus dona contulit: eorumq3 pontem restituit: quem Cephysus fluuius inundatus alluuione dissoluerat. Fecit & Rome sui nominis pontem qui adhuc extat & sepulcrum in vaticano apud Tyberim: quo nunc pontifices pro arce vtuntur. Tyburtinam q3 villam miro sumptu edificauit: que quidem hodie Tybur vetus appellatur: in eaq3 prouinciarum & locorum celeberrima nomina inscripta erant. Pelusium autem veniens Pompei tumulum magnificentius extruxit: murum duxit in Brittania octoginta milia passuum: qui Barbaros Romanosq3 diuideret: Septio claro pretorij sui tum prefecto: & Suetonio tranquillo epistolarum magistro. At vo Alexander Romanus pontifex: primus ob memoriam passionis christi in sacrificio addidit: qui pridie q3 pateretur vsq3 ad hanc clausulam: hoc est corpus meum. Instituit item: vt aqua quam sanctam appellam9 sale admi-

xta interpositis sacris orationibus: 7 in templis: 7 in cubiculis ad fugādos demones retineret. Voluit q̃z aquam admisceri vino in consecratōne sanguinis 7 corporis ihesu xp̄i quo significat xp̄m eccl'ie coniunctum esse. Oblationem q̃z ex azimo non autem ex fermentato: vt antea fieri mandauit: q2 hoc mō purior ac potior haberet: 7 Ebionitis hereticis calūniandi occasio auferet. Huius vō temporibus fuit Agrippa cognomento Castoris: q Basilidis heretici volumina in euangelium scripta sua doctrina mirifice confutauit. Barrabam 7 Barthecab eius p̄phetas conficta scilicet ad terrorem nomina. 7 deum maximum eiusdem abraxas deridens Mortuus ea autem est tempestate Basilides: qua 7 Chocebas dux iudaice factionis xp̄ianos varijs supplicijs persecut9 est. Hui9 vō atq3 iudeorum omnium pertinaciam Hadrianus imperator vltima cede perdomuit: precepitq3 ne cui iudeo facultas introeundi Hierosolimam daret: xp̄ianis tantummodo ciuitate permissa: quā menibus 7 edificijs instaurans de suo nomine Helyam appellauit. In eadem vō ciuitate Marcus ex gentibus p̄m9 episcopus constituit. cessantibus his q fuerāt ex iudeis. Huius q̃z pontificis tempore martirium p fide xp̄i Saphyra Antiochena: 7 Sabina Romana mulier passe sunt: 7 Fauorinus: Palemon: Herodes Atheniensis: Marcus Byzantius rethores insignes habent. At Alexander post ordinationes tres: quas habuit mense decembri: quibus p̄sbiteri qnq3: dyaconi tres: ep̄i per diuersa loca qnq3 creati sunt. Martirio coronat cū Euentio: 7 Theodoro dyaconis: sepelitq3 in via nomentana: vbi interfect9 est septimo ab vrbe miliario. v. nonas May. Sedit annis. x. mē sibus. vij. diebus duobus. Vacauit autem sedes dies. xxv.

8 Sixtus

Sixtus natione Romanus patre pastore (vl' vt alij volunt) Heluidio fuit Hadriani tempe: vsq3 ad Verū 7 Anniculum p̄sules. Que q̄dem Hadrianum inter bonos p̄ncipes numerandū censuim9. Liberalis em̄ splendidus: magnificus: ac clemens fuit. Nam 7 stultum in se gladio furentem medicis curandū tradidit. 7 egros bis terue in die inuisit: 7 Alexādriam a Romanis euersā sua instaurauit impensa. Rome Pantheon restituit: ac munera Aromatica populo dedit. Moriens hos versus fecisse dicit. Animula: vagula: blandula: hospes: comesq3 corporis. Quo nūc abibis in loca pallidula: rigida: nudula: nec vt soles dabis iocos: Morit at morbo intercutaneo. xxij. imperij sui anno: ac sepelit Puteolis in villa Ciceroniana. Sixtus antē rei diuine (vt par erat) curā gerens p̄stituit: ne a quoq̄ nisi a ministris sacrorum misteria 7 vasa sacra tāgerent: maxime vō a feminis: neue q̄ sacerdotes corpale vocant ex alio q̄ ex lineo panno: 7 q̄dem purissimo fieret. Idem censuit ne ep̄i ad sedem ap̄licā vocati redeuntes a suis recipent: nisi secū deferrent l'ras pontificis plebem salutantis. In celebratōe vō mandauit. vt sct9 sct9 sanctus dn̄s deus sabaoth cantaretur. Nuda p̄mo hec erant: 7 omnia simplicit tractabant. Petrus em̄ vbi p̄secrauerat. orone pat noster vsus est. Auxit hec misteria Jacobus ep̄s Hierosolimitanus: auxit 7 Basilius: auxere 7 alij. Nā celestin9 misse introitum dedit: Gregori9 kyrieleyson: Gloria in excelsis deo Telesphor9 collationes Gelasius primus: Epistolam 7 euangelium Hieronim9. Alleluia vō sumptum est ex eccl'ia Hierosolimitana: Symbolum in p̄cilio Niceno: Mortuorum at p̄memoratōes Pelagius inuenit. Th9 leo terci9. Osculum pacis Innocenti9 p̄m9. Ut caneret Agn9 dei Sergi9 pontifex instituit. Cū vō Sixti tempibus p̄pter freq̄ntes cedes pauci reperirent: q nomen xp̄i p̄fiteri auderent: 7 galli xp̄iani p̄sulem sibi deposcerent: eo peregrinum Romanum ciuem misit: q p̄firmatis in fide gallis Romā rediens vltimo supplicio afficit in via Appia eo loci vbi xp̄c discedenti Petro apparuit. Eius corpus in Vaticanum p fideles delatum apud sepulcrum Petri recondit. Aqla q̃z iudeus natione Ponticus cū Priscillia vxore edicto Claudij discedens vsq3 ad hec tempa (vt non nulli aiūt) supuixit. secundus mosayce legis interpres post illos. lxx. q Philadelphi tempibus fuere. At vō Sixtus vbi ordinationes ter mense decembri habuisset: quibus p̄sbiteros. xj. dyaconos vndecim: episcopos per diuersa loca quatuor creauit: martirio coronat: 7 in Vaticano apud Petrum sepelit. Sedit autem annis decem: mensibus tribus: diebus. xxj. Vacat tum sedes biduo tm̄.

9 Telesphorus

Thelesphorus natione grec⁹ ex
patre Anachorita Antonini
Pij tpibꝫ fuit: cui⁹ qdez impa
toris paternū gen⁹ e gallia Cisalpina ori
ginem habuit. Imperauit at̄ cum filijs Au
relio & Lucio annis duobꝫ ac viginti mē
sibꝫ tribꝫ. tanta cū modestia & benignita
te vt merito Pij cognomentū adeptus sit
ac pater patrie appellat⁹. Nulli em̄ vnq̄
tum puatum: tuz publice acerbꝫ fuit: aut
in redimendis pecunijs: aut exactione tri
buti: qd̄ qdem interdū ita remisit vt cau
tionibꝫ incensis oīm debita relaxaret. qd
plura de hoc pncipe dicaz? Qui religione
pietate: grā: humanitate: clementia: iusti
cia: modestia cū Numa Pompilio bono
rum oīm snīa ꝯpari pt̄. Is pterea cum
Tyberis mundatōe plurima rome vexas
set edificia tum puata tū publica: sua im
pensa ciues in restituenda vrbe liberalis
sime iuuit. Tarracinensem q̄ꝫ & Cayeta
num portum miris opis: vt nunc etiaz ap
paret restituit. Eius q̄ꝫ impensa erectam
esse colūnam illam cocleam putarim: a q̄
vrbis celeberrima regio nomen accepit.
Thelesphor⁹ at̄ quem dixim⁹ Sixto suc
cessisse ꝯstituit: vt septez hebdomadibꝫ añ
pascha ieiunium obseruaret̄: vtq̄ꝫ in natali
ihu xpi noctu tres misse celebrarent̄. Pri
ma in dimidio noctis: quo xp̄c in bethle
em nascit̄. Secunda illucescente aurora:
qñ a pastoribꝫ cognit⁹ est. Tercia eadem
hora die: q̄ nobis dies redemptōnis & ve
ritatis illuxit: cuz omni reliquo tpe ante
horam terciam celebrare interdictum esset:
q̄ hora dn̄s noster in cruce ponit̄: vt mar
cus ait. Constituit item vt añ sacrificiuz
hymn⁹ ille caneret̄. Gloria in excelsis deo
Hui⁹ tpibꝫ multum elaborauit ꝓ fide xpi
Iustinus phs ex Neapoli vrbe palestine
q & Antonino Pio pncipi ac filijs ei⁹ li
brum dedit ꝯ gentes scptum: & Dyalogū
ꝯ Triphonem pncipem iudeoꝝ habuit.
Inuectus est & in Martionem: q Cerdo
nis dogma secutus alteꝝ bonum: alteꝝ
iustum dominum asseruit: tanq̄ duo ꝯtra
ria pncipia creatōnis & bonitatis. Impu
gnauit & crescentem Cynicum vt gulosuz
mortis timidum: luxurieq̄ꝫ ac libidinum
appetentissimum: xp̄iq̄ꝫ blasphemum: c⁹
insidijs ad extremū circūuentus ꝓ digni
tate xp̄iani noīs sanguez fudit. Hūc at̄
iustini hostē ñ phm fuisse: ꝫ philopompū
id est amatorem arrogantie scribit Euse
bius. Eodem q̄ꝫ tpe inualuisse Valenti
nianam heresim constat. Hi quidem Va
lentini cuiusdaz Platonici sectatores di
cebant xp̄m de corpe virginis nil sumpsis
se: sed p eam tanq̄ per fistulam quandaz
purum transijsse. Photinus autem tum
Lugdunensis episcopus vir certe singu
laris virtutis & doctrine (vt ait Ysidorus)
iam nonagenarius martirij coronam cō
stanti animo perpessus est. At vo The
lesphorus cum ordinationes quatuor mē
se decembri habuisset: creassetq̄ꝫ presbite
ros quindecim. dyaconos octo: episco
pos tredecim. martirium subegens: apd̄
beati Petri corpus in Vaticano sepelit̄.
Sedit annis vndecim. mensibus tribus.
diebus. xxij. Vacat tum sedes dies se
ptem.

10 Higinus

Iginus natione Grecus pa
tria Atheniensis patre philo
sopho Antonino Pio impāte
Thelesphoro successit. Addē vo aliquid
etiaz de laudibꝫ Pij: anteq̄ ad Higinum
veniam hominis virtus me cogit. Qui
adeo moderate glorie fuit in re militari:
vt defendere magis prouincias q̄ augere
studeret: vtq̄ꝫ hanc Scipionis sententiaz
sepius vsurparet ac diceret: malle se vnū
ciuem seruare: q̄ mille hostes occidere:
ꝯ Domitioni institutum: q ꝓlī Romani
exercitum hostibꝫ obijciebat: quo rarior
in patriam reuerteret̄ adeo multitudinē
oderat: & reformidabat ob ei⁹ seuiciam.
Tante autem iusticie Pius fuit: vt mul
ti reges: multeq̄ꝫ nationes positis eius
iussu armis ad hominem controuersias
suas litesq̄ꝫ deferret: eiusdemq̄ꝫ sententie
statim parerent. Ob hec autem merita q̄
maxima sunt. Populus Romanus mor
tuo & flaminē: & Circenses: & templum
& sodales Antonianos lacrimantibꝫ om
nibꝫ constituit. At Higinus vrbis Ro
me episcopus tum maxime Clerum pru
denter in ordinem redegit: gradus distri
buit: instituitq̄ꝫ ne templa sine celebratō
ne dedicarentur: neue augerentur dimi
nuerenturq̄ꝫ sine arbitratu Metropoli
tani vel epi. Vetuit itē ne Tigna reli

qua ve materies ad edificanda templa congesta in ꝓphanos vsus ꝯuerteret: posse tñ ad structuram alterius templi vel Cenobij concedēte ep̄o transferri. Voluit item vnū saltem patrimum vnamue matrimam baptismo interesse. Sic eñ eos appellant: qui infantes tenent dum baptizant̄: licet reuera patrimus ⁊ matrima aliud significent. Est em̄ patrimus (teste festo) qui cum pat̄ sit patrem adhuc habeat: idem ꝺ matrima dicet̄. Instituit p̄terea ne Metropolitan⁹ ep̄m ꝓuincie sue alicui⁹ criminis reum faceret ⁊ damnaret. nisi prius a ꝓuincialibꝫ ep̄is causa discussa ⁊ cognita fuisset. Sunt tñ q hoc postremū Pelagio pontifici ascribant. Huius q̄ꝫ tempe fuit ⁊ Polycarpus Johannis ap̄li discipulus. Smyrne⁹ ep̄s ab eo creatus ac toti⁹ Asie religione ⁊ doctrina tum facile p̄nceps. Is autem Romā veniens plurimos fidelium Martionis ⁊ Valentini falsa ꝑsuasione deceptos ad fidem reduxit. Cum autem Martion forte huic obuiam factus diceret: me ne cognoscis: Respōdit cognosco q̄dem primogenitum dyaboli. Negabat em̄ patrem xp̄i deum esse creatorē: qui ꝑ filium mundum fecerat. Postea vo impante. M. Antonino ⁊. L. Aurelio Commodo: q̄rta pt⁹ Neronem ꝑsecutione Smyrne sedente ꝓconsule igni crematus est. Melito q̄ꝫ Asianus sardensis ep̄s. Frontonisq̄ꝫ oratoris discipul⁹: libꝝ ꝺ doctrina xp̄iana. M. Antonino tradidit. Hui⁹ ingenium Tertulianus mirū immodum laudat: dicitq̄ꝫ a plerisq̄ꝫ nostrorum ꝓphetā habitū esse. Scripsit ⁊ Theophilus Antiochensis ecclesie episcopus librum contra Martionem impante. M. Antonino. Scripsit ⁊ librum contra Hermogenis heresim: qui materiam non naturam introducens: deo non autem nature eandem comparauit: materiam elementorum ⁊ deum appellans. Higinus autem bene de eccl'ia dei meritus cum ordinationes ter decembri mense habuisset: creassetq̄ꝫ p̄sbiteros quindecim: dyaconos quinq̄ꝫ. episcopos sex: morit̄ ⁊ apud beati Petri corpus in Vaticano sepelit̄ tercio Idus Januarij. Sedit annis quatuor: menses tres. dies quatuor. Sedes autem quatriduo tū vacat.

II. Pius

Pius natione Ytalus patria Aqleiēsis patre Ruffino. M. Antonini veri tempa attigit: q̄tum vna cum. L. Aurelio Commodo fratre: annis decē ⁊ nouem impium equo iure administrauit. Bellum autem contra Parthos simul susceptum admirabili v̄tute ⁊ felicitate gesserunt: de hostibusq̄ꝫ triumpharunt. Verum non ita multo post apoplexie morbo e medio sublato Commodo fratre: Antoninus solus impium obtinet: quem certe ob eius p̄stantem in omni genere virtutis animum mirari facilius q̄ laudare licet. Hic enim ⁊ q₂ a teneris annis eiusdem animi: eiusdemq̄ꝫ vultus in q̄uis fortuna semp est habit⁹: ⁊ q₂ benignitas nature cum doctrina a Colatino Frontone oratore habita in eodem viro certabat: ab omnibꝫ philosophus merito appellatus est Platonis sententia: quam semꝑ (Capitolino teste) in ore habuit sepius repetita: tum demum florere ciuitates: si aut philosophi imperarent: aut impantes philosopharent̄. Adeo autem doctrine auid⁹ fuit: vt impator etiam Apollinium philosophum ⁊ Sextum Plutarchi nepotem legentem audiuerit. Frontonis q̄ꝫ p̄ceptoris statuam honoris causa in senatu collocauit. Hoc tempore Pius pontifex consuetudinem ⁊ quidem magnā cum hermete habuit: qui librum scripsit titulo pastoris insignitum. Quo quidem in libro Angelus pastoris ꝑsonam induens ei mādat: vt omnibꝫ persuadeat pascha die dominico celebrari: quod etiā fecit. Constituit item Pius ne hereticus quispiam ex iudeorum heresi susciperet̄ ⁊ baptizaret̄. Rogatu vo Praxedis sanctissime femine thermas nouati in vico patricij in honorem sororis sue diue Pudentiane dedicauit. Multaq̄ꝫ dona huic templo obtulit: ac sepius eodem ī loco sacrificium deo prestitit. Ubi ⁊ fontē baptismi constituit: ac benedicens consecrauit: multosq̄ꝫ venientes ad fidem in nomine trinitatis baptizauit. Illis q̄ꝫ penā constituit: qui negligentes sunt in attrectando christi sanguine ⁊ corpore. Penitētiam inquit agant quadraginta diebus. quorum negligentia in terram aliquid deciderit: si super altare tribꝫ diebꝫ: si super linteum quatuor. Si in aliud linteum nouem diebꝫ. Ubicunq̄ꝫ deciderit si recipi potest lambatur: sin secus: aut lauetur. aut

radatur: lotum & rasum: aut comburatur aut in sacrarium reponatur. Huius tempore in precio est habitus Apollinaris Asie hierosopolitanus episcopus: qui insigne volumen de fide christi. M. Antonino secundo tradidit. Scripsit & in Cataphrigas. qui tunc etiam cum Prisca & maximilla insaniebant vaticinantes: incipiente tamen Montano: quorum omnium hec erat opinio. Aduentum spiritussancti non in apostolis sed in se traditum fuisse. Illis quoque temporibus laudabatur & Tatianus vir doctissimus: quamdiu ab opinione Iustini martiris preceptoris sui non discessit. Nam postea inflatus opinione sui nouam heresim condidit: quam Postea Seuerus auxit: vnde Seueriani appellati Hi vinum non bibunt: carnes fastidiunt: & vetus testamentum ac resurrectionem non recipiunt. Preterea vero Philippus Cretensis episcopus preclarum contra Martionem librum hoc tempore edidit. Nam (sicuti dixi) Martioniste Cerdonis dogma sequebantur. Scripsit & Musanus librum contra quosdam: qui ad Eucratitarum heresim declinabant: horum quidem opinio cum Seuerianis conuenit. Omnem enim coitum spurcum putabant: cibosque damnabant: quos deus generi humano posuisset. At vero Pius vbi in ordinationibus suis quecunque fuere mense decembri: presbiteros decem & nouem: dyaconos nouem & viginti: episcopos decem creasset: moritur & apud beati Petri corpus in vaticano sepelitur: quinto ydus Iulij. Sedit vero annis vndecim: mensibus iiij. diebus tribus. Vacauit tum sedes dies tredecim.

12. Anicetus

Anicetus natione Syrus patre Iohanne de vicomurco: vel (vt Damaso placet) Humisia: eiusdem Antonini veri tempore fuit: de quo in pio diximus: quem quidem Antoninum philosophia nequaquam a rebus in bello gerendis retardauit. Nam Germanos: Marcomanos: Squados: Sarmatas ingenti virtute & felicitate vna cum filio Comodo Antonino superauit: ac triumphum egit. Iturus autem ad hoc bellum: cum non haberet vnde stipendia militibus preberet exhausto erario: omnem imperatoriam supellectilem: omnemque ornatum vxoris in foro Trayani haste subiecit. Verum cum postea superato hoste in patriam rediisset: emptoribus precia restituit. Nemini tamen molestus fuit: qui reddere empta noluisset parta victoria in omnes de repu. meritos liberalis fuit. Tributa quibusdam prouincijs remisit. Fiscalium titulorum monumenta in foro congesta cremari iussit. Leges seueriores nouis constitutionibus temperauit. His rebus gestis factum est: vt ab omnibus ita diligeretur: amareturque vt sacrilegi nomem incurreret: qui eius imaginem domi non habuisset. Anicetus autem ecclesie Romane consulens ne moribus petulantium quorundam labefactaretur. Instituit ne Clericus vllo modo comam nutriret secundum apostoli preceptum: neue episcopus consecrari posset a paucioribus quam a tribus eiusdem ordinis iuris. quod postea Nicena synodus confirmauit. Vbi vero Metropolitanus consecrandus est: omnes prouintiales interesse debent. Statuit preterea (vt Ptolomeus ait) ne episcopus crimen Metropolitani sui ad alium quam ad primatem: aut ad sedem apostolicam deferret: quod & dicta synodus: & auctoritas summorum pontificum deinceps confirmauit Eiusdem etiam institutum fuit: ne archiepiscopi nisi ex singulari titulo primates nominarentur. Hi autem merito patriarche vocantur: ceteri autem archiepiscopi nominentur: vel (vt quidam volunt) Metropolitani. Huius temporibus Hegesippus laudator fidei nostre fuisse dicitur: qui omnem a passione domini vsque ad suam etatem ecclesiasticorum operum texuit historiam sermone simplici: vt quorum vitam quam diligentissime obseruauit: eorum quoque dicendi genus imitaretur. Affirmat autem se Romam Aniceti tempore decimi post Petrum episcopi peruenisse ac perseuerasse vsque ad Eleutherium: qui Aniceti quondam dyaconus fuerat. Multa vero in ydolatras scripsit: quod tumulos mortuis templaque facerent: vt Hadrianus qui in honorem Antinoi serui: quem in delicijs habuerat gymniacum Agona consti-

tuit apud antinoum ciuitatem: quam de nomine ipsius conditam vocauit: ac prophetas in templo statuit. Sunt qui et dyonisiuz huius etate fuisse dicant. Variantur hoc loco tempora cum alijs plurim: alij Anicetuz preponant. Variantur et historie: vtcunqꝫ sit in tam remota historia: tantaqꝫ maiorum negligentia satius erit res ipsas pauloante vel post gestas aliqua ex parte attingere q̄ eas omnino pretermittere. Anicetus autem vbi ex ordinatonibus quinqꝫ quas mense decembri habuit presbiteros. xix. dyaconos quatuor: episcopos nouem creasset: martirio coronatus ac sepultus est i Calisti cimiterio via appia. xv. kalen. maij. Sedit annos vndecim: menses quatuor: dies tres. Sedes vo dies xvij. post eius mortem vacat.

13 Soter

Soter natone Campanus patria Fundanus ex patre concordio. L. Antonino cōmodo imperante fuit. Hic enim omnibus incōmodus: vt Lāpridius ait. Nil cōmune cum patre habuit: nisi quod et ipse contra Germanos adiuuanti bus xpianis militibus feliciter pugnauit. In eo bello cum exercitus commodi penuria aque laboraret: ferunt precibus xpianorum militum aquam diuinitus e celo missā pluraqꝫ fulmina in Germanos et Sarmatas cecidisse: quod etiam imperator ipse accidisse litteris suis testatus est. Ceteruz ad vrbem rediens in omnia luxurie et obscenitatis dedecora prolabitur: nihil virtutis et pietatis habens. Gladiatorijs quoqꝫ armis i ludo Nerone imitatus depugnauit. In amphiteatro feris sese frequenter obiecit. Plurimos quoqꝫ senatores interfecit: et eos maxime quos nobilitate industriaqꝫ excellere animaduertit. Soter autez a tantis malis animum ad rem diuinam conuertens instituit: ne monacha vlla pallā attrectaret: neue thus in acerram poneret dum sacrificia fierent. Eius extabat epistola hac de re scripta ad epos italie. Instituit itē ne legittima haberetur vxor: nisi cui sacerdos ex instituto benedixisset: ⁊ quam parētes solenni pompa more xpiano marito collocasset: quamqꝫ etiam Paranimphe de more custodiuissent. Hoc autem constituit multa pericula reijciens: que in nouas nuptias cadere solent ex prestigijs et magicis artibus quorumdā improborum. Gratianus tamen hoc decretuz Euaristo ascribit. Utri vo sit attribuenduz legentes diiudicent. Non eīn multum refert illi ne an huic attribuatur. Soteris tēporibꝰ fuisse dyonisium Corinthiorum episcopum scribit Eusebius: qui tante eloquentie et industrie fuit: vt nō solum sue ciuitatis et prouintie populos: verumetiam aliarum vrbium ac prouinciarum epōs suis epistolis erudiret. Instructus eīn pauli apostoli doctrina facilime potuit sanctitate et eruditōe alios in officio continere. Multa et Theodocion genere Asianus tatiani discipulus ad laudem religionis nostre tum scripsit. Maxime vo Appellem hereticum scriptis suis ꝑcomode irridet: q̄ deum quem coleret ignorare se diceret. Affirmabat eīn xpm non deum in veritate: sed hominem in fantasia apparuisse. Non desunt qui dicant katafrigarum heresim hoc tempore ortam auctore mātano. Clemens preterea alexandrine ecclesie presbiter multa conscripsit: e quibus illa sūt stromatum id est varietatum libri octo: hypotyposeon id est informationum libri totidem contra gentes vnus. Huius autem discipulum Origenem fuisse constat. Huius quoqꝫ etati et Pinetum Cretensem virum eloquentissimum: et Oppianum: qui alieutica scripsit: poetam insignem et Herodianū grammaticum quidam ascribunt. Soter autem vbi per ordinationes quinqꝫ mense decēbri habitas presbiteros octo: dyaconos nouem: episcopos vndecim creasset: moritur ac sepelitur via appia i cimiterio calisti. Sedit annos nouem. menses tres. dies vnum et viginti. Vacat tum sedes dies totidem.

14 Eleutherius

Leutherius natione grecus patria Nicopolitanus patre abundio: temporibus. L. antonini cōmodi fuit cuius flagitiose vite vrbs ipsa penam tulit. Nam Capitolium fulmine ictuz vna cum egregia illa Bibliotheca maioruz cura parata concrematur. Edes quoqꝫ in proximo site eandem calamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium q̄ et edes. veste. et palatium: bonaqꝫ Urbis pars exusta est ac solo equata. Tante preterea temeritatis fuit: vt etiam sue ymaginis ca-

put colosso permagno et egregio priore detracto imponi iusserit et mensem decembrem ad imitationẽ augusti cesaris commodũ appellari voluerit: que om̃ia post mortẽ eo abrogata sũt: ipeq3 mortuus: etiam hũani generis hostis adiudicatus est. Adeo eius vita flagitijs cõtaminata omnibus erat odio. Strangulatus in domo vestalium duodecimo imperij sui anno et mense septimo. e medio sublatus est. Eleutherius autem quem diximus Soteri successisse initio pontificatu statim epistolã accepit: a lucio rege brittano: qua rogabatur vt se ac suos in christianorum numerum reciperet. Quare fugatium et damianũ viros optimos eo misit: q regem ip̃m ac populũ baptizarent. Erant tũ in britania pontifices quinq3 et viginti: q̃s flamines vocabant. Inter hos aũt tres archiflamines habebãtur: quorũ in loco archiepiscopi tres constituti sunt: vt ptholemeus ait. Pro thoflaminũ vero loco primitiua ecclesia patriarchas instituit. Idem etiam statuit: ne quis ob supstitionem cibi genus vllum respueret: q̃ humana consuetudo vesceretur. Noluit preterea quempiam de gradu suo deijci: nisi accusatus reus criminis ɔuinceretur exemplo saluatoris: qui errorem Jude licz rei nõdũ tñ cõuicti: ita equo aĩmo tulit: vt quicqd interim egisset ꝓ dignitate apostolatus ratũ firmũq3 manserit. Prohibuit etiam ne absente eo quẽ accusator reũ facit vlla in causa decerneret: quã quidem sentẽtiã ⁊ Damasus pontifex ⁊ ius põtificiũ postea cõfirmauit. Huiꝰ aũt pontificatu ⁊ ecclesijs pax data est ac quies: et nomẽ christianũ ꝑ oẽm terrã mirũimmodũ auctũ. Rome potissimũ vbi multi ex nobilitate Romana cũ cõiugibus ⁊ liberis in fidem recepti baptismi caractere notati sunt. Solus vo apollonius orator insignis martirũ tum passus ẽ: habita priꝰ orõe de laudibꝰ christiane fidei: qd̃ illis temporibꝰ capitale habebaẽ. Mortuo Appollonio multe hereses inualuere. Martionis qppe secta varie diuisa ẽ. Alij eñ vnũ p̃cipium fatebãẽ: alij duo: alij tria: et tres naẽas ɔfirmãtes fidẽ ꝓphetis abrogabãt. Florinꝰ q3 ⁊ Blasco noua ɔtra veritatẽ machinabãẽ figmenta. Deũ creasse ma la: ɔtra illd̃ deus oĩa bona fecit. Contra hos sensere. Quolitiani affirmantes deum non creasse mala: cõtra id qd̃ scriptũ est: ego sum deus creans malũ. Sunt q dicãt et Galienũ Pergamenũ medicũ insignẽ. ⁊ Julianũ legum latorem: et Frontonem rethorem his temporibus fuisse: quod ego ĩ tãta perturbatione temporum et historie nec affirmo nec reafello. De Modesto vo et Bardesane affirmare ausim, quorum alter in Martionez scripsit alter vo in Valentinum. Nam cuiꝰ primum sectator fuerat: eius postea cõfutator factus est. Hunc Hieronimus cõcitatissimũ in dicendo fuisse affirmat: cum eius scripta ex Syria lingua in grecã conuersa vidisset. ⁊ si ingt tanta vis est ĩ interp̃tatiõe quantũ putabimus esse ĩ sermone ꝓprio. Eleutherius aũt vbi ex tribus ordinationibꝰ mense decembri habitis p̃sbiteros. xij. dyaconos octo: ep̃os. xv. creasset. Moritẽ ⁊ apud beati Petri corpus sepeliẽ. vij. kalẽdas Junij. Sedit aũt annos. xv. menses tres: dies duos. Vacat tum sedes dies. v.

15. Victor.

Ictorem natione Aphrũ patre felice fuisse Helij ꝑtinacis tempore crediderim: q quidẽ Heliꝰ cum grandis natu esset. Septuagesimum eñ agebat annũ ex prefecto Urbis quẽ magistratum tuz gerebat: Senatusconsultus imperator creatur. Rogatus deinde vt ⁊ vxorem Augustam faceret: ⁊ filium cesarem appellaret: id facere recusauit testatus sufficere. quod ip̃e ĩperaret inuitus. At vero qm̃ in imp̃atorem nihil auaritia turpius ẽ: cũ illiberalis ac sordidꝰ habereẽ: qd̃ dimidietas lactucas ⁊ cardos cõuiuis apponeret. Nemĩe ɔtradicẽte a Juliano iurisp̃ito in pallatio occidiẽ: imp̃ij sui mẽse sexto. Hic est ille Julianus qui perpetuũ edictuz ɔposuit: quiq3 septimo mẽse posteaq̃ imperare ceperat apud pontem miluium victus a Seuero ciuili bello ⁊ interfectus ẽ. At victor põtifex reipu. christiane: vt par erat cura gerens ɔstituit vt pascha dñico die celebrareẽ ex Eleutherij sñia (vt Damasus ait) a. xiiij. luna p̃mi mensis vsq3 in. xxj. Cuius decretis obtemp̃ãs Theophilꝰ Palestini vrbis ep̃s ɔtra eos scripsit. qui. xiiij. luna cum iudeis pascha celebrabant. In hanc vero opinionẽ inuectus est Polycrates Ephesiorum ep̃s: qui ex vetere ɔsuetudine. xiiij. luna cũ iudeis pascha celebrabat Se eñ ap̃li Johãnis ⁊ veterum auctoritatem secutũ ostendit. Nos inquit inuiolabilez celebramus diem neq3 addentes quicq̃ nec diminuentes. Hanc vero opinionem secutꝰ ẽ Philippus Hierapoli mortuus: hanc Johannes q supra pectus dñi recubuit: ⁊ pontifex eiꝰ fuit auream laminã in fronte portãs. Hanc Polycarpꝰ. Traseas: Melito: ⁊ Narcissus hierosolomytane ecclesie episcopus. Idem q3 Victor decreuit vt in quauis aqua baptismũ petẽtes baptizareñẽ si necessitas instaret: hanc ob rem quidã existimant ɔcilũ in Palestina habituz ẽe: cui Theophilus: Hereneus: Narcissus: Polycarpus: Bacillus: Asiane ꝓuicie

insignes epi interfuere. Res tñ integra in Ni cenum cõciliū trāslata: in quo etiā cõstitutū ē vt pascha post quartādecimā lunā celebraret ne iudeos imitari videremur. Fuere hui⁹ pon tificis tẽpore multi doctissimi viri. Nā et Ap pion tum Hexameron fecit: et Paulus Sa mosatenus vna cū Theodoto coriario existi mauit saluatorē purū hoīem fuisse: et Sextus de resurrectõe cõscripsit: & Arabian⁹ opuscu la edidit ad xpianā doctrinā ptinentia. Judas q̃z christoriographiam supiorē tẽpoꝝ vsq̃z ad decimū Seueri annum cõscripsit: in qua tam̄ erroris arguitur q̄ aduentū Antichristi suis temporibꝫ futurū dixerit. In quē errorē ideo incurrisse putam⁹: qđ et vitia hoīm et crudeli tatem eo peruenisse cernebat: vt diuti⁹ tolerari humanū genus a deo nō posset: que res et La ctantiū postea & Augustinū fefellit. Victor aūt ꝓpositis etiā qbusdā de regione volumibꝫ mo ritur: et apud beatū Petrū in Vaticano sepe litur: cuius diem festū quīto kalendas augu sti celebramus. Sedit aūt annis decē: mensibꝫ tribꝫ: diebꝫ decē. At sedes dies. xij. tū vacat.

16 Sepherinus

Epherinus natõe Roman⁹ ex p̄re abundo Seueri tẽporibꝫ fuit Qui genere Apher ex oppido Lepti vna cū imperio cognomētū ptinacis a Juliano ce so accepit. Is eīm fisci ꝓcurator: mox tribun⁹ militaris ꝑ gradus alios vsq̃z ad imperiū per uenit. Parcus admodū natura seuus. Mul tis bellis lacessitus fortissime quidē rempu. li cet laboriosissime gubernauit. Ad bellicā glo riā laudē q̃z litteraꝝ addidit: philosophie ad modū studiosus. Foris parthos & Adiabenos supat. Arabas aūt interiores ita cecidit: vt re gionē coꝝ ꝓuinciā Romanā faceret. Hāc ob rem triūphans: vt in eius arcu sub capitolio posito adhuc apparet: Parthicus: Arabicus Adiabenicus ꝯgnomiāt. Edificijs p̄terea pu blicis vrbē exornauit. Nā et Thermas Seue rianas & Septizoniū extruxit nō longe a Cir co maximo Palatinū inter et Celiū montem Paulū aūt affuit: quin Pauli secūdi pontifi cis iussu lapicule quidā supioribꝫ annis eam ptem Septizonij: que adhuc extat demolirent̄ At Zephirinus pontifex rei diuine magis q̄ hūane intētus cõstituit: vt astātibꝫ clericis et laicis fidelibꝫ: et leuita et sacerdos ordinaret̄ qđ postea in Chalcedoniensi cõcilio confir matū est. Statuit item vt cõsecratio diuini sā guinis in vitreo vase nō aūt i ligneo: vt antea fieret. Hec q̃z institutio sequētibꝫ tẽporibꝫ im mutata ē. Vetitum eīm ē: vt neq̃z in ligno fieret propter raritatē qua sacramētū imbibitur: ne q̃z i vitro ꝓpter fragilitatē: neq̃z ex metallo ob tetrum saporē quem inde cõcipit: ꝫ fieri volue re ex auro argētoue aut ex stanno: vt i Tribu rensi et Remensi cõcilio scriptū apparet. Idē preterea instituit vt oīes xpiani ānos puber tatis attingentes: singulis annis in solēni die pasce publice cõmunicarēt. Quod quidē insti tutū Innocētius tercius deinceps nō ad ꝯmu nionē solū: verūetiā ad cõfessionē delictorum traduxit. Mandauit item ne episcopus: vel a patriarcha: vel a primate: vel a metropolita no suo in iudiciū vocat⁹ sine auctoritate apo stolica damnaretur. Voluit postremo presbi teros oīes adesse celebrāte episcopo: qđ etiā (vt dictū est) Euaristo placuit. Hui⁹ aūt tem poribus fuere et Heraclitus: qui in apostolū commentarios scripsit: et Maximus q famo sam questionem insigni volumine discussit: et Candidus qui Hexamerō composuit. Et Ori genes qui decimo Seueri ptinacis anno perse cutione in christianos mota leonida patre iter empto: quem ip̄e adolescēs ad martiriū adhor tatus est cū sex fratribus & matre vidua pau per relinquitur: redactis in fiscū paternis bo nis: quod christum verum deum profiterent̄: vnde grāmatica sibi ac suis victū quesiuit. Di scipulū aūt Plutarchū habuit: q postea mar tirio coronat⁹ est. Totus deinde ad religionē cõuersus catethizandi: hoc ē p̄dicādi officium habuit. Tanti aūt ingenij fuit: vt nulla eū lin gua: nulla litteratura latuerit. Mira vtebat̄ cõtinentia in cibo et potu: abstinētia in rebus alienis. Nā et pauptatem christi imitat⁹ ē: et multis annis nudis ambulauit pedibꝫ: illud q̃z qđ in euangelio dicitur secutus est: et si pu erile habetur: qꝛ sūt eunuchi qui seipēs castra uerunt propter regnum dei. Hui⁹ virtutē ple riq̃z imitati martirium ꝓ fide xpi equo animo passi sunt: maxime vo Potamiena mulier: ca lida pice in caput eius fusa. Zepherinus autē cū ex ordinatõibꝫ quatuor mense decēbri habi tis: p̄sbiteros tredecim: dyaconos septē ep̄os tredecī creasset: morit̄ Seueri tẽpore: ac in via Appia nō longe a cimiterio Calisti sepelit̄ se ptio calēdas septēbris. Sedit aūt ānos octo: mē ses septē: dies decē: vacat tū sedes dies sex.

17 Calistus

Alist⁹ natõe Romā⁹ p̄re Domicio ex regiõe Vrbis Rauēnatū vsq̃z ad seueri tpa peruenit: cui⁹ cū aīmo for tuna mutata ē. Nā vbi quīt⁹ a Nerone perse cutionem in christianos mouet: ꝯtinuo varijs periculis et bellis distrahitur: hinc a Pescen nio nigro: qui magnos in Syria motus con citauerat: hinc a Clodio Albino: quem tamē

in Gallia nō incruēto prelio superauit. Inde vero in Brittaniā ꝓfectus deficiētibꝫ fere sociis omībꝫ variis casibꝫ afflictatus: apud Eburacum Gallie morit anno imperii sui .xvii. duobꝫ filiis relictis: Bassiano. et Geta: quorum Geta hostis publicus iudicatus ē ac interfect⁹ cū ad vitā eius omībꝫ ꝓbris ꝯtaminatā: tū vl marie qꝛ Papinianū iuris ciuilis alteꝝ Asyllum sua manu necauerat. At Bassianus sūpto ā senatu Antonini noīe īperio potit⁹ ē: ac Caracalle cognomētū accepit a genere vestis: quā populo dono dedit. Is aūt pre asperior et omniū libidine intemperantior: nullū gen⁹ facinoris in vita preterinisit. Nam et fratrē Getā occidisse putatur: licet Geticū triumphū eius nomie duxerit: et nouercā suā in vxorē duxit. Nihil egregiū de se reliquit preter Thermas Anthonianas quas ipe inchoauit: et Alexander pfecit: muniuit ꝛ viam nouam. Eos preterea capitali pena affecit: q remedia quartanis ac tercianis collo gestarent. Damnati preterea ab eo sunt q ad statuas minxissent. Hic postremo dum bellum i Parthos mouet: int Edessam ꝛ Carras ab hostibꝫ circūuētus occiditur septimo imperii sui anno: dum leuāde vesice causa ex equo descēdisset. Calistus aūt pōtifex in tāta rerū ꝑturbatōe tāqꝫ sceleratis imperatoribꝫ nequaq̄ ab instituto suo discedens constituit: vt ter in anno ieiunaret die sabbati ꝑsertim frumenti vini ꝛ olei gratia ſm ꝓphetam: videlicet quarto mēse septio ꝛ decimo: inchoando annū hebreoꝝ more. Verū p⁹ea mutata sententia id in q̄tuor āni tēpora trāstulit: i vernale scꝫ: estiuale: autūnale: et biemale: qbꝫ tēporibꝫ deinceps ratio sacroꝝ ordinū habita ē: cuꝫ antea id quidē tantūmō decembri mense fieri cōsueuisset. Idem qꝫ instituit ne clericoꝝ delatores et accusatores vel infames: vel suspecti: vel inimici i accusatoībꝫ ꝛ iudiciis reciperētur. Eos vero hereticos putauit: q arbitrātur sacerdotes post crimen admissum. etiā si dignā penitētiā subiissent ad pristinos honores redire nō posse. Hunc edificasse basilicaꝫ in transtyberina regione i honoreꝫ beate virginis Damasus scribit. Non tū crediderim hanc illam esse: quam hodie tam celebrē et amplā cernim⁹ cū ea ꝑtate ob crebras ꝑsecutōes occulta essent omia: et sacella potius atꝫ eadē abdita et pleꝝ q̄ subterranea: q̄ aptis i locis ac pblicis fierent Cimiteriū qꝫ de suo noīe cōdidit via Appia: eo loci vbi multoꝝ martirū cineres antea repositi fuerāt. Qn mirū cuipiā videri nō debet si pri⁹ multos eisdē i locis sepultos dixim⁹: cuꝫ nomē illud postea a notiore ꝑsona traxerit. Inuisi ego hec loca cū amicis quibusdā religioīs causa. Visunt adhuc cineres ꝛ ossa martiruꝫ visuntur sacella: vbi priuatim sacrificia fierēt que publice quorūdā impatoꝝ edicto exhiberi deo nō poterāt. Hui⁹ tēporibꝫ fuit Tertullianus apher Centurionis ꝓconsularis filius: quem Hieronim⁹ primū post Victorē ꝛ Appolloniū int doctos latinos cōmemorat. Acris ei ingenii fuit: mlta volumina scripsit. Vidi ego Hieronim⁹ inquit Paulū quendā concordie: qd oppidum ytalie ē: qui se beati Cypriani notarium: cum ipe admodum adolescēs eēt Rome vidisse diceret: referretqꝫ Cyprianuꝫ nunq̄ absqꝫ tertulliani lectione vnā diem ꝑteriisse Is vō cū vsqꝫ ad mediā etatē ꝑsbiter mansisset inuidia deinceps ꝛ ꝯtumeliis clericoꝝ Romane vrbis ad Montani doctrinā lapsus contra ecclīam volumīa cōposuit: marie vō de pudicitia: de monogamia: de ieiuniis. Scripsit et contra Appollonium libros sex. Eisdē qꝫ tēporibꝫ multa ꝓclare gessit Origenes. Nam et Hebioneoꝝ heresim impugnauit: q et xp̄m ex ioseph et maria natum purū esse hoīem dicebant: ꝛ legē iudaico ritu seruādā predicabāt. Hoc idē et Symmachus sentiebat. Traduxit etiā sua doctrina ad veram fidē Ambrosium quendaꝫ Valentiniani dogmatis (vt ait Eusebius) imitatorem: vel vt Hieronimo placet: Marcionitem: cui ꝓ theochristo ꝑsbitero liber Origēis de martirio inscribit. Hunc quidem etsi hostē sibi porphirius desumpserit christiani nomis accerrimus ꝑsecutor: ita tū interdū laudat: vt nunc doctissimū philosophum principem vocꝫ et cū dicat eum omia platonis secreta consecutum: carpit tamē qd religoni christiane se addixerit. Scripsisse Origenem ad sex milia volumina libroꝝ. Hieronimus ipe refert. Errauit tamē (vt eidem et augustino placet) in plerisqꝫ: marie vō in libro de pricipatu: quē Periarchon appellauit. Nūc vō et Pamphil⁹ martir: et Eusebius: et Ruffin⁹ Aquileyensis ꝑsbiter mirifice cōmendant. At Calistus vbi ex ordiatoībꝫ quinqꝫ ꝑ mēsem decembrē actis: ꝑsbiteros .xvi. dyaconos q̄tuor: episcopos octo creasset: martirio coronatus ē: ac sepultus i cimiterio Calopodii via aurelia: tercio ab vrbe miliario: pridie idus octobris. Sedit ānos sex mensibꝫ decē: dies .x. Vacat tū sedes dies sex.

18. Vrbanus

Urbanus natione Roman⁹ pre pōtiano. M. Aurelio Antonino īpatore fuit: āno xp̄i .ccxxvi. ab vrbe vō ꝯdita nonigētesimo ꝛ .lxx. Hic aūt vt putabatur Caracalle fili⁹. Erāt eñ q dicerēt eū vulgo ꝯceptū. Romā veniēs magna oīm expectatōe

imperiū adeptus. Heliogabali nomē sūpsit a sole: cui⁹ sacerdos erat edito templo. Phenices eñ Heliogabalū solem vocant. Verū ita pter expectatōem is vixit: vt nullā de se nisi flagitio℞ totiusq̈ obscenitatis memoriā reliquerit. Nam et in virgines vestales incestum cōmisit: et probrosas mulieres semp domi habuit: et iracūdia incitatus Sabinū cōsularem virū (ad quē Vlpian⁹ scripsit) e medio tolli iussit. Dignitates aūt et honores malis ac flagitiosis cōmittebat: quos quidē ita aliqñ deridebat: vt cū secū accubuissent stratis follib⁹ in cena: eisdem q̄ reflatis subito sub mēsa oēs repirēt. Ita aūt īhoneste ridebat vt publice ī theatro solus audiret. Primus Romano℞ holoserica veste: mēsis ac capsis argēteis vsus ē. Admonentib⁹ amicis: cauēt ne ad inopiā redigeret. Rñdit qd meli⁹. q̄ vt ipe mihi heres sim et vxori mee. Eo vesanie interdū ꝓuectus est: vt decē milia pondo aranearū collegerit: qua ex re dicebat magnitudiem vrbis Rome cōprehēdi posse. Exhibuit pterea decē milia murū mille mustelas: mille sorices. Hac vo insania adeo ꝯtēni ceptus ē: vt tumultu militari exorto ipe cū matre necaret. Aiūt cū ei a sacerdotib⁹ Syrijs dictū eēt ei moriturū eū passe funem serico ⁊ cocco intortū: q̄ vitā laqueo finiret. Morit̄ aūt quarto īperij sui āno: q̄ tempe ī palestina Nicopolis vrbis: q̄ pri⁹ Emaus rei grā suscipiēte Aphricano rerū ac tēpo℞ scriptore. Vrbanus vo q hui⁹ mōstri tpe fuit: nō aūt Diocletiani (vt qdā volūt) multos scītitate vite ⁊ doctrina singulari ad fidē traduxit: Int̄ hos aūt Valerianū virū p̄stātissimū: btē Cecilie sponsum: ⁊ Tyburtiū eiusdē Valeriani frēm: q postea martyriū ꝯstāti animo tulere. Quam ꝯditōē eē vgo ipa subijt ī domo paterna: iā antea suo rogatu ab Vrbano deo dicata. Eiusdē q̄ Vrbani īstitutū fuit: vt ecclīa p̄dia ac fundos a fidelib⁹ oblatos recipet: ptirēt q̄ ꝓuentus clericis oīb⁹ viritim: nihil q̄ cuiuspiā priuatū eēt: s̄ in cōmune bonū: qd hodie obsoleuit: tāta ē hoīm rapacitas et libido. Sūt qui huic attribuūt distīctōē q̄tuor tēpo℞ ac ieiunij: q̄ antea cōfundebāt hoīm īperitia. Hui⁹ tēporib⁹ Tripbonē Origenis auditorē fuisse cōstat: q librū p̄cipue cōposuit: de Vacca Ruffa in Deuteronomio. Minuti⁹ itē felix insignis tū Rome causidic⁹ dyalogū scripsit q̄ xpianū et Ethnicū disputātes īducit. Scripsit et ꝯtra Mathematicos: cui⁹ eē Lactāti⁹ meminit. Alexāder q̄ hierosolomitan⁹ epūs Bibliothecā illā hierosolimis tū īstituit: vñ tātū laudis ꝯsecut⁹ ē. At vbi ex ordinatōnib⁹ qnquies mense decembri habitis: p̄sbiteros nouem: dyaconos quiq̄: epōs nouem creass̄ martirio coronat⁹ ē: ⁊ sepult⁹ ī cimiterio pretextati via Tyburtina. Sedit annos q̄tuor menses decem: dies. xij. Sedes aūt dies. xxx. tum vacat.

19 Pontianus

Pontianus natione Romanus patre Calphurnio tēporib⁹ Alexandri imperatoris fuit: anno ab vrbe ꝯdita. dcccc. lxxiiij. Anno vo christi. cc. ⁊. xlv. Inter imperiū vo Heliogabali et Alexādri tres īpatores fūt habiti Diadumen⁹: Macrinus: et Albinus: quo℞ noīa ptermittē institui: cū q2 parū imperarūt: tum vel maxime q2 nihil memoria dignum gessere: Solus tñ Albinus ob edacitatē nomē aliqd apud pastores consecutus est: vt ait Cornelius: qui cētum persica campana: decem melones hostienses: quingentas ficos passarias: quadrīgēta ostrea vna cena comedebat. Sed omittamus hec monstra ad Alexandrum venio vnicum virtutis exemplar: qui senatus ac militum studio imperator creatus ad componendam rempu. vitio superio℞ p̄incipū labefactatā animū adiecit. Adiutores aūt ad hanc rem habuit: et Julium Frontinum viruz doctissimum: Vlpianum et Paulum viros in iure ciuili prestantissimos. Justiciam vo ita coluit: vt nemo vnq̄ de illata ab eo iniuria q̄stus sit. Procul oīi pompa et ambitione vixit: vnde semel tantum dum consul ess̄ picta toga vsus est. Siquis aūt inter salutandum caput flexisset: aut blandius aliquid dixisset: vt adulator reijciebatur. Erat preterea tante prudentie: vt a nemine decipi poss̄. vñ Turinum qui munera accipiebat: quod magna eē auctoritatis apud imperatorem videretur: in foro transitorio ad paluz alligatum fumo necari iussit: precone clamante fumo punitur: qui fumum vendidit. Pecunias autem quarum mater Mamea vt mulier studiosa fuit omnino contempsit. Gemmas reiecit: vt res muliebres: dictitans in virgilio (quem Platonem poetarum vocabat plures) et meliores gemmas esse. Lenonum vectigal ⁊ meretricum et exoletorum in sacrum erarium inferri vetuit: idq̄ sumptibus publicis assignandū censuit: quo et theatrum et circus et amphitheatrū et stadiū instaurarēt. Statuas summo℞ viro℞ vndiq̄ cōquisitas in foro transitorio locauit. Thermas vo Antonini Caracalle: q̄ hodie Antoniāe vocāt: ꝑfecit ⁊

ornauit. Templũ xp̄o edificare voluit: eũq̄
int᷑ deos recipe. Habuit p̄terea xp̄m ip̄z Abra
bam ⁊ orpheum in lario suo. Alexander igit᷑
tot v̄tutib⁹ insignis iuuenis admodũ impera
tor creat⁹: bellũ statim cõtra Persas suscepit
ac Xerxem eoꝝ regẽ cõstantissime vicit. Disci
pline vò militaris adeo seuerus emẽdator fu
it: vt q̄sdam etiã integras legiones exauctora
uerit. Qua seueritate factum ẽ. vt militari tu
multu apud Maguntiacũ in Gallia occidere
tur. Pontianus aũt põtifex Romanus instigã
tib⁹ sacrificulis ydoloꝝ: mandato p̄ncipis ab
vrbe Roma in Sardiniam insulã cũ Philip
po presbitero deportat᷑: eo potissimũ tempore
quo Origenes Germanũ p̄sbiterũ Antioche
num ⁊ Berillũ Arabie ep̄m ab heresi ad ve
ritatem reduxit. Negabat Berill⁹ xp̄m añ in
carnatõem fuisse. Aliqua opuscula hic scripsit
maxie vò ep̄las aliq̄t: q̄b⁹ origeni p̄ sana doctri
na gr̄as agit. Extat at et dyalog⁹ Origeĩs ⁊ Be
rilli in quo berillum hereseos arguit. Tanti
aũt ingenij fuit Origenes ⁊ doctrine: vt septẽ
notarij sibi inuicẽ succedẽtes: homi vix suffice
rent. Librarios habuit totidẽ et puellas ap
prime eruditas: q̄s omẽs ingenij copiã ⁊ vber
tatẽ effũdẽdo d̄fatigabat Ab Antiochia vò ac
cersitus Romam a Mammea Alexãdri m̄re:
i quã fili⁹ vnice pius fuit in p̄cio habit⁹ Orige
nes: mulierẽ xp̄ianã fidẽ edoctam relinquens
Antiochiã rediijt. Pontian⁹ vò mĺtas calami
tates ⁊ grauia tormenta p̄ fide xp̄i in Sardi
nia passus tandẽ morit᷑: cui⁹ corp⁹ postea a Fa
biano pontifice Romam cũ magna veneratõe
ac totius cleri supplicatõib⁹ reportatũ ẽ: ac se
pultũ via Appia in Calisti cimiterio. Hic aũt
ex sacris ordib⁹ bis mẽse decembri habitis: sex
p̄sbiteros: dyaconos quinq̄: ep̄os sex creauit.
Vixit at̄ i pontificatu ãnis nouem: mensibus
quinq̄: dieb⁹ duobus. Vacat tum sedes a mar
tirio eius dies decem.

19 Antherus.

Antherus natõe grecus p̄re Romu
lo põtifex creat᷑. Maximino impe
rante: q̄ ãno ab vrbe condita. dcccc.
lxxxvij. ex corpore militari: postea q̄ bellũ in
Germania p̄spere gesserat: sine vlla senat⁹ au
ctoritate impator elect⁹ ẽ. Fuit aũt ingẽtis sta
ture vir: adeo vt pedes octo excederet. Pedẽ
habuit tãte magnitudis. vt postea i p̄uerbij lo
cũ cesserit: cũ de lõgis ⁊ ineptis hoib⁹ loq̄mur
Maximini caligã req̄rit. Pro anulo aũt vxo
ris dextrocherio vtebat᷑. Tãte vò bibacitatis
erat: vt vini amphorã vna cena biberet. Verũ
cum Sextus a Nerone xp̄ianos cedib⁹ p̄seq̄
retur tercio anno postea q̄ regnare ceperat a
Pupieno Aqleie quã obsidebat vna cũ filio
Maximino interfectus: p̄secutioni simul ⁊ vi
te finẽ imposuit. Mammee mĺieris xp̄iane et
Origenis mortẽ p̄maxime cupiẽs. Ferũt i ea
obsidione Aquileiensis feminas funes ex ca
pillis suis fecisse: cũ nerui deesset: aut funes ad
emittẽdas sagittas. Vñ in honorẽ matronaꝝ
tẽplũ Veneri Calue senat⁹ dedicauit. Anthe
rus aũt prim⁹ statuit: vt res geste martirũ dili
gẽter exq̄site a notarijs scriberẽtur. Conscri
ptas recõdi i erario ecclesie mãdauit: p̄pt᷑ ma
ximũ quendã q̄ martirio coronat⁹ ẽ: ne vna cũ
vita bene agentiũ memoria aboleret᷑. Censuit
item ep̄z omisso primo ep̄atu ad aliũ necẽitatis
causa et vtilitatis nõ simpius: ꝯ creditorũ oui
um posse trãsferri: interposita sũmi pontificis
auctoritate: qd̄ hodie a plerisq̄ cõtra fit: ad vti
litatẽ ei p̄priam respiciẽtes imo voluptatẽ: vt
habeãt vnde expleant ad vberiorẽ sẽp respi
ciũt. Non quot oues: et qua ratõe pascẽde sint
querentes: qd̄ est officiũ boni pastoris: ꝯ scisci
tantes quantũ singulis annis inde excerpi pos
sit. De cura aĩaꝝ p̄ua fit mentio: de augendis
p̄uentib⁹ magna: quo multa iumẽta ⁊ plures
seruos: ac eos q̄dem ignauos et stolidos domi
alant. Hui⁹ aũt tp̄ib⁹ Julius Aphricanus fu
it inter scriptores nobilis: constituta etiãz (vt
Eusebius ait) Cesaree suo noĩe insigni Bibli
otheca. Hic sub. M. Aurelio Antonino lega
tõem suscepit p̄ instauratõe Emaus: q̄ postea
Nicopolis appellata ẽ: vt ante diximus. Scri
psit item ep̄laz ad Origenem: qua oñdit fabu
lam Susanne apud hebreos nõ haberi: contra
quẽ postea Origenes ob hãc rem grandem epi
stolam scripsit. Geminus q̄z Antiochene eccle
sie presbiter: ⁊ Heraclias Alexandrine eccle
sie pontifex tũ quidẽ in precio sunt habiti. An
ther⁹ vò vno tãtũmõ ep̄o creato: martiriũ subi
ens: in cimiterio Calisti via Appia sepelit᷑ ter
cio nonas Januarij Sedit annis. xij. mẽse vno
diebus. xij. Vacat tum sedes dies. xiij.

Hia Susanna fabula putat ab Aphricano.

21 Fabianus.

Fabianus natõe Romanus ex pa
tre Fabio a Gordiano et Philip
po vsq̄ ad Decium imperatorem
p̄uenit. Gordian⁹ eñ imperiũ adeptus: cum
Parthos iam erũpẽtes ingẽti clade supasset:
ad triũphum rediẽs: a Philippis necat᷑. Cui⁹
hec fuit p̄cipua laus: qd̄ ad sexagitaduo milia
libroꝝ i bibliotheca habuisse dicit᷑. Philipp⁹
aũt anno ab vrbe cõdita nonigẽtesimo nonãge
simoseptimo: reductis militũ copijs e Syria
in ytaliam vna cum filio Philippo ãnos q̄nq̄

imperat. Hunc autem primum imperatorez christiani habuere: qui quidem misteria adire nunq̄ est ausus nisi confessus. Post tercium vō imperij sui annū millesimus ab vrbe condita annus impletus est. vnde et seculares ludi celebrati sunt: qui centesimo quoq; āno repetebant. Instituti a Ualerio Publicola p⁹ exactos reges a seculo nomē ducentes: qđ est humane vite spacium. Hi tñ Decij fraude licet diuersis ī locis interfecti sunt: nam Philippus pater Uerone Rome filius occiditur Fabianus autem pontifex septem dyaconis regiones diuisit: q a notarijs martirum res gestas colligerent ad ceterox exemplū: q christi fidem ꝓfitebātur. Idem quoq; in cimiterijs pro dignitate martirum edificauit. Statuit preterea vt singulis quibusq; annis in cena domini: chrisma renouaretur: ac vetus in ecclesia combureretur. Huius tempore exorta est Nouatiana heresis. Nouatus eñ vrbis Rome presbiter ob cupiditatem episcopatus: omnia diuina atz humana miscebat ne in manus Cornelij qui Fabiano successit pontificatus deueniret. Ab ecclesia eñ separatus semet ac suos   id ē mūdos appellabat. Negabat apostatas etiam penitentes recipiendos esse. Hanc ob rem Rome cōcilium sexaginta episcoporum: totidem p̄sbiterox cum dyaconis pluribꝫ habitum est: q̄ Nouatij opinio vt falsa improbatur: qđ saluatoris exemplo nemini penitenti denegāda sit venia. Eisdem quoq; temporibus Origenes heresim quorūdam sustulit: affirmantiū animos hominū vna cum corporibꝫ interire rursumq; in Anastasi (quam nr̄i resurrectionez vocant) vna cū corporibus suscitari. Sustulit et heresim Helchesatarum: qui Paulum apostolum omnino respuūt: quiq; asserit negantem in tormentis christum nihil criminis habiturum: modo integri et recti sit cordis. Scripsit etiam idem auctor in Celsum Epicurum christianos impugnantē. Litteras quoq; de fide ad Philippum et Seuerā eius vxorem dedit. Ad Fabianum postremo de ordie fidei mlta cōscripsit. Alexander vō Cappadocie episcopus: cū desiderio sacrox locox hierosolimā prexiss; cogitur a Narcisso eiusdē vrbis episcopo iam sene administratōz ep̄atus secū suscipere. Uerū sub Decio ardente p̄secutōe q̄ tēpore Babylas Antiochie martiriū passus est cesareā duct⁹ ob cōfessionē christi necat. At Fabian⁹ pōtifex cui duz Anthero successor quereret: columba vt creditum est: supra caput assitit eiusdem forme qua illa visa ē: que sp̄m s̄cm̄ supra caput ihesu apud iordanez detulit martirio coronatur: vbi ex quinq; ordinatōibꝫ mense decēbri habitis presbiteros duos et. xx. dyaconos septem: episcopos vndecim creasset. Sepultus est autem in cimiterio Calisti via Appia. xiiij kalēdas februarij. Sedit an. xiiij. men. vndecim: dies vndecim. Uacat autem sedes diebꝫ sex.

Cornelius

Cornelius natione Romanus: patre Castino Decij temporibꝫ fuit. Qui e Pannonia inferiore Hudalie natus interfectis Philippis imperiuz sumpsit: odio in christianos exardēs propter philippos eiusdem secte imitatores. Uerum cum postea biennio cum filio Cesare imperasset: a Barbaris opprimitur: adeo vt eius cadauer nusq̄ repertū sit. Digno certe damnat⁹ iudicio: q septimā p⁹ Neronē persecutōnem in christianos mouens multos sanctissimos viros interemit. At vō sub ep̄atu Cornelij: qui apostatas recipiendos censebat penitentes presertim: nouatus Nouatianū extra ecclesiam ordinauit: ⁊ in Aphrica Nicostratum: quam ob rem. confessores qui a Cornelio secesserant: cum Maximo presbitero ac Moyse sentientes ad ecclesiam reuersi veri confessoris nomen adepti sunt. Uerū postea instantibus hereticis Cornelius: Centūcellas in exilium mittit: ad quem Cyprian⁹ Carthaginensis episcopus in carcerē coniectus litteras mittit: quibus intellexit et amici calamitatem ⁊ exilij sui confirmatōem. Extant ⁊ alie Cypriani ad Cornelium epistole plene religionis et fidei: sed illa potissimū elegans habetur: qua Nouatum discipulū quendam suum accusat et damnat. De eadez quoq; heresi et Dyonisius Alexandrine vrbis episcopus: Origenis olim auditor ad Cornelium scripsit Nouatum p̄terea alia ep̄la rep̄hēdit qđ a cōmunione Romane ecclesie discessisset qđq; etiaz se inuitū ad ponficatū obeundum diceret esse deductū. Cum ille si inuit⁹ nouati (vt dicis) designat⁹ es: ꝓbabis: cū volens secesseris. Corneli⁹ aūt priusq̄ ī exiliū mittit instāte Lucina matrona sanctissima corpora Petri et Pauli e catechumbis vbi min⁹ tuta esse videbant noctu leuāt. Paulū Lucina in p̄dio suo via Hostiēsi collocat eo loci vbi īterfect⁹ fuerat. Petrū vō Corneli⁹ apud locū repoīt vbi crucis martiriū subierat: in tēplo Apollinis ad radices aurei montis. iij. kalēdas Julij. At vō Deci⁹ vbi ītellexit Corneliū lr̄as a Cypriano accepisse eū a Cētum-

cellis Romam pduci iubet: quem ita in Telluris templo astante vrbis pfecto alloquit. Sic inqt obstinate vitam duce instituisti: vt neqꝫ deos cures neqꝫ pcepta vel minas pncipum timeas: ꝛ ꝯ rempu. lr̄as accipias ac mittas. Huic Cornelius. De laudibꝫ xp̄i: de rōne redimendoꝝ animoꝝ: non de imminutōne imperij lr̄as accepi ꝛ reddidi. Tum Decius iratus sanctissimum viꝝ plumbatis cedi: genus id flagelli est: atqꝫ deinceps ad templum Martis duci iubet: vt simulacꝝ ei⁹ adoraret: id si facē abnueret pena capitali afficeret. At vir sanctus dum ad supplicium duceret̄ om̄ia bona sua Stephano archidyacono ꝯmisit. Pt⁹ h̄ vō tercio nonas Maij obtruncat̄. H⁹ corpus beata Lucina vna cum qbusdam clericis noctu sepeliuit in arenario pdij sui: via Appia non longe a cimiterio Calisti. Sunt q scribant hunc pontificem sub Gallo ꝛ Volusiano passum. At ego multomagis Damaso credo: q Decij iussu hoc factum affirmat. Corneli⁹ aūt mense decembri sacroꝝ initiandoꝝ potestatem bis fecit: vnde p̄sbiteros quatuor. dyaconos. iiij. ep̄os. vij. creauit. Sedit annis duobꝫ: mensibꝫ duobꝫ: diebꝫ tribꝫ. Sedes aūt diebꝫ qnqꝫ ꝛ triginta tum vacat.

23 Lucius

Lucius natione Romanus: patre Porphirio impante Gallo Hostiliano pontifex eligit̄. Gallus em̄ cum Volusiano filio impium obtinuit: quoꝝ tempibꝫ in vltionem xp̄iani nominis tanta pestis exorta est: vt pauce dom⁹ nedum ciuitates ꝛ ꝓuincie extiterint: q̄ non tantam calamitatem senserint. Verꝫ Gallus ꝛ Volusianus dum ꝯ Emylianum res nouas agitantem bellum ciuile moliunt̄ inter amne necantur: nondū ꝯpleto imperij sui biennio. Emylian⁹ vō obscuro loco nat⁹ tercio mense occupat tyrannidis opprimitur. Mox aūt Valerian⁹ in Rhetijs ꝛ Norico ab exercitu Gallien⁹ Rome a senatu impatorēs eligunt̄. Quoꝝ impiū pniciosum romano nomī fuit: pncipū ignauia ꝛ in xp̄ianos seuitia. Nam ꝛ germani Rauennam vsꝫ puenēt: ferro ac flām̄a omnia vastantes: ꝛ Valerianus in Mesopotamia bellum gerens a Parthis captus: in seruitute turpit̄ vixit. Eo enim vt scabello Pacorus Persaꝝ rex equum inscensur⁹ vtebat̄: ac merito qdem cum statim vbi impium arripuit octau⁹ a Nerone adigi tormentis xp̄ianos ydola colē: abnegantesqꝫ interfici vbiqꝫ iusserit. Terci⁹ aūt tamclaro dei iudicio Gallien⁹ pacem eccl'ijs tribuit. Sero tñ iam em̄ dei volūtate Barbari omnes in fines Romanos erupant: ꝛ tyranni qdam pniciosi exorti sunt: q qd domi relictum erat ab externo hoste pessundarent. Gallienus vō cum rempu. deseruisset: ac Mediolani libidinibꝫ opaꝫ daret occidit̄. Luci⁹ igit̄ mortuo Volusiano exilij pena liberatus romam veniens: constituit vt duo p̄sbiteri: dyaconi tres vbiqꝫ locoꝝ ep̄m comitarētur eius vite ꝛ actionis testes. Hui⁹ aūt tpibꝫ martirium passus est Cyprianus: q pmo rethoricam docuit: deinde suadente p̄sbitero cecilio (vt hieronim⁹ ait) a q̄ ꝛ cognomen sortit⁹ est: ad xp̄ianos transiens oēs facultates suas paupibꝫ erogauit. Presbiter pmo. deinde Carthaginensis ep̄s creat⁹ sub Gallo ꝛ Volusiano martirij pena afficit̄. C⁹ vitā ꝛ martiriuꝫ Ponti⁹ eiusdē Cipani p̄sbiter: ꝛ exilij comes egregio volumīe ꝯposuit. Ante vō q̄ moreret̄ Cypan⁹ venerat in suiam eccl'ie Romane. Non eē rebaptizandos hēticos: h̄ sola manus impositione in grām recipiendos. Hac eñ de re int̄ Cypanum ꝛ Cornelium magna fuerat olim ꝯtentio. Luci⁹ vō anteq̄ ad martirium iubente Valeriano duceret̄: om̄ē ptatem eccl'ie Stephano archidyacono suo ꝯmisit. Ter aūt dandis ordinibꝫ sacris vacauit decēbri mense: vnde p̄sbitēos. iiij. dyaconos. iiij. ep̄os. vij. creauit. Sepultus est in cimiterio Calisti via appia octauo kalendas septēbris. Sedit annis tribꝫ. men. iij. diebꝫ. iij. Dies qnqꝫ ꝛ triginta sedes tum vacat.

24 Stephanus

Stephan⁹ natōne roman⁹ pr̄e Iulio: Cum iam de impio Romano actum videt̄: pontifex eligit̄: eo potissimum tpe q̄ Postum⁹ in Gallia tyrannidē occupat: cum maximo reipu. emolumēto. Nā annis. x. ingenti moderatōne vsus pulsis hostibꝫ: ꝓuinciam in p̄stinam formam redegit. Huic deinde militari tumultu apud Magūciā cum infecto Victorin⁹ successit: vir qdeꝫ in re militari strennuus: h̄ dum nimie libidinis eēt ꝛ aliena mr̄imonia corrūpet: Agrippine occidit̄. Stephan⁹ aūt ad ordinandā eccl'aꝫ ꝯuersus instituit: ne sacdotes ꝛ leuite vestibꝫ sacris alibi q̄ in eccl'ia: ꝛ pagendis sacris vterent̄: ne si sec⁹ facerēt penaꝫ Balthessar regis babilonis subirēt: q vasa sac. ꝓphanis maībꝫ attigerat. De rebaptizandis aūt his q ad fidē redijssent. eadē sensit q̄ Corneli⁹ pōtifex: neqꝫ vllo mō his recōmunicandū esse q rebaptizarēt. Vñ dyo. q ātea hac de re cū carthaginēsibꝫ ꝛ orietalibꝫ s̄serat: mutata sn̄ia ad stephanū scribēs: eū bono esse aīo iubet. cū eccl'ie tā

Asiane ꝙ Aphricane mutata opinione in sniam Romane sedis iam venissent. Juuit ꝛ eccl'iam dei illa tempestate Malchion eloqn̄tissim⁹ Antiochene eccl'ie p̄sbiter. Hic em̄ ꝯt̄ Paulum Samosatenum ep̄m Antiochenū scripsit: ꝙ dogma Artemonis instaurare conaret̄: affirmantis xp̄m ꝯmunis nature hominem tantūmodo fuisse: nec semp fuisse: ſ₃ a maria sumpsisse p̄ncipium. Que opinio postea ī Antiocheno ꝯcilio omniū ꝯsensu improbata est. Hac aūt de re idem Malchion q̄ndem epistolam nomine Synodi ad xp̄i fideles sc̄psit. Stephanus aūt cum ope ꝛ v̄bis multos gentiles ad fidem xp̄i ꝯuertisset: ꝯq̄situs a Gallieno: vt q̄dam volunt: vel ab his q ex Deciano edicto xp̄ianos p̄sequebant̄: vna cum plerisq̄ suoꝝ ad martirium rapit̄. Capite em̄ mulctatus in Calisti cimiterio via appia sepelit̄: q̄rto nonas augusti: cum iam ex ordinib⁹ sacris bis m̄ese decembri ꝓpositis: p̄sbiteros sex: dyaconos q̄nq̄: ep̄os tres creasset. Sedit annis septem: mensib⁹ q̄nq̄: dieb⁹ duob⁹. Sedes aūt ad dies nꝫos ꝛ viginti tum vacat.

25 Sixtus.

Sixtus secundus natione grec⁹ patria Atheniēsis ex philosopho xp̄i discipulus factus est durante adhuc Deciana ꝛ Valeriana p̄secutione. Sꝫ nō erit a re nr̄a alienum reliquos tyrannos: vt cepim⁹ sparsim scribere: q̄d veꝝ p̄ncipem attigerim⁹. Nam Victorino in Gallia interempto Thetric⁹ senator: q tum Aquitaniā gubernat: absens a militib⁹ impator creat̄. At v̄o dum hec in Gallia agerent̄ p Odenachū Perse victi: defensa syria: Mesopotamia vsq̄ ad Ctesiphontē recepta est. Eaq̄ tempestate exorta doctrina est apud Ptholemaidē: q̄ olim Barce vocabat̄: Pentapoleos ciuitatē plena blasphemijs in deum patrem ꝛ in xp̄m quem summi dei filium esse negabat: p̄mogenitumq̄ omnis creature: simul etiam sp̄ussancti intellectum auferebant: Hi Sabelliani a Sabellio auctore tam p̄uerse secte inuentore vocati sunt. Quid dicam de spurcissimo Cherinti dogmate? Qui pt⁹ mille annos futuram Anastasim ꝛ regnū xp̄i in terris dicebat: vn̄ Chiliaistos a grecis vocat⁹ est. Is aūt q̄ libidinum ꝛ cupiditatum impatiens erat: voluptates ipsas in ꝓmissionib⁹ futuri regni sanctis ꝓponebat: abundantiam ciboꝝ ꝛ mulieꝝ copiam. Idem sentiebat ꝛ nepos in ptib⁹ egipti ep̄us. In delitijs em̄ corpis ꝛ voluptatib⁹ omnib⁹ regnaturos in terra sanctos cum xp̄o dicebat. Hinc Nepotiani tam turpis secte imitatores vocati sunt. Confutare ꝛ extinguere has opiniones Sixtus aliq̄n meditabat̄: verum accusatus quod xp̄i fidem contra impatoꝝ decreta p̄dicaret: capt⁹ ad Martis templum ducit̄: vt aut marti sacrificet: aut si id facere noluerit penā capitis subeat. Eunte ad supplicium Laurenti⁹ archidyaconus ita alloquit̄: Quo inq̄t ꝓgrederis sine filio pater? Quo sacerdos optime sine ministro ꝓperas: Cui Sixtus: ego te non desero fili: maiora tibi ꝑ fide xp̄i supsunt certamina: pt⁹ triduum me seq̄ris sacerdotem leuita. Interim aūt siq̄d ī thesauris habes: id paup̄ib⁹ distribue. Eodem v̄o die vna cum Sixto dyaconi sex interficiunt̄. Felicissim⁹: Agapitus: Januarius: Magnus: Innocenti⁹. Stephan⁹ sexto idus augusti. Laurēti⁹ v̄o triduo pt⁹ vna cū Claudio subdyacono: ꝛ Seuero p̄sbitero: ꝛ Crescentio lectore: ꝛ Romano ostiario varijs cruciatib⁹ necat̄ q̄rto idus augusti. Exustum igni Laurentium ferunt. Vincenti⁹ v̄o quem Sixti discipulum fuisse constat in Hispaniam ꝓfectus: huic martirio interesse non potuit. Sixtus aūt in pontificatu suo sacroꝝ ordinum potestatem bis fecit mense decembri: vnde ꝛ p̄sbiteros quatuor: dyaconos septem: ep̄os duos creauit: Sixti corp⁹ in cimiterio Calisti via appia sepelit̄. Reliqui v̄o martires iacent in cimiterio pretextati in agro Verranio via Tiburtina. Sedit aūt Sixtus annos duos: menses decem: dies tres ꝛ viginti. Vacat tum sedes dies q̄nq̄ ꝛ triginta.

26 Dyonisius

Dyonisius cui⁹ originē Damasus inueniri potuisse negat: ex Monacho pontifex creatus. p̄sbiteris eccl'ias ꝛ cimiteria in vrbe Roma statim diuisit. Parrochias ꝛ dyoceses foris distribuit: quo q̄sq̄ finib⁹ suis limitibusue ꝯtentus esset. Hui⁹ tp̄ib⁹ fuisse Claudium existimauerim: q vbi ex voluntate Senat⁹ impium suscepit Gothos annis iā q̄ndecim: Illiricum Macedoniamq̄ vastans bello adortus incredibili clade superauit. Hanc ob rem in curia aureus Clype⁹: in Capitolio aurea statua eidē a senatu decreta est. Morbo autem corrept⁹ apud Syrmium moritur: nondum expleto biennio in imperio: quo mortuo statim Quintilius frater ab exercitu imperator eligitur: vir quidem vnice moderationis. ꝛ qui solus fratri preferri posset. His ꝙ decimoseptimo imperij die interficitur Dyonisij v̄o temporibus: Paulus Samosatenus ab orthodoxa fide discedēs Artemonis heresim suscitauit.

Nam in demortui locum Antiochenus eps creatus supbe nimium sese habebat. Intereundum eni p̃ supbia ⁊ lr̃as relegebat ⁊ dictabat epistolas: multis constipato agmine pcedentib9 ac sub seq̃ntib9. Unde pter hois arrogantiam xp̄ianam religionem plerique detestabant. Sed qd facerent nr̃a tempestate: qua nil vel supbie vel pompe: volo dicere luxurie addi potest? Si tot adolescentes antambulones sericatos ⁊ coccinatos in eq̃s pferocib9 ac phaleratis viderent? Sique subseq̃ntium p̄sbiteroꝝ turbam cernerent: clamydib9 optimi cuiusque coloris hincinde ab eq̃s deauratis pendentib9? Execrarent eos sat scio: dicerent nil eis cum xp̄o p̄ter similitudinem quandam religionis commune esse. Ad paulum redeo: quem tutius rep̄hendere licet. Is em̃ inflat9 opinione suipsius ac tribunal alti9 querẽs negabat dei filium e celo descendisse: s3 a maria cepisse originem ⁊ initium e terra habuisse. Hanc ob rem in ɔcilio Antiocheno omnium epoꝝ: q aderant ɔsensu publice damnatus ẽ. maxime vo Gregorij cesariensis epi viri sanctissimi sententia: q tanto concilio interfuit: ⁊ postea p̄o fide xp̄i martirij penam subijt. In Paulum vo Malchio Antiochenus p̄sbiter multa diseruit ⁊ scripsit: q2 Artemonis heresim (vt dixi) instaurare conabat. Huic autẽ concilio pter senium interesse Dyonisi9 non potuit. Ea tamen de re ad eum p Maximum Alexandrinum epm̃ late pscriptum est. Mortuus at Dyonisius sepelit in cimiterio Calisti vbi ex institutõib9 duab9 mense decẽbri habitis: p̄sbiteros duodecim: dyaconos sex: episcopos septem creasset. Sedit annis sex: mensib9 duob9. dieb9 quatuor. vacat tum sedes dies sex.

Felix.

Felix natione Roman9 patre Constantino Aureliani tpe fuit: q anno ab vrbe cõdita millesimo ac vigesimoseptimo impium adeptus: vir militari disciplina clarus: Gotthos apud Danubium q̃ui p̄lio supat. In Asiam deinde traijciens. Zenobiam: q̃ occiso Odenacho marito Orientis tenebat impiu3: apud Thymas haud longe ab Antiochia tenore magisq̃ p̄relio vincit: eamque in triumphum vna cum Tetrico ducit: q̃ apud Catalannos supato Gallias recepat. Aureliani t̃n clementia ⁊ humanitate Zenobia honorifice in vrbe cõsenuit: vñ Zenobia familia Romana originem habuit. ⁊ Tetritus ɔfuat9 Lucanis deinde p̃fuit. Ad pacis vo opa ɔuersus impato: ⁊ templum Apollinis ⁊ muros vrbis magificentissimis operib9 extruit. Hic autem postea mota in xp̄ianos psecutõne: nonus a Nerone de celo tactus inter Constantinopolim ⁊ Heracleam in Zenophrurio occiditur. Felix autem martirum glorie consulẽs: statuit vt quot annis sacrificia eorum nomine celebrarent: vtque nullibi q̃ in sacro loco ⁊ a viris sacris initiatis sacrificium: quod missam appellant celebraret: necessitatem semp excipiens. Quod si de consecratione templi ignoratum fuerit: vtpote: vetustate: ⁊ abolitione monumentoꝝ: consecrari denuo mandat. Neque enim (vt ipse aiebat) iteratum dicit quod factum esse nescitur. Huius tempore Manes quidam gente persauita ⁊ morib9 Barbarus: profiteri se xp̄m ausus est: ascitis in societatem duodecim discipulis: quo fidem reb9 in omnib9 faceret. Ut autem tum impugnat Manes ob impietatem ⁊ supbiam: ita maxime laudatur Anatolius Laodicenus episcopus pter religionem ⁊ doctrinam. Ausus etiam eodem tempore Saturninus est nouam Antiochiam condere: exercitus opera fretus. Uerum dum audacter nimium imperium q̃ molitor inuadere: Apamee tandem occidit. Felix autem vbi repetitis sacris ordinib9 mẽse decembri: presbiteros nouem: dyaconos q̃nque: episcopos q̃nque creasset: martir via Aurelia sepelitur tercio kalendas Junij in Basilica: quam antea in honorem dei condiderat: secũdo ab vrbe miliario. Sedit autem annis. iiij. mensib9. iij. dieb9 q̃ndecim. vacat tum sedes dies q̃nque.

Eutichianus

Eutichian9 natione Thuscus patre Maximo temporib9 Aureliani fuit: cui quidam interempto Tacitus succedit: vir certe ydoneus reipu. gubernande ob eius virtutem ⁊ integritatem. Uerum inpcnto sexto mense post adeptum imperium occisus est. Florian9 q̃ qui Tacito successit: tercio demum imperij sui mense apud Tarsum occiditur. Eutichianus autem instituit vt in altari frugib9 benediceret: maxime vo fabe ⁊ vue. Constituit item nequi martires sepelire vellent sine Dalmatica collobioue purpureo id facere auderent. se nesciente presertim. Sunt q scribant hui9 tempib9 Dorotheum Eunuchũ fuisse viꝝ certe greca ⁊ hebraica lingua doctissimũ: c9 doctrina mirifice delectatũ aurelianũ fert. Nã ita p̄mis ipũ sui

annis xpianis fauit: vt Pauli samosateni se
ctam ab ecclia sepauerit. Uerum postea malis
consilijs subornatus in xpianos (vt dixi) pse
cutionem mouens: scriptis iam ea de re ad p
sides puincias lris diuino iudicio interimit
Ipsi9 autem Dorothei scripturas sacras ex
ponentis auditor. Eusebius etiam adolescens
fuit. Anatolius quoque Alexandrin9 Laodice sy
rie eps multe doctrine vir: pclara qdam in ma
thematicis et scriptura sacra tum composuit
Inuectus e et in Manicheorum heresim q tum
maxie inualuerat. Hi ad reliqs errores et du
as substantias introduxerunt bonam et ma
lam: dixere q animas ex deo quasi ex aliquo
fonte manare. Testamentum vetus omnino
respuebant. nouum vo aliqua ex pte recipie
bant. At Euticbianus vbi ex sacris ordinib9
mense decembri babitis psbiteros. xiiij. dyaco
nos qnque: epos nouem creasset: martirio coro
nat: et in cimiterio Calisti via Appia sepelit
octauo kalendas augusti. Sedit an. vnum.
mensem vnum: diem vnum. Uacat tum sedes
dies octo. Sunt tn q scribant eum anis octo:
mensib9 dece in pontificatu vixisse: sed ego mul
tomagis Damaso credo: q prime sententie au
ctor est.

29 Caius

Caius natone Dalmate9 pre Caio
ex genere Dyocletiani impatoris
primum pbi tpe fuit: deinde Caio
et Carino impantib9. Probo at rei militaris
gloria insignis: suscepta reipu. administratio
ne Gallias a Barbaris occupatas ingenti fe
licitate restituit. Saturninum impium vsur
pare conantem in oriente: Proculum et Bo
nosum Agrippine magna celeritate oppressit.
Apud Sirinum tn vir acer et iust9: tumultu
militari et licentia occidit anno impij ei9. vj.
pt9 quem Carus Narbonenensis imperium su
scepit ac biennio tenuit. Hic cum filios duos
Carinum et numerianu ad gubernacula im
perij traduxisset: bello Partico captis etiam
Celenis et Cresiphonte nobilissimis vrbib9
in castris fulmine ictus pcidit. Numerianus
vo q tum cum patre erat rediens Apri soceri
sui fraude necat. Carin9 at pbris omnib9 pta
minat9 a Dyocleciano difficili tn bello i dal
matia vict9. scelerum suorum penas tandem luit.
Caius vo ordines in ecclia distinxit qb9 tan
q gradib9 qbusdam ad epatum ascendet. Hi
erant ostiari9: rector. exorcista: accolitus: sub
dyacon9: dyacon9: psbiter: epus. Idem quoque (vt
quondam fabian9) regiones dyaconis diui
sit: q res gestas martirum pscriberet. Constituit
etiam ne pphanus qspiam sacris initiatum in
iudicium vocaret: neue pagan9 aut heretic9
accusandi xpianum hominem ptatem habet.
Hui9 tem pe fuisse Uictorinum Petabionen
sem epm constat: q multa cometaria in sacros
codices scripsit. Inuect9 est etiam in hereses
omnes licet non eque grecam linguam ac lati
nam nouerit (vt Hieronimo placet) q affirmat
eius scripta gndia sensu: cpositione vilissima
apparuisse. Pamphilus vo psbiter Eusebij
Cesariesis epi necessari9: adeo diuinorum volu
minum cupidus fuit: vt magnam ptem libro
rum Origenis sua manu descripserit: quos q
dem libros Hieronim9 affirmat se vidisse in
Bibliotheca Cesariensi tanta auiditate: vt
Cresi diuitias psecutum se arbitraret. Scri
psit idem Pamphilus Apologeticum p Ori
gene: qd etiam Eusebi9 non multo p9 fecit. At
vo Caius orta in xpianos tepe Dyocletioni
tanta psecutione qnta nunq antea: in subtra
neis locis qs Cryptas vocant: diu latuit. Ca
ptus deinde a psecutorib9 vna cum Gabinio
fratre: eiusque filia Susana martirio coronat
et via appia in cimiteio Calisti sepelit decimo
kalendas may. Sunt etiam q scribant Luci
am: Agatam: Agnetem non multo pt9 marti
rium passas fuisse. Sedit at Caius annis vn
decim. men. qtuor: dieb9 duodecim. Quo qde
tpe psbiteros qnque et viginti: dyaconos octo:
epos qnque creauit. Quater ordinib9 sacris me
se decembri habitis. Uacat tum sedes dies
vndecim.

30 Marcellin9

Marcellinus natione Roman9: pre
Proiecto Dyocleciani dalmate
obscuro loco nati: et Maximiani
tpib9 fuit. Dyoclecian9 eni anno ab vrbe cdi
ta. M. xlj. ab exercitu impator elect9 Aprum
q Numerianum interfecerat ipsemet occidit.
Uerum moto in Gallia tumultu potiusque bello:
eo cum exercitu Maximianum cognomento
herculeu misit: q agrestes facile cpescuit. At
vo circustrepentib9 vndique bellis cum solus
Dyoclecian9 resistere tot piculis non posset:
Maximianu augustu: Costantiu vo et Ma
ximianu Galerium cesares creat. Maximia
n9 at hercule9 Carusio fraude Allecti intem
pto Britaniam pt9 annos. x. recepit. At Con
stati9 cu pmo in gallia male pugnasset: renoua
ta scdo pugna: multa milia almanorum occidit.
q eo venerat mercede pducti: ac Gallias paca
tas reddidit. Dyocletian9 interi capta Alex
driam qua Achilleo resistete mesib9 acto obse
derat diripienda militib9 dedit. Preterea vo

Maximianus Galeri⁹ cum duob⁹ prelijs ꝯ Narseum bene pugnasset: postremo int̃ Galiꝰ etium ꝛ Caras supat̃. Atq̃ tamsinistra pugna amissis copijs ad Dyoclecianũ ꝯfugit: a quo ita arrogant̃ exceptus est: vt p aliquot milia passuum purpurat⁹ añ currꝫ ei⁹ cucurisse dicatur. Is aũt hac ꝯtumelia motus: repetito bello hostes supat ac domat. Pacatis h̃ mõ vndiq̃ reb⁹ Dyaclecian⁹ in oriente. Maximian⁹ ṽo hercule⁹ in occidente. vastari ecclĩas xp̃ianos affligi interficiq̃ mandant: decima pt⁹ Neronem pſecutione: q̃ certe omnib⁹ diuturnior ꝛ immanior est habita. Nam ꝛ scripture sacre igni exuste sunt: ꝛ siqs xp̃ianus in magistratu fuisset: eo sublato r̃manebat infamis. Preterea ṽo hui q in xp̃ianismo pdurabant: libertateq̃ consequi non poterant. Milites item xp̃iani cogebant̃ aut imolare ydolis: aut militiam parit̃ vitamq̃ deponere edicto p̃ncipis in foro posito. Hoc ṽo qdam lacerare ausus pelle nudatus: sufuso aceto ꝛ sale tamdiu cruciat̃ quoad vita supfuit. Hunc in fide ꝯfirmarunt Dorothe⁹ ꝛ Gorgonius viri clarissimi. Hisdem dieb⁹ forte fortuna in vrbe Nicomedie regia domus incendio ꝯflagrare cepit: vnde impator a xp̃ianis id factum falsa suspitione existimans multos intfici plerosq̃ viuos in igni conijci iubet. Eadem ꝙ seuicia vsi sunt: q in Miletene ꝓuincia: in Syria: in Aphrica: in Thebaide: in Egipto cum impio erãt. In planicie ṽo Palestine ꝛ Tyri mlti seuissimis bestijs expositi sunt. Nullum aũt genus tormenti xp̃ianis tum non adhibitum ẽ. Pro vngulis eñ testas fictilium vasculoꝝ adhibeant: qbusdam ṽo harundines acute sub vnguib⁹ figebant̃. Hoc etiam tormento vexate mulieres sunt hardinib⁹ ipsis p pudenda corpoꝝ adactis. Urbis q̃dam in Phrygia tota combusta ẽ: q2 ciues ydolis sacrificia exhibẽ recusarant: adaucto Romano viro sanctissimo cos in fide retinente: ad hoc postremo venere seuissimi tortores: vt oculis effossis ac cauterio adustis seuirent. Passi etiam martirium sunt Anthim⁹ Nicomedie ep̃us: Lucianus presbiter Antiochenus vir doctissimus Pamphilus Cesariensis. Hileas Egiptinus. q ꝛ Thyn⁹ vocabat̃. Is eñ capitali pena afficit̃: qꝺ ꝛ libꝝ de laudib⁹ martiꝝ ꝯposuit: ꝛ impugnare iudices male iudicantes ausus est. Quid plura? cum Damasus referat. xvij. milia hoim vtriusq̃ sexus dieb⁹. xxx. p diuersas ꝓuincias martirio coronata fuisse. Omitto eos q in insulas relegati sunt: vel ad metallum: vel ad op⁹ metalli: vel ad fodiendas harenas excidendosq̃ lapides damnati: q̃ multitudo ꝓpe infinita est habita. At Marcellin⁹ pontifex ad sacrifica gentium duct⁹: cum minis instarẽt carnifices: vt thura dijs exhibẽt: metu pterrit⁹ deos alienos adorauit. Habito deinde non ita multo pt⁹ ꝯcilio centũ ꝛ. lxxx. ep̃oꝝ in Sinuessa vrbe Campanie: eo ꝛ marcellin⁹ squalidus ꝛ pulnerulent⁹ ac cilicio indut⁹ ꝓficiscit̃: petitq̃ vt sibi ꝓ incõstantia debita pena tribuat̃. Qui eum damnaret in tãto ꝯcilio nemo vn⁹ inuẽt⁹ est: cum dicerent oẽs ea ferme rõne Petꝝ peccasse ac flendo pcti penam luisse. Redijt romam Marcellin⁹ irat⁹: Dyoclecianum adijt: hoiemq̃ increpat: q se impulerit dijs gentiũ imolare. Ducit̃ ad martirium Dyocleciani iussu Marcellinus cum Claudio: Cyrino: Antonino xp̃i fidelib⁹. Interreundum ṽo Marcellum presbiteꝝ admonet: ne Dyocleciani p̃ceptis obtempet in reb⁹ maxime ad fidem ptinentib⁹: neue corp⁹ suũ sepulture tradẽt: qꝺ dicẽt ob negatum saluatorem se id nequaq̃ mereri. Hoꝝ aũt sil' interemptoꝝ corpa Dyocleciani iussu ad dies sex ꝛ. xxx. insepulta iacuer̃t via publica. Uñ Petri apl̃i iussu: q Marcello in somnis apparuit via Salaria in cimiterio: qꝺ Priscille deinceps nomen habuit. sepeliunt̃ sexto kalendas mayus apud bt̃i Crescẽtionis corp⁹. Tandẽ ṽo apparuit oculos deus (vt Eusebi⁹ ait) ꝛ eo Dyoclecianuq̃ ꝯpulit: vt deposito impio p̃uatus viuẽt. Idem facit ꝛ Maximian⁹ ei⁹ collega acerrim⁹ pſecutõnis xp̃iane auctor: q pt⁹ aliq̃t annos multis varijsq̃ morbis vexat⁹: ac pt⁹ longos cruciat⁹ insania mentis pcit⁹: furijsq̃ scelẽꝝ agitatus seipm tandem pemit. Hanc aũt calamitatẽ: quã nr̃i passi sunt a deo pmissam refert Eusebi⁹: ꝓpter corruptos nimia libertate ꝛ indulgentia xp̃ianoꝝ mores. maxime ṽo eccl̃iasticoꝝ: q̃ꝝ puersitatem diuina iusticia frenare hac pſecutõne instituit: diũ simulationem in vultu: dolum in corde: fallaciam in eoꝝ ṽbis cerneret: Hi eñ liuore: supbia: inimicitijs: odijs int̃ se certantes tyrannidem potiusq̃ sacdotium sape videbant̃: xp̃iane pietatis oĩno obliti: ac dĩna misteria ꝓphanantes potiusq̃ celebrãtes. Sq̃ qd futuꝝ nr̃a etate arbitramur: q̃ vicia nr̃a eo creuere: vt vix apud deum miscdie locum nobis reliq̃rint? Quanta sit auaricia sacerdotum: ꝛ eoꝝ maxime q reꝝ potiunt̃: q̃nta libido vndiq̃ congsita: q̃nta ambitio ꝛ pompa: q̃nta supbia ꝛ desidia: q̃nta ignoratio tum sui psius: tum doctrine xp̃iane: ꝙ parua religio ꝛ simulata potius ꝙ vera. ꝙ corrupti mores vel in prophanis etiam hominibus: quos seculares vocant detestandi non attinet dicere: cum ipi

q auaric. Sacerd. lib. supb.

ita apte ꝛ palam peccent: ac si inde laudem q̄rerent. Ueniet mihi credite vtinaꝫ falsus sim vates: veniet. Thurcus hostis xp̄iani nominis Dyocleciano ꝛ Maximiano violentior: Italie claustra iam pulsat. Nos desides ꝛ somniculosi interitum ꝯmunem expectam⁹: voluptati priuate potius q̄ cōmuni vtilitati ꝯsulentes. Ad Marcellinum venio: queꝫ vtinam aliqn̄ in itate ad sanitatem redeamus. Hic em̄ (vt dixi) cognito errore suo quo a fide defecerat: ad se rediens martirium ꝑ fide xp̄i constanti animo passus est. Ubi ex sacris ordinibꝫ bis mense decembri habitis. p̄sbiteros quatuor: dyaconos duos: ep̄os qnq̧ creasſꝫ. sedit aūt annis nouē: men. ij. diebꝫ. xvj. Uacat tum sedes dies qnq̧ ꝛ. xx.

31 Marcellus

Marcellus natōne Roman⁹: patre Benedicto ex regione vie late a Constātio ꝛ Galero vsꝫ ad Maxentium peruenit. Constantius enim ꝛ Galer⁹ abdicantibꝫ se ab impio Dyocleciano ꝛ Maximiano imperij gubernacula suscipientes ꝓuincias inter se ptiti sunt. Nam Galerus Illiricum Asiam ꝛ orientem sortit⁹ est. Constantius vō singulari moderatōne vsus: Gallia tantum ꝛ Hispania ꝯtent⁹ fuit: licet ei ꝛ Italia sorte obtigerit. Unde Galer⁹ duos cesares legit: Maximianum quem orienti p̄fecit: ꝛ Seueꝝ cui italiaꝫ ꝯmendauit. Illiricum ipse retinuit: qꝺ ea Barbaros hostes ꝑp̄li Ro. iter facturos sentiebat. At Constantius vir singularis mansuetudinis ꝛ clementie Gallis omnibꝫ carissim⁹ fuit: p̄cipue vō q̄ ꝛ dyocleciani vaphrum ingenium ꝛ Maximini crudelitatem non sine magno discrimine euaserant. Morit̄ autem Constantius Boraci in Brittania p̄ncipat⁹ sui anno. xiij. atꝫ in diuos summo oīm ꝯsensu referr̄. At Marcellus diuino cultui intent⁹: vbi Priscillam matronam Romam impulissꝫ cimitterium suis sumptibꝫ via Salaria ꝯstruere: titulos qnq̧ ꝛ viginti in vrbe Roma ꝯstituit: q̄i Dyoceses ad cōmoditatem baptismi ꝛ oportunitatem eoꝝ: q ad fidem ex gentibꝫ quotidie veniebāt: ꝯsultum iri ꝛ eo modo sepulturis martiꝝ videbat. Maxenti⁹ vō vbi Lucinam matronaꝫ Romanam instituisse eccl'iam dei reꝝ suaꝝ heredem intellexisset. irat⁹ ꝛ mulierem ip̄am relegauit ad tp̄s: ꝛ Marcellum captum impellere minis conat⁹ est: vt ꝛ ep̄atu se abdicaret: ꝛ xp̄ianum nomen deponeret: quem vbi ꝯtemnē ꝛ deridē sua p̄cepta vidit: in cacabulum ad custodienda aīalia publica (vt qdam volunt) statim inclusit. quo in loco nec orationes vnq̄: nec ieiunia p̄termisit. Parochias item non sec⁹ ac si liber esset: epistolis gubernabat. Mense aūt nono captiuitatis sue a clericis noctu e cacabulo liberat⁹ est q̄ ex re maiore pcitus ira Maxenti⁹ sactissimum viꝝ in cacabulum redegit: vbi cum fede ꝛ incomode habitaret pedore ꝛ situ mortuus est. At vō Lucina sanctissimi viri corp⁹ via Salaria in cimiterio Priscille ꝯdidit. xvij. kalendas februarij. Postea aūt re xp̄iana crescente cacabuli dom⁹ in eccl'ia erigit̄ beati Marcelli noīe: q̄ etiam etate nr̄a inuisit̄. Sunt aūt q scribant Mauricium cum vna xp̄ianoꝝ legione apud Rhodanū flumen a ꝑsecutoribꝫ cesum. His addit̄: Marc⁹. Sergi⁹: Cosmas: Damian⁹ alijq̧ ꝯplures: q vbiq̧ terraꝝ cedebāt̄. Marcell⁹ aūt annis qnq̧ sedēs: men. sex. diebꝫ vno ꝛ viginti ex sacris ordinibꝫ mense decembri habitis: p̄sbiteros sex ꝛ viginti: dyaconos duos: ep̄os vnum ꝛ viginti creauit. Uacat tum ei⁹ morte Romana sedes dies viginti.

32 Eusebius.

Eusebius natione grecus: patre medico pontificatum adijt Constantino ꝛ Maxentio imperantibꝫ. Nam mortuo Constantino (sicuti dixi) Claudij ex filia nepote Constantin⁹ ei⁹ ꝛ Helene in grāꝫ herculei r̄pudiate fili⁹: occidētis impium maximo omnium ꝯsensu adept⁹ est. Rome interea pretoriani excitato tumultu Maxentium maximiani herculei filium augustum nūcupant. Unde maximian⁹ spe recupandi imperij ex solitudīe Lucanie romā venit: lr̄is Dyoclecianum adhortat⁹ vt ideꝫ ip̄e facēt. Cont̄ hos mot⁹ missus a Galero Seuerus cum exercitu: dum vrbem romam obsidet fraude militum: q cum Maxentio sentiebāt: circūuentus fugiens demum Rauenne occidit̄ Paulum etiam abfuit: qn Maximianus p̄ militum beniuolentiam pollicitationibꝫ ꝛ largitione q̄rens a filio Maxentio occideret̄ Is aūt in gallias ad Constātinū geneꝝ ꝑfect⁹ dū circūuenire hoīem studet detecto p̄ Faustā e⁹ filiā dolo: q̄ rem oēm marito aperuit fugiēs ac massilie oppssus suoꝝ sceleꝝ penas tandē luit: vl' seipm (vt qdam volūt) desp̄atis rebꝫ interfecit. Dum aūt Eusebi⁹ in pōtificatu viuēt: crux dn̄i inuēta est qnto nonas may: ꝛ ab Helena Cōstantini mr̄e exornata: ac i mag̃ veneratōe hita. Baptizat̄ ꝛ iudas crucis inuētor: quē postea mutato noīe Cyriacū vocat̄. Hereticos q̄ idē pōtifex reconciliauit imposita tātūmodo manu. Instituit p̄terea ne ꝓphani qs

laicos vocāt: episcopū i iudiciū vocarēt. Huius vero tempib9 fuisse Lactātium Firmianū 9stat Arnobij discipulum. Hic cum rhetoricā Nicomedie doceret: infreq̄ntia discipulo℞ motus: quod id in greca ciuitate agēt ad scribendum se contulit: qua in re tantum valuit: vt post tempa Ciceronis ab eo scd̄us habeaṫ. Multa scripsit: sed illa potissimū extant: que 9tra Gentiles: de opificō hominis de ira dei 9scripsit. In extrema senectute constitutus Cesaris Crispi: filij Cōstantini p̄ceptor fuit in Gallia. Eusebius quoq3 Cesaree Palestine episcopus: ac bibliothece diuine cum Pamphilo martyre diligentissimus inuestigator: mlta eisdē tempib9 scripsit maxime vero libros euāgelice: prepatōnis ecclesiastice hystorie: in porphiriū xp̄iano℞ hostē acerrimū: Apologiā item sex pro Origene 9posuit. De vita Pāphili martiris: a quo ob amicitiam cognomentū accepit libros tres. Eusebius aūt pontifex habita semel ratōe sacro℞ ordinū mense decembri: cū presbiteros xij. dyaconos tres: epōs. xiiij. creasset: Rome moriṫ: ac in cimiterio Calisti via Appia sepeliṫ sexto nonas octobris. Sedit autē annis sex: mense vno: dieb9 trib9. Vacat tum sedes diem vnū.

33 Melciades.

Melciades natione Apher: Maxentij: Licinij: Maximini tempoꝛib9 fuit. Licinius eñ ex Dacia oꝛiundus a Galerio in ptē impij recipitur 9pter eius in re militari p̄stantiā. Hi cp̄ Cōstātinū videbant apud oēs magno esse i p̄cio xp̄ianis parcebāt. Maxētius tñ milites Clāculū mittebat: q obuiū queq3 cederēt. Arte q̄q3 magica delectaṫ9: q̄uidas marie vero xp̄ianas funestis sacris adhibitas scīdebat īfātū cā: q̄rū cinerib9 in magia vtebaṫ: vt oñderet tyrānidē s̄uari etiā p nephas posse. Sīli vesania 7 crudelitate: Maximin9 q̄ in oriēte vtebaṫ: q magoꝛ mgr̄is 7 mala℞ artiū doctoꝛib9 p̄mia etiā decernebat: augurijs diuinatōib9 fidē p̄stans. Sceuioꝛ ceteris in xp̄ianos hec oīa 9tēnentes ē hitus. Vetera aṫ delubꝛa renouari: ac moꝛe veterū saċ dijs exhiberi iubet. In hos vō Cōstātin9 mouens et Maxētiu3 q̄ui p̄lio victū apd̄ pōtē miliū ita fugat: vt dū p doloꝛe sua℞ fraudū oblitus pōtē ad decipiēdū hostē structū decipulis transit: cū magna pte suo℞ satellitū sūmergatur. Et Liciniū soꝛoꝛiū nauali ac terrestri p̄lio victū apd̄ Nicomediā dedē seipm̄ coegit: vitāq3 thessalonice p̄uatā ducē: ac merito q̄dē cu3 a fide ob inuidiā deficiens xp̄ianos Cōstātino fauētes q̄uib9 supplicijs p̄seq̄retur. Maximianus vō diua vltōne inflatis subito viscerib9 suppuratisq3 intestinis ita distēdiṫ: vt inter se 7 putridū cadauer nil intereēt: scatentibus vndiq3 vmib9: 7 tabo serpēte: tāto pedoꝛe vt sustineri fetoꝛ nō possj3. Hoc volebāt e9 merita: q 7 nr̄os ad cimiteria cōuenire vetabat: 7 simulacrū Antiochie cōsecratū: subornatis sacerdotib9 q ex adytis id enūciarent clamasse dicebat: pellēd9 ab vꝛbib9 xp̄ianos 7 p̄mia i 9uincijs distribuit sacerdotibus simulacro℞: q 9tra xp̄ianos ageret. Tādē3 vō tyrānus penitentia duct9: medico verū dicēte: decreto publico vetuit xp̄ianos ledi: eosq3 suis legib9 vti sinit. Sed h̄ nil ei 9fuit cu3 vi fieret oia. Nam q̄uissimis moꝛbis diuti9 cruciatus viuendi fiñē tandē3 fecit: hō sceuus 7 varius: nūc eñ i xp̄ianos: nūc 9 xp̄ianis agebat. His aṫ cladib9 mlti xp̄iani interfecti sūt maxime vero Doꝛothea vgo sāctissima 7 pulcherrima: que moꝛtē poti9 q̄ stupꝛum tyrāni pati voluit. Sophꝛonia q̄ a Maxentio sepius de stupꝛo appellata: cū diuti9 vitare piculū nō posset seipām interfecit: Lucretiā imitata. Melciadis aūt institutū fuit: ne die dominico: neue q̄nta feria ieiunareṫ q2 hos dies pagani q̄i sacros celebrāt. Mlta q̄ in oblatōib9 faciēdis 9stituit: qd̄ Manicheo℞ hēsis in vꝛbe Roma tū marie iualescebat. His aṫ pactis Maximini iussu martyꝛio coꝛonatur. Idē fatū subire: 7 Petrus Alexādꝛinus epō: 7 Lucian9 Antiochen9 presbiṫ: vir moꝛib9 7 doctr̄e īsignis. Et thimothe9 p̄sbiṫ roman9: alijq3 9p̄les epi 7 sacdotes. Sepult9 ē aṫ Melciades via Appia Calisti Crypta q̄rto id9 decēbꝛis. Viuēs adhuc ex oꝛdinib9 sacris semel hitis: p̄sbiteꝛos septē: dyaconos sex: epo3. xij. creauit. Sedit ānis. iiij. men. vij dieb9. ix. Vacat tū sedes dies. xvij.

34 Siluester.

Siluester natione Romanus: p̄re Ruffino: Constātini tēpib9 fuit: anno ab vrbe condita millesimo nonagesimo p̄mo: Dñi vō āno. ccc. xxxix. Sb h̄ tādē p̄ncipe xp̄iani a tyrānis ātea opp̄ssi ñ nihil respiraṫ incipiūt. Nā coꝛpis ac animi dotib9 cū optio q̄ p̄ncipe 9pari Cōstātin9 potuit. Militaris eñ gl̄ie appetētissim9 fuit: in bello foꝛtunat9. Pacē petētib9 libēter dedit: liberalib9 studijs: vbi p ociū licebat delectabaṫ: liberalitate 7 gr̄a oīm beniuolētia3 sibi 9pabat. Mltas leges rogauit ex eq̄ 7 bono: supfluas abscidit: seueras nimiū emēdauit.

Urbē i byzantij ruinis d̄ noīe suo ɔdēs: eaʒ
rome magnitudine edificioꝝ parē facē cona-
tus. Secūdā romā vocauit: vt lr̄e sb̄ equestri
ei⁹ statua indicabāt. Js igit̄ tāt⁹ pnceps oīa
circūspiciēs: oīa ɔsiderās: vbi honestateʒ xp̄i
ane religiōis intellexit: q̄ fuare parsimoniā
paupertate gaudē: māsuetudīneʒ colē: pati stu-
dere: simplicitate ⁊ ɔstātia vti iubemur: eam
ita ɔplexus ē: vt itur⁹ ad bellū nō alio q̄ cru
cis signo vteretur. Qd̄ sereno celo dū ī ma-
zentiū tyrānū copias mouet: ⁊ viderat ⁊ ado
rauerat: astātesq̄ angelos audierat dicētes:
Cōstātine [illegible] quod etiā fecit ac
tyrānos oēs a ceruicib⁹ ppl'i Ro. xp̄ianoꝝ
q̄ omniū depulit: maxime vero liciniū q xp̄i-
anos ⁊ domo ⁊ militia pulsos: aut religione
aut carcē (vt dixi) ad mortē vsq̄ macerabat:
aut leonib⁹ obijciebat: aut suspensos tāq̄ por
cos mēbratim lacerās dissipabat. Tātū ita-
q̄ pncipē ac tābū ānū: siluester nact⁹: relicto
soracte mōte q̄ a tyrānis seuiētib⁹ relegatus
fuerat (vel vt qdā volūt) secesserat romā veni
ens: Cōstātinū erga xp̄ianos bn̄ aiatū: pmi-
ptiorē adoptie de eccīa dei ɔmerēdū rddidit
Nā ⁊ pōtificib⁹ dyadema aureū distictū gē-
mis ɔcedebat: qd̄ qdē siluester aspernat⁹ tan
q̄ religioso capiti minime cōueniēs: phrigia
mitra ⁊ cādida tantūmō ɔtētus fuit. Permo
tus at̄ cōstātin⁹ sanctitate siluestri eccīam in
vrbe roma ɔdidit i hortis eqtij nō lōge a ther
mis domitianis: q̄ titulū eqtij vsq̄ ad tpa da-
masi p se ferebat. Cui qdē eccīe impatoꝛ mu
nificus hec et dona ɔstituit: patenā argēteā li-
braꝝ viginti: sciphos duos viginti libraꝝ: cali-
cē aureū duaꝝ libraꝝ: ⁊ alia vasa tū argētea
tū aurea q̄ enumerare lōgū eēt. Fundū q̄ va
lerianū dono dedit i agro sabino positū: vnde
q̄tannis solidos. lxxx. capiebat. Hortū intro
vrbē ad regionē duoꝝ adamātū: vn̄ solidi. xv
capiebāt. Domū i regione orphea int̄ vrbem
vn̄ solidi octo ⁊. l. ɔueniebāt. Uer dū hec ro
me agēnt apd̄ alexādriā p̄sbr̄ qdā arri⁹ noīe
vir spē ⁊ forma magisq̄ vtute insignis: ⁊ lau
dis ac gl'ie potiusq̄ veritatis cupid⁹: ferē di-
scordiā ī fide xp̄i cepit. Separe ei filiū ab et-
na ⁊ ineffabili dei p̄ris substātia conabat̄ his
v̄bis: erat aliqn̄ qn̄ nō erat: nō intelligēs fili-
uʒ p̄ri coeternū eē: ⁊ eādē ī trinitate substātiā
cū dictū sit ego ⁊ pr̄ vnū sum⁹. Cū at̄ alexan-
der alexādrine vrbis ep̄s frustra reuocare ar
riū ab errore tēptassʒ: cōstātini mādato adhi
bita etiā impēsa munifice qdē apd̄ niceā vr-
beʒ bithynie ɔciliū generale indicit̄: cui. ccc.
⁊. xviij. ep̄i interfuē. Disputatū est eo ī loco ali
q̄diu ⁊ qdem acriter. Nā viri aliqt ī q̄stioni-
bus callidi arrio tū qdem fauebant simplici-
tati fidei nr̄e aduersātes: licʒ ex his qdam do
ctissim⁹ ph̄us dīno spū mot⁹ vno momēto fi
deʒ nr̄aʒ quā antea impugnabat: vt sctāʒ ⁊ ite-
gram statim amplexus sit. Tandem vero re
ipsa in concilio diligenter discussa concludi-
tur scribi debere. i. eiusdē cuʒ
patre substantie filiuʒ cōfiteri. Qui vero cū
arrio sentirent fuere ad decem ⁊ septem: af-
firmantes extrinsecus creatum esse dei filiuʒ
⁊ non ex ipsa patris diuinitate progenitum.
Cognita aūt tante controuersie veritate Cō-
stantinus decretū ɔcilij affirmat: ɔposito ɔdi
centib⁹ exilio: vnde sex tātū cum arrio exula-
uere: reliqui cū in sentētiā bn̄ iudicātiū venē
In eodem concilio damnatos ferunt: ⁊ pho-
tinianos a Photino episcopo Gallo grecie
nomen ducentes: qui ebionitaꝝ heresim imi
tati: affirmabant xp̄m a maria pio coitu fu-
isse ɔceptū. Damnati ⁊ Sabelliani: q vnā tā
tū p̄sonā patri filio ⁊ spūisancto ascribunt.
In eodem vero ɔcilio q̄rimoniaruʒ libellos
(vt fit) episcopi ipsi Constantino dabant se
inuicem accusantes: expetētesq̄ a pncipe iu-
diciū: qb⁹ ita impatoꝛ optim⁹ rn̄det: ɔbustis
coꝝ libellis: eos di tantummodo ⁊ nō homi
nuʒ iudiciū expectare debē. Preterea at̄ ī co
deʒ ɔcilio decretū est: nē q se impatiētia libi-
dinis castraret in clerum amplius reciperen
tur: neue neophytus anteq̄ cauti⁹ examiare
tur cleric⁹ fieret: ⁊ ne in miliciā dei ascit⁹ cū
ext̄neis mulierib⁹ habitet: cū m̄re vero sorore
amita id tantūmodo licere: ne ep̄s in ordinē
asciscerer: nisi ab oīb⁹ vel saltē a trib⁹ ɔuin-
cie ep̄is: ⁊ ne quē alius episcop⁹ expulerit vl'
clericū vel laycū ali⁹ suscipiat. Decernit̄ et
ac qdem sancte ne cuiq̄ fieret iniuria: vt sin-
gulis annis ɔcilium in prouincia habeatur.
Quare hoc sanctum institutum aboleuerint
nostre etatis pontifices non video: nisi censu
ras bene viuentium ac sentientium reformi-
dant. Constitutum quoq̄ est: vt qui absq̄ tor
mentis in persecutionibus lapsi fuerint: an-
nos quinq̄ inter catechumenos vitaʒ ducāt
Postremo vero decernitur: ne quis de mino
re ecclesia ad maiorem transeat ambitionis
⁊ auaricie causa: quod certe non obseruatur
cum siccis faucibus tanq̄ lupi famelici pre-
cibus pollicitationibus muneribus largiti-
one vberiores ep̄atus omissis primis oēs q̄-
rant ⁊ efflagitent. Siluestri autem constitu-
tiones he sunt habite: vt chrisma ab episco-
po tm̄ consecraretur: vt episcopi baptiza-
tum signarent propter hereticam suasionem
vt baptizatus chrismate liniat p̄sbr̄ occasiōe

mortis. Addit preterea: laycus clericū i iudici
u3 ne vocet. Dyaconꝰ i eccl'ia celebrādi cā dal
matica induat: ⁊ palla linostima leua eiꝰ te-
gat. Clericꝰ cās i curia ne agat: nec añ iudi-
ces seculare cā3 dicat. Presbit' celebraturus
neq3 serico: neq3 pāno tincto vtat': s3 lineo eq3
dē albo. Sic i albis celebrādū ee dicebat: quē
admodū i linea syndone ⁊ alba xpi corpꝰ se-
pultū fuit. Gradus q3 i ordibꝰ eccl'iasticis cō-
stituit: vt vnusq'sq3 vno tantū ordie ptētꝰ sit: ⁊
vniꝰ solū vxoris vir. Cōstātinus aūt augēde
xpiane religiōis cupidꝰ basilicā cōstantinia-
nā (quā lateranēse3 vocāt) edificauit: donisq3
plurimis eādē exornauit. Nā ⁊ fastigiū argē
teū tēplo obtulit: hñs i frōte saluatorē sedētē
in sella qnq3 pedū centū ⁊. xxx. librarū: ⁊ duo
decim aplos in qnis pedibꝰ librarū nonagita
cū coronis argēti purissimi. Saluatorē q3 ad
didit respiciētē in apsida: sedentē i throno. v.
pedū: cuius pōdꝰ centū. xl. librarū erat. An-
gelos. iiij. ex argēto pōderis cētū ⁊. v. librarū
coronas. iiij. ex auro purissimo cū delphinis
xx. librarū: altaria septē ex auro purissimo. cc
librarū. In vsu3 vo luminū masse gargiliane
pūetū ex agro Suessāo ɔstituit solidos. cccc
Addit' ⁊ massa vrbana q̄ i agro Antiati est.
Sacrūq3 preterea fontē instituit apd eandē ba
silicā ex lapide porphyretico: cꝰ tota ps illa
q̄ aquā ɔtinet ex argēto erat. In medio autē
fontis colūna porphyretica posita erat: in q̄
aurea phiala. l. librarū balsamo plena in cele
britate pasche vsū nocturni luminis pstabat
In labro fontis stabat agnꝰ auri purissimi:
vñ aq̄ fūdebat'. Nō lōge ab agno erat salua-
toris statua argēti purissimi cētū ⁊. lxx. libra
rū. Ad alterā ptē stabat Iohis baptiste sta-
tua argētea cētū librarū: hūc titulum p se fe
rēs. Ecce agnꝰ dei: ecce q tollit pcta mūdi. Se
ptē vo cerui aquā fūdebāt: q̄r singl'i octuagi-
ta librarū erāt. Prouētꝰ at sacri fōtis ex mas-
sa statiliāa i agro corano: ex fūdo bassi: ex do
mibꝰ ⁊ hortis aliqt i vrbe positis: ex qbusda3
fūdis i aphrica: numidia: grecia sitis. Idē etiā
cōstātinꝰ rogatu bti siluestri petro aplorū
pncipi basilicā i vaticano edificat: nō lōge a
tēplo apollinis: q̄ in loco eiusde3 apli corpus
splēdide ac mirifice collocauit: ex ere em̄ ⁊ cu
pro vndiq3 clausū erat. Sup btissimi apli se
pulcrū crux cētu3 ⁊. l. librarū extabat ex auro
purissimo. Aderāt circūquaq3 cādelabra. iiij
argēto ɔclusa: cū sigill' argēteis: vñ aplorum
actꝰ cernebant'. His addidit calices aureos
tres librarū. xij. calices argēteos. xx. q̄r singu
li. x. librarū erāt. Metretas argēteas. iiij. cc. li
brarū. Patenā aureā cū thur' ⁊ colūba ornatā
gēmis hiacynthinis ⁊ margaritis. xxx. libra
rū. Ip̄m at altare erat clausū argēto ⁊ auro
distinctūq3 plribꝰ gēmis. Hos vo pūetꝰ huic
basilice addidit: i antiochia domum datiani
solidos cētū ⁊. l. pstātē. Cellā i aprodilia sol.
d. xv. pbētē. Ortū maronis thermas ɔplures
popinas: pistrina ɔdonauit: vñ multū collige
bat' ad vsū sacerdotū. Idē q3 cōstātinꝰ istāte
siluestro basilicā pauli via hostiēsi extruxit:
corpꝰ vo apli ita ɔdidit: vt d petro diximus.
Vasa et aurea argētea enea totide3 donauit
q̄t diuo petro: narie at crucē aureā cētū ⁊. l.
librarū sup loculū bti pauli collocauit. Venē
pūetꝰ ad eādē basilicā ex tarso cilicie: ex pos-
sessiōe tyri: venit oleū: venē aromata ⁊ cassie:
venit balsamū ex locis hec eadē ferētibꝰ: veit
crocū: sal: pip: cinnama. Edificat' etiā ipato-
ris iussu basilica in atrio Sessoriano sb titu-
lo sācte crucis i hierusalē: vbi scte crucis ptē
aliquā reposuit: iuentā ab helena mre: feia i-
cōpabilis fidei ⁊ religiōis. Hec ei magnitu-
dine animi mota ⁊ visis nocturnis hierosoli-
mā pexit: vt lignū crucis pqrēt. Difficile id q
de3 erat: q̄r ab antiqs psecutoribus eo loci si
mulacrū veneris collocatū fuerat: vt xpiani
venerē saluatoris loco adorarēt. At mlier re
ligiōe pcita vbi locū ipmruderibꝰ purgasset:
tres ɔfuso ordie cruces reperit. In vna inscri
ptio illa legebat' tribꝰ linguis. I. N. rex iu-
deorū. Astabat at macharꝰ illiꝰ vrbis tū eps
q vnā ex his maibꝰ cū religiōe retinēs vera3
ee dicebat. At tercia mlieri mortue admota
eidē vitā restituit. Hāc ob rē cōstātinꝰ motꝰ
edicto vetuit: ne qspiā deinceps supplicō vtet'
Helena vo edificato eo i loco tēplo vbi crucē
repererat: abiēs clauos qbꝰ xpi corpus cruci
affixū fuerat secū ad filiū portat. Horu3 ille
vnū i frenos eq trāstulit: qbꝰ i plio vtet': alio
p cono galee vtebat': terciū i mare hadriati-
cū (vt ait ambro) ad ɔpescēdas sev… is ma-
ris pcellas deiecit. Illa at crucis p… uā ea
de3 mlier secū i thecis argēteis detulerat: gē-
mis ⁊ auro distīcta i basilica Sessoriana col
locat'. Huic hec munera addūt': argētea cāde
labra. iiij. argētei sciphi. iiij. calices aurei. x.
patena argētea auro clusa librarū. l. altare ar
gēteū. cc. l. librarū: agros q3 circa palatiū po-
sitos eccl'ie dono dedit. Ex faliscis at ⁊ nepesi
no agro fundos q̄sdā donauit. Sūt q scribāt
⁊ basilicā scte agnetis cōstātini iussu edifica-
tā ee: rogatu cōstātie eiꝰ filie ⁊ baptisteriū ec
clesie additū: vbi ⁊ filia ⁊ soror cōstātini eius-
de3 nois baptizate sunt. Hꝰ basilice hec fuē
munera: patena aurea librarū. xx. calix aureꝰ
librarū. x. calices argētei. v. fūdus ex agro Fi-

veratiū:fundus ex vico pisonis. Idē q̄ impe
rator basilicā sācti laurētij ex muros edificat
ī agro veranio sup arenariū Crypte: gradusq̄
extruxit: qbus ascēsus ac descēsus his darēt
q ad visendū beati laurētij corp⁹ accederent
Templi ornamentū erat apsis argēto & por
phyreticis lapidibus ornata. In aditu Cry-
pte lucerna erat ex auro purissimo librarum
viginti. Añ corpus martyris erāt lucerne.x.
argētee librap.xv. Fund⁹ āt cyriacetis femi-
ne:quē fisc⁹ psecutorū tpe occupauerat. Hu
ic basilice assignat̄ fundus itē Verani⁹:vnde
solidi.lx.veniebāt. Via ēt lauicana idē impa
tor int̄ duas lauros basilicā beatis martyri
b⁹ marcellino p̄sbitero & petro exorciste edi-
ficat. Nō longe vō māsoleū erexit in honorē
mr̄is:quā sepulcro prophyretico iclusit. Hu
ic tēplo martyrū & mr̄is gr̄a hec dona data
sunt. patena ex auro purissimo librarū.v.&
xxx.cādelabra argētea.iiij.auro clusa ī pedi-
bus.xij.calices aurei tres cū gēmis prasinis
& hiacynthinis ame auree due: ara ex argē-
to purissimo librap.cc.sciph⁹ ex auro puris-
simo librap.xx.fund⁹ laurētin⁹ cū balneo iu
xta formā pdeūtis aque posito: fundus Au
guste helene:vnde solidos.ccc.&.xx. sacerdo-
tes q̄tānis hēbāt. Sūt q scribāt(sine auctore
tñ)Sardiniā cū fundis suis & mesanā & ma
tiniā:cū mōte argētario: ac fund⁹ oīb⁹ huic
eccl'ie dono datā. Ad has basilicas ī vrbe Ro
ma edificatas:al's q̄ foris extruit. Nā & ho
stie nō lōge a portu ei⁹ mādato tēplū edificat̄
ī honorē btop aplop petri & pauli ac Iohis
baptiste:qb⁹ etiā hec dona ei⁹ munificētia ob
lata sunt:patena argētea librap.xxx. calices
argētei.x.patena argētea chrismalis librap
x.peluis ex argēto ad vsū baptismi librarū
.xx. His muneribus additi & Graecop fundi
ardeatini agri:fund⁹ quirini ī agro hostiēsi
In albano q̄ iohi baptiste templū edificat:
cui hec dona obtulit:patenā argēteā librarū
xxx.sciphū argēteum deauratum librarū.xij.
amas argēteas librap.xx.fundū laurētinū
cū adiacentibus predijs:fundū cū lacu alba
no:fūdū tyberij cesaris. Capue etiā basilicā
aplop ꝯdidit:quā ciues cōstātinianā appella
rūt. Cui & hec dona oblata:patene argētee.xl
librap.cādelabra greca.iiij.cū pedib⁹.x. His
addit̄ fund⁹ ex agro caietano:& fund⁹ p̄nus
ex agro Suessano. Aliā postremo basilicā
neapoli edificauit:vt ait damasi⁹ ī c⁹ honorē
eā erexerit nō satis ꝯstat. Proinde reticē do-
naria tēplo dedicata institui:ne videar cū ali
is errare. Sūt ēt q scribāt Siluestp titulū su
ū ī tercia regiōe vrbis apud thermas Do
mitianas instituisse:equitiū qdā vocāt. Hu
ic titulo mlta dona cōstantin⁹ obtulit:vt pa-
tenā argenteā librap.xx.cerostrata enea.xvj
fundum barbatianū ex agro ferētinati:fūdū
sulpicianū ex agro corano. Ne autē noue ro
me sacerdotes imperatorie munificētie exp-
tes eēnt:duas itē basilicas cōstātinopoli edi
ficat:quarū altera Hirene:altera aplop vo
catur:euersis prius paganop templis:aut ī
vsū xp̄ianop trāslatis:sublatisq̄ e medio tri
podib⁹ delphicis:vnd̄ infinita mala oriebā
tur. Hec sunt cōstātini dona que antea narra
uimus:qb⁹ hoc etiā addidit. Certū eñ vecti
gal a ciuitatib⁹ pēdi solitū eccl'ijs:puīcia:li-
bris:cleroq̄ distribuit. Rationem vō ipsam
decreti sui auctoritate validā iperpetuū esse
voluit. Vt autem virginib⁹ & q in celibatu vi
uerēt:testari liceret:aliqdq̄ sacerdotib⁹ ex te
stamēto relinquē:qua ex re(ego arbitror)ec-
clesie p̄rimoniū auctū eē:legē sustulit ātea la-
tā ad ꝓpagādā sobolē:qua illi vetabāt̄ here
ditatem adire:qui vigesimoquinto etatis an
no vxorem non duxissent. Hinc ius illud triū
liberorum inuentum a principib⁹ est:quo in
amicos prole carētes plerūq̄ vtebant̄. Hec
socrates & Sozomenes ī tripartita sua accu
rate scribunt. Fuē autem & siluestri tempori
bus multi preclari viri:quorum opera & la-
bore gentes & nationes plereq̄ ad fidem no-
stram venere:maxime vero iuliani: frumen-
tij & edisij predicationibus:quos philosophi
quidam alexandrini eo perduxerant. Ibero
rum quoq̄ gens que sub axe pontico iacet fi-
dem christi intelligūt a captiua muliere:& cre
dunt Maccurio rege omnes ad id cohortan-
te. Valuit etiam multum illis temporib⁹ ad
monendos homines Antonij heremite san-
ctissimi auctoritas:cui literis & nuncijs He-
lena se ac filios sepius commendauit:eius ci
bus solus panis erat:aq̄ pot⁹:nec vnq̄ nisi ī
occasu solis comedebat: homo egyptius om
nino contemplationi deditus. Huius qui-
dem vitam Athanasius Alexandrine vrbis
episcopus insigni volumine perscripsit. Sil-
uester autem vbi ex sacris ordinibus septies
mense decembri habitis:presbiteros duos &
quadraginta:dyaconos sex & triginta.epi-
scopos quinq̄ & sexaginta creasset: moritur
ac sepelitur in cimiterio Priscille via Salla
ria tercio ab vrbe miliario:pridie kalendas
Januarij. Sedit autem annos tres & viginti
menses decem.dies vndecim. Vacat tum se-
des dies.xv.

35 Marcus

Arcus natõe romanus: p͞re prisco magni cõstãtini tpibꝰ fuit: de q̃ varia scribũt hystorici. Sũt eñ q affirmant cõstãtinũ vltimis impij sui annis instigante sorore arriũ ab exilio reuocasse: qd inuidia dãnatũ hoĩez inſiciez dicẽt: ĩ eiusq3 dogma declinasse. Hos ego deceptos similitudine nõis puto: et patri illud ascribẽ: qd filij scelẽ factũ ẽ. Neq3 eñ siue veri ẽ pricipẽ illũ sapiẽtissimũ: qd sp improbauerit: ea potissimũ etate q̃ sapẽ dãt illd idez collaudasse. Scribũt pterea cõstãtinũ ab eusebio nicomedie epõ arriani dogmatis imitatore baptizatũ ee: qd gdẽ falsũ esse: et religio pricipis ondit: et baptisteriũ huius rei cã rome ab eo magnificẽtissimis opis edificatũ. A siluestro eñ vna cũ Crispo filio baptizatꝰ: pulsis ab vrbe tyrãnis: fideq3 edocet. Aliũt q alit sentiũt cõstãtinũ tantã rẽ distulisse qad ei ad iordanẽ puenire ptĩgẽt: ĩ q̃ ad imitatõez saluatoris baptizari cupiebat. Veruz dũ ĩ parthos pficiscit Mesopotamiã incursionibꝰ vastantes vno et.xxx. impij sui anno: etatis vero sexto et.lx. apud nicomediaz villa publica diẽ extremũ obijsse: nec ad iordanem baptismi cã puenire potuisse. Atq3 illo tũ demũ extremo vite tempe baptizatũ fuisse. Mi sceãt isti vt volũt rẽ hãc: et nos qd oẽs ferme sentiũt credamꝰ. Cõstãtinuz q ĩ signo crucis totiẽs hostes vicerat: q tot tẽpla ĩ honorẽ dei edificauerat: q sacris ꝯcilijs intẽfuerat: q totiens cũ sanctis p͞ribꝰ mysterijs ornauerat baptismatis charactẽ: vbi sape cepit mũiri etiã ꝯ hostẽ hũani generis voluisse. Nõ latet me certe qd socrates et Sozomenes ĩ tripartita sua velint: quidq3 alij plerĩq3: veritatẽ sequor optimi pncipis religiõi et pietati ꝯueniẽtem. De do ĩ leprã inciderit (vt vulgo dr) baptismoq3 mũdatus sit: pficta pũs d sãguie infãtũ nescio q̃ fabula: nullo mõ credo socratẽ hac ĩ re secutꝰ: q affirmat cõstãtinũ ipm vbi sexagesimũ gntũ etatis annũ attigisset: egritudie captũ ex vrbe Cõstãtinopoli ad aquas calidas egressuz valitudinis cã: nulla d lepra mentõne hĩta. Preterea do hac d re a nullo scriptorũ fit mẽtio: nõ dico ab his: q ethnici sũt hĩti ß ne a nr̃is gdẽ ñ reticuisset ß Orosiꝰ ñ eutropiꝰ: nõ illi q cõstãtini res gestas: ß diligẽtissime scripsere. Añ vero tãti pncipis morte stellã crinitã ĩsitate magnitudĩs (quã greci cometã appellãt) fulsisse aliquãdiu ꝯstat. Marcus at romanꝰ põtifex ad curã xp̃iane religionis ꝯcursus ĩstituit: vt eps hostiẽsis a q̃ romanꝰ ꝯsecrator pallio vteret. Voluit pterea diebꝰ solennibꝰ statim post euãgeliũ symbolũ a clero et pp̃lo mag̃ voce decantari: et eo modo q̃ fuerat ĩ niceno cõcilio declaratũ. Duas itẽ ecclias rome ꝯdidit: vnã via ardeatina ĩ q̃ sepultꝰ est: alterã in vrbe roma ad palatinas q̃s quidez cõstãtinꝰ bis muneribꝰ exornauit et auxit. Fundo rosarũ cũ omi agro cãpestri: patena argẽtea libraꝝ.xx. sciphꝰ argẽteo.x. libraꝝ: corona argẽtea libraꝝ.x. Fundo antoniano: qui est via claudie: fũdo ad bacchanas via appia: fundo marmoreo via ardeatina. Huius autem et costantini temporibꝰ fuit iuuencus hispanus presbiter genere nobilꝭ qui tetrauãgelia hexametris versibꝰ fere ad verbuz trãsferens quatuor libris composuit Scripsit et quedam eo genere metri ad sacramentorum ordinem pertinẽtia. Marcus at postea q̃ ex sacris ordinibꝰ bis mense decembri habitis: p̃sbiteros.v.et.xx.dyaconos.vj. episcopos octo et viginti creasset: moritur ac sepelitur in cimiterio balbine via ardeatina tercio nonas octobris. Sedit autem ãnis duobus: mẽsibꝰ octo: diebꝰ viginti. Vacat tũ sedes dies viginti.

36 Julius

Ulius natiõe romanꝰ: p͞re rustico tpibꝰ constãtij fuit: q cũ constantino et cõstãte fratribꝰ imperiũ adeptus: annis.iiij.et viginti imperauit. Habitus ẽ etiã inter successores magni cõstantini dalmatiꝰ cesar fratris filius adolescens sane preclare indolis: qui haud ita post tumultu militari opprimitur. Sinente potiꝰ cõstãte q̃ iubente Interea vero arriana heresis inualuit fauẽte cõstãtio: qui nr̃os cogebat arriũ recipere. Sedo itaq3 cõstãtij anno apd laodiceã vrbez Syrie (vl vt alij volũt) apd tyrũ cõciliũ indicit. Eo ꝯuenere catholici et arriani: disputatur q̃tidie homusion ne an secꝰ xp̃m cũ patre vocarent. Instabat athanasius alexandrinꝰ episcopus ratõnibꝰ et argumentis affirmans filium patri homusion esse. Id cum refellere arrius non posset ad conuitia versus: magicas artes athanasio viro sanctissimo obijcit: ꝯlato in loculis arsenij brachio. Damnatur itaq3 violenter iubente constantio athanasiꝰ qui quidem fugiens sex continuis annis ĩ lacu cisterne carentis aqua ita delituit: vt solẽ nunq̃ viderit. Indicante deinde ancilla quadam: cum in eo esset vt caperetur: di monitu ad constantis partes confugit: qui fratre constantium minis certe coegit athanasium recipere. Arrius interim episcoporum et populi frequentia stipatus: dum leuandi ventris cã

ad publicũ locum declinat: egẽ conatus inte-
stina oĩa in cuniculũ latrine demisit: mortem
certe passus vita turpissima ꝯdignam. Iuli⁹
autem põtifex multis incõmodis vexatus: in
tãta rerũ ꝑturbatõne tandẽ post mẽses decez
Romã ab exilio rediit: audita ꝑsertim cõstã-
tini morte: q bellũ fratri cõstãti inferẽs: dum
apud aquileiaz icõsulte dimicat occidit. Nõ
destitit tñ iulius orientales epõs rephẽdere:
maxime võ Arrianos: qui in iussu Romani
pontificis antiochie ꝯciliũ indixerãt: cũ id si-
ne eius auctoritate fieri nõ posset: ꝙ romana
ecclesia ceteris p̃esset. Cõfutabãt id oriẽtales
nõ sine ironia ꝙ dicerẽt a se ad occidẽtez xpi
ane religiõis principes ꝯmigrasse: hãc ob rẽ
suã ecc̃iaz tanꝙ ꝑennẽ fontẽ: vnde tanta gr̃a
manauerat ceteris ꝑferẽdã. Cõstat autẽ iuli
um ipsuz omissis his ꝯtentionibꝫ duas edifi
casse basilicas: vnã iuxta foꝝ romanum: ali-
am in trãstyberina regione. Tria itẽ cimite
ria extruxit: vnũ via flãminea: aliud via au-
relia: terciũ via portuensi. Cõstituit ꝑterea
ne sacerdos alibi: ꝙ apð iudicẽ ecc̃iasticum
causam diceret. Voluit itẽ vt oĩa ad ecc̃iaz ꝑ
tinentia ꝑ notarios: aut ꝑ primicyriũ notari
orum ꝯscriberent: hos hodie (vt arbitror) ꝓ
thonotarios vocam⁹: quoꝝ officiũ ẽ res ge-
stas p̃cipue ꝯscribẽ. Verũ nr̃a etate adeo ple
riqꝫ nolo dicẽ oẽs lr̃aꝝ ignari sunt: vt vix sci
ant nomẽ suũ latine exprimẽ: ne dũ aliorum
res gestas ꝑscribere. De moribꝫ nolo dicẽ: cũ
e lenonũ numero: ⁊ pasitoꝝ qdã in hũc ordi-
nem relati sint. Cõstãtini autẽ ⁊ cõstãtij tẽpe
in p̃cio fuit Marcell⁹ anticyranus ep̃us qui
m̃lta scripsit maxime võ ꝯtra arrianos. Ferũ
tur tñ ꝯ hunc asterij ⁊ apollinaris libri cũ sa
belliane heresis arguẽtes: eiusdez ꝙ erroris
cum hilarius arguere conat: quẽ certe mar-
cellus refellẽs: se tñ nequaꝙ cũ iulio ⁊ atha
nasio sentire oñdit. Cõtra hũc ꝑterea scripsit
⁊ basilius anquiranus ep̃us librũ vnũ de v-
ginitate. Nã basili⁹ macedonie ꝑtis vna cuz
eustasio Sebasteno p̃nceps fuit. Theodor⁹
ꝙ Heraclee thraciarũ ep̃us elegantis copio
seqꝫ elocutionis vir m̃lta tũ scripsit: maxime
võ ꝯmẽtarios ĩ matheũ: ĩ iohez: ĩ psalteriũ: ĩ
ap̃ln. Iuli⁹ võ cũ ex sacris ordinibꝫ ter men
se decembri ĩ vrbe hitis: p̃sbiteros. xviij. dya-
conos. iij. epõs nouẽ creasset. morit ac sepeli
tur via aurelia in cimiterio calopodij ab vr-
be roma miliario tercõ: pridie idus Augusti
Sedit annos. xv. mẽses duos: dies sex. Va-
cat tũ sedes dies. v. ⁊ viginti.

Liberius

Liberius natione romanus: patre augusto cõstãtij ⁊ cõstantis tẽpori bus fuit. Constantinus eñ (vt añ dixi.) dum constantem fratrem bello incauti us ꝑsequitur: ab eius militibus opprimitur. Constans autem varia fortuna contra per-sas vsus: cuz nocte ĩtempesta seditione mili tum suscipere prelium cogeretur: tandẽ vin-citur. Verũ postea cum de seditiosis militibꝫ suscipere penas ĩstituisset: Magnetij dolo ac fraude in opido helena interficit anno impij sui. xvij. etatis vero. xxx. Mortuo aũt cõstãte rursum in athanasium consurgunt veteres illi arriane heresis suscitatores. Nam conci lio apud mediolanum habito: omnes q atha nasio fauebant in exilium pelluntur. Prete-rea võ cum in synodo ariminensi orientales sacerdotes callidi homines ⁊ acuti: occiden tales simplices ⁊ imperitos argumentis ac fallacijs conuincerent: pretermittere eam di sputationem pro tempore satius visum est. Cristũ eñ cũ patre homusion esse negabant Hoc aũt qꝛ primũ liberius pontifex aperte ĩ-pugnabat: qꝙz etiam damnare athanasium iubente impatore nolebat: in exilium ab Ar-rianis pellitur: atqꝫ ita triennio ab vrbe ab-fuit. At vero sacerdotes ꝯgregata synodo in liberij locũ felicem presbiterum virũ optimũ pontificez crearunt: qui statim octo ⁊. xl. epi-scopoꝝ conuentu duos presbiteros Vrsatiũ ⁊ valentem ab ecclesia separauit: quod cũ cõ stantio augusto in fide sentirent. Hanc ob rẽ rogatu ⁊ precibus eorundem constantius li berium ab exilio reuocat: qui impatoris bñ ficio motus cuz hereticis in rebꝫ omnibꝫ (vt qdam volunt) sentiens: illud tamẽ cuz catho licis tenebat: hereticos ad fidem redeũtes ñ esse rebaptizandos. Ferũt liberiũ apð cimite riuz sancte agnetis aliquandiu habitasse: cũ constantia cõstantij sorore: quo eius rogatu ⁊ auxilio vrbem tutius ingrederet: ẞ m̃r ca-tholica dolum inesse sentiens: id se facturam oĩno recusauit. Tandem võ cõstantius ĩsti-gantibꝫ vrsatio ⁊ Valente pulso felice liberi-um introduxit. Vnde ꝑsecutio ita vehemens exorta est: vt in ecc̃ijs ipsis p̃sbiteri ⁊ clerici passim necarent. Sũt tamẽ q scribant mulie res romanas in circẽsi spectaculo reditũ Li berij ab impatore precibꝫ impetrasse. Ponti fex aũt taẽtsi cuz arrianis sentiebat ecclesias dei ꝙdiligenter exornauit: maxime aũt sepul crũ beate agnetis: ⁊ basilicã quã de noĩe suo fecit apð macellũ lidye. Fuit aũt hac misera

tempestate eusebius emisen⁹ epus: qui multa contra iudeos: gētes ꝛ nouatianos docte ad modū ꝛ eleganter scripsit. Eriphylus ꝙ Cyprilcresis siue leucoute episcopus: in cantica cāticoꝝ copiose ꝛ accurate ꝯmētarios cōposuit. Preterea vō donatus Apher (a quo donatini nomen sumpsere) multa in catholicos scribens: totam pene aphricā ꝛ iudeam sua psuasione decepit. Affirmabat em̄ patre minorē esse filium: ꝛ spiritumsanctū minorez filio catholicosq rebaptizandos esse. Extabant autem hieronimi tpe eius multa scpta ad heresim pertinētia: ꝛ de spiritusctō liber arriane doctrine conueniēs. Et ne quicꝙ arriane perfidie tum deesset: Asterius eius factionis phus impante constantio multa scripsit ad romanos in euāgelia in psalmos que ab hominibus sue heresis studiosissime legūtur. Lucifer preterea caralitanus episcopus cuz pancratio ꝛ hilario romanis clericis ad constantinum a liberio missus: cum nollet sb nomine athanasij Nicenam damnare fidem relegatus: contra cōstantiū imperatorē scripsit librumq: ei legendū misit: moritur tamē sub valentiniano principe. Ferunt autez fortunatianum aquileiensem episcopum Liberium fidei causa in exilium pergentem: vt in heresim ꝛ discordiā laberetur solicitasse. Serapion quoq qui ob elegantiam ingenij scolastici cognomē meruit: edidit tum aduersuz manicheum librum egregium: nec vnꝙ constantij minis a confessione veritatis destitit. ad hominem enim profectus quo eum pacatiorem magno athanasio redderet: minis tāti principis e gradu cōstantie nunꝙ decidit. Ideo autem athanasius magnus est habit⁹: q paganis ꝛ hereticis constanti animo semper restitit. Liberius vō vbi ex sacris ordinibus bis in vrbe roma habitis: presbiteros. xviij. dyaconos. v. episcopos. xix. creasset. moritur ac sepelitur via Salaria i cimiterio priscille. ix. kalendas maij. Sedit autem annos sex: menses tres: dies quatuor. Uacat sedes dies sex.

38. Felix ij

Felix secundus natōne romanus: patre anastasio: Constantij tēporibus fuit. Qui solus post interfectum a magnetio constantem imperio potit⁹ est. Mox iulianū patruelem suum: quippe q ex constantio patris constantini fratre nat⁹ erat: cesarem creatum in gallias seditione q̄rūdā tyrānoꝝ tumultuantes misit: qui breui ꝛ gallorum ꝛ germaniorū motus vtute sua compescuit: vnde militum omnium consensu augustus appellatur. Quo audito constantius rebus parthicis occupatus ad bellum ciuile conuersus: apoplexia in itinere obijt inter ciciliam cappadociam in Mopsocreni oppido anno imperij. iiij. ꝛ. xx. etatis quinto ꝛ q̄dragesimo. Hoc autem morbo dixere medici hominem interijsse ob dolorem animi ꝛ grauem cogitationem in quam rebellante Iuliano inciderat. Ob eius autem moderationē christianorum causam semper excipio: i qua vnice impius fuit: ꝛ comitatem inter diuos more veterum referri meruit. Nam post susceptum imperium: Romam cum triumpho via flamminea ingressus: aureo carpento ciues obuiam factos mira benignitate inspexit ꝛ veneratus est: dictitās illud Cynee pyrrhi legati verum esse: tot se videre reges i vrbe Roma quot ciues. In vna tamē re populum Romanum ad risum potius ꝙ ad indignationem concitauit: q portas vrbis ingrediēs celsas ꝛ fastigiatas: arcusq triumphales prealtos ꝛ latos homo parue stature caput incuruaret: more anserum lesionem veritus. Is preterea campum martium cum admiratione inspitiens sepulcrum Augusti cesaris tot simulacris marmoreis et eneis ornatum. Forum Romanum: Iouis tarpei delubra: thermas: porticus in prouincie modū auctas. Amphiteatrum tyburtino lapide extructum: tante altitudinis: vt eo vix inspicere humanus oculus posset: pantheon mira altitudine spaciosis molibus fornicatum: templum pacis: Pompei theatrum: circum maximum septisolium: tot arcus triumphales: tot aqueductus: tot statuas per vrbem ad ornatum positas obstupuit: ac tandez dixit naturam vires omnes in vnam vrbem effudisse. Stabat Traiani equus eneus in atrio: cuius instar alterum sibi fieri Constantinopoli Constantius petebat ab hormisda architecto: quem secum duxerat. Cui hormisda stabuluz quoq tale condas oportet: si voles equum late succedere. Idem quoq Hormisda a Constantio interrogatus quid d vrbe Roma sentiret. Id tantum sibi placere respondit: quod didicisset ibi quoq homines mori (vt philosophum decebat) locutus. Felix autem (quem diximus) in Liberij locum a catholicis subrogatum esse: licet id factum ab hereticis Eusebius ꝛ hieronimus affirment: quod certe miror: statim vbi Pontificatum inijt Constantinum magni Constantini filium hereticum: ꝛ secūdo rebaptizatuz

pmulgat ab eusebio nicomediēsi epō ī agloē villa nō lōge a nicomedia. Hic aūt deprehendi error pt: q̄ ducunt nōnulli: q hāc heresiȝ ma gno cōstātino ascribūt. Qd pfecto (vt ex hystoria vides) intātū pncipē tanq̄ religiōis cristiane amātissimū nec debuit eadē nec potuit. Dū aūt altercatō eēt: 7 qdē mag (vt dixim⁹) inter liberiū 7 felicē: Arriana hēsis bifariā diuidit. Nā Eunomi⁹ (vnd̄ Eunomiani) vir corpe 7 aīo leprosus: nec sec⁹ interi⁹ q̄ exteri us morbo regio corrept⁹: affirmabat ī rebus oibꝫ 7 filiū dissimilē pr̄i: 7 sāctūspiritū cū pr̄e 7 filio nil hr̄e cōmūe. Macedoni⁹ aūt queȝ nr̄i añ errorē cōstātinopolitanū epm fecerant: ab arrianis expellit: q2 filiū pr̄i silēȝ fatebat: licet spiritūsanctū nō sec⁹ atq̄ illi blasphemaret. Aiūt qdā felicē pciliū octo 7.xl. epoꝝ habuisse: ī q̄ decernit: vt epi omēs aut ad pciliū generale veniāt: aut lr̄is rōem reddāt: q̄re id facē neqant: qd qdē institutū carthaginensi cōcilio postea renouatū ē. Hui⁹ aūt tpibꝫ fuit achati⁹: quē q2 luscus erat monophtalmō vocarūt. Hic vero cesariēsis ecc̄e ī palestia eps multa ī ecc̄iasticen pscripsit: tāteq̄ auctoritatis ob eloquētiā 7 vsutiā apd cōstātinum fuit quēadmodū hieronim⁹ ait (qd ego certe miror) vt rome ī liberij locū felicē arrianū epm pstituēt: quē pfecto catholicū fuisse cōstat: vt scripsimus: 7 arrianos sp dānasse. Felix aūt postremo cū nulla ī re orthodoxe fidei deessȝ ab aduersarijs capt⁹: vna cū mltis secū bene sentiētibꝫ ifficit: sepelitq̄ ī basilica quā ipe edificauit via aurelia secūdo ab vrbe Roma miliario duodecio kalēdas decēbris. Sedit aūt tantūmō annū vnū: mēses. iiij. dies duos pter seditōeȝ a liberio motā: quē damasū secut⁹: licȝ īmerito int̄ pōtifices numeraui.

39 Damasus

Damasus natōe hispan⁹: pr̄e antonio Juliani tēpibꝫ fuit: viri certe egregij: si domi: si foris ei⁹ ingeniuȝ respicis. Nā 7 eubolo sophista 7 libanio phō pceptoribꝫ vsus liberalibꝫ disciplinis ita erat ībut⁹ tū grece tū latine: vt cuiuis optio pncipi ppari possȝ. Mlte erat mēorie: ingētis facūdie: ī amicos liberal: pūicialibꝫ iustissim⁹: glie cupid⁹. Verū hec oia ad extremū euertit dū xpianos pseqt. Callidior tñ ceteris psecutor nō vi neq̄ tormētis pmo: s pmijs honoribꝫ blāditijs psuasiōibꝫ maiorē fere pplī ptē q̄ si atrocior fuisset elicuit. Vetuit aūt ne xpiani auctorū gētiliū studia adirēt: neue scole nisi his q deos deasq̄ venerarēt paterēt. Vni tñ p hēsio viro doctissimo pcessū ē: vt xpian⁹ publice docēt: qua grāȝ ipe indigt⁹ ptēpsit. Militare cīgulū dari nisi gētibꝫ vetuit. Statuit pterea pcuratōes pūiciarū iurisq̄ dictōeȝ xpianis ñ debē pmitti: qppe qbꝫ lex ipa xpiana pprio vti gladio vetat. Athanasiūȝ tñ apte oppugt atq̄ ī exiliū mittit: a magis ab auguribꝫ īstigat⁹: qr̄ū artibꝫ maxie delectabat: qd dicerēt athanasiū obstare q̄min⁹ eoꝝ artes in pcō essent. Cū daphnius q̄ ī suburbano antiochie iux̄ fontē castaliū litaret apollini: 7 nulla ex his q̄ qrebant rñsa susciperet: cāsq̄ silētij pcōctaret a sacerdotibꝫ: demōes aiūt sepulcrū babylle martiris ppe astare: 7 idō rñsa ñ rd di. Cū iulian⁹ galileis impat: s eīn noīe xpianos appellabat: vt sepulcrū martyris inde auferāt. Qui dū sepulcrū mira exultatōe trahērēt dicētes Cōfūdāt oēs q adorāt sculptilia: 7 q gl̄iant ī simulacris suis: ita irā iuliāi pncipis pcitarūt: vt mltos pter institutū suū interfici iusserit. Miror ego id a iuliano factū cū dyaboli artes iam vanas eē pgnoscēt. Semel eīn magū quēdā ī speluncā secut⁹: cum voces demonū p s reijceret signo crucis vsus est: q̄ fugati sunt demōes. Cū vō iulian⁹ diceret signo crucis aliqd mirū inesse: rn̄dit magus demones etiā genus illd suppliciJ formidare. Hāc ob rē iulian⁹ ptinatior q̄ antea factus est: adeo vanitati magice deditus erat: licet pus xpianā religionē simulato aīo āplexus fuisset: vt cōstātij odiū vitaret: legissetq̄ publice diuos codices: ac basilicā noīe martirum edificasset. Preterea vō ideȝ impator q̄ nr̄is stomachū facēt: iudeis tēpluȝ hierosolimitanū restituit: cū dicerēt se alibi sacrificare nō posse. Qui certe tāta arrogantia elati sunt: vt maiore impēsa q̄ antea restituē tēplū conarēt. Verū nō ita mltopost terremotu tēplū corruēs: 7 mltos iudeos sil' oppressit: 7 illud approbatū ē lapidē sup lapidē poni nō debere. Seqnti aūt die incēdio diuinitus imisso: 7 ferramēta ipa psūpta sūt: 7 eo miraclo mlti iudei pterriti ad fidē xpi venē. In psas vō pficiscēs iulian⁹ q̄s itellexerāt res non as moliri in reditu suo: malā qdē rē xpianis minat. Cū aūt supatis hostibꝫ icōposito agmine victor rediret apud Ctesiphontē pfessus perijt. A suis aut ab hostibꝫ id factum sit incertū ē: q̄q̄ sunt q scribāt sagitta ex icerto missa trāsfixū fuisse eūdēq̄ exclamasse manu ad celum extensa: vicisti galilee vicisti: nā xpm galileū appellabat 7 fabri filiū: vnde illd adolescētis ī libaniū sophistā interrogātē: qd agēt fabri fili⁹: Juliano ingt locellū ppoīt: nā paulop⁹ ei⁹ cadauer locello auectū ē. Sūt et̄ q scribāt hūc antea clericū fuisse: ac postea a fide nr̄a

defecisse: vnde hoies apostatā vocāt. Perijt aūt post annū 7 octo imperij sui mēses: anno do etatis secūdo 7.xxx. Huic deinde succedit Jouian⁹: q ab exercitu impatoꝛ elect⁹ ñ prius ꝓfiteri imperatoris nomē voluit: q̃ oēs ꝯclamarāt se xp̄ianos eē. Quibꝫ collaudatis: 7 imperium suscepit: 7 exercitū e manibꝫ barbaroꝝ liberauit: Nisibi ac magna Mesopotamie ꝑte sapoꝛi regi ꝑsarū relicta. Hic antē octauo impij sui mēse cruditate stomachi sine tetro odoꝛe prunaꝝ moꝛit. Damas⁹ aūt elect⁹ ad pōtificatū obeūdū vrsicinū dyaconū ꝯpetitorē hūit i basilica q̄ sicinini appellat: vbi mlti vtriq; cecidē in ipo tēplo: cū res nō suffragijs tm̄: ꝫ vi 7 armis tractaret. Verum ñ ita mlto post sacerdotū ac ppli ꝯsensu damas⁹ eps ꝯfirmat: 7 vrsicinus ad Neapolitanā ecc̄iā traducit. Damasus aūt adulterij accusatus publico ꝯcilio cāin dixit: vbi 7 innocēs absoluit: 7 ꝯcoꝛdi⁹ atq; calist⁹ dyaconi falsi accusatoꝛes dānati: ac reiecti ab eccl̄ia sunt. Cautūq; lege ē: vt deicepꝰ penā talionis subeāt: qui aliquē falso accusauerit. Pacata tādē eccl̄ia Damasus ocio litterario delectat⁹ vitas pōtificū omniū: q aū se fuere ꝯscripsit: easq; ad hieronimū misit. Nō d̄stitit tñ 7 tēpla 7 cultū diuinū augē. Duas em̄ basilicas edificauit. vnā iuxꝫ theatrū: alterā via ardeatina ad catecūbas. Dedicauit 7 platoniā: vbi coꝛpa petri 7 pauli aliqū iacuerāt. Versibꝫ q̃ elegātibꝫ sanctoꝝ coꝛpa eo loci sepulta exoꝛnauit ad memoꝛiā posteritatis. Preterea do basilicā quā ipē in honoꝛē diui laurētij nō lōge a theatro pōpeiano ꝯdiderat: maximis mūeribꝫ oꝛnauit: patena argētea libraꝝ.xx. amā argētea libraꝝ.xv. scipho argēteo anaglypho libraꝝ.x. calicibꝫ argēteis. v. coꝛonis argēteis. v. domos q̃ circa basilicam positas dono dedit: fundū etiā papyrianū agri ferētinatis: fundū antonianū: balnea ñ lōge a tēplo posita: vt psalmi q̃ alternis vicibꝫ i ecc̄ia canerētur. i fineq; eoꝝ vba hec ponēnt. Gl'ia pr̄i 7 filio 7 spūisancto istituit. Prim⁹ eē hieronimi scriptis auctoꝛitatē dedit: cū prius .lxx. iter ꝑtū scpta tātūmō i ꝑcō cēnt. Nā 7 biblia hieronimi legi cepta ē: 7 psalmi eiusdē fideliť ex hebraico traducti: cū antea apd̄ gallos potissimū icōposite legēnt. Mādauit itē vt i pncipio celebratōnis (quā missā vocāt) ꝯfessio dicēt vt hodie fit. Idē vero damasus vbi ex sacris oꝛdibꝫ qnqes hītis: ꝑsbiteros vnū 7.xxx. dyaconos.xj. epos. ij.7.lx. creasset: moꝛit ac sepelit via ardiatina cū mr̄e 7 soꝛoꝛe i basilica a se ꝯdita terco id⁹ decēbris. Sedit ānos.x. ix. mēses. iij. dies.xj. Vacat sedes dies. j.7.xx.

Syricius

Syricius natione romanus: patre Tyburcio Valentiniani temporibus fuit. Qui a Juliano multa incommoda ob fidem christi passus pulsusq; militia: cum Senatoꝛū princeps eēt. Moꝛtuo autem Ioniano militum omnium consensu imperatoꝛ electus: Valentem fratrem i partem imperij accipiens eidem oꝛientem assignat. Postea do imperij sui anno tercio Gratianum filium necdum bene puberē socrus 7 vxoꝛis hoꝛtatu Augustū creat: precopium quidem apud Cōstantinopolim res nouas molientem cum satellitibus suis mira celeritate opprimit. Sed Valens ab Eudoxio Arriani dogmatis episcopo baptizat⁹ in seuissimam heresim declinans nostros persequitur: 7 in exilium pellit. Moꝛtuo presertim Athanasio: quo viuente res christiana sex 7 quadraginta annis mirifice sustentata est. Instabat Lucius hereticus hostilem in modum nostros persequens: neq; illis quidē parcens qui in heremo erant: eos em̄ immissis militibus aut trucidabant: aut in exiliū mittebat. Magne auctoritatis tunc erāt Antonij discipuli Macharij duo in Syria quorum alter in superioꝛe alter in inferiore habitabat heremo. Isidorus quoq; tum in ꝑcio erat: Panucius: Pambos: Moses: beniamin: Paulus aphebiotes: Paulus phocensis: Joseph qui mons Antonij dicebatur Hos cum exilio vexaret Luci⁹ mulier: phanatica proclamat: viros dei in insulam egypti nequaq̄ mittendos esse. Mannia quoq; Saracenoꝛum gentis regina cum frequentibus prelijs Romanorum opes attriuisset: Palestini 7 Arabici limitis oppida vastans Grata pacem nō aliter repromittit: nisi mosem christianum virum sanctissimum genti sue episcopum designarent. Id agere Lucius conabatur: verum Moses inclamat. Arguunt te o Luci per metalla damnati christiani in insulas relegati 7 carcere inclusi: quare manus tuas ad me consecrandum nunq̄ iniicies. Reuocatis itaq; episcopis qui se cōsecrarent datur regine presul: ac pax Romanis redditur. Seuiebat in christianos Valens 7 Lucius: licet Themistij philosophi littere eum Valentem aliquantulum mitioꝛem reddiderint. Seuiebat 7 Thanaricus Gottoꝛum rex: qui plurimos barbaroꝝ martyrio affecit. Interim vero valentinianus saxones gentē i oceani littoꝛibꝫ positā locis inuijs: 7 burgōdiōes ꝟtute ac rei militaris scia

opressit. At ūo duz sarmate sese p pānonias effudissent bellūq; in eos parat subita sāguīs effusiōe apd brigionē oppidū morit. Tū gotti sedib eiꝰ pulsi p oēs se thracias effūdūt: qbus dn̄ valēs ire obuiā cū exercitu parat: reuocatis priꝰ h sero ab exilio epis ⁊ mōachis qs etiā militare coegerat: plio victꝰ igni exurit. Hec qdē clades romani impij ac totiꝰ italie exitiū fuit. Siricius at (dū hec agerēt) cēsuit mōachos qz vita pbata eēt posse sacris iniciari a pmis ordib vsq; ad epatuz. Cēsuit itē ordines p intualla dādos. Manicheos p terea q i vrbe erāt vetuit ꝯmūicare cū fidelib Penitētes at ⁊ redeūtes ad gremiū orthodoxe fidei recipiēdos eē cēsuit: si mōasteriū igrederent: atq; ibi ieiunijs ⁊ orōnib se toto sue vite tpe macerarēt. Viaticū siqdez tū demuz ab eccia recipiebāt: vbi de optia eoz vita cōstaret. Cōsecrari at psbiterū ab epo tantū cēsuit. Instituit itē vt qcūq; aut viduā aut secūdā vxorē duxisset: ab officō eccīastico pelleretur. Hereticos qz p manus impositōz recipiendos cēsuit. Hꝰ tpib hilarius fuit vrbis pictauioz aqtanie epus q ⁊ ꝯ arrianos. xij. libros scripsit: ⁊ altez ꝯ valētē ⁊ vrsatiuz: atq; nō ita mlto post pictauijs morit. Victorinus at natōe apher: rome tū pmū rhetoricā docuit: postea ūo in extrema senectute fidei nr̄e se tradēs: ꝯ arriū libros more dyaletico scpsit. Mlta qz ꝯposuit ad ꝯmēdatōz fidei nr̄e gregoriꝰ lactieꝰ biliuerti eps. Photinꝰ at gallogrecꝰ marcelli anticyrani epi discipulꝰ hebionis hēsim instaurare tū conatꝰ ē. Hebion ei xpm pio cobitu Marie: natū viz iustū putauit. Is qdē a valētiniano impatore pulsus plura scripsit volumia: ac pcipua ꝯ gētes. At didymꝰ alexādrinꝰ a teneris ānis ocul captꝰ ⁊ ob id etiā pmaz lraz ignarꝰ: ita geometriaz ⁊ dyaleticā: q magno vsu indigēt: iā grandis natu cū pmis elemētis didicit: vt pclara qdā opa i mathematicis scripserit: i psalmos qz ⁊ i euāgeliū matthei ac iohis: ⁊ ꝯtra arrianos mlta edidit. Optatꝰ qz apher eps Miluetanꝰ libros sex ꝯ donatianos ꝯposuit. Seuerus at cecilius hispanus agnatōez ab illo seuero ducēs: ad quē lactātij duo extāt eplaz libri: volumē ꝯposuit: qd catastrophen vōuit Syricius ūo cōpositis eccie reb: ac creatis sex ⁊. xx. psbiteris: dyaconis. xvj. epis duob ⁊. xxx. ex sacris ordib qnquies hītis: morit ac sepelit i cimitio priscille via salaria octauo kalēdas marcij. Sedit ei annos. xv. menses. xj. dies. v. ⁊ viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

41· Anastasius.

Anastasius natōne romanꝰ: patre maximo: impante gratiano vrbis rome eps creat. Nam gratianꝰ adolescēs religione clarus: milicia strēnuus: apd argētariā oppidū gallie vno prelio ad trigita milia alamanorū fines romanoz vastantes: cū minimo suoz incommodo interfecit. In italiā deinde rediēs: pulsa arriana hēsi totā puinciaz ad verā xpi fidē redegit. At vero cū instātib gottis rempublicam in magno discrimine videret: Theodosiū ex hispania oriundū virum clarissimū socium ac impij comitē sibi delegit: qui superatis alanis hunnis ⁊ gottis orientale impiū restituit: icto cū athalarico rege gottorū federe. quo qdem mortuo ac cōstātinopoli egregie sepulto: oēs eius milites theodosiū virū optimū secuti sunt. Interim ūo maximus in brittania tyrānidē occupans: ac in galliā traijciēs: apd Lugdunū gratianū interfecit: qua re valentinianꝰ iunior frater metu pterritꝰ: ad theodosium i orientem confugit. Sunt autez qui scribāt hos quidem fratres in tantam calamitatem incidisse matris iustine crimine: que arrianā heresim fouens christianos persequebatur: maxime vero ambrosium: quem etiam inuitum populus Mediolanensis tum episcopum delegerat. Mortuo enim Aurentio hereticorū episcopo: statim seditō Mediolani exorta ē. Cuz hanc itaq; reprimere Ambrosius conaretur: qui tum consularis eiusdem prouincie fasces regebat: ecclesiamq; ingressus mlta d concordia partium disseruisset: ab omib succlamatum est: non alteri qz Ambrosio episcopatum committi debere: quod etiam factum est. Ex catechumino enim christianus factꝰ ⁊ sacris initiatus Mediolanensis episcopꝰ creatur. Cuius doctrina ⁊ sanctitas quanta fuerit: eius vita ac opera doctissime ⁊ elegantissime scripta ostendunt. Tunc autem anastasius rei diuine cauens constituit: ne sacerdotes vllo modo sederent: sed curui ⁊ venerabundi starent: cum sacrum euangeliū aut caneretur aut legeretur i ecclesia dei. Neue peregrini maxime autem transmarini in clerum reciperentur: nisi quinq; episcoporuz p se ferrent cirographa. Hoc autem factum eē aiunt propter manicheos: qui tum in aphrica magno in precio erāt: ⁊ ad corrumpendaz fidem de suis quoquo versum mittebant. Cōstituit item ne debiles ⁊ manci: neue aliquo membro carentes in numerum clericorum reciperentur. Basilicamq; quoq; (que crescen-

tina vocatur)in regione secunda via mamer
tina dedicauit. Huius 7 damasi 7 syricij tem
pora illustrarunt: non modo optimi impera
tores: Iouianus: Valentinianus: Gratian⁹
Theodosius: verumetiam sanctissimi atq;
excellentes in quauis facultate doctores: tū
greci: tum latini: Gregorium nobis christi
anis cum Basilio Capadocia genuit: vt ait
eusebius: ambo fuere nobiles: ambo athenis
eruditi. Basilius enim cesaree Capadocie:
que prius Maza vocabatur episcopus con
tra Eunomiū egregios libros edidit. Scri
psit 7 volumen de spiritusancto: 7 monacho
rum instituta. Duos habuit fratres Grego
rium 7 Petrum viros doctissimos. Gregorij
extabant Eusebij temporibus aliqua volu
mina. At gregorius Nazianzenus: qui Ba
silium ad monasterium perduxit: hierony
mi preceptor multa scripsit: maxime vero in
laudem Cypriani Athanasij maximi philo
sophi. Scripsit 7 contra eunomium libros
duos: contra Iulianum imperatorem librū
vnum. Laudauit 7 nuptias 7 virginitatem
hexametro versu. Leuauit 7 Constantinopo
litanos ab heresi rationibus 7 suo elegantis
simo dicendi genere: in quo polemonium vi
rum eloquentissimum secutus est. Is postre
mo dum senex admodum esset: successorē si
bi deligens ruri vitam monachi duxit. Ba
silius autem sub Gratiano: hic vero sub the
odosio moritur. Epiphanius quoq; Cypri
Salamine episcopus hereses omnes elegan
tissimis voluminibus impugnauit. Compo
suit tū etiam m'lta sermone Syro effren edes
sene ecclesie dyaconus: qua ex re ad tantam
venit dignitatem: vt post lectōnem scripture
sacre publice in quibusdam ecclesijs eius scri
pta legerentur. Anastasius autem vbi ex sa
cris ordinationibꝰ bis in vrbe mense decem
bri habitis: presbiteros octo: dyaconos quī
q;: episcopos. x. creasset: moritur 7 sepelitur
in cimiterio ad vrsum pilleatum. v. kalendas
maij. Annos vero. iij. dies. x. sedit. Vacat tū
sedes dies vnū 7. xx.

Innocentius

Innocentius natōne albanus: pa
tre innocentio particeps Theo
dosij temporum fuit: qui singulari
celeritate 7 consilio vsus: maximū tyrānum
gratiani interfectorē apud aquileiā occidit.
Hanc calamitatē maximo ipsi martinus vir
sanctissimus antea predixerat: dū brittaniā
militaribꝰ copijs spoliat: in italiā 9tra ius
fasq; ventur⁹. Tūc eī a circio scoti ab aqui
lone picti: insulā vacuā militibꝰ ingressi lōge
ac late oīa vastarūt. Theodosi⁹ aūt dino au
xilio fretus: 7 androgatium maximi comitē
7 victorē eiusdem tyrāni filium: 7 abrogastē
7 eugenium tyrānos mira celeritate vsus op
primit: vnde merito claudiani poete carmia
in laudem theodosij extant. O nimium dile
cte deo tibi militat ether: Et coniurati veni
unt ad classica venti. Accedit theodosio ad
disciplinam militarem laus ingenij: quo plu
rimum valuit 7 religionis. Nam cum medi
olani ingredi ecclesiam vellet mysteria visu
rus: prohibitus ob quoddam facinus (vt fie
ri solet) ab ingressu ecclesie nisi peniteret: ita
equo animo id tulit: vt vltro ipi ambrosio g
tias egerit atq; penituerit. Huius vxor fla
cilla fuit ex qua arcadium 7 honorium susce
pit. Iratus semel theodosius: q thessaloni
censes in theatro militem occidissent: vel (vt
alij volunt) iudicem suum: egre retentus a sa
cerdotibꝰ italicis ē: quo minus omnes thessa
lonicenses occideret. Qui postea ad se redi
ens re cognita 7 lacrimis penitentiā prope
patrati sceleris egit: 7 legē tulit: vt sententie
principum super animaduersione prolate in
tercium diem differentur: quo misericordie
vel penitentie locus daretur. Ferunt princi
pem ipsum (si quando ira percitus fuisset) hac
deinceps concitatione vsum: vt notas omnes
litterarum expresse recenseret: quo interī ire
daretur locus. Affirmant quidam principē
ipsum familiaritate cuiusdam Iohānis mo
nachi anachorite in thebaide vsum: cuius cō
silio tum bellum tū pacem gerebat. Theo
dosius autem quinquagesimum etatis agēs
annum: Mediolani moritur. Innocentius
vero tanta imperij tranquillitate 7 benigni
tate principis vsus: multa ad religionem cri
stianam pertinentia meditatus est. Constitu
it enim vt sabbato ieiunium celebraretur 7
q tali die christus in sepulcro iacuisset: 7 ei⁹
discipuli ieiunassent. De iudeis quoq; 7 pa
ganis: deque monachis regulas quasdā tu
lit. Cataphrygas autem hereticos: quorum
auctores fuere montanus prisca 7 maximil
la (vt ante dixi) ab vrbe expulit: Theodosio
annuente vel in monasteria (vt alij volunt) re
legauit. Preterea vero Pelagiū monachū
7 Celestinum hereseos damnauit: 7 q libe
rum arbitrium diuine gratie anteferrent: 7
q dicerent ad implenda diuina iussa volun
tatem per se sufficientem esse. Contra hos q
q; multa scripsit Augustinus. Pelagius aūt
in brittaniā proficiscens totā in ulā errore
suo īfecit adiuuāte iuliano tāti mali comite

Basilicā vō Geruasij ⁊ Protasij dedicauit.
Vestine mlieris impēsa structā ⁊ ornatā: di-
uenditis eiꝰ bonis ex testamēto relictis iusto
pcio. Tēpli dona hec fuere: patene argentee
due.lx.librarꝫ: corone.xij.cerostrata argētea
iiij. Ad ornatū baptisterij ceruū obtulit.v.et
xx.librarꝫ fundētē aquā: vas crismatis ex ar
gēto li.v.scyphos duos argenteos: anagly-
phos.xx.librarꝫ. Dos autē tēpli erat domus
ad basilicā bliuā: balneū ad templū Mamu
ri: domus itē in cliuo salutis balneate: fūdꝰ ī
agro clusino: alr fundus ī agro fūdato. His
addita domus emeriti ī cliuo mamertino: do
mꝰ altera in vico lōgo: balneū qꝫ eodem vico.
Curā vō ⁊ administratōēꝫ huius basilice ⁊ sā-
cte Agnetis leopardo ac Paulino pūbiteris
ꝯmisit. Huiꝰ tēpibꝫ fuit Apollinaris Lao-
dicee Syrie epūs: vir sane in disputando ve-
hemēs ⁊ ita acutꝰ: vt ausus sit dicē corpꝰ non
aiaꝫ a dño in dispēsatōne susceptū: postea ve-
ro cū ratōnibꝫ vrgeret: ait eū qdem habuisse
animā nō tñ ex ea pte qua rōnabil' est: sꝫ ex ea
solū q̄ corpꝰ viuū reddit. Ad supplemētū vero
rōnabilis ptis ipsuꝫ vbuꝫ dei fuisse phibeat.
Que qdem snia ⁊ a Damaso antea ⁊ a Pe-
tro Alexādrino epō explosa ē. Hinc Apolli-
naristē originē habuē: Martianꝰ aūt Bar-
cilone vrbis epūs castitate ⁊ eloq̄ntia īsignis
bñ cuꝫ fide sensit: ⁊ nouatianos scriptis suis
impugnuit. Cyrillꝰ vō hierosolymitanꝰ epūs
sepe pulsus eccīa: ⁊ receptꝰ ad extremum sub
Theodosio pncipe ānis octo epatuꝫ tenuit
mltaqꝫ scripsit. Esitiꝰ itē apō Thesphesium
rhetorē cū Gregorio Naziāzeno epō adole-
scēs cesarie eruditus: plurimo labore Orige
nis ⁊ Pamphili corruptā bibliothecā mem-
branis īstaurare conatꝰ ē: scpsit et ipē mlta
Eodē qꝫ tpe hieronymꝰ pūbit ī bethleē hitās
īgenio ac facūdia sua xpi fidē mirūimmodū
auxit: qō etiā eiꝰ scripta declarāt. Improbat
itē eo tpe ī synodo burdegalēsi Prisciliani do
gma sumptū ex Gnosticorꝫ ⁊ manicheorꝫ hē-
si: de q̄ supius diximꝰ. Innocētiꝰ vō vbi p sa
cros ordies q̄ter ī vrbe hitos pūbiteros.xxx.
dyaconos.xij.epōs.iiij.⁊.l.creasset: moritur
ac sepelit ī cemiterio ad vrsū pileatū.v.kalē-
das augusti. Sedit ānis.xv.men.ij.diebꝫ.v.
⁊.xx. Vacat tū sedes dies.ij.⁊.xx.

43. **Zozimus.**

Ozimꝰ natiōe grecus: pre Abra
hamo mortuo: Theodosio: Ar-
cadij ⁊ Honorij q pri imperio suc-
cessere tpibꝫ fuit. Hi qdē gubnacula impij su
scipiētes paribꝫ auspicijs illō rexē diuis tan
tūmodo administratōibꝫ. Arcadiꝰ eīn orietem:
Honoriꝰ vō occidentē gubnabat: licꝫ Theo-
dosiꝰ filijs adhuc adolescētibꝫ tres duces re-
liqrit: q Romā gubernarēt impiū Ruffinuꝫ
q orienteꝫ: Stilconem qui occidentē: Gildo-
nem q Aphricā regerent. Qui deinceps cupi
ditate impandi moti spretis puulis regnuꝫ
occupare conati sunt. Gildoni res nouas in
Aphrica molienti: Mascelger frat eius cru
delitatē veritus cū exercitu obuiā factus: ho
minē fundit fugatqꝫ: q vel dolore animi vl' ve-
neno nō ita multo pꝰ morit. Idē qꝫ Mascel-
ger tanta victoria elatus: cū nec deo nec hoi-
bus parcēt a militibꝫ occidit. Ruffinꝰ vō ab
Arcadio opprimit: dū orietale impiuꝫ conat
inuadē. Ingressus tum Italiā Rhadagasiꝰ
Gottorꝫ rex immanissimꝰ ferro ac flāma oia
vastabat. Verū Romani ꝑpato exercitu bar
barū in fesulanis mōtibꝫ opprimūt duce stil-
cone. Huic vero successit Alaricus: quē Sti
lico regni cupidus cū supare posset: ⁊ fouit ⁊
iuuit. Verū postremo cū Alaricꝰ in Galliaꝫ
pficiscēs ꝓcedente eo loci sedes ad incolēduꝫ
Honorio apud pollentiā ꝯsedisset: Saulum
gente ⁊ religiōe hebreū a Stilcone cū militi-
bus immissuꝫ: quo fedus turbaret hostē sen-
sit. Facile eīn fuit barbaros nil tale suspicān
tes: ⁊ diē pasche obsuātes incautos pturba-
re. Verū sequēti die sumptis armis: ⁊ Sau-
lum cū exercitu ad infectōēꝫ cedit: ⁊ omissa
Gallia ī Stilconē ⁊ Romanos mouet. Qui
bꝫ supatis vrbē romā post longū ⁊ graue ob-
sidionē capiūt āno eiusdē ꝯdite millesimo ac
centesimo ⁊ sexagesimoquarto: salutis vero
xpiane āno duodecimo ⁊ qdrīgētesimo. Hac
tñ moderatōne alaricus vsus ē ⁊ clemētia: vt
suis mādauerit a cede ⁊ sāguie q̄ad fieri po-
terat abstinē: vtue ꝯfugiētibꝫ ad basilicas pe
tri ac pauli pceret. Rex vō tercia die ab vr-
be discedēs minus calamitatis q̄ putaret p-
pessa. Pax eīn incēdij senserat: ī Lucanos ⁊
Brucios pficiscit vbi apud Cosentiā vi ca-
ptā ⁊ direptā morit. Cui stati oim Gottorū
ꝯsensu Athaulphus ob affinitatē ⁊ genꝰ suc-
cedit: quē qdē ad vrbē romā cū exercitu rdeū
teꝫ Galla Placidia supioris Theodosij fi-
lia cꝰ vxor ita placauit: vt a cedibꝫ ⁊ rapinis
tpatuꝫ: ⁊ suis mgratibꝫ vrbis dimissa sit. In
animo certe ei pus fuerat vrbē romā delē ac
nouā ꝯdē: eāqꝫ Gotthiam appellare: ⁊ impa-
toribꝫ nomē ō se relinq̄re: vt nō augusti dein
ceps sꝫ Athaulphi vocarent. Mētē hoīs pla
cidia ñ mō a tāto facinore auertit: verūetiam
fedꝰ int athaulphū Honoriū ⁊ Theodosiū
iuniorē ꝯposuit. Arcadij iā mortui filiū. Zo-

zimus autē ī tanta rerū ꝑturbatōe rem diuinam nūq̄ omisit. Cōstituit eni vt dyaconi dū celebraretur leuas tectas haberēt linostimis. Concessit item vt ī parrochijs cerei sancto sabbato benedici possent. Bibere aūt in publico clericis vetuit. In cellis fideliū id fieri posse ñ negauit. Vetuit etiā ne serui in clerum reciperentur: q̄ huiuscemodi viros liberos ⁊ integros esse oporteret. Asciscūtur nūc nō modo serui ⁊ vulgo cōcepti ac nati: verū etiam flagitiosi omes ex flagitioso quoqȝ geniti: quoꝝ sceleribꝫ ecclesia dei magnū aliqd incōmodū tandem capiet. Ferunt tum Zozimum misisse ad Carthaginense conciliū Faustinum episcopū duosqȝ vrbis Rome presbiteros: vt ostenderet nil vsq̄ publice agi debere sine cōsensu ecclesie Romane. Huius aūt pontificatu fuit Lucius Arriane partis episcopus: qui variarum hypotescon libellos scripsit. Diodorus q̄ Tarsensis episcopus: dum Antiochie pſbiter esset multa tum scripsit Eusebij sententias nō autē eloquētiam imitatus ꝓpter ignoratōem secularium litteraꝝ. Scripsit et Tyberianus apologeticum ob suspitōem heresćos: q2 cū priscilliano accusabatur. Euagrius preterea acris et feruētis īgenij vitā bti Antonij de greco Athanasij in sermonem nostrū trāstulit. Scripsit et Ambrosius Alexandrinus auditor Didymi in Appollinarem volumen preclarum. Fuere tum etiam in precium Johannes Constantinopolitanus et Theophilus Alexandrinꝰ illustres episcopi. Hunc ego arbitror Johannem chrisostomum fuisse: qui ob elegantiaȝ dicēdi hoc cognomētum merito adeptus est: qui q̄ Theodorum ⁊ maximum ꝯdiscipulos suos ad fidem xp̄i traduxit: relictis preceptoribus Libanio et Andragathio philosopho. Interrogatus Libanius iam morti propinquꝰ: quē potissimū in schola successorem relinquere vellet nō alium q̄ chrisostomum dixit: nisi hominem christiani ad se traduxissent. Perlata tū etiam sunt ad Zozimum synodalia decreta: quibus confirmatis: pelagiana heresis vbiqȝ damnatur. Sūt qui scribāt ⁊ Petroniū Bononiensem episcopum virum sanctissimum: et Possidonium Aphrice prouincie episcopum magnam sanctitatis opinionem de se tum concitasse. Scripsit et multa ꝯtra hereses Primatius ad Fortunatum episcopum. Sunt q̄ scribant probam Adelphi proconsulis vxoreȝ Cētonas Virgilij ī laudem christi tum composuisse. Hanc certe laudem quidam Eudochie ascribunt Theodorij iunioris vxori. Augustinus vero beati Ambrosij in fide discipulus: homo certe omnium qui tum fuere doctissimꝰ Hippone in Aphrica episcopus: fidem nostrā scriptis et disputationibus tum maxime tuebatur. At zozimus creatis ī vrbe Roma presbiteris decem: dyaconis tribꝫ: episcopis octo moritur ac sepelitur via Tyburtina apd corpus beati Laurentij martiris septimo kalendas ianuarij. Sedit annum vnū. menses tres dies duodecim. Vacat tum sedes dies vndecim.

44. Bonifacius

Bonifacius natione Romanus: patre Jocundo presbitero: Honorij temporibus fuit. Orta quideȝ tum in clero seditio est. Nam dum Bonifacius in Basilica Julij vrbis Rome episcopus creatur: Eulalius in Constantiniana electus huic statim obijcitur. Quod vbi Honorius: q̄ tum Mediolani erat intellexisset. instante Placidia cum filio Valentiniano ambo ab vrbe pelluntur. Reuocatur tamen septimo mense post Bonifacius: et solus vrbis presul constituitur Interea vero mortuo Athaulpho Gottorum rex Vallias decernitur: qui dei iudicio perterritus: Placidiam apud se tamen honeste habitā: Honorio fratri reddidit: pacemqȝ cuȝ copatis lectissimis obsidibus inijt. Idem fecere Alani Vandali et Sueui. Placidiam vo Honorius Constantio quem cesarem declarauerat in matrimonium collocat: vnde Constantius Valentinianum filium suscepit: que postea a fratre pulsa ad orientem cum filijs Honorio et Valentiniano proficiscitur. Bonifacius autem pontifex tum constituit: ne mulier vlla aūt monacha sacratam pallam attrectaret: aut thura contingeret: neue seruus aut obnoxius vel oberratus ī clerū reciperetur. Cōdidit preterea oratorium ī cimiterio sancte Felicitatis martiris: eiusqȝ sepulchrum ornauit marmoribus et argento. Nam et patenam argenteam dono dedit librarum. xx. et cyphum argenteum librarum. x. et coronas argenteas tres: calices minores duos. Huiꝰ quoqȝ pontificatum insigne reddidere multi preclari viri maxime pō hieronimus presbiter patre Eusebio natꝰ opido Stridonis: quod a Gottis euersum Dalmatie quondam Pannonieqȝ in finibus fuit. Quantum iste iuuerit ecclesiam dei vita et scriptis non attinet dicere: cum et vita eius sanctissima omnibus placeat: et scripta eius ita in precio et in honore sint: vt nemo magis legatur ab eruditis pſertim. Moritur autem hieronimus in Bethleem etatis sue anno. lxxxj. pridie kalendas octobris. Laudatur et Gelasius cesaree palestine post

Eunomium episcopus: vir accurati elegantisq; ingenij. Scripsit et historiam Dexter Patiani filius ad hieronimum. Laudauit et spiritumsanctum Amphilotius eleganti stilo. Laudat et Sophronium hieronim⁹ q de euersione Serapis librum copiose ac docte scripserit. Aiunt et Lucianum presbiterum deo innuente: tum quidem reliquias Stephani prothomartiris ⁊ Gamalielis Pauli preceptoris inuenisse: deque ea re sermone greco ad omnes ecclesias scripsisse: quam scriptionem postea habundius presbiter hispanus latinam fecit ad Orosium presbiterum. Sunt etiam qui huic etati addant Johannem Cassianum et Maximinum viros doctissimos. De Eutropio autē Augustini discipulo nō ita ambigitur: qui historie Romane Epitomen fecit: ab vrbe condita vsq; ad tempora sua satis eleganti stilo ⁊ oratione. Scripsit ⁊ ad duas sorores christo dedicatas: de pudicitia et amore religionis. Laudatur et Juuenalis qui tū Cōstantinopolitanus episcopus erat. Fuit etiā in precio heros vir sanctus: ac beati Martini discipulus. Arelatensis episcopus iniuria pulsus. Bonifacius autē vbi ex sacris ordinibus semel habitis: presbiteros tredecim: dyaconos tres: episcopos sex et. xxx. creasset: moritur ac via Salaria sepelitur apud corpus scte Felicitatis martiris octauo kalendas nouembris. Sedit annis tribus: mensibus octo: diebus septem. Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulalium statim ad vrbem reuocant: qui vel indignatione: vel contemptu rerum humanarum reuocationem spernens: anno post Bonifacium moritur. Vacat tum sedes dies nouem.

45 Celestinus

Celestinus natione Campanus. Theodosij iunioris temporib⁹ fuit. Hic enim mortuo honorio principe clarissimo Ualentinianum Placidie amite sue filium Cesarem creatum ad regendū occidentale imperium mittit. Qui statim totius ytalie consensu imperator creatus: gubernacula imperij apud Rauennā suscipiens: hostes Romani nominis: maxime vero Johannem tyrannum mira felicitate in ytalia compescuit. Interea vō Uandalorum Alemanorum ⁊ Gottorum effera gens ab hispania ī Aphricam Genserico rege traijciens prouinciam ferro ac flamma depopulata: fidem quoq; catholicam Arriana impietate fedauit: pulsis etiam in exilium quibusdam episcopis bene sentientibus in qua perturbatione beatus Augustinus hipponensis episcopus tercio obsidionis mense quinto kalendas septembris moritur septimo et. lxx. etatis anno. Uandali autē capta Carthagine in Siciliam traijcientes insulam depopulantur et vastant Idem fecere Pictauij et Scothi insulam Brittaniam occupantes. Accitus autem a Brittanis in auxilium Etius patritius vir bellicis artib⁹ insignis: nō modo laborantibus auxilium non fert: verumetiā regnandi cupidus. hunnos ad inuadendam ytaliam solicitat. Unde brittanni ab Etio destituti: ab anglis auxilium petiere: quos hostes deinceps non auxiliares sensere. Ab his enī oppressi et patriam simul et nomen amisere. Interim vō Theodosio Constantinopoli mortuo septimo et vigesimo imperij sui: ac patrui honorij anno Belda ⁊ Atila fratres hunnorum reges Illiricum ingressi: omnia incēdunt et vastant. At Celestinus diuino cultui intentus: constituit vt psalmi Dauid ante sacrificium antiphonatim ab omnibus canarentur: quod ante fieri non consueuerat. Perlecta enim epistola et euangelio: finis sacrificio imponebatur. Refert Martinus cassinas. Judica me deus et discerne causam meam: quod in principio sacrificij dicitur eius inuentum fuisse. Graduale quoq; huic ascribitur. Multa preterea constituit de omni ecclesia: que tum in archiuis legebantur. Dedicauit et Basilicam Juliam: cui etiam hec dona obtulit: patenam argenteam librarum quinq; et viginti: cyphos duos argenteos viginti librarū aquamanulos argenteos viginti librarū: candelabra argentea duo. lx. librarum: cantharos: cerostrata enea quatuor et viginti magni ponderis. Nestorius autem constantinopolitanus episcopus nouum tum errorem inducere conatus est. Predicabat enī christum ex Maria hominem tm̄: et non deum natum: eiq; diuinitatem collatam esse pro meritis: cui impietati et Cyrillus alexandrinus episcopus et Celestinus pōtifex mirumimmodū aduersati sunt. Nā habita apud Ephesū synodo. cc. epōꝝ impius Nestorius cum heresi nomīs sui: cunq; pelagi-

anis oibus: q dogma illd ipe conatus inuabāt omnium consensu. xiij. canonibus eorum stul ticiam impugnantibus damnantur. Preterea germanum Antisiodorensem episcopum in Brittanniam mittit: qui de turbatis hereticis insulares ad catholicam fidem redigeret. Misit et ad Scothos christi fidem optātes palladium: quem ipse episcopum creauerat. Huius certe atqz suorum opera magna pars occidentis ad veram christi fidem conuersa est. Ferunt hoc tempore dyabolum per sonam Moysi indutum: multos iudeos decepisse: dum eos ex creta in terram promissionis ad similitudinez historie veteris sicco pede per mare deducere pollicetur. Multi em̄ ex his falsum Moysen secuti: in vndis periere. Aiunt aūt illo solos euasisse: qui tum christū verū eē deū credidere. Ac celestinus obiex sacris ordinibus ter in vrbe mense decembri habitis: presbiteros duos et. xxx. dyaconos. xij. episcopos. v. et. xl. creasset: moritur ac sepelitur in cimiterio Priscille via salaria viij. idus aprilis. Consederat annis. viij. mē. x. diebus. xvij. vacat tum sedes dies vnum et xx.

Sixtus .iij.

Sixtus tercius: natione Romanus patre Sixto: Valentiani tempora attigit: qui occidentalis imperij gubernator pacem cum Genserico vandalorum rege iniit: ac certis finibus aphricam sibi ac Genserico diuisam: vandalis incolendam dedit. Subornatus deinde Gensericus ab arrianis eorum impietatem extollens: varijs terroribus episcopos nostros persequit. Interim vō dum valentianus Continopolim proficiscitur: et Theodosij filiam in vxorem ducit: Vandali Genserico duce Carthaginem iterum capiunt ac diripiunt: anno qngentesimo z. lxxxiij. postea q̄ romanorum esse ceperat. Dum hec autem in aphrica gererentur: Attilia cum Bleda fratre hunnoruz reges non contenti occupasse Pannonias. Macedoniam: Mysiam: Achaiam: z vtrasqz thracias ferro ac flamina deuastat. Bledamqz fratrem obtruncat: quo solus regno potiretur. Inde vero animos sumens ad occupandum occidentale imperiuz: copias vndiqz celeriter colligit: atqz iter statim carpit. Quod vbi Eutius ītellexisset: legatos de pace statim Thobolossam ad Theodoricum regem mittit: cum quo federa ita sunt inita: vt communi impensa et paribus copijs bellum contra Attilam gereretur: romanorum ac Theodorici auxiliares copie fuere: Alani: Burgundiones: franci: Saxones: atqz omnes fere occidentales populi. Tandem vō superueniente Attila in campis catelaunicis: magno ardore animorum prelium vtrinqz cō mittitur: pugnatuz erat aliquandiu atqz acriter: cum vox superueniēs incerto auctore certamini finem imposuit. Ad centum et octogīta milia hominum in eo prelio vtrinqz cecidisse constat: neutro inclinante acie: aut cedēte. Ferunt tamen Theodoricū Thurismundi regis patrem eo prelio cecidisse. At Sixtus pontificatum iniens a Basso quodam reus in iudicium accersitur. Hic autem congregata septem et quinquaginta episcoporum synodo: ita causam dixit: vt ab omnibus vno consensu absolueretur. Damnatur Bassus calumniator iniquus: annuente Valentiniano et Placidia eius matre: in exiliumqz mittitur: ita tamen: vt vltimo die viaticum ei ob pietatem ecclesie non negaretur. Eius autez predia non fisco sed ecclesie ascribuntur. Aiunt Bassum post exilium non multum vixisse: tercio enim mense diem extremum obijt: cuius corpus Sixtus episcopus linteaminibus inuolutum: et aromatibus consparsum proprijs manibus ad sanctum petrum sepeliuit in loculis parentum. Edificauit autem Sixtus Basilicam beate marie virginis: q̄ ab antiquis liberij cognominabatur iuxta macellum libye. Accepit deinde nomen ad presepe: postremo vō sancta Maria maior vocata est. Sixtum autem huius templi auctorem fuisse titulus ipse in frontispicio primi fronicis dederat his verbis. Xystus episcopus plebi dei. Per. x. enim in principio et y. scribitur greca orthographia: licet nostra etas consuetudini seruiens. Sixtum scribat per. s. et iota. Huic quoqz templo idem pontifex hec dona obtulit: altare argenteum purissimum tricentarum librarum: patenas argenteas tres centum et viginti librarum: ciphos argenteos quinqz calices decem: coronas argenteas octo et viginti: candelabra argentea tria: thymiamatarium librarum quindecim: fundum scauri in agro caietano. fundum celeris: ceruum argenteum fundentem aquam in fontem baptisterij. Ornauit et ambonem ecclesie porphyreticis lapidibus quem nos suggestum appellamus: vbi euangelium et epistola canitur. Preterea vō rogatu Sixti Valentinianus templa quedam sāctorū mirifice excoluit. Nam z supra confessionem beati Petri auream saluatoris imaginem gemmis aureis distinctam collocauit et fastigium argenteum basilice constantini-

ane a barbaris sublatū restituit. Ornauit et confessionem beati Petri ex argento. Sunt preterea huius temporibus Petrum episcopum natione illyricum edificasse tēplum diue Sabine in monte auentino non longe a monasterio sancti Bonifacij in quo diuus alexius iacet. Quod ego factum Celestini primi tempore crediderim vt etiam carmina heroica indicant: que ad huc leguntur his fere verbis. Culmen apostolicum cum celestinus haberet. Primus et in toto fulgeret episcopus orbe. Hec que miraris fundauit presbiter vrbis. Illirica de gente petrus vir nomine tāto dignus. ab exortu christi nutritus in aula. Pauperibus locuplex: sibi pauper: qui bona vite presentis fugiens: meruit sperare futura Sunt etiam qui scribant hui⁹ tempibꝫ fuisse Eusebium cremonensem et philippum Hieronimi discipulos: qui pleraqꝫ eleganti oratione scripsere. Laudatur et Eucherius lugdonensis episcopus doctrina et dicēdi copia. Non improbatur postremo Hilarius Arelatensis episcopus: vir sanctitate et doctrina ea tempestate insignis. Sixtus autem cum omnia que habuerat: aut ī edificijs 7 ornamentis ecclesiarum: aut pauperibus erogasset: creatis presbiteris octo et viginti: dyaconis duodecim: episcopis duobus et quinquaginta: moritur ac sepelitur in crypta vie tyburtine apud corpus beati Laurentij. Sedit autem annis octo: diebus. xviij. Uacat tum sedes dies duos 7 viginti.

47. Leo

Leo natione thuscus: patre Quītiano: eo tempore fuit: quo Attila a pugna catelaunica rediens in pannonias comparatis magnis copijs. ytaliam hostili manu ingressus: ac primo Aquileiam in limitibus prouintie positaꝫ triennio obsedit. Uerum cum iam desperatis rebus in eo esset vt statiua moueret: vidissetqꝫ ciconias ex vrbe in agros pullos suos deferentes auspicio motus: adhibitis machinis miseram ciuitatem acriter oppugnatam tandem capit: diripit et incendit: nec vlli generi hominum parcit: flagellum dei se vocitans. Inde hunni veluti ruptis claustris per totam Uenetiam sese effundentes: vrbes omnes occupant. Mediolanum ac Ticinum diripiunt. Iturus deinde Romam infestis signis cuꝫ eo loci cō sedisset: vbi Mintius padum influit amnem traiecturus: vir sanctissimus Leo pontifex calamitatem ytalie 7 vrbis Rome miseratus: adhortante etiam Ualentiniano ei fit obuiam: persuadetqꝫ Alarici exemplo qui statim dei iudicio post captam vrbem mortuus est: ne vltra progrediatur Monitis pontificis optimi obtemperans Attila q̄ dum simul loquerentur cernere duos viros supra caput suum strictos tenentes gladios: ac mortē minitantes: nisi pareret visus est. ij. Petrus et Paulus apostoli putati sunt: inde mouens Pannonias repetit: vbi non ita multopost effundente se vbertim propter ebrietatem e naribus sanguine moritur. Leo vō ad vrbem rediens: totus ad confirmandam catholicam fidem conuertitur: que tum potissimum a multis hereticis impugnabatur: maxime autem a Nestorianis et Eutichianis. Nestorius enim constantinopolitanus episcopus virginem non dei sed hominis tantummodo genitricem dixit: vt aliam carnis: aliam diuinitatis personam faceret: et seiunctim alterum esse dei filium: alterum hominis ostēderet. Eutiches autem constantinopolitanus abbas: ne sentire cuꝫ Nestorio videretur: diuinam cum humana natura in ideꝫ compositum recidisse affirmabat: vnumqꝫ factū: nec vllo modo int̄ se distingui debere. Hanc heresim cum flauianus constantinopolitanus episcopus damnasset Theodorio annuente synodus ephesina īdicitur in qua Dioscoro Alexandrino episcopo presidente Eutiches restituitur. Flauianus vō damnatur. At Leo mortuo Theodorio in eiusqꝫ locum suffecto Marciano principe catholico concilium chalcidoniense indicit: in quo sexcentorum et triginta episcoporum auctoritate decernitur credēdum duas naturas in christo fuisse: vtqꝫ vnus idemqꝫ christus deus et homo crederetur: ac statim Nestorius et Eutichius nephandus manicheorum presul damnarentur. Combusti etiam publice sunt manicheoꝝ libri: calcata et depssa ē Dioscori supbia atꝫ heresis. Interī vō mortuo a suis Ualentiano. Maximus tyrannus imperium occupat. Eudoxiamqꝫ quondā Ualentiani vxorem sibi violentis nuptijs adiūgit. Hanc ob rem vādali ex Aphrica acciti Genserico duce Romaꝫ hostili manu ingressi. Maximum ī illo tumultu ab Urso milite romano occisuꝫ ī tyberim proijci

unt: urbem diripiunt atq; incendunt: templa et sacraria spoliant: nec Leonem pontificem exaudiunt clamantem et dicentem: ut urbi et templis parcentes: predam quo vellent abigerent. Abeuntes quartodecimo die post urbem captam: atq; Eudoxam cũ filia et ingenti captivorum numero secum trahentes: in Aphricam revertuntur. At Leo ad reparandam urbem et templa conversus. Demetriam ancillam dei impulit: ut Basilicam beato stephano via latina tercio ab urbe miliario in fundo suo conderet. Ipse vero in honorẽ beati Cornelij episcopi basilicã via appia edificavit. Templa diffracta restituit: sacrorũ vasa cõminuta aut ablata denuo renovavit vel ex integro quoad fieri potuit restituit. Cameras preterea tris condidit in tribus basilicis Iohãnis Petri ac Pauli. Sepulcris quoque apostolorum custodes addidit ex clero romão: hos cubilarres appellavit. Preterea vero monasterium prope sanctum Petrum condidit: constituitq;: ut intra actionem misterij diceretur. Hoc sanctum sacrificiũ &c: neue ulla monacha velamen capitis benedictum acciperet: nisi approbatum fuisset eam quadraginta annis caste et integre vixisse. Dum autem his curis vir sanctus intentus esset: subito exorta est acephalorum heresis: qui ideo Acephali vocati sunt quia sine cerebro et sine auctore habebantur. Hi autẽ chalcidonem se concilium improbantes: proprietatem duarum substantiarum in christo negant: unam tantum in eiusdem persona naturam predicantes: quam quidem heresim epistolis suis eleganter et docte ad christi fideles scriptis acerrime confutavit. Sunt qui scribãt Paulinum Nolane urbis episcopũ. Prosperũ Aquitanum virum doctum. Mammercum viennensem episcopum in precio tum fuisse. Primus enim Mammercus (ut aiunt) supplicationes: quas greci letanies vocant: instituit: ob frequentes terremotus: qui tum maxime gallias vexabant. Leo postremo creatis ex institutione sacrorum. lxxxi. presbiteris: dyaconis. xxxi. episcopis sex & lxxx. moritur ac sepelitur apud sanctum Petrum in vaticano. iiij. idus aprilis. Sedit annis uno & viginti: mense uno diebus tredecim. Vacat tum sedes dies octo.

48 Hilarius

Ilarius natione sardus: patre Crispino: ad Leonis tempora pervenit Leo enim primus ex greca natione in locum Martiani imperatoris demortui sufficitur: qui statim filium suum eiusdẽ nominis Augustum creat. Sub hoc quidẽ imperatore respublica romana magnas calamitates passa est: subortis quibusdam tyrannis imperium usurpare conantibus. Hac vero oportunitate illectus Gensericus vandalorum rex ex Aphrica in ytaliam statim navigat: romanum imperium invasurus. Quod ubi intellexit Leo basilicum patricium cum valida classe in auxilium Anthemij principis romani mittit. Hi cõiũctis copijs & aĩmis ad Populoniam Genserico fiunt obviam: hominẽ q; classe decernere impellunt: qui quidam superatus ingenti clade: turpi fuga in Aphricam redijt. Vexare interea urbem Romam parabat Richimer ille patricius: qui Biorgum alanorum regem in montibus tridentinis superaverat: elatus tãta victoria: in Epiphanius ticinensis episcopus hominẽ Anthemio urbem defendẽti conciliasset. Hilarius autem in tanta perturbatione rerum divinaz rem intermisit nunq̃. Preterea vero instituit ne pontifices deinceps successorem sibi deligerẽt: que institutio ad omnes ecclesiasticos gradus pertinet. Fecit & decretalem: ac per universum orbem sparsit. Epistolas quoq; conscripsit de fide catholica: tres synodos cõfirmantes. Nicenam: ephesinam: & chalcidonensem: quibus item Eutichem: Nestorium et Dioscorium cũ sectatoribus damnat. In baptisterio autem constãtiniane basilice tria oratoria edificavit auro et preciosis lapidibus distincta: tribus sanctis dedicata. Iohãni baptiste: Iohanni evangeliste: et sancte cruci quorum ianue erant enee argẽto celato clause. In oratorio autem erat erat lignum crucis auro clausum: et ornatum gemmis. Stabat et eo loci agnus aureus duarũ librarum in columna onychina. Ante oratorium erant columne mire magnitudinis: que dicuntur hecaton. In fonte Iohannis erat lucerna aurea librarum decem. Cervi argentei tres. lxxx. librarum aquam fundentes: columba aurea duarum librarum. Addidit et oratorium sancti Stephani baptisterio lateranensi. Duas quoq; bibliothecas apud eũdem locum edificavit. Ad lunam vero monasterium in urbe struxit. Omitto dona templis oblata: que quidem prope infinita fuere ex auro: argento: marmoribus: & gemmis. Sũt qui scribant Germanum Altisiodorensem et lupum trecharẽs. episcopos huius temporibus fuisse: qui tum multum iuvere christianam fidem: gentilium ac pelagianorum opa

plurimum labefactatã. Gennadius prete-
rea constantinopolitanus episcopus inge
nio: doctrina et moribus ecclesie catholice
multum profuit. Victorinus autem natio
ne Aquitanus: arithmetricus insignis rati
onem pasche ad cursum lune tum redegit.
Eusebium et Theophilum ea in re supe-
rans. Sunt qui Merlinum anglum vatez
insignem his temporibus ascribant: de q̃
plura fortasse: quaz satis est scribuntur.
Hilarius autem vbi ea peregisset que ad
optimum pontificem pertinebant: tum in
extruendis templis ornandisq̃: tum etiam
docendo: admonendo: castigando elemosi-
nasue vbi erat opus prebendo moritur: cre
atis prius de more quinq̃ et viginti presbi
teris: dyaconis quinq̃: episcopis duobus
et viginti. Sepelitur autem in crypta san-
cti Laurẽtij apud corpus beati Sixti. Se
dit annos septem: menses tres: dies decem
Vacat tum sedes dies decem.

Simplicius

Simplicius patria Tyburtus: patre Castino imperante Leone secundo et Zenone fuit. Nã Leo primus valitudine correptus Leonez secundum ex Mariagene sorore sua nepotem: et Zenonis Isaurici filium successorem imperij designauit: qui non ita multo post graui morbo oppressus: cum finem vite sibi adesse cerneret: patri Zenoni imperium reliquit. Interim võ Odoacer cum maxima Tucilingorum et Herulorũ manu ytaliã ingressus. Orestem patriciũ apd Ticinum superatum et captum. Placentie inspectãte exercitu interfecit. At Zeno calamitates ytalie miseratus Theodoricum gotthorum regem iam antea apud se i honore habitum contra Odoacrem cũ ingentibus copijs in ytaliam propere mittit qui duces Odoacris non procul Aquileia ad Sontium amnem graui prelio superat Eadem quoq̃ fortuna contra Odoacrem sepius vsus: hominem triennio Rauenne obsessum eo perpulit: hortante etiam Johanne episcopo: vt se imperij socium acciperet. Uerum sequenti die cum filio contra datam fidem interficitur: vnde statim nemine aduersante Theodoricus totius ytalie imperio potitus est. Simplicius autez vir sanctissimus has basilicas interim dedicat Basilicam Stephani prothomartiris i celiomonte: basilicam Andree apostoli non longe a templo sancte Marie maioris: in qua adhuc vestigia quedam antiquitatis apparent: que persepe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum quibus ipsa templa iã ruinam minantia commissa sunt. Hoc autem in templo carmina legisse memini mu siuo opere descripta. Hec tibi mens valide decreuit predia christe. Cui testator opes detulit ille suas. Simpliciusq̃ papa sacris celestibus aptans. Effecit vere muneris esse tui. Et quod apostolici deessent limina nobis. Martiris andree nomine composuit Utitur hec heres titulis ecclesia iustis. Succedensq̃ domo mistice iura locat. Plebs deuota veni perq̃ hec comertia disce. Terreno censu regna superna peti. Dedicat 7 aliam Basilicam Stephani Simplitius apud sanctum Larentium. Basilicaz quoq̃ Uiuiane martiris ad palacium Lucinianum vbi corpus virgis repositũ ẽ. Hebdomadas q̃ istituit: vt presbiteri: tuz ad Petri: tũ ad Pauli: tum ad Laurentij martiris templa vicissim manerent propter penitentes 7 baptismum requirentes. Urbem preterea presbiteris in quinq̃ regiones diuisit: prima erat petri: secunda Pauli: tercia Laurentij: quarta Johannis lateranensis: quinta sancte Marie maioris. Instituit postremo: ne clericus vllus possessionem beneficij a laico recognosceret: quod postea a gregorio et alijs pontificibus confirmatum est. Romam autem sedem esse primam omnium ecclesiarum declarant Achatij episcopi Canstantinopolitani: et Thimothei viri doctissimi scripta: quibus rogatur Simplicius pontifex maximus: vt Petruz Alexandrinum episcopum Euticheti imitatorem herescos damnet. Quod etiam factum est hac conditione tamen: vt penitenti tempus ascriberetur. Sunt qui dicant huius temporibus fuisse Remigium remensem episcopum virum sanctissimum: qui Clodoneum (vt historie referunt) regem Francorum baptizauit. Scripsit etiam multa eo tempore contra Euticbetem Theodorus Syrie episcopus: edidit 7 decem libros ecclesiastice historie: Eusebium Cesariensem imitatus. Tum vero omnes fere egiptij declinarunt in Dioscori heretici errorem: de quo multa superius diximus. Uexauit et catholicos in Aphrica Himericus Uandalorũ rex arrianos imi-

tatus. Quam ob rem Eudoxa Theodosij neptis: mulier catholica ei⁹ vxor simulās se hierosolimam voti causa ituram: a marito heretico discedens hierosolimis post longam peregrinationem: et mulieri presertim grauem moritur. Ferunt ea tepestate et Elisei ossa in Alexandriam translata eē et corpus Barnabe apostoli cum euangelio eius manu scripto repertum. At Simplicius cū ecclesiam Romanā nō institutis solum: verumetiam donis auxisset: creassetq; ex ordine sacrorū presbiteros octo et quiquaginta: dyaconos vndecim: episcopos sex et octoginta: moritur ac sepelitur in Petri Basilica sexto nonas Marcij. Sedit autem annos quindecim: mensem vnum: dies septem. Vacat tum sedes dies sex et viginti.

50. Felix. iij.

Felix tercius. patria Romanus: patre Felice presbitero ex regione fasciole a rege Odoacre. qui annis. xiiij. ytalie imperauerat vsq; ad theodoricum peruenit: Qui etsi Rauennam sedem regni fecisset: tamen vrbem Romam quoad fieri potuit exornauit. Nam et sepulcrum Octauij instaurauit: et spectacula de more exhibuit: et edificia: ac basilicas plerasq; restituit: nihilq; omisit: quod ad optimum principem pertineret. At vō vt regnum aliquando stabiliret: et Clodouei Francie regis filiam Andefledam in vxorem duxit: et sororem Honorico vandalorum: et filiarum suarum alteram Alarico Vesogotthorum: alteram Gundibato in matrimonium collocauit. Felix autem tum maxime intellexerat Petrum Euticbianum: quem antea diximus ob heresim in exilium pulsum: instigante Achatio: tunc demum ab eodem reuocatum esse. Quare sanctus pontifex fraudem subesse veritus: ex autoritate sedis apostolice concilio bene sentientium approbata Petrum et Achatium damnat. Post ānos vō tres cum zeno fidem faceret hos homines penitere. Felix eo misit episcopos duos Messenum et Vitalem: qui re cognita damnatos absoluerent. Hi itaq; Heracleam ciuitatem ingressi: pecunia corrupti: nihil ex sententia Felicis egere: vnde pontifex merito īdignatus: habita de more synodo: hos vt preuaricatores et simoniacos a communione deiecit: Messeno tamen penitentie tempus ascriptum est: quia errorem suum fassus est: penitendiq; tempus petijt. Idem quoq; Felix Basilicam sancti Agapiti edificauit non longe a Bsilica Laurentij martiris. Constituit item vt ecclesie non nisi ab episcopis consecrarentur. Aiunt autem huius tempore Theodorum presbiterum grecum librum contra hereticos scripsisse de conuenientia veteris ac noui testamenti. Sunt etiam qui huic etati ascribant Iohannem Damasenum virum doctissimum ac theologum insignem. Hic enim librum sententiarum composuit: in quo Gregorium Nazianzenum: Gregorium nicenum: Dydimum. Alexandrinum imitatus est: libros quoq; medice artis composuit quibus morborum causam et medelas describit. At Felix cum ex institutione sacrorum ordinum: quos ī vrbe Roma mense decembri bis habuit: presbiteros octo et viginti: dyaconos quinq;: episcopos triginta creasset: moritur et sepelitur in Pauli Basilica. Sedit annos octo: menses vndecim: dies decem et septem. Vacat tum sedes dies quinq;.

51. Gelasius

Gelasius natione apher: patre Valerio: eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoueo socero suo Francorum regi bellum intulit: q Alaricum generum Veso gotthorum regem in agro volgadensi interfecisset. Vasconiamq; occupasset: vterq; affinis erat. Iustior habebatur Alarici causa: vnde socerum genero pretulit. Superatis itaq; francis ingenti prelio. Vasconiam recipit: receptamq; pro Almarico Alirici filio: donec adolesceret gubernat. Idem Theodoricus: Siciliam: Dalmatiam: Liburniam: Illyricum: Narbonensem Galliam: Burgundiam suo regno addixit. Tridentum vrbem in alpibus muro cinxit: et ytaliam ab externo hoste tutatus est: collocatis Erulis in extremis ytalie partibus apud pretoriam Augustam: quorum regem adhuc adolescentem in adoptionem susceperat. Gelasius autē manicheos in vrbe de-

prehensos exilio damnat: eorum que libros apud Basilicam diue Marie publice comburit. Instante preterea synodo cognita Messeni penitentia: eum libello prius satisfacientem purgatum ecclesie sue restituit. Cum vero intellexisset Petri et Acatij seditionibus mlta flagitia et parricidia in ecclesijs grecie cōmitti: confestim eo misit: qui hos si nō statim peniterent imperpetuum damnarent. Erat autem consuetudo primitiue ecclesie diutius expectare ad gremium pietatis sue aliquando redituros. Confugerat tum Johannes alexandrinus episcopus: vir catholicus illorum seditionibus vexatus ad pontificem romanum: a quo perbenigne et comiter susceptus est. Dedicauit Gelasius ecclesiā Euphemie martiris in ciuitate tyburtina. Dedicauit et Basilicam sanctorum Nicandri et Eleuterij via lauicana: et basilicam sancte Marie via Laurentina in fundo Crispi vigesimo ab vrbe lapide. Clerū quoqȝ amauit ⁊ auxit. Pauperes semper mira beniuolentia et charitate complexus est. Ciuitatem romanam a multis periculis liberauit: maxime vero ab inopia rerum et fame. Hymnos etiam composuit ad imitationem beati Ambrosij. Edidit et libros quinqȝ contra Eutichem et Nestorium Duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes et graues. Epistolas preterea ad amicos et domesticos fidei scripsit: nō minus graues q̄ doctas: que opera in publicis bibliothecis tum legebantur. Sunt qui scribant Gelasium excommunicasse Anastasium Imperatorem constantinopolitanū Zenonis successorem. q̄ hereticis et Acatio faueret: vnde constat imperatorem errantē in fide et monitum: si non paruerit a pontifice romano excommunicari posse. Eadē auctoritate vsus est etiam contra vadalos eorumqȝ regem: qui arriana infecti heresi catholicos cruciatibus et supplicijs persequebant. Fuere etiam in primo huius pontificis tempore Germanus et epiphanius: quorum alter ticinensis: alter vero campanus episcopus fuit. Hi multū auctoritate et sanctitate sua ytaliam a barbaris vexatam iuuere orationibus et blandicijs barbarorum corda mollientes. Multum preterea: tum in Gallia p̄fecere: et lannociatus abbas carnotensis et Aurelianus et Mezentius pictauiensis viri optimi ac docti: qui Clodeuum regem Francie: ac Crocildini eius vxorem eo perpulere vt christianissimi fierent: et fidem catholicā vbiqȝ tutarentur. Sunt qui hanc laudem remigio viro sanctissimo ascribant. Gelasius autem posteaq̄ presbiteros duos et triginta dyaconos duos: episcopos septem et sexaginta creasset moritur ac sepelitur in Basilica Petri apostoli. xj. kalendas decembris. Sedit annis quatuor men. octo: diebus decem ⁊ septem. Vacat tum sedes dies septem.

52 Anastasius. ij.

Nastasius secūdus: patria romanus: patre Fortunato Anastasio imperante fuit: quo tēpore Trāsmundus vandalorum rex: ⁊ catholicas ecclesias claudit: et centum ac viginti episcopos exulatum in Sardiniam mitit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam arrianum episcopum sanctam trinitatē publice in balneis detestantem: tribus fulminibus ictum concidisse: eiusqȝ cadauer exustū omnino fuisse. Cunqȝ item Barbas quidam Arrianus episcopus: nescio quem baptizaturus esset his verbis. Baptizat te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto ferunt aquam nusquam comparuisse: quo miraculo permotus: qui characterem expectabat: confestim ad nostros transijt. Anastasius vero (vt quidam scriptores referunt) Anastasium imperatorē excōmunicauit: q̄ Acatio faueret: tā et si postea ipse ab Acatio seductus: dum eum reuocare clanculum tentat: clerum a se grauiter alienauit qui se a cōmunione pōtificis tum maxime subtraxit: q̄ etiam sine catholicorum consensu Plotino thessalonicensi dyacono communicasset: qui tum Acatij errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt diuino nutu hominē subito morbo correptum interijsse. Sunt qui dicant eum in latrinā effudisse intestina: dum necessitati nature obtemperat. Huius temporibus Fulgētius natione apher: rupensis episcopus: qui in Sardiniā quoqȝ cū alijs catholicis aphrice a Transmundo exulatū missus est: nil p̄termisit quod ad veram christi fidem pertineret docendo: predicando: monendo. Edidit et libros de trinitate: de libero arbitrio: de regulis fidei. Scripsit et contra pelagianam heresim. Orationes quoqȝ habuit ad populos elegantes quidem et graues. Iuuit etiam scriptis suis ecclesiam dei Hegesippus vir doctissimus: qui et monachorum regulas composuit: et sancti Seuerini abbatis eleganti stilo vitam edidit. Faustus autem apud gallos episcopus multa tum scripsit copiose et ornate: sed eius illud opus potissimū lau-

datur: quod contra arrianos scripsit: ī quo ostendit hoc est trinitatem essentialem esse. Scripsit et contra eos: qui dicunt in creatis aliquid incorporeum esse: qua in re ostendit: tum patrum sententijs: tum diuine scripture testimonijs solum deum incorporeum dici posse: ne etiam creata incorporea dicerentur. Hec de Anastasio et eius pontificatu: qui ex sacris ordinibus semel decembri mense in vrbe habitis presbiteros duodecim: episcopos sexdecim creauit. Sepultus est autem in basilica Petri. xiij. kalendas decembris. Sedit annum vnum: mensibus decē: dies quatuor et viginti. Vacat tum sedes dies. iiij.

53 Symmachus

Symmachus Natione sardus: patre Fortunato mortuo Anastasio pontifex creatur non sine magna discordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud basilicam Constantinianam pontificē decernit: ps altera apud basilicam Marie in via noua Laurentiū in locum demortui Anastasij sufficit. Seditio ingens in senatu ac populo romano biffariam diuisio orta est:: vnde omnium cōsensu concilium Rauenne indicitur: discussaque re presente Theodorico Symmachꝰ tandem in pontificatu cōfirmatur: qui certe magna clementia vsus. Laurentium cōpeditorem Nucerinis episcopum dedit. Verum anno quarto post clerici quidam seditionibus gaudentes: adiuuantibus Festo et Probino senatorij ordinis viris Laurentium reuocant: qua ex re indignatꝰ rex Petrum Altini episcopum Romam mittit: qui pulso vtroque sedem teneret. Verum Symmachus habita centum: et. xx. episcoporum synodo et obiecta constanti animo diluit: et omnium sententijs obtinuit: vt Laurentius et Petrus malorum omnium capita relegarentur. Orta autem ob hanc rem tanta seditio Rome est: vt multi tum ex clero: tum ex populo passim crederentur nec sacris virginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus presbiter: vir optimus ad vincula sancti Petri: nec finis tante cedis factus fuisset: ni Faustus cōsul clericos miseratus contra Probinum tāti mali auctorem arma sumpsisset. Respirāte deinde aliquātulum republica christiana. Clodeuus pulsis Arrianis hereticis. ⁊ catholicos reduxit: et Parisiorum ciuitatem regni caput constituit. Symmachus vō manicheos tum ab vrbe expulit: eorumque libros ante fores constantiniane basilice cremauit. Basilicas vō m'ltas: aut ornauit: a fundamentis erexit. Nam et templū beati Andree apostoli apud sanctum Petrum edificauit: multoque argento et auro exornauit: et templum ipsius apostolorum principis ac porticum cum marmoribus opere vermiculato in augustiorem formam redegit. Gradus quoque ipsius basilice ampliores fecit: aliosque gradꝰ sub diuo dextra leuaque: episcopia preterea construxit. Edificauit etiam Basilicam Agathe martiris via aurelia in fundo lardario. Basilicam sancti Pancratij cum arcu argenteo librarum quindecim. In basilica Pauli renouauit apsidam: cui ruina imminebat picturisque ornauit: post apsidam vō aquam itroduxit: balneumque a fundamento erexit. In vrbe autem basilicam sanctorum Siluestri et Martini a fundamentis extruxit: iuxta Traiani thermas vbi et supra altare ciborium fecit argenteum librarum centum viginti: arcus argenteos librarum decem: confessionem argenteam librarum quindecim: suggestum quoque erexit porphireticis et crustis marmoreis insignē. Fecit et gradus basilice Iohānis et Pauli post Apsidē duxit ⁊ basilicā Archangeli Michaelis: aquāque introduxit. Sanctorum Cosmi et Damiani oratoria a fūdamētis erexit via tyburtina ī fundo Paciano: adiuuātibus Albino et Glaphyra illustribus viris. Pauperibus ꝗ̄ ad basilicas Petri et Pauli habitacula extruxit: curauitque ne qd eis deesse: qd ad victū ptineret. Amator ēm paupū fuit: ⁊ epis ac cetēris clericis ī Aphrica ⁊ Sardinia ꝓpt catholicā fidē exulātibus pecunias et vestes summīstrabat. Repauit et basilicā scte Felicitatis: ⁊ apsidā beate Agnetis cū basilica: q̄ ruinā minabant in meliorem formam restituit. Redemit et captiuos in diuersis ꝓuintijs multa pecunia. Constituit item vt die dn̄ico: vel natalitijs martirū caneret hymnꝰ. Gl'ia ī excel' deo. Cimiteriū ꝗ̄ iordanorum vel fecit: vel in meliorē formā redegit. Nil postremo omisit: qd ad oīpotētis dei gl'iam ptinet. Hꝰ ꝗ̄ tpe eccl'iam dei multū iuuit Gennadiꝰ massiliensis eps q diligēs augustini imitator: ⁊ librū de dogmatibus composuit: ⁊ quid cuique ad salutē necessarium esset declarauit. Scripsit item de viris illustribus Hieronimum imitatꝰ.

Symmachus autem creatis duobus et.lxx. xx.presbiteris.dyaconis.xvj.episcopis.cxvij habitis de more sacris ordinibus: moriens ad Basilicam Petri sepelitur.xiiij. kalendas augusti. Sedit autem annis.xv. men. sex.diebus.xxij.vacat tum sedes dies septē.

54 # Hormisda

Ormisda patria Frusinonius: patre Justo.ad Theodorici et Anastasij tempora peruenit a consolatu senatoris vsqꝫ ad consulatum Boetij et Symmachi.quos Theodoricus ob suspitionem affectate libertatis exilio primo: mox carcere afficit.In hac calamitate constitutꝰ Boetius multa scripsit que adhuc leguntur Transtulit ꝛ pleraqꝫ ex Arestotile: eademqꝫ commentatus est.In mathematicis doctissimus est habitus: quod eiꝰ musice et arithmetrice ostendunt.Postremo ꝺo cum Symmacho Senatore Theodorici iussu necat. Sūt autem qui scribant Boetium tantam calamitatem subijsse: quod in arrianos inueheretur: ad quos Theodoricus declinauerat. Superior sentētia mihi verior videtur Hormisda autem hortante Theodorico prouincialem synodum in vrbe habuit: omniumqꝫ consensu eutichianos iam antea improbatos damnauit.Johannem quoqꝫ constantinopolitanum episcopum litteris et nuncijs adhortatus est: vt ab eadem heresi desisteret crederetqꝫ duas in christo naturas esse: diuinam et humanam.Desijt parere Johannes Anastasij viribus fretus: quem non ita multo post fulmine ictum dedisse penas creditū est: tum propter heresim que grauis erat: tū vel maxime: quia legatos ab Hormisda missos contra ius gentium magna effecerat cōtumelia: reiectos enim a se naui quassa et rimosa ea conditione nauigare iussit: vt recta ī ytaliam redirent.nec vllum grecie littus attingerent. Hec etiam eisdem mandata ad pōtificeꝫ dedisse referunt: vt sciret imperatoris proprium esse imperare: et non imperata pōtificis aut cuiusuis accipere. Fuere autem legati Euodius ticinensis episcopus: fortunatus catinensis: venantius vrbis Rome p̄sbiter: et Uitalis dyaconus. Mortuo itaqꝫ Anastasio.vij.et.xx.imperij anno.Justinus orthodoxe fidei amator imperium accipit: ac statim nuncios ad pontificem mittit: qui et sedis apostolice auctoritatem confirmarent: et pacem ecclesijs omnibus exquirerēt: quantum per religionem cōcederetur. Quare permotus Hormisda Theodorico annuēte germanum Campanum episcopum: Johannem et blandum presbiteros: et Felicem ac Dyoscorum dyaconos legatos ad Justinum mittit: qui eos nullo non genere honoris adhibito: effusa obuiam honoris gratia monachorum: ac magna orthodoxorum et illustrium virorū multitudine honorifice accepit: congratulante clero vna cum Johāne constantinopolitano episcopo. Atqui cum Acatio sentiebant istorum aduentum veriti se in templo quodam munitissimo incluserūt et nuncios habita consultatione ad imperatorem misere: affirmantes se nullo pacto in sententiam apostolice sedis venturos: nisi ei reddita fuerit ratio: quam ob rem Acatius damnatus esset: hos omnes Justinus ex templo atqꝫ ab vrbe expulit.Idem fecit Hormisda contra manicheos iterum in vrbe Roma pullulantes.eorumqꝫ codices ante fores basilice Constantiniane incendio consumpsit. Eodem tempore mortuo in aphrica Transimundo vandalorum rege: Ildericus filius: quem ex captiua Ualentiani filia susceperat regnum obtinet. Hic non heresim paternam imitatus: sed matris catholice monita secutus: omnes catholicos: quos Transimundꝰ in exilium miserat: reduxit: atqꝫ eos sub instituto viuere permisit. Dona preterea multa ac preciosa eodem tempore Romam ad ornandas basilicas sanctorum sunt missa. Gēmas enim magne estimationis Cledeuꝰ rex Francie misit. Delata et dona tum aurea: tū argentea: delata euangelia cum tabulis aureis gemmis distinctis a Justino imperatore voti gratia. Misit et patenam auream librarum.xx.cum hyacinctis: ciphum aureū gemmis circundatum. Ornauit et templum beati Petri Theodoricus rex trabe argentea.mille et.xl.librarum: cerostratis argenteis duobus librarum.lxx. Certauit et Hormisda muneribus: cum his principibus. Locauit enim ante altare constantiniane basilice coronam argenteam librarum.xx.cantharos argenteos sex. Ornauit etiam templum Pauli ciphis argenteis decem: amis argenteis tribus. His demum ex sententia peractis: cuꝫ etiam de more presbiteros vnū et.xx.episcopos quinqꝫ et.l.creasset moritur: ac sepelitur in basilica Petri.viij.idus Augusti: consulatu Maximi. Sedit annis.ix. diebus.xviij.vacat tum sedes dies sex.

55 Johannes

Johannes natione thuscus:patre Constantio a ↄsulatu Maximi vsqȝ ad consulatum Olibrij peruenit Theodorici regis temporibꝰ et Justini Augusti:qui orthodoxe fidei diligentissimus obseruator:vt tandem hereticorum nomen extingueret:arrianos expulit:eorumqȝ ecclesias catholicis assignauit. Quam quidem rem Theodoricus egre ferens. Johannem pontificem Theodorum duosqȝ Agapitos oratores ad Justinum mittit:qui eum adhortarentur: vt arrianos restitueret:sin secus animatus esset:scire se omnes ytalie ecclesias catholicas presertim demoliturum. Magnifice et perbenigne primo quidē excepti legati sūt: qui vbi rationem legationis exposuere: cū flectere Justinum nō possent:ad lacrimas versi ac suppliciter petētes:vt periture ytalie vna cum catholicis omnibus subueniret:eo tandem pium hominem perpulere: vt arrianos restitueret:atqȝ eos viuere suis legibus et institutis sineret. Sunt qui scribant Theodoricum rabie seuiēdi tum incitatum: Symmachum et Boetium reuocatos ab exilio et carcere eo tempore occidisse:vt cunqȝ sit:necatos Theodorici iussu constat:nec multum refert hermisde:ne an Johannis temporibꝰ ascribantur. Johannes autem Rauennā ad theodoricum rediens:in carcerē propere conijcit̄:ac parum affuit qui eum statim occideret: adeo in hominem exarserat. et fide et moribus cum Justino sentientem. Perijt tamen sanctissimus homo in carcere pedore: situ: et inedia:quam quidem seuitiam ira diuina non ita multo post grauiore pena compescuit. Apoplexia enī Theodoricus morit̄: eiusq̄ anima(vt quidam heremita vir sanctissimus retulit)in ignem liparēu immersa est. Theodorico autē in regnum Amalasiunta filia successit:cū gnato Athalerico:quem ex Eucherio marito susceperat. Que quidē mulier supra sexum prudentia vsa:et patris decreta mala presertim emendauit:et Boetij ac Symmachi filijs bona paterna in fiscum delata restituit:et filium optimis disciplinis erudiuit:aduersantibꝰ gotthis:et acclamantibus:non litteris:sed rei militaris disciplina regem suum imbuendum esse. Justinus autem senex admodum eodem ferme tempore Justiniano sororis sue filio imperatore relicto moritur: et Clodoueus Francie rex filijs quatuor in regno relictis. Fuere tum in precio et Benedictus vrsinus:qui rationem monastice vite ytalis dedit:et Brigida scotia mulier sanctissima:et Johannes antiochene ecclesie presbiter:qui multa contra eos scripsit:qui in vna tantum substantia christū adorandum censebat. His addidit Ysidorus Cyprignium quendam episcopum hispanum:qui eleganter in apocalipsim scripsit. Johannes autem pontifex:anteq̄ Cōstantinopolim proficisceretur:tria cimiteria restituit. Primum fuit Nerei et Achillai via ardeatina. Secundum sanctorum martirum Felicis et Adaucti Tercium Priscille. Ornauit etiam altare sancti Petri gemmis et auro. Detulit et secum Justini imperatoris munere patenam auream librarum. xx. calicem aureum cum gemmis librarum quinqȝ:que dona vna secum perisse arbitror. Creauit etiam habitis de more sacris ordinibus episcopos. xv. Ferūt corpus viri sanctissimi Rauenna ad vrbē delatum:sepultumqȝ in basilica Petri. vj. kalendas Junij Olibrio consule. Sedit autem annis duobus. mensibus. viij. Uacat tum sedes dies octo et quinquaginta.

56 Felix. iiij.

Felix Quartus natōne samnius: patre Castorio:Justiniani tempora attigit:qui Bellisario duce in prelijs vsus de persis et vandalis triumphat:quorum gentem in Aphricā traijciens idem dux prestantis animi et singularis virtutis superauit:ac prope deleuit: capto eorum rege Gelismero:et in triumphum ducto. Amalasiunta vō seditionibus gotthorum diu vexata: mortuo filio Atalarico quo cum moleste vixit. Theodatum consobrinum suum regni consortem fecit. Erat autem Theodatus ita grecis et latinis lr̄is edoctus:vt et tēpoꝝ suoꝝ historiā elegāter scripserit. et platonicā disciplinā optie calluerit. segnis tn̄ ad res agēdas hēbat̄. Uex hortāte Amalasiūta burgun-

diones et alemanos felicibus prelijs superauit. Felix autem rei diuine interim curam gerens: et patriarcham constantinopolitanu3 declinantem a fide anathemate notauit: et sanctorum Cosmi et Damiani templa: que adhuc extant in vrbe via sacra apud forum romanum edificauit: qd carmen vermiculato opere notatum adhuc indicat. Basilica3 q3 sancti Saturnini via salaria incendio cōsumptam: restituit. Sunt qui scribāt Cassiodorū hac etate fuisse: qui et senator de regēda repu. multa cōscripsit: et monach9 psalterij sententias eleganti oratione ac stilo edidit. Ferūt etiā priscianū Cesariēsem grāmaticu3 insignē librū suum grammatices tum composuisse. Arator q3 vrbis Rome subdyaconus versibus exametris euāgelia cōscripsit. Laudatur et Justinianus valentine ecclesie eps multa eñ predicauit 7 scripsit ad doctrinam christianam pertinētia. At Felix habitis de more sacris ordinibus: vbi p̄sbiteros quinq3 et quinquaginta creasset: dyaconos. iiij. epos nouem et viginti: moritur: ac in basilica Petri sepelitur quarto idus octobris. Annis q̄tuor sedit: mensib9 duob9: diebus tredecim. Uacat tum sedes dies tres.

57 Bonifacius. ij.

Onifacius secūdus: patria romanus: patre Sigisbūdo: Justiniano imperāte fuit. Quem quidem imperatorem tāti constat ingenij: tanteq3 doctrine fuisse: vt mirū nō sit: si leges romanas sparsas et incōpositas in ordinem ad vtilitatem hoim redegerit: eaq3 absciderit que supuacanea et inutilia videbātur. Hac tñ in recōsilio et opera Johānis Patricij tribuniani Thophili Dorothei vsus ē: qui tū doctrina et auctoritate insignes habebātur. Immensum nāq3 illud librorū pelagus (ad duo eñ fere milia librorū fuisse cōstat) coaceruatis simul ab vrbe condita vsq3 ad hec tēpora tot iudicijs in quinquaginta libros titulatim digessit: quos nunc digesta: nunc pandecta appellant: quod omnem ciuilem doctrinam cōtineant. Idem quoq3 legum epitomen fecit librorum quatuor. Has autem leges institutiones vocat. Dicimus etiam Justiniani codicem 7 volumen esse. Sunt preterea qui dicant Justinianum ipm libros de incarnatione domini eleganter scripsisse: templumq3 in honore3 dei patris (nam filius sapientia patris est) sancte Sophie: quo nullum est in orbe mai9: sua impensa: suoq3 iussu edificatum. Huius itaq3 tempore Bonifacius pontifex creatur non sine contentione tamen: nam et Dioscorus diuiso bifariam clero in demortui Felicis locum subrogatur. Exagitatus aute3 clerus hac seditione diebus octo et viginti morte Dioscori a tanta perturbatione tandem liberatur: vnde Bonifacius ad confirmandā ecclesiam conuersus: instituit ne quispiam sibi in episcopatu successorem deligeret: quod postea multi pontifices confirmarunt. Instituit item vt in demortui locum alter pōtifex si fieri posset tercia dici sufficeretur: ne dilatio seditionem faceret. Diuisit et populum a clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi ex romana nobilitate Benedicti sāctitate moti in montem Cassinum peruenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem ac Placidus insignes habentur. Laudatur et Dyonisius abbas: qui tum Rome pasche calculum mira ratōne composuit. Facundi quoq3 scripta contra Eutichianos q̄sdam tum pullulantes laudantur. Martinus preterea gentem suessionem predicatione et scriptis ab arriana heresi ad nostros traduxit. At bonifacius cum in pontificatu sedisset annis duobus: diebus duobus: moritur: et in Basilica Petri sepelitur. Sedes autem mensibus duobus tum vacat.

58 Johannes. ij.

Ohannes secundus: patria romanus: patre proiecto ex coelio monte Justiniani tempore fuit: qui statim vbi pontificatum inijt Anthimu3 episcopum damnauit: q' in arrianam heresim declinasset. Sunt qui scribant hunc episcopum Constantinopolitanum fuisse. Justinianus vero sedem romanam veneraturus Hypatum et Demetrium episcopos Romā cum muneribus mittit: qui et romanum pontificem suo nomine salutarent: 7 munera hec beati Petri templo offerrent: ciphum aureum circundatum gemmis librarum sex: ciphos argenteos duos librarum duodecim: calices argenteos duos librarum quindecim. Interim vero dum hec dona misisset: Mundus exercitus Justiniani dux Salonas vrbem munitissimam capit: ac gotthos prelio vincit non incruenta victoria. Una enim cū filio egregie virtutis adolescente Mundus eo prelio occiditur: quo nihil potuit Justiniano molestius nunciari: tanti faciebat hominis virtutem et fidem. Johānes aūt pontifex: de quo pauca admodum scribunt histori-

ci moritur: vbi ex sacris ordinibꝰ semel habi-
tis presbiteros quindecim: episcopos vnuȝ et
viginti creasset: sepeliturq̨ in basilica petri se-
xto kalendas iunij. Sedit annis duobꝰ: men
sibꝰ quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

59 Agapetus

Agapetus patria romanus: patre
Gordiano presbitero ecclesie sctoꝝ
Johannis et pauli pontifex creatꝰ
a theodato statim ad Justinianū mittit: et in-
fensum q amalasiuntā athalarici matrem in
insulam lacus volsinensiū relegauerat inter-
ficiq̨ iusserat. Erat enī hec femina ita grecis ⁊
latinis litteris imbuta: vt cū quouis docto di-
sputando congredi auderet. Preterea vō ita
linguas barbarorum omniuȝ callebat: vt sine
interprete cuȝ his oībꝰ loqueret: qui tum ro
manum inuaserant imperiū. Huius aūt mulie
ris interitum iustinianus ita egre tulit: vt bel
lum theodato se illaturum minaretur. Agape
tus itaq̨ eo missus: ac benigne ⁊ honorifice su
sceptus: cum pacem impetrasset ab imperato-
re tentatur: vt eutibianam opinionem ꝯfirma
ret. Verum cum iustinianus ab ea re hominē
sanctissimuȝ abhorrere cerneret: precibus mi
nas addit. Tum agapetus: ego inquit ad iu-
stinianum christianissimum principem venire
optaui: sed dyoclecianum inueni: quem chri-
stianorum hostem fuisse constat. Hac libertate
loquendi et dei nutu iustinianus permotus: et
fidem catholicam amplexus est: ⁊ pulso anthe
mio cōstantinopolitano episcopo: qui eutichi-
anam heresim tuebatur: Menam catholicuȝ
in eius locum sufficit. Agapeto consecrante. q
haut ita multo post Constantinopoli moritur
cuius corpus loculis plumbeis clusum romā
defertur: ac in basilica Petri sepelitur. Sedit
autem mensibus vndecim: diebus vndeuigin
ti. Vacat tum sedes mēseȝ vnum. diebus nouē
et viginti.

60 Siluerius.

Siluerius natōne campanus: patre
Hormisda episcopos: Theodato
iubente pontifex creatur: cuȝ antea
non regum: sed imperatorum auctoritas inter
ueniret. Plus autem valuere theodati mine
q̄ decreti ratō. Mortem enim his clericis mi
natus est: qui nomina sua nō subscriberent in
creatione siluerij. Hanc ob rem: ⁊ vt etiā ama
lasiunte necem vlcisceretur Justinianus: Bel
lisarium patriciuȝ cum exercitu in italiaȝ mit
tit. Nauigans hic primo Siciliā attigit: eāq̨
in fide imperatoris retinuit. Interim vō mor-
tuo Theodato: cum gotthi regem cōtra volū-
tatem iustiniani creassent: Bellisarius e Sici
lia mouens italiam a tyrannide gotthorum li
beraturus: in campaniaȝ veniens Neapolim
mandata imperatoris nequāq̄ facientē vi ca-
piens ac diripiens: gotthos omnes qui in pre
sidio erant ac magnam partem ciuium inter-
fecit: abactis inde virginibus ac pueris cū om
ni preda. In tanto auteȝ belli furore ⁊ templa
spoliata: et virgines sacras violatas fuisse cō-
stat. Inde vō romam cum exercitu properans
noctu vrbem ingressus: tantum terroris got-
this qui in presidio erant incussit: vt oēs re-
lictis portis ac menibus Rauennam confuge
rint. Bellisarius autem superuenturuȝ Viti-
gim cum ingenti exercititu ratus: cui aperto
marte nequāq̄ par esse posset: menia vrbis ꝑ
tempore vallo ac fossa vbi opus esse videbatur
q̄ celerrime muniuit. Superueniēte deinde Vi
tigi cū ingēti exercitu: ad centū nāq̨ milia ho-
minum secum duxisse fertur: continere se meni
bus Bellisarius ꝯtentus fuit: cum non ampli
us quinq̨ milibus hominum secum duxisset.
Castra inter duos aqueductus locat Vitigis
quo munitiora sint: quorum alter ad latinam
viam: alter vō ad prenestinam vergit: seq̨ inui
ceȝ iungunt quinto ab vrbe milliario: et ne aq̄
vrbem. Romam influeret: omnes aqueductꝰ:
quos ad quatuordecim fuisse constat: interci-
si sunt: Portum quoq̨ Vitigis cum parte co-
piarum occupat: qua ex re magna calamitas
romanis illata est: cum et bello simul ⁊ fame
laboratum sit. Interea vō instigante Vigilio
dyacono ciue romano ⁊ apocrisiano theodo-
ra augusta Siluerio imperat: additis etiā mi
nis: vt pulso Menna ab vrbe Constantinopo
li Anthemium reuocet: quem diximus ob euti-
chianam heresim damnatum esse. Id auteȝ eū
facere pontifex recusaret: scribit ad Bellisari-
um mulier: vt pulso Siluerio in eius locū Vi
gilium sufficiat. Bellisarius autem rei bellice
intentus: rem Antonine vxori sue committit:
que quideȝ subornatis a Vigilio testibus: qui
affirmarent Siluerium vrbem Romam got-
this hostibus prodere voluisse: hominem coe-
git abdicare se pontificatu: ac posito pallio cu
cullam monasticam sumere: qui in pontiuȝ in-
sulam in exilium missus: nō sine opinione san-
ctitatis moritur. Ferūt gallos hoc tempore nū
cijs et litteris benedictum rogasse: vt vnuȝ ali-
quem ex discipulis suis ad se mitteret: qui gal-
los monasticam vitam edoceret. Quare Bene
dictus Maurum eo misit: qui omnibus vita

⁊ moribus racõnem bene ac beate viuendi dedit: quiqꝫ etiam multa monasteria constituit. Uigilius autem clericis romanis ex Anthonine sententia ita petentibꝫ pontifex creatur. At vͦo siluerius vbi annum vnū: menses quinqꝫ: dies duodecim in pontificatu vixisset. vt dixi. in insula Pontio moritur ac sepelitur. duodecimo kalendas iulij. Uacat tum quidem episcopatus dies sex.

Vigilius.

Vigilius patria romanus: patre consule imperante Justiniano: pontifex creatur: cuius temporibus Cõstãtinopoli quinta synodus habita est contra Theodorum et omnes hereticos: qui affirmabant beatissimam virginem solum hominem: non etiam deū et hominem peperisse: qua quidem in sinodo statutum est. vt beata virgo diceretur: ꝙ deum suo partu nobis edidisset. Interim vͦo Bellisarius auctis copijs cum per annum integrum ⁊ dies nouem menia vrbis tutatus esset: egredi constituit: ⁊ collatis signis cum Uitige decernere. Is autem copijs suis diffidens: incensis castris Rauennam magnis itineribꝫ proficiscitur. Eo et Bellisarius propere mouet: ac Uitigim in vrbe captum cum omni familia et magna procerum parte: recuperataqꝫ fere tota italia Constantinopolim secum ducit: quinto anno postea ꝙ̃ in Italiam venerat. Idẽ quoqꝫ Mauros Aphricam vastantes: mira celeritate perdomuit: deqꝫ hostium manubijs crucem auream gẽmis distinctam librarum centum: cerostrata duo magni precij Petro apostolorū principi dono misit. Duo item xenodochia. que nos domos hospitales appellamus. sua impensa Rome edificat: quorum alterum in via lata: alterum via flamminea extabat. Condidit et monasterium sancti Juuenalis apud ortam vrbem. additis fundis vnde monachi pascerentur. Instabat tū theodora: vt Uigilius pontifex Constantinopolim proficisceretur: Anthemiūqꝫ: vt pollicitus fuerat restitueret. Negat Uigilius se id facturum: ꝙ malis promissis standū non sit. Censere enim se que Agapetus et Siluerius contra Anthemum hereticum egissent: iure facta esse. et propterea eorū acta nullo modo sibi rescindenda videri. Irata Theodora romanis quibusdam adiuuantibus: Uigilium in iudicium vocat: et ꝙ eius fraudibus Siluerius circumuentus exulatum abierit. ⁊ ꝙ ipso iubente adolescens quidam a nepote Uigilio asterij cõsulis filio cesus ad necem sit. At vͦo ne iudicij penam Uigilius refugeret: anthemiū quendam cum his mandatis Romam mittit: vt Uigilium parere recusantem ad se vi etiam perduceret. Is vͦo Romā veniens: mandata facturus in basilica sancte Cecilie hominem comprehendit: munera populo ob diem natalem suum distribuentem more romano: ac captum quibusdam Romanis adiuuantibus Constantinopolim perducit. Ferunt Uigilium naui per Tyberim deuectum: fustibus et saxis cum execratione a populo impetitum: cunqꝫ hac exprobratione: malemeritus de romanis es: mala omnia tecum veniant. In Siciliam vͦo perueniens concedentibus his qui captum ducebant: quosdam ad sacros ordines asciuit: ex hisqꝫ Ampliatum presbiterum: et Ualentinum episcopum: qui clerum et Romanam ecclesiam interim gubernarent. Ei vͦo e Sicilia Constantinopolim mouenti: Justinianus cum magno comitatu fit obuiam. Ingrediuntur vrbẽ clero precedente: vsqꝫ ad templum sancte Sophie. Temptare tum Theodora Uigilium: vt quod pollicitus erat prestaret. Cui ille: male se quoduis supplicium pati respondit: ꝙ̃ sententiam mutare: et cū mulier et qui secum aderant minis instarent: ad Dyoclecianum se non ad Justinianum quemadmodum arbitrabatur venisse dicens: ita cesus est: vt Paulū abfuerit quin tum occideretur. Fugiens itaqꝫ in templū sancte Euphemie: quod haud procul aberat: inde a crassatoribus trahitur: et iniecto in collum eius fune tanꝙ̃ latro per totam vrbem vsqꝫ ad vesperam trahitur. Deinde vͦo carceri inclusus: pane ⁊ aqua tantummodo aliquandiu vitam duxit ita patienter et equo animo: vt semper diceret se etiam peiora meritum: si digna pro peccatis pena irrogaretur. Clerici autem qui hominem secuti fuerant partim in exilium: partim ad excidenda metalla deportati sunt. Uerum postea rogantibus romanis omnibꝫ qui iam sententiam mutauerant:

et instante Narsete: quem iustinianus contra gotthos romam miserat: Vigilius ac exules omnes in patriā remittuntur. At vō cū Syracusas in Siciliaȝ puenissent: Vigili⁹ quem tot mala: tot cure occidere nō poterāt: ex calculo moritur: eiusqȝ corpus romam defertur. et apud sanctum Marcelluȝ via salaria sepelitur. Vixit aūt in pontificatu cū rome tum alibi annis. xvij. menses sex. dies sex et viginti. Vacat tum sedes eius morte mensibꝰ tribus. diebus quinqȝ.

62 Pelagius.

Pellagius primus: patria roman⁹ patre Johanne vicario: eo tempore fuit: quo Totila gotthorū rex Taruisio mouit cum magno exercitu Italiam inuadens ac diripiens: adeo vt ꝓpter seuiciam et rabiem flagellū dei vocat⁹ sit. perueniens deinde ad montem cassinatem in cāpaniam iturus: Gregarij militis habitu a Benedicto viro sanctissimo dinoscitur. ⁊ minis deterretur: ne tantope in xp̄ianos seuiat. Inde vō mouens in Samnium ꝓficiscitur: Beneuentum oppugnat: vrbis menia demolit̄: Neapolim obsidet: Cumas recipit: et magna benignitate ac modestia vsus: plerasqȝ matronas romanas ibi captas romā ad suos intactas remittit. Capta deinde neapoli atqȝ occupata oīm̄ illa Italie parte. que ad siciliaȝ vergit in romanos mouet. quos qdem occupato prius portu: vnde subuehi cōmeatus poterant: tam acri obsidione pressit vt inopia rerum humana quidam vescerent̄ carne. Tandem vō Totila ꝑ hostiensēȝ portam vi irrumpens vrbem capit: ac direptam incendit. Sunt tamen qui scribant ei in animo fuisse vrbem seruare: misisseqȝ noctu precones ꝑ vrbem qui militibus mandarent: vt vrbi parcerent. Hoc vō vbi iustinianus comperit: Narsetem eunuchum cum magno exercitu in Italiaȝ propere mittit. Narses eñ vt nonnulli scribūt: primo quidem bibliopola fuit. Hunc cum in cubiculum suum accepisset imperator: cognita hominis virtute: cū in ordinē patriciatus asciuit. Pietatis eñ: religionis: misericordie: munificentie: gratie postremo vnicum exemplar tuȝ omnibꝰ erat Is igitur acceptis etiam auxiliaribꝰ copijs ab Alboino longobardorū rege gotthos inuadit: obtruncat: persequitur. Nam ⁊ Totila apud brixellum male pugnans occidit̄: et Theias in eius locum suffectus: non longe a Nucera fortiter oppugnās: virtute Narsetis opprimitur. Atqȝ ita secundo et septuagesimo anno: posteaq̄ Theodoricus eoruȝ rex primo Italiā ingressus ē: gotthorum nomē cum regno interijt. Iustinianus quoqȝ non ita multo post quadragesimo imperij sui anno moritur: vir quidem memoria dignus: cū merito suo alamaricus: gotthicus: vandalicus: persicus: Aphricanus: more veterum imperatorum appellari posset: licet alioꝝ opera et suo consilio hec gesta sunt. Pelagius aūt ecclesiam dei in tantis ꝑturbationibꝰ nō deserens cōstituit: vt heretici et scismatici coherceri etiaȝ secularium manu possent. quādo ad sanitatem rationibus nō ducerent̄. Hic autem accusatus ꝙ malorum vigilij causa fuisset. cum Iustinianus Vigilio preferret euȝ vidente populo et clero crucem tangens: et euangelium iureiurando suscepto: se a tanto crimine purgat. Inde Narses ad vrbem veniens supplicatiōnes pro rebus bene gestis a sancto Pancratio vsqȝ ad sanctum Petrum celebrat: vrbemqȝ a gotthis liberatam: quo ad fieri potest instaurat. Vna vō cum Pellagio instituit: ne vllus ambitiōe vel precio ad quosuis sacros ordines admittatur. Vigilius preterea Valentinum notarium suum virum probate fidei et religionis thezauris ecclesie preficiens: basilicam apostoloꝝ Iacobi et philippi incboat. Sunt qui scribāt Cassiodorum monachum virum doctissimum vsqȝ ad tempora Pelagij peruenisse: qui primū cōsul: inde senator factus: postremo monasticam vitam spretis rebus oīb9 complex⁹ est. Aiunt et victorem campanum episcopuȝ libruȝ ꝑhase tum composuisse: quo potissimū Dyonisium abbatem romanum inscicie arguit: qui paschalem calculum inepte nimium composuisset. Ornarunt etiaȝ pelagij tempora sanctitate et doctrina Sabinus Canusinus: Gregorius lingonensis: Bedastus beati Remigij discipulus: et Attrebatum episcopus. Herculanus vō Perusinus antistes a Totila interemptus. in sanctos refertur. pelagius autem vndecimo sui pontificatus anno: mense decimo: die octauo et vigesimo moritur: et in basilica petri sepelitur: vbi ex sacris ordinibus bis mēse decembri habitis p̄sbiteros sex et viginti. dyaconos vndecim. episcopos vndequadraginta creasset. Vacat tum sedes mensibus tribus: diebus sex et viginti.

63 Johannes.iii

Ohannes tercius: patre Anasta
sio ex illustri genere orto: Iustini
temporibus fuit: qui Iustiniano
successit: cuius certe nulla in re similis fuit.
Auarus enim improbus: rapax: deorum at-
que hominum contemptor habitus est. Hanc
ob rem: cum totus auaricie et cupiditati in-
hereret: libidine habendi in insaniam verti-
tur: cuius vxor Sophia imperium vsque ad
Tiberii secūdi tempora gubernauit: hec aūt
mulier instigantibus quibusdam delatoribꝰ
qui Narsetem oderant: hominem ab Italia
ad se cum ignominia verborum reuocat: vi-
delicet vt Eunuchus ad lanam et pensa re-
diret. Ferens id iniquo animo: vt par erat:
Narses respondet se talem orsurum telam:
que inextricabiles errores emulis atque inimi
cis suis prestaret: quod etiam fecit. Alboinū
nanque Longobardorum regem cum omībꝰ
copiis e Pānonia in italiā capescēdas sedes
vberiores quam quas in Pannonia occupauerāt:
lr̄is et nunciis accersit. Obtemperans itaque
Narsetis monitis Alboinus: Italiam per
Syrmium ingressus cum cōiugibus et libe-
ris: cunque exercitu lectissimo: primo quidem
omnem Venetiam occupat. Inde Insubriā
ingressus: Medyolanum vi capit ac diripit
Papiam triennio obsessam in potestatem su
am tandem redigit. Hac autem victoria le-
tus Alboinus Veronam se contulit: quam
regni totius sedem cōstituerat. ibi vero cōuiuio
exhilaratus Rhosimundam vxorem ea pate
ra bibere compellit: quā ex patris ipius mu
lieris capite a se occisi in poculum redegerat
Erat autem in exercitu Alboini Nelmel-
chidis Longobardus adolescens forma in-
signis. et nobilitate atque armis prestantissi-
mus. cuius consuetudine Rhosimunda qui-
dem delectabatur: quemque in cubiculum secre
to ducens proposita regni spe Alboinum ob-
truncare compulit. Verum cum aduersanti-
bus lōgobardis de spe regni decidissent am-
bo ad Longinum: qui tum Rauenne preerat
confugere. Nec ita multo post seipos inuicem
veneno petentes diem extremum claudunt.
Multas clades tum passa Italia est irrrum
pentibus prouinciam barbaris quas quidē
protendere prodigia illa tempestate visa: et
ignee acies in celo apparentes. ita etiā in im-
mensum Tyberis creuit: vt inundatōne sua
populo romano magnas calamitates intule
rit. Interim vero Iohannes pontifex et sancto
rum cimiteria restituit: et Iacobi ac Philip
pi ecclesiam a Vigilio inchoatā perfecit. Et
Narsetem Romanis non dissimulanter ira-
tum: quod de se male opinarentur. idque ad So-
phiam scripsissent: e Neapoli ad vrbem du-
cit: vbi haud ita multo post Narses moritur
cuius corpus loculis impositum Constanti-
nopolim defertur. Actum tum demum de no
mine italico putassem in tanta rerum pertur
batione: nisi sanctissimi viri periture prouin
cie succurrissent. Nam et Paulus patriar-
cha Aquileiensis: et Felix episcopus Tar-
uisinus Alboinum vbi Italiam attigit miti
orem ciuibus suis et prouincie reddidere. Et
Fortunatus vir singularis litterature et elo-
quentie gallos ad mitiorem cultum redigit
scriptis et exemplo. Ad Sigibertum enim
eorum regem libellum de gubernādo regno
perscripsit: ac beati Martini vitam elegāter
composuit. Sunt qui scribant Germanum
parisiensem episcopum: virum quidem san-
ctissimum hoc tempore fuisse. qui francie re-
ges semper in officio continuit. et adeo qui-
dem: vt inter se certatum religione: pietate:
gratia: humanitate sit. Nil enim in Germa
no cernebant: quod ipsi non imitarētur: tan-
tum valent boni pastoris exempla. Iohānes
autem cuius temporibus Armenii fidem cri
sti recepere moritur: ac in basilica Petri se-
pelitur pontificatus sui āno duodecimo. mē-
se vndecimo die sexto et vigesimo. Vacat tum
sedes eius morte mensibus decem. diebus tri
bus.

64 Benedictus

Enedictus patria romanus: pa-
tre Bonifacō: Tiberii secundi tē-
poribus fuit: quem quidem Iusti
nus per adoptionem in filium et regni here-
dem susceperat: ac merito certe cum in homi
ne ea ornamenta essent: que in optimo princi
pe requiruntur: clementia: iusticia: pietas: re
ligio: sapientia: constantia et perpetua forti
tudo. Verum inter alias eius virtutes beni
gnus et liberalis in omnes: potissimum vero
erga pauperes habitus est: et ob eam rem do
minus largas opes ei suministrauit. Nam
dum semel per edes suas contētius inambu-
laret: cerneretque in pauimento marmoream
crucem: eā religionis cā: ne pedibꝰ conculcaret

auferri iussit: meliorīq; loco atq; honestiore reponi. Post hanc vͦ vna atq; altera inuenta est. sub qua tantam vim auri et argenti reperit. quantaz hominis beneficētia requirebat: cuius quidem magnam partem pauperibus erogauit. Ferunt etiam Narsetis thesauros ad eum ex italia delatos fuisse: quibꝫ conflatis ad munificentiam et liberalitatem vsus est. Ad sigibertum nanq; francoꝝ regē qui se ꝑ legatos inuiserat: cum reliquis muneribus: que magna fuere: aureos etiam quinquaginta singulaꝝ librarum misit: quorum pars vna imagine prīcipis signata erat his litteris: Tiberij constantini perpetuo augusti: Altera vͦ pars quadrigam: cōtinebat cū ascensore: atq; his litteris: romanoꝝ gloria. Et ne qͩ ad integrā ei⁹ felicitatez deesset: exercitus quem in persas miserat: victor rediens tantam predaz cū elephantis. xx. auexit quantam nullus vnq̄ antea. Hoc requirebant eius merita erga genus humanuz: hoc religio in deum saluatorem nostrum: hoc postremo eius beneficētia erga populum romanum: quē et armis quoad fieri potuit ab hostibus tutatus est. ⁊ immisso ex egipto frumēto a seuissima fame liberauit: interuenientibus Bonifacij pontificis precibꝫ. quem Tiberius mirumimmodum dilexit ⁊ obseruauit. Adeo eñ longobardi longe et late italiam vexauerunt diutino bello: vt ex illa vastatione rerum omnium caritas ⁊ inopia oriretur. Dum hec in italia agerentur Johannes Cōstantinopolitane vrbis episcopus orientalem ecclesiam quoad fieri potuit in fide cōtinuit: legendo: disputādo: scribendo: monēdo docendo: licet multos aduersarios habuerit Idez quoq; fecit Leander tolletanus vel(vt quidam volunt) hispalensis episcopus in q̄ doctrina et eloquentia pari lance certabant. Multa enim composuit tum ad confirmationem nostri dogmatis: tum ad ꝯfutatōem arriane perfidie: quam tanq̄ teterrimaz labem Vandali ex aphrica in hispaniam a Bellisario pulsi detulerant. Benedictus autem (vt quidaz scribūt) solicitudine et dolore: quē in calamitatibus vrbis Rome et ꝓuincie italie conceperat moritur: quarto pontificatus sui anno: mense vno: et diebꝫ octo et viginti. Vacat tum sedes mensibꝫ duobꝫ: ⁊ diebꝫ decem.

65 Pelagius. ij.

Elagius secundus: patria romanus: patre Vingeldo a Tiberio ad imꝑatorē Mauritiū Tiberij generū peruenit. Huic eñ et si cappadox erat: imperium tamē ob virtutem ⁊ strennuitatē in rebꝫ agēdis commissum est. At vͦ longobardi: cum post mortez albonij viginti annis sub ducibꝫ fuissent: Eutharim regem sibi creant: quē et flauiū appellarūt: quo quidem cognomēto oēs longobardoꝝ reges deinceps vsi sunt. Mauritius aūt pellere italia longobardos conatus: Sigibertū francoꝝ regem mercede ad id bellū solicitat: qui statim comparato galloꝝ et germanoꝝ magno exercitu cum Euthari decertās: magno accepto incōmodo superatur. Hac aūt elati victoria Longobardi vsq; ad fretum siculum peruenere: vrbes italie in potestatem suam redigentes: quo min⁹ vͦ vrbe Roma diu obsessa potirentur: fecere ymbres ⁊ quidem frequētes: quibꝫ hostes a menibꝫ ꝓpelluntur. Tanta eñ tum inūdatio aquaꝝ fuit: vt Noe diluuiū renouatū crederet. Hec aūt vna fuit causa: quare pelagi⁹ in iussu principis tū pontifex creatus sit, cūz extra obsessam ab hoste vrbem mitti quispiā nō posset. Nil eñ tum a clero in eligendo pōtifice actum erat: nisi eius electōem imꝑator approbasset. Missus itaq; constantinopolim ad placandū imꝑatorē Gregorius dyacon⁹ vir optimus atq; doctissimus: vbi ex sentētia pontificis oīa peregisset: nequaq̄ ocio ⁊ ingenio suo abusus: et libros moraliū in Job cōposuit: ⁊ Euticbiuz quendaz Cōstantinopolitane vrbis epm ita presente augusto disputationibꝫ ꝯuicit: vt oīa q̄ in libro suo de resurrectōe ꝯscripserat: retractare coactus sit. Dicebat eñ corpus nostꝝ in illa resurrectionis gloria vento aereq; subtilius futurū: ob eam rem tangi nō posse. Quod contra illud dominicū est: palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet quemadmodū me videtis habere. Pelagius aūt vbi Gregoriū rogatu populi romani ad vrbem reuocasset: et domum paternam in xenodochion pauperum senum redegisset: Hermetisq; martiris cimiteriū ac basilicaz Laurentij martiris a fundamentis extruxisset pestilentia moritur. que tum maxime europam omnem vexabat: anno pontificatus sui decimo: mense secundo. die decimo. Sepultus est autem in ecclesia beati Petri in vaticano. Vacat tuz sedes mensibus sex: dies octo ⁊ viginti.

66 Gregorius.

Regorius patria romanus: pa tre Gordiano: viro senatorio: vno omnium consensu inuitus etiam pontifex creat: anno domini. dc. dc. xix. Monachus nanque erat: ac leuita. Is autem cum principis consensus requireretur. (vt antea dixi) nuncios cum litteris miserat qui Mauritium obsecrarent: ne pateretur electionem cleri et populi Romani ea in re valere. Intercepte sunt littere a prefecto vrbis: ac discerpte: scripteque alie quibus rogabatur: vt quem populus ac clerus in pontificem legisset: eundem imperator confirmaret quo nihil ei nunciari iocundius ac gratius potuit: cum secum familiariter dum Constantinopoli erat Gregorius vixisset: filiumque eius fonte baptismatis leuasset. Remittit itaque Mauritius nuncios: ac quidem propere qui Gregorium confirmarent: cogerentque hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaque non sibi ipsi: sed vtilitati hominum: ac honori diuino consulens: quem certe ob religionem et pietatem rebus omnibus semper antetulerat: spretis opibus posthabitis voluptatibus: atque omni ambitione et potentia. Gubernacula reipublice christiane suscipiens: ita vixit: vt vsque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit: nedum superiorem vel sanctitate vite: vel diligentia in rebus agendis: vel doctrina et scriptis. Nam et librum de sacramentis composuit: et antiphonarium: tam diurnum quam nocturnum: et commentarios in Ezechielem: in quadraginta euangelia: in Iob quoque (vt dixi) allegorice ad mores et historiam respiciens: elegranter scripsit. Edidit et libros quatuor in dyalogo. et librum quem pastoralem appellauit: ad Iohannem episcopum Rauennatem de ratione gubernande ecclesie. Instituit preterea ne quid ornatus et concentus inter sacrificandum deesset: vt antiphone cantarentur: hec vulgo introitus vocant. Eius quoque inuentum est: vt nonies kyrieleyson caneretur et alleluia: interpositis septuagesime diebus vsque ad pascha. Cantatur etiam post euangelium: post communionem suo mandato. Idem quoque in canone redegit: diesque nostros in tua pace disponas. Preterea vero supplicationes maiores quas greci letanias vocant. primus institu it. Stationum quoque magnam partem: maxime autem que in basilica petri habent: die natali Iesu christi: in Epiphania: in dominica passione: in albis pasche: in ascensione: in pentecoste: natalibus apostolorum: in tercia dominica aduentus: in dedicatione eiusdem basilice: die festo sancti Andree: in cathedra Petri: dum maior letania fit in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem? Cum omnis institutio ecclesiastici officij veteris presertim ab eo sit inuenta et approbata: quem quidem ordinem vtinam sequeremur. Non abhorrent hodie a lectione officij viri docti: quemadmodum faciunt propter barbariem nescio: quam illi latinitati et compositioni additam. Ne vero vlla in re vir sanctissimus ecclesie deesset: synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor et viginti episcoporum: qua certe multa sustulit que nocitura: mula etiam addidit que pro futura fidei nostre videbantur. Misit et viros optimos in Britaniam: Augustinum: Melitum: et Iohannem: cumque his monachos quosdam probatissime vite. quorum monitis et predicationibus fidei nostre dogma Angli tum primum integre receperunt. Rediere etiam Gotthi Gregorij opera ad vnionem catholice fidei. Sunt preterea qui scribant Gregorium dyalogum suum de moribus ad Theudelindam longobardorum reginam misisse: cuius lectione pre ferocem et indomitum viri sui Antharis animum ad religionem et mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis: et fidei christiane studiosissima. Nam et basilicam beati Iohannis baptiste Modoetie edificauit. quod oppidum decem milibus passuum a Mediolano distat. et eandem ecclesiam predijs ac vasis aureis ornauit. Ferunt eo tempore: quod Hermichildus a patre Leuigildo Gotthorum rege interfectus est: quod fidem catholicam confiteretur: Iesu christi tunicam: que forte vni militum obtigerat: inuentam esse apud vrbem Zaphat in archa marmorea eo loci repositam Thome Hierosolimitani episcopi: et Iohannis Constantinopolitani: ac Gregorij anthioceni tempore. Interea vero Mauritius superatis in Hetruria et Campania Herarcho romano duce: Longobardis in omnia vicia et omnem arrogantiam prolapsis legem tulit: vt qui romane militie ascriptus esset: nisi finita militia: aut manchus et debilis ex vulnere factus: deo militare non posset. Hanc ob rem motus Gregorius hominem admonet

ne ei⁹ religionē impugnet: cui⁹ benignitate ex infima sorte hominum ad summum gradum dignitatis peruenerat. Preterea vō cum Johannes Constantinopolitanus episcopus habita grecorum synodo seipm̄ oecomenicum: id est vniuersalem patriarcham creasset: monuissetqȝ gregorium mauritius: vt Johanni obtemperaret. Respondit homo constantis ingenij: et fidei potestatem ligandi et soluendi Petro traditam. eiusqȝ successoribus: nō episcopis constantinopolitanis: proinde desineret iram dei in se concitare: dum seditōes studiose nimium in eius ecclesia serit. Nequaq̄ vō his malis contentus Mauritius: reuocatis militibus suis qui in italia erant: longobardos adhortatur: vt spretis federibus iam iactis Romanos adorirentur: quare agilulphus ex cisalpina mouens vastatis longe ac late hetrurie agris: qua iter faciebat: vrbem romā magnis illatis calamitatibus integrum annum obsedit: quo quidem tempore Seuerus aquileiensis episcopus in heresim prolapsus est: que multorum malorum seminarium fuit. Nam seuero mortuo aquileiensis ecclesia bifariam diuisa est. cum agilulphus longobardorum rex Johannem aquileiensem gregorius Candianum gradensem foro iulianis episcopos prefecissent. Agilulphus vō omissa spe potiunde vrbis obsidionem soluens Mediolanum redijt. At Mauritius nō sponte s; coacte penitentia ductus cum gregorio mitius agere cepit. q̄ intellexerat quendam monachi habitu indutum: strictum gladium in manu tenentem in foro Constantinopolitano clamasse: imperatorem breui gladio moriturum. hoc idem eius somnium confirmauit: q̄ se vxorem ac liberos cedi videbat. Interij vō milites stipendijs suis defraudati: Phocam centurionem imperatorem creant: et Mauritium obtruncāt: vnde vigesimo imperij sui anno. At Gregorius exornatis quibuscūqȝ rebus potuit basilicis Romāis: dedicataqȝ gothorum ecclesia: que in subura ē Agathe martiris nomine. Fl. Ricimerij viri ꝯsularis op⁹ (vt littere musiue indicant) paternam domū in cliuo scauri positam nō longe a circomaximo in monasterium redegit: quo in loco et hospites continuo accipiebat: et pauperes vndiqȝ confluentes: cibo et potu in vita retinebat. Vir certe omni laude dignus: si vitam: si mores: si doctrinam: si solertiam in rebus tum diuinis: tum humanis inspicis. Neqȝ est cur patiamur Gregorium hac in re a quibusdam litterarum ignaris potissimum carpi: q̄ suo mādato veterum edificia sint dirupta: ne peregrini et aduene vt ipi fingunt ad vrbem religionis causa venientes p⁹ habitis locis sacris: arcus triumphales et monumenta veterum cum admiratōne inspicerent. Absit hec calūnia a tanto pontifice romano presertim: cui certe post deum patria q̄ vita carior fuit. Multa profecto ex collapsis edificijs exedit vetustas. Multa preterea demoliuntur homines edificandi gratia: vt quottidie cernimus. Impacta illa foramina que tum in concauo fornicum: tum in coniuncturis marmorum quadratorumue lapidum videntur: non minus a romanis q̄ a barbaris auellendi eris causa crediderim. In fornicibus enim: quo leuior esset moles: ollas cum nummismatibus collocabāt. Lapides vō quadratos eneis clauis firmabant. Factū id quoqȝ a romanis dixi: epirhote: dalmate: pannonij. et fex totius orbis terrarum huc missa romani appellari possunt. Gregorius autem confirmata omni ratione ecclesia dei. anno. xiij. mense. vj. die. x. pontificatus sui moritur: Phoce vō imperatoris anno secundo: sepeliturqȝ collacrimantibus omnibus in basilica Petri ante secretarium q̄rto idus martij. Eius vō in morte mensibꝰ quīqȝ. diebus vndeuiginti sedes romana tum vacat.

67 Sabinianus

Sabinianus cuius patria ignoratur. ac merito quidem gregorio successit. homo enim obscuro loco natus. obscurior moribus. rebus gestis Gregorij viri sanctissimi aduersatus est. Nam cum suo pontificatu fame laboraretur. instarentqȝ pauperes. vt pietatem gregorij elemosinis imitaretur. nil aliud respondebat q̄ Gregorium popularem famam aucupantem. patrimonium ecclesie largitionibus dissipasse. Paululum etiam abfuit quin libri eius conburerentur: adeo in Gregorium ira et inuidia exarserat homo maliuolus. Sunt qui scribant Sabinianum instigantibus quibusdam romāis hoc in Gregorium molitum esse: q̄ veterum statuas tota vrbe dum viueret et obtrūcauerit et disiecerit. quod quidem ita vero dissonū est. vt illud quod de abolendis edificijs maiorum in vita eius diximus. Iacent statue tum propter vetustatem collapse. tum etiam quia basibus sublatis vel aeris vel etiam marmo-

rum causa stare tante moles non poterant. Quod autem capitibus careāt miruȝ nequaꝗ̄ videri debet: cum ipsius statue casu ea pars vtpote fragilior: et ad accipiendam lesionem paratior potissimum frangatur. Sed qd ego has coniecturas quero? Videm⁹ statuas excisis capitibus nō diffractis iacere: quia facilius est caput statue ꝗ̄ totum corpus deferri: quod hodie quoqȝ fit ab his presertim: qui antiquitatis studiosi sunt. Non est igitur cur tantū facinus Gregorio obijciatur. Ad Sabinianum redeo: cuius hoc fuisse institutum ferunt: vt et ore in ecclesijs distinguerentur officij gratia: et accense lampades cōtinuo retinerentur: potissimum vo in ecclesia beati Petri. Sunt qui scribant Phoca annuente pacē tum cum longabardis ictam: reddita Agilulpho eorum regi filia: que i bello capta fuerat. Tanta vo hoc tpe apparuere prodigia quanta nunꝗ̄ antea: quibus certe future calamitates protēdebātur. Nam et cometes visus est perlucidus: et bysantij puer quadrupes nascitur. Et apud delon insulā duo marina mōstra omnino humanam speciēȝ habentia visa sunt: Sirenes fortasse fuere Acheloi filie: vt aiunt poete: ꝙ si ita fuisset: nequaꝗ̄ pro monstro habenda erant: cum elementuȝ aque animalia terrestribus similia: in omni specie ꝓducat. Sunt qui scribant tempore Sabaniani et iohannem patriarcham Alexandrinuȝ virum pietate et doctrina insignem: ⁊ latinianum episcopum carthaginensem Iohanni nequaꝗ̄ dissimilem: dignitatem vtriusqȝ ecclesie mirumimmodum auxisse. Seuerus quoqȝ latiniani familiaris vir doctissimus multa tum in vincentium Cesar augustanum episcopuȝ scripsit: qui in arrianum dogma declinauerat Idem quoqȝ de virginitate librum ad sororeȝ scripsit: quem aureolum appellauit. At Sabinianus cum annuȝ vnum: menses quinqȝ. dies. ix. i pontificatu sedisset moritur: funusqȝ eius a sancto Iohanne per portam a inariaȝ et pontem miluium ad basilicam Petri defertur. Vacat sedes eius morte menses. xj. dies. sex et viginti.

68 Bonifacius. iij.

Bonifacius tercius: patria romanus: a Phoca imperatore obtinuit: magna tamen contentione: vt sedes beati Petri apostoli: que caput est omnium ecclesiarum: ita et diceret ⁊ haberetur ab omnibus: quem quidem locū ecclesia constantinopolitana sibi vendicare conabatur: fauentibus interdum malis principibus: affirmantibus se eo loci primam sedem esse debere: vbi imperij caput eēt. Affirmabāt romani pontifices vrbem romam vnde Constantinopolim colonia deducta est caput imperij merito habendam esse: cum etiaȝ greci ipi litteris suis principem suum id est romanorum impatorē vocēt ipiqȝ Cōstātinopolitani etiam etate nostra romei nō greci vocentur. Omitto ꝙ Petrus apostolorum princeps successoribus suis pontificib⁹ romanis regni celorum claues potestatemqȝ a deo sibi concessam reliquerit: nō constantinopoli sed rome. Illud tātū dico multos principes: maxime vo Constantinum comparande synodi ac dissoluende: confutandi: vel confirmandi ea que in synodis decreta erant: romane sedi tm̄modo cōcessisse. Merito igitur sedes romana ceteris antefertur: cuius integritate ⁊ constantia cuncte hereses confutate sunt et explose. Idem quoqȝ Bonifacius instituit habita synodo episcoporum duo et septuaginta presbiterorum. xxx. dyaconorum trium: ne qs sub anathematis culpa in locum demortui pōtificis aut epi subrogaretur. nisi tercia saltem post obitum eius die: vtue anathematizarentur qui largitione et gratia ad pontificatum vel episcopatum aditum sibi quererent. Voluit item electionem episcopi a clero pariter et populo fieri: eamqȝ ita ratam fore: si a principe ciuitatis approbata esset: et si rm⁹ pontifex deniqȝ his verbis auctoritatem suaȝ interposuisset: volumus ⁊ iubem⁹: sancta qppe institutio et pernecessaria nostris presertiȝ temporibus: quibus in peius omnia dilabuntur. Est eñ simile veri clerum et populum ac principem ciuitatis: si libera suffragia sunt ñ alium electuros. ꝗ̄ qui merito possit et debeat alijs preesse: quod est episcopi propriuȝ: vt vocabuli ethymologiā huic rei accomodatā repetamus. Licet reuera (pace bonorum dicam) multi episcopatum desiderent explende auaricie et libidinis sue causa: non quo communi vtilitati: vt eorum exposcit officium et nomen consulant. Queritur enim quātuȝ reddat episcopatus: non quot oues pascue in eo sint: sed de his satis. Ad Bonifacium redeo: cuius cum vita: vt video etiam decreta extincta sunt: pontificatus sui mense nono. Sepultus est autem in basilica Petri. Vacat tuȝ sedes mense vno: diebus sex.

69 Bonifacius. iiij.

Onifacius quartus: natione mar
sus: patria valeriēsis: patre Iohā
ne medico templum sancte Ma
rie rotūde: quod veteres Pantheon: quia cy
beli et omnibus diis cōmune eēt a phoca im
peratore obtinuit: cōsecrauitq; quarto idus
maii. in honorem beate virginis omniumq;
martirum: eiectis prius gentium simulacris
lustratoq; templo. Unde postea virgo ad mar
tires appellata est. Hoc eodem tempore perse
rege Cosdra in romanas prouincias irrum
pentes: superato phoce exercitu hierosolimā
occupant. Templa xpianorum prophanant et
diripiunt. Lignum dominice crucis inde au
ferunt. Zachariam virum sanctissimum eius
dem ciuitatis patriarcham in captiuitatem
abducunt. Hanc ob rem ab omnibus: potissi
mum vero a senatu spretus phocas: ab heraclio
copiarum et aphrice prouincie duce imperio
ac vita priuatur. Cacannus vero bauarorum
rex per Pannoniam et illiricum ī italiam ir
rumpens: longobardorum reges ita superat:
vt paulum abfuerit quin prouinciam ipsam
caperet: ita tamen forum iulii proditōne Ro
milde eius amore capte diripuit. vt vix ipsius
prouintie cernerentur vestigia. Dum hec age
rentur in italia: Iohannes gerundensis epi
scopus religionem xpi predicatōe et scriptis
vbiq; tuebatur. Hic enī genere gotthus: in lu
sitania natus: vbi sapere aliquid per etatem
cepisset: Constantinopolim proficiscens: ita
grece et latine doctus inde discessit: vt in Lu
sitaniam rediens: arrianam heresim: que tū
inualuerat facilime confutaret: hanc ob rem
Barchinonam ab hereticis relegatur. Verū
postea mortuo Lemungildo rege: qui hereti
cis fauebat: in patriam rediens: et multa scri
psit ad doctrinam nostram pertinentia: et mo
nasterium cōdidit. rationemq; viuendi mona
chis scripsit. Eutropius quoq; valentin9 epi
scopus hispanos doctrina et exemplo in fide
cōtinuit. Preterea vero Columban9 abbas vir
sanctissimus genere gotthus (vt quidam af
firmant) ex Scocia in burgundiam primo ve
niens: lixouiense monasterium egregium id
quidem extruxit: inde in italiam abiēs apud
Bobium in appennino aliud monasteriū am
plum sane edificat inter hetruscos: lygures et
insubres. His autem hac in re nequaq; cedēs
Bonifacius pontifex domum paternam ī mo
nasterium redigit: fundosq; suos monasterio
ascribit in monachorum vsum. Verum nō ita
multo post diem extremum obiens: sexto pon
tificatus sui anno: mense octauo: die. xiii. quo
quidem tempore peste: fame: et inundatione
aquarum laboratum est: sepelitur in basilica
Petri. Vacat tum sedes eius morte mēsibus
vii. diebus quinq; et viginti.

70 Deusdedit

Eusdedit patria romanus: patre
Stephano subdyacono: pontifica
tum omnium suffragiis adeptus:
clerum mirum immodum dilexit et auxit. Fe
runt quidam hunc tante sanctitatis fuisse: vt
quendam obuium elephantie morbo laboran
tem: osculo suo lepra statim liberauerit. Con
stituit autem vir optimus: ne filius patrini pu
ellam e sacro fonte a patre leuatam ducere in
vxorem posset. Eodem quoq; tempore Hera
clius magno comparato exercitu multas proui
cias a persis occupatas in potestatem suam
redigit. Ducem Persarum singulari certami
ne ex equo deturbat et interficit. Cosdroam re
gem persarum opprimit: filium eius captum
et baptizatum in regnum paternum restituit
Persidem ingressus: turrim cosdroe thesauris
plenam capit: quorum partem militibus tri
buit: partem vero reparādis templis: que Per
se diripuerant et vastauerant designat. Ipse p
tera alia onustus preda cum septem elephan
tis hierosolimam rediens crucem domini a p
sis ablatam secum deferens eo loci reponit: ī
quo antea fuerat. Captos a Persis in patri
am remittit. Rediens deinde cōstantinopolim
litteris et ocio delectatus: ad astrolagiam se
contulit. Sororis tamen sue filiam tātus im
perator contra ius fasq; in vxorem accipit: et
vt sceleri scelus adderet: quod fieri consueuit
vbi quis in peiora labitur: ad Eutichianos
transiit: eo potissimum tempore: quo Anasta
sius Persa monachus sub nomine xpi a suis
captus martirium passus est: cuius reliquie
postea Romam aducete sunt: et ī monasterio
beati Pauli ī posite ad aquas saluias vt vul
go dicitur. Ferunt eodem tempore Sisebutum
gotthorum regem plurimas hispanie ciuita
tes: que ad romanos defecerant in fidem rece
pisse: iudeosq; omnes ī regno deprehēsos gra
uioribus suppliciis ad xpi fidem compulisse
rogatu (vt aiunt) Heraclii. q in fatis habue
rat: sibi cauēdū a circūcisis eē: cum tū postea

haud satis fati necessitatem circumspiciens a
saracenis circūcisionem obseruātibus oppres-
sus sit. Agebantur hec in oriēte: nec suis ath-
letis pro fide xpi carebat occidens. Arnulu9
enim metensis episcopus cōsilio et sanctitate
Dagobertum francorum regem in officio cō-
tinebat: adiuuante amaudo traiectēsi episco-
po: viro quidem optimo: et religionis xpiane
defensore acerrimo. Hispanus quoq ysidor9
hispalensis episcopus leandri successor mlta
tum scripsit que fidem xpianam mirifice iu-
uant. De summo enim bono: de viris illustri-
bus: de vocablis grāmatices & ethymologijs
libros composuit. Historiam preterea ab adā
vsq ad tempora heraclij: vitas quorundā san
ctorum: historiam longobardorum: et breuē
quandam cosmographiam stilo satis eliganti
edidit. In eo homine pluris facienda est cer-
te sanctitas q̄ eruditio. Sunt qui scribant isi
dorum germanum fuisse: quamq̄ hispani hūc
suum esse affirment: vtcūq sit satis cōstat: eū
fuisse quauis laude dignum ob doctrinam et
sanctitatē. Deus autem dedit cuius tempo-
ra ad hec etiam que diximus notiora fecere:
et terremotus: et scabies quedam ita ad ele-
phanciam tēdens: vt deformitate cognosci ho
mines non possent: moritur pontificatus sui
anno. iij. die tercio et vigesimo ac sepelitur in
basilica petri sexto idus nouembris: eius mor
te episcopatus tum vacat mensem vnū. dies
x vj.

71 Bonifacius. v.

Onifacius quintus: natione cam-
panus: patre iohanne: eo tempo-
re pontificatum inijt: quo eleuthe-
rius patricius Romam ab heraclio missus:
vēdicata iohannis hexarchi morte semetipm
regem italie creat. At vō cum romam profici
sceretur a militibus suis necatur: eiusq caput
cōstantinopolim mittitur. Huius in locum
postea Isatius patricius cōstantinopolitan9
Hexarchus suffectus est. At theudelinda (vt
diximus) mortuo adoaldo marito: vna cū fi
lio regnum longobardorum sapienter et inte
gre gubernans: inter longobardos et italos
pacem decennio continuit: ecclesias multas
donis et muneribus exornauit: fundos quoq
his adiecit: quorum prouentibus sacerdotes
vterentur. Anno vō duodecimo Heraclij ma
hometus arabs: vt quidam volunt: vt alij per
sa: nobili genere natus: patre qui deos genti-
um coleret: matre hebraica Hismalielitici ge
neris: magnum in xpiano populo excitauit i-
cendium: et ita magnum vt verear ne eius se
cta nostra potissimum etate reliquias xpiani
nominis penitus extinguat: adeo et pescimus
et animo ac corpore languidi interitum no-
strum expectantes concidimus. Inualescit e9
secta nunc multomagis q̄ antea. Nam tota
Asia et aphrica magnaq pars europe Ma-
hometanis principibus subiecta est. Instant
nunc turci terra ac mari: vt nos tāq̄ cunicu-
los ex his Europe lateribus eruant: Sede-
mus ociosi. alter alterū expectantes: quasi h
malū vniuerse reipublice xpiane nō imineat
Expectant sacerdotes: vt a secularibus hoc
tātū bellū et tamnecessarium sumatur. Expe
ctant item seculares: vt presbiteri tuende reli-
gionis causa pecunias in sumpt9 bellicos pol
liceantur et subministrent: nec in peiores vs9
effundant: quemadmodum facere pleriq cō-
sueuere. pecunias elemosinis et sanguīe mar
tirum comparatas. in aurea et argentea vasa
et pregrandia quidem fundentes. paruū d fu
turo soliciti: dei quem tantum vtilitatis grā
colunt: et hominum contemptores. Ad Ma-
hometum redeo: virum adeo versutū et acris
ingenij: vt cū int̄ xpianos diu versat9 esset. om
nesq omnium qui ante fuere sectas cognouis
set: nouam quandam superstitōnem introdu-
xit: vt videmus: qua prope nostra religio exti
cta est. Ausus est etiā comparato ingenti ara
bum exercitu fines romani imperij turbare:
cuius motus heraclius cito cōpescuit: solicita
tis eius ad defectōnē militibus pollicationi
bus et premijs. Bonifacius autem pontifex
vir singularis humanitatis et clementie ma-
gna in omnes benignitate et gratia vtens: nul
lum genus officij (quod bonum pastorem de-
ceret) pretermisit. Instituit preterea nequi
ad ecclesias confugerent inde vi retraheren-
tur: neue Acholyti reliquias martirum attra
ctarent: quod est presbiterij: aut subdyaconi of
ficium. Mandauit item vt quouis in loco sa-
crilegi anathematizarentur: vtue testamētum
iussu principis vbiq valeret. Cimiterium au-
tē beati Nicomedis fecit et dedicauit. In cle
ricos vō integre viuētes vnice liberalis & mu-
nificus fuit. Gallus autem beati columbani
discipulus: ita in occidente tum viuebat: vt
etiam in vita sancti nomen mereretur. Huius
vestigia secutus est Eustachius abbas: secu-
ta et sancta aurea: in cuius honorem beatus
Elidius monasterium virginum edificauit.
Ferunt etiam Basilium quendā Isidoro eq̄
lem vita. moribus et doctrina insignem tum
habitum fuisse. Moritur autem bonifacius
pontificatus sui anno quinto: die decimo: et ī

basilica Petri collacbrymantibus omnibꝰ sepelitur. Eius autem in morte diebus tredecim sedes tum vacat.

72 Honorius

Honorius natione campanus: patre petronio viro cōsulari: eo tempore pontificatum inijt: quo theudelinda moritur: eiusqꝫ filius Adoaldus e regno deijcitur: suffecto in eius locum arioaldo Instabat tum (vt dixi) Heraclius qui ꝺ persis triūphauerat: vt omnes iudei imperio sbiecti baptizarētur. Hanc ob rem saraceni et arabes arma sumentes a natiuitate xp̄i anno sexcentesimo tercio ac vigesimo: ita Heraclij duces superarunt: vt hominem felicem primo mox infelicissimum reddiderint: duce mahometo: qui cum magnum se dei prophetam assereret: magicis artibus asianos et aphricanos deludens: ita populos quosdam concitauit noua a se religione imbutos: vt paulū abfuerit quin omnino imperij nomen delerent: capta alexandria: multisqꝫ alijs Syrie et Cilicie vrbibus: Saracenos sectatores suos habuit: a Sara abrahe legittima vxore ita appellatos: quasi legittimos diuie professionis successores et heredes. Secutus est homo callidissimi ingenij hac in re Hieroboaz exemplū qui tribui sue alios colendi ritus conscripsit: ne vnq̄ iudeorum imperio subessent. Idē postea fecere greci a catholicis dissentientes: nō ob religionem tm̄modo: sed ob imperium: cuius gratia Nestorianorum. iacobitarum et hebionitarum errores secuti sunt. Verū postremo hac pertinacia eo deducti sunt vt vna cuz religione et secta imperium omnino amiserit. in turpissimam seruitutem redacti. Mahometus autem (vt in alcorano legitur) quo magis sectatores suos a religione xp̄iana se iungeret hereticos quosdā in componendis legibus: maxime vō Nestorianos secutus est. mlta hincinde contra legem Moyseos et euangelij dei astute colligens: ac ī. vnum quasi corpus redigens. Ferunt heraclium tum quidez desperatione et fedam pacem cum saracenis inijsse: et Pyrrhi patriarche Constantinopolitani et Cyrri alexandrini episcopi fraudibus deceptum. in heresim quoqꝫ monothelitarum incidisse: vnam tm̄modo voluntatem ī xp̄o esse dicentiū: vnde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris auctores hortante honorio. et verum ante oclos litteris ⁊ nūcijs ponente: relegauit Heraclius. Honorꝰ autem a rebus externis aliquantulum quietis adeptus: doctrina moribꝰ sanctissimis omnem prope clerum renouauit. Basilicam beati Petri tegulis eneis ex ioue capitolino sumptis cooperuit. Edem agnetis martiris via momentana: vt carmen in apside indicat: edē Pancracij via aurelia restituit. Templa q̄z anastasij ad aquas saluias: templuz quatuor coronatorum martirum: templum beati Ciriaci via hostiensi miliario septimo: templū seuerini apud vrbem Tyburtinam magnificētissimis operis edificauit: et argento et auro porphireticis: et marmoreis lapidibus incrustatione parietum: opere tectorio: opere vmiculato exornauit. Restituit etiam cimiteriuz Marcellini et petri via lauicana. Ecclesiam quoqꝫ beate agnetis. apud sanctuz Siluestrū ecclesiam beati hadriani in tribus foris huiꝰ mandato et impensa edificatas fuisse scribūt nonnulli: vt vō vnoq̄qꝫ sabbato a sancto apolinari ad diuum Petrum iretur cuz letanijs primus instituit. Moritur autem vir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo: mēse vndecimo: die. xvij. ac in basilica Petri sepelitur quarto idus octobris. Eius morte annum vnum: menses septem: dies decez et octo sedes interim vacat.

73 Seuerinus

Seuerinus patria romanus: patre Labieno: in demortui Honorij locuz subrogatus: ab Isatio totius italie Hexarcho in pontificatu confirmatur. Vana tunc enim habebatur cleri electio: nisi id imperatores: aut eoruz hexarchi cōfirmassent. Isatius itaqꝫ ob eam causam romam pfectus: cuz pontificem confirmasset: ne gratuito tātū laboris suscepisse videretur: thezaurum et sacrarium basilice lateranensis adiuuātibus romanis quibusdam spoliat: resistētibus aliquādiu: frustra tamen sacerdotibus templi: quorum primates omnes postea ī exilium misit. Indignabatur enim Isatius eos tantū in thezauris habere: neqꝫ quicq̄ ī vsus bellicos cōferre: pſertim cū milites inopia rerū omniū tūc laborarent. Huiꝰ prede partem

militibus concessit: partem secum rauennam detulit: reliquum vero ad imperatorē misit. Saraceni autē: quos precio conductos ab heraclio diximus: cum eis auare maligneq̧ pacta merces persolueretur: in syriam profecti: damascum imperio subiectam vi capiunt. Deinde vero cum reliquis arabibus: qui domi remāserant coniuncti cōmeatibus et armis adiuti mahometi furore incitati: pheniciam: egyptū peruagati: resistentes tum imperio suo: tū legi mahometane passim cedunt. Uersi deinde in persas. ormisda persarum rege interempto non prius vastandi omnia finem fecere q̄ sarracenorum legem et imperium suscipiunt. Uerū heraclius audita sarracenorum licētia: capta presertim Antiochia: veritus ne hierosolimā occuparent: crucem domini Constantinopolim deferendam curauit: ne iterum in agarenorum manus deueniret. Agarenos enim greci arabas appellarunt ob ignominiam: quasi ab Agar ancilla abrae ortos: neq̧ ita. multo post hierosolima capta est. Mahometo autē (vt quidam scribunt) ad Mecham mortuo ī principatu Calipha succedit. post hunc hali quo quidem pulso: q̄ nimium superstitiosus esset: alterum Caliphan sibi ducē egyptij creauere. Ferunt tum etiam nequid calamitatis deesset: quod romanum vexaret imperiū: Sisebutum gottorum regem oīes hispanie ciuitates Romanis adeuisse: ac tum demum romanos imperare in hispania desijsse. Seuerinus autem pontifex vir singularis pietatis et religionis: amator pauperum: in calamitosos benignus: in omnes munificus: in reparandis templis splendidus: pontificatus sui anno primo: mense secundo: moritur ac sepelitur in Basilica Petri quarto nonas Augusti. Uacat tū sedes menses quatuor: dies vntetriginta.

74 # Johannes iiij.

Johannes quartus natōne dalmata: patre Uenantio: pontificatum iniens: statim mira pietate vsus est Ex reliquis eī thezauris: quos Isatius apd lateranum reliquerat captiuos oīnes: quos potuit Istrios et dalmatas a captiuitate redemit. Interea vero Rhotario: qui Arioaldo in longobardorum regnum successerat: licz iusticia et pietate insignis habitus sit: ad arrianos tamē declinat: passusq̧ est: vt eodem tempore omnibus regni sui ciuitatibus duo episcopi pari potestate preessent: alter eī catholicus: alter arrianus. habebatur. Tanti prete-rea ingenij fuit: vt leges que sola memoria et vsu retinebātur in seriem quandam redigerit codicemq̧ ipm edictum appellari preceperit. In re autem militari ita prestans fuit: vt Hetruriam omnem et Lyguriam cum ora maritima Massiliam vsq̧ in suam redegerit potestatem. Anno deinde sexto regni sui moriens Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris corpus apud templum Johannis baptiste sepultū: noctu aperto tumulo spoliasse: solent enim preciosa quedam cum regum corporibus reponi. Hāc ob rem beatus Johannes homini apparens ei mortem interminatus est: si deinceps templum suum ingrederetur. Huic enim sancto Rhotaris mirumimmodum in vita deditus fuerat. Idem contigit temporib̄ nostris aloisio cardinali patriarche aquileiensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur: quos ipe ex infima sorte hominum ad dignitatē sacerdotalem et meliorem fortunam erexerat. Rhodoaldus igitur regni gubernacula suscipiens Gundibergam regine Theodelinde filiam ī vxorem accipit: que religionem matris imitata: vt illa Modoecie: sic ipa Tarracine Johannis baptiste templū edificat: pluriīoq̧ auro et argento exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehensus: a marito adultere interficitur. Huic autē successit Aripert⁹ Gundualdi filius: Theodelide regine frater: qui apud ticinum saluatoris oracl'um condidit: varijsq̧ ornamentis insigniuit et fundis dotauit. Johannes autem pontifex veritus ne corpora Uincentij et Anastasij aliquando ī manus barbarorum deuenirent: vt Romā q̄ diligentissime ferrentur curauit: ac iuxta fontē lateranensem in oratorio beati Johannis baptiste magna cū veneratione collocauit. Sūt qui scribant huius pontificis tempore et Uincentium Beluacensem episcopum et Madardum archiepiscopum Remensem sanctitate et doctrina in precio fuisse. His addunt ꝛ Reginulpham gallam matronam genere et sanctitate insignem. et Renaldum Traiectensem episcopum: vita et miraculis clarum. Iudoc⁹ quoq̧ his nequaq̄ inferior ē habitus: q Britonum regis filius spreto regno: cum aliq̄ꝫ diu in heremo vixisset: tandem in pago pontio moritur. Johannes autem pontificat⁹ sui anno primo: mense nono: die nono moriens: ī Basilica Petri sepelitur quarto idus octobris. Uacat tum sedes mensem vnū: dies tredecim.

75 # Theodorus

Theodorus natione grecus. patre Theodoro episcopo hierosolimis oriũdo: pontificatũ iniens. omia que ad dignitatẽ religionis christiane ptinere arbitrabatur circumspiciebat. vt bonum pastorem decet: in oms. maxie aũt erga paupes mira benignitate vtens. Interea vo Heraclius trigesimo imperij sui ãno morbo intercutineo perijt: cum paulo ante Theodorũ cognomento Caliopã mortuo Isatio Hexarchum in ytaliam misisset: In locũ vo demortui Heraclij prio sufficit Constãtin⁹ filius: q qrto suscepti impij mẽse veneno opprimit Martine nouerce et Heraclionis insidijs: qs qdem ad tantũ facin⁹ (vt aiũt) Phirrus pñarcha instigauerat. Heracleõ itaqz mortuo fre imperium occupat. eo potissimũ tpe. q Ciri⁹ Sergius et Phiri⁹ acephalorũ hẽsiz instaurãtes vnã opationẽ in xpo humanitatis scz et diuinitatis. vnãqz volũtatez predicabãt. Ex his aũt Pirrhus audita Heraclij morte redeũdi in patriam cupid⁹. ex Aphrica vbi exulabat Romã veniẽs: ac errati veniã petẽs ñ ex aio. ß ficte a Theodoro viuẽdi foraz accepit. Verũ pri⁹ vitã amisit quã tãto scelere q̃sitã dignitatem potuerit obtinẽ. Senat⁹ ei ppl'sqz Cõstantinopolitan⁹ cognito scelẽ in Martinaz Heracleonẽqz ɔsurgẽs: cum hũc nason illã linguam mutilatã relegasset. Pirrhum de fuga retractum interficit. Constãtium vo Cõstãtini dolo necati filiũ impatorez creat. in locũ aũt Pirrhi Paulum epm sufficit: quẽ Theodorus pontifex romanus digtate puauit: qa orthodoxe fidei normã z ratõez suscipe recusabat: adiuuãte eius stulticiã Cõstantõ in eãdem hẽsim stolide nimiũ ꝓlapso. Conuersus deinde ab ß certamie põtifex adornãda corpa sanctox: Primi et Feliciani martirũ reliquias ex arenario vie nomentanee ablatas in vrbem deferẽs in basilica Stephani prothomartiris i celio mõte collocat. multis ornamentis. tum ex argento: tum ex auro adhibitis. Idem quoqz basilicam edificat via flãminea non longe a ponte miluio: z statim dedicat duo postremo oratoria construxit et ornauit. quorum alterum erat apud lateranẽsem basilicam beato Sebastiano. alterũ vo via hostiensi Eupulo martiri dedicatũ. His ita constanter et sancte peractis: moritur põtificatus sui anno sexto. mense qnto: die decimo octauo. sepeliturqz in basilica Petri pridie idus Maij. Episcopatus autem diebus duobus et quinquaginta. tum vacat.

76 # Martinus .j.

Martinus primus: patria Tudertinus: patre Fabricio. in Theodori locum suffectus. legatos statim Constantinopolim misit qui paulum ad hortarenẽ. vt obmissis erroribus suis aliquãdo veritatis callem ingrederetur. Is autem non modo pontifici benemonenti non obtẽperat. verũ etiaz eius legatos Constantij auctoritate abusus: in diuersas insulas relegat. Quam ob rem indignatus Martinus synodum centu z quinquaginta episcoporuz Rome habuit: in qua Ciri alexandrini Sergij ac Pirrhi damnationem renouauit: et Paulum patriarcham omni anathematis vinculo damnatum priuauit. Interea vero dũ hec ita agerentur. pax ytalie que inter romanos et longobardos annis triginta durauerat: turbari iam cepta est: longobardis omia ad vtilitatem suã trahentibus: ɔtra vo recusantibus romanis. que preter ius fasqz mandarentur: maxime vo cuz Rotharis arriana labe inquinatus. nullam ferme ciuitatez haberet: cui non arrianum pariter et catholicum epm ꝑposuisset. Hũc aũt errorem emẽdare conati Theodorus et Martinus rem sepi⁹ frustra temptauerant. Ob has igitur causas instante etiaz Theodoro ytalie Hexarcho. bellum longobardis indicitur. Non detrectart illi certamen. ad scultennam siquidem Mutine amnem acriter vtrinqz pugnatum ẽ: tandem vo Theodorus superatus funditur et fugatur: quo quidez in prelio ex suis ad septẽ milia desiderati sunt. Rhotaris autez tanta victoria elatus: liguriam omnem haud magno negocio breui in potestatem suaz redigit interea vo Constantius fortunam cum duce mutaturus. reuocato Theodoro Olimpium Hexarchum in ytaliaz statiz mittit: qui primo quidez z Monthelitharum sectam p omnem ytaliam spargeret. et martinũ pontificem. aut interfieret: aut captum ad se perducendum curaret. At Olimpius romaz veniens: vbi iam sinodus habebatur. contra hunc atqz alios orientalis ecclesie errores: cum virus conceptum spargere non posset. lictorem suum immisit: qui Martinum in ecclesia sancte marie maioris caperet et ad se perduceret. vel saltem parere recusantem interficeret. Facturus mandata lictor dei miraculo subita cecitate corripitur. atqz ita diuine maiestatis nutu tantum discrimen tum

Martinus euasit. Hac vero orientalis et occidentalis ecclesie discordia freti saraceni Alexandria cum ingenti classe soluentes Rhodum peruenere. captaque vrbe Colossum fama celeberrimum demoliti sunt ex cuius ere noningentos camelos onustos ferunt. Erat enim .lxx. cubitorum cuius auctor Chares Lysippi discipulus habitus est. Deinceps vero occupatis multis Egei maris insulis in Siciliam nauigantes: multa damna siculis intulere: quod Olipius Martini precibus motus eos insula depulit: non sine magna nauium militum ac sui ipsius iactura: ibi enim morbo correptus moritur. Constantius vero tot calamitatibus nihilo melior factus: Theodorum caliopam cum his mandatis iterum in ytaliam mittit: vt primo quoque tempore Martinum pontificem ad se vinctum mitteret: eique rei socium addidit Paulum pellarium: qui tantum facinus curaret. Theodorus a Romanis perbenigne exceptus cum salutandi causa adire pontificem simularet: homini cathenas iniecit: eumque Constantinopolim mittit. Unde postea in chersonesum ponti exilii causa deportatur: vbi quondam beatus Clemens Romanus presul exulauerat. Martinus autem multis calamitatibus circumuentus: ac inopia rerum omnium pressus: tandem in exilio moritur. pontificatus sui anno vi. mense vno: diebus sex et viginti. Sedes autem Rome .xiiii. mensibus tum vacat: quia nil certi de sanctissimi viri morte habebat.

77 Eugenius .i.

Eugenius primus: patria romanus patre Ruffiniano e celio monte. Martino in pontificatu successit: eodem ferme tempore. quo Petrus in locum Pauli heretici Constantinopoli sufficitur. Hic enim etsi melius aliquntulum de religione sensit quam Paulus: non tamen vsque adeo eandem fidei normam tenuit. quam sancta romana ecclesia predicat et seruat. Cuius quidem littere Romam misse duas operationes et voluntates in christo negantes ita sunt explose: vt clerus ipse interdicere pontifici ausus sit: quo minus in ecclesia sancte Marie maioris sacrificaret: nisi prius tam prophanas litteras reiecisset. Interea vero Grimoaldus dux beneuetanus Romoaldo filio Beneuenti duce relicto: cum ingenti exercitu in Galliam cisalpinam mouens Papia Pertheritem: Mediolano Gundibertum Arithperti filios expulit. Quod vbi Clodoueus francorum rex intellexisset: casum adolescentum miseratus: magnas copias statim in ytaliam misit: que adolescentes in regnum paternum restituerent. In transpadana regione prelium vtrinque magna animorum concitatione committitur: cum illi redire in ditionem paternam: hic retinere bello partum conaretur. Tandem vero se inclinante ad Grimoaldum fortuna fusi ac fugati galli ytalia expelluntur. Sunt tamen qui scribant gallos hac ratione deceptos esse. Longobardi enim simulata fuga castra rerum omnium copia ac vini potissimum plena relinquentes haut longe in insidiis constiterant. Galli vero castra ingredientes rati veram esse hostium fugam: in omnem voluptatem effunduntur: epulis et vino replentur: quare superuenientibus hostibus cum somno etiam grauati passim veluti pecora sine custode iacerent. ita ab hostibus ceduntur: vt vix nuncius superfuerit: qui tantam cladem Clodoueo nunciaret. Hac victoria fretus Grimoaldus: omnem prouinciam statim in potestatem suam redigit. Eugenius autem pontifex: vir mire pietatis: religionis: mansuetudinis: comitatis: munificentie: pontificatus sui anno secundo. mense nono moritur. ac in basilica Petri sepelitur quarto nonas iunii. Uacat tum sedes mensem vnum. dies octo et viginti.

78 Uitalianus

Uitalianus patria signinus ex oppido volscorum: patre Anastasio eo tempore pontificatum iniit. quo Cesarea persarum regina nesciente marito cum paucis fidelibus Constantinopolim venit: anno sexcentesimo tercio ac .lxxx. Que quidem ab imperatore honorifice suscepta: non multo post karacterem baptismi suscepit. cuius rei causa profecto venerat. Hoc vbi intellexisset persarum rex: legatos statim Constantinopolim mittit: qui vxorem ab imperatore repetant. Respondet imperator in arbitrio regine esse standi vel discedendi: proinde eam sciscitentur. Interrogata regina respondet. numquam redituram in patriam: nisi rex christiani nomen susciperet: qui statim re cognita cum quadragita milibus hominum Constantinopolim pacato agmine veniens: perbenigne ab imperatore susceptus: vna cum militibus suis baptizatur: in regnum cum vxore reuertitur. Post ea vero constantius constantino filio in partem imperii suscepto: comparata ingenti classe Constantinopoli soluens. Tarentum peruenit: copias etiam terrestres na-

uibus onerarijs secum vehens. Inde vo terre stri itiere in Samniuz veniens: obsidere Beneuentuz instituerat. Uez vbi intellexit vrbē valido presidio: multisq3 cōmeatibꝫ Rhomoaldi diligentia munitaz esse: Luceriam mouens: vrbem vi cepit: ac direptaz solo equit. Inde autē acherontiam ꝓfectus cum vrbem munitissimā capere nō posset: Beneuentū oppugnare adhortus statiz obsidionē soluit: ꝙ intellexerat Grimoaldum prope diē cum magnis copijs affuturū: vt filio Romoaldo opē ferret. Neapolim igitur prio: mox romam inde Constantius petens: magna incōmoda in itinere passus est. Saburro aūt ciue romano cum. xx. milibus hominum apud Phormias relicto: qui hostes reprimeret tandez ad vrbē ꝑuenit. prodeunte obuiā pontifice cuz clero ⁊ populo vsq3 ad sextuz lapidez honoris causa Ductus per vrbez plaudente multitudine ad basilicaz Petri palliū auro intextū sancto obtulit. Interiz vo Rhomoaldus patris auxilio fretus: Saburrū aggreditur et superat: ac plurimos grecos interficit. Hac desperatione motus Constantius. quinta postea ꝙ vrbem ingressus ē die: ad direptionē cōuersus: oīes statuas ex ere et marmore ad ornatum vrbis locis insignibus positas: oīa ecclesiaꝝ ornamenta paulo decentiora distrahit. ac nauibꝫ ad id subuectis īponit. plusq3 ipe ornamētoꝝ septē diebus vrbi detraxit. q̄ꝫ barbari antea ducētis ⁊ quinquagintaocto ānis. Ne dicant maliuoli. ⁊ hystoriarū ignari. Gregorij pontificis iussu cōminutas esse maioꝝ statuas ⁊ monim̄ta. Duodecimo aūt die Roma in malā rez abiens: greculus nequā ⁊ ꝑfidus Neapolim cōtendens. inde quoq3 in siciliaz proficiscit. vbiq3 tributa a do acerbe colligēs vt filij oberati a parentum cōplexibꝫ diuellerētur. Cōmorat⁹ aliquādiu in sicilia hō auarissimus: dū Syracusis in balneo libidinis vacat a suis occiditur: in eiusq3 locū Mesenti⁹ cuius fraude necatū putant Constātiū. imperator a militibꝫ creatur. Magna fuit in h homie varietas. nā prio qdē vbi intellexit Vitalianū pontificatū inijsse: nuncios misit: qui ei suo noie gratularētur. quiq3 euangelia aureis litteris scripta: ac multis gēmis ornata beato Petro condonarent. Deinde vo mutata sententia. nec dijs nec hoībꝫ pepercit. diuina hūanaq3 oīa confundēs. At Vitalian⁹ cultui diuino intentus. et regulaz ecclesiasticam cōposuit: et cantuz ordinauit adhibitis cosonātiam (vt quidam volunt) organis. Theodoꝝ quoq3 archiepiscopum: et Hadrianum abbatem viros doctissimos atq3 optimos in Britanniam mittit (quā angliam vocāt) cum magna potestate ligandi et soluendi: quo britannos in fide predicationibus et exemplo contineřent. Fecere mandata. ac quidem diligenter viri optimi: librum preterea Theodorus scripsit: quo declarauit. qua penitentia dilui vnumquodq3 peccatum posset: Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici ascribant Vitalianus autem bene et ex sentencia ꝗtuz in eo fuit. gubernata ecclesia. anno. xiiij. pontificatus sui. mense. vj. moritur. ac sepelitur ī basilica Petri. vj. kalendas Februarij. Episcopatus autem tum vacat mensibꝫ. iiij. diebꝫ quindecim.

77 Adeodatus

Deodatus patria Romanus. patre Jouiniano: ex monacho pontifex creatur. eo tempore potissimuz quo lupus Foroiulianorum dux regnū ytalie occupare conat⁹ est. Grimoald⁹ ei (vt dixim⁹) a filio Rhomoaldo duce Beneuentano contra Constantium imperatorem in auxilium accitus. Lupo (vt aiunt) regnum ⁊ oues commendauit. in Hetruria enim Emilia et trāspadana ytalia omnia tumultu Lupus inuoluit. Hanc ob rez Grimoaldus Bauaros duce cacauno in Lupum pecunijs et pollicitationibus mouet. qui primo congressu a lupo superati sunt. Veruz sequenti die prelium repetentes. Lupum superant et obtruncant: ac totum forumiulij diripiūt. Grimoaldus autez abeunte ex ytalia Constantio in Cisalpinaz rediens. Forum Popilij abbatho sancto aggressus: cesis omnibus diripuit ac solo equauit: propter iniuriam quam eo loci a rauennatibus acceperat. cum in auxilium filij proficisceretur. Dum vero Arnefites Lupi filius adiuuantibus dalmatis ducatum paternum repetit: ad Natizonem fluuium a longobardis superatus. duce Vectari vicentinorum comite ceditur. Opitergini quoq3 hāc calamitatem sensere. Domo em̄ et patria pulsi sunt. qꝛ Arnefitis studiosi erant. In Sicilia vo tum quoq3 laboratum ē: eo em̄ ex omnibus prouīcijs romanis profecti milites sunt. ad opprim̄dum Mesentium. cuius dolo Constantius interfectus fuerat. quo sublato cū omnes passim dilaberentur. superuenientibus cum magna classe Saracenis et Syracuse et tota insula occupat. Unde postea onusti preda Alexandriam redeuntes. vrbis quoq3 Rome ea ornamenta secum detulere: que Constantius

Syracusas aduexerat eo animo: vt inde Cōstantinopolim traijcerentur. Indicabant profecto tot clades: tot mala: et stella crinita. quā greci cometem appellant. que tribus cōtinuis mensibus apparuit: et pluuie magne. ac frequentia tonitrua. qualia nūꝗ antea fuere. Sed cecum ē humanum genus. etsi eīn futura preuidet nō tū vt deceret sibi cauet. Ferunt aūt his frequentibus pluuijs omnes segetes conculcatas iterum renatas esse: et ad maturam frugem peruenisse. in Cisalpina potissimū. Interea vō Adeodatus vir religione et omni comitate preditus. in delinquentes clemens. in pauperes bñficus: in hospites benignus: erga calamitosos misericors. ecclesiā beati Petri via portuēsi iuxta pontē Meruli tū instaurauit ac dedicauit. Auxit et monasterium sancti Herasmi in celiomonte edificijs et fundis vbi ipse monasticam vitam duxerat. Supplicationes quoq; frequētes habuit ad abolenda prodigia: q dixirimus tū apparuisse. Demū vō pontificatus sui āno. iiij. mensibus duobꝫ. diebus quinq; vir sanctissimus moritur. et ab omnibus fletus ad basilicam Petri sepelitur sexto kalendas Julij. Uacat tum sedes mensibus. iiij. diebꝫ. xx.

80 Donus

Donus patria roman⁹: prē Mauritio: eo tēpore pontificatum inijt quo Grimoaldus longobardorum rex moritur nono die post phlebotomiam in brachio factam. dū arcu in columbā sagittam acriter intēdit: quod fieri ñ sine mag̃ neruorū et venarꝫ ꝯtentiōe solet: vnde sanguis sine vlla intermissione prodijt. Fuere in hoc rege mlte preclare corpis et animi dotes. Tantū eīn prudētia et ꝯsilio valuit: ñ solū in rebus externis. verūetiā in domesticis: vt quedam capitula ac quidē vtilia Rhotaris regis edicto addiderit. que postea legis formā accepere. Fuit ꝑterea mediocris stature: corpore validus. capite caluo: promissa barba: nec aīo min⁹ in rebus agēdis ꝙ corpore promptus. Sepultus ē aūt Papie in basilica beati Ambrosij: quam ipse sua impensa edificauerat. Pertaris autē Ariperti regis filius. quē pulsum a Grimoaldo diximus dum exul ex Gallia in britanniam traijceret. incerta voce admonetur: vt mortuo Grimoaldo regnū paternū repetat. qua quidem voce ꝑmotus. licet incert⁹ haberet auctor in ytaliam redīes tercio mense post Grimoaldi mortem. regno paterno sine contentione potitus est. Eodem ferme tempore Dagobertus francorum rex vir callidi et astuti ingenij. nec consilio minusꝙ manu promptus morit: c⁹ aīam e manibꝫ demonū liparcam insulam ꝓpe attingentium liberatam ferūt. Dyonisij ac Mauricij martiris ac etiā Martini ꝯfessoris auxilio. quos semper dū vixit: vt patronos coluit. et tēplis honoratiores reddidit. Donus aūt pontifex honori et cultui diuino cōsulēs: vestibulū beati Petri (quod paradisū) vocāt quadriportum marmoribus strauit. sublatis (vt arbitror) ex illa pyrrhamide. que in vaticano est e regione molis Hadriane. Instaurauit preterea et restitutas dedicauit. ecclesiam apostolorꝫ via hostiēsi: et ecclesiam beate Eufemie via appia sitam. Clerꝫ quoq; diuersis ordinibus distinxit: et honoribus auxit. Monachos vō quosdā Syros cū Nestorianis sentientes in monasterio Boetiano deprehēsos et castigatos: in varia monasteria diuisit. boetianūq; Romanis incolēdum tradidit. Preterea aūt tantū valuit doctrīa et sanctitate vite: vt Rauennatum ecclesiā a romano iam pridem segregatā: et ob eam rem Aliocaphalī appellatam. sedi apostolice obtēperantē reddiderit: Theodoro eiusdē ecclesie preside in hāc opinionem descēdente. Sūt etiā qui scribāt huius tēporibꝫ et proiectum epm in agro cameracensi ob fidem christi martirij penā et gloriā subijsse: et Mezelindim feminā incōparabilis pudicitie tū bitām. que ab Ardenio amatore petita. et varijs cruciatibus affecta etiā pro psecutore ob crimē dei nutu obcecato: ita orauit vt eius precibꝫ hoi scelesto. et intemperāti lux tandē sit reddita. At Donus potificatus sui anno quinto. mēse quīto: die. x. morit ac sepelitur ad basilicam Petri apostoli tercio idus Aprilis. cuius in morte episcopat⁹ vacat mēsibus duobus diebus sexdecim.

81 Agatho

Agatho natiōe sicul⁹: patre romano. Anno dñi septigētesim osecundo: ex monacho pōtifex creat. vir certe tāte sctitatis: vt leprosum obuiū fctm osculo suo stati liberauerit. Tāte ꝑterea māsuetudīs et hūanitatis fuit. vt nemīe a se vnꝙ tristem dimiserit. Nact⁹ itaq; impatorē moribꝫ suis haud quāꝙ dissimilē monothelitarꝫ causa concilium habere constituit. Expectauit itaq; donec Cōstantinus a bello ī patria rediret. qui saracenos a se victos imperio romāo vectigales reddidit. At vō cum Bulgari ex Scythia venientes Traciam tum inuasissent: eorumq; impetum retardare impera-

tor conaretur: ab hostibus Pannoniam inter et Mesiam ingenti clade superatur. Hanc ob rem pacē non equis conditionibus inire necesse fuit. Pannonia siquidem et Mesia bis ad colendum concessa est: non sine magno reipublicae christiane emolumento et cōmodo. hi enim tanquam propugnatores nostri bellū: iam septingentis et septuaginta annis contra thurcos christiani nominis hostes assidue gerūt. Pace itaque hac ratione parta: Agatho pontifex statim legatos Constantinopolim mittit. Johannē portuensem episcopum: et Johannem Romane ecclesie dyaconum. Hos perbenigne susceptos mira caritate Cōstantinus adhortatus est: ut omissis cauillationibus et sophisticis altercationibus: ex equo et bono omni controuersia sublata duas ecclesias unam tandē facerent. Aderant in ea synodo ducenti et octuagintanouem episcopi. Delati in medium sunt imperatoris iussu e bibliotheca Constantinopolitana libri: unde antiquorum patrum sententie et decreta perlegerentur. Inuertebant ueras maiorum sententias Gregorius patriarcha Constantinopolitanus: et Macharius anthiocenus: unam tamen uoluntatem et operationem in christo esse diiudicantes. Uerum cum orthodoxi rationibus et autoritatibus instarent: ac Gregorium in ueram sentētiam deduxissent: Macharium pertinacē anathematizant: eiusque sectatores. et Theophanium abbatem uera sentientē in locum Macharii Anthiocenum episcopū creant. Hac aūt re ex sententia feliciter gesta: ut deo gratie agerentur. quod utranque ecclesiam unam fecisset sentētia et animis: Johānes episcopus portuensis octaua pasche coram prīcipe ac patriarcha: coramque populo Constātinopolitano in basilica sancte Sophie missam latine celebrat. approbantibus omnibus: qui tū aderant: uerum esse ac sanctum illum sacrificandi morem. et qui aliter sentiunt: a recto et honesto discedere. Hec est aūt sexta uniuersalis synodus ducētorum et septuagintanouem episcoporum Cōstātinopoli habita: qua Cirilli. Athanasii. Basilii. Gregorii. Dionisii. Hilarii. Ambrosii. Augustini. Hieronimi. sentētia cōclusum ē. duas naturas et operationes in christo esse: explosaque illorum pertinacia: qui unicā esse in dño uolūtatem dicerent: unde monothelithe uocati sunt. Prīa enim synodus tricētorum et. xviii. patrū (ut antea diximus) Nicee habita est: pōtifice Julio: ac Constātino prīcipe conrra Arrium. qui diuersas in trinitate substātias ponebat. Secūda Constantinopoli centum et quinquagita patrum: Gratiani principis et Damasi pape tēporibus contra Macedonium et Eudoxum negantes deum esse spiritumsanctū. Tercia in Epheso ducentorū patrum: magno Theodosio principe et pontifice Celestino contra Nestorium constantinopolitanum episcopum. qui uirginem non dei: sed hominis tamen genitricem appellauit: quique aliam personam carnis: aliam faceret diuinitatis. et seiunctim alterū esse filium dei: alterum hominis predicaret. Quarta chalcedonie. que urbs regione Bisantii est sercentorum et triginta patrum: Leone pontifice: et Martiano prīcipe cōtra Euthicē Constantinopolitanum abbatem. qui asserere nō dubitabat christum post humanam assumptionem: nō ex duabus naturis cōsistere. sed sola diuina contētum esse. Quīta Constantinopoli cōtra Theodorum et hereticos omēs: qui Mariam uirginem solum hominem peperisse dicebant: nō deum et hominem. qua in synodo cōstitutum est. ut beata uirgo theotocos diceretur: quia uerum deum et hominem pepererat. De sexta synodo satis superius diximus: in qua etiā plurimū ualuere littere Damiani episcopi Ticinensis māsueti archiepiscopi mediolanensis nomīe misse. quibus hec potissimum inerāt. Hec est uera dei et homīs fides ut due credantur in deo uolūtates: due operatiōes. Ego inquit quantum ad diuinitatem et pater unum sumus. quantum uero ad humanitatem pertinet pater maior me ē. Preterea uero secundum humanitatem eum in naui dormientem cernis: si diuitatem inspicis. uētis et mari imperat. Agatho uero: cuius tēpore post lune ac solis eclipsim peste ac grauissima quidem laboratum ē: pōtificatus sui āno secūdo. mense sexto: die quintodecimo moritur: ac sepelitur ad sanctum Petrum quarto idus Januarii: cuius morte ānum unum: mēses quinque sedes tum uacat.

Leo. ii.

Leo secundus: natione siculus: patre Paulo. uir doctissimus fuit latine ac grece: ut eius scripta indicāt. Preterea uero adeo musices peritus ē habitus. ut psalmodiam cōposuerit: ymnosque ad meliorem cōcentum redegerit: arte exercitatione cōfirmans. Idem quoque instituit: ut in celebratione pax populo daretur. Sextam uero synodum (de qua in Agathone diximus) ita suscepit: ut eosdem anathematizauerit. quos sancta synodus presente Constantino damnauerat. Contudit etiam superbiam presulum

Rauennatum : quod Agatho inchoauerat: Instituit em̄ ne electio cleri Rauēnatis valeret. nisi eadē romane sedis autoritate confirmata fuisset. Antea vo heraarchorū potētia fieri: diuina atq3 hūana omnia pro arbitrio animi miscebant. nemini obtemperātes: quasi romanis pontificibꝰ pares. Leonis quoq3 institutum est: ac quidem sanctum: quod vtinā hodie obseruaretur. ne ad archiepatum assumptus pro vsu pallij aliorūue officiorum quicq̄ ecclesie persolueret. Cu3 ex hac largitione multa quotidie mala orirētur. Agebātur hec a Leone. cū Rhomoaldus dux beneuentanus cōparato magno exercitu Tarentū: Brundusium. Ac totam Apulia3 occupat: eiusq3 vxor Theodata. mulier pīētissima ex his mannubijs nō longe a Beneunto basilicā in honorē beati petri edificat: addito sacrarum virginū 3enobio. Moritur deinde Rhomoaldus. cui Grimoaldus filius sine stirpe virili succedēs Gisupho fratri ducatu3 reliquit. At Leo in quo preter doctrinā 7 eloquētia singularis religio: mira pietas 7 clemētia fuit. quiq3 omēs verbis et exemplo ad iusticiam et fortitudinē humanitatem: benignitatē adhortabatur. pōtificatus sui mense decimo moritur: sepelitq3 collacrimātibus omnibus tanq̄ publico parente orbati ad basilicam Petri quarto kalendas Julij. Post eius mortē mensibus vndecim. diebus vno et viginti episcopatus vacat. Breuis fuit huiꝰ sanctissimi viri pōtificatus. sed gloria tanta vt diutius vixisse appareat: cum eius nomen omnium laudibus merito celebretur.

Benedictus. ij.

Enedictus Junior: patria romanus : patre Johanne : abineunte etate christo militās. diuīe scripture ita operā dedit: vt doctrina et exercitatione in rebus diuinis singularis tu3 haberet. Addo eius humanitate3: pietatem. gratia3 i oēs maxime vo erga pauperes : quibus virtutibꝰ hominu3 corda ita sibi deiunxit: vt tū vnꝰ haberetur. qui omniū suffragijs in locu3 demortui Leonis merito subrogaretur. Adhūc aūt Constātinus imperator hominis sanctitate permotus sanctione3 misit. vt deinceps que3 clerus populus exercitusq3 romanus in pontificem delegisset. eunde3 statim vex christi vicarium omēs esse crederent. nulla aut cōstantinopolitani pricipis aut ytalie herarchi expectata autoritate: vt antea fieri consueuerat Jd enī ratum erat increādo pontifice. quod princeps cōfirmasset: vel qui eius vices i ytalia gerebat. Pertharis vo longobardorū rex religionem Benedicti et pietatem imitatus: monasterium Papie in honore3 sancte Agathe edificat. Eius aūt vxor Rhodelinda viri exemplo permota. extra menia Ticinensiu3 basilicam beate virgini extruit. que ad perticas dicitur. Hoc aūt fecere emulatione moti. q̄ itellexerant Benedictū pontificem Rome beati Petri apostoli. Laurentij martiris in Lucina: beati Valentiniani via flamminea: vginis genitricis ad martires tēpla magnis sumptibꝰ restituisse: eademq3 opbitico 7 purphyretico lapide: incrustatione parietū. opere tectorio et vermiculato argenteis atq3 aureis vasis. vestibus inauratis et holosericis exornasse. Erat 7 Perthari in animo maiora templa extruere. sed eū retraxit Alalchis longobardus Tridentinus dux. qui elatꝰ victoria q̄ bauaros ingenti clade superasset: in regem suu3 arma mouet. Verum Pertharis comparato exercitu hoiem prio impetu fūdit ac fugat : clausum Tridenti aliq̄diu obsidet quo quidē noctu fuga inde abeunte. Tridēte potitur. Tanta preterea Pertharis regis clementia fuit: vt et hominē ad se redeūte3 in gratiam reciperet et eū Brixianorum ducem creauerit. Sunt qui scribant benedicti tēporibus stellam iuxta vergilias per aliquot dies et noctes apparuisse sereno celo inter natalem domini et Epiphaniā. Stellā ipa3 apparuisse non negaueri3. 7 quidē crinita3 atq3 aliquid protendētē. Sed de ortu vergiliarū non coheret. nisi id quoq3 prodigiose factū arbitremur Equinoctio em̄ verno oriunt vergilie: cu3 sol arietis signū ingreditur. qd̄ fieri ꝯsueuit nono kalendas Aprilis. occidēq3 incipiūt equinoctio autūnali. Quod aūt ex Veseuo monte Campanie tantus ignis tū eruperit. vt loca circūquaq3 posita exusta sint. minus mirū videt. cū Plinius ille: q natale3 hystoriā scpsit: ex classe cui tū iusso Traiani perat. ad visendū spectacl'm profectus consumptus incendio dicat Vtcunq3 sit: constat tamen non ita multopꝰ cedes. rapinas. incendia: mortes principum subsecutas esse: maxime vo Benedicti pontificis. qui vt eque omnibus in vita carus fuit. ita post mortem ab omnibus vt sanctus. 7 bene de hūano genere meritus celebratur. Moritur aūt pontificatus sui: mense decimo. die duodecimo: sepeliturq3 apud beatum Petrū Jdibus Maij. Eius aute3 in morte sedes vacat mensibus duobus: diebus quindecim.

ad vsu pallij nil est solvendum.

84 Johannes .v.

Johannes quintus: natione syrus patria anthiocenus: patre Cyriaco: Pontifex creatur eo ferme tempore: quo imperator Constantinus decimoseptimo imperij sui anno moritur. filio Justiniano secūdo in imperio relicto: qua quidē tēpestate saraceni Lybiā et Aphricā inuasere omniaq3 mari exposita haud magno negotio occuparūt. Verū Justinianus confirmato aliqua ex parte imperio. cōparatoq3 satis mag̃ exercitu in saracenos mouēs. eorū duci Abimelech(quem admiratū vocant)tantuz terroris incussit: vt vltro pacē petierit: atq3 Aphricam restituerit. Sunt qui scribāt pacem in decenniuz bis cōcessam. hac conditione tamen vt mille nummos aureos seruū vnum ex gente sua equo insedentem romano imperatori singulis diebus penderēt. Johānes itaq3 vir singularis religionis et māsuetudīs vno omniuz cōsensu pōtifex creatus in ecclesia saluatoris. que Constātiniana appellatur ad Lateranum ea ratiōe. qua leo secūdus cōsecratur a tribus episcopis: Hostiensi. Portuensi: et Veliterno: quē quidē morez posteri deinceps tenuere. Huius pōtificatū celebrē etiā fecere: et Felix Flauiani patruus: vir tāte integritatis et doctrine. vt Condiperthus Arithperti filius Longobardorum rex ei baculuz argento et auro. insignitū virtutis gratia dono dederit. et Johānes Pergomatū episcopus: cui ob sanctitatē et doctrinā reges etiā ⁊ pricipes honoris gratia assurgē ꝯsueuerāt. Johānes aūt et antea ⁊ ī pōtificatu valitudinarius: cū libellū de pallij digtate cōposuisset. pōtificat⁹ sui āno p̄io moritur: sepeliturq3 ad sanctum Petrum. iiij. nonas Augusti. Eius in morte sedes vacat mensib9 duob9. diebus. xix.

85 Conon

Conon thracia oriundus: in Sicilia educatus: inde Romane ecclesie militans: ex presbitero pontifex creatur. Nā dū Romani Petrū archiepiscopus. exercitus vō Theodorū presbiterum in Johannis demortui locum sufficere conarentur: tandem post longam altercationez ī hanc sententiam venere omnes nutu diuino impulsi: vt Cononez eligerent. viruz certe tanto pricipatu dignum: si animi dotes. si corporis inspicimus. Erat em̄ moribus: litteratura: pietate: religione dignitatis specie insignis. quē nōnulli angelicū ob venerādā caniciem et dignitatem forme appellarunt. animi simplicis et integri: modestie ⁊ iusticie singularis. cōstātie ⁊ prudentie plusq̄ humane semper est habitus. Hanc ob rem e vestigio omēs. ad quos pertinebat eum confirmarunt cum maxima acclamatione laudum suarū Idez fecit Theodorus hexarchus Rauēnas. cui quidem in magistratu mortuo nō ita multopost Johannes Platyna ī hexarchatu successit: hūc ego crediderim dedisse nomen meo natali solo. qđ Platyna apellatur in agro Cremonensi positum. Nam cū inter hexarchos et longobardorum reges frequentia bella cōmitterentur: haud dissonuz vō fit. cum ille locus prope medius inter Rauēnam et Papiam sit. quaruz altera longobardorum: altera hexarchi sedes haberetur. ibidem aliquando vel pugnatum esse: vel castra habita: quibus ex rebus locis ipsis plerumq3 nomina indita legimus: vt in eodem agro vitellianā oppidum a vitellianis castris et vicū bebrignanū nō longe a Bebriaco Ottonis clade insignez videmus. Ad cononem redeo: qui post initum pontificatū statim in valitudinem incidit. vnde Paschalis archipresbiter. ac thesauri pontificis dispensator regnandi cupidus. Johannez hexarchū pecunia solicitat: vt eius suffragijs p⁹ mortez Cononis pontificatus sibi decernatur. Accepit pecuniam Hexarchus. quāq̄ nihil eoruz que premiserat deinceps prestiterit. Non erat certe alio premio q̄ frustratiōe dignus homo auarus: et imperandi cupidus. qui thesaurū ecclesie. quē mandato Cononis: tū in elemosinas pauperum. tū in restitutiōez templorum erogare debuerat in largitionē effuderit: quo nihil potest esse in viro presertim ecclesiastico detestabilius. Hoc nō fecisset Gubertus ep̄s britannus. vir ea tempestate doctrina et integritate vite insignis. non Leodegarius martir episcopus Augustudinensis. qui Theodorici francoruz regis iussu interfectus est. q̄ eū persepe tyrannidis arguerit. Non Audoen⁹ Rhotomagensis archiepiscopus. doctrina et sanctitate nulli secundus. Hi em̄ nō in ambitione et auaricia. sed in deo ⁊ doctrinam spez omnez suam collocarunt. vnde postea condignam. cum apud deum. tum apud homines accepere mercedez felicitatis eterne ac glorie Moritur aūt Conon pontificatus sui mense vndecimo: die tercio: sepeliturq3 ad sanctum Petruz vndecimo kalendas octobris. Vacat tū sedes mēsib9 duob9. dieb9 trib9 et viginti.

Sergius

Ergius natōne syrus: patria Antbiocenus: patre Tbiberio. Adeodati pontificis tempore Romaȝ veniens in cleruȝ Romanuȝ ascisćitur. Deinde vō ob eius doctrinam ⁊ diligentiam circa mysteria ac rem diuinam: per ordines conscēdens sancte Susanne ad duas domos presbiter cum titulo eius loci creatur. Frequentare tum magis atqȝ magis cimiteria cepit eisdēqȝ in locis solēnia celebrare: qua ex re tantuȝ sibi nomīs comparauit: vt defuncto Conone in eius locum suffectus sit nō sine altercatione tamē. Populus em̄ Romanus bifariam diuisus: hinc Theodorum: hinc Paschaleȝ archidyaconū petebat. Irruperat iam Theodorus cum factione sua interiorem partem episcopat⁹ lateranēsis. exteriora vō Paschalis occupauerat ab oratorio sancti Siluestri vsqȝ ad basilicam domus Julie: que campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatō ⁊ rixa esset: vt de pugna non ambigeretur cum alter alteri cessurus non videretur: nisi vi ⁊ armis pulsus princeps ciuitatis cleri militieqȝ Romane vnum in locuȝ secedentes: quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditioneȝ consultant. Tandem vō re ipsa discussa. cum neutri eorum qui ob ambitionē tantos mot⁹ concitauerat demandandum pontificatū censerent: dei nutu nemine aduersante Sergiuȝ pontificem deligunt: eūdemqȝ e media turba humeris tollentes: primo in oraculum Cesarij martiris: mox in lateranensem episcopatū detulerunt: refractis vi forib⁹. repulsisqȝ his qui locum occupauerant. At vō Theodorus cognito omnium consensu Sergium pontificem salutat ⁊ osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor: licet inuitus. cogente multitudine que armis circūstrepebat. Hic tamē clanculum Johannem platynam Hexarchū Rauennatem litteris nuncijs et pollicitationibus adeo cōcitauit: vt que antea pollicitus erat. largitione corruptus tandem prestaret: vt idem Johannes Romam confestim veneri t nullis premissis nuncijs quo negligentes et incautos opprimeret. Veruȝ vbi intellexit Sergium omnium consensu pontificeȝ declaratum: instaretqȝ: vt que Paschalis pollicitus erat sibi: prestarētur aduersante Sergio ꝙ tantam largitionem improbaret. donaria quedam ex Basilica Petri sustulit. Verꝫ Paschalis tāti mali causa. magices accusatus ⁊ conuictus: vt sortilegus arcbidyaconatu priuatur: in monasteriumqȝ penitentie causa retruditur. vbi quinquennio post eadem semper pertinatia vsus moritur. Interea vō cum in deum Justinianus tum in homines mira inconstantia vsus. et saracenos et bulgaros preter federa pacis inite adoritur: a quibus certe plus incōmodi accepit ꝙ intulit: et Constātinopolim rediens a ciuibus omnibus odio habitus ꝗ seuiciā prefecti vrbis compescuisset: synoduȝ habuit in qua nōnulla approbata sunt orthodoxe fidei nequaꝙ congruentia. Eadem quoqȝ Sergij apocrisarius qui tum Constantinopoli erat: subscriptione sua stolide nimium confirmauit. Verum cum postea Romam delata a Sergio exploderentur: quod non vnam. sed duas in christo naturas tenebat ac vōgieȝ fuisse: ira percit⁹ Justinian⁹ Zacbariā ꝓthospatbariū (quē nos princ ipem militie dicere possumus) Romaȝ. misit qui Sergiuȝ ad se vinctuȝ traheret: quod vbi sensere milites Hexarchatus ytalici raptis propere armis: non solum pontificem a tanta iniuria tutati sunt. Verumetiam parū affuit quin Zachariam occiderent. queȝ pōtifex ad se confugientem in cubiculo suo aliꝙ diu conseruatuȝ: clanculum ad imperatorem remisit. Agebantur hec Rome cum Leontius ānuente Gallanico patriarcha plebe Cōstātinopolitana ad arma excita: refractis omnibus custodijs vrbis vnde multi nexi prodiere: Justinianum imperio deiecit. ac truncis naribus exulatum in chersonesum ponti mittit. Hec cuȝ intellexisset Abimelech saracenorum admiratus: Aphricam statim inuadit se ditionibus Constantinopolitanorum fretus eo propere et Leontius copias suas mittit: ꝙ barbaroꝝ impetuȝ retardarent. Verum non ita multopost seditione inter eos orta: Tiberiuȝ quendam ciuem Constantinopolitanuȝ imperatorem creant. qui confestim Constātinopolim cum exercitu adnauigans Leontiū capit. et eodeȝ affectum supplicio. quo Justinianum diximus in carcerem conijcit: maiori ludibrio hominem reseruās. Philippū preterea Nicophori patricij filium. qui ei in adipiscendo imperio fauerat: in exiliuȝ mittit qꝺ equalibus suis narrauerat se per quietem vidisse Aquilam caput suum alis obtegere: veritus ne imperium adolescenti portenderetur Dū hec cōstātiopoli agerent: Pipin⁹ Austrie gubernator ⁊ dux. occupādi regnū Frācie fūdamēta iecit. Cū ei intellexisset Bertariū quondam ignobilē: cuius opera Theodoric⁹ Frā-

cie rex plurimuz vtebatur: omnibus odio esse coactis in vnũ ingentibus copijs in Galliam traijcit: ac Theodoricum cũ Bertario obuium factũ: collatis signis fundit fugatq3. Salutem sibi Bertari⁹ fuga quesiuit. In regnũ vo Theodoric⁹ sese recipiens: Pipinum victorẽ pace sequestra regni gubernatorẽ et maiorem domus (vt galli aiunt) efficit. Is autez in Austriam rediens. q a Germanis et Sueuis vexari suos intellexerat. supatis hostibus in Franciam denuo redijt. qd mortuo Theodorico regnũ ad Childepertũ fratrẽ eius peruenisse cognouerat: eo pueniẽs ⁊ a rege perbenigne susceptus. cũ filium Grimoaldũ dom⁹ regie gubernatorez instituisset. in Sueuos et Germanos itex rebellãtes in festo aio redijt At vo Sergius põtifex relegato Iustinião pace ac quite vsus. basilicã Petri ablatis rudenribus renouatisq3 tignis. stillicidijs ac parietibus: in antiquam formã restituit. Frõtispiciu3 basilice opere vermiculato exornauit: cãdelabra atq3 alia templi ornamenta ex auro et argento cõfecit in eadẽ basilica. et partẽ dominice crucis inuenit in capsula enea. et beati Leonis corpus vilius vsq3 ad tempora sua iacens q̃ eius merita requirebãt. honestiore ac celebratioẽ loco reposuit. Statuas apostolorum vetustate exoletas renouauit. Multarum preterea ecclesiarum. quas cõmemorare longum esset: ornamenta collapsa. vel restituit: vel noua de integro fecit. Constituit preterea. vt in fractione domici corporis caneretur Agnus dei qui tollis peccata mundi miserere nobis: vt letanie quoq3 a sancto Hadriano quotãnis ducerentur per vrbem. die annũciationis sancte genitricis ac Simonis instituit. Rauennatibus aũt Damianũ: Berflanardũ vo brittãnis archiepiscopos dedit. Ecclesiam aquileiensem quintam synodum nõ omnino approbantem ad sanitatem doctrina et autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum virum sanctissimũ apd Leodium ea tempestate martiriu3 subijsse: q Pipinum reprehenderit: qui vxori pellicem Alpiadem superinduxerit. Hoc autẽ facinus ipsius Alpiadis fratrem cõmisisse: qui postea morbo pediculari consumpt⁹ ẽ. Sũt etiã qui scribãt Sergij virtute et sanctitate Saxones tum primũ fidei nostre karacterem sumpsisse His tot rebus vir sanctissimus insignis: pontificatus sui anno. xiij. mẽse octauo: die. iij. et xx. moritur. et in basilica Petri collacrimantibus oĩbꝫ p̃ dolore ob amissu3 põtificẽ cõmunem oĩm parentẽ magno funere sepelitur. vi. idus Septembris. Uacat tum sedes mensem vnum. diebus viginti.

87 Johãnes. vj.

Johannes sextus. natione grecus: eo tempore põtificatum inijt. quo Theophilacius herarchus ytaliam petẽs: Primo in Siciliam venit. quod vbi sensere milites ytali veriti. ne qd mali eius aduentus portenderet: q supioribꝫ temporibus fere magis cũ põtificibꝫ q̃ cũ imperatoribus sensissent. ingressurũ vrbẽ Romã iterficere cõstituerãt. Uex Theophilacius auctoritate Johannis põtificis defensus: q sequestrum se inter ducem et milites fecerat: cõpositis rebus omnibus Rauennã pficiscit̃. Interea vo Gisulphus beneuentanus dux militum et herarchi discordia fretus: Cãpaniaz inuadit: Soram et arpinũ occupat. villas incẽdit: rusticos et pecora abigit: quibus malis permotus põtifex: legatos ad Gisulphũ mittit. qui ei mandẽt: vt obmissis campanie ⁊ hernicorũ oppidis in Sammiuz reuertat̃. q si secus fecerit: breui sensurx oĩpotẽtis dei in se irã His monitis pterritus Gisulphus oppida q̃ ceperat restituẽs. Beneuẽtuz reuertitur. Captiuos aũt oẽs quoad per erarium ecclesie sibi licuit Johãnes redemit ex toto Sãmio cõqsitos. At Iustinianus (quẽ diximus) a Tiberio in cheronesuz ponti relegatũ: inde fugiens ad Cacãnũ Bauarum peruenit. a quo p̃mo ita perbenigne susceptus est. vt ei filiam ĩ vxorẽ spopõderit. vex postea pecunia et mũeribus a Tiberio corruptus: hospitẽ et genex ei pdẽ instituerat. Hoc vbi Iustinianus intellexisset: ad Trebelliũ bulgatox regẽ ꝯfugit: a qꝰ etiã ñ ita mltop⁹ vi et armis ĩ impiũ restituit̃. At vo dũ hec in Europa agerẽt̃. saraceni occupata Lybia et Aphrica ex Septa soluentes transmisso Atlantico freto. omnes Hispanias preter astures et cantabros occupant. Hi eñ sicuti vltimi fuere in Hispania: quos romanum subigeret imperiu3: vltimi q3 qui ab eo deficerẽt. soli postremo: qui desogotthorum a se discuterent iugu ita nunc demuz accepta christi fide et religione armis se a perfida saracenorum gente constantissime tutati sũt. Aphrica igit̃ q̃ a Ballisario primi Iustiniani duce recupata centum et septuaginta ãnis romano paruit imperio: a saraceĩs vna cum Beticha Hispanie (quã nũc Granataz vocãt) tũ occupata eox moribꝫ ⁊ legibꝫ iã septigentis et quadraginta annis obtemperat:

cum maxima christiani nominis ignominia. Et si hyspani qui iactare ingenium et fortitudinem solent: nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam qui eisdem temporibus fuit. hanc calamitatē litteris. ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse. quo bellum in hostes dei atque hominum susciperent: Beda enim preter grece atque latine lingue doctrinam: quam nō mediocriter tenebat. ob religionē etiā atque modestiā venerabilis cognomentum adeptus est. Scripsit enim multa in actus apostolorum in Lucam. Edidit et librum de tēporibus et Omelias plerasque. quibus multum gallici sacerdotes vtuntur. Strabo quoque et Haymo viri doctissimi Bede fratres sunt habiti. quorum alter plerasque omelias eleganti sermone composuit. alter vero genesim cōmentatus est. At Johānes pōtifex restituta basilica sancti Andree in vaticano. sarctoque tecto diui Marci. atque ornato altari principis apostolorum Petri. ductis columnis dextra leuaque. moritur pontificatus sui anno. iij. mense. iij. martirio. vt quidam volunt. Sed a quo martirium passus sit. non satis constat. Sepultum ad Catecumbas sebastianas via Appia quidā affirmant. Eius ex morte vacat tum sedes mēsem vnum. dies vndeuiginti.

Johannes. vij.

Johannes septimus: natione grecus: patre Platone: eo tēpore pōtificatū inijt. quo Justinianus Constātinopolim reuersus. Tiberium et leontiū a quo fuerat imperio deiectus spectāte populo interfici iussit. Multos preterea ex inimicis e medio sustulit vario genē mortis: plerosque in carcerem coniecit. quorum de numero quotidie aliquem supplicio afficiebat: cum nares emungendo illate iniurie reminiscebatur. Preterea vero Gallanicum patriarcham constantinopolitanum confossum oculos: Romam exulatum misit. Cirumque abbatem. cuius munificentia in Ponto vixerat in locum Gallanici patriarcham sufficit. Eadem vero stulticia vexatus. quam fuerat ante amissum imperium Sergio pontifice duos metropolitanos Romam misit: qui Johannem adhortarentur: vt habita synodo que de Homusio crederent orientales. eadē vera etiā occidētales affirmarēt. prepositis libellis in quibus ei subscribendū erat Homines autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit: neque tamen (vt par erat) errores male de deo opinantiū emendauit. censuris et interdictis. quemadmodum constantē pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Aritbpertum longobardorum regem religione motum. condonasse alpes cocias beato Petro. et quicquid a Taurinis et medulis genuam vsque Lygusticam protenditur. Alij autem affirmant donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur. paleāque pontificij iuris periti appellent. quod sine frumento sit. nihilque constantiniane elegantie ac dignitatis habeat. quomodo de confirmatione constabit? Ad Johannem pontificem redeo. virum certe multe eloquentie et sanctitatis: qui in basilica Petri oratorium (ita enim appellant) locum orandi in honorem dei genitricis extruxit. cuius parietes vermiculato opere intecti: dextra leuaque quorundam sanctorum patrum vultus ostendebant. Basilicam preterea sancte Eugenie restituit: iam pridē vetustate collapsam. Cimiteria quoque sanctorum martirum Marcellini. Marci: Damasique pontificis exornauit. Postremo vero multas basilicas pictura et statuis sanctorum cultiores reddidit. Has aūt qui cernebant ipsum pontificem intueri videbantur: vnde exemplaria grauitatis et dignitatis pictores ac statuarij sumpserant. Moritur autē Johannes secundo pontificatus sui anno. mense septimo die xvij. sepeliturque in Basilica Petri ante altare dei genitricis: quod ipse extruxerat. quintodecimo kalendas nouembris. Eius autem in morte tribus mensibus sedes vacat.

Sisinius

Sisinius vel (vt alij volūt) Sosimus natione Syrus: patre Johanne xx. tantum diebus in pontificatu vixit: quo quidem tempore ferunt sancti Benedicti corpus e monte cassino furto sublatū propter solitudinē loci et in Galliam translatum fuisse. Sosimus autem licet podagra et chiragra ita laboraret: vt neque ambulare: neque cibum capere posset: tamen ita vrbis Rome et reipu. christiane curam gessit. vt nil pretermiserit: et ante pontificatum et in ipso magistratu: quod bonum pontificem deceret. Jam enim materiam omnem parabat: qua et menia vrbis et templa vetustate collapsa in meliorem formam restitueret: celebratioraque redderet. Verum subita morte correptus: in Basilica Petri sepelitur octauo idus nouembris. Vacat tum sedes mensem vnum et dies decem et octo.

Constantinus

Onstantinus natione Syrus: patre Johanne: eo tempore pontificatum iniit. quo Rome triennio fame laboratum est qua quidem in re ita omes tum: vel maxime pauperes iuuit: vt Constantinum celitus missum homies arbitrarentur. Interea vo Justinianus odio pontifici nois Mauritium patricii ordinis virum: et Heliam spatarium in Chersonensum vbi exulauerat cum classe mittit: qui omnes pubertatem supergressos occiderent. Fecere mandata prefecti classis: vt rabiem imperatoris expleret Et ne in homine solam crudelitatem fuisse existimes: tante ingratitudinis fuit: vt Trebellium regem. cuius ope et copiis in imperium restitutus fuerat: cum Tracibus contendentem de improuiso hostili manu adortus sit: quem certe Trebellius non modo sustinuit: verumetiam cum detrimento repulit. De pristina vita ob calamitates quas perpessus fuerat Justinianus nil imutauerat. preter hoc tantum: quod sedem apostolicam contra atque antea consueuerat: veneratione deinceps obseruauit tutatusque est. Nam cum felix archiepiscopus Rauenas ordines a romano pontifice accepisset: cogereturque de more formulam obtemperandi scripto: et pecunia Romam mittere: neque id pre arrogantia faceret. Justinianus re cognita Theodorum patriciu classis prefectum statim admonet: vt primo quoque tempore ex Sicilia in Rauenates moueat. Is autem dicto imperatoris obtemperas et Rauenantes prelio superatos: maximis affecit cladibus: et felicem cathenis vinctum Constantinopolim misit: quem postea Justinianus in Pontum relegauit: orbatu prius luminibus eneo vase cancauo: ac quidem cadente diu inspecto. Inde em pyramis ignea exit: que facillime oculorum aciem prestringit et obcecat. Nequaqua tamen hanc seuitiam Constantinus probauit. redigere em hominem ad sanitatem volebat: no tantis malis affici. Interea vo cum hec a pontifice et imperatore agerentur: Aisprandus regnu auitu repetens: auxilio Bauarorum fretus: in ytaliam descendens collatis signis cum Arithperto dimicat et vincit. regnoque longobardorum potitur. Arithperto ipso dum trepide nimium aufugit in rapido flumine submerso. Uerum aisprandus no ita multo post moriens: Luitprandum filiu regni successorem approbantibus omnibus reliquit. Justinianus autem videndi Constantini pontificis admodum studiosus hominem rogat. vt ad se proficiscatur. premissa classe quo tutius nauigaret. Appropinquanti autem vrbi regie Constantino Tiberius Justiniani filius cum regio comitatu. et Cyrus patriarcha cum omni clero honoris causa ad octauum lapidem obuiam prodeunt: eumque camelanto pontificali amictu indutum solenni pompa vrbem ingressi in regiam perduxere. Inde vo Nicomediam proficiscens: quo venturus et imperator Nicea erat. non secus qua Constantinopoli a nicomediensibus suscipitur. Justinianus autem non ita multo post vrbem ingressus: non solum pontificem amplectitur: veru etiam eius pedes venerationis causa exosculatur. Cum vo sequentibus diebus multa inter se collocuti fuissent: confirmassetque Justinianus pontificum decreta. Constantinus abiens hominem adhortatur: ne in Philippicu Chersone exulante grauius aliquid decerneret. veritus ne aliquid mali oriretur. quod Philippicum magni animi esse et consilii virum intellexerat. Uerum Justinianus consilio pontificis bene monentis nequaquam obtemperans classem in Pontum mittit: eo animo vt Philippicum interficeret. qui quide deficientibus ad se militibus: eade classe vsus duodecimo ab vrbe Constantinopoli miliario: cum Justiniano et Tiberio dimicas. eos vicit et interficit imperioque stati oim consensu potitur. Deinde vo Cyro patriarcha in pontum relegato: quod bene cu potifice romano sentiret: in eius locu Joannem monachu heresiarcha sufficit. Cuius quidem dogmata statim Romam misit. mandauit vt oim cosensu approbaretur. At Costatinus habita synodo non modo Philippici et Johannis monachi opiniones improbat: verum etia decernit. vt sanctorum patrum imagines: qui sex cociliis ab oibus probatis interfuerat: in porticu beati Petri depingeretur: cum itellexisset eas a Philippico e parietibus scte Sophie ignominie causa abrasas fuisse. Preterea vo idem potifex constituit: ne imperatoris heretici nome publicis scriptis aut priuatis in ere. argeto. plumboue reciperet. At Anastasius cognomento Arthemius sumptis armis Philippicu imperio deiecit: ano primo. et mese imperii sexto. eumque captum oculis priuauit. Litteras preterea ad Costatinu potifice immittit. quibus se catolice fidei ac sexte synodi acerrimu defensore futum pollicetur. Uex hic quoque trienio post a militibus spretus impio deiicit: cogitque a Theodoxio: qui in eius locum suffectus est. sacros ordines recipe: ne ei sacris initiato amplius redire ad impiu liceat. Theodoxius autem catholicus

impator statim imagines scto℞ pat℞ (vt dixim⁹) a Philipico demolitas restitui pristino in loco mādauit. Felix vō (quem dixim⁹) in pontū a iustiniano relegatū: a pristina heresi discedēs i patriā reuertit̄: ac sedē vñ pulsus fuerat repetit. Declaratū est etiā eodem tpe Ticinēse epm romāe sedi tātū n̄ ei medi olanēsi archiepo obtpare debere. Ea eīn d̄ re magna ⁊ diuturna inter vtrūq₃ antistitē ꝯtētio fuerat. Sunt q̄ scribāt duos reges Saxonu₃ hoc eodē tpe Romā voti ⁊ religionis cā venisse: mortuosq₃ ibidē esse pestē: vt arbitror Post hos vō nō ita multopost morit̄ Cōstātin⁹ septimo pōtificat⁹ sui anno. die. xx. ac in basilica Petri sepelit̄ tercio idus Februarij. Sedes aūt huius ī morte mensē vnū: ⁊ dies quadraginta tum vacat.

Gregori⁹ .ij.

Gregori⁹ scōs patria roman⁹: p̄re Marcello sub Sergio pōtifice sacris initiat⁹: sacellis ⁊ bibliothece p̄fuit tante fidei ⁊ integritatis est habit⁹. Sumēs deinde dyaconat⁹ ordinē: Cōstantinopolim cū Cōstātino pōtifice ꝓficiscit̄: vbi cū acriter disceptaret̄ quibusdā de reb⁹ ad fidē ptinentib⁹: ita acute r̄ndit: vt oib⁹ ingenij sui ⁊ doctrine admiratoꝫ inijceret. Tāte eīn eruditōis ⁊ facūdie erat: vt facile ꝯuinceret male de fide nostra opinātes. Inito aūt pontificatu: ⁊ menia vrbis aliq̄ ex pte vetustate colapsa instaurat: ⁊ trabes basilice principis apostolo℞ Laurentijq₃ martiris ext̄ muros ānositate quassas restituit: resarctis tectis ac parietib⁹: introductisq₃ de more aq̄s: ꝯpaginatis fistulis iā dudū vetustate ⁊ hoīm incuria viciatis. Alias q̄₃ ecclesias restituit muneribusq₃ tū aureis: tū argenteis exornauit: quas quidē enumerare longū esset. Non reticebo tñ restitutum esse ab eo monasteriū via hostiēsi positū nō lōge a Basilica Pauli: cuius ruinas adhuc cernim⁹. Restitutūq₃ etiam monasteriū beati Andree qd̄ barbare nuncupat̄ ibiq₃ dispositos monachos: q̄ die ac noctu laudes deo canerēt. Huius p̄terea hec peculiaris laus ē: q̄ ei⁹ opa germani ad fidē nostrā ꝯuersi sūt. misso eo bonifacio monachos: q̄ eos e tenebris educeret ꝓposita veritatis luce. Ipo℞ aūt germano℞ magnam ptem Romā venientē suis manib⁹ vir scūs baptizauit īpulit itē sua auctoritate Luithprandū p̄mo quide₃ recusantem Arithperti donationē (de qua antea dixim⁹) ꝯfirmare: q̄ quidē Luithprand⁹ principio regni sui ⁊ baiouarie magnā ptē occupat: ⁊ Rauennā obsidet ac capit. Eiusdē tempib⁹ tyberis adeo in immēsum creuit: vrbē porta flāminea influens: vti via lata hoīs magnitudinē aqua ferē equaret: ⁊ ā ponte miluio vsq₃ ad gradus sancti Petri nauigaret̄ lyntrib⁹ nō paruis. Durauit aūt hec illuuies dieb⁹ septē cū maximo ciuiū dāno ⁊ detrimēto: euersis domib⁹ ac erutis arborib⁹ satisq₃. Luna q̄₃ eclipsim tū passa vsq₃ ad mediā noctem: colorē sanguineū p̄ se tulit. Dedit ⁊ signa futuri mali cōmetes: extēsa ad septentrionē cauda. Gregorius aūt quo sūmi dei iram a ceruicib⁹ xp̄ianorum auerteret: frequētes supplicatiōes vrbe tota facit̄. Dum hec Rome a pōtifice agerentur: nūciatum est longobardos Beneuētano duce arcē cumanā insidijs occupasse: qua ex re Gregori⁹ vehement̄ ꝯmotus longobardos admonet: vt arcem p̄ter federa pacis fraude occupatā reddāt: aliter eos breui indignationem omnipotētis dei sensuros: ve℞ cum hostes sepius moniti res repetitas nō redderent: Neapolitan⁹ pontifex adhortat̄ ꝓposito premio. p̄missisq₃ etiam quibusdā militibus romanis: vt arce₃ vi occupent. Hi vero mandata strennue facientes. Theoduno subdyacono hanc rem curante arcē recidiunt: cesisq₃ tricētis ex his qui in p̄sidio erāt: ad quingentos viuos capiūt: ac Neapolim pducunt vbi statim militib⁹ p̄mia reddita sunt. Pace itaq₃ foris parta. Gregorius reparandis locis sacris aīm adijcit. Basilicā nanq₃ sancte crucis in hierusalem iam pridem destitutam restituit: porticus circumquaq₃ positas instaurat fornicibus ⁊ tectis. Oratorium Osanne in monte celio a fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathe christi martiris dedicauit: eoq₃ loci monasterium extruxit: additis suburbanis ⁊ rusticis p̄dijs ad monachorum vsum ⁊ cōmoditatē. Saraceni aūt discordia xp̄ianorū freti ex septa Aphrice in Hispaniam traijcientes: ꝓuinciam omnē p̄ter Beticaꝫ a suis iam antea possessam depopulantes: ad aquitaniam vsq₃ cum coniugibus ⁊ liberis puenere: eam quoq₃ prouinciā occupaturi. Erat tum Carolus marcellus Pipini regis fili⁹ magno apud omnes in precio. Duos eīn filios Pipinus tum habuit. mortuo Grimoaldo. Carolomanum. ⁊ Carolum marcellu₃ q̄ postea solus hoc quoq₃ mortuo regnum Francie obtinuit: multis tamen aduersantibus: maxime vō Eudone Aquitanie duce: ⁊ chilperico rege: quē franci quidā post theodoricum emulatione moti rege₃ constituerāt. Verum Carolus marcellus trāsmisso Sequa-

ne fluuio in aurelianos mouens: vno impetu hostes fundit fugatq3: ac regno francie solus potitur. Renu3 deinde traijciens Saxones. Alemanos. Sueuos. Bauaros: regno suo adijcit. Uez cu3 intellexiss3 saracenos ab Eudone in Galliã euocatos: magnis itineribꝫ in hostem proficiscitur. pugnandiq3 potestate3 facit. et vincit ñ longe a Turonũ finibus In eo aute3 prelio scribunt hystorici ad tricenta et. lx. milia saracenoꝝ cecidisse. ex francis võ mille tm̃modo centum et. l. desideratos Sunt tamẽ qui scribant. Eudonẽ tanto periculo motum. postremo cum Carolo sensisse Hac itaq3 ratione saraceni beneficio Caroli a ceruicibus hispanorũ et gallorum pulsi: rabiem omnem et indignatiõem ex tanta clade conceptam in Constantinopolitanos vertere: vrbe3 eñ terra mariq3 triennio obsidẽt Uerũ cũ fame: frigore. peste. bello. postreõ magna incõmoda paterentur: obsidionem soluẽtes: ad sua quiq3 rediere: Ex constãtinopolitanis aũt ad tricenta milia eadem peste consumpta traduntur. In ytalia vero longobardi duce Luitbprando Rauẽnã diu obsessam tandem capiunt et diripiũt. inde Ticinum auferentes quicqd preclaru3 in vrbe erat: vnde crediderim tum equum illum eneum viro insidente. Papiam aduectum: quem Accole regi solem vocant. Sed ita fit in rebus hũanis vicissitudo est. quod eñ Theodoric⁹ alij q3 reges gotthorum: atq3 deinceps hexarchi Rauentes Roma Rauennam detulerãt id postea in varia loca disiectum est. Interi3 võ rome a quibusdam sediciosis. in pontificem coniuratur prĩcipibꝫ cõiurationis Basilio: iordane carthilario Johanne subdiacono cognomento lurieri. Mario spatario: qui ducatui romano imperatoris nomine tum pẽrat. Ueru3 dilata in aliud tẽpus res ẽ ꝙ Marinu3 imperator reuocauerat: Tentare et paulum hexarchum cõiurati cepere. quo quide3 duce in tanta re vti volebant. Sed romanus pplš re ipã tandem patefacta arma capit. Johannem et Lurione3 interficit. reliquosq3 cõiuratos dissipat. Basiliũ monasterio includit. vbi et vitam finiuit. Paulus autem vehementer pontifici infensus: ꝙ ab eo prohiberetur: q̃ minus noua vectigalia exigeret. cla3 et aperte mãdato imperatoris viri sanctissimi mortẽ querẽ: ß romaĩ et lõgobardi sũptis armis q̃ min⁹ id fieret prohibuẽ. Tũ võ Leo tercius imperator: cum apte inuehi in pontificẽ nõ posset: edictum proponit. vt omnes sub imperio romano essent sanctorum omnium martirum et angeloru3 statuaꝫ atq3 imagines e templis abraderent et auferrent. tollẽ de (vt ipse dicebat) ydolatrie causa. qui võ secus fecisset eũ se pro hoste publico habiturũ. Gregorius aute3 tante impietati non modo nõ obtemperat: veꝝ etiam omnes catholicos admonet. ne in tãtu3 errorem timore vel edicto prĩcipis vllo modo dilabantur. Qua cohortatiõe adeo certe animati sunt ytalie populi. vt paulum abfuerit quin sibi aliũ imperatorem deligerent. Quo minus aute3 id fieret. autoritate sua obstare Gregorius annixus est. Rauenne tamẽ tanta seditio orta est cum alij imperatori alij põtifici obtemperandu3 dicerent. vt in ipso tumultu Paulus hexarchus cũ filio occideretur. Mittitur deinde ab imperatore Eutichius eunuchus. qui pollicitationibus ⁊ donis lõgobardos a beniuolentia et societate romani pontificis separaret. Uerũ cum id frustra quereretur rẽ totiens tẽptatam ad tẽpus obmisit. vnde pontifex tanta molestia liberatus. loca pauperum et basilicas inuisere cepit: eaq3 restituere que ob vetustatem et incuriam ruinã minabantur. Pacẽ preterea inter regem longobardoru3 et duces spoletinũ. ac Beneuentanũ cõposuit. Hos eñ rex ipse opprimẽ instituerat cuius animum adeo pontifex ad mansuetudinem redegit interposita saluatoris nostri autoritate: vt obmisso bello armillas balteũ ensem. ac reliqua arma tẽplo prĩcipis apostoloꝝ offerret. cu3 exercitu eñ vsq3 ad vaticanũ peruenerat: pacto tamẽ agmine hac de re cu3 pontifice locuturus. Leo aũt imperator phanatico spũ iterum incitatus oĩbus mãdat: vt simulacra vel lignea vel enea vel marmorea ad se deferãt ⁊ delata statim incendit. non deferentes võ capit et obtruncat. Germanum patriarcham id potissimum improbantem ĩ exilium mittit: in eiusq3 locu3 anastasiu3 male sentientem sufficit. quẽ postea Gregorius synodo habita priuauit: et ab officio diuino semouit: nisi ad catholicam fidem reuerteretur. Sepius preterea. vt sanctissimum virum decuit. Litteris imperatorem admonuit: vt obmissis quorundam improborum erroribꝫ veram tandem amplecteretur fidem. et abolere sanctorum imagines desineret: quoru3 memoria et exemplari ad virtutem et imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant bonifaciũ hui⁹ põtificis tempore e Britania Romam venisse. et ex monacho ob eius sanctitatem episcopum factum: ac in Germaniam ad confirmandos predicatione et exemplo germanos in fide missum quod quidem ita egregie fecit: vt maguntinus episco

pus creari meruerit. in Aphricā deinde pro-
ficiſcēs: cum verbum dei elegātiſſime predica
ret: ab hoſtibꝰ chriſtiani nomis occidit. Fe-
runt ⁊ ſāctum Egidiū natione grecū: exem-
plo ⁊ miraculis inſignē tum habitū fuiſſe
⁊ Petronium ciuem romanum ex voto baſi-
licam beati benedicti prope derelictā ſua im-
penſa reſtituiſſe. At Gregorius qui ſuo exē-
plo oēs ad virtutem ⁊ ſanctitatem incita-
bat: pontificatus ſui āno ſextodecimo: menſe
nono: die. xj. morit: ſepeliturꝗ ad baſilicam
Petri tercio idus Februarij. Eius in morte
epiſcopatus tū vacat dies quinꝗ ⁊. xxx. Cē
tum aūt ⁊. viij. ac. xl. epiſcopos toto ſuo pon
tificatu creaſſe dicitur.

Gregoriꝰ. iij

Gregorius tercius: natione ſyrus
patre Johanne: anno domini ſe-
ptingenteſimoquinquageſimono-
no: omnium conſenſu pontificatum inijt. Fu
it aūt vir ſingularis doctrine: ⁊ humanitatis
precipue greca atꝗ latina lingua eruditus.
Mentem diuine ſcripture ita callens: vt ne-
mo tum diſertior predicatione atꝗ interpre-
tatione rerū occultaꝝ ⁊ admirabilium habe
retur. Preterea vo: ne verbo tantū ⁊ cohor
tatione populos mouiſſe arbitreris: omnia ꝗ̄
exemplo mouere poſſunt: ita aſſidue obibat
vt iudicare difficile ſit promptior: ne lingua
ꝙ̄ opere habendus eſſet. Orthodoxe fidei ita
acerrimus defenſor fuit: vt ob eam rem maxi
morum principū graues ſimultates ⁊ inimi
citias ſuſcepit: n̄ armiſ: n̄ potētia: n̄ minis cu
iuſpiā e gradu ꝯſtantie ſue deiectus. Tante
poſtremo hūanitatis fuit: vt ⁊ pauperes mi
ra caritate complecteretur: ac elemoſinis fo-
ueret: captiuos redimeret: ere alieno nexos
ſolueret: viduas ⁊ pupillos: quo minꝰ a po-
tentibus circumuenirentur: tutaretur adeo
vt fere omnium parens ac paſtor merito vo-
caretur. Hic ſtatim vbi pontificatū inijt: cle-
ri romani conſenſu Leonē tercium impera-
torem Conſtantinopolitanum imperio ſimul
⁊ communione fideliū priuat: ꝙ ſāctas ima
gines e ſacris edibus abraſiſſet: ⁊ ſtatuas de-
molitus eſſet: ꝙꝗ etiam de homuſio male ſē
tiret. Interim vo cum Luithprandus longo
bardorum rex cupiditate imperandi motus
vrbem Romam obſideret: captis circum-
quaꝗ oppidis omnibꝰ Gregorius legatos
naui quia terreſtri itinere nō licebat: ad Ca-
rolum Francie principem ſtatim mittit: qui
hominem rogarent. vt primo quoꝗ tempore
laboranti Rome et eccleſie auxilium ferret.
Conſueuerant autem pontifices Romani ſi
quid mali ab externo hoſte immineret auxi-
lia ab imperatore conſtantinopolitano pete-
re. Quod facere Gregorius ſubſtitit: cū ob
eaſdem cauſas quas pauloante commemo-
raui: tum vel maxime ꝙ vrbem regiam egre
Leo a ſaracenis tutaretur: nedum alios de-
fenderet. His itaꝗ rationibus accidit: vt
tunc primum tutela eccleſie ab imperatori-
bus Conſtantinopolitanis ad alios tranſla-
ta ſit. Carolus autem rogatu Gregorij pa-
trocinium eccleſie ſuſcipiens: Luithprandū
regem amicum et compatrem rogat vrbem
ne obſideat: ac pontificem vexet: hac re nil ſi
bi fieri moleſtiꝰ quicꝙ̄ aut grauiꝰ poſſe. Ob
temperat Carolo Luithprandus atꝗ vrbē
obſidione ſoluit. Nam inito iam antea inter
ſe federe: Carolus Pipinum filium in ciſal-
pinam galliam ad Luithprandum miſerat:
vt ei capillum de more ſacrorum ſuccideret:
vnde compatres more chriſtiano inuicem fa-
cti ſunt: quod eſt quoddam affinitatis vincu
lum. Remiſerat puerum ad parentes Luith
prandus multis ac maximis donatum mune
ribus. At Carolus pacatis Italie rebus in
burgundiones verſus: eos vi capit: ⁊ premo
deſtia ſocios appellat. Phryxiōes idolatras
opprimit. Lugdunum arelate Maſſiliande
veſogottis occupat: qui athimum ſaraceno-
rum regem in auxilium vocant. Is itaꝗ cū
magno exercitu Rhodanū traijciens: Aue-
nionem vi capit opportunitate loci pro arce
vſurus. At Carolus re cognita eo propere cū
exercitu mouet: ⁊ Auenionem recuperat: in-
terfectis ſaracenis omnibus qui in preſidio
erant. Inde Narbonem proficiſcitur: quo
aufugiſſe Athimum cognouerat. Ab obſidi
one Narbone diſcedens: ꝙ ammoreum alte-
rum ex ſaracenis Hiſpanie regem venire in
auxilium Athimi cum magno exercitu intel
lexerat: haud procul inde in vallem Corbari
am deſcendit. vbi inerat planicies ad dimi-
candum aptiſſima. Amoreus autem arbitra
tus Carolum deſperatione rerum in fugam
verſum in vallem ingreditur: ſtatimꝗ pu-
gnandi copiam facit. Non detrectat certa-
men Carolus: licet hoſtium numerus prope
infinitus eſſet. Tandem vo acriter aliquan
diu vtrinꝗ pugnatum eſſet. Cadente autem
in primis aciebus Amoreo fundūtur hoſtes
fuganturꝗ. quorū pars magna ī proximis

paludib⁹ ꝛ stagnis: quo ꝓfugerant oppressa ē Athim⁹ vō forte fortuna nauigiū nactus: in de in Hispaniam vlteriorem fugiens oēs insulas quas adijt: desperatione rerum ferro ac flāma vastat. Eodem ferme tēpe bti Augustini corpus: qꝫ antea ducentis ꝛ qnquaginta annis ab Hippone in Sardiniā trāslatū fuerat: cum vandali pdabundi Aphricā vastarent: diligētia Luithprandi ex insula ipa Papiam delatū est: ꝛ egregio in loco recōditū. At saraceni his cladib⁹ domiti: intra pyreneū se deinceps ꝯtinēt: vñ desogotthi oēs citeriorem Hispaniam ꝛ ptem Gallie occupauerāt: auxilio carētes: in potestatem Caroli deuenere: atqꝫ ita gotthi: qui tricētis ꝓpe ānis imperauerāt: funditus deleti sunt preter paucos: quos barchinonēses ab interitu liberarunt. Sunt qui scribant Luithprandum copias auxiliares in tanto bello Carolo misisse atqꝫ ita rebus bene gestis suos oēs onustos preda domum redijsse. Interim vō Gregorius pontifex nequaqꝫ ocio ꝛ pace abutēs ad exornandas ecclesias aīm adijcit. Nā ꝛ altare beati Petri sex columnis onychinis augusti⁹ reddidit. dextra ac leua positis apd̄ Philopareas vetustate fere comminutas. Stabāt in his colūnis trabes argēto delibute. In trabibus vō equis spacijs saluatoris ꝛ apostoloꝝ simulacra distinxit. Struxit et oratorium in eadem basilica: in quo de reliquijs fere sanctoꝝ oīm recondidit: celebrariqꝫ eo loci quotidie mādauit: atqꝫ ī cānone celebritatis hec verba addit: marmorib⁹ circūquaqꝫ positis insculpta. Quoꝝ solennitas in ꝯspectu tue maiestatis celebrat̄ dñe deus noster toto in orbe terrarū ꝛc̄. Quibus verbis nūc sacerdotes in secretis nō vtunt̄. Preterea vero huic basilice mlta argentea vasa cōdonauit: eius quoqꝫ iussu ꝛ impēsa aurea dei genitricis imago saluatorem amplectens extructa est: ꝛ in basilica sancte Marie ad ꝓsepe collocata. Restituit etiam tectum sancti Chrysogoni: eoqꝫ in loco monachos collocauit: qui rem sacram quotidie celebrarēt. His addidit ꝛ fundos vnde viuerent. Monasteria quoqꝫ multa partim restituit: partim vō a fundamentis extruxit: addita regula q̄ monachi integre ꝛ sancte viuerēt. Instaurauit ꝛ menia vrbis magna ex parte vetustate collapsa. Idem etiam centumcellis fecit iam ꝓpe desertis ꝓpter collapsa menia. Instituit preterea: vt fere sine interuallo ꝛ a presbiteris hebdomadarijs ꝛ a monachis in ecclesia sancti petri diuina officia celebrarent: vñ apparet ꝛ monachorum ꝛ presbiterorū secularium domicilia multis in locis contigua fuisse: qui emulatione moti vō q̄diligentissime seruiebant. Gregorius vō bene de deo ꝛ hominibus meritus: āno pontificatus sui decimo: mense octauo: die. iiij. ꝛ. xx. moritur ac ī basilica Petri sepelit̄ q̄rto kalēdas dēcēbris collacrimantibus omnibus tanqꝫ ꝯmuni parente orbatis. Sedes aūt dies octo tantummodo tum vacat.

91 Zacharias

Zacharias natione grecus: ex pr̄e Polycramio: inter optimos pontifices annumeratur. Fuit em̄ vir mitissimi ingenij: mire suauitatis ꝛ gratie: oī virtute preditus: cleri ac populi romāi amator. Ad iram tardus: ad misericordiam ꝛ clementiam promptissimus: nulli malū ꝓ malo reddens: sed imitationē saluatoris malū in bono vincens: ꝛ adeo quidem: vt quos habuerat emulos ꝛ inimicos: eosdē postea inito pontificatu honoribus ꝛ premijs affecerit. Cum aūt initio pontificatus sui ardentē bellis Italiam offendisset: legatos de pace cōponenda statim ad Luithprandū longobardorum regē misit persequentē bello Trāsmundum Spoletinum ducem. Uerum cum a legatis eadem re nil fieret: ipē comitante clero romano in sabinos proficiscitur. Ferūt aūt octauo miliario a Narnia regem pontifici honoris causa obuiam factum ex equo descendisse: ac pedibus virum sanctissimum in vrbem comitatum fuisse. Qui sequenti die inter missarum solennia orationem publice habuit: ꝛ quidem elegantē: qua ostendit: quid maxime regem christianum deceret: siue pacem: seu bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt: vt statim arbitriū omne componende pacis ei commiserit. Jam vero Transmundum ducatu spoletino rex priuauerat: in eiusqꝫ locum Agrandum nepotem suum suffecerat. Accipitur tamen in gratiā Transmundus rogatu pontificis: ꝛ ex duce in clericatum assumitur. Redduntur itē Romanis oppida sua ex sabinis capta: redditur Narnia ꝛ Ancona ex Picentibus: ꝛ quicqd a longobardis triginta iam annis in Hetruria occupatum fuerat. Redduntur ꝛ captiui omnes eo bello capti. Mira etiam humanitate pontifex vsus est: adhibito em̄ rege in cōuiuium nullum genus comitatis ꝛ gratie ꝓtermisit. Inde vō rex pacato agmine abiens nō ita multo post moritur: anno regni sui trigesimo secundo. Fuit autem vir tanto regno dignus: quippe qui sapientia prudentia: con-

filio plurimum valebat: ac ita manu promptus erat vt nemo veteran⁹ eo pugnatior haberetur. Justicia autem & clementia ita insignis habebatur: vt difficile iudicaretur vtrū in re maiorem laudem mereretur. Huic aūt in regno Aldeprandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto Rachis dux omnium suffragijs rex decernitur. Uir certe omni laude dignus: si vitā eius: si mores: si animi integritatem inspicis. Redintegratum quoq fedus cum hoc rege a pontifice est missis legatis: quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime concessit. Postq̄ vō regni sui animum rex diuino numine tactus: spreto regno vitam monasticam amplectitur. vxorem & filios. vt idem ipsi facerent adhortatus. Huius quidem frater Aistulphus regnum occupat: qui ob astutiam ingenij & ferocitatem animi omnibus arma intentabat maxime vō pontifici & romanis: quorum ditionem sibi vindicare armis conabatur. Interea vō Carolus marcellus graui morbo correptus suadentibus amicis regna a se armis occupata filijs suis diuidit. Nā Carolo magno maiori natu Austria & Sueuia: Pipino vō iuniori burgundia & pars Frācie obtigit. Moritur autē Carolus vir animi magni & sapientie singulari villa Carisiaco apd̄ Jsarim fluuium anno magistratus sui (quē maiorem domus vocant) quinto & trigesimo sepelliturq Parisijus ī basilica dionisij martiris. Habuit & alium filium Carolus ex prima vxore ortum: quem Griphonem appellabant: cuius cum nomine etiam moēs conueniebant. Rapere enim ex alieno consueuerat vnde & bella fratribus intulit: & saxones gentem ferocissimam contra eos solicitauit. Carolus autem & Pipinus hostili manu prouinciam saxonum ingressi. Theodoricum gentis principem in deditionem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens. Carol⁹ magn⁹ Romam venit. ibiq dimissa imperiorum & regni gloria in montem Cassinatem ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur: vbi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidius: legatos suos ad pontificem mittit: eumq rogat: vt regnum Francie sibi auctoritate sua confirmet. Annuit pontifex eius postulatis accepti beneficij. & veteris beniuolentie memor: que inter pontifices & principes huius familie intercesserat: atq itaq eius auctoritate regnum Francie Pipino adiudicatur: anno domini septingentesimoquinquagesimotercio: ex maiore nanq domus: qui post regem summus erat: apud francos magistratus regis Francie deinceps a Pipino secundo eiusq familia originem habuere. Ferunt Carolum: quem diximus monachi habitum sumpsisse: ex monte Cassino cum alijs monachis ad Zachariam pontificem venisse. ab eoq precibus obtinuisse: vt eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatum: quod tum in floriacensi monasterio regni Francie collocatū fuerat. Annuit istorum p̄cibus pontifex: & litteris Pipinum adhortatur: vt patiat monachos sancti Benedicti corpus repetere. Quod quidem rex haud ḡuate concessit: quia inde furtim ablatū a monachis quibusdam senserat. Zacharias autem pace iam vbiq parata: multas basilicas ruinam minantes restituit. Porticum quoq & turrim ante basilicam lateranensem a fundamentis erexit: vbi & cācellos & portas eneas extruxit. Jn ipso frontispicio porticus vrbis terrarum imago descripta erat: sanctorū imagines vetustate exoletas renouauit. Lateranenses edes auxit & exornauit. Bibliothecam beati Petri restituit. Uectigal preterea vnicuiq basilice assignauit: vnde oleum pro lampadib⁹ emeretur. Condonauit & vestem altari beati Petri auro gemmisq distinctam: qua depicta inerat hiesu christi natiuitatis. Jdem quoq basilicam beati Georgij in velabro condidit. eoq loci caput ipsius sācti collocauit. Edificauit & oratorium beate Cecilie via Tyburtina quinto ab vrbe miliario. Huic autem basilice oratorium quoq addidit in honorem beati Cyri abbatis: addidit: & fundos vnde sacerdotes viuerēt. Restituit & tectū Eusebij martiris quod suo tēpore corruerat. Constituit item vt Bucellarij quotidie elemosinas e leteranensi palatio cuiusuis generis preberent. Uenetis preterea inhibuit sub anathematis pena: ne seruos christi signo notatos saracenis & gentilibus venderent: vt mercatores facere consueuerūt. Postremo vō ne litteras in tanto rerum fastigio eum pretermisisse arbitreris: quattuor libros Gregorij in dyalogo e latino ī grecū transtulit: vt haberent greci vnde beneuiuēdi rationem perdiscerent. Cum vō ita sācte & integre populum dei annis decem: mensib⁹ tribus cum maxima omnium beniuolentia gubernasset: moritur ac sepelitur in basilica Petri idibus martijs. Eius autem ex morte episcopatus tum vacat dieb⁹ duodecim.

92 Stephanus .ij.

Stephanus secundus: natiõe romanus. patre Cõstantino: per gradus ecclesiasticos ad pontificatũ peruenit: licet defũcto Zacharia Stephanũ quendam presbiterum romanum pontificez populus statim creasset: quia tercia die pontificatus sui somno excitus. duz res domesticas disponere incipit: morbo apoplexie correptus interijt. Post hunc vero cleri ac populi ↄsensu i templo sancte dei genitricis ad presepe: Stephanus secũdus põtifex creatus. humeris oĩm (adeo erat oĩbus gratus) in basilicam saluatoris: que etiam Cõstantiniana dicit deportatur: atq͂ inde in patriarchatũ lateranẽsẽ. Erat aũt vir singľaris religiõis & prudẽtie. amator cleri: ecclesiarũ restitutor christiane doctrine diligẽs predicator & scriptor: pater pauperum pupillorũ & viduarũ defensor acerrimus fortissimus & cõstans ĩ rebus agendis: nõ tamẽ pertinax. Placare eũ Aistulphuz romanoruz agros & fines bello vexantez. primo quidem verbis et muneribꝰ conatus est. Nam tributuz sibi rex auarissimꝰ penderi volebat a populo romano quotãnis singulis aureis in capita collatis: vnde pontifex coactus ad externa auxilia ↄfugere: ad cõstantinum impatorez Cõstantinopolitanum legatos mittit: qui auxilium petant cõtra Aistulphum totaz Italiam vexantem quiq͂ iam Rauennam hexarchatus sedez & magnaz partem flãminee ceperat. Uerum cuz id frustra ac sepius tẽptasset: eius rei causa proficisci ad Pipinum regez Francie instituit. Mittit itaq͂ legatos ad regez qui Aistulpho mãdet: vt ei tuto liceat iter facere ꝑ regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipini rogatu. Stephano aũt iam fines regni Francie attingẽti: Carolus pipini filiꝰ. cui postea a rebus gestis magno cognomentuz fuit: ad cẽtesimum lapidez honoris causa fit obuiam. Idez facit & Pipinus tercio ab vrbe lapide. qui ex equo descendens & pedes sanctissimi viri exosculatus est: & a freno equi: quo pontifex vehebatur pedes nũq͂ ipe discessit: donec hominez in vrbem perduxerit: & in cubiculo vbi diuersaturus erat collocaret. Aistulphus aũt veritus: nequid mali ĩ se Stephanus moliretur. Carolo magnũ monachuz ad fratrem Pipinuz mittit: qui eum adhortaretur ne Stephani gratia bellũ longobardis inferret. qui certe nõ modo monacho nõ obtemperat: verum etiam eum in viẽnẽse monasterium relegat: vbi non multo post dolore aĩmi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro ãni tempore belluz geri nõ posset Pipinus veteri amicicie multum tribuẽs legatos ad Aistulphum mittit: qui hominem adhortentur res repetitas reddere: aliter ei se eas bello & armis breui repetituruz. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus: vnde Pipinus apparente iam vere copias ĩ longobardos mouet: premissis leuis armatu re militibꝰ: qui Aistulphi predia e claustris alpium deturbarẽt. In planiciez. deinde Insubrium descendẽs cũ longe ac late oĩa depopulatus esset. nemine obstãte Papiaz lõgobardorum sedem obsidione cingit & oppugnat: defendẽte Aistulpho & qui cuz eo ĩ presidio erant. At Stephanus tot calamitatibꝰ hominis pertinacissimi & prouincialium motus: pacez vltro Aistulpho pollicetur: modo ablata restituat. Accepit tandem cõditiões pacis Aistulphus. & plura etiam q͂ que peterentur promisit iureiurãdo interposito. Hac obrem Pipinus satisfactum pontifici arbitratus. soluta obsidione in patriam reuertitur: relicto Uarreno huiusce pacis arbitro. Eũt Romaz Stephanus & Uarrenus arbitrati Aistulphum ꝓmissa breui prestituꝝ: qui cõtractis celeriter vndiq͂ copijs tumultuario magis q͂ iusto exercitu: eos subsecutus Romã obsidione cingit. ac suburbana oĩa vastat & incẽdit: maiore ꝓpe dãno ex hoc latrocinio accepto: q͂ tricentis iam ãn & quattuor ac quadraginta annis ab inclinatiõe imperij sensisset. Rogatꝰ denuo Pipinus a pontifice vt vrbi Rome perfidia & rabie Aistulphi laborãti opẽ ferret: exercitũ quãta maxime celeritate potest ↄparat. Interim vero Thurci meliores sede expetẽtes: alanos primo: mox Colchos: & armenios: inde mĩoris asie populos postremo persas & saracenos vincũt & opprimũt. ãno dñi septingẽtesimo quinquagesimo quinto. Sunt qui scribant hos fuisse Scythas: ex his presertim. quos Alexãder Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit: hac metaphora vsi: q͂ gentez indomitam in angulũ illuz tanq͂ ĩ ergastulũ inclusisset. Uerum cũ post multas illatas inuicem & acceptas clades: de pace inter saracenas & thurcos ↄuenisset decretũ est: vt thurci qui in Perside habitabant saraceni appellarẽtur: atq͂ ita equiore aĩmo saraceni ĩ asia regnare thurcos passi sunt: & q͂ etiam eos breui accepturos Mahumetanam superstitionem videbant: adeo erant eorum ingenia ad malum prona. Pipino aũt iam in Italiam cum exercitu descendẽti. Gregoriꝰ Cõstãtini

quarti imperatoris protosecretarius fit obuiam. hominem imperatoris nomine admonet ne herarchatum Rauenatem oppressū a longobardis ad se ptinentem: vel pontifici: vel Romanis tedat: si ei cōtigerit longobardos superare: cui Pipinus ita rñdet: se quidem in Italiam ideo venisse: vt et pontifici et populo romano rem gratam faceret: consulturumque eorum commodis quoad eius fieri poterit. Deinde vero Papiam mouens: ita Aistulphum obsidione pressit. vt breui eum coegerit pristinas conditiones pacis accipere. Redditus itaque romanis herarchatus est: quicquid Padum et apeninum interiacet a Placentinis vsque ad stagna venetorum. et quicquid intra Isaurum flumen apeninum: et badriaticum continetur. Addo etiam que Aistulphus de Hetruscis et Sabinis ceperat. Pipinus autem qui ad radices alpium tandiu constiterat: donec deditio fieret: relicto abbate Folcado cum parte copiarum: qui Aistulphum in officio contineret. non prius alpes transcēdit: q̄ intellexit Aistulphum in venatione apoplexia interijsse: nōdum plane deditione facta. Desiderius autem: qui dux Hetrurie erat: copias longobardorum statim vndique ptrahit regnum inuasurus. Idem quoque facit Rachisius Aistulphi frater: quem diximus monachi habitum sumpsisse. Hūc at longobardi oīes p̄ter eos q in hetruria erāt secuti sūt. Vex Desiderius multa pontifici et romanis pollicitus. eos statim in sniam suam trahit: q quidē ꝓpere legatos ad Rachisium misere: atque inter hos Pholcadum abbatem: qui hoi mandarēt: vt ab armis discederet. ac Desiderio obtpaxet. Atque ita Fanētia et Ferraria postremo pōtifici reddita nomē herarchatꝰ cessat. q cētum et septuaginta durauerat ānos a Narsete vsque ad captam ab Aistulpho Rauēnam: Foris itaque pace parta atque aucta: mirumimmodum ecclesie ditione: Stephanus habita sinodo oues suas atque earum pastores recenset: delinquentes castigat seruata clementia: errantes i viam rectam deducit: ignaros docet et admonet quid deceat episcopum: quid presbiterum. quod deniq omnes sacris initiatos proponit. Letanias preterea instituit ad placandam dei iram. Itum est primo sabbato ad sanctam dei genitricem ad presepe: secundo ad beatum Petrum in vaticanum: tercio ad sanctum Paulum via hostiensi. Restituit et basilicas quasdam ab Aistulpho: dum vrbem obsideret comminutas: non tamen recuperauit sanctorum reliquias: quas idem rex Papiam secum detulerat: ibique nō in decore in quibusdam basilicis collocauerat. His itaque artibꝰ Stephanus vir sanctissimus bene de deo: de patria: de ciuibus suis: deque omnibus christianis meritus: pontificatus sui anno quinto mense vno moritur ac sepelitur in Basilica Petri collacrimantibus omnibus: tanq̄ cōmuni parente orbatis sexto kalendas Maij. Vacat tum sedes dies duos et triginta.

97 Paulus.

Paulus natione romanus: patre Constantino. Stephani secundi frater. in patriarchatu mores et doctrinā ecclesiasticam perdidicit: sub Gregorio secundo et Zacharia pontificibus quo in dyaconatus ordinem cum fratre ascitus est: verum mortuo fratre in ipso pontificatu cū successor quereretur: fuere qui Theophylacum archidyaconum proponerent. Fuere item qui dicerent Paulum ob integritatē vite et doctrinam in demortui fratris locum subrogandum esse. Explosō itaque post longā contētionem Theophylaco: solus bonorum oīm suffragijs Paulus pontifex decernitꝰ cō stātini et Leonis temporibꝰ. Erat aūt paulꝰ vir mitissimi ingenij. clementieque singularis et adeo saluatoris nostri immitator. vt nulli vnq̄ malū pro malo redderet. sed contra malos a quibus persepe iniuria afficiebatur in bono vinceret. Hic autem tante pietatis et humanitatis fuit: vt noctu cum duobus et eo amplius tribus familiaribus cubicula pauperum egrotantium circuiret: vnumquenque eorum et verbis et elemosinis ad recuperandam valitudinem cohortatus. Carcerem q̄ frequenter adibat: indeque plerosque ere alieno nexos: persoluto creditoribus precio dimittebat. Pupillos et viduas circumuentas fraude causidicorum tuebatur: et elemosinis sustentabat. Idem quoque cōgregato clero vniuersoque populo romano corpus beate Petronelle petri filie: vna cum sepulchro marmoreo his litteris notato: Petronelle filie dulcissime. ex via appia in vaticanum detulit canentibus (vt fit) sacerdotibus: populoque celebritate agente. Atque corpus ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilice patri dedicate collocauit. Interea vero cū Constantinus imperator sacras imagines vbique demolitus Constantinum regie vrbis epm impietati sue r̄sistētē vberibꝰ necasset: i locūque demortui Nicetam spadonem sui sa

crilegij conscium sufficeisset: pontifex ipse omni ex parte religioni consulēs: nuncios Constātinopolim mittit: qui imperatorem adhortarentur: vt sacras imagines ꝛ statuas restituerent: id si facere recusaret: eidem anathematis censuraꝫ minarētur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax: ꝛ sanas admonitiones contempsit: ꝛ Sabinum bulgaroruꝫ regem in demoliendis sacris imaginibꝫ eiꝰ impietatē imitatū: ī grāꝫ recepit: cū antea bello bulgaros persecutꝰ fuisset. Ascito deinde Leone filio eius nominis quarto in parteꝫ imperij: cui Hirenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimoniū collocaret: fedus cum saracenis inijt: stomachū orthodoxis christianis facturus. Interea vo Pipinus ꝛ Taxillonem Bauarorum ducē suo imperio subijcit: ꝛ saxones in amicitiam recepit: hac tamen conditōe: vt tricentos equites: quotiēs belluꝫ geri oporteret auxilio mitterent: cum Aquitanis diuturnuꝫ ei fuit bellum: quod quidem postremo Carolo adolescenti ꝯmisit: cum ipse senio confectus interesse nō posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonium: Claromontem: ꝛ multa de Aluernis oppida vi capit. At Pipinus: quem diximus annis grauem esse: nō ita multo ptꝰ moritur: duobꝫ filijs Carolo ac Carolo magno ī regno relictis. Sunt qui scribant hꝰ tēpore mortuū esse Aistulphum longobardorū regem: quem diximus multa sanctoꝝ corpora Roma Papiam secū detulisse: coꝝūqꝫ sacella edificasse: ac monasteria virginū: vbi ꝛ filias deo dicauit. Monachos autē sup̄ modum dilexit: quoꝝ etiam in manibꝫ regni sui anno sexto: mēse quinto moriť. In principio regni nimiū ferox ꝛ audax: in fine moderatꝰ Tante p̄terea litterature fuit vt edicta lōgobardoꝝ in leges ꝛ̄tulerit. Huic aūt (vt dixi) Desiderius dux militaris successit lāguescēte iam ob delitias lōgobardoꝝ virtute. Moriť et Paulꝰ ī basilica Pauli via hostiēsi: restitutis q̄busdā ecclijs vetustate collabētibꝫ: pōtificatꝰ sui āno decio: mēse vno: eiusqꝫ corpꝰ magn̄ ac solēni pōpa i vaticanū defert. Vacat tū̄ sedes annū vnum: mensem vnū.

Stephanus. iij.

Tephanus tercius natione siculus: patre Olibo: anno domini septigētesimoseragesimooctauo pōtificatum inijt: vir certe doctus atqꝫ eruditꝰ: ꝛ in rebus agēdis: maxime vo ecclesiasticis strenuus admodum ac constans. Hic enim a teneris annis Romam veniens: mandato Gregorij tercij ī monasterio sancti Chrysogoni rationem bene viuendi ꝛ doctrinam ecclesiasticā ꝑdidicit: accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde a Zacharia pōtifice in patriarchatū lateranensem: cū eius vita ꝛ doctrina ab omnibꝫ probaretur: sancte Cecilie presbiter cum titulo instituitur: quē tamen ꝛ Zacharias ꝛ Stephanus ꝛ Paulꝰ a se nunq̄ dimisere: tāte probitatis erat: ꝛ p̄stantie in agēdis rebus. Mortuo autē Paulo: quem nunq̄ ne in extremo quideꝫ spiritu reliquit. Desiderius: quem ex duce regē longobardoruꝫ creatum esse adiuuante Paulo diximus: liberatus omni metu Pipini morte. Totonem Nepesinum ducem adhortať: vt Constantinū fratrem vi etiam: quādo largitione ꝛ ambitione fieri non posset: pontificem deligat. Is itaqꝫ Romam cum exercitu ꝓfectus: Constantinum fauentibꝫ quibusdā amicis largitōe ꝛ pollicitationibꝫ corruptis pontificem creat. Fuere etiā qui Philippum quēdam huic ꝓponerent: qui statim abdicare se magistratu armis ꝯpulsus est. Cogitur et Gregorius prenestinus epūs: Constantinuꝫ ipsum laicum sacris statim initiare: atqꝫ epūꝫ inungē: cuiꝰ manꝰ ita ob eam rē exaruisse miraculo dicunť: vt eas ori admouere n̄ posset. Cum vo Constantinꝰ munera pōtificatꝰ per annū obstinate exercuisset: tandeꝫ e sede deijcitur a populo Romano ira et in dignitate rei percito: in eiusqꝫ locum omnium suffragijs Stephanus tercius sufficitur. Hanc ob rem Constantinus in basilicaꝫ saluatoris ꝑductus videntibus omnibus: ac sacris canonibus perlectis: vt fieri solet: deposito pontificali habitu magistratu se abdicat: in monasterio vitam priuatam ducere iussus. Tunc vo Stephanus in basilica sancti Hadriani inter tria fora a tribus episcopis consecratꝰ ꝛ ab vniuerso clero ac populo vt verus pōtifex salutatus: ad corrigendos mores quorundam improborum labefactare integritatem ecclesie romane volentium animum adijcit. In dicto itaqꝫ concilio Carolum litteris ac nuncijs adhortatur: vt primo quoqꝫ tempore episcopos quosdam Gallie ad hanc rem doctrina ꝛ integritate morum idoneos Romam q̄ primum mittat. Idem quoqꝫ ceteris principibus christiani nominis scribit. Obtemperarunt omnes mandato pontificis. In lateranensi basilica concilium habetur. Multa inter se de componendis ecclesie rebus collocuti: Constantinum ad se perduci iubent. Nam cum Desiderij longobardorum regis subornatōe ꝛ Pauli cognomento

apbiarte imperatoris Constantinopolitani fraude crebre seditiones in populo romano orirent᷑: qđ Desideri⁹ reuocare aīmos romanorum a Carolo ad imperatorem studeret: et interfecti plerique sunt. ⁊ ꝯstantinus: cui⁹ causa tot mala ꝯmittebantur. ab aduersa factiōe reclamāte Stephano ⁊ indignāte oculis capitur. Sed ire obuiam populo in furorē verso nō licet. Perductus itaque in medium Cōstantinus ⁊ accusatus: ꝙ nullis sacris initiatus sedem apostolicā occupasset: omne crimē in vim populi ⁊ quorundā facinorosorū reijcit: ꝙ se etiam inuitum coegerint pontificatū obire: cum vero in pauimēto pronus ⁊ supplex iaceret veniam petēs: cōmiseratione moti qui aderāt: eum e medio duci iubent. atque ita rem integram in sequentem diem reijciunt maturius cōsulturi qđ in tali re facere oporteret. Uerum Cōstantinus sequēti die in cōcilium rediēs mutata sentētia ostendit. que adhuc egerat maiorum exemplo fecisse: ꝙ et Sergius Rauēnatum archiepiscopus. ⁊ stephanus Neapolitanorum ex laico episcop⁹ creatus sit. Ob hanc vō impudētiā indignati: qui in cōcilio aderāt. eum turpiter eijcientes ad cōponendam rempublicā christianam aīmum adiecere: abrogatis primo Cōstantini decretis. Institutum est aūt oīm cōsensu: ne quisꝙ laicus: nisi per gradus ecclesiasticos ascendēs pontificatum occupare auderet sub anathematis pena. Promulgatum est item: vt q episcopatus dignitatē Cōstantini tempore cōsecuti fuerāt: magistratu se abdicātes ad pristinos ordines reciderēt. Quod si illorum vita ⁊ doctrina a populo probata fuissz placere vt ad sedem apostolicā veniētes denuo ꝯsecrarentur. Idē de pᷣsbiteris ⁊ dyaconis adiudicatū est. Uetitū tñ est ne qui istoꝝ maiores grad⁹ attingerēt. Ueritos credo: ne qt erroris: aut secta aliqua inde orirek tāꝙ ex seminario quodā discordie ac seditōis. Cōstitutū est ꝑterea. vt q Cōstantin⁹ in re sacra egisset: irrita haberent ꝑter baptismū ⁊ chrisma. Postremo vō abrogata synodo constātiniana. qua decretū int grecos fuerat: vt sctoꝝ simulacra ⁊ statue e tēplis abraderēt eijcerētue: ꝯstitutū ē vt eędem statue vbique restituerēt anathematizātes execrabilē ⁊ ꝑniciosā illā synodū: qua dei immortalis cōditio peior ꝙ hoīm fieret. Referre eñ statuas mortaliū bene de repu. meritoꝝ lz: ne ingrati videamur: vtque coꝝ facta emulatōe imitari cogamur: si nō licet: quē sp añ oculos si fieri posset hre deberem⁹: si eius merita erga humanū gen⁹: si nature diuie dignitatem inspicimus. His vō ex sñia pactis decretū est: vt sequēti die supplicationes haberent: quib⁹ ⁊ deo gratias agerēt: ⁊ iram ipius: siqua ex hoīm peccatis cōcepta esset placarēt. Itū est aūt a lateranensi basilica ad sāctū Petrum cum maria omīum religiōe nudis pedib⁹: ⁊ a pōtifice ⁊ ab hoibus qui tū aderāt. Nūc vō adeo refrixit pietas ⁊ religio nō dico nudis pedibus. sed caligati ⁊ coturnati vix supplicare dignāt. Nō flent inter eundum: vel dū sacrificat: vt illi sācti patres: sed rident: ⁊ quidē impudēter: de his et loquor: quos purpura insigniores facit: nō hymnos canūt: id eñ seruile videt: sed iocos ⁊ fabulas ad risū ꝯcitandū inter se narrāt. Quid plura? quo qs dicatior est ⁊ petulātior: eo maiorē i tā corruptis moribꝯ laudem merek. Seueros ⁊ graues viros reformidat hic nr̄ cler⁹. Quid itaꝗ? in tanta licētia mallūt viuere: ꝙ bene monenti: aut cogēti obtempare: ⁊ ob eā rem xpiana religio quotidie in pei⁹ labit. Ad Stephanū virū sāctissimum redeo: q pactis supplicatōib⁹: statim q̄ in ꝯcilio acta erāt: ⁊ voce Apocrisarij ⁊ scripto ꝓmulgauit: penāque anathematis illis ꝓposuit q abrogare auderēt. q̄ in sctā synodo instituerāt. Uex nō ita multo post mortuo Sergio Rauēnatū archiepō. Michael eiusdē eccl'ie scriniari⁹ sedē occupat: nullis sacris initiat⁹ adiuuāte Desiderio rege ⁊ Mauritio Ariminēsiū duce: qs Michael pecūia ⁊ largitōe corrupat: pulso leone archidyacono: quē potissimū cler⁹ expetebat. Ausi quetiam missis ad Stephanū legatis eū pecūia subornare: vt eūdē Michaelē i eccia ꝯfirmaret. q n̄ mō dona reiecit: verũetiā edictū ꝓposuit. q̄ ille anathematis pena notaret: nisi sedem relinqret: quā ꝯtra ius fasque occupauerat. Tādiu tñ vi Rauēnatū eā obtinuit: ꝙdiu aliqđ hūit: ⁊ ꝓphanū ⁊ sacꝝ. qđ Desiderio mūeꝝ cupiētissimo elargiret. Uex cū pōtifex eo legatos suos misisset cū oratorib⁹ Caroli regis ob eā rē in Italiā missis: admonuissetque qđ marie pōtifex expeteret: statim eiecto Michaele Leonē deligūt: quē pōtifex ꝯfirmauit. At vō cum ob hāc rē a Desiderio clāculū vexaret. Carolum rogat Desideriū admōeat vt ab iniuria iferēda caueat. Fecit id Carol⁹ ⁊ qdē ꝑdiligent. retinere tñ hoiem i officio armis nō potuit. ꝙ ei mortuo fre. q secū ꝑib⁹ aīs biēnio regnauerat mlta bella obire necesse fuit. Aqtanos ei. qđ bellū pr ichoauerat. i ꝑtatē suā redegit. guasconos domuit in Aqtana positos. Deide vō trāsmissis pyreneis mōtib⁹. fusis ac fugatis saraceis vsque ad betim flumē ꝑuenit. q̄ nūc in Hispania saraceni Granate se ꝯtinēt. Interi

uero Stephanus pastor quam diligentissimus: et verus Petri successor: ac christi imitator: quarto pontificatus sui anno moritur: mense quinto: die .vij. et .xx. sepeliturque in basilica Petri. Eius autem ex morte dies noue sedes tum vacat.

95 Hadrianus .j.

Adrianus primus: patria romanus: patre Theodoro summe nobilitatis viro: pontificatum iniens nequaquam a maioribus suis degenerauit. Nam magnitudine animi: consilio: doctrina: et sanctitate vite: cum quouis optimo pontifice comparari potest. Cuius amplitudinem Desiderius longobardorum rex veritus: statim de pace incunda et de amicitia mentionem per legatos fecit. Uerum Hadrianus cognita hominis perfidia plusquam punica in aliud tempus pacem distulit. Interea uero mortuo Carolo magno: Berta eius coniux Hildegradi Caroli vxori ob amplitudinem mariti inuidens: Adoarij cuiusdam consilio vsa: cum filijs ad Desiderium regem in Italiam confugit: qui eam perbenigne suscepit: et quod se tutiorem futurum hac ratione ab impetu gallorum existimabat: et quod francos propositis Caroli magni filijs facilius sumpturos arma in Carolum regem: siquid in se moueret abitraret. Uerum cum obtinere ab Hadriano precibus non posset: vt filios Caroli magni reges inungeret: ad vim conuersus in Rauennates mouens ditioni romane obtemperantes: Fauentiam et Comachum vi cepit. Preerat tum Rauenne archiepiscopus et tribuni tres: qui primo quoque tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nuncijs et litteris adhortatus est: vt suis finibus se contineret: nec ditionem ecclesie inuaderet. Deinde uero vbi intellexit cum Urbinum: Senogalliam et Eugubium cepisse: tum magis atque magis minari: cum paulopost affuturum deum vindicem violati federis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat quam pontifici in suas partes transeundum esse. Separare enim hominem ab amicitia Caroli omnino nitebatur: et ob hanc rem cum precibus et pollicitationibus id obtinere non posset: minabatur se vrbem breui obsessurum. Iam enim Spoletum cum Aldagasio Caroli magni filio peruenerat: inde tamen ad vrbem peruenturus (vt ipse dicebat) pacato agmine voti gratia. Uerum Hadrianus redactis in vrbem reliquijs omnium basilicarum que extra vrbis menia habebantur: tres episcopos ad Desiderium misit: qui ei sub anathematis pena minaretur: ne vllo modo fines romanos attingeret. Rex igitur veritus ne iram dei incurreret in Cisalpinam statim rediit. Interea uero Carolus ab Hadriano de iniuria sibi illata certior factus: desiderium per legatos admonet: ac frustra quidem: vt res iniuria ablatas pontifici restitueret: aliter se breui cum exercitu affuturum vt quod sponte nollet: id vi facere cogeretur. Utrinque igitur magni parantur exercitus: sed Carolus mira celeritate vsus: premissa parte copiarum qui transitu alpium iouis montem occuparet: cum reliquo exercitu per montem Cinisium in Italiam descendit: fusoque ac fugato Desiderio obuiam facto omnia longe ac late populatur et capit. Desiderius autem desperatis rebus tanto accepto incomodo: Papiam se recepit: vxore ac liberis Ueronam missis. At spoletini: Reatini ac longobardi omnes qui eas regiones incolebant: audita Desiderij calamitate Romam venientes: se ac sua omnia Romani pontificis fidei committunt: adhibito iureiurando deposito capillo et barba: quod apud eam gentem maximum vero deditionis signum erat. Horum secuti exemplum Anconitani auximates firmani pontifici se ac sua libere dedunt. Longobardis autem ad suos redire nolentibus vaticani sedes ad incolendum concessa: quo postea ex tota Italia multi sue gentis confluxere istorum exemplo permoti. At Carolus relicto Bernardo patruele suo in obsidione Ticinensis vrbis: cum parte copiarum Ueronam proficiscitur. Que quidem ciuitas haud ita multopost inclinante in partes francorum: Berta ac Caroli magni filijs deditionem fecit. Aldegisius uero Desiderij filius inde abiens: ad imperatorem Constantinopolitanum confugit. Carolus autem acceptis in deditionem omnibus ferme transpadane Italie vrbibus Romam petit: vna cum pontifice resurrectionis festum celebraturus: cui iam vrbi appropinquanti ad tria milia iudicum honoris gratia occurrisse Bibliothecatius scribit: iudices eos vocans: qui nequaquam sordidis artibus impliciti essent. Expectabat hominem Hadrianus cum clero suo in gradibus sancti Petri: quem quidem accedentem mira beniuolentia complexus est: nec retinere eum potuit: quo minus pedes suos exoscularetur. Inde post datam acceptamque salutem basilicam ingressi: cum ad altare apostoli simul peruenissent: iurarunt mutuo Carolus ac pontifex romani ac franci: et perpetuam se amicitiam seruaturos: et communes eorum hostes fore: qui alteram partem lacessissent. Urbem deinde ingressus: omnes basilicas pie admodum et religiose inuisit: ac mu-

neribus quibusdam ornauit. Hadrianus vero
quartus posteaꝙ vrbem ingressus fuerat: qd
dono pater Pipinus Gregorio tercio dede-
rat: eadem ipse amplioribus priuilegijs ꝯfir-
mauit iureiurando interposito. Que quidē
(vt Bibliothecarius refert) hec sūt quicqd
in Lyguria ab vrbe luna iam pridem euersa
vsq ad alpes Italie fines ptinet: huic ditio-
ni additur: ⁊ Corsica insula: ⁊ quicquid Lu
cam ⁊ parmam interiacet. Additur ⁊ Foro-
iulij cū hexerchatu Rauennatū cumq bene-
uentano ⁊ Spoletino ducatu. His aūt rebꝫ
ita compositis: Carolus cum bona Hadria
ni gratia in transpadanā rediens: sexto mē
se posteaꝙ obsideri cepta est. Papiā deditio-
ne occupat. In Desideriū aūt clementia vsꝰ
hominem spoliatū regno: nō etiā vita Lu
gdunum cum vxore ⁊ liberis exulatum mit-
tit. Versus deinde in Arichim beneuentanū
principem Desiderij generum: qui eius furo
res iuuerat: hominem pacē petere breui coe
git duobus filijs obsidibꝫ datis. At vero dū
iter in Cisalpinam facit: ad Cassinū diuer-
tens religionis causa: omnia monasterij do-
na ab alijs principibus diuo benedicto data
ꝯfirmauit. Atq ita sedatis in tota Italia re
bus: propositisq Cisalpine firmissimis presi
dijs: cum magna preda ⁊ gloria in patriā re
uertitur: Caroli fratris vxorem ⁊ liberos se-
cum ducens: quos quidem sp in honore ha-
buit. Paulum quoq longobardum aqui-
leiensis patriarchatus dyaconū Desiderio
ob doctrinam ⁊ ingenium admodum carum
secū in Galliam ducens: libertate donauit:
in precioq aliquādiu habuit. Verum cū po
stea ꝯperisset hominē Desiderij libertatē q̄
rere: eum in Diomedis insulā relegauit: vn̄
post aliquot ānos aufugiens: ⁊ ad Arachim
perueniēs rogatu Adelperge Desiderij filie
⁊ Arachis vxoris. Eutropij hystorie duos
libros addidit a Iuliano principe vsq ad pri
mi iustiniani tpa oīa perscribēs. Mortuo
deinde Arachi Cassinēse cenobium ingressꝰ
reliquum vite sanctissime vsq ad mortē du
cens: sepe ad Carolum regem litteras elegā
tes. ⁊ humanitatis plenas scripsit: ab eodem
q a quo fuerat ob litteraturam seruatus vi-
cissim accepit. Lōgobardi itaq quarto ⁊ du
cētesimo āno postꝙ in Italiam venerant re
gnum amisere: anno domini septingētesimo
septuagesimosexto. Carolus aūt nulla inter-
posita mora in Saxones idolatras: qui ob
eius in Italiam discessum rebellauerant mo
uet: eosdemq: quibꝫ cum ad triginta ānos
bella gesserat: vincit ⁊ fidem christi oīno su-
scipere cogit. Conuersus deinde ī hispanos
a nostra ꝙ fide alienos: Pampalunā ⁊ au-
gustā vi captas militibus diripiēdas cōces-
sit. Neq hispanis pacem ⁊ quietē daturus
erat: nisi ipsi quoq integre fidē christi rece-
pissent. In Galliam vō tuū quoq rediēs re-
bus ex sentētia gestis: dum pyreneos trāsit: ī
Guasconum insidias incidit, quo in prelio
licet se acriter tutatus sit: Anselmū tamē et
Egihardum summos in bello duces amisit.
Sūt qui eo quoq prelio cecidisse scribāt Ro
landū Caroli ex sorore nepotem post editā
ingētem hostium cedē ⁊ stragē. Perierit ne
siti vt aiūt an vulnere haud satis ꝯstat. Va
scōes vō tandē a Carolo superati: defectiōis
ac perfidie meritas penas dedere. Mouet
bellum in frācos Tarillo Baiouarie dux
Desiderij gener: solicitatis hunnis: qd qui-
dem celeritate sua prius pene Carolus cōfe-
cit ꝙ incohoatum sit: huic quoq pacem nō ne
gauit: acceptis prius obsidibus. Dum hec ī
Gallia gererētur: Cōstantinus ī oriente im-
perator elephātie morbo correptus: vnde for
tasse nata est illa de lepra magni Cōstantini
vana opinio ob similitudinē nomīs: moriēs
Leonem quartū imperatorē reliquit: qui
adeo gemmis delectatus est. vt direpto sacra
rio sācte Sophie coronā magni pōderis ac
precij sibi cōstituerit: qua quidē ita frequen
ter vtebatur. vt aut propter pondus: aut ob
frigiditatē lapillorum subito morbo corre-
ptus sit. Idem quoq accidisse nostra etate
Paulo scdo putauerim: qui adeo his mulie-
ribus delinimētis delectatus est. cōquisitis
vndiq magno precio gemmis: ⁊ exhaustu pe
ne ecclesie Romāe erario. vt quotiēscūq in
publicum rediret. Cybeles quedā phrigia
ac turrita non mitrata videretur. Hinc ego
ortā tū sudore prepiguis corporis. tū gem-
marū pōdere apoplexiam illam puto. qua
correptꝰ subito morbo interijt leone itaq mor
tuo. Hirene eius vxor ⁊ filius Cōstantinus
sextus imperiū accipiētes. cōcilio trecētorū
⁊ quinquaginta episcoporū in Nicena vrbe
secūdo habito instituere. vt qui sacras ima-
gines delēdas diceret. perpetuo anathemate
notarētur. Quam quidem cōstitutionē Cō
stantinus adolescens patris flagitia secutus
quorundam improborū suasu. nō ita multo
post ⁊ abrogauit. ⁊ matri omīno administra
tionem imperij abstulit. Repudiata deinde
vxore. Theodorā eius ancillam corona im-
perij augustiorē redditā in suos complexꝰ
traduxit. Subornauit et duces suos. quos ī
Italia habebat contra finitimos. hos qdem

vnico nūcio/sua auctoritate Carolus in officio continuit: qui tum in sclauos et hunnos (quos vngaros merito dicemus) copias mouerat: quod horum incursionibus circa Danubium vexarentur omnia: quibus certe per domitis in Franconiam duxit maiorum suorum natale solum: vnde franci nomen sūpsere: qua quidem i prouincia haud magno negocio in potestatez suam redacta: biēnio post Theophilacius et Stephanus episcopi insignes Hadriani nomine synodum francorum germanorūq episcoporum habuere: in qua et synodus (quam septimā greci appellabāt) et heresis feliciana de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus vo opera et auctoritate Caroli a terrore bellico securus: ad exornandam vrbem sacrasq basilicas animū adijcit. Nam et corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit: et altare Petri pallio exornauit auro intertexto: i quo depicta historia inerat: quēadmodum angelus beatū Petrū e vinculis liberauerat. Restituit itē et strauit marmoribus Pauli apostoli atriū: iam antea vetustate collapsum. Instituit item vt singulis diebus centum pauperes i atrio lateranensi pascerētur: in quo etiam discūbentes pauperes picti cernebantur. Restituit preterea magna impensa aqueductus quosdam et vetustate et hostiū maleficio collapsos. Alphentinum potissimū ductum iam antea ab Augusto via claudia ex lacu alphētino duobus ac viginti milibus passuum in subiacentem transtyberinā regionem magis ad vsuz ortorum naumachie thermarumue q̄ ad potum: cum aqua illa insalubris haberet. Sabatinum vo ex lacu sabatino nomen ducens quem quidem lacum alio nomine angularez appellant: a tribus angulis: quos pre se fert via aurelia in vaticanum duxit: vt eo vterentur sacerdotes beati Petri: tum ad vsum basilice: tum ad lauādos christi pauperes: qui in pascbate elemosinam accepturi lauabant ad imitationem apostolice doctrine et religionis. Molendi quoq vsum ea aqua interdū prestabat: e ianiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacum angularem etiaz appellatum fuisse declarat emptō Pole rutilie que fundum hac ratione in ripa lacus sabatini vel angularis emit: vt quicquid agri exhausto lacu desiccaretur: id fundo Pole adiudicaretur quaq̄ versum fundus tenderet. Restituit et Iuliam a duodecimo lapide via latina in vrbem ductam: que quidem (vt ait Frontin⁹) tepule ex agro tusculano ducte riuum intercipit. Ita vo Claudiam formā reparauit via sublacensi conceptam ad trigesimum moctauum lapidem ex duobus fontibꝫ amplissimis: vt eius aque pars in baptisterium saluatoris ad lateranū deriuaretur. Restituit etiam virginis formam ab octauo lapide via collatina in vrbem introductā. Tecta quoq multarum basilicarum ob vetustatem ruinam minantia resarsit. Dum vo his operibus detineretur Hadrianus: adeo immensum exereuit tyberis: vt et portam flammineam a fundamentis euerterit: et pontem Antonini Pij: quem olim sublicium vocarunt: inter Ianiculum et auentinum et multa vrbis edificia demolitus sit: secum et arbores et segetes et vrbis ornamenta trahens. In tāta autē calamitate hac diligentia Hadrianus vsus est: vt per vicos nauiculas mitteret: vnde cibaria ob excrescentiam aque egredi domo nequeuntibus sumministrarentur. Eos preterea qui tanta calamitate magis ac magis vexati fuerant: et verbis et muneribus consolatus est. Turres et vrbis muros collapsos restituit: centum auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil pretermisit in vita Hadrianus: quod ad bonum principem: ad optimum pontificem pertineret. Nam et religionem christianam: et libertatem ciuium suorum et vitam pauperum: pupillorum: viduarum acerrime tutatus est. Moritur autem pontificatus sui anno tercio et vigesimo: mense decimo: die decimoseptimo: sepeliturq magna cum laude in basilica Petri sexto kalendas Ianuarij.

97 Leo. iij.

Leo tercius: patria romanus: patre Azzupio: pontifex creatur: ac merito quidem. Ab ineunte enim etate ita erat educatus et eruditus disciplina ecclesiastica: vt dign⁹ esset qui ceteris anteferretur. Fuit preterea vir castus: integer: pudicus: facundus. Doctorum virorum ita amator: vt eos vndequaqz ad se premijs alliceret: eorumqz consuetudine mirum immodum delectaretur. Preterea vo egrotos visere: eosqz ad patientiam adhortari: elemosinas indigentibus prebere: desperatos consolari: errantes in viam rectam deducere: predicatōibꝫ: admonitōibꝫ: qbꝫ plurimū ob eloquētiā et doctrinā valebat ei peculiare fuit. ho-

mo certe ita mitis ingenij: vt omnes dilige-ret: neminem odio h̄ret: tardus ad iram: ad miserendum ꝓmpt⁹: insignis pietate: fortis sim⁹ re℞ eccl'iasticaꝝ: honorisq; diuini ꝓcu-rator ꝛ defensor. Creatur itaq; (vt dixi) pon-tifex vno omnium ꝯsensu in natalicijs Ste-phani ꝓthomartiris: sequētiq; die acclamā-tib9 omnib9 ꝑ fauore in sede Petri collocat. Hiisdem vo temporib9 Constantini impato-ris mater Hirene filij flagitia nequaq̄ ferēs impellentib9 q̄busdam ciuib9 Constantino-polim reuertit: ac Constantinum captum oculis in carcerem conijcit: vbi ꝛ merito tan q̄ sacrileg⁹ minimeq; pietatis: quippe q̄ ma-trem relegauerat vitam finiuit. Interim vo cum Carolus multis rebellantib9 vndiq; la cesseret. Pipinum filium in vngaros misit. quos q̄dem ḡuib9 prelijs supatos: tandem ad deditionem compulit. Adelphōsus autē Asturie ꝛ Gallatie rex acceptis a Carolo auxiliarib9 copijs: superatisq; saracenis. Ulixibonam vi cepit: qui vo in presidio bar-chinone erant. Carolo audita Adelphōsi vi ctoria se confestim dedunt. Superantur ꝛ Bauari: q̄ Foroiulianos vexabant ab Hen rico Caroli ꝑfecto. Interea vo Leo tercius dum supplicationes a beato Gregorio insti-tutas Rome agit cum populo ꝛ clero Pa-schalis p̄micerij ꝛ campuli presbiteri frau-dib9 apud edem beati Syluestri captus. ac pontificali amictu priuatus: multisq; verbe rib9 adeo cesus: vt oculis ꝛ lingua captus pateret: in monasterio sancti Herasmi in vincula conijcit. vnde postea albini cubicu-larij industria custodes fallens in vaticanū sese ꝓripuit: ibiq; tamdiu latuit: quoad Ui-nigisius Spoletinoꝝ dux clanculum accer-situs. eum incolumē Spoletum ꝑduxit: co-hortib9 militum in itinere stipatum: ne ali-qua in hostium vi obrueret. At seditiosi cū seuire i Leonem ꝛ Albinum non possent: eo rum domos a fundamentis diruunt. Idem q̄ (adeo audaces erant ꝛ temerarij) ad Ca-rolum: q̄ tum bellum contra Saxones gere-bat: q̄ Leonem ꝓfectum intellexerant: accu-sandi hominis causa ꝑuenere. Uerum Ca-rolus reiecta in aliud tempus disceptatōne pontificem cum egregio comitatu Romam mittit: se eo breui peruenturum pollicitus componendarum rerum ytalicarum gratia Leoni vo ad pontem miluium honoris ꝛ ḡ-tulationis causa clerus ac populus roman⁹ obuiam factus: virum sanctissimum in vr-bem introducunt. Carolus autem non diu

immoratus per maguntiacos in belgis po-sitos: noricumq; montem in Foroiulij de-scendens taruisinos graui supplicio afficit: q̄ Henricum prefectum occidissent. Creato vo in hui⁹ demortui locum altero: Rauen-nam primo: mox Romam expectatus profi-ciscit. Urbem ingredienti omnia certe: ꝛ me rito quidem honoris genera adhibita sunt. Octauo autem die postea quam vrbem in-gressus fuerat: in basilica Petri astante po-pulo ꝛ clero episcopoꝝ omnium: qui eo ex tota ytalia ꝛ Frantia conuenerat: sententi-as de vita ꝛ morib9 pontificis rogat. verum ab omnib9 vna voce responsum est: sedem apostolicam omnium ecclesiarum caput a nemine (layco presertim) iudicari debere. Omissa autem ob tamgraue responsum a Carolo questione: Leo pontifex qui id iudi-cium maxime expedebat: suggestum conscen dens: ac euangelia in manib9 retinens: iu-reiurando affirmauit se omnium rerum: q̄ sibi obijcerentur insontem esse. Fuit is dies ydib9 decembris salutis anno octingentesi-mo. Dum hec autem Rome agerentur. Pi-pin⁹ mandato patris Beneuentanos duce Grimoaldo finitimos suos vexantes aggres sus: magnis cladib9 ita perdomuit: vt egre se menib9 tuerentur: cui bello Uinigisium Spoletinum ducem preficiens ad patrem reuertitur imperij coronam breui sumpturꝰ. Nam pontifex Carolo optime de eccl'ia dei merito aliquam gratiam relaturus: cum vi-deret imperatores Constantinopolianos egre id nomen tueri: ac ob eam rem vrbem ꝛ ytaliam ipsam magnas calamitates pas-sam: in basilica Petri post solennia sacra: populi Romani scito ac precib9 ipsum Ca-rolum magna voce imperatorem decernit: ac dyademate donat. ter acclamante populo Romano: Carolo Augusto a deo coronato magno ꝛ pacifico imperatori vita ꝛ victoria Pontifex item hominem inunxit vna cum Pipino filio: quem ytalie regem solenni de creto ꝓnunciauit. Accepta itaq; imperij po-testate Carolus: Campulum ꝛ Paschalem coniurationis reos capite plectendos cen-set. At pontifex omni ex parte clemens a Carolo rege tamen obtinuit: vt his vita con donaretur: in Franciamq; tantummodo re-legarentur. Post hoc vo fuere qui Carolo suaderent: vt omnes Longobardos ytalia expelleret. Uerum cum id nequaq̄ tutum vi-deretur: q̄ multis ytalie populis sanguine ꝛ affinitate coniuncti essent: censuere simul

⁊ Carolus ⁊ Leo longobardoꝝ nomen ibi tantummodo remaneret: vbi ea gens precipue sedem habuisset. Pipinus aūt cū in Sānniū redisset: frustra que ꝑ aliquot mēses Beneventū oppugnasset: Theate se ꝯferens oppidum vi captū incedit ac diripit. Inde Ortonam ⁊ Luceriā mouēs: eas ciuitates timore ꝑculsas in deditōem statim accipit: ac Grimoaldum Beneuentanū ducē lucerie capit: qui nō ita multo post dolore aīmi ꝑijt. Interea vero Cōstātinopolitana imperatrix missis in Italiā legatis cum Carolo pacem ⁊ fedus inijt: imperiumq̄ his terminis diuisit vt Hirene ea Italie parte potiret̄: q̄ ad dexteram Neapoli incipiēs: ad sinistram Sipōto (que vrbs nunc Manfredonia dicitur) infero superoq̄ mari clauditur vna cum Sicilia. Reliqua vero Italie pars Carolo ipī ex federe obtigit: ea tñ loca semper excipio: q̄ ditiōis ecclesiastice habebant̄. At Nicephorus patricius egre ferens. Hirene mulieris imperium: cum eam dolo captam Lesbum ī exilium misisset. Fedus iam antea initū ꝑ legatos cum Carolo renouat: qui tum saxones totiens deficientes migrare in Franciā cum vxoribus ⁊ liberis compulit: eos ī itinere cum legionibus subsequens: nequid malefiicij intereundum ꝯmitterent. At leo cum seditiōib̄ sp̄ vexaret̄: ab vrbe discedēs: Mātuam ꝓficiscit̄ ad visendum christi sanguinē qui tum miraculis magno in precio erat. Is aūt a mantuanis ꝑbenigne susceptus approbato christi sanguine ob frequentiā miracula: ad Carolum ꝓficiscit̄: vt hoīem veritatis cognoscende cupidum eius rei certiorem faceret: simulq̄ etiam vt d̄ cōponendis reb̄ italicis inuicem colloquerentur. Rediens deinde in Italiam adiuuante Pipino rege mandato patris: de coniuratis quibusdā ⁊ sediciosis non sine clemētia supplicium sumpsit. Carolus aūt iam senio grauis: cum intellexisset Pipinum quem (vt diximus) Italie regem perfecerat. Mediolani mortuū esse. Lodouicū filiū minorem natu Aquitanie regē ⁊ imperij successorem: Bernardum vō nepotem Italie regem declarat eiq̄ mandat vt Lodouico rebus in omnib̄ obtemperet. Fines imperij hos esse voluit in Galliā: rhenū ac ligerim q̄ in celtis oriens eos a butyrigibus diuidit in Germania vero Danubium ⁊ Sauum fluuios: his aūt prouincijs Aquitaniam Gasconiam: magnam ꝑtem Hispanie. Cisalphinam Galliam: Saxoniā vtrāq̄ Panoniam: Istriam: liburnos addidit: maritima vero Dalmacie imperio constantinopolitano subiecta erant. Rebus aūt ita cōpositis: dū Aquisgrani esset valitudinis causa, ꝓpter aquas calidas: que ibi scaturiunt febre ac dolore laterum moritur: etatis sue anno secundo septuagesimoquinto kalenda ffebruarij: salutis vero anno octingentesimo ac q̄rtodecimo. Eius aūt corpus nullo nō genere honoris adhibito: in templo beate virgīs quod ipē magnis sumptibus Aquisgrani extruxerat sepelit̄: h̄ addito epigramate: Magni Caroli regis christianissimi: Romanoꝝ q̄ impatoris corpus hoc sepulchro conditū iacet. Fuit aūt Carolus: si eius res gestas tū domi tum foris inspicis: tante amplitudinis ⁊ ītegritatis impator vt postea neminē superiorem: nedum parem habuerit. Adeo aūt cū ei per ociū liceret studijs litterarum delectatus est: vt primus (suadente tamen Albino) gymnasium parisiense instituerit. Tres aūt mensas argenteas habuit: quarum vnam (ī q̄ vrbs Constantinopolitana īsculpta erat) basilice beati Petri: aliam (vbi imago vrbis Rome cernebatur) ecclesie rauennati dono dedit. Terciam filijs reliquit: vbi inerat orbis terrarum descriptio. Sunt item qui scribant hanc auream fuisse. At vero Leo pontifex restituto sācti Pauli tecto: quod terremotu conciderat: edificatoq̄ a fundamētis apud sanctum Petrum amplissimo hospitali: q̄d greci xenochion vocant: necnon institutis triū dierum supplicationibus ante diem ascēsionis: quibus prima die ab ecclesia dei genitricis ad presepe: ad basilicam Constantinianam: scd̄a ab ecclesia beate Sabie martiris ad sanctum Paulum: tercia a sancta cruce ī hierusalem ad Laurentiū extra muros ibatur moritur primo ac vigesimo pontificatus sui anno: quo etiam cometes apparuit (vt nōnulli putant) tante calamitatis indiciū. Sepelitur aūt in basilica Petri pridie idus Iunij. Eius in morte sedes tum vacat dieb̄. x.

Stephan⁹. iiij.

Stephanus quartus: patria romanus: patre Iulio pontificatus sui mense tercio ad lodouicum imparatorem in Gallias proficiscitur: q̄obrem autem id fecerit haud satis ꝯstat: Sunt tñ q̄ cōiectant: id ab eo factū ad vitandū seditionē ⁊ reliquias campuliane cōiurationis: que iā inualescebat mortuo Leone. In aurelianis tunc erat Lodouicus imperator cognomento Pius: qui vbi intellexit pontificem aduentare: statim honoratissimum ei queq̄ obuiam misit: maxime vō Teodulfum au-

relianorum episcopum: cum clero ꝛ magna
populi parte. Ipse vo ad primum lapidem
ꝓdiens: cum hominem vidisset ex equo de-
scendit: atq eum data acceptaqꝫ salute cum
maxima veneratōne in vrbem introducit: p̄-
cedente clero ac sepe carmen repetente. Te
deum laudamus. Erat enim Stephanus ex
nobili genere ortus tante doctrine ꝛ integri-
tatis: vt facile apud omnes sanctitatis nomē
nancisceret̄: quippe qui sub duobꝫ sanctissi-
mis viris Hadriano ꝛ Leone educatus: ra-
tionem bene ac beate viuendi didicerat. In
vrbem introductus: sustentante eum impe-
ratore ꝓpter impetum multitudis studio vi-
dendi concurrentis: in regiaꝫ diuertit: vbi ꝛ
sepe cum imperatore de componendis Yta-
lie rebꝫ collocutus est: ꝛ ita se mutuo conui-
uijs excepere: vt raro alter sine altero ꝯuiua-
ret. Retinuisset hominem apud se diuti⁹ im-
perator: nisi tum grauibꝫ implicitis bellis
sese obijcere hosti necesse fuisset. Nam ꝛ va-
scanes ab imperio defecerant: quos breui in
potestatem suam redegit. Britones res no-
uas molientes: armis in officio continuit:
ꝛ conuentu Aquisgrani habito: legatis sa-
racenoꝝ Cesaream augustam incolentium
pacem concessit. Abiturus itaqꝫ Stephan⁹
ad imitationem saluatoris nostri: qui etiam
inimicis pepercit: a Lodouico impetrauit:
vt exulibꝫ omnibꝫ ꝛ captiuis: quos sceleris
conuictos in Leoneꝫ admissi Carolus mul-
ctauerat: redire ad vrbem Romam liceret.
Secum qꝫ detulit crucem magni ponderis
magneqꝫ estimationis: quaꝫ Lodouicus sua
impensa beato Petro dicauerat. At vo san-
ctissim⁹ pontifex ad vrbem rediens: septimo
pontificatus sui mense vita functus: in basi-
lica Petri sepelit̄: Sedes aūt eius morte dies
xj. tum vacat.

98 Paschalis

Paschalis patria Roman⁹: patre
Bonoso: nulla interposita impe-
ratoris auctoritate pontifex crea-
tur: hanc ob rem vbi pontificatum inijt sta-
tim legatos ad Lodouicum misit: q eius rei
culpaꝫ omnem in cleꝝ ꝛ populum reijceret.
ꝙ ab his vi coact⁹ esset pontificium munus
obire. Accepta hac satisfactione Lodouicus
rn̄dit populo ꝛ clero maioꝝ instituta ꝛ pa-
cta ẜuanda esse: cauerent ne deinceps maie-
statem lederent. In conuentu autem apud
Aquisgranum habito Lotharium filiū ma-
iorem natu imperij socium sibi deligens. Pi-
pinum secundum ꝛ Lothario Aqtanie: Lo-
douicum terciū: Bauarie reges appellauit.
At vo cum Bernardus Ytalie rex instigan-
tibꝫ quibusdam epis ꝛ seditiosis ciuibꝫ ab
imperio defecisset: coegissetqꝫ ciuitates quos-
dam ꝛ populos in sua verba iurare. Lodo-
uicum in se concitauit: qui p̄fectos quosdaꝫ
copiarum cum satis valida manu in Ytali-
am misit. Horum vo impetus retardare co-
natus Bernardus in alpibꝫ superat̄. Sedi-
tiones auctores statim capti necant̄. Ipse vo
Bernardus q̄uis supplex veniam peteret.
Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Epi-
scopi auteꝫ tanti mali auctores: synodali de-
creto in monasteria q̄dam relegant̄. Seda-
to itaqꝫ Ytalico tumultu veriusq̄ bello: in
Saxones qui ab imperio defecerant copias
mouet: eorumqꝫ tyrannum Viromarchum
regnum affectantem: ꝛ secū congredi ausum
superat atqꝫ interficit. Deinceps vo Lotha-
rium filium regeꝫ Ytalie declaratum ad pō-
tificem misit: a quo in basilica Petri inungi-
tur: ꝛ August⁹ appellat̄. Interea vo tumul-
tuante Ytalia: ꝛ ad res nouas spectante: cū
Lotharius tantis motibꝫ nequaq̄ se parem
cerneret: maiores exercitus paraturus ad
patrem se contulit. Hanc ob rem Theodor⁹
p̄micerius ꝛ Leo nomendator Rome in la-
teranēsi palatio ꝑ seditionem confossis ocu-
lis necant̄. Fuere qui tantum crimen in Pa-
schalem reijcerent: q ꝗdem in synodo trigin-
ta epoꝝ habita: ꝛ coniecturis: ꝛ rationibꝫ:
ꝛ iuramento a tanto se crimine liberauit.
Accepit hanc satisfactionem Lodouicus: ꝛ
vt Bibliothecarius ait: cum Paschali re-
scriberet: ne deinceps seditio ex re incerta
oriretur: ciuitates Hetrurie imperio subie-
ctas litteris declarauit: Aretiū: Volterras:
Clusium: Florentiam a patre Carolo resti-
tutam ꝛ auctam: Pistorium: Lucam: Pi-
sas: Perusiam: ꝛ Vrbemueterem: cetera vo
ecclesie romane ascribebat. Addidit ꝛ Tu-
dertum in Vmbria ꝛ vltra apenninum flam-
mineam: ac Rauenne vrbis hexarchatum
idem quoqꝫ Bibliothecarius scribit: Lodo-
uicum liberam eligendorum episcoporum
potestatem Paschali dedisse: cum antea ea
quoqꝫ in re imperatores consulerentur:
quam potestatem ab Hadriano pontifice
Carolo concessaꝫ idē auctor refert. Pascha-
lis itaqꝫ quem Stephan⁹ ob eius virtuteꝫ ꝛ
doctrinā: dū viueret mōsterio bt̄i Stephani
martiris in Vaticano p̄fecerat: pōtificatum

inueus: et corpa sanctorum minus religiose iacentia in urbem cum maxima veneratoe introducta honestiore loco recondidit. Et captiuos psoluto creditoribus precio e vinculis liberauit. Idem quoque Paraxedis beatissime xpi martiris templum a fundamentis extruxit. non longe a veteri. quod iam obuetustatē et iniuriam sacerdotum ruinam minabat: quo quidem in templo a se dedicato et persepe celebrauit: et multorum corpa sanctorum collocauit. iam antea in cimiterijs passim et sine veneratione iacētia. Extat et in eadem basilica oratorium beate Agneti dedicatum: quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit. Idem quoque beate Cecilie templum extruxit: quod carmē in apside notatum nunc etiam indicat: eo quoque loci et ipsius virginis et eius sponsi Valeriani: Tyburtij: Maximi martirum: Urbani: Lucij pontificum corpa collocauit: multis additis muneribus et ornamentis ex auro argento et quis genere marmorum. Restituit pterea beate genitricis templum ad psepe vetustate quassum: eiusque apsida in meliorem formam redegit. Qui non ita multo post nullo religionis pietatis: humanitatis: benignitatis exemplo ptermisso: septimo pontificatus sui anno: mense tercio. die decimoseptimo morit: sepelitque in basilica Petri. Uacat tum sedes dies quatuor.

99 Eugenius. ij.

Ugenius secundus: patria Romanus: patre Boemundo: tante religionis: sanctitatis: doctrine humanitatis et eloqntie fuit: vt omnium cōsensu pontifex crearet: eo maxime tempore quo Lotharius in ytaliam veniens magistratū delegit: q populo Romano ius diceret. Romani eñ impante Carolo ac filijs libertate aliqua pt longam et grauem seruitutem vsi sunt. Interim vero Ludouicus cum qdraginta diebus ferro ac flamma Britanniam vastasset: acceptis obsidibus Rothomagum petit: vbi Michaelis Constantinopolitani imperatoris oratores audit: eum consulentes: qd de sacris imaginibus faciendum censeret: abolende ne: an restituende viderent. Hos autē ad pontificem reiecit: cuius maxime intererat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias inuadentes primo quidem repulit: verum cum Naydo Aquitanie prefectus rebellasset. Abdera manni saracenorum regis auxilijs fretus: omittere tantum bellum necesse fuit: hanc ob rem bulgari p Pannonias in Dalmatiam in festo agmine penetrarunt. Sed anteque Ludouicus in Hyadonem mouisset: magnam Hispanie partem deficientibus populis iam occupauerat: dimissa circunquaque classe: que maritimas ciuitates vexaret. Solus autem Bernardus Barchinonensium comes terra marique vexatus: in impatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis et prestantia animi insignis: spretis rebus omnibus humanis: vel potius fortune bonis: ad munificentiam et liberalitatem versus: adeo rem frumentariam curauit: vt nullibi viliusque rome annona venderet. Preterea vero pauperum: pupillorum: viduarum causas et vitam ita tutatus est: vt ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autem genere viuendi: et ante pōtificatum vsus est: et dum beate Sabine in Auentino presbiter esset. quam pontifex in meliorem postea cultum restituit: et dum basilice Lateranensis archipresbiter esset: quo ex loco deinceps tante integritatis et modestie fuit: ad pontificatum omnium suffragijs traductus est. Huius preterea opera et precibus captiui omnes et exules ex Gallia tandem ad vrbem rediere. quos bonis paternis et fortunis omibus spoliatos suis facultatibus sustentauit: et in vita retinuit. Per eum quoque non stetit: quo minus Sico dux Beneuētanus Neapolitanos obsidione solueret: quos tum vehementer premebat. vnde beati Ianuarij corpus Beneuentum transtulit: et in maiori basilica cum desiderio et festo honorifice collocauit. Siconem nanque mouere in saracenos pontifex adhortabat: qui Panhormum in Sicilia iam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu ānis qtuor vixisset. morit pontifex optimus collacrimātibus omnibus. et suam vicem potiusque mortem sanctissimi viri dolentibus: cum mors ei ad filicitatem via optatissima esset: sepelit autem in Basilica Petri aplorum pncipis.

100 Valentinus

Alentinus patria Romanus. patre Leontio: tante virtutis et sanctitatis fuit: vt nondum presbiter sed dyaconus summum pontificatus gradum meruerit. nec mirum quippe cum apud Paschalem et Eugenium viros sanctissimos et doctrinam et rationem bene ac sancte viuēdi a teneris annis vsque ad maturam etatem didicerit. Non ludis: non iocis aut voluptatibus intentus. vt pleriqu omnes adolescentes

facere consueuerunt: sed doctrinam & beate viuendi normam ex lectione veterum: & exemplo sanctorum pontificum sumēs. Fuit p̄terea in homine tanta ingenij dexteritas: tāta eloq̄ntia: vt facile q̄d vellet suaderet & dissuaderet: nil nisi sanum: & q̄d doctrinam sapet ac modestiam p̄ponens. Postremo aūt pietate: clementia: liberalitate: tū in vita priuata: tū in pontificatu nulli maiorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu pontifex creatus: meritis hominum qui tum erāt id fortasse exigentibus: quadragesimo pontificatus sui die moritur: ac in basilica Petri sepelitur: conq̄rentibus omnibus eum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labefactari romana libertas & xp̄iana religio vix poterat. Vacante aūt sede Sicardus dux Beneuentanus: q patre mortuo tyrannicam vitā ducebat. Deusdedit Montiscassini abbatem a quo pecunias expetebat: in carcerem coniecit: quo in loco non sine opinione sanctitatis mortuus est.

101 # Gregorius .iiij.

Gregorius quartus: patria Romanus: patre Johanne: tituli sancti Marci p̄sbiter: eo tempore pontificatum iniit: quo & saraceni Asiam occupantes: ad sancta Palestine loca xp̄ianis aditum interclusere: & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insule magnam partem vastauerunt: occupato (vt dixi) Ponhormo. Nec p̄hibere Veneti potuere quo minus id facerent: eo classe rogatu Michaelis imperatoris Constantinopolitani contendentes. Maior eñ erat Maurorum classis: maiores etiam nauales copie. Crescebat tum res veneta: q̄ originem a venetis omnibus habuerat eo maxime tpe: q̄ hunni Attila rege Agleiam: Concordiam: Altinum: aliasq̄ Venetie p̄uintie vrbes ceperunt ac diruerūt a seuitie barbarorum solis estuarijs & paludibus sese ipsos tuentes. Dux venetorum Justinianus patricius tum erat. cuius nomen ideo commemorare libuit: q̄ suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria a mercatoribus venetis in patriam delatum est. vbi nūc in maxima veneratione habetur: extructo egregio templo in celebriore vrbis loco: multisq̄ denarijs in ipso sacello reconditis. Hinc p̄mū veneti Marci imaginem vrbis patroni in vexillis retulere. At vō gregorius cū intelligēt a venetis barbaros pelli ex insula ñ posse: legatos ad Lodouicum & Lotharium misit q eos rogarent vt p̄mo q̄ tpe siculis auxiliū ferrent. Tergiuersabant hi cum dicerēt id bellum ad Michaelem imperatorem Constantinopolitanum p̄tinē: se tū paratos esse cū impēsa cōmunibusq̄ copijs rem ipsam gerē. Interea vō cum legati ea de re vltro citroq̄ mitterent. Bonifacius Corsice comes cum fratre Bertario & auxilijs q̄rundā p̄lorum Hetrurie classe in Aphricam delati. int Vticam & Carthaginem q̄ter cum hostibus cōgressus: tantam hominū stragē edidit: vt coacti sint Mauri: vt olim a Scipione vexati suos ex Sicilia reuocare: q patrie laboranti auxilium ferrent. Hac igr̄ ratione Sicilia a barbarorum manibus liberata est. Redijt itaq̄ ex Aphrica in Corsicam bonifacius cū classe victrici ingēti p̄da onusta. Sunt q scribant dum omnia vbiq̄ in ytalia pacta essent: Lotharium egreferētem: q̄ Lodonicus Carolum natu minimum: cui postea caluo cognomentum fuit: rebus in omnibus sibi p̄ferret: patri vincula indidisse: nec ita in vlto post eum liberum dimisisse. eaq̄ opportunitate barbaros illectos ex Aphrica cum ingenti classe in ytaliam delatos centumcellis applicuisse: vrbemq̄ (que nunc ciuitas vetus appellatur vt quidam volunt) delesse. Atq̄ inde Romam mouentes: vrbem ipsam cepisse. quod quidem vō dissonum est. De centumcellis non negauerim. Barbaros vō vrbem oppugnare adortus constat. sed Guidone Cysalpine Marchione eam acriter defendente: incensis suburbijs ac Basilicis Petri & Pauli via latina in saltum Cassinatem mouentes: vbi sancti Germani oppidum & monasterium beati Benedicti in mōte positum euertissent iuxta lyrim fluuium ad mare descendentes classe ab Hostia eo auecta Tarentum & Siciliam inuasere: atque (vt dixi) Bonifacij virtutem in patriam a ciuibus bello oppressis reuocati sunt. Crediderim ego tum Bartholomei corpus apostoli ex Lypari Sicilie Beneuentum translatum fuisse a Sycardo Beneuentanorum principe: qui tanto bello interfuit ne sanctissimi apostoli corpus in hostium christiani nominis manus deueniret. Ad Gregorium redeo: qui tante modestie fuit: vt electus a clero populoq̄ Romano: non prius pontificium munus obire voluit: q̄ a legatis Lodouici imperatoris ob eam causam Romam missis: qui diligenter tantam electionem discusserant: cōfirmatus est. Fecerat id Lodouicus non superbia motus: sed ne iura imperij amitteret:

quippe qui natura clemens & humanissimus sit habitus: quique iura ecclesie & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne christi serui ulli seruituti humane subiecti essent: & ut unaquaeque ecclesia suos prouentus haberet: unde sacerdotes uiuerent: ne ob inopiam rerum cultum diuinum desererent: neue ob necessitatem questui sese traderent. Idem preterea octingentesimo ac trigesimo dominice incarnationis anno synodum multorum episcoporum habuit: excogitatam ad honorem dei & utilitatem ecclesiastice dignitatis. in qua quidem constitutum est: ne episcopi & clerici cuiusuis gradus preciosas & exquisitas uestes: utpote sericos & coccinei coloris aut bracteatos ferrent: neue in digitis gemmas: nisi dum presules sacrificant. in cingulis & calceis crepidis aurum & argentum ferrent. que certe procul omni religione sunt: & magne incontinentie ac uanitatis signa manifestissima. Utinam nostris temporibus Lodouice uiueres. Indiget nunc ecclesia tuis sanctissimis institutis tua censura: adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit ecclesiasticus ordo: coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines: quod leue fortasse uideretur: sed equos & iumenta: precedente dum incedunt magno adolescentum & altero presbiterorum agmine subsequente: non in asinis: ut christe nostri dogmatis auctor. & beneuiuendi unicum in terris exemplar: sed in equis ferocibus & phaleratis: ac si ex hoste deuicto triumphum ducerent. De argenteis uasis: & egregia eorum supellectile: deque cibarijs non attinet dicere: cum & Sicule dapes: & Attalica ornamenta: & uasa corinthia: si hec inspicias nullius precij dici possint. Quid uero ex hac intemperantia nascatur dicere pretermittam: ne os (ut ipsi aiunt) in celum ponam. Ad Lodouicum redeo: qui his artibus & humanis & diuinis rebus consulens: imperij sui anno trigesimosexto moritur: sepeliturque meritis in basilica beati Arnolphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius pontifex: nobilitate insignis: sanctitate clarus: doctrina & eloquentia precipuus: diligentia ac solicitudine: tum in rebus diuinis: tum in humanis admiratione dignus. Nam & populi sui commoda mirum immodum curauit: diuites in officio continendo: pauperes pascendo: desperatos solando: errantes sanis admonitionibus in uiam rectam reducendo: ecclesias quam multas uetustate collapsas restituit. Electos in sortem domini doctrina & exemplo: quoad uixit in officio continuit. Transtulit idem sanctissimus pontifex: beati Gregorij corpus: atque eo loci collocauit. ubi nunc iacet magnis adhibitis ornamentis: quo in loco multi temporibus illis religionis: aut uoti causa excubare consueuerant. Ferunt & ob eodem corpora Sebastiani & Tyburtij a cimiterijs: in quibus ante iacebant ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant rogatu Lodouici Gregorium sanctorum omnium celebritatem kalendis nouembris instituisse: eamque rem magnopere a Rabano monacho theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus uir doctus: ut illa maxime tempestate satis ualebat. Commentatus est idem Rabanus: & librum paralipomenon. & machabeos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum: sed is potissimum laudatur: quem habuit in celebritate omnium sanctorum. Moritur autem Gregorius pontificatus sui anno xvj. sepeliturque in basilica Petri: ac sedes eius in morte diebus. xv. uacat.

102 Sergius. ij.

Ergius secundus: patria Romanus: patre Sergio e regione quarta: eo tempore pontificatum iniit. quo Michael imperator constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem os porci appellatum fuisse dicant: & ob turpitudinem cognomenti Sergij nomen sumpsisse eamque consuetudinem ad nostros manasse. ut qui pontifices crearentur: suo omisso maiorum nomina sibi inderent: licet ab omnibus non sit obseruatum: ut cunque est: constat Sergium ex illustri familia ortum: nequaquam a maioribus suis degenerasse: adiuuantibus eius preclarum ingenium: Leone tercio: Stephano quarto. Eugenio secundo: & Gregorio quarto: sub quorum moribus & doctrina ita uixit: ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificium munus obiret. Exarserat tum inter Lodouici filios tantum odij propter imperij diuisionem: ut in antisiodorensi agro apud Frontanicum acerrime a Lodouico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit: quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem uictus Aquisgranum confugit: atque inde quoque deturbatus instantibus hostibus Uiennam cum coniuge & liberis se contulit. Insecuti & eo cum exercitu fratres: ad quos quidem placandos non solum multi regni ipsius proceres: sed ex italia quidam iussu Sergij profecti sunt inter quos Georgius archiepiscopus Rauennas primus est habitus: qui cum secundo prelio apud Lotharium componende rei causa esset: ac fortuna ad Lodouicum & Carolum inclinasset: totum comi-

tatum in plio amittens: eo enim cum tricen-
tis equitibꝰ venerat: vix solus e tanta strage
fuga, plapsus est. At vo hi ꝯmunem totiꝰ re-
gni calamitatem ⁊ interitum miserati: fede-
ra pacis in hunc modum ineunt: vt pars illa
occidentalis regni: q̄ a Britannico oceano
vsq ad Mosam flumen ptinet. Carolo ob-
temparet in eaq et Francoꝝ nomē manet:
vtq Lodouico Germania ꝯtingēt vsq ad re-
ni flueta ⁊ trās renū qcqd genitor possedisset.
Lotharius aūt cum imperij titulo vrbem ro-
mam obtineret cum ytalia ⁊ ea pte Gallie:
q̄ olim narbonensis: nunc romana ꝓuincia
vocat: huic autem addidere eam q̄q ptem q̄
inter Scaldum ⁊ rhodanum fluuios Lotho
ringie nomē accepit a Lothario: vt arbitror
Rebꝰ autem ita ꝯpositis Lotharius Lodo-
uicum filium: quem regni socium asciuerat.
in ytaliam cum ingenti exercitu mittit: huic
socios addidit Drogonem metensem epm:
atq alios viros eccliasticos prudentia ⁊ au-
ctoritate dignos: quoꝝ consilijs vteret. His
autem adolescens nimia felicitate elatus: q̄-
cunq iter facit cedibꝰ omnia ⁊ rapinis va-
stat: incendit ⁊ dirruit. Veꝝ cum vrbi appro
pinq̄sset: eiq obuiam honoris causa Romā
ciues ꝓdijssent: deposita ferocitate illa Gal-
lica mitior esse cepit: q ei pter sniam ingredi
vrbem pacato agmine liceret. Prodeunt ⁊
obuiam ad pmum lapidem sacerdotes cum
crucibꝰ: ⁊ hoc cantu Benedictus q venit in
nomine domini osanna in excelsis. atq eum
vsq ad gdus sancti Petri comitant: ibi pon-
tificem offendens mutuo osculo: mutuaq sa
lute data ⁊ accepta ad argenteas portas sil'
ꝑuenere clausas qdem. Tum pontifex: si pa
cato magis q̄ hostili animo ad nos venisti:
sicq ad reipu. xpiane vtilitatem magis respi-
cis q̄ ad voluptatē seuiendi pdandiue: meo
iussu ingredere: sin aliter animatus es: fores
ne tetigeris: nam sup caput ensem habes sce
lerum omnium vltorem. Cum autem bono
animo esse pontificem iusisset: statim eꝰ iussu
fores patuere. Ingressi itaq pariter magna
romanoꝝ ac francoꝝ multitudine tum pce-
dente tum sequente: cum ad altare beati Pe
tri ꝑuenissent: ꝓcidentes simul omnipotēti
deo ⁊ aploꝝ pncipi gr̄as egerunt: q sine vllo
maleficio res ex snia acta esset penthecostes
octaua. Veꝝ cum postea a multitudine mili-
tum suburbia vastarent: parumq abesset qn
vrbem pdandi causa irrumpent octauo ex q̄
venerat die videntibꝰ omnibꝰ q aderant Lo
douicum regem oleo sancto inungit corona
donat. ytalie regem decernit. Ad quem Si-
ginolphus dux Beneuētanus salutandi ho-
minis causa statim venit: q̄ qdem multitudi
ne ⁊ arbores truncate: ⁊ pecora distracta: ⁊
segetes (vt fit) in pabulū equoꝝ succise sunt.
His itaq pontifex qcqd petiere honestum
psertim facile ꝯcessit: quo citius ab vrbe di-
scederent. Unde romani tyrannice immani
tatis metu liberati: sanctissimum pontificem
veꝝ xpi vicarium ⁊ vnicum patrie parentem
pdicabāt. Qui qdem ad ornanda templa cō
uersus: basilicam sanctoꝝ Syluestri ⁊ Mar
tini vetustate collapsam restituit: in eaq vna
cum ipis ꝯfessoribꝰ Fabiani: Stephani: So
therij: Asterij: Cyriaci: Mauri: Smaragdi
Anastasij: Innocentij: Quirini: Leonis: Ar
themij: Theodori: Nicandri corpa colloca-
uit. Struxit ⁊ a fundamentis ad ipsius basi
lice latus in honorem Petri ac Pauli mo-
nasterium: vbi continuo res diuina agebat.
Demum vo sanctissimꝰ pontifex re ecclia sti-
ca bene ac integre gubernata: tercio pontifi-
catus sui anno moritur: sepelitq in basilica
Petri. Uacat tum eius in more romana se-
des mensibꝰ duobꝰ: dies. xv.

103 Leo. iiij.

Leo quartus: patria romanꝰ: pre
Rhadulpho: anno incarnatōnis
octingētesimoq̄dragesimooctauo
pontifex omnium ꝯsensu decernit: ac merito
qdem. Uir eīm fuit in omni vita puata etiam
religione: innocētia: pietate: humanitate: gr̄-
tia: liberalitate: doctrina eccliastica pcipue
insignis. Tante ptera prudentie ⁊ vtutis
fuit: vt euangelij snia spentis astutiam: vbi
oportebat ⁊ colūbe simplicitatem imitaret.
Tam constanti aūt fama impulsus Sergius
secūdus romanꝰ pontifex hoīem totius vtu-
tis exemplar: ex subdyacono psbiteꝝ creat:
eūdemq titulo sanctoꝝ q̄tuor coronatoꝝ pfi
cit. Uñ postea mortuo Sergio ad lateranē-
sem basilicam ductꝰ: ac in sede Petri collatꝰ
vt verꝰ ⁊ dignꝰ pōtifex ab oībꝰ salutat. Exo-
sculati sunt eī eiꝰ pedes: q ꝓpe aderant morē
antiquum suantes. Sunt q arbitrant huiꝰ
sanctissimi viri orōnibꝰ deū pmotū saraceno
rum rabiē naufragio dum onusti pda domū
redeunt ꝯpescuisse. Nam supato apud Ta-
rentum nauali plio Theodorio Michaelis
impatoris duce. ytaliam nemine obstāte lon-
ge ac late populati: captaq Anchona ac di-
repta: vexatoq item Dalmatico sinu: dū leti

domum redeũt: volente deo ,pcellis fluctuum obruunť. Liberat⁹ saracenoꝝ metu Leo: ⁊ sedilia in vestibulo atrij lateranensis posita ex marmore ꝯstruxit: ⁊ solariũ a Leone ter⸗cio incboatũ pfecit. Instituit item pius an⸗tistes: vt quotannis a cũcto clero in basilica Pauli ipsi⁹ apli natali die hora vespertina ce⸗lebraret. Mandauit pterea ne layc⁹ qspiam pbiteriũ ingrederet: duʒ sacra fieret. Habi⸗to etiaʒ suo iussu eisdẽ ferme dieb⁹ supplica⸗tiones ad auertẽdam iram dei: quam freqn⸗tes terremot⁹ p se ferebant. Crucẽ q̃ꝫ quã Ca⸗rolus romanoꝝ impator Constãtiniane ba⸗silice donauerat: furto gẽmis spoliatã mirũ⸗ inmodũ exornauit. Hunc aũt tante sc̃titatis fuisse ꝯstat: vt ⁊ basiliscuʒ ſpentẽ (quẽ latini regulum appellare pñt) suis oronib⁹ e forni⸗ce sancte Lucie v̾ginis in orphea expulerit: cui⁹ alitu ⁊ veneno multi mortaliũ pierant: ⁊ incendiũ illud signo crucis extinxit: qđ diu p domos saxonum ⁊ longobardoꝝ vagatum diui Petri basilice appropinq̃bat. Hoc aũt fa⸗ctum ẽ octaua die ab assumptõe bt̃e dei geni⸗tricis: q dies postea vt fest⁹ celebrat⁹ est ñ lõ⸗ge a basilica Laurentij martiris ex̃ menia. Eo nanꝗ loco ipsi⁹ v̾ginis templũ extabat: cui munificentissim⁹ pontifex multa dona ex argento auroue obtulit. Preterea v̾o opus musiuum basilice sancti Martini ⁊ Sylue⸗stri in montib⁹: incrustationemꝗ pictum a Sergio inchoatam ipse pfecit: vt epigrãma indicat: qđ solum supest: nam pictura iam⸗ pdem corruit: vel incuria hominum: vel ve⸗tustate ⁊ situ. Suo q̃ꝫ iussu crux illa q̃ añ põ⸗tificem a subdyacono ferť ex auro facta: gẽ⸗mis ornať. Nullum genus ornamenti relin⸗q̃ns: qđ ad dignitatem saluatoris nr̃i ptinẽt Restituit q̃ꝫ vrbis menia: ⁊ portas vetustate collapsas. Ad hec v̾o .xv. turres ,pugnacula vrbis a fundamñtis erexit: harꝝ duas pmari⸗me necessarias: hinc dextra: hinc sinistra ty⸗beris amnis posuit infra Ianiculum ⁊ Auẽ⸗tinum ne subuebi naues hostium ad diripi⸗endam vrbem possent. Idem q̃ꝫ sua diligẽtia corpora sanctoꝝ q̃tuor coronatoꝝ inuenit: coꝝꝗ templum in splendidiorẽ formam in⸗staurauit. Sanctos ip̃os sub altari colloca⸗uit Sempronianum: Claudium: Nicostra⸗tum: Castorium. His addidit ⁊ corpa Se⸗ueri: Seueriani: Carpophori: Victorini: Marij: Felicissimi Agapiti: Hyppoliti: Aquile: Prisci: Agni: Narcissi: Marcelli⸗ni: Felicis: Apollinis: Benedicti: Venãtij: Dyogenis: Liberalis: Festi: Marcelli: Ad

didit ⁊ caput sancti Prothi: Cecilie: Alexã⸗dri: Sixti: Sebastiani: Praxedis. At v̾o dũ his reb⁹: vt sanctissimum virꝝ decebat: q̃ di⸗ligentissime vacaret: nunciareťꝗ saracenos cum magna classe diripiende vrbis causa ad⸗uentare: ⁊ neapolitanos ac ceteros illi⁹ ore maritime paulopt⁹ ipsi vrbi auxilio futuros ipse statim cum q̃nta potuit manu Hostiam ,pficiscit: eoꝗ omnes auxiliares copias ꝯuo⸗cat: cum hostib⁹ dimicaturus si copiam pu⸗gnandi fecissent. Suos autem sanctissimus pontifex ad ꝯmunionem pmo adhortat⁹ vbi id obseq̃ntissime fecissent oronem ad deum his v̾bis habuit. Deus cui⁹ dextera beatum Petrum ambulantem in fluctib⁹ ne merge⸗reť erexit: ⁊ coapostolum eius Paulum ter⸗cio naufragantem de ,pfundo pelagi libera⸗uit exaudi nos ,ppiti⁹ ⁊ ꝯcede: vt amboꝝ me⸗ritis hoꝝ fidelium tuoꝝ brachia contra ini⸗micos eccl'ie tue sancte dimicantia omnipo⸗tenti dextera tua corroboreñt ⁊ ꝯualescant: vt de recepto triumpho nomen sanctum tuũ in cunctis gentib⁹ gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi co⸗piam fecit: q ita alacriter pugnam iniret: ac si victoriam certam sibi ,ppositam videret: tandem v̾o pt⁹ longum ⁊ acre certamen ho⸗stes fugant fugantꝗ: multi in ip̃o p̃lio vt po⸗te nauali periere: pleriqꝫ tamen viui capti: ⁊ Romam pducti sunt. Placuit etiam ciuib⁹ romanis quosdam ad terrorem non longe a portu romano furca suspẽdẽ: aduersante ta⸗men Leone ob mansuetudinem ⁊ clementi⸗am: qua potissimum insignis habebať. sed ire obuiam multitudini in tanto presertim furore non licuit. Eorum v̾o opera: qui viui Romam pducti sunt: vsus est Leo in restitu⸗endis ecclesijs: quas ipse Agareni quondaʒ diruerant ⁊ incenderant in extruendis me⸗nib⁹: quib⁹ vaticanum cinxit. Leoninamꝗ vrbem de suo nomine appellauit. Idꝗ potis⸗simũ efficit: ne deinceps hostib⁹ liceret eccle⸗siam beati Petri vna vel leui incursione spo⸗liare ⁊ incendere: vt ante consueuerant. Nõ caruere suis p̃cationib⁹ porte. In ea enim que ad sanctum peregrinum ducit: hec erãt in marmore cesa. Deus qui apostolo tuo Petro collatis clauib⁹ regni celestis: ligan⸗di atqꝫ soluendi pontificium munus tradi⸗disti: concede vt intercessionis eius auxilio a malis nexib⁹ liberemur: ⁊ hãc ciuitatẽ quã nouiter te adiuuante fundauim⁹: fac ab ira tua imppetuum manere securam: ⁊ de hosti⸗bus quoꝝ cã ꝯstructa ẽ: nouos ac multipli⸗

ces habere triumphos. In secundo vo porta
que apud Hadriani molem ad prata ducit:
hec verba inerant. Deus q ab ipso hui⁹ mū-
di principio hanc sanctam catholicā ꝛ apo-
stolicam Romanam eccl̄iam ab hostib⁹ cu-
stodire ꝛ ↄfirmare dignat⁹ es: iniq̄tatis no-
stre cirographum ꝓpitiatus emenda: ꝛ vrbē
hanc quam tuo sancto nomini ꝑ aploꝝ Pe-
tri ꝛ Pauli suffragia nouiter dedicauim⁹:
ab omnib⁹ inimicoꝝ insidijs securam ꝑma-
nere ↄcede. Tercio autē p̄catio erat in frō-
tispicio porte qua ibat̄ ad scolam Saxonū:
his verbis. Presta quesum⁹ omnipotens ꝛ
misericors deus: vt ad te toto corde claman
tes intercedente beato Petro apostolo tue
pietatis indulgentiam cōsequamur: ꝛ vrbs
quam ego famulus tuus Leo quartus epus
roman⁹ te auxiliante meo nomine Leoninā
vocaui: nouoq̄ ope dedicaui: vt secura atq̄
illesa ꝑmaneat: apud clementiam tuam iu-
giter exoram⁹. Hanc autem vrbem p̄mo pō-
tificatus sui anno inchoatam denuum sexto
absoluit: eamq̄ corsis quos saraceni ex insu-
la depulerant incolendam dedit: assignatis
viritim agris vnde viuerent. Sed miror in
portis ipsis aliam nunc inscriptionem legi
versib⁹ hexametris ineptis q̄dem: quos cer-
te Leonis nullo modo esse arbitror: licet sub
eius nomine ferant̄. Ex manubijs vo sarace
noꝝ dona q̄dam: tum ex auro: tum ex argen-
to basilicis romanis obtulit. Sunt q scribāt
eius mandato etiam basilicam sancte Ma-
rie in via noua edificatam fuisse: ꝛ turrim in
vaticano apud sanctum Petrum quam ad-
huc cernim⁹. Fores p̄terea sancti Petri ab
Agarenis direptas ex argēto restituit. Sy-
nodum. vij. ꝛ. xl. epoꝝ habuit: in q̄ ex decre-
tis maioꝝ suoꝝ Anastasium p̄sbiteꝝ cardi-
nalem sancti Marcelli multis criminib⁹ cō
uictum damnat: ꝛ ab eccl̄ia reijcit: eo maxi-
me ꝙ parochiam suam ꝑ annos q̄nq̄ ꝯ cano
nū instituta deseruerit. Colonias p̄terea ex
Sardinia Corsicaq̄ q̄ pulsis saracenis iam
respirare cepant. Hostiam cultorib⁹ ꝓpter in
salubritatem aeris ꝛ freq̄ntes direptiones
vacuam duxit. Lothario postremo egregie
satisfecit: q delatione q̄rundam impulsus ro-
mam venerat: ꝙ intellexerat Leonem trāsfe-
di imperium ad constantinopolitanos ↄsilia
inijsse. De delatorib⁹ in mendacio dep̄hen-
sis (vt par erat) supplicium sumit̄: atq̄ amici
cia inter vtrunq̄ integrat̄. Sunt q scribant
Johannem scotum hui⁹ tempib⁹ fuisse: viꝝ ī
reb⁹ diuinis doctissimum: q in frantiā veni
ens regis Lodouici iussu hierarchiam beati
Dyonisij e greco in latinū transtulit: nec ita
multo p⁹ (vt aiunt) a discipulis stilo ↄfossus
perijt. Tanti sceleris causa nusq̄ tradit̄. Fe
runt item Aldulphum Anglie regem ob re
ligionem insulam vectigalem eccl̄ie romane
fecisse singulis nūmis argenteis in singulas
domos q̄tannis collatis. Morit̄ aūt Leo vir
sanctissim⁹. ꝛ optime de eccl̄ia dei: deq̄ vrbe
roma ac nomine xp̄iano merit⁹: ↄsilio aucto
ritate: diligentia: doctrina: magnificentia p̄-
claroꝝ opeꝝ anno pontificatus sui octauo:
men. iij. die sexto. xvj. kalendas augusti: sepe
litq̄ in Basilica Petri. Uacat tū sedes mē-
sib⁹ duob⁹: dieb⁹. xv.

104 **Johānes. viij.**

Ohannes Anglic⁹: ex Magun-
tiaco oriund⁹: malis artib⁹ (vt a-
iunt) Pontificatum adeptus est.
Mentit⁹ eñ sexum cum femina esset adole-
scēs admodum Athenas cū viro docto ama-
tore ꝓficiscit̄: ibiq̄ p̄ceptores bonaꝝ artiū
audiendo tantum ꝓfecit. vt Romam veniēs
paucos admodum etiam in sacris lr̄is pares
h̄ret: nedum supiores. Legendo aūt ꝛ disputā
do docte ꝛ acute tantum beniuolētie ꝛ aucto-
ritatis sibi compauit: vt mortuo Leone in
eius locum (vt Martin⁹ ait) omnium ↄsen-
su pontifex crearet̄. Uex postea a suo com-
p̄ssa: cum aliq̄diu occulte ventrem tulisset:
tandem dum ad lateranensem basilicam ꝓfi
cisceret̄: inter theatꝝ (qđ collosseū vocant)
a Neronis colosso: ꝛ sanctum Clementē do-
lorib⁹ circūuenta pepit: eoq̄ loci mortua: pō
tificatus sui anno secundo: mense vno: dieb⁹
q̄tuor sine vllo honore sepelit̄. Sunt q hec
duo scribant pontificem ip̄m qñ ad lateranē
sem basilicam ꝓficiscit̄: detestandi facinoris
causa: ꝛ viā illam ↄsulto declinare: ꝛ eiusdē
vitandi erroris causa dum p̄mo in sede Pe-
tri collocat̄: ad eam rem ꝑforata genitalia
ab vltimo dyacono attrectari. De p̄mo non
abnuerim: de secundo ita sentio: sedem illam
ad id paratā esse: vt q in tanto magistratu cō-
stituit̄: sciat se non deū ꝟ hoīem esse: ꝛ necessi
tatib⁹ nature: vtpote egeredi subiectū eē: vñ
merito stercoraria sedes vocat̄. Hec q̄ dixi
vulgo ferunt̄: incertis tñ ꝛ obscuris auctori-
tatib⁹. q̄ ideo ponē breuit̄ ꝛ nude institui: ne
obstinate nimiū ꝛ ptinacit̄ omisisse videar:
ꝙ fere oēs affirmant: errem⁹ etiam nos hac ī
re cū vulgo quanq̄ appareat ea. q̄ dixi ex his
esse: q̄ fieri posse credunt̄. Sunt q dicāt hui⁹
tpib⁹ beati Uincentij corp⁹ e Ualentia cite-
rioris Hispanie ciuitate a q̄dam monacho ī

pagum albiensem vlterioris Gallie deporta tum. Dicunt preterea Lotharium iam grandē natu: sumptu monachorum habitu filium Lodouicum imperatorē reliquisse: qui statim in Germaniam prouinciam rediens: omnes ad arma spectantes sua pñtia in officio ptinuit.

105 Benedictus .iij.

Benedict⁹ terci⁹: patria Roman⁹ prē Petro. merito Bñdict⁹ appellat⁹ est ob sanctitatem vite et rerum diuinarum grām. Sub gregorio eñ militans: cū ab eo subdyaconat⁹ gdum accepisset: ita deinceps vixit. vt mortuo Leone vn⁹ Bñdict⁹ tanti pontificis dign⁹ successor hrēt. Ad hunc itaqȝ pcurrētes oēs tanquam ad vnicū et benignissimū sidus a deo in tras missum eum pontificē decernūt. Qui flens: et deū ac sctos testes faciens: se neqq̄ dignū esse q tante sedi pficeret dicebat. Acclamātibus itaqȝ oibus: et electorum approbātibus: inuit⁹ tandē pōtificiū munus suscipiēs: in atriū lateranēse pducit: et i sede Petri collocat. Inde vo i eq albo sedēs ad ecclīam sancte marie ad psepe duct⁹: ieiunijs triduo et oronibus vacauit: deū rogans vt sibi licēt sancte et integre ecclīam suā gubernare. Eo at pt⁹ die tercium iterum venē oēs: et eius pedes de more osculati sunt. Hi potissimū q Rodoaldi portuensis epi factorum secuti: alium nescio quē vel (vt qdam volūt) Anastasium a Leone pōtificatu deiectū: hoiem ignotum pdie ei⁹ die Bñdicto pferre conati fuerant: sed cognito errore (vt dixi) veniam petētes in sniam bonorum tandē venē et hoiem sanctissimū de more adorarunt. Idem fecē et Lodouici imperatoris legati: ad pfirmandam cleri ac ppli electorum Romam missi. Sequti vo die comitante pplo ad basilicam Petri deduct⁹ vidētibus oibus: vt mos est: et antiq traditio dictat: psect⁹ insignia pontificis suscepit acclamantibus oibus et plaudentibus. Tante eñ mā... suetudinibus fuit: tante digtatis corpe et aio vt tam in magistratu pstitut⁹ quam in vita puata car⁹ oibus et gtus videret. Hic qdem ad cultum diuinū puersus: multas ecclīas vetustate collabentes restituit: et dona pleraqȝ in earundē sacria reposuit. Instituit pterea vt funeribus epi pbiteri aut dyaconi pontifex vna cum clero inteēsset honorādi corpis defuncti et pmēdande aie grā: mādauitqȝ: vt vicissim cler⁹ mortui pontificis fun⁹ celebraret. Ipse vo qd instituit dum in vita esset: non vbis tm̄ sed re ipsa pprobauit. Sacerdotū eñ funeribus semp interfuit. Egrotos pterea inuisit: paupes aluit: despatos et calamitosos psolatus est: viduas et pupillos acerrime tutabatur: His artibus vitam sanctissimam educēs suo magisquam ppli romani tpe morit pontificatus sui anno secundo: mense .vj. die .ix. Sepult⁹ est at añ fores basilice beati Petri apli. Interim vo dies .xv. epatus vacat.

106 Nicolaus .j.

Nicolaus prim⁹: patria Roman⁹ patre Theodorio bene ac sancte a teneris annis educat⁹: pmo quidem subdyaconus a Sergio: mox vo dyaconus a Leone creat. In q ordine adhuc pstitutus nullum genus pietatis omittens. Benedicti corpus suis manibus tumulo collocauit non sine multis lacrimis. At vo cum pacto de more funere creare alterum pontificem necesse esset: cunqȝ ieiunijs: vigilijs: oronibus instarent homines: vt talem a deo pseqerent pontificem: qlem amiserant: in basilica sctī Dyonisij pfessoris atqȝ pontificis (eo nanqȝ ei⁹ rei causa puenerant) pt⁹ longam psultatorum Nicolaum absentem pontificem creant: et fugientem in vaticanum: latitantemqȝ vitandi honoris causa pqsitum in atrium lateranēse pduxerunt: et nolentem etiam in solio apostolico collocarunt. Deinde vo in basilica Petri psecratus: sumptaqȝ de more pontificia corona: multa cum Lodouico Cesare qui tum aderat collocutus est: tum ad pontificatum: tum ad impium ptinētia. Cum vo Lodouicus ipse ab vrbe discessisset: conscendissetqȝ in loco: quem romani quintum appellabant: eo pfectum Nicolaum ferunt: cum pceribus vrbis Rome itaqȝ honorifice susceptū vt imperator ad mille passus pontifici obuiam factus ex equo descēdens eum freno manibus attrectato in castra pduxerit. Erat eñ tante venerationis et maiestatis: tante eloquentie et doctrine: vt ab omnibus tanquam numen coleret. Habito autem simul longo et secreto colloquio post epulas osculoqȝ inuicem dato et accepto: ad vrbem pontifex rediit: quam qdem ex crescentia tyberis ita vexatam inuenit: vt non nisi lyntribus de vico ad vicum transire liceret. Nam et ecclīam sancti Laurentij in lucina: et monasterium beati Syluestri: et totam illam planiciem: que a via lata ad radices tarpeie rupis ad viā argentariam ad anētinū ducit ita occupauerat: vt istae diluuiū vulgo putatū sit. Hac inūdatōne et mul

te domus euerse sunt: ⁊ plures arbores euul-
se: ⁊ sata passim disiecta. Neq; hoc semel eo
anno: sed iter decembri mēse Rome accidit.
Emendare hec damna vel potius delinire pō-
tifex enixus: nullum genus officij ⁊ pietatis in
ciues suos omisit. Interim vero Michael the
ophili filius Constantinopolitane vrbis im
pator legatos cum muneribus Romam misit
q ⁊ limina apostolorum ⁊ pontificem inuiseret.
Hec aūt munera fuere: patena aurea: ⁊ calix
aureus iusti ponderis cum gēmis magne esti-
matōis. Hic est ille Michael: quem postea
Basilius ɔsors imperij factus dolo necauit: vt
solus imperio potiret. Habiti sunt aūt a ponti-
fice pbenigne legati: ⁊ domum vicissim cum
muneribus missi. Nicolaus vero pontificie digni
tati admodum ɔsulēs. Johanem archiepm
Rauennatē ad sedem aplicam pter obiecta
crimina venire recusantem dignitate puauit.
Is autem Papiam ad Ludouicum ɔfugiēs:
ab impatore lr̄as ɔmendaticias ad pontificē
obtinuit: ⁊ legatos q a pontifice impetrent:
vt Johanni archiepo Romam ad cām dicē-
dam tuto pficisci liceret. qd haud grauate pō-
tifex concessit. Johannes autem facta dicen-
di copia in magno psulum ɔuentu in domo
Leonina nil aliud fassus est q se maiestatis
reū eē: ob eam rē ⁊ a pontifice ⁊ ab his q eo i
conuentu aderant se veniam petere. Motus
hac ɔfessione pontifex: ⁊ pcibus q tum aderāt
his ɔditionibus Johannem in grām recipit:
vt se in ɔcilio de heresi purgaret: vtq; qtan-
nis Romam se pfectum polliceret quoad fi-
eri posset. Et ne electos et canonice in flāmi-
nia epos ɔsecrandi facultatem hēret nisi id si-
bi a sede aplica lr̄is concederet: neue eosdem
epos Romam pficisci quotienscunq; vellent
phiberet: vtq; ei nullam exactionem: quam
sacri canones non recipiūt: nullum morem:
nullam consuetudinem introducere liceret.
Postremo vero ei sub anathematis pena man
datum est. ne de bonis eccl'ie qcq immutaret
aut decerneret inconsulta sede aplica: neue
etiā pphana ei recipe liceret: nisi id placere
summo pontifici intellexisset. Has autē san-
ctissimas iussiones tota synodus ita appro-
bauit. vt ab oībus ter acclamatum sit. Rectū
iudicium summi psulis. Justa diffinitio pa-
storis vniuersalis eccl'ie. Salubris institutō
xp̄i: discipulis omnibus placet. Omnes aūt ea-
dem dicimus: eadem sapimus: eadem iudica-
mus. Tum vero Johannes videntibus omnibus:
eadem se pseruaturum iureiurando ⁊ scripto cō-
firmauit. Atq; ita soluta synodo Johannes
Rauennam ad suos rediit: liberatus autem
hac molestia pontifex ecclesiam dei genitri-
cis (que pus antiqua nūc vulgo noua appel-
lat) restituit: egregijsq; picturis exornauit.
Regem bulgarorum cum omni prouintia ad fi-
dem xp̄i lr̄is ⁊ sanis admonitionibus conuer-
tit: eisdemq; bulgaris epos ⁊ pr̄biteros de-
dit: q neophitos in fide confirmarent. pulso
photino: cuius fraude in errorem bulgari di-
lapsi fuerant. Pacem pterea inter Lodoui-
cum impatorem ⁊ Andalisium Beneuen-
tanum ducem ɔposuit. Saracenos Bene-
uentum vsq; aliquando puagatos repulit.
Postremo vero approbante Lodouico impato
re instituit: ne pnceps vllus secularis aut im
pator concilijs clericorum interesse auderet: ni
si de fide ageret: licere tum ac par esse censu-
it. Sunt qui scribant beatum Cyrillum ex
Chersona ponti sancti Clementis corpus
Romam tum detulisse: idq; in ecclesia his
temporibus sancti Clementis appellata: recon-
ditum fuisse: nec ita multo post Cyrillum mor
tuum eo loci sepultum iacere. Nicolaus autem
in omni genere virtutis vnici viri exempli vir
septimo pontificatus sui anno: mense nono:
die. xiij. morit ⁊ ante fores basilice beati Pe
tri ex testamento sepelit. Sunt q scribant post
mortem eius annis octo: mensibus septem. diebus
nouem sedem vacasse.

107 Hadrianus. ij.

Adrianus secundus: patria Ro
manus: patre Talaro epo Ser-
gio pontifici familiaris fuit: a cū
q aliqn denarios qdraginta dono accepisset.
domū rediens dispensatori mādauit: vt eos
pegrinis ⁊ paupibus: q in uestibulo domus sue
stabant erogaret. Facere ille mandata co-
natus: cum videret ne minime qdem pti tan
tula re satisfieri posse: ad Hadrianum redi
ens: rem ipsam exponit. Tum Hadrianus ac-
cepta pecunia ad paupes veniens ⁊ ternos
denarios singulis pstitit: ⁊ totidem sibi rei
familiari satisfacturus reseruauit: admiran-
te dispensatore miraculo rei. Cui Hadrianus
vides inqt q benignus ⁊ largus sit dominus
his psertim: q liberales ⁊ munifici in paupe
res sunt. Hac ⁊ alijs virtutibus tanto in pcio
apud omnes fuit: vt cum de pontifice crean-
do pmo haberet: certatim omnes vnicū Ha-
drianum deligerent: quē etiam ab eccl'ia san-
cte dei genitricis ad psepe ad lateranensem
basilicam nolentē detulere: ac statim ponti-
ficem crearunt. Non est habita in tanto tu-
multu cuiuspiam rō. Hanc ob rem Lodouici
legati q eius rei cā aderant indignati. qd nusq

(vt par erat) dum hec agerent interesse potuissent: et auctoritatem imperatoris in creando pontifice interponere. Legatis autem hac ratione satisfactum est: quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderare non potuisse: eos tamen recte facturos si virum optimum: quem et clerus et populus elegerat de more pontificem salutarent. Fecere id legati: quamquam aperte cernerent clerum et populum eligendi pontificis totam auctoritatem sibi vendicare: ne deinceps principis cuiuspiam nutus expectaretur. Forte etiam: vt libertas ecclesiastica tum inolesceret. Supervenere a Lodouico imperatore littere: quibus romanos admodum laudat: quod summum pontificem sancte et integre creassent: non expectato aliorum voto: qui forte ea in re ob ignorationem personarum minus iudicij habuissent. Qui enim fieri posse dicebat: vt peregrinus et hospes dignoscere posset in aliena repu. quis potissimum ceteris preferendus sit. Id maxime ad ciues pertinere: et ad eos presertim qui cum inglinis familiariter vixere. Hadrianus autem pontificatum adeptus: omnia que ad honorem summi dei pertinerant diligenter circumspiciebat: verbis: exemplo: auctoritate: tum sua: tum maiorum vnumquemque ad bene beateque viuendum cohortatus. Circumuentos etiam aliorum iudicijs et potentia acerrime tutatus est. Haberi enim synodum Constantinopoli passus est: qua et pulsus Photius vir seditiosus: et restitutus Ignatius iam antea iniuria pulsus. Habita etiam in eadem synodo longa contentio est: bulgari ne (quorum legati tum aderant) sedi romane an constantinopolitane subiecti essent. Tandem vero Basilio dicente romane sedi adiudicantur. Quare Hadrianus a bulgaris rogatus: vt virum vita et doctrina insignem in provinciam mitteret: cuius auctoritate et exemplo in fide christi retinerentur. Tres sanctissimos viros eo cum summa potestate misit: qui ecclesias illas ex sententia ad meliorem cultum redigerent. Hi autem fuere Syluester subdyaconus. Leopardus anconitanus: Dominicus taruisinus: qui rem omnem ex sententia pontificis breui composuere. Quamquam bulgari non ita multo post donis et pollicitationibus a constantinopolitanis corrupti: pulsis latinis sacerdotibus grecos receperint: quod quidem seditio multorum malorum incendia inter grecos et latinos suscitauit. Hadrianus vero sese omnibus ecclesie hostibus quoad fieri poterat obijciens: cum mortuo Lodouico Carolum filium inunctur esset: moritur pontificatus sui anno. v. men. ix. die. xij. Eius autem ante mortem et tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit: et locuste gallias mirum in modum vastarunt tam calamitose mortis indicia per maxima.

108 # Johannes. viij.

Johannes octauus: patria Romanus: patre Gundo: inito pontificatus sui Carolum: qui tum Romam venerat imperatorem decernit. Hanc ob rem indignati duo Caroli Lodouici regis Germanie filij: contractis vndique copijs in Ytaliam descendunt patruum Carolum impio simul et vita priuaturi. Is autem tridentinos saltus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans: apud Mantuam valitudine correptus: venenata potione moritur: quam Sedechias iudeus quo medico vtebatur: curande valitudinis causa (vt creditum est) ei dederat. Ea re cognita Johannes pontifex omnibus viribus annitebatur: vt Lodouicus rex Francie Caroli filius imperator decerneretur. Quo minus autem id faceret obstitere romani proceres. Carolum tercium Germanie regem: qui cum fratre Carolo magno iam partem Ytalie occupauerat: imperatorem esse cupientes. In tanta vero seditione cum non desissent: qui etiam Lodouico fauerent pontifex capitur: et in vincula conijcitur. Hanc ob rem non ita multo post adiuuantibus quibusdam amicis e vinculis prolapsus: ad Lodouicum cognomento balbum in Franciam confugit: vbi per annum immoratus et regem inunxit: et controuersias quasdam inter ecclesiasticos ortas sustulit. Nam Gibertus neumanensis episcopus Leonem abbatem possessione monasterij sui vi priuauerat. Erat enim monasterium sancti Petri: in quo beati Egidij corpus quiescebat. Situs autem loci flauianus appellatus est a valle flauiana: quam flauius quondam rex beato Egidio donauerat: is postea eo loci in honorem Petri et Pauli monasterium condiderat. Multis itaque episcopis et iudicibus astantibus pontifex cognita causa Leoni monasterium adiudicat. Arelate hec contentio extincta est. vnde Johannes abiens annuente Lodouico apud Trecas ciuitatem concilium habuit. in quo et multa ad fidem pertinentia sunt instituta: et flandris qui tum primum ex locis nemorosis ad meliorem cultum venerant episcopus datus est. Verum cum ytalia a saracenis vastaretur: cumque iam montis cassini monasterium cepissent ac diripuissent. Johannes romam accitus adiuuantibus principibus christianis agarenorum magnam parte ytalia ac Sicilia expulit. Carolum preterea: quo ei liberius in vrbe viuere liceret: imperij corona donauit: terciusque Carolus appelatus est. Qui postea in normannos mouens. Franciam et Lothoringiam vastan-

tes ita eos pdomuit: vt Rothifredus eorum rex pacem petere et fidem xpi suscipe coact9 sit: quem impator in gratiam recipiens e baptismatis fonte leuauit: vt scribit Anastasi9 q tum in pcio erat romane ecclesie Bibliothecarius: vir sane ita vtraqz lingua doctus vt e greco in latinum et septimam vniuersalem synodum: et hierarchiam Dyonisij Ariopagite: et vitas multorum sanctorum Caroli gra in latinum eleganter et docte transtulerit. Sunt q scribant Carolum ipsum multa monasteria condidisse: ac rem diuinam auxisse Sed hec eius precipua laus: qp multos ad scribendum impulit. Nam et Milo beati Amandi monachus: eiusdem sancti vitam accomodate pscripsit. et Johannes scotus quedam nostre religionis acutissime disputata grauissime composuit. Non caruit etiam hac laude scribendi Johannes pontifex dum adhuc priuatus essz. Dyacon9 enim pmi Gregorij vitam qtuor libris egregie conscripsit. Cum vo in pontificatu annis decez: diebz duobz vixisset morif: et in basilica Petri sepelif.

109 Martinus. ij.

Artin9 secundus: natione Gallus: patre Palumbo: pt9 Johānem pontificatum inijt. Sunt q hunc Marinum vocent: quos ego similitudine scriptionis deceptos puto. Martinus itaqz: cui9 vita ideo breuior est: qz breui tempore in pontificatu vixit: impantibz apud Constātinopolim Leone et Alexandro Basilij filijs: in occidente vo Carolo tercio: quē ab Johanne octauo coronam accepisse scripsim9: quenqz normam nos Galliam infestātes: ita continuis plijs attriuisse: vt eos et fidem xpi: et leges victoris accipe cogēt. Sunt q scribant Martini fraude: vt in formoso dicetur Johannem pontificem ita seditionibz agitatum fuisse: vt ei in vincula coniecto aufugere necesse fuerit. Martin9 autem malis artibz pontificatum adept9. breui morif. Annum em et menses qnqz tantummodo in pontificatu vixit: nil dignum memoria gerens: vel ob breuitatem temporis: vel qp nil tum accidit: quo nomen eius fieret illustri9: vel qp dei nutu malis artibz principatus acquisiti veram gloriam vnicum optimi principis cibum amittunt.

110 Hadrianus. iij.

Adrian9 tercius. patria roman9 patre Benedicto: tanti animi fuit: vt initio pontificat9 sui statim ad senatum pplmqz retulerit: anno domini octingentesimononagesimoqnto: ne in creando pontifice impatoris auctoritas expectaref: vtqz libera essent et cleri et ppli suffragia: qd qdem institutum a Nicolao pmo tentatum potiusqz incohatum dixim9. Illectum credo hac oportunitate Hadrianum: qp Carolus impator ab ytalia cum exercitu discedens in normannos rebellantes mouerat. Fuerat ei in animo gentem ingetam omnino delere. At vo cum id difficile videref: nec fieri sine magna suorum clade posset: partem illā Gallie ad incolendum his concessit: q vltra Sequanam flumen est: queqz hodie a gente ipa. Normandia vocaf. Pendere at quotannis vectigal Regibz Frantie sunt iussi: ne vi sed benignitate impatoris Caroli loca illa obtinuisse viderenf. Interea vo Gulielmus cognomento pius Aquitanie dux: et Aluernie comes: cum stirpe virili careret. Cluniacense monasteriū in fundo paterno Burgūdie pago masticensi magnificentissimis operibz inchoauit eidemqz loco Bernonem abbatem pfecit: designatis puentibz: vnde monachi viuerent. Ante tempus vo Gulielm9 moriens monasterium impfectum reliquit. Elbo comite pictauiense herede instituto: q rem ipam ex testamento curaret. Hadrian9 autem pontifex. de quo clerus pplusqz romanus magnam spem pceperat ob eius vtutem: et magnitudinem animi. anno pmo et mense scdo pontificat9 sui morif: sepelifqz in basilica Petri collacrimantibz omnibz et ingemiscentibz tantum gentem iniq tpe tam repēte sibi ablatum esse.

111 Stephan9. v.

Tephanus qntus. patria Romanus: ex via lata pre Hadriano pontificatum inijt. eo tempe q normanni adiunctis sibi dacis omnem ferme Galliam ruptis federibz vastarunt. Timore vo tante incursionis beati Martini corpus Turonis Altisiodorum deportatum est: et in ecclesia sancti Germani collatum. Accidisse miraculum tum ferunt: orta inter monachos discordia. cui potissimum sancto nomen eccle ascriberef. Hanc ob rem discutiende ambiguitatis causa leprosus in medio vtriusqz sancti collocat9: ea parte sanaf: qua ad Martinum vergebat: conuersus deinde in alterā ptem vtute beati Martini in-

teger omnino redditur. Hoc totũ a Germano hospiti suo tributũ credit: ne ꝺ sanctitate eius ob translationez quicq̄ diminutum videretur. Sunt qui scribant huius pontificis tempore Carolum cognomento grossuz qui iã annis .xij. imperauerat: potestate deiectum ab optimatibus suis fuisse ob segnitiem corporis ⁊ ingenij tarditatẽ: in locũq; eius Arnulphum nepotem suffectum fuisse: qui septimus a Carolo magno imperator ẽ habitus. Hac itaq; perturbatione rerũ illecti hũni gẽs scythica: vt Vincentius ⁊ Martinus scriptores referunt: ĩ pãnoniã inferiorem ad cõsanguineos vngaros descẽdẽtes: pulsis ĩde gepidis ⁊ auaribꝫ ĩpam occupãt: ĩde ĩ Germaniam hostili agmĩe mouentes ad Belgicã vsq; Galliã puenẽ: ferro ac flãma oĩa vastãtes. Stephan⁹ ꝺo ĩ tãta rerũ pturbatiõe sanctitate Luithprãdi ticinẽsis ecclesie dyaconi: valdridi Bauari: Berardi piciauiensis mirifice recreabat. Quorũ vita ⁊ moribus ita christiana fides inoleuit: vt ⁊ monasteria multa ⁊ sacella magnis sumptibus in vtraq; Gallia sint cõdita. Moritur autez Stephanus pontificatus sui anno sexto: die .xj. vacat tum sedes diebꝫ quinq;.

112 Formosus

Formosus portuensis episcopus post Stephanũ põtifex creatur: qui statim inito magistratu ecclesiam Petri principis apostolorũ leui pictura exornauit. Hic aliquãdo Johãnis pontificis seueritatẽ veritus: episcopatũ suũ deserens ĩ Gallias aufugit. Uerũ cũ reuocatus redire abnueret: anathemate notatus. Romam veniẽs omni ecclesiastica dignitate priuatur: prophana ĩdumenta simul cũ moribꝫ assumẽs. Sunt q arbitrãtur hoc ideo formoso accidisse: q̄ eius cõiuratiõis cõscius ⁊ auctor fuerit: qua Johãnes capt⁹ ⁊ in vincula cõiect⁹ ẽ. Hac itaq; cõtumelia mot⁹ Formosus: ab vrbe discedẽs iureiurãdo affirmauit se nunq̄ postea vel Romã vel ad episcopatũ rediturũ. At ꝺo Martin⁹ pontifex Johãnis successor: hominẽ postea iuramẽto solutũ in patriã ⁊ pristinã dignitatẽ restituit: vnde ad pontificatũ nõ ita multo post largitione poti⁹ q̄ virtute cõtradicẽtibus quibusdã assumit. Arnulphus autẽ quẽ septimuz a Carolo imperatorẽ dixim⁹: primo quidẽ strenue sumptis armis normãnos adhuc rebellantes magnis cladibus pdomuit. Uerũ postea nimio successu elatus: ita contumax in omnes tum vel maxime in ecclesiasticos factus est: vt dei nutu pediculari morbo breui consumptus sit. Huius in locũ postea suffectum Lodouicum imperatorẽ legitur: quez tamen nusq̄ habuisse imperij coronam accepimus. Hic autem (vt Martinus scribit) cum Berengario duce Foroiuliano a regibus longobardorum originem ducẽte: ⁊ auitum paternumq; regnum repetente armis decernens: cuz primo quidẽ superat ⁊ vicit. Mox renouato prelio apud Ueronam Lodouicus superatus ingenti suorum clade: capitur ⁊ oculis priuatur. Atq; ita imperiuz quo annis fere centum Frãci potiti sunt: demum in longobardos transfertur: imperante apud grecos Cõstãtino Leonis filio. Uerum nescio quo fato accidisse dicam: vt vna cũ industria imperatorũ simul etiaz pontificum virtus ⁊ integritas defecerit: que quidẽ tempora in felicissima esse arbitror: cum auctoritate Platonis tales soleant esse reliqui ciues quales sunt in rẽpublicam principes. Ad formosum redeo cuius tempora ne omnino infelicissima haberentur effecit Remigij Altisiodorẽsis virtus ⁊ doctrina. Hic enim multa commentatus est: ⁊ scripsit in Matheuz potissimũ ⁊ pauli epistolas. Sũt qui scribant huius interpretationis auctorem fuisse Remigiuz remensem: non autem hunc de quo loquimur: vtcunq; sit constat vtrunq; Remigium doctissimũ fuisse. Formosus autem pontificatus sui anno quinto mense sexto moritur. Uacat tum sedes diebꝫ duobus.

113 Bonifacius .vj.

Bonifacius sextus: natione tusc⁹: in demortui Formosi locum pontifex creatur. Quantuz autem in põticatu vixerit magna cõtrouersia est. Pl⁹ enim alij: minus quidã temporis huic ascribunt. Sentio ego cũ pluribus: qui affirmãt pontificẽ hũc diebus tantũmodo sex ⁊ .xx. ĩ pontificatu vixisse. Hoc (vt credam) faciunt hystorie. in quibus nulla vel parua de hꝰ homine fit mentio. Quo enim mõ fieri posse: vt huius tẽpora sub silentio preterirentur: si annis duodecim (vt quidam referũt) in sede Petri vixisset. Ponere itaq; hũc hominẽ in catalogo summorũ pontificũ istitui: nõ propter res gestas: que nulle sunt. Quid enim geri in tanta breuitate tẽporis potuit. Sed quia legittime ⁊ recte pontifex creatus est. Moritur enim (vt dixi) põtificatus sui die sexto. ⁊ .xxx. sepelit q; in basilica Petri.

Stephanus. vj.

Tephanus sextus: patria Romanus: Anagninus episcopus pontifex creat⁹: tāto odio psecutus ē Formosi nomē: vt statim eius decreta abrogauerit: res gestas resciderit. Licet quidam scribant ipsum Stephanū episcopatū Anagnie a Formoso consecutum fuisse. Sed ego arbitror hoc odiū ex ambitione ortum fuisse cum iaʒ eo deuenissent ecclesiastici: vt nō coacti: vt antea: sed sponte ⁊ largitionib⁹ pontificium munus obirent. Hinc odium ortuʒ est quo etiam in mortuum Stephan⁹ seuiebat: ꝙ ei antea impedimēto fuisset: quo minus optata sede potiretur. Refert Martinus scriptor Stephanū tanta rabie deseuisse. vt habito cōcilio corpus Formosi e tumulo tractum pontificali habitu spoliatum: indutum qꝫ seculari sepulture laicorū mandauerit: abscissis tamen dextere eius duob⁹ digitis: illis potissimū quibus in consecratione sacerdotes vtuntur: in tyberimqꝫ proiectis: ꝙ vt ipse dicebat cōtra iura sacramenti Romaʒ ⁊ sacerdotiū repetisset: quo a Iohāne octauo iure spoliat⁹ fuerat. Magna fuit hec controuersia ⁊ pessimi exempli: cum postea fere semper seruata hec cōsuetudo sit: vt acta priorum pontificū sequentes: aut infringerent: aut omnino tollerent. Quod hactenus certe ab optimis illis pontificib⁹: quorum vitas conscripsimus: alienū fuit. Paulum certe abfuit: quin nostra tēpestate Paulus secūdus venetus Formosi nomē (vt fit) sibi inderet: ꝙ id nomē ei maxime conuenire videretur propter proceritatē corporis ⁊ maiestatē. Quo minus autem id faceret deterruere eū cardinales quidā historie ñ ignari: ne ei post morteʒ id accideret: quod olim Formoso. Tulit id egre Paulus: quia nil ei preter hoc nomen ad summā felicitatē deesse videbatur. Interim vō ignauia pontificū fretus Constantinopolitanus imperator Symbaticū patriciū protospatariū suuʒ in Italiā cū exercitu mittit: qui Beneuentum tercio mēse postea ꝙ obsideri ceptū est. i potestatem suam redegit. Possessum ante a lōgobardis annis. ccc. ⁊ triginta. Uerum anno tercio post Guido longobardus pulsis grecis vrbeʒ recuperat: atqꝫ ita denuo ad lōgobardos recidit. Ad Stephanū redeo: qui pontificatus sui anno primo: mense tercio moritur. Sedes autem eius ex morte trib⁹ diebus tum vacat.

Romanus.

Omanus patria romanus: vbi pontificatū inijt. Stephani pontificis decreta ⁊ acta statim improbat abrogatqꝫ. Nil eniʒ aliud hi pontificuli cogitabant: ꝙ ⁊ nomen ⁊ dignitatē maiorū suorum extinguere: quo nihil potest esse peius ⁊ angustioris animi. Qui enim his artibus nituntur: nulla virtute muniti: eo ꝺ loco abradere benemerētes conantur: quē ipi ob ignauiam ⁊ maliciam attingere non possunt. Neminem siquidem vnꝙ inuenies aliene fame inuidere: nisi qui omnibus probris contaminatus desperat: suum apud posteros celebre nomen aliquādo futurū: hi sunt qui fraude: malicia: dolo: maledicentia ꝺ humano genere benemeritos mordēt: lacerāt: accusant: corrodunt: tanꝙ ignaui canes ⁊ inutiles. nec feris sese obijcientes ob timiditatem: sed vinctas ⁊ caueis inclusas mordentes. Commemorare tamen huius pōtificis nomen libuit: quia de more Petri sedem obtinuit. in qua tercio pontificatus sui mense demoritur.

Theodorus. ij.

Heodorus secundus: patria rōanus: pontifex creatus vestigia seditiosorum sequitur. Nam ⁊ Formosi acta restituit: ⁊ eius sectatores in precio habuit: imperante adhuc in Italia (vt q̄dam volūt) Arnulpho: regnāte i frācia Carolo simplici. Cōstantinoqꝫ Leonis filio orientale imperiū gubernāte. Quo quidē tēpore saraceni Apuliā igressi: occupatoqꝫ sancti angeli mōte. magnā vim hominū ⁊ pecorū cepere. Uerū itali tumultuaria manu cōparata magna ex hostibus edita strage predam recuperāt. Agebanť hec in Italia. cuʒ Gulielm⁹ cognomēto sectorferri Engolosine comes a Carolo caluo originē ducēs. monasterio cartusiensi reliquias sanctorū. q̄ incursionis normānice tēpore inde ablate fuerant. restitui mādauit. Uidebat enim seditionem inter populos orituram quiescentibus iam normannis. nisi in loco pristino reliquie collocarentur. Qui fuerint normanni haud satis constat. Sunt tamen qui dicant eos ex Noruegia in Galliam descēdisse. At Theodorus vigesimo pontificatus sui die moritur. nulla magnopere de se relicta memoria. ob breuitatem temporis.

117 # Iohãnes. ix.

Ohãnes Ron⁹. patria roman⁹: põtifex creatus: Formosi causam in integrum statim restituit aduersante magna populi romani parte: qua ex re tanta seditio orta est: vt Paulũ admodũ ab iusto prelio abfuerit. Is autem Rauẽnam profectus. iiij. 7. lxx. episcoporũ habitu conuẽtu: 7 Stephani res gestas iprobauit: 7 formosi acta restituit diiudicans perperam a Stephano factum: qui censuit eos iterum ordinandos esse: quos formosus ad sacros ordines asciuerat. Hoc tum accidisse putauerim ego: cum quia põtifices ipi a Petri vestigijs discesserãt: tum vel maxime: quia respublica christiana ignauos 7 desides principes habebat: quorum maxime intererat nauiculam Petri fluctibus exagitari. ne si gubernator aliquando resipisceret. pricipes ipos vt malos nautas e repu. deijceret. Deditus erat voluptatibus Arnulphus. nõ multum distabat a suo cognomẽto Carolus rex frãcie quem simplicem vel potius stolidum vocabant. Hac autem opportunitate illecti vngari gens quidem fera 7 indomita hostili manu Italiam primo mox Germaniam 7 Galliam ita inuadit nemine prope resistente. vt ferro ac flamma omnia quoquo proficiscerentur absumeret nulli mortalium etati aut sexui parcens. Preterea vero aphri Calabryã ingressi. cum iam magnam prouincie partem cepissent oppugnarentque. Cosentiam eorum rege in oppugnatione ictu fluminis diuinit⁹ mortuo. passim dilabuntur 7 ad suos redeunt. Deus enim populi sui calamitatem miseratus a principibus terre derelicti. tum dexmum telum suum in hostes christiani nomis dixerit. quod nisi fecisset de nomine italico de ecclesia actum profectum tum putabatur. Adeo socordes 7 nullius pcij homines ĩ pncipatibus tũ erãt. Iohãnes autẽ põtificat⁹ sui anno secũdo die. xv. moriens. nil de se dignum memoria reliquit nisi qd seditiões quasdam prope extinctas reuocauit.

118 # Benedictus. iiij.

Enedictus quartus patria romanus pontifex creatur ob eius humanitatẽ 7 clementiã. Verum nil suo tẽpore gestũ ẽ quod magnopere collaudari possit. Acciderat huic etati. qd alijs ĩterdũ solet vt hominum industria in quouis genere virtutis cõsenesceret nullis chalcaribus adhibitis. quibus hominũ ingenia ad laudem excitarentur. quod fieri a bene institutis populis optimisque pricipibus consueuit. Cõstat enĩ (vt antea dixi) Lodouicũ Arnulphi filiũ imperiũ paternũ repetere conãtem. eo tẽpore Verone captũ 7 iterfectum a Berigario fuisse atque tũ primũ gen⁹ Caroli magni ignauia posteriorũ principũ tã Frãcie qz etiã Germanie iperij titulos amisisse. Verũ ẽ certe quod Crisp⁹ ait. q orta sũt occidũt. q aucta senescũt. Imperiũ ipsum magnũ habuit incrementũ. verũ postea pricipũ ac populi romani ignauia splẽdor ille romani nomis ĩ obscuras tenebras cõuersus ẽ. tũ vel marie vbi remisa exercitatione virtutis voluptatibus se 7 thermis ad effeminãda corpora iuentis tradidẽ. Idẽ etiã accidisse pontificali dignitati dicere possum⁹. Sanctitate enĩ 7 doctrina. q nõ nisi magnis laboribus consumataque virtute cõparantur. pontificũ decus sine vllis operibus. primo quidem auctum est inter tot hostes 7 obstinatos psecutores christiani nomĩs. mox vero vbi cum ipis opibus lasciuire cepit ecclesia dei. versis eius cultoribus a seueritate ad lasciuiam. peperit nobis tanta licentia peccãdi nullo pncipe flagitia hominum tum cohercẽte hec mõstra. hec portenta. a quibus ambitione 7 largitione sanctissima Petri sedes occupata ẽ. potiusque possessa. Hec tum Benedicti laus est. qd in tam corruptis moribus grauiter et constanter vitam ducens. pontificatus sui anno tercio mense quarto morit. Vacat tum sedes diebus sex.

119 # Leo. v.

Eo quintus. cuius patriam historici non ponunt pontificatum adept⁹ a Christoforo eius familiari dominandi cupido capitur. 7 in vincula conijcitur. quod quidem fieri nõ sine magna seditione 7 multorum interitu potuit. Quante enim auctoritatis pontificatus tũ esset vicio priorum pontificum ex hoc vel maxime cõprehendi potest. qd a viro priuato tãta dignitas vi 7 factione vno fere momento occupata est. Verum est certe quod dici solet plus auctoritatis dignitatis ex hominibus capere qz ex dignitatibus homines. vt in cẽsura romana apparuit: q primo vt exiguus magistratus posthabita est. Verum vbi ciuitatis optimates obire munus illud dignati sunt: tantã ei auctoritatẽ tribuere. vt inter optimates infelix pre haberet. qui cẽsoriam

dignitatē cōsecutus in vita nō fuisset. Cristophorus itaq; sedē occupat .xl. Leonis in pōtificatu die: quem ego p̄e dolore animi paulopost perijsse crediderim: q: ab eo potissimum honore spoliatus fuisset: quē ipse vt lupum domi aluerat: vt illud Theocriti enutrito lupos qui te comedant.

120 ## Christopherus.

Christopherus: cuius patria & cognomētū ob ignobilitatē ignoratur. pontificatū malis artibus adeptus male amisit. Septimo. n. mense dignitate ac merito quidē eiectus: monasticā vitam vnicū calamitosorū refugium obire cogitur. In monasteria enim tanq̄ in insulas clerici male de ecclesia dei meriti tū relegabantur. Sunt qui scribant Cristopherū deiectum pontificatu fuisse. Lodouico tercō imperāte. alij hec tempora Beregario ascribunt. quē diximus e duce Foro iuliano imperatorem creatū. q: in Italia oriundus esset e stirpe longobardorū regū. quodq; etiā in eo solo spes vnica imperij collocari tum maxime poterat ob virtutem & nobilitatē. Vt autem credam Berengarium tū imperasse facit. & pontificum qui ante fuere breuis vita. quos tanq̄ monstra quedam e medio breui deus sustulit. & ipsi⁹ imperatoris tempus: qui superato Guidone duce spoletano. interfectoq; Ambrosio comite bergomate quos primo hostes habuerat. accepta a Formoso imperij corona annis .ix. vixit. Quid vero postea Christophero acciderit e pontificatu deiecto in Sergio dicetur.

121 ## Sergius .iij.

Sergius tercius: patria roman⁹: patre Benedicto: pontificatum iniens: basilicam lateranensē q̄ tum corruerat restituit. Cristopherū e mōasterio tractū. in vincula cōiecit. Reb⁹ deide cōfirmatis in Gallias profectus. Lotharij gratia & amicitia fultus. qui tum regnabat in Italiā rediēs. & Cristopherū arctiore custodia reuinxit. & Formosi acta ita improbauit. vt denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit. quos Formosus antea sacerdotali ordine dignos cēsuerat. Neq; hāc quidem ignominiam mortuo intulisse contētus. eius cadauer e sepulchro tractum capitali supplicio ac si viueret afficit. corpusq; ipsum in tyberim proijcit. tanq̄ sepultura & honore humano indignum. Ferunt piscatores corpus ipsum inter piscandum repertū. ad basilicam Petri detulisse. atq; dum fun⁹ celebratur sanctorum imagines que in templo locate erant. corpus ipsum veneratas fuisse. & ob eam rem creditum esse Formosum iniuria quidem tali ignominia affectum fuisse. Sed factū ne sit hoc a piscatorib⁹ haud satis constat. viuente presertim Sergio: qui Formosi factionem persequebatur. q: antea ei impedimento fuerat. quo minus pontificatum consequeretur. Vide queso quantū isti degenerauerint a maioribus suis. Illi enim vtpote viri sanctissimi dignitatem vltro oblatam contēnebant. orationi & doctrine xp̄iāe vacātes. hi vero largitiōe & ābitiōe pontificatū querētes. & adepti. post habito diuino cultu inimicitias nō secus ac sceuissimi quidā tyranni inter sese exercebāt. suas voluptates. postea securi⁹ expleturi: cū nullibi extarent. qui eorū vicia cohercerēt. Crediderim ego Sergiū hoc facere a Lothario cōpulsum. q: Formosi opera a gallis in alienigenas imperiū translatū sit. Sergius aūt his artib⁹ vitam ducens. septimo pontificatus sui anno mense quarto. die .xvj. morit̄. Cū pauloante ignee faces i celo & stelle micantes. discurrētesq; preter cōsuetudinē sint vise. Vnde nō ita multo post vngari Italiā cū exercitu ingressi. multas vicissim intulere accepereq; clades.

122 ## Anastasius .iij.

Anastasi⁹ terci⁹. patria roman⁹. eo tp̄e pōtificatū inijt. q̄ Landulph⁹ Bñuentan⁹ princeps graui p̄lio i Apulia cum grecis decertauit & vicit. Nā Patrici⁹ Leōis Cōstātinopolitani ip̄eratoris dux Italiā igressus. se omnia breui euersurū minabat̄. nisi Leoni ꝑere obtemperarēt. Verū (vt dixi) Landulphi virtute ip̄etū simul cū loq̄citate omisit: quāq̄ vo a Berēgario iā pararent̄ copie que patritio obuiam fierēt. pl⁹ terroris q̄ viriū secū ferēti. Anastasi⁹ aūt a quo nil memoria dignū gestū ē. secūdo āno pōtificat⁹ sui morit̄. & in basilica Petri sepelit̄. Hūc tamen pontificē hac vna in re laudare possum⁹. q: neminē eorū q āte se i pōtificatu fuere ignominia aliq̄ notauēit. t̄ maledicētia ꝓsecut⁹ sit. modeste. n. & itegre vixit. nec i se q̄cq̄ hūit q̄ rep̄hēdi possit.

123 ## Lando.

Lando patria rōan⁹. Anastasio successit. h⁹ aūt vita ita obscura fuit. vt et̄ sint q eū int̄ pōtifices nō numerēt. maxime autem Vicentius historicus. Aliter tamen Martinus & Cusentinus sentiūt horū d̄ numero & Gothified⁹ ē. q scribit Lā-

dum auctoritatem suam interposuisse. quo minus Berengarius ⁊ Rodulphus comi-mitis Guidonis filius inter se decertarent. Sunt qui scribant Rodulphum apud Veronam Berengarium superasse: ac imperio tribus annis potitum esse. Magna enim tum erat inter Italos germanos ⁊ francos de possessione imperii concertatio. Unde et grauissima bella orta sunt: nec extincta sine multorum interitu: omniumq̄ puinciarum calamitate. Annitebantur tamen romani. Italiq̄ imperii nomen ī prouincia retinere obstantibus barbaris omnibus: licet duce ⁊ auctore tam preclari facinoris indigerent extinctis iam nō solum illis preclaris luminibus: que Italiam quondā per totum orbem terrarum illustrarūt: verum etiam sublato omnino ⁊ exciso illo egregio seminario: vnde tam preclare radices pullulabant. Lādus autem sexto pontificatus sui mense: die .xxi. moriens in basilica Petri sepelitur.

124 Johannes .x.

Johānes decimus: patria romanus: patre Sergio pontifice: anno domini nongentesimonono pontificatum iniit. Presul Rauēnas is antea fuerat: episcopatu deiectus populi tumultu. Verū Lando mortuo pontificatum adeptus spiritus militares magis q̄ religiōi deditos gessit. Indigebat huiuscemodi pontifice tum quidē ⁊ ecclesia ⁊ Italia. Nā greci (vt diximus) Landulphi virtute supati: saracenos in Italia vocant: qui ex calabris ⁊ apulis in lucanos ⁊ campanos mouētes: vrbi Rome exitium se illaturos propediem minabantur. Hoc autē periculo motus Johannes: Alberico Hetrurie marchione in auxilium accito. habito delectu cum saracenis confligens ⁊ superans ab vrbis finibus submouit. Verum nil actum ea victoria existimans: nisi fugientes insequeretur: eos ad Lirim fluuium nactus (quem garilianum vocant) apud minturnas tanta clade supat: vt de relinquenda omnino Italia cogitauerint: locaq̄ omnia ferme que in littore Italico obtinebant incēderint. Postea tamē mutata sententia occupato monte Gargano: incursionib⁹ loca circūquaq̄ posita vexabāt. Interim vō Johannes in triumphi modum romam rediens: cum omnia sibi vēdicaret: Alberici odium ita in se concitauit: vt īgens seditio sit orta: qua quidem marchio pulsus Ortam proficiscens oppido munito ⁊ arce: vngaros premiis solicitatos in Italiam vocat: qui certe prouinciam ingressi: plus prope calamitatis Italie intulere q̄ olim saraceni. Pueros enim ⁊ virgines abducebant: grandioribus natu necatis: neq̄ ipsis quidem hetruscis pepercere: quos ex federe alberici intactos esse oportebat. immo vō magis in hos q̄ in ceteros italos seuitum est: incensis ⁊ euersis fere omnib⁹ oppidis que ipsi occupauerāt. Crediderim ego Beregarium: qui tum Cisalpinam tantūmodo tuebatur: hostibus iter in Hetruriam dedisse: modo sine vllo suorum maleficio transirēt. Hac autem dulcedine prede illecti vngari: frequenter deinceps Italiam repetebant. Qua calamitate romani permoti: cum seuire in hostem preferocem ⁊ potentem nō possent. Albericum capiunt ⁊ obtruncant. Johannes quoque seditione militari: maxime vero a militibus Guidonis comitis captus ⁊ in vincula coniectus: ceruicali in os coniecto necatur pontificatus sui anno .xiiii. mense secundo: die tertio. Cuius in locum alter Johānes subrogatur verum quia in sedē occupauerat: e loco statim deiectus connumerari inter pontifices non meruit.

125 Leo sextus.

Leo Sextus: patria romanus: legittimis suffragiis pontifex creatus: nil tyrannicum in vita pre se tulit: integre ac modeste vitam ducēs: ac rei diuine consulens quantum illa tempora in tam corruptis moribus patiebantur. Reuocare enim ciues ad concordiam temeritate. ⁊ stulticia priorum pontificum adhuc tumultuantes: componere res italas: pacare externum hostem: propulsare barbaros a ceruicibus Italie conatus est: quo certe nil meli⁹ aut laudabilius in tam breui magistratu fieri potuit. Septimo enim mense. die quinto decimo pontificatus sui moritur: sepeliturq̄ ī basilica Petri magno sui apud romanos desiderio relicto.

126 Stephanus .vii.

Stephanus septimus: patria romanus: eo tempore pontificatum iniit (vt quidam scribunt) quo vngari Alemaniā Saxoniamq̄ populātes ab Henrico Germanie rege apud morespurgā ingenti clade superati sunt. Ferunt tum etiā Rodulphum Burgundiorum regē in Italiam hostili manu contra Berengariū secūdum descendisse: eumq̄ suorum fraude regno spoliatum ad vngaros cōfugisse: q sumptis

armis. tercio anno post pulsum Berengarium in Italiã cũ magno exercitu duce Salardo venientes. Papiam vi captam: ferro ⁊ igne magna ex parte vastarunt. At vero Itali cũ non satis virium in Rodulpho cernerent. Ugonẽ Arelatensem comitem in Italiam vocant. Huic autẽ non sine contentione tamen Rodulphus cedẽs cuz hostes acriter instarent in Burgundiã sese recepit. Ugo vero non satis his fidens: qui se vocauerant. multos in exilium pepulit: qui quidez ad Arnoldum Bauarorũ ducez confugientes: hominem regnandi cupiduz mouere copias in Italiam propellunt. Descendentem itaq; ex alpibus veronenses statim intra menia benigne ac comiter recipiunt. Verũ Ugo in eum mouens cõmisso prelio hominem superat. Veronãq; statiz recipit. Mortuo autem apud Bauaros Berengario (vt alij volunt) apud vngaros Berẽgarius tercius primi berengarij ex filia nepos in Italiã veniens: anno salutis noningentesimotrigesimoquinto imperio potitur. Sunt autem q hec que scripsi huius pontificis temporibus ascribant. Ego vero ⁊ priorum quorundã ⁊ sequentium temporibus assignanda crediderim: cum ea que breuiter scripsi nõ sine diuturnitate geri potuerint. Sed sati⁹ fuit in tãta scriptorũ varietate ⁊ tẽporũ oĩo aliqd scribere q̃ que sunt aliquãdo gesta ob incertos auctores omittere. Cõsulimus posteritati: nec ita supsticiosi sumus: vt nolimus ea credẽ: q varij auctores sparsiz ↄscripsere. Huius quoq; põtificis tẽpori merito ascripseriz sanctũ Ugibertũ nobilẽ Lothoringie principem: q Gemaltense cenobiuz propria impensa magnis operis breui extruxit. Ferunt ⁊ hac tẽpestate Spireneum Bohemie ducẽ fidẽ christi tum primũ recepisse. Nã duces antea qui Bohemie preerant: nũc demũ reges appellantur auctis opibus ⁊ copijs. At Stephanus cuius vita mansuetudinis ⁊ religionis plena fuit: secũdo pontificatus sui anno: mense vno: die duodecimo moritur: iq; Petri basilica sepelitur.

127 Iohannes. xi

Iohannes vndecimus: patria romanus: patre Sergio pontifice (vt quidã volunt) eo tempore põtificatum iniit quo sanguinis fons (vt Martinus ⁊ Uincentius aiunt) Genue largissime effluxit: future magne calamitatis indicium. Naz ⁊ Genua a saracenis ex aphrica venientibus tum capitur ac diripitur ⁊ vngari Italiam ingressi: longe omnia ac late populati sunt. Uerum dux onusti preda Pelignorum fines attigissent: a Marsis qui repente arma ceperant opprimuntur: atq; ita predam omnem cum vita amisere. Scripsit tum multa Racherius ex monacho veronẽsis episcopus factus. in exiliumq; Papiam ab Ugone rege missus: q apte nimiuz in ei⁹ mores inueheretur. Ioh. autem pontificat⁹ sui: anno quarto: mense decimo: die. xv. moritur. Uacat tum sedes diebus duodecim.

128 Leo. vii.

Leo septimus: natione romanus. Ugone ⁊ Lothario in Italia imperantibus: pontificatuz adept⁹ nil dignum memoria gessit. Huius autẽ tẽpora illustriora fecere Spirene⁹ Bohemie dux (vt Mar. refert) iusticia ⁊ religiõe insignis: ⁊ eius filius Uiceslaus: nequaq̃ a patre degenerãs: a fratre Boleslao interẽpt⁹ ob regni cupiditatẽ: qui quidez Uinceslaus postea in sanctos referri meruit: cõprobata eius vita. ⁊ post mortẽ editis. Leo autem põtificatus sui anno tercio: mense sexto: die decimo moritur: ⁊ in basilica Petri sepelitur. Uacat tum sedes dies tres.

129 Stephanus. viii.

Stephanus octauus: natiõe germanus: pontificatum iniens: ita a romanis seditionibus vexatus est vt nil memoria dignũ ab eo geri potuerit imo vero (vt Martinus refert) in tanta seditione mutilatus turpiter aliquãdiu vitaz duxit: cum ob inhonesta vulnera prodire in publicum erubesceret. Parabat quidez rex Ugo tantam iniuriam vlcisci: sed i ipso apparatu moritur: cui quidem Lotharius filius in regno succedẽs: hac de re nullam mẽtionem fecit: vel q populi Romani amicus esset: vel q breui regnauit: biennio enim tantum post mortẽ patris superuixit. Otho autem germanoruz rex Uinceslai Bohemie regis mortem vlturus in boleslaum qui fratrẽ per scelus interfecerat copias mouens: hominem tandẽ post multas illatas acceptasq; clades in potestatem suam redegit. Stephanus vero pontificatus sui anno tercio mense quarto: dieb. xij. moritur. Uacat tũ sedes diebus decem.

130 Martinus .iij.

[M]Artinus tercius: patria romanꝰ mansuetudinem ꝛ placabilitatē Stephani septimi imitatus est: pontificatum enim adeptus: bella omittēs: religioni sese totū addixit: templa vetustate collapsa instaurans: pauperes elemosinis pascens. Non caruit tamen huius temporibus Europa ipsa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur italiā ingredi aduersante Lothario: magne cedes vtrinq̄ commisse sunt. Adhortante tamen eos Martino pontifice: vt ab armis discederent: tum vel maxime cum vbiq̄ fame ꝛ penuria rerum oīm laboraretur: succisis vndiq̄ arboribus prostratis segetibꝫ: ꝛ abductis grauissimo bello colonis ac pecoribus. Apud Cōstantinopolim quoq̄ tumultuatū vehementer est. Nam ciues ipsi Constantinum imperatorem captum: abraso capite in insulā relegarūt. Uerum non ita multopost Constantinꝰ Leonis filius imperiū adeptus: seditiosos ciues eadem turpitudine tātum affectos: qua ipsi Constantinum notauerant in eandem insulam exulatum mittit. Martinus autē tercio pontificatus sui anno: mēse sexto: die decimo moritur: ꝛ in basilica Petri sepelitur. Eius autem in morte sedes romana diebus duodecim tum vacat.

131 Agapitus .ij.

[A]Gapitus secundus: natione romanus: ardente tumultu bellico italia pontifex creatur. Ungari enim tum etiam hostili manu italiā ingressi iam fere omēs orā transpadanā occupauerant cū Henricus bauarie dux sumptis ꝓpere armis: ꝯparatoq̄ exercitu ī ꝓuinciā mouēs: n̄ sine magno incolaꝝ incōmodo duobus ḡuissimis plijs eos superat: ac ꝓuinciā omēs ab aqleia papiā vsq̄ occupat. Unde n̄ ita multopost ꝓpere in austriā discessit: q̄ iā aduētare Berengariū cū magno exercitu itellexerat. Potitus aūt italia Berēgarius imperatoris nomē sibi indit: filiūq̄ Albertū regē italie nūcupat: piecta in carcerē Aluda Lotharij fratris filia: ne papiā vrbē dotalē repeteret. Interim vo agapitus pōtifex: italieq̄ ꝓceres ꝯgnita berēgarij supbia: q̄ oīa sibi ꝯtra ius fasq̄ vēdicaret: Othonē germanie regē in italiā vocāt: q̄ qdē per Foriiulij ꝓuinciā cū qnquaginta milibꝫ hoīm ingressus: deturbatis statim e regno Berēgario ꝛ Alberto: Aludā Lotharij filiā e carcere ductam in vxorē accepit: ex q̄ postea filiū suscepit: cui Othoni scdo nomē fuit. Otho tn̄ italia decedēs hac moderatōne vsus ē: vt berengario ꝛ alberto gubernāde ꝓuīcie arbitriū ꝑmiserit: ꝓpositis int̄ pōtificē ꝛ berēgariū rebꝫ. Idē q̄ otho Ludouicū regē frācie magnis eo ꝓpere deductis copijs inuit: quē ꝓceres ꝓuincie adiuuāte Ugone parisioꝝ comite ipiꝰ othonis sororio ꝓpe e regno depulerāt. At vo Albertꝰ berēgarij filiꝰ: q̄ tū rauēne pēat: Comaclensiū classe ꝛ auxilijs fretus: mercatores venetos aduersante Agapito pōtifice infestabat: vn̄ veneti ira incēsi cōpatis ꝓpere qbusdā nauigijs comaclū expugnatū incēdūt. Dū hec itaq̄ h̄ mō agerētur: agapitꝰ pōtifex vir innocēs: ꝛ reipu. xp̄iane amator: pōtificatꝰ sui anno. ix. mēse. vij. die x. morit̄. Eo fere tēpe: q̄ Oddo cluniacensis monasterij abbas ī dn̄o qeuit. Cuiꝰ qdē discipulus habitꝰē Romaielis vir mire scītatis ꝛ monastice discipline restitutor.

132 Johannes .xij.

[I]Ohānes duodecimꝰ: patria romanꝰ: de via lata p̄ris albrici potētia fretus pontificatū occupat. Octauianꝰ is qdē pmo vocabat̄: hō sane ab adolescētia oībꝫ ꝓbris ac turpitudīe ꝯtaminatus: venatōibꝫ magis siqd tēpis a libidinibꝫ superat q̄ oroni deditus. Erāt tum rome duo ānui ꝯsules: ex nobilitate prefectus vnus: qui ius ꝑplo diceret. Ex plebe autem decharcones. xij. creabāt̄: qui vicē senatꝰ gererent. Nō carebant aliq̄ ditōne romāi. Nā ꝛ vicina hetrurie oppida int̄ vrbeuetanū tudertinūq̄ agꝝ: ꝛ qcqd a neapoli beneuētoq̄ a marsis a reatinis ad vrbē spectat: romane ciuitati obtemperabat. Ulteriora partim greci: partim saraceni occupauerant. Quis tum picenū spoletinūq̄ agꝝ obtineret incertū est. Octauianꝰ itaq̄ patris potētia in satis libera ciuitate fretꝰ: pōtificiū munꝰ humeris suis nequaq̄ conueniens sibi desumit. Hac quidē indignitate moti duo cardinales litteris Othonem obsecrant: vt cleꝝ populumq̄ romanum e manibus Berengarij Johannisq̄ duodecimi vendicare conetur: aliter christianam fidem vna cum imperio perituram. Otho enī tum magno in precio erat domito bodeslao (vt dixi) bohemie rege superatisq̄ tribꝰ ḡuissimis plijs vngaris ger-

maniam vastantibus: ac captis tribus eorũ regulis: quos germani contradicente imperatore vitam finire laqueo coegere. Interim dũ dux Otho expectaretur re per indices patefacta: Johãnes pontifex cardinales ipsos capit: 7 huic nasum: illi võ manum abscindit. Hanc ob rem Otho in italiam mouens primo quidẽ Berengariũ 7 Albertũ filiuz in potestatẽ suam redigit: alterũq; constantinopolim: alterũ in austriam relegat. Mox vrbem ingrediens ab ipso Johanne honorificentissime suscipitur: coronaturq;(vt qdaz tradunt) accepto germanie pannonieq; titulo: quod reliqui imperatores deinceps obseruarunt. Translato tum primum ad germanos imperio. Alij võ a Leone octauo: de q̃ paulopost dicemus hoc factum existimant: quorum opinionẽ Gratianus in decreto secutus est: priorem sententiam Ricardus 7 Cusentinus non improbant. Lateranensis autẽ bibliothecarius Othonem Johãnis tempore romam venisse scribens: de coronatione eius nullam mentionẽ facit: adeo cõfusa sunt 7 pturbata hec tempora scriptoruz negligentia 7 incuria. Otho autẽ composito aliquantulum statu ciuitatis cum Johãne secreto collocutus: hominẽ primo blande appellando a flagitijs deterrens: ad virtutem adhortabatur: verũ cuz nequaq̃ moueri e sententia verbis cuz cerneret: ad minas cõuersus concilium indicit conuocatis episcopis italie: quoruz iudicio vita sceleratissimi hominis diiudicaret̃. Is itaq; iudicium bñ sentientium reformidans in Hernicos aufugit: in siluisq; more fere aliquandiu delituit. Hanc ob rem Otho persuadente clero: Leonem romanũ ciuẽ lateranensis ecclesie scriniarium pontificem creat. Verũ abeunte imperatore Johannis cognati 7 clientes pulso Leone Johannem ipsum reuocant: quẽ q̃dem diuinitus eisdẽ ferme dieb⁹ perijsse creditum est: ne ecclesia dei pniciosa seditõe iaz gliscescente labefactaret̃. Sunt qui scribant hũc sceleratissimũ hoiem vel hoc monstrum potius in adulterio deprehensum 7 ɔfossum interijsse. Verũ nõ ita q̃ leuata seditio ẽ. Nã romani mortuo Johanne in eius locuz Benedictum subrogant: idq; ab impatore q̃ tuz Spoleti erat confirmari contendũt. At imperator iratus: nõ soluz romanos vtpote iniqua postulantes a se repulit: verũetiã eosdẽ armis(vt postea dicet̃) coegit abrogato Benedicto Leonem suscipere. Ferunt multa ꝓdigia tum in italia apparuisse. Nam 7 lapis de celo mire magnitudinis cecidit: seuiente ventoꝝ atq; hymbrium procella: 7 in vestib⁹ multoꝝ signum crucis ac quidẽ cruente diuinitus apparuit. Que quidẽ portenta indicare magnas clades 7 calamitatem ecclesie multi interpretabant̃. Johannes aũt vir oĩm qui vnq̃ ante se in pontificatu fuere pniciosior 7 sceleratior: pontificatus sui anno nono: mense tercio: die quinto morit̃. Eius võ in morte sedes in seditiõe dies duodecim tum vacat.

133 Benedictus. v

Benedictus quĩtus: patria romanus: ex dyacono in seditione põtifex creatur ab his potissimuz q̃ Johanni cognatione factõneq; coniũcti fuerant: egreferentes Leonem ab Othone Johanni antelatuz. Verũ cum imperator hanc electõnẽ nequaq̃ probaret: romanos id maxime expetentes a se repulit: eosq; ferro 7 flãma omĩa circa vrbem posita vastans: cõpulit pulso Benedicto vel dedito potius Leonem suscipere adactos sacramẽto: nĩl se eaꝝ rerũ immutaturos: quas ipse imperator in re potĩficia ɔstituisset. Compositis autẽ hoc modo reb⁹: Otho in germaniã rediens: secũ Benedictũ ipsum duxit: qui non multopost dolore animi apud Hayspurgam morit̃: vbi relegatus erat. Vixit aũt in pontificatu mẽsibus sex: dieb⁹ qnq;. Sedesq; deinceps diebus viginti vacauit.

134 Leo. viij

Leo octauus(vt añ dixi) ꝓscrinari⁹: a clero ꝑplo q; romano pulso Johãne pontifex creat̃. Nã cũ Johãnes flagitiose nimiũ 7 intempant viueret: instaretq; rõni apud impatorẽ: vt alterũ põtificẽ abrogatoq; Johanne crearet: rñdit electõẽ ad ꝑplm 7 cleꝝ ptinere. Eligerẽt quẽ maxie idoneũ putarẽt se eũ statiz approbatuꝝ. Vñ cũ Leonẽ eligissent quẽ ipse ɔfirmauerat: deinde mutata sñia abrogato eodẽ Bñdictũ suffecissent: irat⁹ Otho eos vi 7 armis ɔpulit dedito etiã bñdicto leonẽ suscipe qui statim romanorum inconstantiam pertesus: auctoritatẽ omnẽ eligendi pontificis a clero populoq; romano ad imperatorem transtulit. Verum Leo in pontificatu non diu vixit. Anno enim primo: mense quarto moritur.

135 Johannes .xiij.

Obãnes terciusdecim⁹: narniensis epus: patria roman⁹: pre Johãne epo Leoni successit. Uerum romani inita iã cõsuetudie pellẽdi põtifices hũc q̃ seditõnibꝰ fatigãt. Accersito .n. Jofredo cãpanie comite lateranẽses edes vi irrumpẽtes Johãnẽ capiũt: captũq̃ pmo ĩ hadriani molẽ pducũt: mox inde hoĩez in cãpaniã exulatũ mittũt. Uex iterfecto Jofredo ei⁹q̃ vnico filio a Johãne cãpano pricipe: põtifex vndecio mẽse sui exilij romam rpere rediit. Otho pterea cõgnita põtificis calamitate cũ Othone filio ingẽtibusq̃ copijs magnis itineribꝰ romã pueniẽs: cõsules ꝛ pfectũ cũ decarchonibꝰ captos in vincula cõijcit: scitur⁹ cõiuratõnis capita. Questionibꝰ aũt re cõgnita: cõsules ĩ germaniã mittũt: Decarchones vo laqueo suspẽsi penas statim dedere. Petrus aũt vrbis prefectus maloꝝ oĩm fons ꝛ origo: diu cũ ignominia p publica vrbis loca tractus ac virgis cesus: in germaniã vinctus mittit. Sũt q scribãt Petꝝ ipm excarnificandũ põtifici traditũ abrasa barba: capillis suspensuz ad caput equi Cõstãtiniani aliquãdiu stetisse: vt ei⁹ exẽplo talia facinora malefici declinarẽt. Inde aũt ablatũ asinoq̃ supimpositum verso ad clunes vultu ꝛ manibꝰ sub cauda ligatis: atq̃ ita p vrbem ductũ: ꝛ virgis cesuz fere vsq̃ ad interitũ fuisse: postea vo in germaniã exulatũ missum. Hac etiã seueritate exẽpli grã in Jofredũ a Johãne pricipe cãpano (vt dixim⁹) cesuz impator vsus est: vt ei⁹ ac filij cadauera e loco sacro tracta ĩ pphanũ pijci iusserit. Interea vo Sclaui qui hadriani tercij põtificis: ꝛ Sueropyli pricipis dalmatie tpe fidẽ xpi susceperant: in italiã traijciẽtes: saracenos ingẽti clade supatos e mõte gargano deiecerũt. Hoꝝ aũt exẽplũ ꝛ virtutẽ imitati vngari reliquias saracenoꝝ ita attriuere: recuperata Cosentia iã ab hostibꝰ capta: vt othoni magni othoĩs filio eo cũ exercitibꝰ misso: haud difficile fuerit religas bellorũ absoluẽ. Nec ctentus saracenos cedere: grecos q̃ qui cuz mauris federa inierant grauissimis prelijs ita pdomuit: vt eos fere omi calabrya ꝛ apulia eiecerit. Sũt qui scribãt idcirco othonem grecos psecutum fuisse: quia Nicephorus constantinopolitanus impator filiã iaz ei pactam in matrimonium daturum se negabat. Constat tamen Othonem ipsuz adolescentem egregiuz pulso Nicephoro: ꝛ Johanne filiũ in imperio confirmasse: ꝛ Theophaniam sororem in vxorem accepisse: quã quidem Johannes terciusdecimus vna cuz marito apud lateranensem basilicam corona imperij exornauit annuẽte Othone sene: qui filium consortem imperij creauerat. In tanta autem ꝛ tampublica leticia campana ecclesie metropolitane nomen a Johãne põtifice consecuta est. Otho vo in germaniam proficiscens senio confectus Uienne morit: quez non ita multopost Johannes pontifex sexto pontificatus sui anno: mense vndecio: die quinto subsecutus est. Eius in morte dies tredecim sedes tum vacat.

136 Benedictus .vj.

Enedictus sextus: patria romanus: Johãni in pontificatu ꝛ calamitatibꝰ successit a Cynthio ciĩ romano ciue ꝛ quidez prepotenti captus: in hadrianam molem (quam sancti angeli arcem nunc vocant) custodiam noxiorum vel potius innocentium includitur: eodemq̃ in loco non multopost strangulatur: vel (vt Cosentinus refert) fame moritur. De tanta iniuria nullam sumptam esse vindictam: vel a ciuibus romanis aduerse factionis: vel ab Othone imperatore non possum ego nõ admirari: presertim cum Otho ipse vir optimus sit habitus: ꝛ ecclesie romane defensor acerrimus. Sed vereor ne talia fuerint Benedicti merita: quale premiũ a Cynthio cõsecutus est. Male tamen a Cynthio actum est: neq̃ enim ad se pertinebat etiam si Benedictus grauiter deliquissz: pontifici manus inijcere. Sed deus vt rerum omniũ vicissitudo est. Nam romani pontifices nostra etate romanos ciues: aut delinquẽtes: aut ob potẽtiã suspectos: eo loci tanq̃ in Tullianũ carcerẽ includunt ꝛ macerant. Crediderim ego Othonem alijs negocijs implicitũ: romano põtifici pstare auxiliũ nequisse: ob eãq̃ rem ãno pmo: mẽse .vj. põtificat⁹ sui mortuũ eẽ.

137 Donus .ij.

Onus secũd⁹: patria roman⁹: tãte modestie fuit: vt si nihil ĩ põtificatu gesserit q̃ magnope laudaret: nõ tamen vel aliqua iniuria affectus vel ignominia annotatus est. Huius autem tempora: ne omnino obscura essent: effecere res quedam: tum a principibus quibusdaz: tum a sanctis viris geste. Nã Baian⁹ artis magice peritus bulgaroꝝ priceps ita Ba-

filium & filium Constantinum byzantinos principes bello vexabat: vt Paulum ab capienda vrbe regia abesset negligentia grecorum prope derelicta. Inita tamen sunt inter eos federa: lz non equa: & par composita est. Adalbertus autez bohemus pragensis episcopus tante sanctitatis tum habitus est: vt diuino spiritu impellente in pannoniam descendens: & regem vngarorum baptizauerit: & omnes prouincie episcopos ad bene de deo promerendum exemplo & vita instruxerit. Profectus deinde in prusiam dum fidē christi q̄ diligentissime predicat martirio coronatur. Ferunt & beatum Eduardum anglie regem sanctitate in precio tum habitum fuisse quem certe nouerce dolis & fraude interfectū constat. His addit & Ricardus scriptor sanctum Maiolum abbatem: qui in cluniaco magnum sui apud posteros vita & miraculis exemplum reliquit. Bonus autez anno pontificatus sui primo moritur: & in basilica petri sepelitur: diebus tm̄modo duobus sedes tum vacat.

138 # Bonifacius. vij.

Bonifacius septimus: cuius cognomen & patria ob ignobilitatē credo reticetur: pontificatum malis artibus adeptus male etiaz amisit. Naz inito magistratu conspirantibus simul bonis ciuibus relinquere vrbem coactus: preciosissima queq3 e basilica petri subtrahens: cōstantinopolim confugit: vbi tandiu substitit quoad diuenditis que sacrilegio abstulerat magnam vim pecuniaruz comparasset: quibus tanq̄ adminiculis occupande tyrannidis fretus vrbem repetit: ciues romanos largitione corrupturus. Obstabant conatibus suis viri boni: maxime vō Johannes dyaconus cardinalis: quem captum adiuuantibus quibusdam perniciosis hominibus: oculis statim priuauit. Atq3 ipse tantorum malorum auctor gliscescente maiorem immoduz seditione: siue timore: siue penitentia patrati sceleris turpiter vitā finiuit. Vide queso quantum degenerauerint hi pontifices a maioribus suis: qui hanc rempublicam christianā tamamplam tamq3 magnificam suo sanguine nobis reliquere. Pontifex romanus sacrorum pater & rex: sacra ipsa furto abstulit: & qui vindicare sacrilegia debuerat tanti sacrilegij factus est auctor. Hoc autem contingere in quauis repu. consueuit: quando plus malorum ambitio & auaricia valet q̄ bonorum virtus & grauitas. In clerum igit̄ deligendi essent: quorum vita & doctrina probata sit: nō autem hi qui cuz nil virtutis & religiōis habeant ambitione & largitione sibi potentiam querunt. Vixit autem Bonifacius in pontificatu mensibus septez: diebus quinq3. Vacat tum sedes dies viginti.

139 # Benedictus vij

Benedictus septimus: patria romanus: statim inito pontificatu Arnulphum episcopum remensem seditione quorundam pulsum habita synodo in integrum restituit: eo maxime tempore quo Otho secundus & Henricuz bauarorum ducem rerum nouarum cupidum perdomuit: & in Lothariuz mouit: qui lothoringiam romani imperij prouinciam occupauerat: Aquisgranensemq3 agruz populatus fuerat. Otho autem superato Lothario: vastatisq3 suessionum agris: ac incensis parisiorū suburbijs: dum in patriam copias reducit: apud axonam fluuium non nihil incommodi accipit. Deinde vō comparato maiore exercitu in italiam contra Basilium & Cōstātinum imperatores grecorum veniens: qui iam calabryam & eam partez italie occupauerant: que ad Siciliam vergit: apud basentellum superatus: scapham conscendens: salutem sibi fuga querebat. A piratis aūt forte fortuna captus: in Siciliam defertur. Uerum Siculi redempto homine ac Romam misso: de piratis supplicium sumpsere. Otho deinde comparato satis iusto exercitu animaduertere in romanos & beneuentanos constituerat: a quibus initium fugiendi factum fuerat: dum ad Basentellum contra grecos pugnaretur. Agere id in romanos minus tutum visum est. In beneuentanos itaq3 conuersus: vrbem capit & incendit: translato inde sancti Bartholomei corpore: Romeq3 in insula tyberina collocato: eo loci maxime: q olim Jouis hostia lycaonia dicebatur: quiq3 triremis puppim pre se fert. Nam insula vt adhuc ex tyburtio lapide cernitur triremis formam habuit. Ad similitudinem illius credo: qua Esculapius romaz auectus est: visitur adhuc serpens lapidi insculptus: visunt̄ transtra: adeo viri illi excellētes studiosi erāt vel naturam in artem redigere: vel artez ad naturam. Ad Othonez redeo: qui non multopost translatum sancti Bartholomei corpus rome moritur: & in vestibulo beati Petri (paradisum vocant) labro porphyretico:

quod adhuc introeuntibꝰ ad leuam apparet honorificentissime sepelit̃. Cum aũt de creando nouo impatore ꝯsultatio haberetur: ⁊ alij Othonem tercium secũdi filium: alij vͦ Henricũ bauarie ducem primi Othonis ex fratre nepotē exposcerēt: instarētq; itali quidam: vt Crescētio nomentano viro clarissimo res ꝯmitteret̃. Germani statim: qui tũ frequētes rome aderant: Othonē terciũ delegere. Instabat Benedictus vir optimus vnũquenq; rogando: vt in creando impatore reipub. christiane ꝯsulerent: que tum maxime pito ⁊ solerti gubernatore indigebat. Tandē vͦ ne seditio aliqua oriret̃ germanorũ sententiã approbat. Morit̃ ⁊ ipse pontificatus sui anno octauo: mense sexto. Vacatq; sedes diebꝰ qnq;: Valderico amburgēsi episcopo tum maxīe in pcio existēte doctrina: moribꝰ: ⁊ sanctitate vite.

140 Johannes .xiiij.

Ohãnes quartusdecim⁹: patria romanus: vel (vt nõnulli volũt) papiensis: post adeptũ pontificatum mense tercio a romanis capit̃: ⁊ i mole Hadriani vt in publica custodia inclusus: ibi tãdiu pedore carceris inedia ⁊ molestia animi macerat̃: quoad vitã turpit̃ finiuit. Sunt q scribãt eũ vi mortuũ fuisse a Ferrucio Bonifacij septimi parente magne potẽtie viro: ob eam rem credo: ꝙ filio in pontificatu aduersatus fuisset. Vtcũq; est constat eum in carcere mortuum: ⁊ i basilica Petri sepultũ. Deiectus ne pontificatu fuerit: vel ob impotentiã ⁊ tyrannidē: vt quidã coniectant: vel ob inuidiam maliuolorꝝ ⁊ seditiosorꝝ quorundã. haud satis constat: adeo sunt confuse istorꝝ temporũ historie. Fuisse tamen in precio hac tẽpestate cõstat: ⁊ Odilum abbatem cluniacensē: ⁊ Berengariũ turonensem viros sanctitate ⁊ doctrina insignes: ꝙꝙ sint qui dicant Berengariũ amplitudine doctrine confusum primo in fide errasse: cum de sacramento eucharistie male opinaretur: errorēq; suum postea publico concilio rome habito emendasse: ac stati omisso studio sophistice discipline: cum essē archidyaconus andegauensis: omnia pauperibus erogans labore manuum suarꝝ victum sibi quesiuisse.

141 Johannes .xv.

Ohannes quintusdecimus: patria romanus: patre Leone pr̃sbitero e regione galline albe: pontificatum adept⁹ miro odio in clericos exarsit: vnde merito ⁊ ab ipsis clericis odio habitus est: maxime vͦ ꝙ diuina humanaq; omnia cognatis ⁊ affinibus suis elargiebatur: post habito dei honore ⁊ romane sedis dignitate: quem certe errorem ita posteris tradidit: vt ad nostram quoq; etatem peruenerit. Qua quidem consuetudine nil certe dici perniciosius potest: cum non ob religionem ⁊ dei cultum appetere pontificatũ nostri sacerdotes videantur: sed vt fratrũ vel nepotum vel familiarium ingluuiem ⁊ auariciam expleant. Apparuisse cometem tũ ferunt future calamitatis indicium: nã ⁊ fame ⁊ peste diu laboratum est: ⁊ terremotu Beneuentum ac Capua concussa: eaq; mala ob superbiam ⁊ rapacitatem põtificis: cõtemptumq; dei ⁊ hominum accidisse putatum est. Moritur tamen deo volente octauo pontificatus sui mense: sepeliturq; in basilica Petri.

142 Johannes .xvj.

Ohannes sextusdecimus: patria romanus: pontificatũ inijt Othone imperante: sed nondum coronam imperij adepto. Fuit autem Johannes vir tante doctrine: vt multa ⁊ quidem elegãter ediderit: quẽadmodum Martinus scribit. Agitatus deinde seditionibus a Crescentio consule romano imperium vrbis sibi vindicare conante: cupiditati hominis cedens: exulatum in Hetruriam abijt. At vͦ Crescentius cognita Johannis indignatione: qua parcitus Othonem contra se: cum exercitu in italiam vocabat: ipsius pontificis cognatos ⁊ amicos qui in vrbe remanserant ad hominem mittit rogatũ: vt omissa accersendi Othonis cura ad vrbem cum potestate redeat: polliceturq; se ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem suorum motus Johannes: veritus etiam ne si Otho cum exercitu italiam ingrederetur plus maleficij ꝙ beneficij secum afferret: ad vrbem veniens prodeunte obuiam Crescentio cũ omnibus magistratibus ⁊ vrbana mltitudine i edes lateranẽses magno comitatu introducit̃: quarum in vestibulo eius pedes Crescẽtius ⁊ oẽs seditõis

auctores petita venia exosculati sunt. Atq̃ ita in concordiam redacti vitam simul quiete traduxere. Ferunt tum Henricum abbatem lobiensem in Lothoringia: ⁊ Adeboldum episcopũ ultraiacẽsem: qui multa ĩ laudem beate virginis: sancteq̃ crucis scripsit: ⁊ Albonẽ abbatẽ floriacensem: qui postea in Vasconia ob fidem christi martyriũ passus est doctrina: religione: sanctitate magno in precio habitos. Moritur autẽ Johãnes põtificatus sui anno decio: mense sexto: die decimo. Vacat tum sedes diebus sex.

143 Gregorius.v.

Gregorius Quintus: natione saxo: patre Othone: Bruno ante vocatus: Othonis tercij auctoritate ob affinitatẽ põtifex creatur. Verũ abeunte in Germaniã Othone seditionibꝰ romanorũ exagitatus: in Hetruriam primo: mox in Germaniã ad imperatorẽ confugit. Interim vero romani Crescentium denuo cũ summa potestate cõsulem decernũt: qui stati Johannẽ quendã natione grecum episcopũ placentinũ nõ minus pecuniosum q̃ doctũ pontificẽ creat: cuiꝰ certe nomẽ inter pontifices quidã supprimũt: utpote minus legittime creatũ. Alij vero decimũseptimũ hunc vocant: q̃ populi clericq̃ romani cõsensu: ad q̃s electio spectabat pontificatũ inijsset. At Crescẽtius cognito Othonis cũ magno exercitu ad urbẽ aduẽtu urbis menia ⁊ portas q̃ diligẽtissime firmat. Molẽ hadriani munit: positis in unaquaq̃ statione firmissimis presidijs. Hic ẽ q̃ postea moles Hadriani Crescentij arx appellata est: sumpto nomine ab ipso munitore Crescentio. Superueniente deinde imperatore: urbemq̃ oppugnare adorto: populus romanus cũ nequaq̃ tantis copijs par esse posset: clemẽtia Othonis fretꝰ: germanis portas aperit. Tũ Crescentius ⁊ Johãnes cõsilij ⁊ auxilij inopes: in arcem Hadriani cõfugientes: sese acriter cõtra hostes tuebãt. Verũ proposita spe venie: dum ex arce ad imperatorem se conferunt: multis vulneribus a multitudine Crescẽtius confoditur. Johãnes autẽ: effossis priꝰ oculis: pontificatu simul ⁊ vita priuat: in pristinãq̃ sedem Gregoriꝰ undecimo mense posteaq̃ pulsus fuerat restituit. Is autẽ cognita ĩperij ĩbecillitate varietateq̃ fortune: quo diutius apd germanos summa potestas remaneret: illeq̃ ceteris preesset: qui virtute ⁊ dignitate ceteris prestaret: sanctionem retulit haud abnuente Othone de imperatore eligendo anno christi millesimo ac secũdo: quã usq̃ ad tẽpora nostra seruatam videmus: videlicet solis Germanis licere principem deligere: qui Cesar ⁊ romanorum rex appellatus: tum demum imperator ⁊ Augustus haberetur. si eum romanus pontifex cõfirmasset. Hos autem imperatoris eligẽdi auctoritatem primo habuisse Ptolemeus refert: Archiepiscopum magũtinum Germanie: archiepiscopũ Treuerẽsem Gallie: Archiepiscopum coloniẽsem Italie nomine. His additi: ⁊ quattuor principes: marchio brãdeburgensis imperatoris post electionẽ camerarius: comes palatinus qui dapes: dux Saxonie q̃ ensem fert. Sũt qui scribãt Boemie regem septimum electorem imperatoris pincernam esse: hisq̃ in eligẽdo additum esse ad tollendam discordiã partiũ: ad utros enĩ inclinasset ea pars certe potior habebatur. Tulisse hoc iniquo animo frãcos aiũt. Verum quia in Lodouico Lotharij filio genus Caroli magni defecerat: regnumq̃ illud ad Vgonem ducem cognomẽto Caputiũ venerat (nam a regibus ad duces res aliquãdiu trãslata est) repetere imperiũ destitere: maxime vero q̃ ipsi duces noui homines illa fortuna tũ cõtenti: moliri maiora nõ sunt ausi: quippe qui nõdum bene regni fundamẽta eiecerant. Laudatur tamẽ ⁊ merito quidẽ Robertus magni Vgonis filius regnũ a patre accipiẽs fortitudine: iusticia: modestia ⁊ religiõe. Hic enim etsi rei militaris ad modũ studiosus erat: tamen ubi per ocium licebat: ita dei templa frequẽtabat: diuinaq̃ officia celebrabat: ac si sacrorum omnim initiatus fuisset. Ferũt cãtum illum eius inuẽtum fuisse: sancti spiritus assit nobis gratia. His artibus autẽ nõ minusq̃ armis credideriũ ego Robertũ conciliasse sibi animos vulgi: eosq̃ a prima illa Caroli magni stirpe ad genus suũ nouũ trãstulisse. Ferunt tũ quoq̃ magno in precio fuisse Robertũ quẽdam carnotanũ episcopum doctrina ⁊ sanctitate vite. Multa enim scripsit: ⁊ canẽdi modum in sacris mellusculũ reddidit. Gregorius autem secundo pontificatus sui ãno: mense quinto moritur. Vacat tuz sedes diebus quindecim.

144 Johãnes.xvij.

Johãnes Septimusdecimꝰ: placẽtinus episcopus (ut diximus) potẽtia Crescentij romani consulis fretus quez pecunia corrupisse creditum

est tempore gregorij quinti per factionem pō tificatū occupat. Tantū eñ pecuniaꝝ ex cō stātinopoli ad vrbem secum detulerat: vt cō stātes etiā sua largitione ad maleficiū ipelli potuissent: nedū crescētius hō auarissimus ꝛ regnādi cupid⁹. Miroꝛ ego historicos iohẽ ipm inter pontifices numerasse: cū viuēte ad huc gregorio sedē occupasset: nisi forte i pscri bendis pōtificū vitiis ita faciendū censent: vt inppetua historia fit. Nā ꝛ tyrannoꝝ puer se facta optimoꝝ principum rebus gestis an numerantur: vt quantum inter se boni ꝛ ma li diffidcant a legētibꝫ cognosci possit: q̄ ma lorum exemplo a vitijs deterreantur: ꝛ bono rum ad virtutem impulsi vitam ducant i ter ris felicem ꝛ beatam: qua quidem beatitudi ne iohannes caruit fur certe in pontificatu ꝛ latro: non eñ vt par fuerat per ostium intra uit. Moritur autem atqꝫ cuꝫ ignominia qui dem decimo vsurpati pontificatus mēse. Va cat tū sedes dies viginti.

145 Siluester ij

Siluester secundus: gilbertus ātea vocatus: natōne gallicus: mal'ar tibꝫ (vt aiunt) pontificatum ade ptus est. Adolescens enim ꝛ floriacensi ceno bio in aureliana dyocesi posito dedicat⁹ mo nachus ꝛ addictus: relicto monasterio dya bolum secutus: cui se totum tradiderat: hisi palim ciuitatem hispanie bonarum artium causa peruenit. Erat enim admodum doctri ne ꝛ litterature cupidus. Qua in re tantū ꝓ fecit: vt breui ex discipulo optimus preceptoꝛ sit habitus. Discipulos autem eius hos fuis se martinus testatur. Ottonem imperatoreꝫ Robertum francie regem: Lotherium viruꝫ nobilitate ꝛ doctrina insigneꝫ: qui postea se nonensis archiepiscopus creatus fuit. Gil bertus igitur ambitione ꝛ dyabolica domi nandi cupiditate impulsus: largitione pri mo quidē archiepiscopatum Remense: inde rauennatem adeptus: pontificatū postremo maioꝛe conatu adiuuante dyabolo cōsecut⁹ est: hac tamē lege: vt post moꝛtē totus illi⁹ es set: cuius fraudibꝫ tantam dignitatē adept⁹ erat. Nam cū Gilbert⁹ regnādi cupid⁹ dya bolum sciscitaret: q̄diu in pōtificatu victur⁹ eēt. Respōdit humani generis hostis ambi gue vt solet si non attigeris hierusalē diu vi ues. Dum itaqꝫ pontificatus sui anno q̄rto: mense vno: die decimo in basilica sancte cru cis in hierusalem rome sacrificaret: fato mo rituꝝ se statim cognouit: vnde penitētia mo tus ꝛ errorem suū coram populo fassus: oēs primo post habita ambitione ꝛ dyabolicis fraudibus ad bene ꝛ sancte viuendum adhoꝛ tatus ē: deinde vo vnūquēqꝫ rogauit: vt post moꝛtē truncū coꝛpis sui laceri ꝛ disiecti quē admodum merebat bige supinponerent: eo qꝫ loci sepelirent: quo sponte ab equis vectū foret. Ferunt itaqꝫ dei nutu ꝛ ꝓuidētia: vt sce lerati sciant apud deū locū venie sibi relictū esse: si i vita aliq̄n penituerit: equos ipos spō te ad lateranēsem basilicā ꝑuenisse: eoqꝫ loci sepultū eius corpus fuisse. Scribit idē marti nus tā ex collisione ossium q̄ ex sudore ipius sepulcri vel humectatōne poti⁹ deinceps mo rituri pontificis sig̃ ꝛ q̄dē maīfestissima col ligi: idqꝫ ipius sepulcri epitaphiū indicare. Veꝝ ne sit an sec⁹ ipi pōtifices viderit ad q̄s ꝑtinet.

146 Johānes xviij

Johannes. xviij. cui⁹ cognomētuꝫ ꝛ patria ob ignobilitatē ignorat q̄rto mense: die vigesimo p⁹ initū pōtificatū morit. Vnde ob breuitatē pontifi catus nil ab eo: vel a quopiā alio gestū mēo ria dignū scribit: nisi q̄ illo q̄nquemestri pō tificō multa ꝓdigia apparuē futura mala in dicantia: visus ꝛ cometes ꝛ terremotu multe vrbes ꝑcusse. In his autem malis vnicum le uamen Vgo ꝑfectus Ottonis in italia: ꝛ he trurie gubernatoꝛ est habitus. Adeo ei iuste ꝛ integre ꝓuīciā sibi creditā rexit: vt optimi ꝑncipis desideriū nemini ꝓuīcialiū reliq̄rit. Quē postea pistoꝛij moꝛtuū hetrusci oēs ñ se cus ac publicū parēteꝫ lugēt: nullo nō genere honoris funeri ei⁹ adhibito. Placuit h̄ loco Vgonis laudes ꝑmeōꝛare: vt gubnatoꝛes ꝓ uinciaꝝ intelligāt sati⁹ eē bñ ꝛ integre viuē do laudē ꝛ gl'iaꝫ q̄ male agēdo diuitias male partas cū ig̃minia ꝛ nō sempiēna repoꝛtare.

147 Johannes xix

Johānes. xix. patria roman⁹ e re gione poꝛte Metropolitane pōti ficatū iniēs: ad ociū ꝑuers⁹ nil di gnū mēoꝛia gessit. Landari: vl' marie rober tus rex frācie pr: q ea tēpestate nō min⁹ piā q̄ regalē vitā ducebat. Nā ꝛ doctrina ꝛ scītate oēs reges xp̄ianoꝫ ita anteibat: vt disputatō nibꝫ nulli secūdus habēt: lōge aliter sentiēs: q̄ q̄ nostrorum tempoꝝ reguli arbitrant: ne quaq̄ principe dignum esse dictitantes scire l'ras: cū eos maxime deceat: q ꝑ̄ſos regūt be ne gubernandi rationē ex alioꝝ ꝑceptis col ligere: qd̄ fieri sine doctrina ꝛ lectione nō p̄t Quid eñ aliud ē ꝑnceps ill'ratus: q̄ imago

Ipse benedictus heinricum primum bauarorum ducem imperii coronam suscepit:

Leonis ceteris feris imperantis. Sedent affectus tũ suos tum populorum necesse est: q digni haberi volunt vt alijs imperent. Merito igitur Robertum laudamus: cuius preterea tanta fuit religio: vt quotiens sibi p occupatiões bellicas liceret: horas canonicas vna cum sacerdotibꝫ caneret. Hac autem pietate hoc meritum ferunt: vt cum oppidũ quoddam ex hostibꝫ obsideret: neqꝫ horas suas intermitteret: menia hostium diuinitus corruerent: statimqꝫ irruentibꝫ suis oppidum caperetur. Johannes v̕o (vt quidã auctores ferũt) pontificatus sui anno quarto: mense item q̃rto moritur: sepeliturqꝫ in basilica petri. Vacat tum sedes diebꝫ vndeuigiti.

Sergius sanctitate clarus: et vita eximius

148 Sergius. iiij.

Sergius quartus patria romanus patre martino: vir sanctissime vite grateqꝫ consuetudinis: 7 añ põtificatum 7 in ipso magistratu fuit. In pauperes liberalis: in amicos 7 familiares iocũdus: in delinquentes clemens: i contumaces modestus. Tante preterea prudentie fuit: vt toto suo pontificatu nil commissum sit: q̃ merito reprehendi gubernãtis negligentia posset. In deum enim mentem omnem conuertens: quod facere omnes pontifices deberent iuste atqꝫ integre omnia ex animi sui sententia bene natura 7 moribꝫ instituti gubernabat. Interea v̕o huius consilio 7 monitionibus principes italie cõposito federe: consilia ineunt pellendi saracenos e sicilia. Idqꝫ moliri paribꝫ aĩs 7 copijs instituunt. Erant tũ in italia tancredi magni normãdie ducis filij pleriqꝫ: quorũ de numero Gulielmus cognomento ferrebach: tanti animi fuit: vt assũpto in societatem expeditionis malocho michaelis catalaici constantinopolitani imperatoris copiarum duce: saracẽos e sicilia breui expulerit: adiuuantibꝫ etiam campano 7 salernitano principibus. Verum cum postea malochus predaꝫ maligne diuideret: Gulielmus dissimulandum esse ad tempus ratus: in italiaꝫ rediens cuꝫ quadraginta milibꝫ normãnorum militum: qui tum ab expeditione hierosolymitana redierant apuliam grecis obtemperanteꝫ occupat. Ad Melphiam Malochum cum exercitu occurrentem fundit fugatqꝫ. Atqꝫ ita virtute gulielmi a grecis ad normannos regnum apulie transit. Verũ postea mortuo sine heredibus Gulielmo drogus frater: Drogo autem Hunfredus iunior successit: vñ̕ postea robertus guiscardi 7 rogerius frater originem habuere. Duꝫ hec autem in Apulia agerentur laborante Italia ac fere toto orbe terrarum fame ac peste: Sergius vir sanctissimus secundo pontificatus sui anno: die quindecimo moritur: sepeliturqꝫ in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus octo.

149 Benedictus. viij.

Bonus fuit

Benedictus octauus: patria tusculanus: patre Gregorio: inito pontificatu indemortui Ottonis tercij locum Heinricum primum e gente Bauara imperatorem secundum institutionem Gregorij quinti creatum corona imperij donat. Sunt qui scribant Ottonem ipsum Rome mortuum: eiusqꝫ corpus in Germaniam delatum fuisse: alij autem in basilica Petri sepultum affirmant. Vtcunqꝫ est constat heinricum bauarorum ducem viruꝫ optimum ac sanctissimum imperatorem creatum: habuisseqꝫ vxorem que nequaq̃ mariti laudibus: pietate: religione: humanitate cederet. Verum dum is res Germanie componit: Saraceni Italiam ingressi Capuam occupant: Barũ obsident. Barensibus autem fame laborantibus veneti annonam classe importat. At v̕o dum nihilominus ciuitas ipsa obsideretur: idem veneti adiuuantibus grecis Saracenos aggressi: multis interfectis Barũ obsidione liberant: anno salutis octauo 7 millesimo: quo quidem tempore Turci Hierosolimis captis: non tamen sepulcruꝫ domini ecclesiasqꝫ montis syon aut Bethleem violauere. Laborantibus hierosolymis succurrere venetis erat in animo: nisi Hiadreses hostes eos distinuissent: quos quidem veneti apud Lauretum tanta clade perdomuere: vt nunq̃ postea inferre belluꝫ finitimis sint ausi. Heinricus autem compositis Germanie rebus Romam veniens: accepta imperij corona Capuam mouens: Saracenos inde expulit: ac Bubaganũ grecorum ducem: q mauris fauerat: acerrimo bello adeo persecutus est: vt eum quoqꝫ troia eiecerit: que in finibꝫ Apulie a se eo loci condita fuerat: vbi olim Hannibalis castra sunt habita. Sunt auteꝫ qui scribant Heinricum cum vxore kunegũda ita caste ac sancte vixisse: vt vterqꝫ in morte miraculis claruerit. In vita enim nil pretermisere quod ad honorem dei pertineret. Nam 7 Bambergensem fundauit episcopatum: 7 sororem suam regi Vngarorꝫ in vxorem collocauit: cuius opa rex ipse 7 ipli oẽs ĩpi ei subiecti integraꝫ xpi fidẽ accepere. Mo-

ritur aũt heinricus octauo impij sui ãno ma gno de se relicto apd suos desiderio. Bñdi ctus vo mortuo heinrico: q̃ defensore rebꝫ in oĩbꝫ vtebaĩ p seditõz alio i locũ ei⁹ suffecto pellit̃. Verũ postea inita cũ inimicis suis ꝯ cordia pulso adulterino põtifice: i vrbẽ cũ di gnitate rediẽs: vndecimo põtificatus sui an no: mẽse vno: die .xiij. morit̃ sepelit̃q̃ i basili ca petri. Sũt et̃ q̃ referãt epm quẽdã die i so litudine vidisse bñdictũ eq̃ nigro insidẽtẽ: cũ q̃ interrogasse: qd causẽ eẽt: cur mortuus eq̃ nigro veheret. Cũ bñdictũ hoĩez rogasse: vt pecũias q̃s occultauerat locũ indicat paupi bꝫ suo noĩe erogaret: q antea date fuerãt ele mosinaꝝ noĩe nĩl ei ꝓfuisse: qꝫ ex rapis par tas ꝯstabat: Fac mãdata epo: ac statĩ epatu se abdicat: ⁊ vitã monasticã amplectit̃. Scri bit vicẽti⁹ gerardũ canadiẽsez epm doctrina ⁊ moribꝫ eisdẽ tpibꝫ magno i pcio fuisse: huic addit gutbet epm pragẽsez doctrina ⁊ sancti tate vite tũ pcellẽtẽ: ⁊ ob eã rẽ ab hostibꝫ or thodoxe fidei martirio coronatũ. Tãta ptere rea eodẽ tpe peste laboratũz ẽ: vt plẽs mortui q̃ supstites sint habiti: quã qdẽ calamitatez i lothoringia fons saluberrime aq̃ indicauit i sanguinẽ tũ ṽsus. Optime vere fuit

150 Johannes .xx.

Johannes vigesim⁹: patria roma nus: pr̃e gregorio epõs portuensis vt qdã volũt: vt alijs placet nullis sacris ante initiatus põtificiũ munus susce pit: eo tpe q̃ conrad⁹ sueu⁹ in demortui hei rici locũ triẽnio post legittimis suffragijs im pator creaĩ. Hoc aũt interregno crediderim ego multas italie ciuitates spe libertatis ere ctas ab impio defecisse. Hãc ob rẽ conradus virĩ re militari pstãs q̃ ꝑe: q apud heinricuz diu ordinũ dux fuerat coactis ꝑpe copijs i ita liã descẽdẽs: pmo i mediolanenses ducit tãte defectõis auctores: eos obsidet: suburbia ĩce dit: excidiũq̃ ⁊ interitũ vrbi minaĩ. Muta ta deinde snĩa obsidionẽ soluit: coloniẽsi anti stite id ei suadẽte: q̃ dicẽt btm ambrosiũ ei in ter missaꝝ solẽnia apparuisse: exitiũ oĩbꝫ mi nitãtẽ nisi ab vrbe discederẽt: c⁹ patrociniuz ipe sumpserat. Romã itaq̃ conradus ꝓfici scẽs accepta a iohe põtifice impij corona : in sclauos ⁊ vngaros ducit: q rebellãtibꝫ itali cis auxilia pstiterãt: eosq̃ breui perdomuit. At vo rodulph⁹ burgũdionũ dux suoꝝ sedi tõnibꝫ vexat⁹: Conradi fidei ⁊ patrocinio se ꝯmisit. Quã ob rẽ burgũdia deinceps impia lis ꝓuicia aliq̃ ex pte hita ẽ. Ferũt conraduz ipm leges mĩtas ac putiles qdẽ tulisse: hãc p

cipue vt cuiuis pncipi capitale eẽt pacẽ ⁊ ge tem ꝓuĩciaꝝ turbare. Hac itaq̃ ratõe mot⁹ lapuldũ comitẽ germanie acerrime psecutus ẽ: q̃ ab eo turbãdi ocij ⁊ quietis initiũ ortum fuerat. Nũcios pterea misit: q grecis ⁊ nor manis int̃ se d̃ regno apulie ꝯcertãtibꝫ impa rẽt: vt ab armis discederẽt. Romanis q̃ꝫ exi tiũ intẽtiat⁹ ẽ: si diuti⁹ queadmodũ ceperãt põtificẽ seditõĩbꝫ vexassent: c⁹ tpe q̃rũdã ab batũ sãctitate ⁊ vita monastica religio i gal lia pcipue floruit: ⁊ himeric⁹ btĩ stephani vn garoꝝ regis fili⁹ sctissim⁹ ob miracla ẽ hit⁹. Johẽs aũt c⁹ vita mirifice laudaĩ: vndecio põ tificat⁹ sui ãno: die nono morit̃. Vacat tũ se des diebꝫ octo.

151 Benedictus .ix.

Benedict⁹ nonus vt qdã volũt Jo hãnis nepos: patria tusculan⁹: pa tre alberico: eo tpe põtificatũ ini it: q̃ cumit⁹ angloꝝ rex voti ⁊ religiõis g̃tia romam venit: q voti ꝯpos fact⁹ i pr̃iaz rediẽs filiã suã heinrico conradi filio ĩ mr̃imoniuz locat. Verũ ñ ita multo post conrado vita fũ cto: heinric⁹ fili⁹ eiusdẽ noĩs secund⁹ pr̃i suc cedẽs: ꝯpato stati exercitu cũ olderico Boe moꝝ r̃ge dubio marte decertat. Repetito de inde certamine oldericũ supat ⁊ capit: vecti galeq̃ factũ incolumẽ dimittit. Mouẽs dei de in vngaros de regno inter se dissidẽtes: pe trũ ab alboino pulsũz i regnũ restituit. Inte rim vo romani bñdictũ hoĩez ignauũ: ⁊ nul lius pcij perosi e sede deijciũt: i eiusq̃ locũ suf ficiũt Johẽz sabinũ epm: siluestrẽ terciũ ap pellãtes: q̃ p⁹ nouẽ ⁊ .xl. dies pulso denuo be nẽdict⁹ restituit̃. Is aũt cũ cernẽt se iteꝝ subi turũ eadẽ discrimia: Johanni archidyacono sctĩ iohis ad portã latinã: q postea Gregori⁹ sextus appellatus est: põtificiũ mun⁹ libẽ ces sit: vel (vt qdã affirmãt) vendidit. Hãc ob rẽ merito ab oĩbꝫ benedict⁹ ipẽ accusat⁹ ẽ: ⁊ iu dicio diuino damnatus. Constat enim simu lacrum eius admodum monstruosuz p⁹ mor tem cuidaz apparuisse: interrogatumq̃ quid illa horrida imago pre se ferret: cũ antea põ tifex fuisset. Quia inquit i vita sine lege ⁊ ra tione vixi: ideo volente deo ⁊ petro: cuius se dez omnibꝫ probris fedaui: simulacrum meũ plus feritatis q̃ humanitatis i se habet. Nã cum annis decem: mensibus quatuor: diebꝫ nouem per interualla sedem petri occupassꝫ tandem moritur. Nec vacasse tum sedes dici potest: cum pontificatum vendiderit. Sunt qui scribant hoc tempore gerardum venetuz vngarorum episcopum: virum optimum ⁊ do

Male vixit: male moritur: pessime premiatur

Benedictus .9. Silvester .3. Gregorius 6 teterrima monstra ab Hen. 2 depositi: Et Syndegerus qui et Clemens 2 Bambergensis eps in pontificem creatur; qui [illegible] [illegible] substituit;

ctissimum ab hostibus christiane fidei martyrium equissimo animo passum. Ad currum enim ligatus exaltissimo monte in preceps demittit ac lacerat.

Laus Gregorij sexti

152 Siluester.iij.

Siluester tercius: patria Romanus: patre Laurentio: in locum pulsi Benedicti subrogatus: nō diu in pontificatu mansit. Nono enim & quadragesimo die factione suorum Benedictus restituitur. Eo enim tum pontificatus deuenerat (ut qui plus largitione & ambitione: non dico sanctitate vite & doctrina valeret) is tantummodo dignitatis gradum bonis oppressis & reiectis obtineret: quem morem vtinam aliquando non retinuissent nostra tempora. Sed hoc paruꝫ est: peiora (ni deus caueat) visuri aliquando sumus. Ad Siluestrum redeo Cardinalem Sabinum pontificem creatum: nō dico a collegio patrum: quod tolerabilius fuisset: sed largitiōne: vt quidam tradunt: quo quidem pulso ac merito: cum non per ostium: sed per posticum intrasset vt fur & latro. Benedictus denuo restituitur tumultuante vrbe & nūc vnum nunc alium appetente: quod fieri ab his populis cōsueuit: qui duce & rectore carent: quiq; malos pluris q̄ bonos faciunt.

Nota bene:

153 Gregorius.vj.

Gregorius sextus: sancti Johannis ad portam latinā archidyaconus: pontificatuꝫ (vt diximus) a benedicto nono accepit. Has ob res heinricus secundus in italiam cum magno exercitu veniēs habita synodo: cum benedictuꝫ nonum: Siluestrem tercium: Gregorium sextum tanq̄ tria teterrima monstra abdicare se magistratu coegisset: Syndegerum bambergensem episcopum: cui Clemēti secundo appellatio fuit: pontificem creat. Gilbertus tamen hystoriarū scriptor affirmat Gregorium bene de ecclesia dei meritum eē cum sedis apostolice dignitatem negligentia priorum pontificum labefactatam sua auctoritate & animi magnitudine breui restituerit. Nam et ditionem ecclesie recuperauit: & latrones circa vrbem positos: quorum seuitia peregrini ad vrbem religionis causa accedētes necabantur: e medio sustulit prius execrationibus & interdictis admonitos: deide vi & armis domitos. Hanc ob rem ferunt a perniciosis hominibus vulgo homicidam: symoniacum & sanguinis humani appetentissimum habitum: idq; a cardinalibus quibusdam predicari solitum. Motum itaq; Gregorium ipsuꝫ in eg egritudine: qua postea moritur: Cardinales ad se vocatos verbis castigasse: quodq; iuste & sancte fecisset: ipsi liuore moti reprehenderent. Et vt inquit scire possitis: vbi mortuus fuero: recte ante perperam fecero: corpus meum ante fores ecclesie sistite: nectibus obseratas: si diuino nutu aperientur censetote me dignum christiana sepultura: sin secus corpus meum vna cum anima dānatum quo volueritis eijcitote. Fecere mandata Cardinales: atq; ita porte coborto graui vento aperte sunt: & corpus cum admiratione omnium & opinione magne sanctitatis introlatum est. Hec fere sunt que a varijs auctoribus de Gregorio scribuntur: quem quidem constat in pontificatu sedisse annis duobus: mensibus septem durante scismate.

Henricus nūs secundus:

154 Clemens.ij.

Clemens secundus: Syndegerus antea vocatus: Bambergēsis episcopus in synodo pontifex creatur: annuente Heinrico secundo vel imperante & cogente potius. Uerum heinricus accepta a Clemente imperij corona: romanos in verba sua iurare coegit pontificum electioni se nequaq̄ interfuturos: nisi iussu imperatoris id facere cogerentur. Uidebat enim imperator eo licentie factiosum quenq;: & potentem q̄uis ignobilem deuenisse: vt corruptis suffragijs tantam dignitatem consequeretur: que certe nisi sanctitate & doctrina benemeritis volente deo demandari cuipiam non deberet. Inde vo Capuam profectus: rebus in prouincia bene dispositis: conductisq; eo loci militibus qui saracenis hostibus resisterent. Roma deinceps in Germaniam iter facit. Abeunte itaq; imperatore: vt quidam scribunt: romani pontificem in iussu suo creatum veneno e medio sustulere: pontificatus sui mense nono. Scribunt auctores venenum ipsū in hos vsus a Stephano paratum: qui ei i pōtificatu successit: damasusq; secūdus appellatus ē: eo maxie tempore: q̄ Odiloni abbati.

Odilo Abb cluniacensis ... Vgo Abb cluniacensis ... 60

cluniacensi in magna sanctitate mortuo vgo abbas substituit: vir genere: pietate: religione clemētia: doctrina: insignis: regnante altero heinrico i frācia: alphōso ī hispania: michaele cū filio cōstātino byzātij. qđ qdē impium iam tū maxime labefactatū erat.

155 Damasus.ij.

Damasus secūdus: natōne bauar[9] cognomēto bagniarius vel pepō (vt qdā volūt) pōtificatū p vi; occupat: nullo cleri populiq; ɔsensu. Adeo em ino leuerat h mos: vt iā cuiq; ambitōso licēt petri sedē iuadē. S; obstitit de[9] iust[9] vider: vt is ceteris exēplo esse; ne qđ ōtuo dare cōsueuit ambitōe z largitōe quereret. Nā tercō z.xx pōtificat[9] sui die morit. Cēsent nōnulli hūc int pōtifices nequaq̄ numerādū esse: cū non recte pōtificatū adept[9] sit. Mirāt q; cur romani tāta rei indignitate moti ɔtra iusiurādū heinrici iussu hitū abdicare se ingratū hominē stati nō coegerit. S; cū breui admodū tpe vixerit: cū nec vix sui colligendi romanis facultas data sit: nequaq̄ eos aliq̄ cēsura dignos puto cuerī. Ad leonē deinceps trāseam[9].

156 Leo.ix.

Leo nonus natiōe alaman[9]: anno dñi millesimo quadragesimonono pōtificatū hac ratōe inijt. Nā cū romā legatos ad impatorē misissent oratū vt optimū pōtificē sibi daret. Is stati baunonē epm tublensē; virū bonū z simplicis ingenij legatis z ecclie romane obtulit: cui qdē romani pōtificio hitu petēti: abbas cluniacēs z Ildebrādus monachus soana oriūdus: obuiā facti psuasere: vt deposito pōtificali ornatu romā puat[9] ingredet: q dicerēt heinricu; nullā creādi pōtificis ptatē a do hre: s ad clerū ppłmq; romanū id ptinē. Motus his verbis leo: cū etiā vocē e celo intercūdū audiuisset: ego cogito pacis cogitatōes n afflictōis: deposito pōtificō apparatu puatus vrbē igredit: seipm accusās: q impatori maluerit q̄ do obtēpare. At vo roman[9] cler[9] suadēte ildebrādo eundē baunonē i pōtificē; eligūt: eo libenti[9] q oē; auctoritatē eligēdo; pōtificu; ab impatore (vt par erat) ad clerū trāstulisse;. Fecerāt tū vicia quorūdā pōtificū qnēadmodū scripsim[9]: vt merito ipsi clero sublata potestas videret di iudicō: q̄ in meli[9] co; mentes flagitijs ɔtaminate aliqn̄ ōterent: ne xpiana respu. mal' rectorib; ɔmissa pessundaret. Pōtificatū itaq; h modo baunō adeptus: ac mutato noīe leo nonus appellat[9]: Ildebrandū ipsum statim romane ecclesie dyaconum cardinalē creat: eidēq; sancti pauli ecclesia; gubernandā ɔmittit: vt q̄si ɔsors pōtificij muneris secū videret. Cū alter petri alter pauli templū tueret z reget. Interī vo drogone normāno; comite in apulia mortuo: Gisulphus frater regnū adeptus: beneuētū vrbem romano pōtifici dditā p vim occupat. Nā; cū heinric[9] impator in honorē beati Georgij templū bamberge ɔdidisset: cuperetq; id ī cathedralē eccliam ɔsecrari: annuente bñdcō octāuo q̄tannis census noīe daturam eccl'ia; ipsa; romano pōtifici centū argēti marchas cum eq̄ albo ac phalerato leo non[9] dono bñuentū ab impatore accipiens: bambergēsis ecclie tributū remisit. Hāc itaq; ob rem leo suo iure z copijs impatoris fretus: cū ī gisulphū incōposito agmine mouisset: ab eo supe rat z capit. Nec ita multo post romā incolumis cū magno comitatu remittit. Sūt q scribāt rhobertū Guiscardi e gallia ī italia cū exercitu pfectū: fugatis grecis z aphris apulia; occupasse: statuāq; reperisse circa caput eneū circulū hñtē his lris nōtū: kalēdas maij oriente sole aureū caput habebo. Unde saracenus quidā magice obseruationis perit[9] a roberto guiscardi capt[9]: notato termino vmbre ipsius statue kalēdis maij oriēte sole effosso loco thesaurū inuenit: quo se a roberti manib; liberauit. Ad leonē redeo: virū certe pietate: innocētia: benignitate: grā hospitalitate adeo insignē: vt ei[9] domus pegrinis z pauperibus semp patuerit. Nam cum semel añ fores suas leprosu; paupe; iuenisse;: cūq; pre misedia collocari ī lecto suo mādasse; apertis mane a ianitore forib; nusq̄ paup inuent[9] ē: xpm pauperis nomine eo loci recubuisse creditum. In rebus preterea ad religionem pertinentibus tanta diligentia z solertia vsus ē: vt z in concilio vercellensi berengariu; herescos auctorem damnauerit: z constantinopolitanum imperatore; suis monitōnib; impulerit sepulcrū domini hierosolimis a barbaris diruptum restituere: eo maxime tempore q̄ z theobaldus nobilis francus sanctitate vite apud vicentinos in precio fuit: z vincentius franco leodiensis episcop[9] doctrina z moribus insignis: ad hermānum prestantis ingenij virum de quadratura circuli docte multa z acute scripsit. Moritur autem leo pontificatus sui anno quinto: mense secūdo: die sexto.

157 # Victor.ij.

Ictor secundus: Glebardus an
te a vocatus: natione alemanus
ex bauaria pontificalem digni
tatem post leonem adeptus est: magis hein
rici gratia q̄ liberis suffragijs. Verebatur
eñ clerus ꝑlusq; romanus heinrici potēti
am: quē in creādis nouis pōtificib⁹ aliquā
do leserāt. Ne itaq; ꝯtra iusiurādū moliri
aliquid viderent: Victorē ꝓponūt: legato il
debrando ad heinricū ob eā rem misso: qui
omnia ex s̄nīa romani cleri imꝑatorisq; ꝑ
fecit. At victor in sede oīm ꝯsensu ꝯfirmat⁹
magnā synodū abnuente imꝑatore florētie
habuit: in q̄ q̄dē multos ep̄os: tū symonie:
tū fornicatōis causa ep̄atu ꝑuauit: clerūq;
admonuit q̄d marie ad se ꝑtinēt ꝓposita pe
na his q̄ leges canōicas trāsgrederent. Sūt
q̄ scribāt victorē ad heīricū ꝓfectū: magni
ficētissimeq; ab eo habitū. Sȝ ego solū ilde
brādū eo ꝓfectū puto: q̄ auctoritate legatio
nis fretus: heinricū terciū heinrici filiū ce
sarē creat. Interī vō dū capua a saracenis
obsideret: trepidarētq; oēs finitime ciui
tates: robertus guiscardi sūptis armis: fu
gatis saracenis: ⁊ cāpanos obsidione: ⁊ fi
nitimos oī formidine vno impetu liberat
Vn̄ aūt originē habuerit robert⁹ ip̄e haud
satis ꝯstat cū alij normānū: alij frācū fuisse
existimēt: vtcūq; sit: ꝯstāt eū magni animi
excellētisq; ingenij fuisse: ⁊ ob eā rē merito
apulie regnū adeptū. Victor aūt pōtifex: ꝯ q̄
nūc ꝑmo sit secūdo pōtificat⁹ sui anno: men
se tercio: die q̄rtodecimo morit. Vacat tū se
des dieb⁹. xj.

158 # Stephanus.ix.

Tephanus non⁹: federic⁹ antea
vocat⁹: natōe lothorig⁹: cassinen
sis abbas pōtificatū adept⁹ sta
tī curauit: vt mediolanēsis ecc̄ia q̄ a roma
na ducētis fere ānis se subtraxerat: nūc demū
eidē obtpareret: vt vere oīm ecc̄iaꝝ parenti ⁊
altrici: quā postea n̄ sec⁹ obseruauit: ac vere
filie pientissima mrē face ꝯsueuerit. Hoc tē
pe ⁊ heinric⁹ terci⁹ ī locū heīrici p̄ris inde
mortui sufficit: ⁊ alexi⁹ nicephoro imꝑatori
cōstātinopolitano succedit. Et robert⁹ gui
scardi grecos magno ꝑlio superatos e Cala
bria oīno expulit: relictis tātūmō grecis sa
cerdotib⁹: q̄ vsq; ad nr̄ā etatē linguā ꝑuant
cū morib⁹: Adeo eī cōstātinopolitanū īpiū
iā erat iminutū a saracenis: vt egre thratiā
gallatiā. pōtū: thessaliā: macedoniā: achaiā
obtineret: e q̄b⁹ ꝓuicijs nūc thurci: nūc Sa
raceni q̄tidie aliq̄d subtrahebāt. Stephanus
aūt septimo pōtificat⁹ sui mēse: die octauo
florētie morit: eo q̄ in loco honorifice sepe
lit: vt martin⁹ scribit. Sūt q̄ dicāt stepha
nū pōtificē in heinricū imꝑatorē hēseos no
mine inuectū eē: q̄ summoꝝ pōtificū aucto
ritatē diminuēt ꝯtempta religione: spretoq;
immortali deo.

159 # Benedictus.x.

Enedictus decim⁹: natōe cāpa
nus: q̄ ꝑus nūcius dicebat: velli
tern⁹ ep̄s factōe q̄rūdā nobiliū
eo maxime tpe pōtifex creat: q̄ agnes heīri
ci tercij mr̄ gibertū parmēsē virū insignē
regni italici gubernatorē instituit. Erat et
tū ī italia gothifredis mathildis comitisse
femie nobilissime maritus: vir sane potens.
Nā mathildis mr̄ beatrix heinrici secundi
imꝑatoris soror fuerat: nupseratq; bonifa
cio cuidā viro potētissimo ac nobili luca vr
be hetrurie oriūdo: q̄ mortuo oīs potētia ꝑ
mo ad beatricē: postea ad mathildē ⁊ ma
ritū gothifredū puenit. Nā ⁊ lucā ⁊ parmā
⁊ rhegiū lepidi ⁊ mātuā ⁊ eam ꝑtē hetrurie
possidebāt: quā nūc p̄rimoniū scī petri vō
mus. Ad bn̄dictū redeo ab Ildebrādo pōti
ficatu pulsū: q̄ nō ꝑ ostiū queadmodū de
cebat: s̄ ꝑ vim ⁊ largitōne intrasset. Fidē eñ
dederāt clerici oēs ildebrādo archidiacono
nō ꝑus se hituros suffragia noui pōtificis
creādi: q̄ ipse florētia: q̄ tū proficiscebatur
ad vrbē reuerteret. Rediēs itaq; cū gherar
do ep̄o florētino ī oēs acerbissime iuect⁹ ē: tū
vl' marie ī eos q̄ fidē dederāt se e⁹ aduētū ex
pectatos. At vō cū hac d̄ re mag̃ ꝯtētō eēt:
ꝓbarētq; nōnulli bn̄dictū ip̄m vt viꝝ optimū ⁊
sapiētissimū: ꝯ aūt eā electōē pleriq; magnis
clamorib⁹ iꝓbarit: vtpote min⁹ canonice
⁊ legittie factā: tādē plurimoꝝ ꝯsensu ilde
brādo instāte gherard⁹ vir tāto ingratu di
gnus eiecto bn̄dicto pōtifex creat. Sūt tñ q̄
scribāt hāc electōē senis factā: cū libera suf
fragia rome ob factōē quorūdā potētū hr̄i
n̄ possent. Bn̄dict⁹ itaq; mēse nono: die. xx
pōtificatu deiect⁹: Velitras exulatū abijt.

160 # Nicolaus.ij.

Icolaus secūd⁹: natōe allobrog⁹
gerard⁹ ātea vōtus: ep̄s florēti
nus ob v̄tutē ⁊ animi ꝯstātiā ab
rogatu bn̄dicto: haud legittime creato pōti
fex maxim⁹ senis decernit: q̄ statī inito pō
tificatu sutriū ꝯcessit: ibiq; anno dn̄i mille

simoquinquagesimonono concilio habito: cui non solū epi verum multi italie ,pceres interfuere: benedictū abdicare se pōtificio munē ⁊ habitu coegit: ⁊ Velitras exulatū abire. Inde vo romam proficiscens: secūdo apud lateranum ɔcilio habito legem tulit: vt i decretis legit romane ecclesie admoduꝫ salubreꝫ q̄ talis est. Si quis pecunia vel grā tia humana aut populari militariue tumul tu sine ɔcordi ⁊ canonica electōe cardinali um fuerit in throno petri collocatus: is nō aplicus: sed apostaticus .i. a ratiōe deficiēs merito vocet: liceatqꝫ cardinalibꝰ clericis ⁊ laycis deū colētibꝰ: illū vt predonē anathe matizare: ⁊ quouis humano auxilio a sede apostolica propellere: atqꝫ quouis in loco si in vrbe nō liceat catholicos huiusce rei cau sa congregare. In eodem quoqꝫ concilio re uocatum ab errore suo Berengarium dya conum Andegauēsis ecclesie ferunt: qui ar bitrabatur in sacramento eukaristie ⁊ cali cis non esse verum Christi corpus integrū qꝫ sanguinem: nisi vt in signo ⁊ figura my sterioue: quem quidem errorem instante et vrgente Nicolao ⁊ Alberico dyacono viro doctissimo publice confessus est: affirmans illud esse verum Christi corpus: integrum qꝫ sanguinem. Scripsimus hunc errorem a Leone nono damnatum: non tamen emen datum fuisse. Que certe laus tota Nicolai est: vt Lafrancus scribit: vir ea tempestate doctissimus: qui errores eiusdem Berenga rij preclaro opusculo notauit. Dum hec a pontifice Nicolao Rome agerētur: Gothi fredus Normanus qui Drogoni fratri in Apulie Calabrieqꝫ comitatum successerat: moriens Bagelardū filium comitatus he redem instituit: verum robertus guiscardi frater (vt quidam volunt) hoc egreferens: pulso nepote: Apuliam ⁊ Calabriam occu pat: adiecta troia: que pontificibus roma nis parere consueuerat. Hanc autem ob rē indignatus pontifex: non nihil roberto suc censuit. Is vo cum postea rogatu roberti i Apuliam profectus fuisset: receptis q̄ ō ec clesia amiserat: nō solū hominē in grām ac cepit: verūetiam vectigalē ecclesie factū: Ca labrie ⁊ apulie ,puincias romane ecclīe cen suarias ducē creat. Accepto deinde magno a roberto exercitu ad vrbē rdiēs: pnestinos tusculanos: nomentanos romane ecclīe re belles pdomuit. Tybrim q̄ traijciēs: vrbre pta galleza alijsqꝫ gerardi comitis futriū vs qꝫ castellis expugñtis: ditionē romanā tutio rem reddidit. Sūt q scribāt hemicū terciū a Nicolao secundo coronā impīj accepisse totoqꝫ tempe pontificatus sui ob bñficium acceptū: nil ɔtra ecclesiasticos molitū esse. Nicolaus aūt vir omni vita ,pbatus: tercio pōtificatus sui anno: mēse. vj. die. vj. ⁊. xx. morit. Vacat tū sedes diebꝰ. xij.

161 Alexander .ij.

Alexander secūdus: Anshelmus antea vocatus: patria mediola nensis: episcopus lucensis: mor tuo Nicolao ob humanitatem benignitatē ⁊ doctrinam absens etiam pontifex creatus At vo Cisalpini episcopi arbitrati ob di gnitatem prouincie sue par esse: vt e suo nu mero aliquis eligeretur Giberto parmensi viro potentissimo admodum annitente ab heirico imperatore obtinuere: reclamante eius vxore agnete: vt alter quoqꝫ pōtifex eli geretur. Quare episcopi ipsi habito conci lio cadolum parmensem episcopum pontifi cem creant. Cui statim cisalpini omnes ob temperauere: preter mathildim optimaꝫ fe minam: ⁊ cum ecclesia romana bene sentiē tem. Superueniente deinde cadolo ab his qui alexandro aduersabantur accito in pra tis neronianis sub radicibus aurei montis graue prelium ɔmittitur: in quo multi vtrī qꝫ cecidere: alexandro ⁊ gothifredo mathil dis viro sese ad edes lateranensium conti nentibus. Incerti enim erant quibus potis simuꝫ se tuto committerent: adeo omnia in fida ⁊ flura videbantur. Sūnt qui scribant alexandrum ante prelium commissum: Lu cam profectum vitande cedis causa: eoqꝫ lo ci quiete aliquādiu vixisse. Neqꝫ ingratum tante erga se lucensium beniuolentie ecclesi am ⁊ ciuitatem multis priuilegijs: vt in eo rum annalibus apparet insigniorem reddi disse. Repulsus tandem ab vrbe cadolus n̄ diu in prouintia quieuit: accitus enim a ro manis quibusdam: quorum maxime intere rat omnia Rome perturbari explendarum voluptatum causa: comparato maiore ex ercitu q̄ antea romam venit: ac vrbem Leo ninam ecclesiamqꝫ beati Petri vi occupat. At vo erumpentibus Romanis cum gothi fredi copijs tantus terror repente hostes in uasit: vt ⁊ effusa fuga oēs abierint: ⁊ pau lū abfuerit: qn cadolꝰ caparet a suis delictꝰ quē ciciꝰ romani pfecti filiꝰ fcō cū suis cu neo p media ciuiū agmina egre in arcem Hadriani perduxit: vbi aliquandiu obses sus: cuꝫ nullam libere abeundi subesse spes videret: tricentis argenti libris ab his se

redimens:qui arcē obſidebāt:ꝯceſſo ſtrigoſiſ-
ſimo equo inde ſolus aufugit. At vero otto co
lonienſis archiep̄s apd̄ heinricū adoleſcētē
agnetē criminatus:ꝙ ꝯ maieſtatē imꝑii xp̄ia
na reſpu. mulieris nutu gubernaret̄: accepta
poteſtate ꝑponēde ex arbitrio eccīe dei Ro-
mā veniēs: alexandrū ꝑmo qdē grauiſſimis
vbis increpat:ꝙ ſedem romanā iniuſſu ceſa-
ris ⁊ ꝯ atqꝫ ꝯſuetudo ⁊ lex ipſa iubebat occu
paſſet. Cū Ildebrādus archidyacon⁹: q for
te tū aderat:ꝑtes pōtificis acerrime tutatus
ꝙ diceret electōez ad clerū ꝑtinē:ſi ius:ſi an-
tiquā ꝯſuetudinē vellet inſpicē:facile ottonē
in ſniaꝫ traxit. Quare heinricus cognito er-
rore ad ſe poſtremo rediēs alexandrū rogat:
vt ꝯciliū q̄ ſe ꝑuenturū pollicet̄ īdicat. Urbs
Mātua ad eā rē potiſſimuꝫ idonea viſa ē:co
ꝓficiſcunt̄ omēs: ad q̄s ꝑtinē videbat̄ eccīe
ſalus ⁊ tutela: vbi ꝯpoſitis rebꝫ oīibꝫ impa
tor ipē nō ſolū ī grāꝫ pōtificis rediit:verūeti
am ꝑcibꝫ ab eo impetuit:vt ⁊ cadolo veniam
peteti ignoſceēt:⁊ Gibertū tāti mali (vt dixi-
mus) auctorē rauēnatis eccīe archiepm cre-
aret. Primū haud grauate fecit:ſaluatoris
noſtri exēplū imitat⁹:q orauit etiā ꝓ ꝑſecuto
ribꝫ ſuis orare. Secūdū inuitus ꝯceſſit:⁊ nō ni
ſi ꝑcibꝫ heinrici fatigatus:ꝙ verebat̄ ſicu-
ti p⁹ea accidit:ne ea res eccleſie romane ma-
gnas calamitates inferret. Abiēs mātua pō
tifex ac luca iter faciens:eccīam maiorē:cui⁹
ep̄s ātea fuerat:ſacris ſolēnibꝫ adhibitis cō-
ſecrat: tādiu ibi imoraturus q̄ad ab ildebrā-
do archidyacono res in apulia pacatōres red
derent̄. Is eīn acceptis a Mathildi comitiſ
ſa auxiliaribꝫ copiis:nō ſolū ricardi ⁊ Guil
helmi impet⁹ repreſſit:verūetiā eos coegit:q̄
de eccīa cepiſſent reſtituē. Veniēs itaqꝫ ad vr
bem alexāder pōtificatus ſui anno vndecio:
mēſe. vi. morit̄ ī baſilicaqꝫ lateranēſi ſepelit̄
nullo genē honoris q̄d impēdi ſūmo pontifi-
ci pt̄ nō adhibito ⁊ a clero ⁊ a ꝑplo. Ferūt tū
magno in ꝑcio fuiſſe Iohēm gualbertū mōa
chū vall' vmbroſe:⁊ illi⁹ ordīs auctorē viruꝫ
ſcīiſſimū ac miracul' inſignē.

167 Gregorius. vii.

Regorius ſeptim⁹ Ildebrād⁹ an
tea vocat⁹:natōe hetruſcus: pa-
tria ſoanēſis: pr̄e bonicio: oīm bo
noꝝ ꝯſenſu pōtifer creat̄. Ipſius aūt electōnis
vba ita ānotata ſūt. Nos ſācte romane eccīe
cardinales:clerici:acolythi:ſubdyaconi:pre
ſbiteri:ꝑn̄tibꝫ ep̄is abbatibꝫ multiſqꝫ tuꝫ ec-
cleſiaſtici tū layci ordīs eligim⁹ hodie:x. ka-
lēdas maii in baſilica ſancti petri ad vincula
anno ſalutis Milleſimo. lxxiii. in verum xp̄i
vicarium Ildebrandum archidyaconū virū
multe doctrine magne pietatis:prudētie iuſti
cie:ꝯſtātie:religiōis:modeſtū;ſobriū: ꝯtinen
tem:domum ſuā gubernātem:pauꝑibꝫ hoſpi
taleꝫ:in gremio ſancte mr̄is eccīe libere a te-
neris annis vſqꝫ ad hanc etatem educatū do-
ctuꝫ:queꝫ quidem cū ea poteſtate eccīe dī p̄-
eſſe volum⁹:qua petrus dei mādato quondā
p̄fuit. Adeptus pontificatum gregorius ſta-
tim heinricum imꝑatoreꝫ admonet: ne dein-
ceps largitōne corruptus :ep̄atus ⁊ bñficia
alicui ꝑ ſymoniacā cupiditatē cōmittat:alit̄
ſe vſurū in ſe ⁊ delinquētes cenſuris eccl'iaſti
cis. His admonitōnibꝫ ⁊ quidem ſanis non
modo non obtemꝑauit heinricus :verūetiaꝫ
agnetem imperatricem bene admonēteꝫ: q̄d
fieri cū religione oporteret oīmi adminiſtratōe
depulit:que romā profecta non diu ſuꝑuixit:
dolore animi vitā cum morte permutās. Tā
dem vo multis legatōibꝫ vltro citroqꝫ miſſis
imꝑator in grāꝫ cū gregorio rediit:eundemqꝫ
ī pontificatu ꝯfirmauit: vt tū imꝑatoꝝ mos
erat. At vo cum heinricus in bono leuis: in
malo ꝑtinax ſymoniā nequāq̄ omitteret: ſe-
pius admonitus omnes illos anathematis
cenſura pontifex notauit:qui ep̄atus ⁊ bene-
ficia largitione adepti erant. Et ne id temere
feciſſe videret̄:concilio apud lateranū hīto:ī
quo multi ep̄i īterfuē:maxime vo gibert⁹ par-
menſis archiep̄us rauennas rōem reddidit.
Quā ob rē cenſuris eccīaſticis ſymoniacos
notaſſet:facturū quoqꝫ id in imperatorē cre-
bro dicebat: niſi ſententiam mutaret. Cum
vo gibertus ſoluto cōcilio: ⁊ criminandi gre
gorii occaſionē nactus:ad pontificatum viaꝫ
querens: Cincium romanum ciueꝫ ſtephani
p̄fecti vrbis filium:hominem temerarium ⁊
ſeditioſum in pontificeꝫ aīmat:magna ei pol
licitus imꝑatoris noīe: ſi tātū facin⁹ ex ſnīa
ꝯfeciſſet. Structis itaqꝫ inſidiis cinci⁹. dū pō
tifex media nocte natal' dn̄i nr̄i celebrat ī tē-
plo bt̄e marie ad p̄ſepe:que maior nūc dr̄: ir-
rūpens cū ſatellitibꝫ ⁊ ꝯiuratis dn̄ hoſtiā ſa-
crificii ꝯminuit hominem capit:⁊ in regionē
parionis ſecum trahens:in turri quadā mu-
nitiſſima eum collocat. Sequenti vo die ꝑpl's
romanus cognito facinore in Cinciuꝫ arma
ſuſcipit:pontificem liberat:edes ac turrī ſce-
lerati hoīs a fundamentis euertit: familiam
eius nates mutilatam ab vrbe pellit. Ipē vo
Cincius tanti mali auctor:fuga ſalutem que
rens:in germaniaꝫ variis tramitibus ad im-
peratorem tandem peruenit. Gibertus autē
tanti doli machinator:cū inſidie ex voto non

successissent: simulata beniuolentia a pontifice dimissus: Rauennam peiora molitur⁹ se contulit. Nam Thebaldum mediolanensem archiepiscopum: ⁊ plerosq alios Cisalpine antistites coniurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Ugonem candidum sancte Romane ecclesie cardinalem: qui etsi ante idez fecerat: in gratiamq simulato animo redierat: nunc malum animum: malam mentem pre se tulit. Is enim viribus omnibus annixus est imperatorem ⁊ Normannos inter se de imperio dissidentes: composita pace: initisq federibus in pontificem concitare. Quod vbi Gregorius resciuit congregata ad lateranum synodo propositis rationibus quare id faceret: Gibertum ⁊ Ugonem dignitatibꝰ priuatos anathemate notat. Dum hec Rome agerentur Heinricus cum Saxonibus hostibus feliciter pugnans: adeo felicitate illa elatus est: vt habito conuentu apud Uormatiam Sigifredo archiepiscopo Maguntino negocium procurante: interdicere omnibus ausus sit: ne vlla in re pontifici Romano obtemperarent: ex illo autem conuentu mandato Heinrici Romandus clericus parmensis Romam veniens: ⁊ Gregorio publice interdixit: nequid ageret deinceps quod ad magistratuz pontificis pertineret: ⁊ Cardinalibus ipsis mandauit: vt relicto Gregorio alium habituri pontificem ad se proficiscerentur. Cum Gregorius tantam iniuriam diuine maiestatis causa non diutius ferens: ⁊ Sigifredum aliosq clericos cum Heinrico sentientes dignitatibus ac beneficijs priuauit: ⁊ Imperatorem ipsum anathemate notauit: priuatum prius omni regia administratione. Abrogationis autem pontificie habita fere hec formula est. Beate Petre princeps inclina queso aures tuas: ⁊ me seruum tuum exaudi: quem ⁊ ab infantia educasti: ⁊ vsq ad hunc diem ab iniquoruz manibus vendicasti: qui me pro mea in te fide oderunt ⁊ persecuti sunt. Tu mihi testis es optimus: ⁊ pia Jhesu christi mater: ⁊ frater tuus Paulus tecum martyrij particeps me non sponte: sed inuitum pontificatus gubernacula suscepisse. Non q̄ rapinam arbitratus sim sedem tuam legitti me conscendere: sed mallebam vitam meam in peregrinatione degere: q̄ locum tuum pro fama ⁊ gloria tantum occupare. Fateor ego ac merito quidem mihi tua gratia: nō meritis meis ppl'i xp̄iani curā demādatam esse: concessamq ligandi ⁊ soluendi potestatem. Hac itaq fiducia fretus pro dignitate ⁊ tutela ecclesie sue sancte omnipotentis dei nomine patris: filij: ⁊ spiritus sancti: ⁊ Heinricum regem Heinrici quondam Imperatoris filium: qui audacter nimium ⁊ temerarie in ecclesiam tuam manus iniecit: imperatoria administratione regiaq deijcio: ⁊ christianos omnes imperio subiectos iuramento illo absoluo: quo fidem veris regibus prestare consueuerunt. Dignum est eniz: vt is dignitate careat: qui maiestatem ecclesie imminuere conat̄. Preterea vō quia monita mea immo tua ad sui psius populorumq salutem pertinentia cōtempsit: ⁊ se ab ecclesia dei: quam seditionibus pessundare cupit separauit: eum anathematis vinculo colligo: certo sciens te esse Petrum in cuius petra vt in vero fundamento rex noster Christus edificauit ecclesiam suam. Fuere tum multi post execrationem qui pacis mentionez facerent. Quibus ita Gregorius respondit: se pacis conditiones non abnuere: modo Heinricus ipse primo cum deo pacem iniat. Non ignoratis inquit: q̄diu ⁊ quantis malis Romanam affecerit ecclesiam: quotiensq a me sit admonitus: vt meliorem vitam moresq probatiores indueret. Hoc tribuimus beniuolētie ⁊ caritati: qua Heinrico patri coniuncti olim fuimus. Sed nil profecimus: adeo mores a patre auersos imbibit. Instabant tamen ex his qui aderant nonnulli regem non ita cito anathematizanduz esse: Quibus ita pontifex respondit. Quando inquit Christus ecclesiam suam Petro commisit ⁊ dixit: pasce oues meas: excepit ne reges. Nam cum eidem ligandi ⁊ soluēdi potestatem daret. nullū excepit vel neminem eius potentie subtraxit. Hanc ob rem qui dicit se vinculo ecclesie ligare non posse restat etiam vt fateatur se absolui ab eius potestate nullo modo posse: ⁊ qui hoc impudenter negat: a Christo ⁊ ecclesia eius se oīno seiungit. At Heinricus cognita Gregorij censura: multas litteras ad gentes ⁊ nationes conscripsit: quibus se contra ius fasq damnatum a pontifice ostendebat. Gregorius autem id a se iure factum non verbis tm̄ et lr̄is: verumetiam ⁊ rōe testibus comprobabat: re ipsa ante oculos omnium proposita. Interim vō cum pars regni ab Heinrico defecisset: et iam Saxones bellum contra Heinricum q̄diligentissime pararent: Alamani principis veritati: ne

* formula Excomunicat. Henric. Imp.

quid mali i ꝓuincia nascerẽt: ꝯuentu habito de/
cernũt: vt si gregori⁹ i alamaniã ꝑgat: heinri
cus supplex veniã errati petat. Qđ se facturũ
rex ipe interposito iuramẽto pollicit⁹ ẽ. Mot⁹
itaqꝫ põtifex his pollicitatõibꝫ 7 ꝑcibꝫ treue/
rẽsis archiepĩ heinrici oratoris: augustã ꝑto/
riã petitur⁹: vercellas vsqꝫ iaꝫ ꝑuenerat: vbi
ab epõ loci ipius regni italie cãcellario claꝫ
rẽciuit heinricũ hostili i se aĩo cũ exercitu ad
uentare. Cũ õo põtifex omisso instituto iti/
nẽ canossuꝫ se recepit oppidũ agri regiẽsis di
tioni Mathildis comitisse subiectũ. Venit 7
eo ꝓpẽ cũ oĩbꝫ copijs heinric⁹: q statĩ deposi/
to regali ornamẽto nudis pedibꝫ vt oppida/
nos ad misc̃diã ꝯmoueret: porte oppidi appro
pinq̃ns suppliciter itro mitti petebat. Denega
tũ ingressuꝫ eq̃ aĩo tulit aut tulisse dissimula/
uit: q̃uis asꝑa eẽt hyemis: 7 gelu cuncta rige
sceret. In suburbio qdẽ oppidi triduo ĩmora/
tus: ꝯtinuo veniã petẽs: tãdẽ rogatu mathil/
dis: 7 adelai Sabaudiẽsis comitis. 7 clunia
cẽsis abbatis introduct⁹ absoluit: 7 eccie re/
cõciliat: pace iureiurando ꝯfirmata: 7 integ̃
obediẽtia ꝓmissa. Regĳ aũt iurisiurãdi hec
formula ẽ: rex heinricus ꝯposita pace ex snia
dñi nrĩ gregorij septimi affirmo me pacta 7
federa ꝯseruaturũ caraturũqꝫ: vt q̃quo volue/
rit idẽ põtifex sine vllo discrimĩe suipi⁹ 7 co/
mitatus ꝓficisci possit: mariẽ aũt ꝑ loca im/
pio nrõ subiecta: neqꝫ ꝑ me statuꝫ q̃ min⁹ libe
re põtificõ munẽ vbiqꝫ locoꝝ vti possit: 7 hec
obs̃uaturũ me iureiurãdo addico. Actũ Ca/
nossij. v. kalẽdas februarij inditõe. xv. Cum
õo rebꝫ ita ex snĩa pactis: dilabẽtibꝫ inde oĩ/
bus varijs itineribꝫ: dñ heinric⁹ papia iẽ fa/
cit: cinciũ amittit subita febri correptũ: nõ ta
mẽ mortuo tãꝑnitõso hoĩe heinric⁹ rebus no
uis studẽ destitit. Pacis eĩ federa abrũpens:
eo alamanos principes indignitate rei mo/
tos ꝑpulit: vt rodulphũ saxonie ducẽ regem
ꝓuicie crearẽt p⁹hito heinrico. Petijt ꝑmo
qdẽ heiric⁹ a põtifice: vt rodulphũ execrẽtõibꝫ
ab occupatõe regni depellẽt. Id õo cũ ĩpetre
nequisset: sũptis armis mag̃ clade 7 incerta
victoria vtriqꝫ dimicatũ ẽ. Missi tũ qdeꝫ ab
vtroqꝫ legati ad põtificẽ rogatũ: vt i ꝑtes suo
rũ declinaret: qbꝫ nil aliđ ipe r̃ndit: q̃ vt ab
armis discederẽt. Pugrũt iterũ sit eq̃ marte
heiric⁹ 7 rodulph⁹. Verũ cũ t̃cõ ꝑliũ iniissent:
mag̃ cede vtriũqꝫ ꝯmissa: ac supior aliq̃ntulũ
heinric⁹ videret: rodulphi legatos pacẽ petẽ
tes audire noluit: ad põtificẽqꝫ denuo scpsit:
vt rodulphũ regnũ occupare conãtẽ exectõe
anathematis nõret. Qđ cũ facẽ gregorius re
cusaret: tãta ira pcit⁹ heinric⁹ est: vt die no/

ctuqꝫ nil aliud cogitaret: q̃ qđ ad põtificis ꝑ
niciẽ 7 exitũ vgeret. Interea õo ne qđ i orbe
xpiano deesset qđ seditõnibꝫ ñ agitaretẽ. Mi
chael cũ andronico filio a nicephoro cogno/
mento bucamor vi ab impio cõstãtinopolita
no deiect⁹ ad gregoriũ ꝯfugit: q 7 nicephorũ
excommunicauit: 7 rogerio Romane ecclesie
feudatario negociũ dedit: vt michaelẽ q̃ cum
ceperant locut⁹ ẽ i impiũ restitueẽt. Is itaqꝫ
mãdato põtificis ꝯpata classe rogerio mino/
re natu i italia dimisso: boemũdũ alteꝝ filiũ
secũ ducẽs: auleõ ꝑmo adnauigat: 7 ad dyra
chiũ castra facit: vrbẽ tãto bello pnecessariaꝫ
ꝑmo occupatur⁹. Sꝫ dñic⁹ silui⁹ dux venet⁹
cũ niceph oro sentiẽs: rogeriũ ab obsidiõe re/
pellit: magno illato acceptoqꝫ icõmodo. Ve/
rũ ñ ita mlto post nicephor⁹ ab alexio ꝯgno
mẽto mega copiarũ suaꝝ duce decept⁹: liber/
tate sit 7 ciuitate ꝑuat: quã triduo alexi⁹ mi
litibꝫ diripiẽdã ex pacto cõcessit. Capt⁹ ipse
nicephorus in tẽpio scte sophie vita donatur:
hac ꝯditõe tñ vt mõachi hitũ cũ vita suscipe/
ret. At õo gregori⁹ cũ videt heinricũ ꝯ eccĩã
dei a qbusdã seditõsis epĩs pcitari: hita ingẽ/
ti synodo giberto rauẽnati archiepõ ob sup/
biã 7 maliciã indic̃ sub anathematis pena:
ne ẽpali 7 sacerdotõ munẽ fungat. Vocatus
ꝑterea ad sedẽ aplicã sceleꝝ suoꝝ ꝯsci⁹ parẽ
desierat: q̃ ex re tãtũmõ penam anathematis
merebat: Rolãdũqꝫ taruisinũ censura nõuit
q legat⁹ ad res ꝯponẽdas int̃ heinricuꝫ 7 se
fact⁹ ꝯsequẽdi ẽpat⁹ cã semia discordiarũ nõ
pacis seuerat. Nec vgoni qdẽ tituli. S. clem̃/
tis cardiali pepcit: q cũ cadolo parmẽsi epõ
in seditõibꝫ 7 hẽsi sensisseꝫ. In eodẽ postremo
ꝯuetu tres legatos delegit: bernardũ dyaco/
nũ: alteꝝ bernardũ massiliẽseꝫ abbatẽ: Odo
nẽ treuerẽseꝫ archiepm: q đ latẽ sedis aplice
ad ꝯponẽdas res int̃ heinricũ 7 rodulphũ ꝓ
ficiscẽnt. Videbat eñ sapiẽtissim⁹ põtifex eã
discordiã nisi sedata foret: magnas aliq̃ñ ca/
lamitates ꝑplo xpiano paritura. Verũ quia
certo sciebat nõ defuturos pnicõsos q̃sdaꝫ: q
id q̃ min⁹ fieret ĩpedire conarent: q coꝝ ma
xime interat discordias augeri ñ tolli. Lr̃as
aplicas i hũc modũ ꝯscriptas legatis ad pn̄/
cipes 7 natõeꝫ dedit. Cognita ĩbecillitate cu/
piditate 7 ambitione humani generis: mun/
damus ne quispiam cuiusuis conditõnis sit
vel rex: vel archiepus: epus: dux: comes: mar
chio: siue miles aliq̃ elatõe temerariue au/
su: fraude: dolo: cupiditate duct⁹ legatis nr̃is
resistẽ audeat: ne pacẽ 7 ꝯcordiã ex equo 7 bo
no ꝯponẽ possint: qcunqꝫ autẽ temeritate du/
ctus: quod non optamus: huiusce nostre cõ/

stitutionis violator extiterit legatisqꝫ nr̄is im-
pedimento fuerit quominus pacem compo-
nant: eum anathematis vinculo alligamus
⁊ non solum in spiritu: verumetiam in corpo
re: atqꝫ in omnibus fortune bonis apostolica
potestate colligamus: victoriamqꝫ in armis
partam ei auferimus: vt saltem confundatur
ac duplici penitentia conuertatur. Manda-
tum preterea legatis est: vt in alamania con-
uentu habito: mature decernant vtri duorū
regum ex equo ⁊ bono ius competat: eidem-
qꝫ consensu bonorum regnum decernant: cu
ius causa iustior ⁊ potior videbitur. Se vo
postea re cognita quod egerint confirmatu-
rū: interposita omnipotentis dei ⁊ beati pe
tri auctoritate: qua nulla potest esse maior.
Interea vo Gregorius ne Romana ecclesia
ob largitionem ⁊ symoniacam cupiditatem
aliquid incommodi caperet: conuentu habi-
to: maiorum decreta ad rescindendam hanc
labem pertinentia confirmauit his verbis.
Sanctorum patrum instituta nunc sequētes
quemadmodum in prioribus concilijs feci-
mus: auctoritate omnipotentis dei decerni-
mus ac confirmam⁹: vt qui deinceps episco-
patum vel cenobium vel aliquod aliud eccle-
siasticum beneficium a layco acceperit: nul-
lo modo in numero episcoporum: abbatū:
vel clericorum is censeatur: neue idē sub cē
sura anathematis limina apostolorum atti-
gat: priusq̄ locum ambitione ⁊ contumacia
conquisitū: quod est ydolatrie scelus resipi-
scendo commutauerit. Eisdem quoqꝫ censu-
ris teneri volumus ⁊ alligari reges duces et
principes: qui episcopat⁹ ecclesiasticasue di
gnitates quod contra ius fasqꝫ est: demanda
re alicui fuerit ausi. Confirmamus preterea
anathematis sententiam merito latā in theo
baldum mediolanensem: Gibertum rauenna
tem archiepiscopum: in rolandum taruisinū
presulem: ⁊ petrum olim redonensem episco-
pum: nunc autem inuasorem narbonēsis ec-
clesie: pari cēsura damnamus. Preterea vo
gratiam sancti petri ⁊ ingressum ecclesie his
interdicimus: quousqꝫ penituerint satisfece-
rintqꝫ: siue normanni sint: siue Itali: vel cu-
iusuis nationis: qui aliqua ex parte leserint:
aliquoue incommodo affecerint Marchiā
Firmanam in picentibus: ducatum spoleti-
num Campaniam in Hernicis Agrum Sa
binum: Tyburtinum: Prenestinum: Tu-
sculanum: Albanū: ⁊ quicquid in Volscis
⁊ hetruscis ad mare vergit. His addo mona
sterium sancti Benedicti: ⁊ quicquid in Cas
sinatum agro positum est: nec Beneuentum
in Samnitib⁹ excipio. At siquis illorum ad
ferendi res repetitas ⁊ non redditas habere
iustam causā se dixerit: prius a nobis vel a
magistratibus nostris iusticiam requirat: q̄
si eis non fuerit factum abunde satis conce-
dimus: vt ad res suas recuperandas inde tā
tum auferant quantum sat est: nec more pre-
donum modum excedant: sed agant vt christi
anos decet: ⁊ eos maxime qui sua magis re-
petunt q̄ aliena percupiant: quiqꝫ ⁊ iram di
⁊ execrationem beati Petri reformidant ac
timeant. Preterea vo execrationem in Heinri
cum his verbis denuo confirmauit. Bte Pe
tre apostolorum princeps: ⁊ tu Paule genti
um doctor: vestras queso aures mihi paulu-
lum prebete: meqꝫ clementer exaudite: nam
veritatis discipuli estis ⁊ amatores: que dicā
vera sunt. Hanc causā suscipio veritatis grā-
tia: vt fratres mei quorum salutē exopto mi
hi obsequentius acquiescāt: sciant intelligāt
q̄ vestro auxilio fretus post christum ⁊ ma-
trem eius semper virginem flagitiosis ⁊ ini
quis resisto: fidelibus autem presto adsum ⁊
auxilium fero. Non eī volens ⁊ libens hanc
sedem conscendi: sed inuitus ⁊ lacrimans: q̄
me indignum iudicabam qui in tam excelso
trono sederem. Hec autem dico: quia ñ ego
vos: sed vos me elegistis: ⁊ grauissimum pō-
dus humeris nostris īposuistis. In me autē
vestro iussu montem ipsum conscendentē cla-
mantem ⁊ annunciantem populis eorum sce
lera: ⁊ filijs ecclesie peccata: mēbra dyaboli
consurrexere: ⁊ ad sanguinem vsqꝫ manus su
as in me piecere. Astiterunt enim reges ter-
re ⁊ principes seculi: cum his coniurarunt ec
clesiastici qdā ⁊ vulgares in dn̄m ⁊ nos chri-
stos eius: dicentes: dirumpamus vincula eo
rum ⁊ pijciamus a nobis iugum ipo꞉: hoc
autem fecere: vt me vel morte vel exilio inficta
rēt: quo꞉ de numero fuit heinricus: quē regē
vocant. Heinricus inq̄ heinrici imperatoris
filius: qui cornua ⁊ calcem contra ecclesiā dei
superbe nimium erexit: facta coniuratōe cū
multis epīs italici gallici germanici nominis:
c⁹ superbie vestra adhuc restit autoritas: q fra
ctus potiusq̄ ad sanitatem redactus: ad me
in cisalpinam perueniēs: absolutionem ana-
thematis suppliciter quesiuit. Hunc ego quē
ad penitentiam venisse credideram: in grati
am recepi: huicqꝫ tantummodo cōmunionē
reddidi: non tamen in regnum e quo eū ī ro-
mana synodo merito depulerā rstitui: nec ve
ctigalibꝫ regni: vt ad fidē rediret pcessi. Hoc
ideo feci: vt si redire in grāz cū finitimis suis
quos semper vexauerat differret: redderetqꝫ

res tū ecc̄iasticas tū ꝓphanas ex sede abnuēt: cogi ad officiū execratōib⁹ ⁊ armis possꝫ. Hac oportunitate adiuti quidē germanie epi: ⁊ principes ab hac fera bestia diu vexati: in locum heinrici suis flagitijs e regno cadentis: ducē suū ⁊ regē rhodulphū delegūt. Qui r̄gia modestia ⁊ integritate vsus: statī nūcios ad me misit: a q̄b⁹ intelligerem: se coactū regni gubnacula suscipē: nō eē tñ adeo regnādi cupidū vt nō malit nobis q̄ regnū pollicētib⁹ obtpare. Futurū se in dei ptate sp ac nr̄a: idq̄ vt arbitremur nos facturos filios obsides pollicitus ē. Stomachari tū heinricus cepit: ⁊ nos pmo qdē pcati: vt rhodulphū ab occupatōne regni execratōnib⁹ ꝓpellerem⁹. Dixi me velle videre: cui ius ꝯpetēt: ⁊ eo missurū nūcios q rē om̄ēꝫ rescisceret: meq̄ deinceps iudicaturū vter ipoꝝ in cā potior habēdus eēt. Uetuit heinricus q̄ min⁹ res a legatis nr̄is decerneī: multosq̄ tū seculares tū eccl̄iasticos interfecit: eccl̄ias diripuit ⁊ ꝓphanauit: atq̄ hoc mō sese anathematis vincul' illigauit. Hanc ob rē fidēs in dei iudicio ⁊ misc̄dia: inq̄ patrocinio beate ỽginis: fultus etiā autoritate vr̄a ipm heinricū eiusq̄ fautores vīculo anathematis colligo: atq̄ iterū regiaꝫ ei ptatem adimo: interdicoq̄ xp̄ianis om̄ib⁹ illo iuramento absolutis: q̄ fides regib⁹ dari ꝯsueuit: ne heinrico vlla ī re obtēperēt: Rhodulphū ī regē suscipiāt: quē m̄lte ꝓuincie pncipes abrogato heinrico ī regē optimū sibi delegere. Etenī par ē: vt sicuti heretic⁹ ob superbiaꝫ ⁊ ꝯtumaciā facultatib⁹ suis puaī: ita Rhodulphus oīb⁹ gratus ꝓ sua pietate ⁊ religione regia dignitate ⁊ ptate doneī. Agite igiī apostoloꝝ sc̄tissimi pncipes: ⁊ qd̄ dixi vr̄a auctoritate interposita ꝯfirmate: vt oēs nūc demūꝫ intelligāt si potestis ī celo ligare ⁊ soluē: ī terra q̄ impia: regna: pncipat⁹: ⁊ qcqd hr̄e mortales pn̄t auferre ⁊ dare nos posse. Si eñ q̄ ad deū ptinēt iudicare potestis: qd ð his inferiorib⁹ ⁊ ꝓphanis censendū ē. Etsi angelos dn̄antes supbis pncipib⁹ dn̄ē iudicare: qd in s̄uos illoꝝ facē vos decet. Edisc̄āt nūc reges h⁹ exēplo ⁊ oēs secl'i pncipes: qd in celo possitis: quātiq̄ apd̄ deū sitis: ac deīceps timeāt sc̄te eccl̄ie mādata ꝯtēnē. Hoc aī iudiciū cito ī heinricū exercete: vt intelligāt oēs iniq tatis filiū ñ fortuito: ß dr̄a opa e regno cadē. Hoc tñ a vobis optauerīꝫ: vt penitētia duct⁹ in die iudicij vr̄o rogatu grāꝫ a dn̄o ꝯsequaī Actum rome nonis martij inditione tercia. Ad ħ ṽo Gibertū discordiaꝝ omium ⁊ hēsū q̄ tūc erāt: auctorem ab eccl̄ia rauēnate dejiciens: sacerdotib⁹ oīb⁹ eidē eccl̄ie obtpantibus

mādauit: ne giberto facinoꝝ omniū auctori: ⁊ ob eā rē execratōis vīculo illigato vlla in re obediret: ⁊ ne ꝓpt' illi gubernatore indigerēt Petrū imitatus q apollinarem quasi supplementū mittē ꝯsueuerat: vbi oportebat: eo alterum archiepm ꝓficisci iubet cū integ̃ ptate q ⁊ heresim giberti auelleret: ⁊ mētes hominūꝫ in fide ꝯfirmaret. Tūꝫ ṽo heinric⁹ irritatus magis his censuris q̄ monitus: capto hostiensi epo e legatione redeūte: hitoq̄ epoꝝ secū male sentiētiū ꝯuētu: gibertū oli Ravennatē archiepm pōtificē creat. Clemētēq̄ appellat. Uerū eum a saxonib⁹ pmereī: relicto ad tps nouo pōtifice in eos mouet: ac cōmisso p̄lio magno suoꝝ incommodo supatur Victor rodulph⁹ accepto vulnere paululum abscedens mortuus inuent⁹ ē. Ferunt heinricū ea clade adeo perterritum fuisse: vt vix decimoseptimo die reptus sit: q̄ quidem tempe germani heinricū e⁹ filiū eiusdē noīs q̄rtum in locum patris suffecerāt. Qui sit' postea cōiunctis copijs in italiā venientes Clementeꝫ suūꝫ in pōtificatū collocaturi pulso gregorio Mathildi obuiā cū exercitu factaꝫ leui p̄lio superant. Que quidem m̄lier primo marito mortuo paulo ante azonem marchionē esten seꝫ poris viri ꝯsanguineū: ac tercō gradu affinitatis sibi ꝯiunctū: in ꝯiugem accepit. Uerum re postea cognita suadente gregorio diuortiū cū azone fecit. Heinricus itaq̄ superata apud Parmā Mathildi eiusq̄ marito azone: Romam hostili animo ꝓficiscēs: ī ptis neronianis castra collocat: vrbē leoninaꝫ ingreditur: sancti petri basilicam cū suo Clemente ꝓphanat: porticusq̄ demoliī. Idēꝫ q̄ factū ð basilica pauli ꝯstat. At ṽo cū vrbem ingredi ñ posset tybur ꝓcedens: inde tā̄q̄ ex arce belli ī romanos quotidie incursiones faciens: vastatis reb⁹ oīb⁹ eo inopie eos redegit: vt pacem quauis ꝯditione expeterēt. Ad motis itaq̄ copijs heinric⁹ re p trāsfugas cognita vrbem igrediī. Tū pōtifex haud satis populo fidēs ī molē hadriani se ꝯfesti recepit obi aliquādiu obsessus ē: acriter q ī presidio erant arcē ipsaꝫ defendētib⁹. Nō ē vs⁹ ea fortuna gregorij nepos ex fratre: q eo tumltu ad septē solia Seueri aphri opus cōfugiens: cū ferre oppugnationem non posset: deditionem turpiter fecit. At ṽo heinricus cognito Guiscardi aduentu: apulie ducis in auxiliū Gregorij non amplius morandum ratus: ad dolos conuersus: cluniacensem epm ad gregorium in arcem mittit: qui diceret se ī germaniam propere cum exercitu rediturum: si ab eo in laterano coronareī: populus q̄ roma

nus: vt idem fieret precibus instabat. Fa=cturum se id Gregori⁹ dicebat: si errata sua Heinric⁹ corrigeret: veniamq; peteret: qđ cũ facere recusaret: et iam aduẽtare cũ exercitu Guiscardum sentiret. Clementẽ antipapam in lateranẽsi basilica corona ponti ficia publice donat: eam rem ꝓcurantibus bononiensi: ceruiensi: mutinẽ. epis: q̃ facto statim Senas proficiscitur Clemente secũ ducto. Guiscardus aũt ꝑ portam flaminc=am irrumpens resistẽtibꝫ ciuibꝫ vsq; ad triumphalem Domicioni arcum vrbem incẽdio consumpsit. Muniuerant capitoliũ ciues: et se acriter contra Guiscardum defendebant: qui lateranum iam ceperat. Unde cum multa crebro vtrinq; committerentur certamina: et illa pars vrbis euersa est que laertanũ ⁊ capitoliũ interiacet: ⁊ ipm capitoliũ postremo vi captũ fere vsq; ad solum equatur. Inde vo supata iam ⁊ capta Roma: fortunisq; ciuiũ militibꝫ in predã datis ad molẽ Hadriani ꝓfect⁹: vbi põtifex obsidebat: hoĩem multis calamitatibꝫ vexatũ: tandẽ e maĩbꝫ hostiũ liberat: secumq; Cassinũ ac salernũ ꝑducit. Ubi non ita multo post pontificatus anno. xij. mense vno: diebus tribus sancte et pie moritur. Uir certe deo grat⁹: prudẽs: iust⁹: clemẽs: pauperũ: pupilloꝝ: viduaꝝ patron⁹: atq; vnic⁹ eccl'ie romane fortissim⁹ et acerrim⁹ defensor cõtra hereticoꝝ improbitatẽ ⁊ maloꝝ principũ potẽtiã res eccl'ias ꝑ vim occupare conantium.

163 Victor. iij.

Victor terci⁹ Desideri⁹ antea vocat⁹. Mõtis Cassini abbas: põtifex creat⁹: stati Gregorij ptes suscepit. Hãc ob rem crediderĩ eũ q̃ Heinricũ regẽ hostẽ habuisse: c⁹ fraude (vt Martinus scribit) veneno ĩ calicẽ iecto dũ sacrificat necat̃. Uincentius tñ longe alit̃ sentit cũ dysenteria perijsse hoĩem dicat: qđ a suspitiõe dati veneni nequaq̃ alienũ ẽ: vnde ĩ dysenteriã veneno petiti interdũ vertũtur: corruptis et labefactatis ĩtestinis. Uindicasset at̃ tãtã iniuriã Guiscard⁹: ni ei mori ꝓpere nimiũ cõtigisset. Supatis eñ grecis in Cassiopã ĩsulã delat⁹ morit̃: cui absente Boemũdo Rogerius natu mior ĩ Apulie ducatu successit. Ferũt et eodẽ tẽpore ĩ toto fere orbe terrarũ fame laboratũ ẽe: qua quidem occasione Auful Gallatie rex Colletũ mltis ãnis obsessum de saracenis cepit: candẽq; vrbẽ christianis incolẽdã tradidit.

Heinricus preterea in Germania sinistro marte cũ saxonibꝫ dimicãs: quatuor milia militũ amisit deo volente vt tãdẽ desisteret ecclesiã suaq; ꝑsequi: ⁊ calamitatibꝫ vexaẽ. Sunt qui hoc tempore multa prodigia apparuisse scribant: q̃ ⁊ aues domestice: vtpote galline: anseres: columbi: pauones ad loca mõtana ꝯfugerint: siluestresq; sint facte et pisces tũ fluuiales tũ marini magna ex pte pierint. Terremotu et q̃dã vrbes adeo ꝯcusse sunt: vt syracusis maior basilica corruẽs: dũ vespere celebrarent̃: omẽs q tũ in templo aderant cõtriuerit: duobꝫ tm̃ diuinitus superstitibꝫ: dyacono scꝫ ⁊ subdyacono. Sunt q dicant hoc tempore corpus sancti Nicolai Barum trãslatum a mercatoribꝫ eẽ: ibiq; ĩ precio habitũ: vt Martinus scotus vir magne doctrine singularisq; vite ĩ sua historia cõscribit. Uictor at̃: cui⁹ gr̃a Deus dedit librũ canonũ ĩ ordĩem redegit: anno vno: mense quarto põtificat⁹ sui nõ sine suspitione dati veneni moritur.

164 Urbanus. ij.

Urbanus secũdus otto vel oddo antea vocat⁹: monach⁹ eboma=censis primo: deinde cardinalis Hostiẽsis: postremo quĩto mense post mortẽ victoris põtifex creatur: ac merito qdẽ. Doctrina eñ ⁊ sctitate vite q̃uis grãdi magistratus dignus erat. Cum vo Rogerius oportunitatẽ nactus: q̃ mortuo Gregorio res ad vrbanũ nouũ hoĩem deuenisset Capuam vrbẽ ⁊ qcqd inde vsq; ad thyberĩ pertinet de Romaĩs ⁊ põtifice vi cepit. Hanc ob rẽ vrban⁹ parũ et̃ Romaĩs iã pridẽ rebꝫ nouis studẽtibꝫ fidẽs Melphim se cõtulit ibi vo synodũ habiturus: q̃ tutius eo ꝑfici=sci liceret. Rogerio ⁊ Boemũdo inter se de ducatu Apulie cõtendẽtibꝫ imperat: vt ab armis discedant: hac tñ cõditione: vt Ro=gerius ꝑmissa Boemundo Apulie parte: ipe reliquam patris ditõem haberet. Cuꝫ põtifex ex sentẽtia animi sedatis rebꝫ ytalicis: cõpositoq; rei ecclesiastice statu quantũ in tanta ꝑturbatõe licuit. Troyam proficiscit̃ recognitur⁹: qđ marie cler⁹ eo loci ageret: correcturusq; errores quorũdã male viuẽtiũ. Interim vo Boemũdus fratre Rogerio in Sicilia cõtra saracenos bellũ gerente Melphim furto occupat. Hãc at̃ ob rem Rogerius e Sicilia rediens viginti milibus saracenorũ bello cõductis: fratrem Boemundum melphi obsidet acrit̃ ciuitatem qui in presidio erant defendẽtibꝫ

Pontifex itaqꝫ cum in ytalia nullibi quie-
tis locum cerneret in Gallias ꝓfecturus.
Placentie synodum habuit: in qua licenti
am quorundam ecclesiasticoꝝ mirifice ꝯpe-
scuit. Inde vero in Gallias abiens rem me-
moratu dignaꝫ aggressus est. Concilio eñ
apud Clarummontem habito: ita p̄nceps
Gallie ad recupandam Hierosolimam a
saracenis iam diu occupatam animauit: vt
anno salutis millesimo ꝛ octuagesimoq̄rto
tricenta milia hominum nomen in militiā
xp̄i dederint: signumqꝫ crucis suscepint: q̄
facto Romam statim rediit vt ꝯpositis in
Ytalia rebꝫ: ytalos ad eam q̄ꝫ rem anima-
ret. Non destitit interim henricus rex ho-
mo pniciosus Robertum flandrie comiteꝫ
p̄lio lacessere: quo eum a sancta expeditōne
auerteret. Multi tñ Petrꝝ quendam here-
mitam virum incompabilis sanctitatis se-
cuti p germaniam ꝛ Pamnonias iter faci-
entes Constantinopolim ꝯmunem belli se-
dem puenere: quos non ita multopost secu-
ti duo fratres sunt. Gothifredꝰ Eustathiꝰ
ꝛ Balduinꝰ cognomento bolioni Galatie
comites viri ꝛ animi ꝯstantia ꝛ corporis robo
re insignes. Preterea vero ꝛ podiensis ep̄us
ꝛ Raymundus sancti egidii comes: ꝛ Hu-
go magnus Philippi regis Francoꝝ frāt
ꝛ duo Roberti: quoꝝ alter Normandie al
ter flandrie comes erat: ꝛ Stephanus car-
noti comes: transmissis alpibꝫ magnis co-
piis iter p Ytaliam facientes p̄mo Romā
puenere. Unde recognitis p̄us sanctoꝝ lo-
cis: sacellisqꝫ inuisis: accepta a pontifice be
nedictione: Brundusium puenere: inde in
Epirū traiecturi. Verꝝ q2 nō omnes idem
portus capiebat tanta erat multitudo: pars
Barum: pars Idruntū petiit. Boemūdus
autem (quē dixim⁹ Melphim occupasse)
cupiditate glīe incensus relicta Melphi.
cum duodecim milibꝫ delectoꝝ hominum
ytalice iuuentutis in eandem expeditioneꝫ
ꝓficiscit. Huius autem virtus ꝛ animi pre
stantia adeo fratrem Rogerium pmouit:
vt positis armis dixerit sibi omnia cum fra
tre ꝯmunia deinceps fore: ac statim Tan-
credum filium pugnādi cupidum belli co-
mitem fratri tradidit. Peruenerat iam cō-
stantinopolim Petrus heremita: ꝛ in sub-
urbiis castrametatus tot mala ciuibꝫ infe-
rebat: non sponte ꝫ militum licentia: vt om
nium interitum greci poptarent. Permo-
tus itaqꝫ suoꝝ malis Alexiꝰ impator Pe-
trum compulit negato ꝯmeatu ante tempꝰ
Bosphorum traiicere: qui Nicomediam
primo: moꝝ Niceam puenientes ciuitatem
ipsam natura ꝛ p̄sidio saracenoꝝ munitam
oppugnare adorti sunt. Verꝝ cum obsidenti-
bus ꝯmeatꝰ deficerēt. dilaberenturqꝫ passim
milites xp̄iani eius rei causa a saracenis ī-
sidiis oppressi: ac relinq̄re obsidionē coacti
tantum in fuga detrimentum accepe: vt ꝛ
Reynaldus dux Alemānoꝝ abnegata xp̄i
fide cum aliquot militibꝫ deditionem fece-
rit: ꝛ Petrus legationis nomine sine mili-
tibꝫ Constantinopolim redierit. Que res
Alexio grata admodū fuit: ꝙ speraret xp̄ia
nos tanto accepto incommodo eam expedi-
tionē omissuros. Interea vero supuenientibꝫ
aliis copiis: cum eos apto marte repellere
Alexius non posset: claꝫ nocto in suburbiis
Constantinopolitanis castrametantes ag-
gredit: sed nil est actum acriter q̄ in statōne
erant castra defendentibꝫ: donec reliqui mi
lites somno excitati arma capent. Pugna-
tum est item sequenti die puo vtrinqꝫ acce-
pto incommodo. Tum Boemundus exer-
citus nomine ad Alexium missus hominē
ptim minis: tum pollicitationibꝫ ad paceꝫ
ineūdaꝫ compulit his federibꝫ: vt ꝛ iter tu-
tum p loca impio eius subiecta facere licēt
ꝛ ꝯmeatum ac suppleměta p̄beret: vtiqꝫ q̄d e
saracenis caperēt eius imperio subiicerēt
excepta hierosolima. Peractis his rebꝫ ex
snia trāsmissoqꝫ Bosphoro: p̄mo Nicome-
diam: inde Niceaꝫ ventum est: a thurcis q
in p̄sidio erant acriter defensam. Saraceni
eñ ꝛ thurci paribꝫ copiis auspiciisqꝫ belluꝫ
ꝯ xp̄ianos tum gerebant. Ad sexaginta eñ
thurcoꝝ milia q̄ proximos montes insederāt
signa eruptionis oppidanis p̄bentes xp̄ia-
noꝝ castra adorti: magno accepto incōmo-
do ad montes ip̄os re infecta rediere. Diffi
cile tñ erat vrbem oppugnare: q2 comitatus
ꝛ suppleměta militū submitti p lacum vrbi
adiacētem ꝯtinuo poterant. Verꝝ supueni-
entibꝫ e Constātinopoli lembis nō paucis
in lacumqꝫ missis reꝝ omnium inopia oppi-
dani pressi dies post duos ꝛ q̄nquaginta
ab initio obsidionis deditionem fecē thur-
cis: qui in p̄sidio erant cum rebꝫ suis ꝛ ar-
mis abire permissis. At vero xp̄iani munita
Nicea: inde abeuntes cum iter p loca deser
ta facē necesse eēt: bifariā copias diuisere.
Cum autem Boemundus herbidum solū
ad riuum quendam inuenisset: castris posi-
tis reficere militē labore in itineris fessum
instituerat: cum subito eū saraceni ꝛ thurci
Solimāno duce adorti sūt: quē certe oppssis-
sent abūdāte vndiqꝫ mltitudie: ni Hugo ꝛ

Gothifredus cū quadraginta milibꝫ equitum et cōfestim re p nūcios cognita opem tulissent. Pugnatū ē vtrinqꝫ acriter et diu nec dirimi nisi noctis interuētu certamē potuit. Eo aūt plio q̄ Medi thurci Sirij Caldei saraceni arabes. īterfuere: ad quadragintamilia hoīm cecidisse sequēti die cognitū ē. Solimān⁹ aūt effusa fuga inde abiens ac vbiqꝫ p̄dicās se victorē fuisse: decemmilia arabum ad exercitū venientiū obuiam habuit: quos statim secū in Lycaoniā duxit: christianis eo ꝓficiscētibꝫ cōmeatus et iter interceptur⁹. At christiani segetibꝫ iā maturescētibꝫ adiuti sine vllo incommodo Iconium primā Lycaonie ciuitatem pue nere: qua in potestatem dedentibꝫ ciuibus redacta pari felicitate Heracleam Tarsūqꝫ cepere. Cū Balduinus p̄stātis aīmi et ingenij vir prim⁹ oīm in Asia dominatum adept⁹ ē. Tharso donat⁹: et qcqd in ea regione capet: q qdez paulopost Edessa ꝛ Manista vrbibꝫ potit⁹ ē. Flexit inde ī Ciliciaꝫ maior exercit⁹: q̄ nūc mīor Armenia vocaṫ quā qdē prīo impetu captā Palinuro Armenio cū nr̄is militare solito regendā ꝯmisere. Capta deinde Cesarea Capadocie in Antiochiā mouē trāsmissis altissimis mōtibꝫ. Antiochie vō Cassianus rex tū p̄erat. q̄ vrbs antea Reblata appellata ē. Hāc aūt duplici muro circūdatā de suo noīe: rex ille quōdā Asie dn̄ator appellauit: ductis circūquaqꝫ q̄drigētis ꝛ sexagita turribꝫ. Hec itē quōdā Petri apl'i sedes fuit. Hinc Lucas euangelista: et ille Theophil⁹ originem duxerunt: ad quem Lucas euangelium: et actus aploꝝ scribit. Hic tamē primum baptismatis fonte renati christianos se appellauere: in eaqꝫ sub christiano iperio mille ānis floruere. Cētū et ac. lx. epos sb patriarcha Antiocheno fuisse ꝯstat: an vrbem a barbaris captā: in q̄ ad tricētas ꝛ. lx. ecclesias fuisse legi⁹. Anno igr̄ salutis nr̄e millesimo nonagesimoseptio: vrbs Antiochia magnis opibꝫ obsideri cepta ē. Quo qdez tēpore Vrban⁹ maris seditōibꝫ exagitat⁹ ī domo Petri leonis potētissimi ciuis biennio se ꝯtinuit apd̄ eccīam scti Nicolai ī carcē Tulliano. Verꝫ mortuo Iohāne paga no seditiosissimo hoīe: liberior fcs ad ꝯponēdū eccl'ie statū aīmū adijcit. Nā et archiepiscopū Mediolanēsem iā antea migratu pulsū: q̄ ab vno tm̄ epo ꝯtra ius diuinū cōsecrat⁹ fuerat ī grām recepit: cū antea mutato habitu ei⁹ rei causa ī Cenobio sponte ac sctissime vixisset: et eidē palliū suppliciṫ petenti cū integra ptate trāsmisit his v̄bis Litteris tuis exorati cū apostolice sedis benedictione palliū fraternitati tue mittim⁹ qd̄ quidē dignitatis genus nulli ante nisi p̄senti cōcessum est. Preterea vō Tolletano archiepō: q Romā veniēs de more ī verba pontificis iurauerat: palliū et priuilegia quedā cōcessit: eūdēqꝫ totius Hispanie primatem instituit. Regem aūt Gallatie cuꝫ oīni dyocesi scti Iacobi anathematis vinculo illigauit: qꝛ ꝓuintie epm ī carcerē inaudita causa cōiecerat. Eodeꝫ fere tempore Heinricus Suessionēsis epus Romam ad Vrbanū veniēs episcopatu: quē a rege Francoꝝ acceperat: libere se abdicat sine vlla restitutōis spe. Hāc ob rem Vrbanus cū necessitas ꝓuintie ita exigeret: nolenti ꝛ recusanti epatū restituit accepto iureiurādo. His tn̄ verbis in restitutōe hoīem vsuꝫ ferūt. Excōmūicatis ab hac sede deinceps sciens et volēs nō ꝯm̄icabo. Similiṫ vō cōsecratōibꝫ eoꝝ: q epat⁹ vel cenobia a laicis cōtra ius fasqꝫ acceperint nunq̄ intererò. et ita me deus adiuuet: et hec scta dei euangelia: vt nunq̄ d̄ sentētia cedē instituerim. Idem qꝫ in beluacensem epm actū ferunt. Nec ē cur eū ob has res ptinacē quispiam fuisse putet. Didicerat eū vbi erat op⁹ mutare sententiā: qd̄ ē viri boni ꝓprium. Naꝫ cū clericum quendaꝫ a Giberto antipapa ad ordinem subdyaconat⁹ antea ꝓuectuꝫ iterum ad sacros ordines admisisset. sentētiam mutauit: q̄ ea res mali exempli videretur: parituraqꝫ aliqn̄ esset ingentia mala. Cisterciensem aūt ordinē primo ī Burgundia excitatum sua auctoritate cōfirmauit. Sūt etiā qui scribant Carthusienses religiosos hui⁹ pōtificis tēpore originē habuisse. Alij aūt tēporibꝫ Victoris tercij hoc scribunt. At vō cum Vrbanus sanctissimus pōtifex nō opere solū et exemplo: verū etiā scriptis cōtra hereticoꝝ dogmata ecclesiam dei cōfirmasset: duodecimo pontificatus sui anno: mense quarto: die. xviij. apd̄ sanctū Nicolaū carceris Tulliani in edibus Petri leonis ciuis egregij moriṫ quarto kalendas Augusti: cui⁹ corpus p trāstyberinam regionem ad vitandas inimicoꝝ insidias qui etiam mortuum ledere conabantur: ad sanctum Petrum in Vaticano delatum est: ibiqꝫ honorificentissime sepultum.

165 **Pascalis**

Aschalis secundus Reinerius ante pontificatum vocatus natione ytalus e flamminia: patre Crescentio mre Alphacia: eo fere tpe pontifex creatur: q̃ xp̄iani in Asia dimicantes Antiochiam cepe. Pyrro Antiocheno ciue admodum potēte vrbis ingressum pbente. Qui Boemundi d̃tutem admiratus: deditu ꝑ se illis vrbem spopondit: si reliq xp̄iani eidem cum impio pẽsse Boemundum paterent. Ingressi vrbem xp̄iani omnib͡ꝫ fere pegere: in p̄sidia saracenoꝝ tm̄° seuitū est. Cassian⁹ aũt rex ad loca montana ꝓfugiens ab Armenijs trucidat. Sola arx supe rat: quam dum Boemundus acerrime oppugnat femur sagitta traijcit: ⁊ adeo g̃uit: vt p aliq̃t dies ab oppugnatione destiterit. Uerum supuenienti Corbanc Persaꝝ regis militie p̄ncipi: cum Sensadolo cassiani filio Antiochiam recupaturis: Boemūdus iaꝫ ex vulnere integer obuiam cum exercitu factus statim pugnandi copiam facit. In montib͡ꝫ se hostes continebant: nec elici ad certamen vllo mō poterant. Quare Boemundus penuria reꝝ omnium vrgē te decertare omnino instituit etiam iniquo loco: prelata itaqꝫ lancea illa tanq̃ vexillo optimo: qua xp̄i latus trāsfixus a longino fuit: nup in basilica sancti Andree Antiochie repta: hostes p̄mo acriter resistentes supat ⁊ cedit: quoꝝ de numero ad centum milia perijsse constat. Preterea d̃o in eoꝝ castris ad qndecim milia cameloꝝ capta t̄dunt: indeqꝫ tanta p̄da auecta: vt ab extrema inopia ad summam reꝝ omnium vbertatem ventum sit. Prefectus autem arcis cognita suoꝝ calamitate ⁊ arcem Boemūdo tradidit: ⁊ xp̄i fidem suscepit: pmissum ⁊ his q in p̄sidio erant: vt si xp̄i fidem amplecterent eis abire cū reb͡ꝫ suis liceret: quoq̃ vellent. Magna deinde inter Boemundū ⁊ Raymundum concertatio orta est: cum Boemundus sibi Antiochiam deposceret ⁊ Raymundus instaret: vt impatori Constantinopolitano ex federe p̄us inito sine vlla controuersia traderet. Sacerdotes aũt q̄bus eius rei arbitrium ꝯmissum est. Boemundo Antiochiam statim adiudicant. Interea d̃o mortuo Hugone magno: q compo nendaꝝ rerum causa Constantinopolim ierat. Reliq duces: Raymundo excepto q Cesariam Cappadocie obsidebat: ꝓficisci Hierosolimam cum exercitu instituere: in Lyciam simul conuenientes. In itinere aũt Tortosam oppugnare adorti trib͡ꝫ mensib͡ꝫ frustra consumptis soluta obsidione Tripolim mouere: cuius regulus pecunia com meatu armis benigne prebitis pacem hac lege impetrauit: vt si hierosolime caperent xp̄ianum nomen amplecteret ⁊ fidem. Inde d̃o mouentes ac Cesariam palestine pretereuntes quinis castris Hierosolimam tandem peruenere: in arduo monte sitam: ac plurib͡ꝫ conuallib͡ꝫ distinctam: adeo vt ñ nisi a maximis exercitib͡ꝫ obsideri vrbs posset. Adde q aquis fontanis ⁊ fluuialib͡ꝫ caret: que exercitibus permaxime necessarie sunt. Solus enim Syloe amnis: ⁊ his q̃dem estate pertenuis: ac interdum nullus per montem Syon in conualle Iosaphat delabit. Sunt tamen permulte in vrbe ⁊ in agris cisterne: que solis ciuib͡ꝫ aquam: prestent non etiam magnis exercitib͡ꝫ ⁊ inmentis militarib͡ꝫ. Christiani tamen comparato omnifariam commeatu quattuor locis oppugnare vrbem magnis virib͡ꝫ adorti eaꝫ hierosolimitanis acriter defendentib͡ꝫ ydibus Iulij vi cepere trigesimonouo die posteaq̃ obsideri cepta est. anno salutis millesimo nonagesimonono. Anno quadringētesimo nonagesimoqꝫ posteaq̃ imperante Heracleo a saracenis occupata fuerat. Precipua tamen in recuperanda tanta vrbe laus Gothifredi fuit: qui partem muri ei ac fratrib͡ꝫ ad oppugnandum assignatum primus conscendit. Balduinoqꝫ potestatem fecit: vt in vrbem descendens christianis portas recluderet: quibus certe irrumpentib͡ꝫ tanta cedes facta est: cum in vrbe tum vel maxime in templo: vt morientium cruor talos hominum supergrederetur. Cepissent eadem q̃ꝫ die templum: nisi nox supuenisset. Uerum sequenti die repetita oppugnatio est: ⁊ his venia concessa: qui positis armis suppliciter salutem petiere. Christiani autem tanta victoria potiti: vbi ⁊ diebus octo a bellicis rebus quieuissent ⁊ sancta vrbis loca ac domini sepulcrum de more visum iuissent. vno omnium consensu Gothifredum humeris etiam in regiam delatum regem decernunt. Qui regni quidem titulum non abnuit: coronam vero auream reiecit: indignum arbi

tratus illic aureo dyademate homiez vti:
vbi rex regum Christus spineā coronam ꝓ
redemptōe hūani generis tulisset. Prete⸗
rea vō Arnulph⁹ presbiter patriarcha cre⸗
atus ab epis: qui tum aderant cōsecratur.
Perterriti aūt hac victoria Neapolitane
vrbis Asyrie ciues legatos ad Gothifre⸗
dum misere qui se ac sua oīa illi dederent
Uerum cū nō ita multopost nūciatū fuisſz
Solimāni Babilonis regis ingentē exer⸗
citū Scalonem puenisse: vrbem viginti mi
lib⁹ passuū a Hierosolimis distantē Hiero
solimitanoqꝫ populo semp infensam: occur
rere hosti Gothifred⁹ statuit. Petro here⸗
mita ad custodiendam vrbem relicto: reuo
catoqꝫ Eustachio ⁊ Tancredo: quos Nea
polim cū duab⁹ legionib⁹ miserat. In ho⸗
stem itaqꝫ ꝓfectus cum ex captiuis compe
risset Clementē esse regis Babiloniorum
Solimanni militie principem: quo cū quin
quaginta milia hoīm militarent: eundem⸗
qꝫ habere classem frumēto ⁊ machinis om
stam: decertare omnino instituit. Unde pu
gna commissa victorie compos ad.xxx.mi⸗
lia hominū interfecisse traditur. Clemens
aūt hostiuz dux naui fugiens salutem sibi
quesiuit. Ascalonite vō tanto accepto incō
modo vrbem statim Gothifredo tradidere:
in q̄ tātū auri et argenti deprehensuz est:
quantū alio vnq̄ in loco. Recupatis itaqꝫ
Hierosolimis multi principes voti compo
tes facti redire in Europā ad suos institue
re. Int̄ q̄s sancti Egidij Trandensiqꝫ co⸗
mites sunt habiti. Gothifredus aūt cū fra
trib⁹ mira felicitate victorie vsus ⁊ Joppē
Maritimaz ⁊ Ramulā vrbem expugnauit
que impedimento christianis erat: quomi⸗
nus tuto ab Ascalone Hierosolimā ꝓfici⸗
scerentur. Obsedit et Caipham: q̄ alio no⸗
mine Prophoia dicit̄ ad Carmeli radices
sitaz: et quatuor milib⁹ passuum ab Accon
semotam. Uerum durāte adhuc obsidione
Tyberias Galilee vltro sese obtulit. Cai
pha nō ita multopost ex federe recepta. Sz
nihil in hūanis reb⁹ qđ ad felicitatē ptine⸗
at diuturnū ē. Anno eñ vno post captam
tot laborib⁹ Hierosolimā Gothifredus fe
bri correptus moritur: cui statim christiani
ne ob inter regnū aliqđ detrimēti caperent
Balduinū frēm in regnū sufficiunt Anno
salutis nostre cētesimo primo: ac millesimo
Ad Paschalem aūt redeo: quem quidem
Gregorius septim⁹ ob virtutem et doctrinā
sancti Clementis presbiterum creauit: in q̄
quidem loco clerus ip̄e post Urbani mortē

eundem Paschalez vita priuata contentū:
quippe qui antea monachus fuerat etiā no⸗
lentem et latitantem pontificem creat: q̄ di
cerat humeros suos nequaq̄ tāto oneri suf
fecturos: sed expetente populo: eligente cle
ro: collaudāte cardinaliū senatu pontificū
munus suscepit: marie vō cum ter acclama
tum esset. Sāctus Petrus Raineriū virū
optimū pontificem elegit: cui postea primi
scrinij ⁊ Scribe regionarij Paschalis no⸗
men indidere. Indutus deinde coccineam
clamidem tiaraqꝫ capiti eius imposita: co⸗
mitante populo et clero: equo albo ad La⸗
teranum perducitur: maxime vō ad eā por
ticū que ad austrum versa in basilicaz Sal
uatoris ducit: quam Constātinopolitanaz
vocant: vbi cum in sede ad eam rem de mo
re parata aliquādiu quieuisset: atrium late
ranense conscendens Balteo succingit̄: vn
de septem claues septēqꝫ sigilla pendebant
vt intelligeret se secundum septifariam san
cti spiritus gratiam sanctarū ecclesiaruz:
quibus deo auctore preerat: claudēdi: sigil
landi: aperiendi recludendiqꝫ rationez ha
bere. Inuisit sceptrum pontificium mani⸗
bus gerens: ea quoqꝫ loca que solis ponti⸗
ficibus sunt adiudicata. Sequentibus vō
diebus consecrationem accepturus ad ba⸗
silicam beati Petri proficiscitur: in q̄ cris⸗
mate inunxere Oddo Hostiēsis episcop⁹.
Mauritius portuensis. Gualterus Alba
nus: Bono Lauican⁹: Milo Prenestin⁹.
Offo Nepesinus. Oddoni Hostiense p̄me
ptis quas adhuc retinet obtigere. Post vn
ctionem vō in vrbem rediens coronam de
more accepit. Hoc ita futurum Albertus
Alatrinus episcopus aliquādo diuinauit.
Nam cū ab amico interrogaretur: quez vr
bano successurum putaret. Rainerium in⸗
quit: propter fidem ⁊ constantiam deus eli
get. Ferunt et eundem Albertum tempus
ipsum quo in pontificatu victurus erat p̄⸗
dixisse. At vō Pascalis ecclesie dei prope
labenti quorundam seditionibus consultu
rus: copias suas in Gibertum antipapam
mittit malorum omnium caput. Ut autem
tanto bello sufficere pontifex posset: Roge⸗
rius Sicilie comes ei turmas aliq̄t et mil⸗
le auri vncias auxilio misit. Albemarsorū
Gibertus homo perniciosus tum degebat
qui vbi intellexit hostes aduētare haud sa⸗
tis copijs suis fidens a Ricardo campano
comite acceptis: relicta Alba in Furconen
sium montana: que nunc Aquilanoruz mu
tato nomine habentur sese proripuit. Ubi

non ita multo post subita morte correptus
sui sceleris penas luit. A malis tn̄ ecclesia
dei non statim tā pnicioso homine sublato
quieuit. Ricardus eī quē diximus Giber-
to copijs et opibꝫ fauisse in locu3 demortui
Albertū quēdā sufficit Attelanum ciuem:
que vrbs auersa nunc dicitur iter Neapo-
lim ⁊ capuā posita: qui statim a beneuenti
entibus abdicare se magistratu coactus re-
legat̄. Cauerses aūt agri. Prenestini inco-
le Ricardi stulticiā et arrogantia3 imitati
Theodoricū quendā pōtificē creauere: ve
rū hi quoqꝫ penitentia ducti quinto et cen-
tesimo die e pontificatu deiectum Anachbo
rite habitum inducere cogunt: et vitā duce-
re priuatam. Terci⁹ pterea Maginulph⁹
Romanus ciuis apud Rauennā pontifica
tus titulum vsurpare ausus est: quem qui-
dem ⁊ Romani exilio mulctarunt: et Ra-
uennates omni humana ope destitutu3 ab
vrbe sua pepulere. Pacata autē hoc modo
Romana ecclesia Paschalis vir magni in-
genij atqꝫ animi a religione ad arma cōuer
sus: adiuuante Rogerio vrbem castellanā
et Beneuentū ab hostibus occupatum re-
cipit. Interim vero Petrus columna Ro-
manus ciuis impellente Ricardo Campa
no comite: cuius maxime intererat copias
pontificis distrahere cauas: occupat pon-
tificie ditionis oppidū. Hanc ob rem ponti
fex in eum mouens nō solū Cauas recipit:
verū etiā zagarolū ⁊ Colum: nam paterne
hereditatis castella ei abstulit: ex columna
hāc familiā cognomētū duxisse certe puta-
uerim. Erat ⁊ alia familia Rome admo-
dū potens corsi hi sunt appellati: Gregorio
septimo adeo fideles: vt eoꝝ dom⁹ sub Ca-
pitolio posite ab Henrico tercio sint exuste
⁊ solo equate. Verū postea mutato cōsilio
Stephanus eiusdē familie pnceps absente
Paschali sancti Pauli basilicā ⁊ castellu3
eo loci edificatū furto occupat. vnde incur
sionibꝫ mirū immodū vrbē Romā cōtinuo
vexabat. Hāc ob rem obmissis rebus exter
nis pontifex ad vrbē propere rediens Ste-
phanu3 inde vi deijcit: quem ideo icolume3
abijsse credim⁹: q monachi habitū idutus
irrumpentes decepit. Apparuisse tum mul
ta pdigia auctores pleriqꝫ scribūt: q ⁊ ma
re quibusdā in locis littus preter solitū vi-
ginti passibꝫ occupauerit: in quibusdā vo a
littore in altū cētū excesserit. Hoc ego quo-
qꝫ superiore anno apud Puteolos vidi: ex-
esis qbusdā columnis marmoreis vsqꝫ ad
tres cubitos: quas mare (vt icole dicebāt)
triennio ante abluere cōsueuerat. Apparu
isse et cometem mire magnitudinis tam af-
firmat: qui in occasu cadente sole stati ap-
parebat. Nō mouebat̄ his prodigijs Pa-
schalis q nippe qui fieri hec natura cerne-
bat. Verū cū intellexisset Florentinu3 epi-
scopū affirmare solitū antichristum natu3
esse: eo statim pficiscit̄: cōcilioqꝫ habito re
ipsa admodum discussa cum leuitate: qua-
dā vt alicuius magne rei auctor videretur
motū episcopū cerneret hominē verbis ca-
stigatū dimittit: atqꝫ inde in Cisalpinam
pficiscit̄. vbi ad Guardastallum conuentu
multoꝝ principum et episcopoꝝ habito: de
homagijs de pheudis de sacramentis epi-
scopoꝝ laicis antea exhibitis exhibendis-
ue magna est habita ratio. At vero cū itel-
ligeret Gallos sacerdotes: non ita integre
(vt dicebat) vitā ducere eo profect⁹: apud
Trecas cōuentu habito: redactis ad lau-
dabiliorem cultum ecclesijs: earumqꝫ pre
sidibus partim pulsis: partim castigatio-
ne emendatis in Italiā ꝑere redijt: q itel-
lexerat omnia seditiosorum quorundam fa
ctionibꝫ perturbari. Stephanus enim cor
sus montem altum et ponticlum de ea par
te Hetrurie: quam nunc principis aposto-
loꝝ patrimoniū vocāt ceperat: presidijsqꝫ
muniuerat: vnde frequenti incursione oīa
circūquaqꝫ vexabat: quem pontifex insecu-
tus ex altero castello deiecit: alterum vi ca-
pere nō potuit: natura loci obstante et hye
me que ia3 appetebat. Iturus itaqꝫ ī Apu
liam componendarum rerum Italicarum
gratia Lauicano episcopo ecclesiam: Pe-
tro Leonis et Leoni Fregepan vrbem vr-
banaqꝫ omnia: Ptolomeo Sublacensi do
mino que circa vrbem sunt q̄diligentissi-
me commendauit: Relicto Gualfredone-
pote militie principe: qui vna3 cum his di
tionem ecclesiasticam tueretur. Verum ab
sente pontifice: quem ferunt Ptolomeum
tanti mali auctorem dicere solitum: nunq̄
amplius ad vrbem rediturum. ab ecclesia
dei hi omnes defecere: Petrus columna
quem pontifex in gratia3 receperat: Phar
fensis abbas cum Anagnis Prenestinis
Tyburtinis Tusculanis Sabinis. Au-
sus et idem Ptolemeus comperato exerci-
tu Albam latinam oppugnare: ciuibꝫ ipsis
acriter vrbem defendentibus. Verum su-
perueniente pontifice cum principe Caie-
tano: cunqꝫ Ricardo Aquilono egregijs

copiarum ducibus pulsis tyrannis ecclesiam dei occupare conantibus: et Albiam obsidione liberat et reliqua oppida que iam defecerant in deditionem recipit. Tybur obstinate resistens expugnat non sine magno vtriusque partis incommodo montem: altum deiecto inde Stephano recipiens totum patrimonium breui pacatum reddidit. Pace deinde composita ad bellum Asiaticum animum adiicit: principes christianos litteris et nuncijs ad eam rem quam diligentissime animat: quod intellexerat Gothifredo hierosolymis mortuo: Saracenos recuperande hierosolyme causa magnos exercitus eo duxisse. superatisque christianis ingenti clade: et comitem Burgundie in ipso prelio cecidisse: ipsum vero Balduinum regem Gothifredi fratrem egre ex tanta clade sese proripuisse: nec paulum abesse quin vrbs caperetur. Veruntamen barbari tanta victoria potiti obsidere hierosolymas nequaquam sunt ausi. Tancredus autem egregie defensa Antiochia Lodicam vrbem imperio Constantinopolitano subiectam vi cepit: quod intellexerat Alexium imperatorem christianorum clade delectatum: militibus quoque nostris impedimento fuisse: quominus supplementi causa ex Europa in Asiam traijcerent. Felicitate et audacia Tancredi Balduinus rex precitus comparato propere exercitu in Accon ducere statuit: vocatis in auxilium genuensibus et Venetis: qui eo propere cum octaginta rostratis nauibus ac triremibus plerisque profecti sunt: quare et vrbs terra marique acriter oppugnata vigesima die tandem capitur: et sarraceni qui eo venerant tuende vrbis causa fusi fugatique sunt. Tancredus autem tante fuit pietatis in patruum Boemundum ab hostibus triennio in vinculis detentum: vt ei magna vi auri redempto Antiochie principatum restituerit: Postea vero idem Boemundus Antiochiam ipsam Tancredo committens: In italiam primo mox in Galliam profectus: Constantiam Philippi regis Francorum filiam in vxorem accepit. Cognito deinde Alexij imperatoris Constantinopolitani conatu. qui maritimas Antiochie vrbes infestabat: in Italiam rediens parata classe in Dalmatiam nauigat: Dyrachiumque obsidet: vt ea ratione Alexium a bello Asiatico reuocet: quod etiam breui factum est: Pacem vero petenti Boemundus hac lege dedit: vt bello antiocheno omisso militibus Francis nullo maleficio per sua loca transeuntibus iter in Asiam tuto facere liceret. Composita autem pace cum ea classe quam in Alexium parauerat in Asiam Boemundus contendens: adeo christianorum animos recreauit: vt Balduinus rex Beritum vrbem maritimam rex Phenicie inter sydonem et Biblum positam: ac Tyro metropoli obtemperantem obsessam duobus mensibus vi tandem ceperit: non sine magno suorum incommodo: Hanc ob rem et passim in omnes seuitum est: et vrbs ipsa tanquam colonia christianis omnibus concessa est. Eodem quoque tempore capta et Sydon est In tanta vero christianorum felicitate Boemundus clarissimus princeps morte sublatus luctu omnia compleuit: qui Boemundum filium paruulum admodum ex Constantia vxore susceptum principatus Antiocheni successorem relinquens: Tancredo nepoti donec adolesceret commendauit. Interea vero Henricus quartus mortuo patre quem apud Leodium bello superauerat: compositis in Germania rebus: in Italiam veniens apud Sutrium substitit. quod senserat eius aduentum Paschalis parum admodum gratum esse: quippe qui et ecclesias multas in bellis euerterat et episcopatus contra ius fasque pro libidine animi: cui placuisset demandauerat. Verum missis vltro citroque legatis: cum imperator iureiurando interposito polliceretur se: et pacato agmine vrbem ingressurum. et coacturum suos episcopos vt se a possessione episcopatuum abdicarent: quos largitione acceperant: et potentia porte repente aperte sunt. Nam Sutrio mouens Henricus ad montem guadij: vel (vt alij volunt) ad montem malum: sunt etiam qui montem aureum hunc appellent: castra posuerat. Unde postea annuente populo prodeunteque obuiam honorato quoque vrbem Leoninam primo ingreditur: precedentibus sacerdotibus cum infulis et reliquijs sanctorum a mole Hadriani. Nam per eam portam vrbem Leoninam ingressus est vsque ad Basilicam sancti Petri: cuius in gradibus pedes pontificis eo vsque cum cardinalibus prodeuntibus exosculatus est. Positis deinde militibus suis in stationibus vna cum pontifice: ad dexteram tamen templum ingreditur: in quo post orationem ad altare factam a pontifice petit: vt illos confirmet: quibus ipse episcopatus dederat: licet iusiurandum antea interposuisset

se nunq̄ id a pontifice petiturum. Paschalem v̄o id facē recusantē intromissis militib⁹ dato signo vna cum cardinalib⁹ statim capit cumq̧ cum magna p̄te cleri spoliati p̄us in castra p̄ducit. Permot⁹ tam insigni iniuria p̄pl's Romanus sumptis armis Teutonicos ex vrbe Leonina pellit: portasq̧ omnes claudit. Cum v̄o imp̄ator ad Soractis mōtem p̄ueniens: quem nunc sancti siluestri vocant: in loco excelso ⁊ munitissimo pontificē ⁊ cardinales collocat. dispositis circūquaq̧ custodib⁹ ⁊ p̄sidijs. ne inde aufugē vel rexbi ab aliq̄ possent: quo facto statim reliq̄s copias vrbem oppugnatur⁹ mouens Anienem p̄uenit. Unde occupato p̄us ponte mammeo a Mammea m̄re Alexandri imp̄atoris nomen ducente ac tanti opis auctore: incensis circūquaq̧ villis: incursiones ꝯtinuo in Romanos faciebat. Quare pontifex incommodis ciuium ⁊ p̄cib⁹ motus ad pontē Salaꝝ p̄ductus accitis ex vrbe notarijs: q̄ pacta cōscriberent: eos omnes (licet inuit⁹) in ep̄atu ꝯfirmauit: q̄s antea Henricus delegerat. Hoc itaq̧ modo compositis reb⁹: dimissis captiuis omnib⁹ imp̄ator a pontifice coronat̄ in basilica sancti Petri clausis prius vrbis portis: ne p̄pl's erumpet. firmataq̧ statōib⁹ ipsa ab Heinrico basilica. Unde nō ita multopt⁹ voti compos factus in Germaniā; redijt. Pontifex v̄o pacata aliq̄ntulum ytalia Pisanos nauali gl'ia admodū potentes adhortat̄. vt ex insulis Balearib⁹: quas iā; antea occupauerāt in saracenos moueant: mare n̄rm ⁊ littora xp̄ianoꝝ infestantes: q̄re Pisani cupiditate gl'ie capti ꝯpata ingēti classe: impositaq̧ maiore iuuentutis sue p̄te in hostem p̄ficiscunt̄. Vexꝝ dum apud vada volaterrana ventum expectant. Lucenses eoꝝ vrbem defensorib⁹ vacuam inuadunt: quā; q̄dem florentini pisanoꝝ p̄cib⁹ moti: repulsis lucensib⁹ acerrime tutati sunt. Ob quā; rem Pisani de saracenis victores domum redeūtes. Florentinos duab⁹ purphireticis columnis donant: q̄ adhuc ad portam Sacelli beati Johannis baptiste visunt̄. Interim v̄o paschalis concilio apud Lateranum habito omnia q̄ Henrico p̄miserat: reuocatq̧ coactus non libens in eius sententiam armis. n̄ r̄onib⁹ munitam descendisset instantib⁹ cardinalib⁹: q̄ in vinculis erant: p̄p̄loq̧ Romano q̄ ab Henrico bello vexabat̄ vt q̄uis ꝯditione pacem ꝯponeret. Satius itaq̧ visum est retractare maleacta violenter p̄sertim: q̄ pati exemplo p̄nicioso: vt id q̧ reliq̄s p̄ncipibus licere videat̄: q̄d Henricus ab inuito pontifice extorserat. Hoc aūt tp̄e Mathildis comitissa admodum senio confecta moriens Romane eccl'ie ex testamento reliq̄t: q̄cq̄d a Pissia amne ⁊ sancto Quirico agri senensis vsq; ad Ceperanum int̄ apeninum ⁊ mare p̄tinet: addita Ferraria q̄ adhuc romane ecclesie vectigalis est. Sunt q̄ scribant quoꝝ de numero Uincenti⁹ est auctor egregi⁹: hanc mulierem florentie mortuam esse eo incēdio quo ⁊ magna p̄s vrbis consumpta est: ⁊ ad duo milia hominum combusta tradunt̄: ei⁹ q̧ corpus postea in Cisalpinam translatum esse: ⁊ in monasterio sancti Benedicti q̄d ab vrbe Mantua. xij. milib⁹ passuum distat sepultum. Crediderim ego mulierem ip̄m māntue diē; extremum obijsse: suoq̧ iussu ad sanctum Benedictum sua impensa edificatum translatam ⁊ sepultam: p̄curante eam rem Anselmo viro sanctissimo ac tanti monasterij auctore: quippe q̄ opam dederat Mathildis impensa: vt Cenobium tā; amplū tanq̄ magnificum edificaret̄. Eodem q̧ in loco sepultum fuisse eundem Anselmum ep̄m lucēsem ꝯperi: ac Mantuam deinceps translatū in eccl'iam cathedralem: ob eam rem credo ne a vicinis furto subripet̄ cum miraculis ꝯtinuo clarior fieret. Affirmant lucenses corpus Mathildis apud se eē: q̄d (ne credā) facit Guidonis Gonzage auctoritas: q̄ dum monasterium sancti Benedicti restitueret. inuentum corp⁹ honestiore loco vt par erat: collocauit. Alium q̧ Anselmum fuisse his tp̄ib⁹ q̄dā; auctores scribunt virꝝ doctissimū ⁊ apud Anglos tanti p̄cij habitum. vt breui ex monacho abbas: deinde cantuariensis archiep̄us sit factus: q̄ etiam libros de meditationib⁹: cur deus homo: d̄ libero arbitrio: de similitudinib⁹: de cruce: de beato Johanne baptista conscripsit. Felitia certe hec temp̄a fuere: q̄ ⁊ Sigibertum monachum celbatensem virꝝ spectate doctrine: ⁊ Bernardum ex castilione Burgundie nobili genere ortum p̄tulere. Is. xxij. annum attingens sub abbate Stephano: q̄ tercius fuerat incohoato cisterciensi monasterio: vna cum. xxx. socijs monachi habitum suscipiens: tanti p̄cij ob doctrinam ⁊ sanctitatem est habitus: vt breui abbas clarauallensis monasterij: tum primum Roberti viri illustris impensa edificati creatus sit: cui certe loco cum maxima gloria ad annos sex ⁊ triginta p̄fuit. Moriens deinde Bernardus p̄ter sanctitatem: multa q̧ scriptis ingenij sui monumenta reliquit:

maxime ad commentarios in cantica canticorum: considerationes diuine contemplationis ad Eugenium pontificem: vnde pontificij muneris ratio duceret: scripsit & varias epistolas: vnam potissimam ad Romanos qua eos vehementer carpit: scripsit & Apologeticum & sermones in solennib9 habitos. Ad paschalem redeo q in ↄcilio apud Guardastallum habito decreuit: ne vrbes Emylie Placentia Parma Rhegum Mutina Bononia Rauenati eccl'ie antea metropoli subiecte amplius essent: q sepius ob supbia3 in Romanam sedem p̄sules Rauennates cornua erexerant. Pontificem vo ad vrbem redeuntem rogarunt ciues qdam: vt in locum Petri p̄fecti vrbis demortui filium subrogaret: quod cum facere pontifex negaret ꝓpter etatem pueri: q vix decimum attigerat annū tanta repente seditio exorta est: vt ei abire ex ciuitate necesse fuerit: ne magna aliqua cedes inter ciues ↄmitteret: cū multi inessent: q nequaq̄ tantum magistratum puero ↄmittendum dicerent. Nec ita q3 seditōnis semina abstulit. Nam cum Albe esset: intellexissetq3 Petrum leonis eccl'ie fauorem in edib9 suis ab aduersa factione oppugnari: eo ꝓpere Ptolomeum mittit ab Aricia arcitum cum satis valida manu: q pulsos in transtyberinam regionem aduersarios ptim interficit: partim capit: ac per municipia custodiendos diuidit. Sed magna repente in Ptolomeo inconstantia apparuit. Na3 quos ipse pauloante ceperat: eosdem postea suo q3 nutu ad municipia ꝓficiscentes: dum iter p algidum faciunt ex insidijs obortus capit & laxitiam secum ducit: inter quos & demortui p̄fecti filius erat. Non ↄtentus autem tanti admissi facinoris Ptolomeus Sarminetum Nympheum Tyberiam ora mq3 maritima3 occupat. Interim vo Henricus e Germania in Italia3 cum exercitu descendens magno terrori omnib9 fuit. Uex cum bis Roma3 venisset absente pontifice: q tum in Apulia ↄcilium habebat: eunq3 se priuatū dignitate imperij putaret: vna cum potestate dandorꝫ episcopatuū a Barcharensi archiepō p̄ria exule iterꝫ coronat9 ante beati Gregorij corpus: in patria3 abijt. Pascalis aūt absoluto ↄuentu ex apulia Romam cum copijs Normannorꝫ rediens: & multa oppida ab hostib9 occupata recepit: & Preneste Caloiohannis imperatoris Constantinopolitani: q p̄ri Alerio successerat oratores libenter audiuit: eisdēq3 in mandatis dedit: vt Caloiohannē suo nomine contra saracenos animarent. At vo Farfensis abbas & Ptolomeus qui nullum sibi venie locum apud pontificem ob sua maleficia reliquerant: latebris delitescentes tandem p amicos in paschalis viri mitissimi g̃tiam redeunt. Pacatis hoc modo reb9 dedicataq3 preneste Agapiti basilica Romam effusa obuiam vrbana multitudine honoris cā tandem redijt: qua qdem ex frequentia in valitudinem incidens se paulopost moriturum cognouit: quare acceptis eccl'ie sacramētis: cohortatusq3 clerꝫ ad pacem & ↄcordia3: pontificatus sui anno. xviij. mense. vj. die. vij. morit̄ q̄ntodecio kalendas Februarij: sepelit̄q3 honorificentissima pompa in basilica Constantiniana. Suo aūt pontificatu facta p̄tate sacrorꝫ ordinum p̄sbiteros q̄nquaginta: dyaconos. xxx. epōs centum creauit. Rome p̄terea eccl'ias. xv. consecrauit: maxime vo basilicam scti Hadriani in trib9 foris ꝓphanatam quorundam factiosorum scelere: eccl'ia3 sancte Marie Monticelli in regione Areole: postremo vo restituit & consecrauit basilicam sanctorꝫ coronatorꝫ: eo tempe dirruptam quo Robertus Guiscbardi Salernitanus p̄nceps eam ptem vrbis incendit: q̄ a laterano ad capitolium vergit: vt in vita Gregorij septimi diximus.

166 Gelasius. ij.

Elasius secundus Johannes antea vocatus: patria Caietanus: patre Crescentio nobili genē natus: ingenueq3 a teneris annis educat9 & doctus: in monte Cassino religionis fundamēta ꝑdidicit sub Odrisio abbate viro sanctissimo. Hanc ob rem ab vrbano secundo romā accit9 cognita hominis virtute & fide semp ī precio est habitus. Uexꝫ in p̄mis eius fides perspecta eo tempore est: quo vrbanus pontifex a germanis: & Giberti antipape factōꝫ seq̄ntib9 in insula lycaonie Rome int̄ duos pontes obsessus est. Solus enim vna cū Petro Leone viro illustri hominem sanctissimū nunq̄ deseruit. Hanc ob rem postea cum vrbanus meliore fortuna vteret: tanti beneficij memor Gelasium p̄mo q̄de3 secretis suis admouet ob fidem & doctrinam: eiq3 negotium dedit ob elegantiam compositionis sue: vt romane curie stilū negligentia & ignorantia maiorꝫ labefactatum in meliorem formam & ornatum redigeret. Postea vo cognita hominis āplitudine eundē referre in cetū cardinaliū instituerat: eaq3 de re sepi9 ī senatu locu-

tus fuerat: assencientib⁹ omnib⁹. Uerū mortuo non ita multopost Urbano pascbal' meritorum tanti viri non immemor statim eum dyaconum cardinalē decernit. Mortuo deinde Pascali cuȝ de creando nouo pontifice ratio baberet: ob eamq̧ rem cardinales oēs in monasterio ad palladium Paulum infra edes leonis ⁊ Cincij Fregepanes cōgregati essent vno omnium consensu Johānes Caietanus Gelasius pontifex creatur. Uerum Cinci⁹ fregepanis ira ob hāc electionē pcit⁹ q̄ vnū ex suis cardinalib⁹ collegio ꝓposuerat quem pontificem eligerent: in monasterium palladij cum armatis satellitib⁹ irrumpens refractis forib⁹ obuium quenq̧ pcutit: pontificē obtorto collo in terram deiectū calcib⁹ ꝯterit. in vinculaq̧ conijcit. Cardinales autē fugam pantes ex mulis ⁊ eqs deijcit: nullūq̧ genus ꝯtumelie ꝑtermittit: quo affici tant⁹ senatus posset. Non tulit aūt tantam iniuriā ꝑp'ls romanus. Ad edes Cincij Fregepanis armat⁹ ꝯcurrit: eiq̧ ac familie interitum minat̄: nisi ꝓpere Gelasium incolumen reddat. Faciunt mandata Fregepanes: maxime vō Leo q pontificis pedes vidētib⁹ omnib⁹ sepius exosculatus veniam suppliciter petebat Equum itaq̧ album ꝯscendens pontifex via sacra in lateranum ducitur comitante clero ꝑp'loq̧ Romano: ibiq̧ de more coronat̄. Interea vō Balduin⁹ queȝ statim l'ris ⁊ nūcijs pontifex adbortatus est: vt barbaroꝝ impetum tamdiu sustinēt: quoad in Asiam noua supplemēta mitterent̄. Castellum in Syria Sobal vocitatum occupat ⁊ munit: vt xp̄ianis ꝯ barbaros ꝯtinue dimicantib⁹ receptaculum esset. At vō Boemundo adolescente mortuo. Tancred⁹ tutor Antiochie pnceps ab omnib⁹ xp̄ianis declarat̄: quem qdem cōfirmato pus pncipatu Balduin⁹ Hierosolimitan⁹ rex ad se cū militib⁹ suis vocat: dimicatur⁹ cum bostib⁹ thurcis saracenis Arabib⁹: q cum magno exercitu ꝓuinciaȝ Hierosolimitanam ingressi erant. Eo itaq̧ veniens Tancredus cognita xp̄ianoꝝ paucitate frustra balduino dissuasit ne callatis signis cū boste decerneret. neue rē xp̄ianaȝ in summū discrimē adducēt. Naȝ cum bostib⁹ ipis pugnandi copiam fecisset ingenti clade sugatus: egre cum paucis Hierosolimaȝ se recepit. Diuersis ꝑterea tramitib⁹ Tancredus Antiochiam pueniens fuga salutem sibi q̄siuit. Elati aūt tanta victoria bostes montē taborꝯscendentes monasterium eo loci positū dirruunt: monachis ad vnum omnib⁹ intfectis. Nec interim quietus ab externo boste. Gelasius fuit. q Henrici impatoris furorē itū ytaliam vastantis: iamiamq̧ vrbem bostili animo ingressuri deuitās ad edes Uulcamini potentissimi ciuis pmo ꝯfugit: vex cū ibi q̄ȝ nequaq̄ tut⁹ videret vna cum suis triremes ꝯscendens: que eū iam ad id instructe parateq̧ erant. Hostiam Tyberi delabit̄: insequntib⁹ Germanis militib⁹: ⁊ pontificeȝ telis ac sagittis petentib⁹. Cum Hostiaȝ vō peruenisset: neq̧ ingredi mare ꝓpter instantes ꝓcellas licēt: terrestri itinē Ardeaȝ ꝓficiscit̄ Hugone .xij. ap'loꝝ cardinali viro amplissimo semꝑ eum comitante. Cadentib⁹ aūt fluctib⁹ Hostiam reuersus Tarracinaȝ pmo mox Caietam adnauigat: vbi pbenigne a ciuib⁹ suis suscipit̄. Conuenē eo statim ⁊ Guilielm⁹ Apulie dux: ⁊ Robertus Campan⁹ pnceps ac Ricardus aqlanus. pollicētes se in eius ꝑtate semꝑ futuros: vt veros decet ecclesie dei vectigales. Cum igit̄ pati exercitū ꝯ se Henricus intellexisset: Mauriciū Bracharenseȝ archiepm antipapaȝ creat. quē potissimum Gelasio obijcēt: eumq̧ Fregepanū familie ꝯmendauit. Gregori⁹ is appellat⁹ ē. Non ꝯtentus aūt tam pnicioso exemplo Henricus: in Anagnium agꝝ copias suas mouēs omnia bostilem in modum diripit ⁊ capit. Turriculum q̄ȝ munitissimum locū iam oppugnabat: cum subito nunciatum est Gelasium cum ꝓcerib⁹ Apulie magnoq̧ cū exercitu aduentare: q̄re motis castris ytalia cedens cuncta cedib⁹ ⁊ rapinis ꝯpleuit. Gelasius aūt remissis in Apuliam ꝓcerib⁹ Romam venit: arbitratus ob discessum Henrici omnia deinceps pacata fore. Uex longe secus q̄ putarat accidit. Nam cum intellexisset antipapam Fregepanū auxilio fretū Rome mansisse: potentiam istius familie verit⁹ apud amicos quosdā pus delituit. At vō cū postea in ecclia sancte Praxedis mysteria celebraēt istātib⁹ bostib⁹ cū factōe sua vix sese eoꝝ manib⁹ fuga subtraxit. Corsis Normānis familijs egregijs ac Crescentio nepote acerrime defendentib⁹. Seqnti vō die a suis armis ⁊ clientulis bñ munitis in vrbem vocat⁹ ad sanctum Paulum ꝯfugerat: babito cardinalium ꝯuentu discedere ab vrbe instituit: ne crescente in dies magis magisq̧ seditione magna aliq̄ clades orirēt. Relicto itaq̧ Petro Portuensi epō: q vices eius q̄ntuȝ ad rem sacraȝ ptinebat Rome gerēt: ꝯmendataq̧ Beneuētane ciuitatis cura Hugoni cardinali .xij. ap'loꝝ. Pisas pmo adnauigat

cũ terrestre iter nequaq̃ sibi ac cardinalibꝫ quos comites sociosq̃ habebat tutum videret. Except⁹ itaq̃ perbenigne a Pisanis cuȝ rõeȝ discessus sui ab vrbe audientibꝫ omnibꝫ reddidisset: inde soluens in Galliam ad portaȝ sancti egidij peruenit: vbi cũ abbate Cluniacẽsi viro optimo: tum a mõchis: ⁊ omnibꝫ fidelibꝫ q eo ei⁹ rei grã vndiq̃ conuenerat: magnifice ac splendide suscipit͛. Deinde vͦo p ptinẽtem honesto comitatu magisq̃ splendido vt nunc fit incedens. Int͛ eundũ basilicam scẽe Cecilie in flagello eccl̃iam sancti Syluestri in Tillano: eccl̃iaȝ sancti Stephani in tornaco dedicat: lapidibusq̃ eccl̃iaꝝ terminos notat. Tandem vͦo ad Cluniacẽse monasterium perueniens pleuresi corrept⁹ pontificat⁹ sui anno .j. die .v. morit͛ vir sanctissim⁹ ⁊ omni laude dign⁹: si vitam ptinẽtissimã: si mores: si doctrinaȝ inspicis: qbꝫ ex rebꝫ fit vt facillime credaȝ eũ q ita constant ⁊ sancte in tantis procellis humanaꝝ perturbationum vixerit nunc bt̃am ⁊ sempit͛nam vitam in celo ducẽ. Sepelit͛ aũt ei⁹ corpus int͛ limina Cluniacẽsis cenobij. Sunt q scribant hui⁹ pontificatu incboatam esse templarioꝝ militum originem: q non longe a sepulcro dñi habitantes peregrinos suscipiebant: eosq̃ p loca sacra armati ducebant ac reducebant: q̃ eis sine vllo maleficio inuisere loca sancta liceret. Hos vita fide gratia mirũ immodum Crescentin⁹ commendat.

167 Calistus .ij.

Calistus secũdus Guido antea vocatus: natione Burgundus Viennensis archieps̃: originem a regibꝫ Francie ducẽs ab his cardinalibꝫ pontifex creat͛: q mortuo Gelasio Cluniaci tum aderant. Vex his non prius pontificiũ habitum sibi desumpsit: q̃ intellexit se ab his q̃ cardinalibꝫ confirmari: q rome ⁊ in Ytalia remanserant. Re itaq̃ lr̃is ⁊ nũcijs cognita romam veniens populo obuiam procedunte ac honorato q̃ vrbem ingredit͛: congratulantibꝫ oĩbꝫ tum pontifici: tum ciuitati Romane: q̃ hũc quietis ⁊ pacis auctorẽ futuꝝ cernebant. Rebus aũt ex sñia Rome compositis Beneuentum proficiscit͛: q̃ ⁊ principes omnes statim conuenẽ: salutandi (vt mos est) põtificis causa: maxime vͦo Gulielm⁹ Apulie dux. Jordan⁹ Campanie comes. Arnulphus Ariola. Robert⁹ Corotelli comes: viri insignes ⁊ sine contentõe illi⁹ ptis ytalie facile princeps: q etiam polliciti sunt adhibito iureiurando se in ptate pontificis semp futuros. Calistus aũt q nil aliud meditabat͛ q̃ bellum Asiaticum: in q̃ de xp̃ianis egre tot barbaras gentes sustinentibꝫ addubitabat͛ Romam rediens. Lambertuȝ Hostiensem ep̃m Saxonem sancti Stephani in Celiomonte p̃sbiteꝝ cardinalem: Gregorium sancti angeli dyaconum legatos ad impatorem mittit: q pace sine vlla contentione composita: ad vrbem redeuntes tabellaȝ pacis ad Lateranensem basilicam suspendẽ. Qua quidem plecta tanta repente leticia publica exorta est: vt passim congratulantium cetus audirent͛. Veꝝ ne diuturnior hec leticia videret͛ effecit Rogeri⁹ sicilie comes: q Calabriam ⁊ Apuliam absente Gulielmo comite occupat. Gulielm⁹ eñ Alexij impatoris constantinopolitani filiam in vxorem ducturus: abiens Calabriam ⁊ Apuliam pontifici cõmendauerat. Hanc ob rem Calist⁹ ab vrbe discedens Beneuentum peruenit: indeq̃ Vgonem cardinalẽ ad eum misit arcẽ Nicephorium tũ in Calabria obsidentem. Monit⁹ aũt Rogerius vt ab armis discedẽt nequaq̃ pontificis edicto obtempat: imo acri⁹ instabat: ne Gulielm⁹ consobrin⁹ rediens ei impedimẽto foret: q̃ minus Apulia ⁊ Calabria potiret͛. Parabat iam arma pontifex cum subito vna cum magna pte Senat⁹ febri corrept⁹ redire ad vrbem re infecta compellit͛. Hanc ob rem Rogerius nemine aduersante Apulia ⁊ Calabria potit͛. Atȝ hoc mõ Gulielm⁹ vxore frustrat⁹ ac principatu deiect⁹: apud Salernitanũ principem vitam degens sine hẽdibꝫ breui morit͛. Rogeri⁹ itaq̃ tanto aduersario sublato: regẽ ytalie se nũcupat. Calist⁹ aũt recuperata valitudine apud lateranuȝ noningentoꝝ patꝝ conciliam habuit: in q̃ deliberatum est vt primo q̃ tpe supplementa milicie iam deficientis xp̃ianis in Asia bellũ gerentibꝫ subministrarent͛. Qua spe erect⁹ Balduin⁹ Hierosolimitanus rex Gazim regem thurcoꝝ minorem Asiam incolentium cum magno exercitu in se mouentem supat ⁊ captum in carcerẽ conijcit. Eadem q̃ fortuna vsus Damasci regem Hierosolimas cum exercitu hostili animo petentẽ fundit: fugatq̃ duobꝫ milibꝫ hostium cesis: milleq̃ captis. Veꝝ superueniente cum magnis copijs Balabac parthoꝝ rege: cui statim nullis expectatis auxilijs cõgredi ausus est. Tante clade supat͛ Balduinus: vt eũ ipse vna cum proceribꝫ multis capt⁹ ⁊ in vincula coniectus sit. Quare Calistus põtifex maturandũ rat⁹ ne reliq xp̃iani amisso rege opprimerent͛: instante Veramũdo hierosolimitano patriarcha viro optimo ac doctissi-

mo: venetos spe glorie ꝛ p̃mij concitos in hostem magna classe pmouit: Dominico Michaele duce: millesimo cētesimo ac vigesimo secūdo salutis nostre anno: q qdem ad Joppem classe delati: quam sarraceni Babilonis terra mariq; obsidebant: supatis barbaris ingenti clade obsidionem soluunt. Itum est ꝛ in Tyꝝ q̃diu obsessā haud incruenta victoria cepe: pacti tñ pus vt Tyri ꝛ Ascalonis dimidium obtinerent: si eoꝝ opera in xp̄ianoꝝ potestatem deuenirent. Veꝝ Emanuel grecoꝝ impator Calo iohanni suffect⁹ tantam victoriam latinis inuidens: vel latina lr̃atura vtentib: venetis mandat vt classis sue p̃fectum reuocēt: q certe coꝝ dicto obtempans: ira incensus Rhodum chium vñ corpus beati Theodori martiris Venetias translatum tum est: Samum: Mitylenen: Andron: impatoris insulas diripuit: Motonium spoliatum incolis muniuit. Tragurium ex vngaris captum ditioni venete subiecit. Lapidem p̃terea secum in patriā detulit: sup q̃ apud Tyrum xp̄c sedisse fert. At vo Balduinus: quem dixim⁹ ab hostib captum: p̃cio redempt⁹ hierosolymas rediens xp̄ianam rempu. iam labentem aliq̃diu sustinuit. Hanc ob rem Calist⁹ aliqd getis a reb externis nact⁹: ꝛ cardinales. xij. creat. ꝛ basilicas multas vetustate collapsas reficit Menia vrbis instaurat: aquam in vrbem iducit: arces ecclie munit: donaria plurima argenti auriq; basilicis diuidit. Fundos plerosq; coemptos beato Petro donat. Eccliā beati Nicolai in palatio edificat. Veꝝ ne tanta felicitas sine aliquo incōmodo diuti⁹ i terris esset. Gregori⁹ antipapa Burdinus antea vocat⁹: nomen pontificis vsurpare conat⁹. Sutrij se ptinens auxilio q̃rundam tyrannoꝝ fret⁹: ꝛ romanos incursionib vexabat. ꝛ pegrinos negocij ac religionis causa ad vrbem accedentes spoliabat. Quare Calist⁹ ꝑpatis repente copijs: p̄missoq; cum expeditissimo q̃ Iohāne cremensi sancti Chrisogoni p̃sbitero cardinali subseq̄ns ipse hostem vincunt: Sutrium capiunt: Burdinū camelo impositum: in triumphi spēm romā ducunt: quem pontifex vita donatum cauensi monasterio inclusit. Calistus at̃ de deo deq; hoib benemerit⁹: pontificat⁹ sui anno qnto. men. x. die sexto in dño morit̃. Vacat tuz sedes dies. viij.

168 Honorius. ij.

Onorius secundus: q ꝛ Lambertus ex agro imolensi oriundus. Hostiensis eps eo tpe pōtifex creatur: q̃ Balduin⁹ ab hostib p̃cio redempt⁹ Antiochiam hierosolimitano regno adiunxit: mortuis his omnib ad q̃s p̃ncipatus ille iure deueniebat. Veꝝ cum tantus p̃ncipatus retineri sine p̃side non posset: eidem p̄fecit Raymūdum Gulielmi ducis Austrie filium: cui supioris Boemūdi filia nupserat. Hoc at̃ modo ꝑpositis reb: regem ascalonitaꝝ egiptioꝝ copijs fretum: ꝛ ob eam rem hierosolimitanos infestantem vnico p̄lio repulit. Baldeuinum p̃terea Damasci regulum idem molientem: ꝫ maiorib ppl'is trib g̃uissimis p̄lijs fundit: fugatq; ml'tis passim more pecoꝝ cesis. Ad Honorium redeo: q ꝛ si obscuro loco natus erat: tñ lr̃atura ꝛ morib tanto magistratu dignus videbat̃. Verum non adeo eius ingressus laudat̃: cū ambitione quorundam potius q̃ omnium bonorum cōsensu pontificatum inierit. Mortuo em̄ Calisto cum delegendo nouo pontifice rō haberet̃. Leo Fregepanis omnib cardinalib indixit: ne vsq; ad diem tercium pontificem crearent: q̃ ꝛ maturi⁹ deliberare ꝛ canones inspicē licēt: q̃uis non ea mente id fecerit homo acut⁹ ꝛ ad fallendum vafer: quā ōbis p̄ se ferebat: ꝫ ei tantisper disponē hominum suffragia licēt: qb Lambertus pontifex crearet̃. Nam ppl's ipe Saxonem sancti Stephani cardinalem pontificem pcupide nimium optabant. Id q̃ se cupe Leo Fregepanis ostendebat: q̃ ꝛ ppl'm ꝛ patres negligentes ꝛ incautos in sn̄iam sui q̃uis arte pelliceret. At vo cum id velle Leonem cardinales qdam cernerent: ne ex eius sn̄ia pontificē legerent: omisso Saxone: Thebaldum sancte Anastasie p̄sbiteꝝ cardinalem pontificē deligunt: quem Celestinum appellārt. Tūc at̃ Leo non amplius immorandum rat⁹: q̃ iam offensum hac electione ppl'm cernebat: Lambertum (de q̃ ante dixim⁹) pontificem magna voce preponit: acclamāte ppl'o clero q; eam electōem manib ꝛ nutib approbāte. Tum leo maturandum rat⁹ ne sn̄ie hominū immutarent̃: in Simijs loci nomen est non longe ab ecclia sancti Siluestri: homiem pōtificali habitu exornat: q etsi p̄mo artib quibusdam tantum magistratum adeptus ē: tñ postea omnium ꝯsensu pontifex maxim⁹ ꝯsalutat̃. Pontificatum adept⁹ cardinalis q̃sdā viros insignes creauit: q̃ꝝ opa postea magnis in reb vsus est. Familiaritate em̄ pcla

roꝝ viroꝝ mirifice delectat⁹ est. Nam Pontium qndam abbatem cluniacensē: virꝝ industrium Rome retinuit. Ingenium q̄ꝫ Hildeberti Cenomanensis epi mirifice extulit. quem deinceps turonensem archiepm̄ creauit: ꝙ plurimum heroico: elegiacoue carmine valēt. Hui⁹ q̄ꝫ tempa clariora fecit Hugo de sancto Victore: si cognomē tum inspicis: si patriaꝫ: pisiensis doctor insignis. Hic em̄ tum dicendo: tum scribendo ingenii sui p̄clara monimēta reliqt. Extat e⁹ liber de sacris: liber sniaꝝ: liber in dyalogo: q Didasculus appellat̄: liber de cura anime: liber de artib⁹ ꝛ doctrinis. Hos at̄ omnes tanta beniuolentia Honori⁹ pontifex amplex⁹ est: vt nullum genus officij p̄termiserit: q̄ eos ad honestiorem dignitatis gdum euehei posse existimaret. Unum tn̄ suis tempib⁹ accidit. qd̄ neq̄q̄ pbandum est. Arnolphus em̄ xpiane religionis p̄dicator egregi⁹: clericoꝝ insidijs Rome necat̄: ꝙ acerbe nimiū in eoꝝ lasciuiaꝫ ꝛ libidinem inueheret̄: ꝙq̄ʒ coꝝ pompam: ꝛ ī compandis diuitijs nimium studium improbaret: pauptatem xp̄i ꝛ integerrimam vitaꝫ ad imitatōeꝫ omnib⁹ p̄ponens. Hunc multi ex nobilitate romana tanq̄ veꝝ xp̄i discipulum ꝛ p̄phām seq̄bant̄. Hunc laudib⁹ ad celum tollebant. Hinc odium: hinc ire in pniciem bene sententis vsq̄ʒ ad necem excitate. Fueritne hic sanctissim⁹ vir p̄sbiter: an monach⁹: an heremita: haud satis ꝯstat. Sunt q scribant Honorio ipi id admodum displicuisse: non tn̄ tanti facinoris auctores vnq̄ inuentos. At vo cum in pontificatu recte gubernato qnquennio: ac mensib⁹ duob⁹ vixisset collacrimantib⁹ omnib⁹ morit̄: ꝛ in basilica lateranensi nullo non genē honoris adhibito sepelit̄. Uacat tum sedes dieb⁹ octo. Nescio ego qd sibi velit marmor illd̄ suo nomine inscriptum: qd̄ ante edes beate Praxedis adhuc extat.

Innocenti⁹ .ij.

Innocenti⁹ secundus patria Roman⁹: ex transtyberina regione: patre Johanne: pontifex creatus: in Rogerium Rogerij comitis Sicilie filium: heredem nuncupatū: ꝙ mortuo Gulielmo Apulie duce: omniq̄ʒ Roberti Guiscardi familia in eo deficiente. dominatum Apulie occupare nitebat̄: statim mouet. Nā is ad sanctum Germanum castra hēbat: quē certo p̄mo impetu repulit: tantum valuit romani exercit⁹ fortitudo ꝛ vтus: oppidoq̄ʒ ipo capto tyrannum in Galucio aliq̄diu acrit̄ obsedit. At vo Gulielm⁹ Calabrie dux cum magnis copijs adueniens: ꝛ p̄ceꝫ vnico p̄lio felicit̄ habito obsidione liberat: ꝛ pontificē cum his cardinalib⁹ capit: q in exercitu romanoꝝ erant. Hos at̄ omnes non ita multo p⁹ Rogeri⁹ mira modestia vsus: vna cum pōtifice liberos facit. Quam ob rem deinceps qd̄ voluit facile a pontifice obtinuit: p̄ter regni titulum: quem maximis p̄mijs ꝛ pollicitatōib⁹ impetre ꝯtendebat. Interim vo Petr⁹ roman⁹ ciuis Petri leonis potentissimi hominis fili⁹ Rome antipapa creat̄ q̄rundā facioꝛosoꝝ seditōib⁹: Anaclet⁹q̄ʒ appellat̄: q spoliatis romane vrbis tēplis: spoliatis ecclesiaꝝ thesauris vi irrumpens maxime vo in basilicam Petri: vnde crucifixum aureū ꝛ coronas pendētes sustulit: tantum pecuniaꝝ ꝯflauit: vt p̄facile largitionib⁹ seditiosum quenq̄ʒ rome in sniam suipsi⁹ allicēt. Innocenti⁹ at̄ ad vrbem rediens: vbi seditōib⁹ plena omnia cernēt: spectareq̄ʒ rem ipam ad cedem multoꝝ videt. sponte cedens p̄mo qdem Pisas adnauigat: deinde Genuam: postremo in Frantiaꝫ p̄uenit. Interim vo Anacletus antipapa tanto aduersario submoto. ꝛ animos ciuium cum Innocentio sentientiū q̄ad fieri pt̄ sibi largitōib⁹ ꝯciliat: ꝛ Rogerium in ptes suas facile descendētem: q̄ magis ei obnoxi⁹ esset: vtriusq̄ʒ Sicilie regem creat Innocenti⁹ at̄ celebrato apud clarūmontem ꝯcilio: in q̄ antipapaꝫ Petꝝ cum sectatorib⁹ damnauit. Aurelianuꝫ se ꝯtulit: visoq̄ʒ rege Philippo: a q̄ p̄benigne est habit⁹. Carnotū in Belgas petijt: vbi Henricum Anglie regem in itinē obuiaꝫ factum multis rōib⁹ ad expeditōeꝫ in saracenos adhortat⁹ est. In lothoringiam inde flectēs. Lotharium Leodij reptum a Germanis tum regeꝫ creatum: de se restituendo multa pollicentē sacro adigit expeditōꝫ pare: q̄ qdem tut⁹ ēt ad vrbem reduceret̄. Remis deinde in Belgis altera synodo habita: in ytaliaꝫ redijt: celebratoq̄ʒ cō cilio apud Placentiam Pisas se ꝯtulit: quā ciuitatem iam p̄dem cum genuensi p̄plo dissidentem in grām tandem redegit. Genuensem q̄ʒ epm̄ q mediolanēsi suberat archiepm̄ creat: trib⁹ Corsice epis illi cum Bobiensi pere iussis. Pisanis q̄ʒ archiepm̄ dedit trib⁹ item alijs Corsice epis cū populoniensi eidē subiectis. Lothari⁹ at̄ cū magno exercitu in ytaliaꝫ veniens: admonito pōtifice qd fieri oportēt: partitis copijs ad vrbē mouet. Naꝫ dum ipe occupato p̄us ianiculo vrbem ingredit̄ Innocēti⁹ Amienē: ponte mānco ꝯ̄iciēs ī lateranū p̄ducit̄: nusq̄ apparēte antipapa:

cuius factionem Lotharius mira felicitate
ad sanitatem redegit: cauitq; quantū in eo fuit
ne deinceps vexari ab aduersarijs Innocē-
tiꝰ posset. tāto itaq; bñficio deuictꝰ Innocē-
tius: mortuo Henrico: Lotharium imꝑato
rem romanum creatum imperij corona exor
nat: quo statim in Germaniam abeunte ad
ꝯpescendos leuticorꝫ motꝰ: dum pontifex cō
cilium Pisis ꝓ repu. xp̄iana: proq; tuenda
fide de more hȝ: rursum antipapa quem in
eodem ꝯcilio damnauit. factiosis qbusdaȝ ⁊
Rogerio adiuuantibꝫ in pontificem surgit.
Quare ⁊ Lotharius imꝑator iterꝫ cum exer
citu suꝑatis leuticis Italiam repetit: ⁊ pisa
ni classem potentissimam in auxilium ponti
ficis educunt: qbꝫ copijs ⁊ Rome seditionē
oppressere: ⁊ Rogerium terra mariq; oppu-
gnatum: amissis rebꝫ omnibꝫ Italia in Si-
ciliam breui pepulere. Audita tanta victo-
ria Johannes Constantinopolitanꝰ imꝑa-
tor: q Rogerio aduersabat̄: legatos statim
ad Lotharium mittit de suꝑato hoste ꝯgtu-
lans: quorꝫ de numero qdam philosophus
erat. q disputationibꝫ ostendere nitebat̄ lati
nam ecclesiam admodum errare: q̄ ꝯ sñiam
niceni ꝯcilij (vt ipse dicebat) q̄ declaratum ē
spm̄sctm̄ a patre ꝓcedere: latini a filio q; id
fieri addidissent. Cum Petrꝰ dyaconꝰ ho-
mo doctus ⁊ argutus: q tum in corona ade-
rat disputandi grā. Si inqt latini damnan-
di sunt: q̄ addiderint spm̄sanctum a filio q;
ꝓcedere: damnandi multo magis greci vidē
tur: q id fieri a solo patre addiderint: cū ipm
ꝯcilium a patre dixerit. Delusus homo au-
dax tam acuto rñso substitit amplꝰ hac de
re disceptare. At vo pontifex ne abeunte im
ꝑatore. Rogerꝰ iterꝫ apuliam repeteret. Ra
ineonē Lotharij imꝑatoris comitē cum ali-
quot cohortibꝫ ad ꝓpulsandū iniuriam reli-
ctum ducem apulie creat. Mortuo deinde
antipapa: occulteq; a suis sepulto: cū et eiꝰ
cardinales in fidē romani pōtificis deuenis-
sent: qetura iam respu. xp̄iana videbat̄. cum
subito romani qdam seditionibꝫ potentiam
q̄rentes: senatores creauere: q rempu: roma
nam ditionemq; ad se ꝑtinentē gubernarēt.
His at̄ dn̄ pontifex restitit: habito apud la-
teranum ꝯcilio q̄ instituit: neq; laycꝰ manū
violentam clerico inijceret: pontificatus sui
anno. xiiij. men. vij. die. viij. morit̄ millesimo
centesimo. xliij. salutis nr̄e anno: q̄ tpe ma-
gno in ꝓcio sunt habiti ⁊ Gilibertꝰ e Brit-
tannia oriundus: vir tante doctrine: vt ob va
rietatē disciplinarꝫ vniuersalis appellaret̄: ⁊
Ambertus remensis archiepus Giliberto
preceptore nequaq̄ eruditione ⁊ doctrina in-
ferior. Huiꝰ q; pontificis illud opus est: qd
adhuc cernimꝰ in fornice sancte marie trāsty
berine e musiuo.

170 Celestinus. ij.

Elestinꝰ secundus: Guido antea
vocatꝰ: sancti Marci p̄sbiter car-
dinalis: natione tuscus: e castro
felicitatis: qd nōnulli ciuitatem Castelli esse
affirmant. Typhernum ab antiqs appella-
tum: pontifex in demortui Innocentio locuȝ
omnium ꝯsensu creat̄: eo maxime tpe quo in
Asia Balduino rege vita functo andegauē-
sium comes. Fulco Balduini gener tercio
loco: si ordinem successionis inspicis: regnū
hierosolimitanum accepit: q̄ duorꝫ etiam fi
liorꝫ vtute fretꝰ aliq̄diu acerrime tutatꝰ est.
Naȝ cum thurci sinum ꝑsicum incolentes:
in agrꝫ antiochenū incursiones fecissent eos
nō solum fudit rex fulco: verꝫ etiaȝ ex his ad
tria milia interfecit: totidemq; cepit. Hac at̄
clade excitus alaph genē thurcus: Babylo-
num auxilijs fretꝰ: Edessam Mesopotamie
ciuitatē. Arach ab hebreis vocataȝ inuasit.
quam antea diximꝰ Balduinū a fratre Go-
tifredo precibꝫ obtinuisse. Capta est autem
vrbs ⁊ a Barbaris crudeliter direpta: occi-
sis omnibꝫ xp̄i fidem abnegare recusantibꝫ.
stupratis etiam nobilissimis matronis sup
altari sancti Johannis baptist. qd sciebant
a nr̄is pie ac sancte cultum fuisse. Sȝ nescio
q̄ fato dū parat̄ copie Fulco: in venatōe lepo
rem ꝯcitate nimiū: ⁊ incaute insequēs casu eq
morit̄. cui filiꝰ Balduinꝰ eiusdē nōis terciꝰ
in regno successit. Celestinꝰ at̄ pontificatꝰ sui
mense. v. morit̄: sepelit̄q; in lateranēsi basili-
ca: vna tantū re felix ob breuitatē tpis (vt ar
bitror) q̄ nullis seditōibꝫ toto suo pontifica-
tu vexatꝰ fuit.

171 Lutius. ij.

Utius secūdus patria bononien-
sis: p̄re Alberto: eo tpe pōtificatū
inijt: q̄ Edesse vrbis euersio nūcia
ta est. Ea eī ciuitas Edessa ē: ad quā Tobiā
misisse filiū Gabelo sacre lr̄e testant̄: quāq;
Thadeꝰ apl's ad fidē xp̄i ꝯuertit. ⁊ in q̄ bti
Thome ossibꝫ ornata Abagarꝰ regnū obti-
nuit: q datis ad Iesum lr̄is: scpta manu dei
rñsa accipere meruit. Hac vo clade audita
Bern. clarauallēsis vir ⁊ sctitate ⁊ doctria
(vt dixi) īsignis ꝓrocīniū r̄ligiōis xp̄iane assu
mēs: ꝓncipes oēs xp̄ianos tū lr̄is: tū nūcijs
adhortatꝰ ē vt crucē ī saracēos xp̄i vexillū su-

merent. Hanc ob rem Conradus sueuus q Lotbario in regnum romani noīs successerat: in militiaꝫ nomen dedit. Dum hec at p fide xpi in Gallia ⁊ Germania parenť. Rogerius pontificum negligentia in ytaliam reuersus: q̄ amiserat breui recupauit: nullo repugnāte: q̄ ex re copijs deinceps ⁊ animis auctus classe in Aphricam trajciens: adeo regem Tunesij vexauit: vt hoīem data pace psoluere tributum quotannis coegerit: qđ certe ad triginta annos ptinuo exegit. Conradus đo magno crucesignatoꝝ compato exercitu: Constantinopolim pueniens ab Hemanuele secundo grecoꝝ impatore pcibꝫ cōpelliť: nullo compato pmeatu. Iconium statim ducere: se em̄ p̄stat uꝝ oīa q̄ exercitui necessaria erant Hemanuel pollicebať. Obsessa est vrbs natura ⁊ artificio munita aliq̄diu atq̄ acriter. Uerum cum scelestus impator greco vsus ingenio: gypsum farine miscuisset: ex eaq̄ re panis fieret: quo exercit⁹ xpianoꝝ alereť: tot statim milites piere: vt re infecta: relicta obsidione: in Traciam secedere oportuerit. Hoc tñ emolimēti illa expeditio p̄stitit: ꝙ Balduin⁹ q̄rtus bierosolimitanus rex animo auctus. Ascaloniam diu obsessam tandem vi cepit: cū pauloante Gazam vrbem antiq̄ssimam penit⁹ ab hoste derelictaꝫ edificassꝫ: incolendamq̄ fratribꝫ tēplarijs pcessisset. Ausus qnetiam idem Balduin⁹ thurcoꝝ satrapas biericonitinos infestantes ꝓpulsare: q̄ꝝ de numero vnico plio ad qnq̄ milia infecta referunť. Noradinuꝫ q̄ Damascene militie pncipem bierosolimitanum agꝝ vexantem: tanta clade supauit ⁊ psecutus est: vt egre xpiani retenti sint: quo min⁹ vna cum boste Damasci menia ingrederenť. Ad lucium pontificem redeo: q interim nil p̄termittebat: qđ ad tantam expeditōꝫ: tanq̄ neccīam ptineret. Credo ego hominem ipm miro amore excitatum retinende Hierusalem. ꝙ tituli sancte crucis in Hierusalem p̄sbiter cardinalis pontifex creatus fuerat. quam qdem basilicam totam ferme restituit. Eius ptrea psensu in Gallia synod⁹ epoꝝ q̄rundam ⁊ abbatum facta est ꝯ Baliardum phm peripateticū: viꝝ multe doctrine: non bñ in qbusdam cum fide nr̄a sentientem: q pñte etiam Lodouico rege: rōnibꝫ victus: non mō snīaꝫ mutauit: veꝝ et monasticam vitam ⁊ religionem induit: ac deinceps vna cum qbusdam discipulis in loco deserto sanctissime vixit. Luci⁹ at pontificat⁹ sui mēse. xj. die. iiij. moriť. ac in basilica lateranēsi sepeliť.

172 Eugenius. iij.

Eugenius terci⁹ Pisis oriundus sancti Anastasij abbas: in monachū antea a Bernardo viro sanctissimo electus: in ecclīa sancti Cesarei pontifex creať. Nam cum baud satis inter cardinales constaret: quem potissimum e numero suo deligerent: diuino nutu pciti viꝝ sanctissimū Eugeniū deligunt: q vbi romanos instare minis etiam cognouit q̄ sui pfirmarētur senatores ad farfense monasteriū noctu ī sabinos abijt comitante cardinalium cetu ibiq̄ psecratōnis mun⁹ suscepit. Uerꝝ cū postea romanoꝝ non minas tm̄: ꝫ etiam facta ptemneret: senatores ipos eo ꝓpulit. vt petita pace magistratu se abdicarent. Romam itaq̄ rediens: vbi intelligit romanos neq̄q̄ bono animo ꝫ fraude in grāꝫ secum redijsse: insidias verit⁹ Tybur dylabiť: fugientē romam telis ⁊ sagittis insequunť. Postea đo Pisas ꝓfect⁹ nauigio in Frantiam ptendit: regemq̄ Lodouicum cruce signatuꝫ in thurcos ⁊ saracenos animat: quem Constantinopolim cum exercitu ꝓfectum non sec⁹ Hemanuel fraude circūuenit q̄ olim Conradū sueuum: psuasum em̄ iniq̄ tpe ducere copias p deserta Syrie: eo necessitatis eum ꝓpulit: vt laceꝝ exercitum difficultate ⁊ in opia rex Antiochiam re infecta ducē coact⁹ sit. Hāc ob rem Rogeri⁹ Sicilie rex Hemanueli infensus classe in Greciam delat⁹: Corcyram insulam: Corintbum: Thebas ⁊ Euboiam de impio bemanuelis occupat: duxissetq̄ eodem animo Constantinopolim: ni veneti instructa in badriatico sexaginta triremiū classe q̄min⁹ id facēt ꝓbibuissent. flexit itaq̄ Rogeri⁹ ad littora Asie deo volente. Nam tum forte saracena classis Lodouicum regē Francie circūuenerat: q non longe a portu sancti Symeonis soluens Palestinam petiturus erat. Rogerius itaq̄ barbaros in angusto nactus oppugnat ⁊ vincit: xpianumq̄ regem cum exercitu ab interitu liberat. Interim đo classis veneta q̄ Hemanueli admodum fauebat: ea loca recipit q̄ Rogeri⁹ occupauerat: immunitaq̄ ac sine vllo p̄sidio reliq̄rat. Rogerius autem dimisso apud Joppem Lodouico Constantinopolim delatus: suburbia vidente Hemanuele incendens eousq̄ victoria delatus est: vt ⁊ edes impatoris aliq̄diu oppugnauerit: ⁊ poma ex ortis eiusdem manu legerit. Uerum cum postea inde in Siciliam incomposita classe abiret: in venatos ī cidens instructos: ⁊ ad dimicandum patos

ex suis triremibus.xx.amisit:egreqꝫ fuga si
bi salutem quesiuit. Interim vero Conrad⁹:
Lodouicus:⁊ Balduin⁹ iunctis copijs:ani
misqꝫ Damascū magnis conatib⁹ obsidēt:
quā vrbē seruos Abrahe fūdasse cōstat:loco
campestri naturaqꝫ arido:sed artificio vbere
atqꝫ fecundo. Ager enī effossis cuniculis:du
ctisqꝫ fistulis vnde irrigari pōt mirā vberta
tē p̄ se fert. Paruus amnis ī regiōe vnic⁹
nō longe ab vrbis menibus preterlabens lin
gulā quandā facit:in qua nostri castra posu
erant:vnde facile cohibere ab aquatione op
pida nos poterant:verū Assyno quodā per
suadēte cui maxime Balduin⁹ ī reb⁹ arduis
credebat:castra ad alterā vrbis partē trans
ferūtur:q̄ diceret facilius irrumpi hostium
menia eo loci posse vtpote minus munita.
Motis itaqꝫ castris Damasceni repente sta
tiua nostroꝝ occupant ac muniūt:nostrosqꝫ
ab aquatōe ⁊ cōmeatu ꝓhibent. Quare cum
siti fameqꝫ laborarēt:tādē nō sine ꝯtumelia
obsidionem soluunt:Hierosolimā Baldui
nus:in Europā Lodouicus:⁊ Conrad⁹ cō
minutis varijs casib⁹ exercitib⁹ reuertunt.
Millesimocentesimoquīquagesimosecundo
salutis āno:venerat tum Romā Eugenius:
excitis ad expeditionē christianis q̄ egregio
apparatu et magna ciuiū charitate suscept⁹
est. Tarracina autem Setia Norbano ac
Fumonis arce receptis:q̄ loca hoc hostes
ac tyranni circunqꝫ positi occupauerunt.
Tybur recreandi animi gratia cōcessit.vbi
nō ita multo post pōtificatus sui anno octa
uo:mense quarto:die vigesimo moritur:cu
ius corpus Romā delatum magna(vt dece
bat)pompa in basilica Petri sepelit. Eius
autē iussu ⁊ impēsa extructa est porticus:vel
restituta potius sancte marie ad p̄sepe: que
admodum ex inscriptione apparet.

173 Anastasius.iiij.

Nastasius quartus patria Ro
manus patre Benedicto:abbas
antea sancti Ruffi Veliterne dio
cesis ex cardinali pontifex creatur:eo potis
simum tempore quo Alphonsus Hispanie
rex ab expeditiōe Hierosolymitana rediēs
morit:in eiusqꝫ locum sufficitur sanctius fi
lius:cui paulo post mortuo ꝓ christi fide in
arabia bellum gerenti Ferdinandus frater
in regno succedit. Anastasius autē pontifi
catum adeptus:⁊ calicē pulcherrimi operis
magneqꝫ estimatiōis Lateranensi Basilice
condonauit:⁊ edes egregias apud Pontheo
on:quod sanctam Mariam rotundam vo
cant breui edificauit: plura quoqꝫ mente de
stinauerat:tū ad dignitatē ecclesie:tum ad
ornatū vrbis Rome ptinētia:si ei aliquādiu
viuere licuisset: Fecit tamē cū spes ex eo ꝯce
pta tum Ricardi de sancto Victore doctria:
ne eius tempora ignobilia viderent. Ricar
dus enī doctor insignis multa ⁊ grauiter et
copiose tū scripsit:precipue vero librū de tri
nitate. Habuit et sermones ad populum nō
minus docte q̄ eleganter. Laboratum etiā
hoc tempore in tota ferme Europa fame ē:
Anastasio pontifice et clam et aperte paupe
ribus ipsis elemosynas prebente:qui ponti
ficatus sui anno vno:mēse quarto:die quar
to ⁊ vigesimo moritur:sepeliturqꝫ in latera
nensi basilica conca porphyretica.

174 Hadrianus.iiij.

Adrianus quartus natione An
glicus Albanus epūs ⁊ cardina
lis ab Eugenio creatur:q̄ ī No
uergiam missus predicādo:⁊ bene monendo
ꝓuīciā illā ad xp̄i fidē redegerat. Mortuo
deinde Anastasio pōtifex creat⁹:tēptatusqꝫ
a Romanis:tū precib⁹:tum minis:vt cōsu
lib⁹ liberā vrbis administratiōē relinqueret:
id se factuꝝ ꝯstātissime rēnuit. Instabat Ro
man⁹ clerus vt ī Lateranū ꝓficisceret faciē
de ꝯsecratiōis causa:qđ etiā facē recusauēit
nisi prius Arnold⁹ Brixian⁹ heretic⁹ ab Eu
genio antea dānatus ex vrbe pelleret. Hoc
aūt egreferens popul⁹ cardialē sācte Pudē
tiane ad pōtificē via sacra ꝓficiscentem vno
atqꝫ altero vulnere afficiūt. Hanc ob rē irat⁹
pōtifex eos acerba etiā execratiōe p̄secutus
ē: q̄ad mutata sententia:⁊ Arnoldū ab vrbe
pepulere:et cōsules abdicare se magistratu
coegere:relicta pontifici administrande vr
bis libera facultate. Interim vero Guliel
mus Sicilie rex:qui mortuo Rogerio suc
cesserat Beneuentana suburbia Ceperanū
Baucūqꝫ in Hernicis de ecclesia occupat.
Ob quā rem īdignat⁹ pontifex regem graui
anathemate notat: eiusqꝫ ditiōi subiectos oī
sacramento liberat:quo facilius a rege defi
cerent: nullo iureiurando astricti. Federi
cus autem primus hoc tempore ex gete sue
ua imperator creatus:Cisalpinam galliam
cum exercitu ingressus cum Dertonā haud
satis imperio obtemperantem aliquandiu
obsessam vi tandem cepisset: magnaqꝫ cele
ritate Romam versus iter statim fecit. Pō
tifex autem Viterbij tum agens confir
maturus in fide ecclesiastica ciuitates cir

cūq̄uaq; positas Oruetum 7 ciuitatem Ca/
stellanam adijt. Rex cū postremo se impa2ē
tanto exercitui cernēt: pace p intunucios cō/
posita in agro Sutrino impatori fit obuiā:
q ex eq̄ descendens eum vt rex xpī vicarium
salutat. Cum vo ad vrbem venissent: 7 ponti
fex in basilica Petri Federicum imperij co/
rona donaret: ppl's roman⁹ clausis tū portis
ne qd tumultis excitaref p Hadriani pontex
vi erumpēs Teutonicos cū pōtifice pter eo/
rum voluntatē sentientes passim cedit. Exer/
tus qdem tanto tumulto impator intromisso
exercitu q in ptis Neronianis psiderat. Ro
man⁹ ex vaticano in vrbem retrudit multis
cesis captisq;: pontificis tñ pcibꝫ impator le
nitus captiuos incolumes dimittit. Rex cū
postea vt mos est ituri sil' ad lateranum pon
tifex 7 impator eēnt fieriq;: id nequaq̄ tuto
videret. Rōnis ad arma spectātibꝫ Malli/
ānum simul pficiscunf vbi trāsmisso flumīe
p Sabinos 7 pontem Lucanum ad Latera
nū pueniētes solēnia psoluē. Dum hec at ro
me agerenf Tyburtini ad impatorem veni/
entes se ac omnia ei sponte dedunt. Rex cū
impator intellexisset vrbē illam ad pontifica
tum ptinē eandē Hadriano statim restituit.
neq; ita diu immorat⁹ in Germaniaz redijt
At pontifex a pceribꝫ apulie rogat⁹ beneuē
tum se ptulit: maioremq; regni ptem sua tan
tū pñtia Gulielmo abstulit. Interea vo Pa
leologus vir qdam nobilitate insignis De/
manuelis secūdi impatoris Constātinopoli
tani nūcius 7 orator Anconam pmo nauigo
delatus: terra deinde Beneuentum petijt:
pontificiq; impatoris noīe sponte obtulit au
ri libras qnq; milia: fugaturq; se ex Ytalia
Gulielmū: si tres maritime ī Apulia vrbes
ei ex fedē rebꝫ bñ gestis darenf. Qd vbi Gu
lielm⁹ resciuisset: pontificē ad misēdiam co/
hortat⁹: pollicef nō mō se restituturꝫ q̄ de ec/
clesia abstulerat: verꝫ vltro q̄daz alia pdona/
turꝫ. Romanosq; eccl'ie rebelles in officio re
tenturꝫ si vtriusq; regni titulis tam citra q̄
vlt pharꝫ positi insignior fieret. Facē id qdē
pōtifici nequaq̄ licuit aduersantibꝫ qbusdaz
cardinalibꝫ. Hanc ob rem Gulielm⁹ instru/
cto exercitu Apuliam hostili animo ingres/
sus: cum oīa ferro ac flāma psumpsisset ī gre
cos 7 Apulos mouens: q apud Brundusiū
castra posuerant: eos facile supat. Vñ Sa/
lentini Apuliq; oēs deditōz stati fecē. Pon
tifex at cardinalibꝫ infensus q obstiterant q̄/
minus par pponeref. Gulielmū in grām re
cipit: eidēq; vtriusq; regni titulos scpsit ad/
hibito pas facē: se nil deinceps moliturꝫ qd

ecclesiam Romanam offenderet. Rebꝫ autē
ex sniā ppositis pontifex p Cassinates Mar
sos Reatinos Narnienses Tudertinos iter
facientes ad Oruetum tandem puenit pm⁹
pontificum Romanorꝫ: a q̄ ea vrbs 7 inhabi
tata 7 cultior reddita est. Cum vo instantibꝫ
Romanis ad vrbem redijsset: vexarefq; a cō
sulibꝫ libertatē romanaz restituere conātibꝫ
Arignanū pecijt: vbi non ita multo pt⁹ mo/
rif pontificat⁹ sui anno. iiij. mense. x. relicta
magno in pcio eccl'ie romane ditione. Nam
7 circa lacū sancte Christine multa castella
muniuit: 7 Rhadicophanum qd nunc senē/
ses obtinent muro 7 arce ppe inexpugnabile
reddidit. Horꝫ at tpm historiam scpsit satis
eleganti stilo 7 orone Ricardus Cluniacen/
sis monach⁹: quē alij sciptores non parꝫ lau/
dant. Corp⁹ at Hadriani romam delatum ī
basilica Petri sepelif non longe a sepulcro
Eugenij pontificis.

175 Alexander. iij.

Lexander terci⁹ patria Senēsis
pře Ranuncio mortuo Adriano
duorꝫ 7 viginti cardinalium suf/
fragijs pontifex creaf: licet Octauianū Ro
manū ciuem tituli sancti Clementis pbiterꝫ
cardinalem victorem appellatū tres tantum
subrogauerint: vñ scisma ortum est. Tum vo
Alexander ne diuti⁹ seditio illa cū pnicie ec/
clesie romane pcederef. Federicum impatorē
Cremonam tum obsidentē: p legatos rogat
vt interposita auctoritate impatoria seditōz
tollat. Rñdit ille vtrūq; pontificem Papiaz
ire oportē: q̄ 7 ipē pficiscef cognoscende di/
sceptatōis cā. At vo cum Alexander accepto
tali rñso Angniaz se ptulisset. Octauianus
Anagniam occupat: Tum impator indigt⁹
q dicto suo pontifex ñ obtempasset epōs du/
os ad Alexandrꝫ mittit: q eū non pontificem
ß cardinalē appellatū ad pcilium citarēt. Hi
at ab alexandro pfutati 7 reiecti ad Octaui/
anum statim se pferunt: eunq; Papiaz pdu/
cunt: vt hrēnt quē Alexandro obijceret. Ha/
bito deinde pcilio Federic⁹ Octauianū pon/
tificem pfirmat: eūq; eq̄ albo insidentē p vr/
bē Ticinēsem ducit 7 de more adorat. Qua
iniuria Alexander pmoc⁹ pmissa admonitōe
Octauianū 7 Federicum anathematis vin/
culo colligat: lrasq; mittit ad xpiane reipu.
pncipes 7 ppłos: qbꝫ intelligant id a se iure
ac merito fieri. Rediens deinde romā Alex
ander pontificat⁹ sui anno. ij. multos aduer/
sarios ī vrbe īuenit ī se cornua palā erigētes:

ꝙ Federici exercitus preter vrbem veterem
et Anagniam omnē ecclesie ditionē iam oc-
cupauerat Quare Alexander hortante etiā
Philippo francoꝝ rege Taracinam profe-
ctus cōscenso nauigio ad eam rem mandato
Gulielmi Sicilie regis parato in franciam
cōtendit:conuentuqꝫ in claramonte habito:
anathema in imperatorem et octauianū fa-
ctū statim enunciat. Dum hec autem in Eu
ropa agerētur:mortuo apud Hierosolymaꝫ
Balduino tercio Almericus frater statim
regnū accepit: ne ob inter regnum in tanta
barbarie ⁊ perfidia aliquid noui exoriretur
Uerum compositis pro tēpore rebus in egy
ptios ducens Drogonē copiarum prefectuꝫ
edita ingenti cede. statim superat: Alexādri
amqꝫ obsidet:quā Tiracinus Soldani sara
cenoꝝ regis prefectus ī suam potestatē frau-
de redegerat. Alexandrini autem cum nec
diutius pati obsidionem possent:nec subijci
christianoꝝ imperio vellēt: Almerico se hac
cōditione cōmisere:vt in Soldani potesta-
tem pulso Tiracino tyranno redigerentur.
Almeric⁹ itaqꝫ ingēti pecunia recepta Sol
dano vrbem restituit. Uerum cum secū frau
de homo ingratus ageret:nec pactam pecu-
niam prestaret:in eum ducens Cares vrbem
nunc Cairum appellatam obsidet. Federic⁹
autē tyrānica potestate vsus:dirrepta Der-
tona et Mediolanū solo equauit:vnde trans
lata magoꝝ corpora Coloniam tum credi-
derī a Rhodulpho Coloniensium archiepō
et Cremonenses magnis incōmodis affecit
Quare veronenses: vincentini: patauini:
veneti communi periculo moti decreuere:ne
amplius vlla auxilia Federico Cisalpinam
vastanti prestarenᵵ. Federicus itaqꝫ ira incē
sus:Ueronam ducens oppugnāde vrbis cau
sa:cum eo peruenisse aliarū vrbium auxilia
intellexisset:retrocedens ac Papiam sese re
cipiens:litteris et nuncijs Francie regē ad-
hortaᵵ:vt tollendi scismatis causa Alexan-
drū secuꝫ ad conciliū ducat:quo et se vna cū
Uictore profectum pollicetur. Apud Diuo
nem locus est:Ubi Sauo fluuius gallos a
germanis diuidit. Js locus concilij est habi
tus:quo Federicus rebus Jtalie pro tempo
re cōpositis profectus cū octauiano est:Sco
cie ac Bohemie regibꝫ:magnisqꝫ armato-
rum copijs stipatus. Uerū cum Alexander
ad id se profecturum cōcilium recusaret:qđ
ipse non indixisset: Turonijqꝫ id inchoasset
Federicus ira ac minarum plenus in Ger-
maniam rediens:Octauianum quem pau-
lopost secuturus erat in Jtaliam misit: quo

quidem luce mortuo Guido cremēsis in an-
tipapaꝫ Octauiano subrogatur. At vero ro
mani creatis consulibus: Alexandro ponti-
fici amicis:eum statim ex Francia reuocant
qui primo in Siliciam mox Romā nauigio
delatus:congratulantibꝫ omnibus perbe-
nigne suscipiᵵ. Aduentu autem Alexandri
Cisalpīe Gallie populi ī spem libertatis ere
cti:anno salutis millesimocentesimosexage-
simoquinto in Federicum seue nimiū impe-
rantem arma sumunt presidiaqꝫ eius exar-
cibus quibusdā deijciunt. Uerum Federic⁹
cōparato magno exercitu in Jtaliam veni-
ens:preter spem nulli noxius traiecto rati-
bus Pado:in agrum Bononiensem descen
dens copias partitur. Cohortes enim quas-
dam Lucam misit:quarū presidio tutus an-
tipapa esset. qui tum Luce erat. Jpse vero
cum reliquo exercitu Anconam profectus
vrbem aliquādiu obsidens:in suam tandem
redegit potestatem. Jnterim vero socie Ci-
salpine Gallie ciuitates Mediolanum re-
stituunt ac muniunt. laudenses mediolanē-
sium hostes in societatem recipiunt:quo fa-
cilius Federico resistere possent si in eos mo
ueret. Uex Federicum maior cura incessit.
Mortuo enim Gulielmo normāno Sicilie
rege: Hemanuel grecus imperator legatos
ad pontificē misit:qui ei pollicerenᵵ:et ma-
gnas copias in Federicum: et vnicam men-
tem omnium grecoꝝ cū ecclesia romana con
uenietē:vt orietalis cū occidētali eadē fieret
si patereᵵ imperiū romanū antea diuisū in
vnū corp⁹ redigi. Legatis autē qđ sit respon
suꝫ haud satis ꝯstat:cū bellū īter romanos:
tusculanos:atqꝫ albanos ortū:pōtificē impe
diuerit:q̄minus certū respōsū legatis daret.
Nā cū tusculani albaniqꝫ pēdere romanis
tributa īmoderati⁹ iperata recusarēt:īcēsus
ira ꝓplus roman⁹ reclamāte pōtifice:popu-
lariᵵ ī tusculanos mouent. Tusculanoꝝ rē-
pub. tum maxie gubnabat Aino comes:quē
Rogeri⁹ ducatu Apulie deiecerat Js itaqꝫ ī
re militari peritus accersitis germanis:qui
apud Nepesiū Sutriūqꝫ cōsederāt:tāta Ro
manos clade affecit:vt deinceps vix se tueri
menibꝫ:nedū hostē foris lacessere potuerint
Tū vō Federic⁹ vlciscēdi iniurias(vt ipē di
cebat)ab Alexādro acceptas occasionē na-
ct⁹ Ancona descēdēs Romā mouet. Positis
aūt in pratis neronianis castris irrūpere:ib
urbiū vaticani conat⁹ a familiaribꝫ Alexā-
dri constātissime repellitur. Seq̄nti vō die
basilicā Petri accēdisset:ī editui furentē ac
iam faciem intentem administrassent. Pon-

tifex autem baud satis tuto in laterano con-
sistens: q̄ iamiam irrupturos germanos vi-
debat: ī edes fregepanum ad palladiũ diuer
tentes cõfugit. Cum vero Gulielmus Sici
lie rex magni Gulielmi filius: audito pon-
tificis discrimine: magnã vim pecunie 7 tri-
remes duas paratissimas ei misit: Instabat
cũ populo romano Federicus cui pacem ꝓ-
mittebat: vt de duobus pontificibus digniorem
eligeret: altero eliminato 7 reiecto Que res
certe cum tota ad Federici nutum spectaret:
põtifex noctu abiẽs nauigatiõe: salutem sibi
fuga quesiuit. Caietam primo mox Beneuẽ
tũ delatus. Expulit 7 Federicũ ab vrbe Ro
ma pestis: qua passim veluti pecora 7 ciues
et milites appetebant. Venienti autem in Ci
salpinã Galliam Federico imperatori fede-
rate ciuitates cum exercitu obuiam fiũt: q̄s
acriter nimium instantes detrectato certa-
mine studiose vitans in Germaniam puenit
Abeũte itaq̄ Federico: socie ciuitates Alex
andriã de nomine Alexandri pontificis nun
cupat: apud Rouretum Caro animi adia-
centẽ: paribus animis ipensaq̄ condunt: in
eamq̄ ex omnibus ciuitatibus quindecim mi
lia hominũ ad icolẽdũ mittũt. diuisis agris
viritim: partitisq̄ in vrbe locis ad edifican-
dũ. Romani aũt accepte cladis mẽores abe-
unte Federico Albã vi capiunt ac diruunt
Idẽ etiã in tusculanos fecissent: ni pontifex
eos nunc minis: nunc execrationibus a tan
to facinore deterruisset. Misit tum etiã He
manuel ĩperator Cõstantinopolitanos ali-
os oratores qui maiora pollicebant: si põti-
fex ĩ sententiã suã descẽdisset: quibus Alexan-
der ita respondit: se nolle id in vnum cõiun-
gere: qd olim de industria maiores sui disiũ
xissent. Morit interim Guido cremẽsis an-
tipapa ĩ basilica sancti Petri: Quã magno
Federici presidio adhuc obtinebat: cuius in
locu3 a seditiosis quibusdã sufficit Iohãnes
sarmiensis abbas ex Pannonia: vir pridem
furto infamis: cuiq̄ Aino comes sibi timẽs
ob cladẽ antea romanis illatam: Tusculu3
tradidit montemflasconem ex pacto receptu
rus. Veꝝ cũ Aino a flasconẽsibus nõ recipe-
ret: recusarentq̄ tusculani antipapam reci-
pere: Tusculum rediens omnino excludit.
Inde vero ad Alexandrum qui tum Veru-
lis erat abiens: ius omne suum quod in Tu
sculo habebat ei condonauit. Unde tuscula
ni publico etiam decreto ac consilio adhibi-
to pontificem recipiunt quo in locum Hen-
rici Anglie regis oratores auditi sunt rege3
suum purgantes: q̄ falso diceretur in necem

beati Thome archiepiscopi cantuariensis
coniurasse. Hanc ob rem pontifex cum
non facile oratoribus regis crederet: in An
gliam duos cadinales cum magna pote-
state mittit: qui rem ipsam diligenter inspi-
cerent: quibus certe rex omisso hybernico bel
lo: quo erat implicitus honoris causa apud
Normanniam occurrit: req̄ discussa ad hoc
ventum: vt Henricus iuramento adhibito:
cum non satis de facto constaret: sese purga
uerit promiseritq̄ se penitentiã pro nece san
ctissimi viri acturum. cui9 etsi fuisset insons
atq̄ inscius: occasionem tamen prestitisse sit
visus: q̄ viuentem simultate et odio persecu
tus sit. Additum preterea vt ducentos mili-
tes Hierosolimam mitteret: qui suis auspi-
cijs: suaq̄ impensa per annum contra sara-
cenos dimicarent: vtq̄ ipse triennio cum q̄n
to posset exercitu contra barbaros bellum
gereret: libertatem ecclesiasticam in suo re-
gno tueretur appellationibus ad curiam ro
manam factis non aduersaretur. His aute3
rebus iureiurando confirmatis: regni An
glici titulum in se atq3 in heredes suos trãs-
ferri meruit: pontifice annuente. Hinc autẽ
obseruatum est: vt omnes anglici reges a ro-
mano pontifice regni iura recognoscãt Alex
ander aute3 diu cum romanis colluctatus:
cũ diceret se vrbem eoꝝ pace ingressum: nil
amplius q̄ rem diuinam curaturu3 omissa
eis cura reru3 secularium: cũ id etiã non impe
traret Segniã ꝓficiscit: ibi auditis legatis
q̄ ex Anglia venerant: cognitisq3 btĩ Tho-
me miraculis: eũ in numeꝝ sanctoꝝ refert.
Federic9 autẽ ĩ Italiã p mõtẽ Cinisium redi
ens Secusã dolo captã diruit: Astẽses timo
re pculsos ĩ deditionẽ accipit: Alexãdriã mẽ
ses q̄tuor ꝑ obsidiõe ꝑmẽs: magnũ icõmo-
dũ ab erũpentibus accipit. Postea võ ptesus
lõgitudine laboꝝ ĩ die paschatis obsidionẽ sol
uẽs Papiã venit: vbi de pace Italie ẽ actũ.
iterposita põtificis auctoritate quã veneti cũ
ĩpatore Cõstãtinopolitano antea sentientes
libẽter amplexi sũt. obuiolatu3 a grecis ius
gẽtiũ. Henricũ ei Dandalũ ciuẽ suũ legatu3
ad Hemanuelẽ missũ tãdiu cãdẽtia enea ĩspi
cẽ coegẽ q̄ad ocloꝝ acies amitteret. Interea
võ Almeric9 hierosolymitan9 rex Cairũ ob-
sidens q̄uis spe potiũde vrbis non careret.
tñ ingenti pecunia accepta. obsidio3 soluit ĩ
Ascalonã mouẽs quã paulop9 re itẽ ĩfecta
reliq̄t. q̄ ꝓmeatibus ĩdigẽt. q̄q3 et milites fes-
sos diutio 7 ꝑ labore cernẽt. domũ ot r̄diẽs
cũ ñ diu supuixisset moriẽs filio balduino re-
gnũ reliq̄t. q̄ 7 si lep ac gdẽ vehemẽti laboãuit

regnum tñ ꝯstantissime ac prudentissime gubernauit. Alexander aũt pontifex cũ iam pacata esse omnia existimaret. Alexandrie noue vrbi epm̃ dedit: anno salutis nr̃e millesimoducentesimoseptuagesimoquinto. Rex non ita diu Federicus in ytaliam cũ magnis exercitibꝫ descendẽs omnia statim infesta reddidit. Mediolanenses tñ adiuuãtibꝫ socijs omnibꝫ: eius copias ita attriuẽ frequẽtibꝫ p̃lijs: vt paulũ abfuerit quin ipe q̃ꝫ impator sub fosso eius eq̃ interficeret. Ex papiensibꝫ aũt et comensibꝫ: q impatori fauebant multi deside rati sunt. Ipsum õo papiensem epm̃ pallij et ferende crucis dignitate p̃uauit pontifex: qr in ptes impatoris declinauerat. Tuꝫ õo Fe derici pceres arbitrati id ei accidisse: q̃ eccle siam dei p̃seq̃ret palaꝫ: minari se in patriaꝫ redituros. omissa tam iniq̃ militia nisi ꝑcere cum pontifice in grãm rediret. Dũ itaq̃ꝫ pax in ytalia tractaret̃ in locum Noradini sara cenoꝝ regis demortui Saladin⁹ vir fortissim⁹ sufficit̃: q rege Egipti armis capto atq̃ꝫ occiso. Egiptum statim ac Syriam suo ad iecit impio. In xp̃ianos deinde monẽs neq̃ q̃ certe tali fortuna vsus est. Nam p̃mo p̃lio apud Ascalonaꝫ: secundo ad Tyberiadem duce Balduino supat̃. Compatis deinde copijs ꝯ Hemanuelem in Siciliam ꝓfectum exercitum mouet quem simulata fuga in angustas ꝯualles ꝓtractum supat et capit: eaq̃ꝫ ꝯditione omittit: vt q̃ in Asia cepat: statim dimittẽt. Conuenerat iaꝫ Venetias Alexãder ꝯponende pacis ytalie causa: eo et Fede ricus accedẽs in vestibulo sancti Marci põtificis pedes exosculat̃: simul deinde ad altare maius ꝓfecti: accepta dataq̃ꝫ salute de fe deribꝫ pacis inter se multum diuq̃ꝫ collocuti sunt: q̃ postea seq̃nti die ex sn̄ia ꝯfecta ẽ. Abi ens deinde impator cum bona pontificis venia. Rauennam p̃mo mox bertonoꝝ se ꝯtulit: q̃d opidum cum retinẽ ob opportunitateꝫ loci instituisset: Rogatu Alexandri eccl'ie tã dem restituit. Abiens q̃ꝫ Venetijs Alexãder cũ triremibꝫ. xiij. gulielmi siculi et q̃tuor venetoꝝ ornato ob bn̄ficiũ acceptũ eoꝝ summo magistratu insignibꝫ. q̃busdam et muneribꝫ. Si pontũ p̃mo venetis delat⁹: atq̃ꝫ inde troiã et Beneuentũ p cassinenseꝫ saltum Anagniam se ꝯtulit: vbi non diu immorat⁹ Tusculum petens: de abrogandis ꝯsulibꝫ agẽ cum romanis cepit anteq̃ pax ꝯponeret̃. Verũ qr res in q̃nq̃gesimum annum ꝓtracta tolli difficilime videret̃: pacti sunt: vt non p̃us electi a pp̄lo ꝯsules magistratum inirent: q̃ in õba pontificis iurarent se eccl'ie romane fidelissimos fore: nihilq̃ꝫ vnq̃ molituros q̃d dignitati põtificie obesset. Hoc itaq̃ꝫ mõ rebꝫ ꝯpositis pontifex tercium Romam ꝓfect⁹: ꝓd'te obuiam g̃tulatõis et honoris causa: honoratissimo q̃ꝫ ꝯcilium statim in Laterano ꝯcelebrat: tum vt mores curie iaꝫ nimia licentia labefactatos ꝯponẽt: tum vel maxime vt decerneret̃ sub anathematis pena: ne q̃s ferrũ: ligna: arma ne infidelibꝫ et a religiõe nr̃a alienis importaret: Moriens h̃ fere tpe Hemanuel ꝯstantinopolitan⁹ impator. Alexium filium hẽdem imperij relig̃t: Andronico greco regia ꝓgenie tutore dato: q aliq̃t annis impium sapient̃ et summa cum fide admistrauit. Eius q̃ꝫ ꝯsensu Philipp⁹ Francie rex Agnetem filiaꝫ adolescenti in m̃rimonium locat. Balduin⁹ item q̃rtus hui⁹ nominis Hierosolimitan⁹: q̃ rem suam stabiliorem reddẽt. sororem Sybillam Gulielmo Montisferrati marchioni cognomẽto Longaspata viro ĩ rẽ militari p̃stantissimo in vxorem collocat: arbitratus si opus esset Gulielmũ ip̃m cum alijs xp̃ianis p̃ncipibꝫ rei sue laboranti opeꝫ statim allatuꝝ. Interim õo Alexander post longos et assiduos labores: cum iam q̃etur⁹ a tyrannicis pturbationibꝫ videret̃: pontificat⁹ sui anno. xxj. die. xix. x. eine morit̃: sublatis p̃us e medio q̃tuor scismaticis pontificibꝫ. quoꝝ seditõibꝫ eccl'ia romana fere subuersa est.

Lucius. iij.

Lucius terci⁹ natione tuscus: Luca vrbe: gente nobili oriũdus: omnium ꝯsensu eo tempe pontificatum inijt quo Andronicus grecus (quem diximus) Alexio pupillo tutorem datum: pulsis latinis q puero fauebant constantinopolitanum imperium vsurpauit: necato in vndis puero: dum laxandi animi causa puo nauigio huc illuc temẽ dilabit̃. Preterea õo ne facinore partam tyrannidem amitteret: facinus haud paruum addidit. Naꝫ pceres omnes quoꝝ õtutem suspectum habebat breui interfecit. At õo Gulielmo longaspata Hierosolimis mortuo. Balduin⁹ rex nepoti ꝯsulturus Sibillaꝫ nouo marito collocat. Guidoni lusigniano e pictauoꝝ gente oriundo: hac tñ lege: vt se mortuo Guido ꝓ nepote Balduino quoad puericiam supgrederet̃ regnum gubernaret: illudq̃ꝫ deinceps nepoti traderẽt. Agebant̃ hec oĩa Lucij põtificis auctoritate

qui ad christianam rempu. pertinere arbitrabat: principes Asie ꝙ maxime inter se beniuolentia et affinitate cōnexos esse: quo facilius sarracenis et thurcis in bello resisterent. Is tamē ex vrbe deijcitur: dum fauentibus quibusdam ciuib9 romanis abolere cōsulum nomen annititur. Fautoribus eius ī vrbe deprehensis effossi oculi sunt. Accepta autem tam insigni contumelia pontifex Veronam profectus cōcilio habito: et romanorū licentiā ac superbiam improbauit: et principes omnes christianos adhortatus est: vt nostris in Asia pro fide christi laborantib9 succurrerēt: maxime vero cum seditione principū nostrorꝝ hostes freti duce Saladino hierosolimitanū agrum popularētur. Nā pulso Guidone lusigniano ab administratione regni ob superbiam: Bertrādo comite Tripolitano tutore designato: ad arma ciuilia res ipsas spectare videbat. Non destitit tñ pontifex et litteris ⁊ nuncijs eos adhortari: vt positis simultatibus vna mente eodemqꝫ animo tādiu hostibus resisterēt: ꝙad noue copie in supplementū militie submitterētur. Jam enī instaute Heraclio patriarcha hierosolymitano: qui primo Veronam eius rei causa ad Lucium venerat: deinde ad philippū francie regem accesserat: milites cruce signati ad tantam expeditionē mittebanī. Verum Gulielmus Sicilie rex iniquo tempore iniurias latinis ab Andronico cōstantinopolitano imperatore illatas vlturus: cuꝫ armato exercitu in Greciam traijciēs omīa perturbauit. Nam et Thessalonicam Macedōie vrbē vi cepit: ⁊ multās Grecie Thraciecqꝫ ciuitates varijs calamitatib9 affectas partim cepit: partim diripuit: nusꝙ occurrente Andranico: ⁊ dijs et ciuibus suis infesto ꝓpterea ꝙ multos occiderat: plerosqꝫ exilio dānauerat. Hac vero necessitate impulsi et coacti constantinopolitani ciues Isabac quendam regia ꝓgenie ortum e peloponesso ad imperiū vocant: qui Andronicū prelio superatū: et captum varijs cruciatibus interfecit. Quo sublato Lucio pontifici haud difficile fuiss: Gulielmum regem pace cū Isabac composita impellere pollicitationibus ⁊ premijs vt in Asiam traijceret. Verū dū ob hanc rem nuncij vltro citroqꝫ mitterenī: Lucius vir optimus pōtificatus sui anno quarto mense secundo: die decimooctauo Verone morīf: sepeliturqꝫ magna adhibita pompa ante altare cathedralis basilice. Hic autē pōtifex nō immemor patrie sue: eam multis muneribus: tum diuinis: tum humanis ante mortem ornauit. Ab imperatore enim Federico quo cum in pace vixit: obtinuit ne hetrusci alia ꝙ moneta lucensi vterentur quēadmodum Longobardi solam papiēseꝫ admitterent signatā imperatoria nota. Nā cisalpinos iam antea pōtifex imperatori cōciliauerat. Scribit Ptolomes Lucensis et Petrū comestorem: qui hystoriam vtriusqꝫ testamēti cōscripsit: et Joachinum abbatem in Calabrya apud monasteriū Floris ab eo cōditū in precio tum fuisse: doctrina ⁊ diuinandi arte: quā sub ambagibus quibusdam pre se ferebat.

177 Vrbanus.iij.

Vrbanus tercius patria mediolanensis: patre Johanne: e gente Cribella: pontificatū inīēs reuocare ad ꝯcordiā christianos ꝑncipes ꝑmo anni9 est: ne dissidentes a barbaris opprimerētur. Verꝫ mortuo Balduīo quarto lepra laborante: non potuit tripolitanus comes tutor Balduini quinto designatus curā eius suscipere: Sibylla pueri matre Guidoneqꝫ Lusigniano ꝓhibentib9. Non superuixit diu puer: octauo enī mense post patrē morīf: cuius mortē tādiu occultauit mater: donec largitionib9 ac blandicijs in sententiam sui psius deducto patriarcha et proceribus Guidonem creari regem obtinuit. Tulit eā quidē rē ꝯuiter et iniꝗ aīo Raimūd9 tripolitan9 comes: atqꝫ quo ei facili9 vlcisci ī iurias suas liceret: īducias cū Saladīo paciscīf. Hoc itaqꝫ modo Tripolis ⁊ Tiberiadis et Galilee ꝑncipat9 a christianis auulsus est. Raimūdo enī comiti tum parebāt ob vxorē quā nuper duxerat: ⁊ ne quid Saladino deesset: occasionē belli gerēdi enixe ꝗrenti Montis regalis xp̄ian9 ꝑnceps: q vltra Jordanē longe ac late imperitās annonā ⁊ quidē abundantē hierosolymis ꝑpetuo subministrabat: inducias temere violauit. Hanc ob rem Saladinus venisse tēpus ratus: qđ maxime expetebat cōparato ingenti peditū atqꝫ equitū exercitu ad ptolomaida castra ponēs cū tēplarijs ī ꝑsidio positis acerrime dimicat. Fuē superiores tēplarij: optīo tū ꝙ de suis occiso. Nā ⁊ mgr̄ militie ⁊ pleriqꝫ alij ꝯsilio ac mām ꝓmpti eo ꝑlio cecidē. Auxit exercitū saladin9 ⁊ a calamitate aīum sumēs: tēplarios magis magisqꝫ vrget. Hāc ob rē Raimūd9 haud satis Saladino credens: Tyberiadi vxore relicta: quā firmissimo ꝑsidio munīcat Tripoli reuersus: ī grāꝫ cū Guidōe rediēs: barbarorꝫ īducias ꝯtēpsit. ꝗre Saladi9 belli

gerendi occasionem nactus: Ptolomaida omissa in Tyberiadem suo iure mouet. Instantibꝰ itaqꝫ xpianis omnibꝰ: maxime vo templarijs: vt exercitus in hoste duceret. Guido rex in Saladinum mouens: q loco irriguo ꝛ ameno castra posuerat: repulsus ab hoste haud longe castrametatꝰ loco iniq ꝛ arido: sequnti die ad pugnam cpellit: ac magna clade supat: laborantibꝰ siti xpianis. In tam vo sinistra pugna capti fere omes pncipes sunt: maxime at Guido rex ꝛ templarioꝝ magister: qꝝ de numero multi securi pcussi sunt. Hac itaqꝫ victoria potitꝰ Saladinꝰ: Aconē pere duxit: quam statim xpiani dedidē: cuꝫ singulis vestimentis abire pmissi. Eadeꝫ qꝫ fortuna vsus Beritum Biblium ac maritima omnia occupat: soli Ascalonite munitionibꝰ fisi rnderunt. se non nisi post captā hierosolimā deditōnem facturos. Multum certe Saladini humanitas ꝛ fides xpianis obfuit. Nemo em adeo se eqlem oibꝰ pbebat: eius impium aspnat. Is itaqꝫ Ascalonam mouens decem dieꝝ oppugnatione eam bis cditōnibꝰ in deditōnem accepit. vt reddito Guidone rege ꝛ templi magistro: qs in vinculis habebat: ciuitatem dedētibꝰ incolis accipet. Ut hec at deditio qꝫ primū fieret Saladinꝰ pperabat: qꝛ iam Tyꝝ puenisse Cōradum intellexerat Montisferrati marchionem cum classe ab ysaac impatore cstantinopolitano accepta: cuiꝰ sororē nuper in vxorem duxerat eoqꝫ puētuꝝ breui supplicabat Gulielmum Sicilie regem cū triremibꝰ. xl. At vo thurci cum intellexissent tanta cū glia xpianos a Saladino supatos: emulatione glie moti: Laodiciaꝫ pfecti vrbe recepta: in Antiochenū agꝝ descendunt: q in loco a xpianis tanta clade supati sunt: qntam Saladinus xpianis intulerat. Oppugnabat tum Saladinꝰ vrbem hierosolimitanam: ꝛ qdem acriter: qua tandē. ij. q in psidio erant despatis suppetijs: hac cditōe dedidē octauo ꝛ octuagesimo anno posteaqꝫ a Gothifredo capta fuerat: vt tantū abeunti cuiqꝫ ferre licēt: qntum suis tmꝰ humeris sustinē posset. Migrātium xpianoꝝ ps Tyꝝ: ps Antiochiam: ps Alexandriam delata est. Inde vo multi deinceps sicula classe in ytaliam delati sunt. Saladinꝰ at hierosolimam ingressus: campanas pmo e turribꝰ deiecit: mox basilicas omnes pter Salomonis templū pphanauit. qd pusqꝫ ingrederet aq rosacea lauisse ferūt Mansere hierosolimis xpiani asiatici: syriani: armenij: iacobite: georgiani: greci pmit-

tente Saladino: q relicto eo loci firmissimo psidio Tyꝝ pere ducit: quam Gulielmus publico csilio: auxilioqꝫ defendendam acceꝑat. Hic itaqꝫ Sicule classis auxilio fretus. Saladinū ab vrbe repulit. Uerꝝ cum postea cstaret hominem ferocē Antiochiam oppugnande vrbis causa pfectum. Urbanꝰ pontifex q omnibꝰ viribꝰ annixus fuerat ne hierosolime capent. Uenetias cpande classis gra pficiscens: dolore animi queꝫ ex calamitate xpianoꝝ accepat. Ferrarie in itinē morit: pōtificatꝰ sui anno pmo. men. x. die. xxv.

178 Gregorius. viij.

Gregoriꝰ octauus patria beneuētanꝰ: summo omnium csensu pontifex creatus: statim nuncios ꝛ litteras ad pncipes xpianos mittit: eos cohortatus: vt viribꝰ omnibꝰ vna secum cparato exercitu: terra mariqꝫ hierosolimam ab hostibꝰ captam recuparent. Quo vo id liberiꝰ fieri licēt: ipē Pisas statim pficiscit. vt cposita inter pisanos ꝛ genuenses pace: vtrꝝqꝫ ppłum bello maritimo ppotentem in sanctam expeditionem ccitaret. Uerꝝ dum hec intentiore cura vir sanctissimus agit pisis morit: pontificatus sui die. lvij.

179 Clemens. iij.

Clemens terciꝰ pria Romanꝰ: patre Iohanne: cognomento Scholaris: pontificatuꝫ iniens statim de bello in saracenos gerendo edictum pponit. Nam Saladinꝰ secundam victorie fortunam secutus: iam ciuitates qnqꝫ ꝛ viginti de pncipatu antiocheno cepat. ipamqꝫ Antiochiam corrupto largitōnibꝰ patriarcha denique occupauerat. Hanc ob rem moti xpiani pncipes bene admonente pontifice arma sumunt: quoꝝ de numero pcipui fuere Federicus impator: Philippus Francie: Ricardus Anglie reges: ꝛ Otto Burgundie dux subseqntibꝰ multis epis archiepisqꝫ. Ueneti qꝫ ꝛ Pisani patissimas eduxere classes. Uenete pfuit archieps Rauennas: Pisane pisanus psul. Gulielmꝰ at Sicilie rex pacato a piratis mari annonam omnifariā ex Sicilia ꝛ Apulia pficiscentibꝰ subministrabat Frisones pterea Dani ꝛ flandrenses cū qnqginta triremium classe inter nauigānduꝫ ad Aphrice littora flectētes saracenos magnis incommodis affixere: capta ac direpta Siluma eoꝝ vrbe. Bela at Polonie rex saluti xpianoꝝ csulens vngaris pacem dedit: quo

omnibꝯ pficisci facilius ad tantam expeditionem liceret. Tyrum iam puenerant omnes: indeq; paribꝰ animis e Ptolomaida mouerant: vrbemq; oppugnabant: cum superueniente cum magno exercitu Saladino: 7 a tergo 7 a fronte eodem tempore ꝯ hostem dimicare necesse fuit. Pugnatum est diu atq; acriter 7 iam ad xpianos victoria inclinabat: cum equus e manibꝰ gregarij cuiusdam elapsus xpianis fugiendi initium fecit arbitrantibꝰ suos in fugam v̄sos. Verum Gaifredus lusignianus ad custodiam castroꝝ relictꝰ: eruptione facta 7 hostes repulit: 7 suis animum ad resistendum dedit. Constat tñ ex xpianis ad duo milia eo die cesos fuisse. Periere item ex acceptis vulneribꝰ templarioꝝ magister 7 Andreas bremensis comes. Durante aūt diutius obsidione: tanta fame obsidētes oppressi sunt: vt etiam ab hoste annonam peterent. Quare Saladinus bene gerende rei opportunitatem nactꝰ castra reꝝ omnium copia refecta sine vllo custode dimisit ad q̄ diripienda cum passim nullo s̄uato ordine xpiani accurrissent. Saladinꝰ rediens multos incautos 7 nil tale opinātes opprimit. Non deseruere tñ tamq̄uem 7 diutinam obsidionē xpiani licq; ad cetera mala dysenteria q̄ꝫ ī castris laboratū sit: q̄ q̄dem morbo 7 Sibylla Guidonis vxor 7 q̄tuor filij quos ex ea susceperat in castris periere. Interim v̄o dum hec in Asia agerent. Gulielmus Sicilie rex Panormi morit: cuiꝰ regnum ad eccl'iam recidebat: nullo legittimo herede relicto: licet insule pceres Tancredum statim suffecere ex Rogerio Normano 7 pelice q̄dam genitum hominem certe tante secordie: vt eum Gulielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaq; sua iura Clemens pontifex copias celeriter misit. qbꝰ dum Tancredus resistit rapinis 7 cedibꝰ omnia r̄pleta sunt. Mouerat iam copias suas in hostes xpiani nominis Fedricus 7 per Vngariam iter faciens: thracianiq; iam ꝯstantinopolim puenerat: quem certe ysaac impator eius potentiam veritꝰ traijcē. Bosphoꝝ statim adhortatꝰ est. Transmissis itaq; copijs. Federicꝰ instante etiam lr̄is 7 nuncijs Clemente: 7 Philomenam vrbem de thurcis capit: 7 agꝝ yconio adiacentem populat: 7 Armeniam minorem in ptatem suam redigit. Verꝝ dū lauandi cā rapidū amnem in explorato ingredit: in vndis pijt. Cum v̄o eius exercitꝰ in Antiochenū agꝝ delatꝰ ptim morbo: ptim fuga ꝯsumptꝰ est. Philippꝰ aūt Richardusq; reges: gallico tyrrenoq; pelago Messanam simul delati varia fortuna deinceps vsi sunt. Nam Philippus ꝓspa nauigatione vsus Ptolomaidē portum attingens: xpianoꝝ exercitum 7 animos auxit. Richardꝰ v̄o tempestate in Cyprum delatus: cum a grecis portu ꝓhiberet: insulam vi ingressus expugnatam: spoliatāq; firmo suoꝝ ꝯmuniens p̄sidio Ptolomaidem tandem in castra puenit. Oppugnabat tum acriter vrbs. q̄ inerat validum Saladini p̄sidium: quo q̄dem ꝑsepe erūpente: xpiani magna incōmoda recipiebant. At v̄o Clemens omisso tantisper Tancredo: donec xpiani ꝯ saracenos dimicantes meliorem fortunam nācisceret: ad ꝯponēdas res eccl'iasticas animum adiecit. Nam 7 mores clericoꝝ quorūdam non satis ꝓbatos seueritate sua emendauit: 7 claustꝝ sancti Laurentij ex muros edificauit: 7 laterani edes non mediocri impensa restituit. templūq; vermiculato ope ac musiuo exornauit. Moriēs deinde haud ita multo ptꝰ pōtificatꝰ sui anno tercio. mēse. v. in basilica lateranensi sepelit: ducta ingenti funeris pompa.

180 Celestinus. iij.

Celestinꝰ terciꝰ patria romanꝰ: p̄re Petro: cognomēto Bubonis pōtificatū adeptꝰ: egreferēs Tancredum regno Sicilie potiri. Constantiam rege Rogerio natā occulte e monasterio panormitano eduxit: eamq; licet deo dicatam Henrico sexto Federici barbarosse filio dispensatōne ap̄lica in m̄rimoniū collocauit. Hac ꝯditōe vt regni Sicilie cis 7 vlt̄ Pharꝝ dotis noīe repetēt resuato censu q pontifici feudatario iure q̄tannis solueret. Hac aūt bñficētia motꝰ Henricꝰ Tusculū (q̄d ipe firo p̄sidio munierāt) Celestino reddidit: q̄d stati rōni pōtifice acceptū adeo diru puere euertēq;. vt saxo demolite vrbis in capitolio vsq; ad multā etatē in memoriam tante cladis s̄uata sint. At v̄o Henricꝰ 7 Constātia Neapolim oppugntes soluē obsidionē: coacti sunt peste exercitum populante. Xp̄iani aūt q biennio Ptolomaidem obsiderant: tandem eam dedente presidio receperunt his conditionibus: vt 7 pars dominice crucis: quam superius amissam diximus a Barbaris redderetur: 7 eiusdem cum singulis vestimentis abire liceret. At v̄o cum dominica crux nō repiretur: multos e barbaris Richardus trucidauit. His itaq; malis pterritꝰ Saladinus

desperansq3 posse reliqua tueri: q̃rundam vrbium menia demolit⁹: de reddẽda xp̃ianis Hierosolima cogitauit: qđ certe ne faceret: discordia int̃ Philippum Ricardumq3 orta de p̃ncipatu inter se ɔtendentes effecit. Nã abeunte ex Asia Philippo: simulato interim morbo. Ricardus maiori animo rem bellicam deinceps aggredit̃: eo potissimum tp̃e q̃ Conradum Monferratũ Tyri in foro agẽtem sicarij duo arsaculas saraceni vocãt gladijs ɔfodẽ: deuoti p̃us ac iurati se hostes omnes sue sup̃stitionis ea rõne int̃fecturos. Hi aũt postea de fuga retracti: exq̃sitissimis cruciatib⁹ sunt interempti. Henric⁹ võ Campanie comes Isabella regina in vxorẽ ducta. Tyri dominatu potit⁹ est. At Ricardus Guidonem lusignianum blande eum appellando: in eam sentẽtiam tandem adduxit: vt sibi regni Hierosolimitani iura p̃mitteret: quem titulum anglici reges adhuc vsurpant. Auctus itaq3 animo Ricardus obsidere Hierosolimam instituerat: verum in itinere a Saladino extremum agmen carpente vexatus: cũ iniquo loco decertare necesse esset: hostẽ magno suoꝝ incõmodo tandem sup̃at. q postea non longe a Bethleem munitissimo loco castrametatus intercip̃e comeat⁹ instituerat: quo minus ab egipto ad xp̃ianos Hierosolimam obsessuros importarent̃. Ob hanc itaq3 causam ⁊ ob hiemen q̃ iam appetebat Ricardus relicta tam necessaria obsidione: ad quã pontifex eum continuo subministratis pecunijs animabat. Ascaloniam concessit: quam pariter ⁊ Gazam a Saladino antea deletas instaurauit. Dilabentib⁹ deinde passim maritimis copijs. Pisani in hadriaticũ delati Polam capiunt eo loci hibernaturi. Hanc ob rem veneti aucta maiorem immodum sue classe Pisanos pola eijciũt: vrbẽq3 diripiunt: eos quouis in loco p̃secuturi: ni Celestin⁹ reipu. xp̃iane cauens. vtroſq3 p̃lũm ad pacem cohortatus fuisset. Instabat iam ver: ⁊ mouere copias Hierosolimam Ricardus instituerat: cum subito nunciatum est regem Francie Normaniam ea mente vexare: vt in Angliã traijciens regnum illud fratri Johanni acq̃reret. Mutata itaq3 sñia Ricardus pacẽ cum Saladino ɔponit his cõditõib⁹: vt sibi omnia p̃ter tyꝝ ⁊ Ptolomaidem h̃ret: reliq̃ aũt q̃ in p̃tate xp̃ianoꝝ relicta remanerent nequaq̃ vexaret. Ictis h̃ modo federib⁹: Ricardus in europam rediens ab hostib⁹ capit̃. Redempt⁹ aũt ingenti pecunie vi: tandem in Angliam p̃ficiscens: sepe cum rege Francie decertauit inclamante pontifice: q suo ac xp̃ianoꝝ omnium iniq̃ tp̃e tantũ certamen excitassent: maxime võ q̃ Saladino mortuo tum maxime recup̃ari Hierosolima posset. Ferunt Saladini viri clarissimi tropheum h̃ in funẽ habitum. Eius eñ interior tunica lancea suspẽsa añ fun⁹ deferebat̃ p̃cone clamante. Saladinum Asie dominatorem: ex tanto regno tantisq3 opib⁹ nil aliđ secum ferre. Dignum sane tanti p̃ncipis spectaculum: cui nil aliud ad summã laudẽ defuit q̃ xp̃i character. Tũ võ Saladino mortuo: Celestin⁹ in magnam recup̃ande hierosolime spem veniens: Henricum imp̃atorẽ q mortuo Tancredo regnum Sicilie occupauerat: ad bellum asiaticum adhortat̃: qđ cum ip̃e obire non posset. eo Magũtinum archiep̃m ⁊ Saxonie ducem cũ magnis copijs p̃pere mittit. Idem q̃ fecisset ⁊ Frantie rex: ni saraceni Mauritaniam incolẽtes: in vlterioreq3 hispaniam traijciẽtes: capto rege Castelle: Beticam oĩno cepissent: q̃ hodie Granata dr̃. Non eĩ q̃eturos barbaros galli arbit̃bant̃: tanta victoria elatos: h̃ illaturos bella finitimis. Hanc itaq3 ob rem militem in Europa retinebant. Germani võ ĩ Asiam traijcientes ⁊ Beritum a saracenis destitutum muniuẽ: ⁊ Joppem obsidione p̃ssam liberauerũt: petituri deinceps Hierosolimam: ni celestino tum mori ɔtigisset pontifice sanctissimo: ⁊ q nil in vita p̃termisit: quo terra sancta (ita eñ hierosolimas vocant) recup̃aret̃. In tantis aũt p̃turbatõnib⁹ rex: tantoq3 sumptu bellico edes egregias: tum apud scm̃ Petꝝ tum ad Lateranum edificauit: q̃ recipi pontifices p̃cõmode possent Extant adhuc in Laterano value enee e regione sancta sanctoꝝ suo iussu: suaq3 impensa fabrefacta. Preterea võ ciuitatis nomen Viterbio dedit: eccl̃iamq3 eoꝝ cathedralem fecit Thuscanensem ⁊ Centũcellensem: ita ĩ eãdem transferens vt vn⁹ ep̃s omnib⁹ p̃esset. Morit̃ aũt Celestin⁹ pontificat⁹ sui anno. vj. mense. vij. die. xj. sepelit̃q3 in basilica Petri. bonis omnib⁹ p̃ dolore ⁊ desiderio hominis lacrimantib⁹.

181 Innocenti⁹. iij.

Nnocenti⁹ terci⁹ patria anagnin⁹ p̃re Trasimũdo e familia comitũ vir etiã añ pontificatum doctrina ⁊ morib⁹ insignis: a Celestino in numerum cardinalium refertur: quo mortuo in eius locum omnium consensu pontifex suf-

ficitur. Hic aūt statim vbi magistratū init
bello asiatico aīm adijciēs: germanos ꝓpter
Henrici mortē in Asia tumultuātes retinere
in officio lr̄is. nūcijs premijs: pollicitationi-
bus: conatus est. Verum id quidem frustra
tentauit. Germani eñ nemini obtēpantes: re
licta Asia: in europā cum maximo christiano-
rum detrimēto trāseunt. potissimū vo Joppē-
sium: in quos omī ope destitutos delati thur
ci. saracenique etiā deditiōes facturos vi ca-
ptos ad vnum omēs interfecere: euersa stati
a fundamētis vrbe. Orta ⁊ in Germania se-
ditio nō parua est. cum pars electorū Ottonē
Saxonie ducem: pars Philippum germanū
hetrurie ducem: quē Henricus tutorem filij
moriens reliquerat. imperatorem optaret.
Et nequid mali ad perturbanda omīa deesset
rex Francie Philippo: Ottoni rex Anglie fa
uebat. At vo innocētius ne tumultu omīa cō
plerent. Ottonē imperatorē ꝯfirmat: legit
time ab his ad quos pertinebat electū. Nō
destitit tn̄ Philippus ob hanc rem: ⁊ Hetru
riam in Italia: ⁊ Sueuiā in Germania fir-
mo presidio munire. Idem fecit ⁊ Cōstantia
Henrici vxor: que Federici scd̄i filij adhuc
pueri Sicilie regnum cis ⁊ vltra Pharum
preter cōditionē sexus. ad ꝓpulsandam vim
hostium cōstantissime muniuit. Increbescēti
bus itaqꝫ hoc modo discordijs: nō omittēdū
bellū Asiaticum Innocētius ratus. sua au-
ctoritate ⁊ Boīfaciū Mōtisferrati Marchi
onem. ⁊ Balduinū Flandrie: ⁊ Henricum
sācti Pauli. ⁊ Lodouicū Sabaudie comi-
tes in saracenos mouit. Hi aūt omēs ꝯiūctis
copijs Venetias delati: nō prius venetos per
pulere classem ī thurcos ⁊ saracenos armare
ꝙ polliciti sunt omēs paribus aīmis Lade-
ram que iterum ad vngaros defecerat recupe
raturos. Comperata itaqꝫ classe. ⁊ tergesti-
nos mare infestātes cōpescunt. ⁊ laderenses
post longam obsidionē capiūt. Agebānt hec
in sinu adriatico: cum Alexius Isaac fratrē
imperatorē cōstantinopolitanum. quo lati-
ni amicissimo vsi sunt imperio depulit: ⁊ ca-
ptū oculis in vincula cōiecit. Hanc ob rem
Alexius adolescēs Isaac filius ex fuga ī ca-
stra perueniēs opem pro patre contra tyrā-
num petit: que profecto hac cōditione ei con
cessa est: vt ⁊ grecam ecclesiā romāe subijce-
ret: ⁊ auri marcas. xxx. milia persolueret ob
dāna: que olim Hemanuel impator venetis
francisqꝫ intulerat. Hoc aūt modo ictis fede
ribus ab Jadera mouētes: dum Cretā preter-
labunt. eam puer Alexius in deditionē ac-
cipiēs: Bonifacio montisferrato sibi cogna-
tione ꝯiuncto ꝯdonauit. Inde vo Constāti-
nopolim profecti. dum terra mariqꝫ vrbem op-
pugnāt. Theodorum Lascari Alexij tyrāni
generum erumpere conātem intra menia re-
trudūt. vrbemqꝫ biduo cōtinuata oppugnati-
one vi capiūt. Aufugerat noctu Alexius: re-
licto magno auri pōdere apud Hirenem vir
ginem deo dicatam. Redeūtes itaqꝫ in vrbem
pater Isaac ⁊ filius Alexius nō diu superui
uere. Pater eñ morbo: filius aūt veneno pe-
titus interire. Interea vo Bonifaci⁹ montis-
ferratus regno Thessalie potitus: cum pecu
nia indigeret: suadēte Balduino accepta in-
gēti vi auri. Cretam venetis dedit. His autē
pecunijs fretus Bonifacius Hadrianopolī
a tyrāno pressam oppugnans: ⁊ Valachos
olim romanos vlteriores Danubij ripam in-
colētes: ⁊ Vulgaros victos ī se exciuit. Mul-
titudinem itaqꝫ hostium timēs Cōstantino-
polim petijt. Soldano Iconij iturus obuiam
qui Satellia vrbe greca capta: maximis ca-
lamitatibꝫ christianos quotidie vexabat. In
nocētius aūt tot hostibus vndiqꝫ lacessitus:
cōquisitum vndequaqꝫ militem cōtinuo sub-
mittebat. Qui vbi accepit Hilminolinum ma
xima classe in hispaniam traiecisse. Toletū-
qꝫ oppugnare: publico edicto omēs qui ferre
arma posset. ad extinguēdum tantum incēdi-
um cōcitauit. Cōuenerāt eo multi Galli opē
hispanis allaturi. qui statim in patriam redi-
ere: vbi aduētum suum hispanis minime gra
tum sesere. Hāc ob rem Hilminolin⁹ vtrāqꝫ
Hispaniam incredibili celeritate hostilem ī
modū ꝑuagatus. Arelatū vsqꝫ ⁊ Auenionē
ꝑueniēs cedibus omīa ⁊ populatōibꝫ cōple-
uit. Hac aūt calamitate ꝑciti quatuor hispa-
nie reges Castelle. Aragoīe. Portugalie: et
Nauarre. copijs simul iūctis cū saracēo ꝯgres-
si maximā victoriā adepti: nil p̄ter Granatā
Hilminolino reliquere. Ob orta tum apud
Tolosā heresis ē. quā innocētio ꝓcurāte be-
at⁹ Dñicus qui postea ī sāctos rlat⁹ est: mira
celeritate ꝯpescuit. adiuuāte eū Simōe Mō-
forti. Nō eñ disceptatōibꝫ verboꝝ tātū. verꝫ
etiā armis op⁹ fuit: adeo inoleuerat tāta here
sis Otto interim romanoꝝ impator vbiqꝫ a
Philippo supat⁹. cū ī Agripia Coloīa obsi-
deret: eruptōemqꝫ infeliciter tēptasset: a Co-
loniēsibus excludit: q statim Philippo dedi-
tōem fecere. Nō diu tn̄ supuixit Philippus.
a comite nāqꝫ palatio insidijs petit⁹ necatur
Cognita vo h⁹ morte germāi ducē Saxoniū
ipatorē deligūt. Ottonē qrtū appellatū: quē
Innocēti⁹ sequēti āno Rome coronauit. Ve-
neti aūt tum maxime rei maritime studētes

cum obire oīa publice nō possent. Priuatis etiam ciuib⁹ negociū dedere: vt quas vellent insulas occuparent: modo in fide rei permanerent. Unde multi ciues insulas Ionij et Egei occuparunt: publice tamen Corcyrā Motonium Coronum in suam redigere potestatem. Otto vero quem diximus ab innocentio coronā imperij suscepisse. contra ius fasq; occupatis monteflascone: Radicopbano: multisq; ecclesie romane oppidis: i regnū neapolitanum mouens id adolescenti Federico secundo sublaturus: cuius ob etatem curam tutores adhuc gerebant: iram pontificis in se concitauit: a quo et anathemate notatur: et imperij titulis priuatur: cum monitus vt ab iniuria discederet parere desierit. Hāc ob rem bohemie rex cum maguntino et treuerēsi archiepiscopis Lantgrauio. Turīgie: atq; Austerie duce suadente Federicum secundum Sicilie regem vigesimum agentē annum romanorum imperatorem deligunt. Otto itaq; in Germaniam rediens: paterne ditioni consulturus. Innocentio recuperandi omnia que in Italia ceperat facultatem dedit. Ueneti autem rebellantem Cretam in fide armis continentes anno salutis millesimoducentesimoquartodecimo: eandē in Colonie formā redigere: missis eo ciuibus qui cretenses in officio continerent. Uenerat tū Romam Federicus secundus corone gratia: quam vbi ab Innocentio impetrare nequiuisset. in Germaniam profectus regni Germanie diadema a maguntino archiepiscopo accipiēs: cum Lodouico rege Francie amicitie et federis societatē inijt. qua quidā amicitia Lodouicus ipse fret⁹ Iohāni anglie regi bellum statim intulit. Uerum Iohānes auxilio diuino et humano vsurus: Angliam Hiberniamq; Romane ecclesie vectigales faciens: centum auri marchas quotānis soluturum se pollicebatur: quod postea aliquandiu seruatum est. Federicus aūt Ottonem psequēs: a Lodouico rege Frācie graui bello superatum Aquisgranum cepit: ibiq; iterū Innocētij pontificis auctoritate fret⁹ vexillū crucis sustulit: latur⁹ (vt ipse dicebat) opē: et q̄primum xpianis ɔtra saracenos in Asia dimicātib⁹. Preterea dō vt grati aī signū aliquod p̄ se ferret: Fundanum comitatū ecclesie romane dono dedit. vel datū ātea et vsurpatū deinceps reddidit. At pontifex vbi videret saracenorum potentiā in asia ɔcrescere apud lateranū marinū ɔciliū celebrat: cui interfuere bierosolomitanus constantinopolitanus patriarcha. metropolitani septuaginta: epi q̄dringēti: duodecim abbates: priores ɔuētulas octingēti: greci et romani imperij legati. regū dō Hierusalē: francie. Hispanie: Anglie et Cypri oratores. Uenere multa tū quidem in ɔsulta tōꝝ: nec decerni tū quicq̄ aperte potuit: q̄ et pisani et genuenses maritimo: et cisalpini terrestri bello inter se certabant. Eo itaq; ɔficiscēs tollēde discordie causa pontifex Perusij morit̄ pontificatus sui āno decimooctauo mēse septimo. die. xvj. cuius vita adeo ɔbata fuit: vt post eius mortē nil earū rerū que in vita egerit: laudauerit: improbaueritq; immutatū sit. Nā et decreta pleraq; retulit: quib⁹ tam locorum q̄ clericorum mores componerent̄. Scripsit et libros de sacramēto eukaristie: de sacramēto baptismi: de infelicitate conditionis humane. Habuit itē sermones tempori⁹ et solennib⁹ diebus accommodatos. Improbauit preterea abbatis Iochin libellum quendam nō sanam doctrinā p̄ se ferentē. Damnauit et errores Almerici heretici q postea Parisij cū sectatorib⁹ suis exust⁹ est qui ad reliquos errores affirmabat ideas que sunt in mente diuina: et creare et creari: cum ex sn̄ia beati Augustini in mente diuina nil nisi eternum et incommutabile sit. Dixerat preterea in caritate ɔstituto nullum peccatum imputari. Iuuere aūt huius pontificis virtutem et doctrinā beati Dn̄ici vī p̄dicatorum: et Frācisci assisiatis sectitas: vn de minorum ordo tum originē habuit. Sūt qui scribant et Gratianum compilatorē decreti et Papiam lombardum: qui vocabula latina in ordinem redegit tempore Innocentij fuisse. De Papia nō ambigitur Gratianum Alexandri tercij pontificis tempori⁹ quidam ascribunt. Et ne existimes Innocentiū opa pietatis ī tāto pōtificatu ɔtermisisse scito eius opa et impensa hospitale sancti spiritus conditum fuisse: auctumq; ab eo magnis prouentibus: quib⁹ et peregrini et egroti et ac vulgo concepti orphani alerent̄. Ornauit et altare sancti Petri opere vermiculato: vt eius imago et littere in fornice ipso scripte indicant. Uniuersis preterea vrbis Rome ecclesijs libram argenti dedit: vnde calices sacrificandi gratia cōficerentur. Restituit et beati sixti ecclesiam iam vetustate collabantem. Hoc ideo factum ab eo maledici dicebant: ne omnem impensam ī turrim quādam nunc comitum appellatam: cognomento familie sue transtulisse videretur: vt cunq; est. constat eum in quouis genere vite probatissimum fuisse: dignumq; qui inter sanctos pontifices censeatur.

182 Honoriꝰ. iij.

Honorius tercius patria romanꝰ p̄re Americo oīm suffragijs pōtifex creat̄: ad quē Petrꝰ imꝑator ꝯstantinopolitanus cū Jole vxore veniēs. in basilica sancti laurētij extra muros coronatur: deligit̄qꝫ statim Johānes colūna cardialis romanꝰ. qui legatus ad res Asie cōponēdas: cū hijs copijs ꝓficisceret̄: quas Innocētius ad eā rē collegerat. Peruenerāt iā Aconem christiane ꝓceres Honorio hortāte. maxime vo Andreas Vngarie rex venetoꝝ nauigio fretus: quibꝫ ob tantū beneficium ius oīne ꝯcessit. qd in Dalmatia dux Austrie habuerat. Andreā quoqꝫ secuti sunt ⁊ Henricus comes niuernēsis. ⁊ Gualtherius regis Frācie camerariꝰ. Hi at̄ oēs inito ꝯsilio cū Johāne hierosolymitano rege. Damyatam egypti vrbem obsidere instituentes. anno salutis millesimo ducētesimo ac decioctauo: mēse Maij eo ꝓficiscūt̄. Heliopolꝭ hec vrbs quondā appellata est ab Helio ptinace q eā triplici muro circūdedit deducta Nili ꝑticula: que vrbē in insule formā redigeret. Suburbia habebat circūquaqꝫ posita plēa mercimonijs. hec primo miles diripuit. Vez cum postea flātibꝫ zephyris Nilus in immēsum creuisset: corrupta ānona laborare inopia rerum christiani tū cepe ꝑcipue aūt obsidente aditus Soldano. Nequid importaret̄: q nō longe a nr̄is castra posuerat. Hac itaqꝫ difficultate rez moti christiani in Soldanū copias mouēt. Is aūt terrore ꝑculsus relictis castris rerum oīm copijs refertis. nostris obsidendi vrbē quā liberaturꝰ venerat facultatē ꝑstitit. Cordirius aūt magni Soldani filius Hierosolime retinēde spem abijciēs: si Damiata christiani potirent̄: dirupto vrbis muro. turrim Dauid ⁊ templū dn̄i tātūmodo integrum reliquit: nec sepulcꝫ xp̄i violauit. motus (vt aiunt) illoꝝ xp̄ianoꝝ precibꝫ q ea loca incolebāt. Dū nostri aūt Damyatā acriter oppugnāt: Soldanus cū maioribꝫ copijs rediēs inter Cairū ⁊ Damyatā castra posuit: nec vnq̄ elici ad certamē cōuicio aut maledicto potuit. Hac vo idignitate moti Galli sine ordine ī eos ruētes magnū incōmodū ab erūpētibꝫ accepe. nō tn̄ obsidio Damyate relicta est. que tādē mēse quindecimo a christianis capit̄. direpta militē ingēti p̄da locupletauit. Interim vo Honorius Rome ⁊ ordinē beati Dominici ipo instāte ꝯfirmat: ⁊ Federicū secūdū anathemate notatū imperij dignitate priuat: q mortua mr̄e Cōstātia. que ipm in officio ꝯtinebat. Romā veniēs: cōtra ius phasqꝫ ditionē pontificiā vexabat. Hac igit̄ ob rē motus Soldanꝰ: q de inimicitia pōtificis ⁊ imꝑatoris ei ꝯstabat: maiorem q̄ nūq̄ ātea cōparauit exercitū. arbitratꝰ christianos nusq̄ apparituros: qui statim suadēte Johāne colūna cardiali romano sumptis armis hosti ad Nilū obuiam fiūt. Is vo tiorem simulās. ne a loco in quo ꝯsederant abirent. Nili excrescētiā expectauit: que paulopost aptis vndiqꝫ ipius flumis chataractis ita oīa inūdauit. vt cubitū quouis ī loco excederet. Hoc aūt malo ꝑterriti xp̄iani: pacē statim hac ꝯditiōe inierē: vt Damyata relicta: captiuis vtrimqꝫ dimissis reddito a barbaris crucis ligno xp̄ianis. Aconē Tyrūqꝫ redire liceret: Damyata itaqꝫ in celebritate purificatōis beate virginis a christianis prius habituri. cepta in eiusdē natali die barbaris tū ex federe reddita est: āno salutis millesimo ducētesimo vigesimoprimo. quo quidē āno tartari gēs scythica. vel (vt alij volūt) a mōtibus Indie digressa: vastata Parthia. Media: Persia: Assyria. Armenia: in sarmatas tandē ꝑuenit. atqꝫ nō longe a Meotidos palude ꝯcedētibus accolis sedes posuit. Christianoꝝ aūt duces cū moliri in Asia nil posse viderēt: obstantibꝫ hostibꝫ cū Johāne colūna in Italiā redeūt: quos subsecutus Johānes hierosolomitanꝰ rex cum Romam venisset ꝑbenigne magnis donatus muneribus ab Honorio suscipit̄. Federico deinde (quē diximꝰ) anathemate pōtificis notatū filiā ex Jole vxore susceptā in matrimonium locat: eiqꝫ ius illud ꝯdonat dotis nomine. qd sibi hereditario iure in regno hierosolimitano ꝯpetebat. Hinc est q oēs Sicilie neapolitaniqꝫ r̄ges: titulū hierosolimitāi regni verbis. ñ etiā armis sibi vindicāt. Johānes dede in Frāciā ꝓficiscēs: meliore certe fortuna q̄ antea vsus ē. Nā Philippꝰ rex Frācie moriēs ei ex testamēto quadraginta milia libraꝝ argēti. totidēqꝫ magistro tēpli hierosolimitani reliquit. quo adminiculo fretus in Hispaniā ꝓficiscēs. ad ꝑsoluēdū votū beato Jacobo ꝓmissum. Beregariā regis hispanie sororē in vxorē accipit: eo ꝑsertim āno q̄ Dn̄icꝰ vir sctissimus Bononie morit̄. q Federicus Henricū filium decēnē adhuc Alamaie regē ꝓmulgat. Honoriꝰ aūt satis a rebus externis quietus: ⁊ eccl'iā scti Laurētij ext̄ muros. ⁊ basilicā scta sctoꝝ. ⁊ ecclesiam scte Viuiane restituit. Edes preterea case Marij edificauit: semifornicem. ⁊ Cyborium beati Petri miris operis exornauit. Decretales

quoq3 epistolas compilauit. Ordinem beati Frācisci ɔprobauit: quē biēnio post Gregorius in cathalogū sāctoꝝ retulit. Hoc aūt mo do Honorius bñ ac beate vitā ducēs: vt bonū pastorez decebat āno pontificat⁹ sui decimo mēse septimo: die. xiij. morit᷑. sepeliturq3 ī basilica sācte marie maioris ad presepe. post cu ius mortē tanti terremot⁹ repēte exorti sunt: vt ī montib⁹ saluijs ad quinq3 milia hominū pijsse ɔstat: cadētib⁹ domib⁹: saxisq3 ex cacuminibus montiū inhabitatas cōualles passim ruentibus.

183 Gregori⁹. ix.

Gregorius non⁹ natōe hernic⁹: patria anagnimus e familia comitū: Innocētij tercij nepos: apd Septizodium pōtifex creatus: Federicuz statim mōuit sub anathematis pena: vt primo quo q3 tpe ī Asiam cū exercitu ꝓficisceret᷑ recupā de Hierosolime causa. Promisit quidē Federicus se id facturū: atq3 oīb⁹ crucesignatis mādauit vt Brundusij ad certam diez cū armis adessent. Venerat eo magna multitudo precipue vo e Germania Lātgraui⁹ Asie q Brūdusij vna cuz magna parte militu3 morit᷑: dū Federicus egritudinē simulās ī Sicilia se cōtinet. Hec aūt fraus ita apte deprehēsa ē: vt cōstet ipm Federicuz cognita Lātgrauij morte: eo celerrime adnauigasse. oēmq3 ei⁹ supellectilē diripuisse. Nō destitit tñ fingere sibi in aīo esse in Asiaz traijcere. Eo eñ post rapinaz nauigatōz dixerit. oīb⁹ q tum aderāt subsequi iussis: licet nō ita multopost (vt ipe dicebat) ꝓcellis agitatus Brundusium redierit. Hac aūt fama ꝑcitus Johānes rex hierosolomitan⁹ cū Berengaria vxore pōtifici rem gratā facturus Bononiā venit: venetoꝝ nauigio ī Asiā traiectur⁹. Vez pontifex cognita Federici fraude: ne iohāni re infecta abire liceret eū: 7 herarcatus Rauēnatis gubernatorē īstituit. 7 Honorij tercij sniaz in Federicū latā ɔfirmauit. Grauioraq3 ī eum molit⁹ fuisset: ni mauroꝝ impetū reformidasset classe tū potētiū: quos tādez Ferdinādus Aragonū rex tāta clade supauit: vt breui maiorica insula vna ex balearibus: 7 Valentia vrbe potit⁹ sit pulsis saracenis incolas locorū suscipe xpiāos rit⁹ impluerit. Nauigauit tādez Federic⁹ amicoꝝ ꝑcib⁹: 7 minis pōtificis fessus in Cypꝝ vsq3 vt xpianis ī Asia bellantibus: quos sepe deceperat aliquaz spem daret. At vo duz inde Soldani vires explorat. Rainaldus eius prefectus: quem in Silicia dimiserat: ī pōtificez mouēs multa picētini agri oppida occupat. Erat tū ꝑ Perusij pōtifex Asisiū petiturus vt que de frācisco viro sāctissimo miracula audierat pñs cognosceret Quam ob rem euz re (queādmoduz audierat) cōperta ī sāctoꝝ numerū statim retulit: magno xpianoꝝ conuentu ob eam rem habito. Duz hec a pontifice agerētur: alter Federici satelles Fulgineum perfectionez occupat: vñ paulopost armis bene cum ecclesia dei sentientium depellitur. Instabat litteris 7 nuncijs Federicus Aconem iaz profectus: vt a pontifice absolueretur: ꝙ diceret se deinceps in eius potestate futurum. Verū pontifex cognita hominis fraude: 7 christianos milites ī Asia dimicātes admonet. vt sibi a Federici insidijs caueant. aliquid noui semper machinātis in hominum perniciez. 7 Johāne hierosolimitanum regez comperato exercitu in Rainaldum mittit picenum agrum rapinis 7 incendijs vexantē. Alijs vo copijs quibus cardinalem Columnam prefecerat e sancto Germano profectuz Federici deijciēs cum saracenis mercede conductis omnia ab eo saltu Capuam vsq3 pertinentia: in deditionem breui recepit. Hac autem calamitate moti: qui in vmbria 7 picentibus Federici nomine militabant: relictis que occupanerant in regnum trepide redeunt. Interim vo Federicus Brundusium rediens pacis admodum cupidus: vltro pontificem rogat: vt in gratiam recipiatur. imperatorq3 appellet᷑ ac pro regno Sicilie verus ecclesie pheudatarius. Quod quidez non prius impetrauit ꝙ vncias auri centum 7 viginti milia ecclesie romane ob illata damna persoluisset: ipseq3 pro ea resupplicatum ad pontificem Anagniam venisset. Cum autem Gregorius ad omnia intentus (vt bonum pastorē decebat) perusinorum res ab exulibus perturbatas eo profectus componere studiosus esset: statim Rome tanta seditio orta ē 7 heresis quāta nunꝙ antea. Hannibale ex gente hannibala cum quibusdam sacerdotibus male sentiente: quo quidem auctore populus Romanus vsus in ecclesiam dei coniurauerat: sed hunc diuina vltio cito compescuit. Nam et tyberis supra modum inundans multa dāna mortalibus intulit: 7 tanta peste laboratum est: vt decimus quisq3 vix superfuerit Pontifex tamen mira clementia vsus: Ro-

mam veniēs populo romāo ignouit: pulso e
senatorio ordine Hanibale: ꝯuictis de heresi
sacerdotibꝫ errorē fassis: ac saniorē opiniōꝫ
subire iussis. Ad ornandā vo vrbem deinde
ꝯuersus: ⁊ veteres cloacas eliminatas resti-
tuit. ⁊ nouas extruxit: vrbis dignitati ⁊ vali
tudini vno tꝑe ꝯsulens. Ab vrbe deinde abi-
ens valitudinis grā: ⁊ Reate (vt quidaꝫ vo-
lunt beatum Dn̄icum principē ordinis p̄di
catorꝝ: ⁊ Spoleti Antoniū Vlyxibona oriū-
dum: Patauy mortuū. secūdum a Francisco
ordinis minorꝝ auctore i sāctos r̄tulit Ana-
gniā deinde rediēs om̄ia circūquaqꝫ posita
muniuit: romanorꝝ ꝯtumaciaꝫ veritus. quo-
rū senator more veterꝝ legeꝫ rogauerat popu
lusqꝫ sciuerat: vt om̄ia oppida circa vrbem po
sita romanis vectigal penderēt: Nō est tn̄ ve
ritus pontifex dissuadētibꝫ cardinalibꝫ Ro-
mam ꝓficisci: quo romanos ad sanitatē redu
ceret: tū monēdo: tū castigādo. Verꝫ cum ni-
hil ꝓficeret: Reate se ꝯtulit: quo ⁊ Federic⁹
imꝑator. Collocuti simul de rebꝫ agēdis. in
hāc statim sn̄iam venere: vt primo q̄ tꝑe Ro
manos ꝯiūctis copijs adorirent. Decepit tn̄
quidē pontificem: vt ātea semꝑ Federicus.
Nāqꝫ in Germaniā abiēs militibꝫ suis mā-
dauit: vt romanis rebꝫ in om̄ibꝫ obtemꝑarēt
Hac itaqꝫ ꝑfidia pōtifex motus: germanis
militibꝫ ad castra sua ꝯfugiētibꝫ magnū ꝓpo
suit premiū: qua re tāta multitudo ꝯfluxit:
vt postea romāi apto marte: cū ecclesie copijs
congredi nusq̄ sūt ausi. Recuꝑato igit̄ ⁊ pa-
trimonio sācti petri: ⁊ agro sabino: spretisqꝫ
Soldani legatis: q supliciter paceꝫ petebāt
multos ex Frācisci ⁊ Dn̄ici fratribꝫ ꝑ Euro
pā misit: qui p̄dicatiōe christianos ad arma
ꝯtra saracēos cōcitarēt: quorꝝ oꝑa tanta mul-
titudo militū breui ꝯꝑata est: quāta nūq̄ an
tea. Interim vo dum tāto exercitui dux ido-
neus quereret. Helisabet regis Vngarie fili
am: mulereꝫ optimaꝫ. ac miraculis claram
pontifex in sāctas retulit. Theobaldus aūt
Nauarie rex: ⁊ Aimericus Montisfortis:
Henricusqꝫ Bari ac Campanie comes iter
ꝑ Germaniā cū ⁊ Vngariā magnis copijs fa
ciētes: ꝯstātiopoliꝫ p̄mo: mox t̄iecto Bospho
ro P̄to lomaidaꝫ ꝑuenere: longe ac lata oīa
populātes. Verꝫ nō ita multopost suꝑueniē
te magna hostiū multitudīe: cū se cedendo bi
duo defēdissēt: cum optimo q̄ milite cadunt.
Atqꝫ hoc mō expeditio magno conatu incho
ata: breui residit imꝑitia ducū. Pontifex au
tem tātam calamitateꝫ egreferēs. Romam
ꝑsuadētibꝫ romanis ⁊ obsecrātibꝫ redire i-
stituerat: faciendarum supplicationuꝫ causa

ad placādam dei iram: siquaꝫ ex peccatis ho
minū cōceꝑat. Quo minus aūt id faceret ve-
ritus a Petro fregepane. qui ꝑtes imꝑato-
ris sequebat̄: Perusia Viterbiū se contulit:
iturus ꝯtra imꝑatorē armato milite: quē in-
tellexerat trāspadanam Italiaꝫ iam tū atti-
gisse: ac ꝯtra ius fasqꝫ socias ciuitates oppu-
gnare iam fessas calamitate: alia suꝑ aliam
ab Ecclino patauino tyrāno accepta. Eccli-
nus em̄ cognomēto romano: cuius auus teu
tonic⁹ sub Ottone tercio in Italia ordīes du
xerat: copias a Federico secūdo accipiēs ma
gnam tyrānideꝫ in trāspadana Italia sibi
comꝑauit: redactis in potestatē suam Tarui
sio: Patauio: Vincētia: Verona: Brixia.
Federicus itaqꝫ aui federa nequaq̄ obser-
uans: mediolanenses ⁊ socias ciuitates apd̄
nouam curtem (ita em̄ locus vbi pugnatum
est appellatur) ingēti clade superatos truci-
dat. Hāc ob rem pontifex omissa deinceps
spe rei bene gerende ob illatum socijs incom
modum redire ad vrbem instituit: Iohanne
Cintio vrbis senatore contradicēte: cuius au
daciam Iacobus capocius romanus ciuis
infringēs: pontificem magnifice ac splēdide
suscepit. Hic est ille Iacobus cuius nomen
adhuc legitur in tabernaculo opere musiuo
sua impensa extructo in sancta Maria ad p̄-
sepe: qua in basilica Petrus quoqꝫ capoci⁹
sepultus est sācte romane ecclesie cardinalis
qui Federicum imꝑatorem scisinaticum per
secutus est: quiqꝫ ⁊ hospitale sācti antonij nō
longe ab eadem Basilica: ⁊ Perusij gymna
sium (quod sapientiam vocant) sua impensa
extruxit. Gregorius aūt pacata vrbe: ⁊ Fede
ricum iterum anathemate notat: ac impe-
rio priuat: ⁊ legatos genuensium ac veneto-
rum iam ad arma spectantium componende
rei causa ad se vocat: hisqꝫ rationibus inter
vtrunqꝫ populum federa componit: ne alter
sine altero cum imperatore constantinopoli
tano fedus ineat: vtqꝫ bella gerenda vtriqꝫ cō
munia essent: ⁊ signa vtriusqꝫ vicissim fer-
rent: Illis autem qui federa in nonum inita
annum rupissent: interdictum sibi a sacris
anathematis vinculo scirent. Balduinus aūt
qui mortuo Iohanne biennio constātinopo-
litanum tenuerat imperium: cum egre se ab
hostibus inopia erarij tutaretur. ⁊ filiuꝫ pi-
gnori mercatoribus venetis ob es mutuo ac
ceptum dedit. ⁊ ex edibus sacris ablatuꝫ plū
bum: ac item lanceam: ⁊ illam spongiamqꝫ q̄
christus saluator noster hinc potus: hinc vul
nus accepit: venetis pecuniosis vēdidit. Fe-
dericus autem venetis admodum infensus.

q Gregorij partes tuerētur: eos tum paludibus cōclusos vehemēter oppressit: ac maximis calamitatibus afflixit. Interim vero cōspirātibus omībus trāspadanis ciuitatibus. duce Gregorio Montelongo: bononiēsis ciuitatis legato Ferraria que ab ecclesia romana ad imperatorem defecerat capit Salinguerra viro fortissimo eam acerrime aliquādiu defēdēte. Capta aūt Azoni Estēsi: qui bello interfuerat ecclesie nomine gubernāda committitur salutis nostre āno millesimoducentesimo ac quadragesimo. At vero imperator qui tūc Pisis erat: cum nō satis sibi cōstaret. qui partes suas: quiue pontificis sequeretur: ciuitates Italie in duas factiones tū primum diuisit Nam qui pontifici fauebāt guelphi: quiue iperatori gibellini appellati sunt. Hec quidem teterrimarū factionum nomina ad perniciē humani generis inuēta. primum apud pistoriēses audita sūt. cū cancellarij Panzaticos gibellinos ab vrbe eiecisset. cunq alteri factioni Guelph: alteri gibel theutoici fratres fanerēt: vnde tāte perniciei nomina indita sūt Florētini preterea nobiles suos pisanis gibellinarum partium fauentes in exilium eijciūt Pellūt & Guelphos vicissim ab vrbe sua aretini & senēses: quorū exempla multe ciuitates Italie secute: bella plusq ciuilia inter se commisere. Hinc multe ciuitates a pōtifice desciuere: tum in vmbria. tum in Hetruria precipue aūt Viterbiēses. Defecissent etiā romani ciues: ni pontifex delatis per vrbem supplicādo apostolorū capitibus populum ad commiserationem mouisset: habita etiam in basilica sancti petri oratione dignissima: qua tumultuantes ita in sentētiam suam traxit: vt eos impulerit pro ecclesia dei crucem & arma suscipere. Hi postea venientem hostili agmine ad vrbis moenia Federicum armis submouere. qui indignabundus captiuum quēq varijs cruciatibus necans. in Samnium concessit. Beneuentum vi captum diripuit: ac menia circumquaq euertit. Iterum autem ad vrbem rediens via latina hostili animo cassinense monasterium spoliat eiectis inde monachis: Soramq quondam samniciū ciuitatem ad liris fluuij caput sitam: ferro flāmaq vastat. Templariorum bona vbiq diripit. Saracenos vero adeo dilexit: vt eorū opera pre ceteris in bello vteretur: magistratusq eis ac propriam vrbem concesserit: que nostris quoq temporibus Nuceria saracenorum vocatur. Fratrem preterea regis Tunisij Panormi baptismum petentem. ne id faceret verbis deterruit. Rauennam aūt repentino incursu petitam: in potestatem suam redegit. Hanc ob rem Gregorius conciliū apud lateranum indixit: in quo de abrogādo Federico ratio haberetur. Uerum Federicus terra mariq vias preclusit: & quosdam cardinales ac prelatos de via & nauigatione captos: adiuuantibus Pisanis i carcerem coniecit. Qua ex re tantū dolorem Gregorius cepit vt non diu superuixerit. Moritur eīn pontificatus sui āno quartodecimo: mense tercio. cū pauloante solis eclipsis tanta apparuisset: quanta nunq antea. Raimundum aūt barchionēsem q adiutore in compilando libro decretalium Gregorius vsus est. ita quidā tum laudāt vt maiori commendatiōe laudari nemo possit.

Celestinus. iiij.

Elestinus quartus patria mediolanensis: e familia castilionum. episcopus Sabinus: vita & doctrina insignis senex admodum & valitudinarius in locum Gregorij suffectus: decimooctauo pontificatus sui die moriens. in Basilica petri sepelitur magno sui desiderio relicto: q homines sperabant se eius pontificatu felices futuros. Uacat tum sedes vno & viginti mensibus. Censuere eīn q tum auctoritate in ecclesia dei valebant neminem in pontificem eligendum esse: donec cardinales a Federico in carcere detinerentur. Interim vero sede vacāte. Federicus agrum picenū percurrens i flāminiam vsq: Fauentiam & Bononiam aliquantulum resistentē vi occupat: scolarisq Bononiēsem: quibus admodum infensus erat tum primum Pataum transfert. Omnes preterea quos fautores ecclesie intellexerat: varijs calamitatibus afficit. Balduinus aūt constantinopolitanus imperator omissa spe omni bene gerende rei in Asia: cum Raimundo tolosano comite in Italiam veniens: tantum precibus valuit & auctoritate apud Federicum. qui tum Parme erat: vt cardinales captiuos aliosq ecclesiasticos incolumes dimitteret. Qui nō ita multopost Anagnie cōuentu habito. de creando nouo pontifice rationem habuere.

185 # Innocentius .iiij.

Innocentius quartus: Synebal-
dus antea vocatus: patria genuē-
sis: familia Flisca: et Lauanie co-
mitibus Anagnie pontifex creatur: quo nun
cio Federicus imperator non admodum de-
lectatus est. Norat enim hominis virtutem
magnitudinemq; animi. Antea nanq; simul
familiariter aliquādiu vixerant: et ob eā rē
verebatur: ne a se anteacte vite rationem ex-
posceret. Quare congratulantibus amicis
dixisse ferunt Synebaldum cardinalem ex
amico optimo in hostem acerrimum ob pon
tificatum mutatum esse. Innocentius autem
pontificiū habitum indutus: Romam veni
ens prodeunte obuiam: honorato quoq; ma-
gno omnium applausu suscipitur: qui statim
peractis que de more in consecrandis: coro-
nandisq; pontificibus fieri consueuerunt: de
pace cum Federico ineunda mentionē facit
Balduino ad rem conficiendam auctoritatē
suam interponente. In longum vero protracta
res quatuor mensium tempus insumpsit: cō-
uentumq; inter eos tandem vt pontifex ciui
tatem Castellanam petens: eo loci imperato
rem operiretur: secum de componendis rebus
sermonem habiturum. Uerum cum Inno-
centius paratas sibi a Federico insidias: tū
Rome: tum in itinere certo indice compertis-
set: Genuensium nauigio fretus: quod apud
centumcellas in portu consederat: in Franci
am proficiscens secunda nauigatione vsus:
Lugdunum peruenit: ab omnibus benigne
et comiter susceptus. Concilio deinde eo loci
indicto: anno salutis millesimoducentesimo
quadragesimosexto: litteris: nuncijs: preco-
ne postremo imperatorem ad se citat: propo-
sita pena ni dicto obtemperet. Imperator au
tem Sinuessanum quendam iureconsultū eo
mittens: nihil aliud preter dilationem tem-
poris a pontifice petens: iturum se breui pol
licetur. Datum est tempus quo id fieri debe-
ret. Uerum cum Federicus fallendi arte cal
lidus: occasionem calumniandi et opprimen
di Innocentij quereret: omnium consensu i-
perio et regnis priuatur. Hanc ob rem Fe-
dericus ira incensus: edes ac villas cognato
rum quorundam Innocentij: qui eius moni-
tu Parma vbi fundos habebant Placenti-
am cōmigrauerant dirui iussit. Inito deinde
federe cum duce Burgūdie: proficisci Lug-
dunū instituit parato ingenti comitatu. Per
uenerat iam quidem ad taurinos cum ei nū
ciatum est parmanēses exules: superatis ad
Tarum fluuium: ciuibus suis vrbem vi in-
gressos maximam cedem edidisse. Hanc ob
rem Federicus omisso itinere quod ceperat:
conuocatis ex tota italia copijs suis: que ad
sexaginta milia hominum fuisse constat: obsi
dere Parmam instituit: ad quam tuendam
magna profecto ciuitatum sociarum cum le-
gato apostolico auxilia conuenerant. Is au-
tem biennio constanti animo obsidionē pas-
sus: tandem erumpens: Federicum nil tale
metuentem fundit: fugatq;: eumq; castris re-
rum omnium copia refertis spoliat. In vr-
bis enim modum castra vallo ac fossa Fede-
ricus ipse hac mente munierat: vt direpta et
euersa Parma in quam magnum conceperat
odium: eo loci vbi statiua habuerat: nūmos-
q; conflarat victorinos appellatos: Uictoriā
vrbem conderet. Sunt qui scribant Federi-
cum ea clade et coronam maximi precij: et va-
sa aurea magni pōderis amisisse: egreq; ex tā
ta calamitate ad cremonēses ꝓfugisse: quorū
tamē vrbem intrare nequaq; ausus ē: ꝙ mul
ti ex cremonēsibus cum Federico militātibus
eo prelio ceciderāt. At vero Innocētius vbi in
tellexit Federicum tāta clade infractū: ani-
mo voluptatibus sese dedisse extructis amenis
simis hortis: in eisdēq; incluso cum spadoni-
bus suis: pulcherrimarum mulierū agmine
hominis sortem miseratus: omisso concilio
legatos per Franciam et alias prouīcias mi-
sit: qui populis suaderēt militiam christi su-
scipere: Lodouicumq; regem Francie sequi ī
Asiam traijcere properantem. Id enim se fa
cturum Lodouicus dum graui valitudie cru
ciaretur pollicitus est: et vouit. Impedire ta
men hanc expeditionem nō nihil visi sūt tar
tari: qui agmīe bipartito Europam tū et asi
am inuaserāt. Nam qui Asiā petiere Geor
gianā: superioremq; Armeniā peruagati Ico-
nium vsq; thurcorū regiam peruenere. Alia
vero manus Batone duce Poloniā et vngari-
am populati ad mare ponticū deflexere: vbi
Russiam siue Rutheniam et Gazam amplis
simas regiones vastarūt. Eodem quoq; tem
pore Grossonij gens arabica Soldano babi
lonis impellēte: templarios aggressi eos fun
dūt: ac hierosolimā facile capiūt menibus ca
rentē. Christianos qui tū in ea erāt trucidāt
Sepulchrū christi quouis genē turpitudinis
fedāt. Hanc ob rem motus Innocētius: Lo
douicum regē accelerare iter ī Asiā cohorta-
tur: cum eo exercitu quē ad eam ꝓparauerat
In Cypro hiemare ei necesse fuit: quia eo ini-
quo anni tempore peruenerat. Uere autem
appetēte Damyatā ꝓtēdēs et classē Solda-

ni repulit: ⁊ pugnãtes i littore terrestres bo stium copias superat. Ibiq3 statiua tamdiu habuit: donec ab Italia relique copie subseq rentur. Quominus autẽ ex Italia eo miles pficisceretur Federici rabies effecit: qui a li bidinibꝫ quibꝫ aliquãdiu immersus fuerat ad arma cõuersus: totam puinciam tumultu cõpleuerat: impuleratq3 quasdam ciuitates studio ptium a põtifice desistere: maxime vo forliuienses: arimininẽses: vrbinates: ac to tum Picenum. In Umbria preterea defece rant omes preter Tudertinos: Perusinos: Assisiates. Soli autẽ Florẽtini in Hetruria põtificem sequebãtur: quos certe adeo bello Federicꝰ vexauit: vt tandẽ eos cõegerit guel phos cõciues suo ab vrbe pellere. Bononiẽ ses vo cum Henrico Federici pfecto pugna re ausi: hoiem vincũt: ⁊ obtruncãt. Sũt autẽ qui scribãt Federicũ hoc tempore: dum i Si ciliam traijcit Panormi mortuũ. Alij vo af firmant eũ in Apulia graui morbo laboras se: ⁊ iam cõualescentẽ a Mãfredo filio adole scente ex nobili cõcubina suscepto: compresso viore mori coactum. Illud certe cõstat Federi cum pauloante mortẽ Mãfredo quem tarẽ tinis principẽ dederat: multa etiã oppida pre ter ipm principatũ dedisse. Conradum vo ex Iole Iohãnis hierosolimitani regis filia su sceptum: heredẽ rerum oim reliquisse: quem postea Mãfredi opera veneno petitũ cõstat: cum tamen prius Neapolim ⁊ Aquinum vi captu3 diripuisset: obstãte põtifice ⁊ frustra reclamãte: qui pacem Italie ea mente quere bat: vt ei transmittere militem italum ad Lo douicum: iam Damyatam oppugnãtem lice ret. Uerũ capta Damyata: cum Robertus pictauiẽsis comes nouas ex Gallia copias traiecisset: Damyata mouens ad Pharmia niam vrbem exercitũ mouet: quo Soldanus cum magnis copijs id veritus iam peruene rat. Fluuius certe duos exercitus dirimebat qua ex re factum est: vt nunq̃ collatis signis ad summã dimicationẽ ventum sit. Leuia in terdum cõmittebãtur prelia: vtroq3 exercitu castra sua tuente. Robertꝰ tamen maiora au sus: cum temere progrederetur ab hostibꝫ ca pitur. At vo Innocentius incedijs belloru3 iam pene in Italia extinctis: ad vrbem redi re instituit: redacto tamen prius in sanctorũ numerum Hedimundo confessore cantuari ensi epo. Cum vo Perusiam iam peruenisset Romam consulto declinans: ob senatoriam potestatem: que nimia ei ac curie romane vi debatur: Petrum veronensem ordinis pre dicatorum ab hereticis Mediolanum ⁊ Co

mum inter cesum in sanctos christi martires rettulit. Idem fecit de sancto Stanislao cra couiensi epo: qui in vita miraculis claruit. Accersitus deinde a proceribꝫ regni Siculi Neapolim nuper instauratam statim profi ciscitur: ibiq3 moritur: ac sepelitur in ecclesia sancti Laurentij: põtificatus sui anno vnde cimo: mense sexto: die duodecimo: dum bre ui se toto regno potiturum arbitrat. Ipsius autem Innocentij viri optimi decretum fuit vt octaua natiuitatis beate Marie virginis in ecclesia dei quotãnis celebraretur. Idem vo bono consilio vsus cardinaliũ sedes iam pridem vacuas: optimo quoq3 in collegium cooptato repleuit: statuitq3 vt cardinales eq̃ in publicum vecti galero rubeo vterẽtur: ho nestandi ordinis causa. Multa quoq3 vir do ctissimus in tanto rerum fastigio collocatus edidit ⁊ compilauit. Apparatus nãq3 decre taliu3 composuit: quo ipi canoniste plurimũ vtuntur. Continet enim disputationes quas dam: que rem ipam mirifice aperiunt. Edi dit ⁊ alium in concilijs approbatum: quẽ Ho stiensis in sũma sua auctẽticas vocat. Scri psit ⁊ librum de iurisditione imperij ⁊ aucto ritate pontificis: contra Petrum quendam cognomento vineam: qui imperij ⁊ aliarum rerum omniũ arbitrium imperatori tantum ascribebat. Hunc librum postea Innocenti us apollogeticum vocauit. Doctoru3 quoq3 virorum familiaritatẽ mirifice delectatus ẽ: quos etiã ad dignitatis gradu3 euexit. Ugo nem enim vita ⁊ doctrina insigne3 sãcte Sa bine cardinalem promulgauit: qui ob digni tatem acceptam a priore vita nusq̃ decessit: ordinis sancti Dominici prius habebatur. Scripsit idem Ugo ⁊ glosas in biblia3 ⁊ cõ cordantias: vt istorum vocabulo vtar. Hu ius quoq3 pontificis tempore ⁊ mãdato: A lexander ordinis minorum frater: qui iam grandis natu religionem ingressus fuerat: summam in theologiam scripsit admodum copiosam. Edidere ⁊ libros suo tempore in decretales: quos apparatum vocarunt Ber nardus Parmensis: ⁊ Compostellanus vi ri doctissimi: ad hanc laudem diligentia ⁊ be nignitate innocentij excitati. Pontificis vo nepos Gulielmus patruum non multopost sequitur: cuius quidem sepulchrum in san cto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

186 Alexander. iiij.

Alexander quartus natione cam-
panus(nam hernicos olim:nunc
campanos vocāt)patria anagni-
nus:in locum Innocentij suffectus:Māfre-
dum statim admonet:ne quicq̄ contra digni
tatem ecclesie moliatur: qui accersitis a Nu-
ceria saracenis:copias ecclesie nil tale metu
entes apud fossam aggressus partim occidit
partim cepit:iam pridem animos regios ge
rens mortuo(vt ipse fingebat)Coradino:cu
ius se heredem merito futurū dicebat.Chri-
stiani autem quos diximus ad Pharamiā
castra habuisse:peste ac fame laborare cepe-
runt: parte Nili ab hostibus occupata: per
quam commeatus in castra vehebantur.Eo ei
hierosolimitanus patriarcha cū multis na
uigijs profectus:ab hostibus capitur.Hanc
ob rem Lodouicus ne fame opprimeret̄:Da
myatam repetens in maximas incidit hosti-
um copias:a quibus bello superatus cū Al-
phonso pictauiensi ⁊ andegauiēsi comite fra
tribus germanis capitur.Uerum interfecto
a suis post tantam victoriam Soldano. al-
ter qui ei suffectus est recuperata Damyata
⁊ accepta pecunia: christianos omnes libe-
ros ⁊ incolumes ptolomaidam perduxit.Lo
douicus autem rex suadente Alexandro pō-
tifice remissis in patriam fratribus: tandiu
in Asia commoratus ē:quo ad cesarea Iop-
pes ⁊ Sidon que oppida christiani de sarace
nis nuper receperāt:instaurata presidijs fir
marentur.Tum demum vō sexto expeditio-
nis sue anno in patriam reuertitur.Interea
quidem Alexander pontifex excōmunicato
Māfredo Anagniā profectus:Octauianū
vbaldina gente ortum:ecclesie romane cardi
nalem Neapolim mittit:qui Neapolitanos
contra Māfredum in fide cōfirmaret: polli
citus se breui campanis omnib⁹ ac neapoli-
tanis auxilium allaturum.Sed Manfred⁹
nō contētus neapolitanos vexare: in Hetru
ria quoq̄ factōes mouet: maxime vō Floren
tie:que mortuo Federico: statim in libertatē
sese vēdicauerat.Unde cōmūi decreto placuit
Guelphos sub Federico eiectos in patriam
reducere:qui Gibellinorū conatib⁹ resisterēt
Hac itaq̄ rōe Guelpha factio tātū i Hetru
ria valuit:vt pistoriēses:aretinos:pisanos:
senēses: q guelphos ciues suos eiecerāt ḡui
odio ⁊ maximis bellis psequerēt: lucēses ꝯ pi-
sanos potissimū adiuuātes: quos certe florē
tini tū oppressissent supatos ad Arsetim flu
uium:nisi Bonitij oppidi suspectam fidē ha-
buissent.Erat em̄ Bonitiū in valle Helse si-
tum: a Senis duodecim milib⁹ passuum di-
stans:loco:natura:⁊ arte munitū: quo qdē
gibellini vt arce belli in guelphos vtebantur
hoc vi sublato ⁊ euerso:florentini ꝯtra quos
Manfredus senserat: Alexandro pontifici
Manfredi aduersario copias pollicerentur.
Hanc ob rem Manfredus iam Panormi
rex declaratus: conducto saraceno milite et
legatum apostolicū magnis cladibus attri
uit:⁊ Iordanem copiarum suarum prefectū
cum mille ⁊ quingentis equitibus in auxiliū
senensium contra florentinos misit:qui ñ ita
multo post florentinos ad Arbiam flumē tā-
ta clade superarunt:vt relinquere vrbē ho-
stibus sint coacti. Non destitit tamen ponti-
fex tyrannos vbiq̄ locorum persequi.Cum
enim Ecelinus tyrannus(quem diximus)
totam fere Uenetiam occupasse:Mantuam
obsideret:Philippum fontanesium archiepi
scopum Rauennatē Alexander Uenetias
propere misit:qui predicata christi cruce:cō-
paratoq̄ exercitu Anselmum Ecelini ex so-
rore nepotem e Patauio expulit.Hanc ob rē
Ecelinus Mantuam obsidione soluens: ac
Ueronam cōcitato gradu petens: cum recu-
perandi Patauij spem omnino omisisset:pa
tauinos oēs(ad.xij.milia fuisse i castris suis
ꝯstat)varijs cruciatib⁹ necauit.Tū vō theo
logi quidā ordinis minorū Brixiā missi:eo
ꝑdicādo ciuitatē deducere:vt ⁊ guelphos ex-
torres reciperēt:⁊ ptes ecclie sequerēt. Idē
q̄ placētini ⁊ cremonēses fecissent:ni obert⁹
Pallauicin⁹ dominatū adiuuantib⁹ Gibelli
nis occupasset. In hunc vō ⁊ Ecelinū belli
sociū legatus apostolicus Brixia mouēs ad
iuuātib⁹ guelphis:apud Gābaram magnā
accepta clade superat̄ ⁊ capit̄ cū epō Brixi-
ano:⁊ factiōis Guelphe optimatib⁹:quos om
nes Ecelin⁹ accepta prius Brixia icolumes
statim dimisit:āno salutis millesimo ducēte-
simo.lix.Legatus autem apostolic⁹ veritus:
ne Ecelini potētia supra modum cresceret:se
iungere Obertum pallauicinū ab Ecelino
instituit.Id autem potissimū per Bosū do-
narium ciuem cremonēsem ⁊ domi nobilem
tentat:qui Obertum impulit ꝓposita cum de
testatōe ecelini crudelitate ⁊ seuitia:vt omis-
so Ecelino cum mediolanensibus ⁊ Man-
tuanis:alijsq̄ socijs ciuitatibus fedus iniret
Tum vō Ecelinus ira percitus ꝙ oēs ꝓter
modum in se cōiurasse cerneret: comparato
ad cassanū exercitu: omnem Insubriam va
stans:socias ciuitates ad bellū exciuit:a qb⁹
nō ita multo superatus ⁊ capt⁹ Soncini mo
ritur: eo enim post acceptum graue vulnus
delatus fuerat.Oēs itaq̄ Cisalpie ciuitates

libertatem mortuo tyrãnio cõsecute: alexan-
dri põtificis deinceps auspicia 7 monita se-
cute sunt. Legatus autē apostolicus qui pa-
tauinos in libertatē vendicauerat: reliquias
belloꝝ ꝓsecutus Albericum Eeclini fratrem
Taruisio pulsum cū vxore 7 liberis obtrun
cat. Alexander vō pontifex sublatis tyrãnis
extincto tanto incēdio: repetere bellū asiati-
cum instituerat. Sed discordia inter gennen
ses 7 venetos orta effecit: ne tam piū bellum
tanq̃ necessariū sumeret: ptolomaidā Tirū-
q̃ vrbes admodū diuitijs 7 opibus prepotē-
tes christiani tum incolebant: maxime vō ge
nuenses: pisani: veneti mercatores: qui p an-
nos iam quatuor 7 sexaginta omnes fere ori
entis atq̃ occidētis mercaturas eo contraxe
rant. Hi autē mercatores sepatas habebant
areas: sepatos vicos: portoria ꝓpria: nec qc-
q̃ cõe inter venetos genuēsesq̃ apud Ptolo-
maidam erat preter diuina templa. De mo-
nasterio sācti Sabe orta contentio est: quod
vtraq̃ ciuitas sibi vendicare conabať. Cõpo
nere hanc litē pontifex annixus litteras vtri
q̃ dedit: quibꝫ ostendebat sibi placere mona
sterium vtriq̃ ciuitati cõe esse debere. Sꝫ ge
nuenses cognita prius põtificis volūtate: fre
tiq̃ beniuolentia Philippi Mõtisfortis vr-
bis prefecti excluso veneto monasteriū capi-
unt: 7 in arcē munitissimā redigūt. Hanc ob
rem veneti populariť abeuntes inito fedē cū
Mãfredo Sicilie rege cõtra genuēses arma
sumūt eorūq̃ classem duaꝝ triremiū: 7 tres
ac viginti magnaꝝ nauium in portu Ptolo-
maide vi irrūpentes incēdunt: ac monasteri-
um sancti Sabe eodē impetu captū euertūt
Genuenses aūt hac calamitate magis irrita
ti q̃ perterriti: comparata denuo classe apud
Tyrum venetis occurrūt: qui de industria
cedētes in pontū delati: Selimbriam vrbem
de Saraceno expugnatā diripiūt. Interim
vō auctis vtriq̃ copijs. Tyrum cõmunē bel-
li sedē ab vtroq̃ ꝯtendiť. At pontifex veritꝰ:
ne aliqua magna clades ex hac ꝯtentõne ori-
retur: legatos vtriusq̃ populi ac pisanos ad
se vocat componende pacis causa: que prope
modū ꝯposita erat: cum nunciatum est inter
Tyrū 7 Ptolomaidam pisanos ac venetos
eo bello socios genuenses ingenti clade supe
rasse: vigintiq̃ʒ eoꝝ nauibꝫ partim captis
partim submersis: atq̃ victores Ptolomai-
dam victos Tyrū redijsse. Ptolomaide aūt
oīa genuensiū edificia diruta oīa bona dire-
pta fuisse: pulsosq̃ inde ciues oēs. Hāc cladē
ita moleste tulisse diciť põtifex: vt nō priꝰ ad-
mittē venetoꝝ legatos voluerit: q̃ captiuos

genuēsiū incolumes dimitterēt: 7 ne vni tan-
tum incōmodo pontifici mederi necesse esset:
Balduinus imperator ꝯstantinopolitanus
quo stāte spes aliqua recuperāde terre sācte
superat: de relinquēda ꝯstantinopoli cogita-
bat. Michael eñ paleologus duorū Theo-
dori Vatari filioꝝ ob affinitatē ex testamēto
patris tutor omī genere iniuriaꝝ latinos ꝓ-
sequebať: pulso ex Achaia Gulielmo Fran-
co: vexatoq̃ Balduino 7 domi 7 foris armis
ac seditionibꝫ. Quo quidē abeunte ad tuen-
dam oram ponticā ab hostibꝫ vexatam: con-
stantinopolitani ciues nocte concubia Pale
ologum in vrbē admisere. Hanc ob rē Bal-
duinus et Pantaleo patriarcha a ponto in
Europam flectētes ꝯtentiões belloꝝ omisere.
Cum vō Paleologꝰ sublato emulo 7 hoste:
occisis clam pueris imperiū sibi desumit: qd
post ānos octo 7 quadragita a latinis i gre-
cos rursum translatū est. Interea vō Octa-
uianus cardī Vualis baldinus re neapolita
na parū feliciter administrata: statim ad ponti
ficem redijt: qui vbi Claram virginem ordi-
nis sācti Francisci Anagnie i sāctas retulis-
set: Viterbiū statim ꝓficisciť: pacē inter Ge-
nuenses 7 venetos ꝯpositurus. Qua i re diu
tius vexatus: eo loci tedio animi tandeʒ mo-
ritur: 7 in eccl'ia sācti Laurētij honorifice se-
pelitur: põtificatus sui āno septimo. Vacat
tum sedes mensibꝫ tribꝫ: diebꝫ q̃tuor. Huiꝰ
põtificis vita ab oībꝫ certe mirifice lauda-
tur. Beneficus eñ 7 liberalis est habitꝰ: ma
xime vō erga pauperes christi: 7 bene de reli
gione christiana meritos. vnde libellos q̃sdā
cõtra paupertatē editos a quodā Gulielmo de
sancto amore: ꝑpetuo edicto aboleuit. Affir
mabat eñ vir ille perniciosus pauperes reli
gioni deditos: 7 elemosinis viuētes non esse
in statu salutis. Combussit etiā vidēte curia
romana libellū pestiferū: quo auctor assere-
bat statum gratie nō a lege euāgelij: sed a le-
ge spiritꝰ ꝓcedere. Que opinio ex libris Jo-
achim abbatis sumpta dicebať. Hic aūt liber
a sectatoribꝫ euangeliū eternū dicebať. Ipse
vō Alexander vbi ab externis negocijs vacu
us fuit: aliquid semper quod ingenium sape
ret edidit: nam 7 decretales epistolas com-
pilauit: 7 viris doctis ita fauit: vt eos ad car
dinalatum vsq̃ prouexerit: maxime vō Hen
ricum cardinalem hostiensem: virum diuini
humaniq̃ iuris peritissimuʒ. Vsus est 7 ma
gna liberalitate erga Bartholomeum brixi-
anum doctorem: qui multa in decretales edi
dit: quibus ex rebus preter doctrinam singu
larem 7 sanctitatem: magnaʒ consecutus est

laudem. Eius quoq; opera redactuz est templum testudineum: quod apud sanctã Agnetem cernimus ad cultum diuinũ: cum antea Baccho dicatum esset: consecrationẽq; altaris beate Constantie hui⁹ manib⁹ factã: littere ipe indicãt in vestibulo templi posite.

187. Urbanus.iiij.

Urbanus quartus ex trecẽsi gallica vrbe oriundus: patriarcha hierosolimitanus pontifex creatus: statim e Gallia milites ꝓuocauit: quos Mãfredo ditionem ecclesie vexanti obijcẽt. Hãc ob rem Jordanis copiarum Mãfredi ĩ Hetruria contra guelphos dux reuocatus in regnum: guelphis respirandi facultatẽ aliquãtulum dedit: maxime ṽo florentinis ⁊ lucensibus: quos e medio tollere omnino gibellini instituerant. Laboratur ⁊ eadem peste in cisalpina Gallia: Uberto pallauicino factionem gibellinam vbiq; extollente: contrariãq; deprimẽte. Tante etiam versucie is fuit: vt Brixia potitus sit: vtraq; factione id approbante: cum se omnib⁹ pariter affuturum ostẽdit. Cum ṽo mutinenses ⁊ rhegienses: ferrariensium ac bononiẽsium consilio vsi qui verebãtur ne Pallauicinus omnia occuparet: in partes ecclesie declinãtes: gibellinos ciuitatum suaruz eijciunt: eorũq; bona guelphis florentinorum exulibus condonãt: quo factõ sua vbiq; validior haberetur. Fiebant hec in cisalpina Gallia: pontifice ipo omnes continuo ad pacem cohortante. Apud Constantinopolim ṽo Paleologũ veneti imperio deiecissent: nisi genuensibus socijs ⁊ amicis fuisset adiutus. Factus deinde potentior Paleologus capta Manouasia: venetis ⁊ Gulielmo Achaie principi facile resistebat. Parauerat iam legatum põtifex: qui pacem inter venetos ⁊ genuenses cõponeret: cum subito Mãfredus comparatis nouis saracenorum copijs: agrum picenuz iam antea nutantem occupat. Pontifex itaq; eundem legatum in Galliã mittit: qui gallos cruce signatos: iaz antea ea de re monitos: maturare iter precibus ⁊ pollicitatõib⁹ impelleret: qui certe duce Guidone epõ antisiodorensi in Italiã descendẽtes: superato ad Brixiam Pallauicino nemine deinceps resistẽte: Uiterbiũ vsq; peruenere. Unde non ita multopost accepta põtificis benedictõne digressi: per vmbros ⁊ marsos iter faciẽtes: saracenos qui eo ꝓfugerant facillime superãt ⁊ ad Lirim vsq; ꝓpellunt. Eodem quoq; tempore romani ⁊ si ditionẽ ecclesie nequaq̃ vexarẽt: nõ tamẽ põtificis imperio obtemperabãt: magistratus ĩ vrbe suo nutu creãtes. Desinẽtes itaq; senatorem ex ciuitate romana creare: tum p̃mũz ex exteris Brancaleonẽ bononiẽsem magni animi consilijq; virum: ad tãtum magistratũ magno ꝓposito premio acciuere. Uex postea mutata sententia: hominem cõp̄hensum in carcerem conijciũt. Hac autez iniuria bononiẽses moti: romanos quosdam captos non alia conditõe dimissuros se affirmãt: nisi restitutum ĩ libertatem ciuem suum Brãcaleonem intellexerint. Cum ṽo romani suis cauentes: nõ solum Brancaleonez dimittunt: verumetiam eundem in pristinã dignitatem restituunt: alio etiam ex omni regione vrbis delecto magistratu (quem Banderesios appellabãt) penes quem vite ac necis hominuz arbitrium esset. Hac autez insolẽtia ideo vti romanos põtifex intelligebat: ꝙ se a Manfredo vexari armis cernerẽt: nec eoꝝ conatibus posse resistere. Quare tyrãnos a ceruicibus ecclesie aliquãdo reiecturus: legatos ad Lodouicum Frãcie regem mittit: qui eũ adhortẽtur: vt primo quoq; tempore Carolum prouincie ⁊ Andegauie comitem ꝓsobrinum ⁊ generũ suuz cum exercitu in Italiã mittat ꝙ sibi in animo esset Manfredo pulso: hominem regẽ Sicilie citra ⁊ vltra Pharũ creare. Fecisset tum id quidem (adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinẽ Mãfredi animatus) ni egritudo a reb⁹ gerẽdis cũ abstraxisset. Qd deinceps a sequẽti põtifice postea factum autumãt. Sũt qui ascribãt hui⁹ põtificis etati Albertũ theutonicũ ordinis p̄dicatoruz fratrem: quem ob amplitudinẽ doctrine magnum appellant. Qui ⁊ omnia opera Aristotelis commẽtatus ẽ: ⁊ theologiã christianam acutissime aperuit: ⁊ de paruis naturalibus q̃diligenter scripsit. Edidit et librum de coequeuis: in quo quidẽ res naturales theologie quãtum fieri potest persimiles ostenduntur. Exposuit ⁊ magnam partẽ biblie: euãgelia: ac pauli epistolas glosis optimis aperuit. Incboauit etiã sũmam theologie: sed non perfecit. Tante preterea modestie fuit: adeoq; lectionuz appetentissimus: vt ratisponensem episcopatum abnuerit: quem tumultu et armis gubernare interdum opus erat: vt nunc etiam apud Germanos mos est: quorum pleriq; episcopi ense et milite rẽ suam tutantur. Priuatus itaqz Colonie aliquãdiu publice legit. Tandem ṽo octogesimum etatis agens annum: eodem in loco moritur: multis discipulis qui posteritati cõsulerẽt relictis: maxime aũt Thoma Aqui-

nate: qui relicta patria insigniq3 cognatiōe
(originē em̄ e comitib9 Apulie ducebat) Co
loniā pergēs tātum profecit. vt post aliquos
ānos apud parisios primum in doctrina lo
cū teneret. Ubi ꝛ quatuor libros ī sniās edi
dit. Scripsit ꝛ libꝝ ꝯtra Gulielmū de sācto
amore vir pniciosum. vt antea dixim⁹. Du
os pterea libros edidit: quoꝝ alter est de q̄li
tate ꝛ essentijs. alter vo de principijs nature
Romā deinde ab vrbano accersitus: spretis
dignitatib9 que vltro ei offerebant: totū se
se lectōi ꝛ scriptōi dedit. Nā ꝛ scolā Rome
instaurauit: ꝛ rogatu Urbani m̄lta ꝯscripsit
ꝛ totā fere naturalē philosophiam ac mora
lem cōmētatōibus exposuit: ꝛ ꝯtra gentiles
edidit. Declarauit ꝛ Job. cathenāq3 aureā
ꝯtexuit. Composuit ꝛ officium de christi cor
pore: quo in ope plurime figure testamēti ve
teris ꝯtinētur. Ad Urbanē pontificē redeo: q
pōtificatus sui āno tercio. mēse vno. die quar
to Perusij morit: ī cathedraliq3 basilica sepe
lit. Uacat tū sedes mensibus quinq3.

188 Clemens. iiij.

Clemens quartus Guido Fulco
dij ātea vocatus: natiōe narbonē
sis. e villa sācti Egidij merito ob
sāctitatē ꝛ doctrinā pōtifex creatur. Js em̄
iure ꝯsultus totius Gallie sine ꝯtentiōe p̄ma
rius. in curia regia causas integerrime agēs
vxorem ꝛ liberos habuit: qua mortua primo
podiēsis. deinde narbonēsis ep̄us: postremo
cardinalis oīm ꝯsensu creatus: solus ob inte
gritatē ꝛ auctoritatem deligit: qui lites inter
Henricum Anglie regē ꝛ Simonē Montis
ferrati comitem cōponeret. Postea vo ponti
ficatū adeptus (vt quidā tradūt) mēdicātis
religiosi cuiusdā habitū indutus: Perusiū ī
cognitus puenit. eo deinceps pfecti cardina
les: quē etiam absentē in pontificē delegerāt
hoīe3 ipm Uiterbiū honorifice pducūt. Ca
rolus aūt (quē diximus) ab Urbano ī regnū
accitū: cū triginta triremibus Massilia sol
uēs Tyberi amne subuectus. Romā ingres
sus tādiu senatoriū munus mādato pōtificis
obiuit: q̄ad supuenere cardinales a pontifice
missi: qui hoīem ī lateranēsi basilica Hieru
salem ꝛ Sicilie regem declararūt. hac cōditi
one: vt Carol⁹ sacramēto adactus quotānis
pheudi nomīe quadraginta milia nūmū au
reoꝝ ecclesie romāe ꝯsolueret: neue impium
romanū etiā vltro oblatā accipet. Magna
em̄ de impio ꝯtētio iam orta erat int Alphō
sum regem Castelle. impium armis ꝛ largiti
one querēte3: ꝛ Cornubie comitē regis An
glie fratrē: ad quē electores nō facile respicie
bant. Ne igit Manfredo spes vlla subess3 dis
cordiarum inter alphonsū ꝛ Carolum. ad
quē magna p9 hoīm imperium deferebat. sub
lata petēdi facultate: pontifex hoīem in Mā
fredū cōcitabat ecclesie romane cōtemptorē
Jam em̄ Caroli copie supatis alpibus. ī Ci
salpinā descēderāt. factoq3 p flamminea3 iti
nere oēs factionis guelphe milites Romā
vsq3 pduxerāt. Uñ Carolus mouēs ꝛ Cepe
ranū capit: pulso ide Māfredi p̄sidio: ꝛ sal
tum Casinatum occupat: quē Manfredus
ipe custodiendum accepat. quāq deinde mu
tato cōsilio Beneuētum profectus expectare
hostem in planis patentibusq3 locis institue
rat: q plurimū equitatu valeret. Monit et
eo Carolus. ꝛ facta pugnādi copia: licet ex
itinere fessi milites essent: prelium nō detre
ctat. Ciet vterq3 dux suos in pugnam. Uerū
dum Carolus laboranti suorum turme intē
ti⁹ (vt fit) succurrit. ex equo cōsternatus ita
hostium animos auxit: vt Manfred⁹ extra
ordinē incauti⁹ pugnās interfectus: apparēte
subito Carolo fortunam belli statim mutaue
rit. Ex suis em̄ in fugam versis multi interfe
cti sūt: pleriq3 vo viui capti. Carol⁹ aūt tāta
victoria potitus: Beneuentū mouens: vrbē
dedentibus vltro ciuibus ingreditur. Nuce
riam deinde oppugnare adortus quo se noui
veteresq3 saraceni receperāt: magistrum mi
licie sue (quem marescallum vocant) cum qn
gentis equitibus in Hetruriam mittit: qui
guelphos extorres in ciuitates suas reduce
ret. Js itaq3 pfectus abeuntibus spōte gibel
linis: magistratū sine puocatiōe Florētie cō
stituit. quem Accole factionis guelphe capi
taneos vocāt. Jnde vo in senēses mouens oē
gibellinos Hetrurie. maxime vo pisanos in
se cōcitauit: dum ad Bonitium castra habet
qd gibellini acriter defendebāt. Carolus aūt
vtroq3 regno in potestatem recepto. excepta
Nuceria. saracenis tandē pacem ꝯcedit: per
missis etiā suis legibus ī Jtalia viuere. Jpe
vo cum exercitu vocante pontifice: Uiterbiū
se cōtulit. quo ꝛ Henric⁹ fratre rege Castel
le pulsus pauloante peruenerat: quem pon
tifex Caroli cōmendatione motus: ꝛ multis
muneribus donauit: ꝛ senatorem Urbis cre
auit. Carolus aūt in Hetruriam mouens gi
bellinos domiturus. qui Corradinum adole
lescente3 Conradi sueui nepotem in Jtalia3
contra guelphos vocabāt. Bonitiū egregie
defensum ꝛ natura munitum: cum vi capere
nō posset: fame ad deditionem compellere in
stituit: quo tandem post longam obsidionem

recepto. in pisanos mouens. Mutroniū eo
rum oppidum captum lucensibus donode-
dit. Moliturus etiam maiora tum Carol⁹
videbatur. nisi a suis in regnū ꝑpere voca-
tus fuisset. ob factiosos quosdam qui Cor-
radini rebus fauebant. maxime vero sarace
nos: quos deinceps munitissimis castellis
in Nuceria conclusit: quo ei tutius in Cor-
radinum proficisci liceret: quem Pisani in
regnum deducere conabantur: vastatis pri-
us lucensium agris. superatoq; atq; interfe-
cto apud Aretium Caroli marescallo: adiu
uante presertim Guidone ferretano: totiusq;
Cisalpine factione gibellina. Ferunt pō-
tificem (dum adolescens per agrū viterbien
sem iter in regnum faceret) eius casum mise
ratum prophetica voce dixisse: Corradinuz
ipsum vt victimā ad cedē duci. Is itaq; ro-
mam ꝑficiscens Henricū senatorē ad pon-
tem Miluiū cum populo romano obuiā ha
buit: imperatoris nomine sepius acclamato
timore ne id fecerint: an studio partiū haud
satis constat. Dimisso autem rome Guido-
ne ferretano. ipse cum exercitu in regnum ꝑ
perans. vbi intellexisset Carolū saltus her
nicos latinamq; viā occupasse. Flexit inde
ad equicolos mōtes: quos Tagliacozij vo-
cant in marsos ꝑfecturus. Castra itaq; pri
mo nō longe a lacu posuit: fere aqueductuz
vetere edificiorū ruina munita. Mouerat
⁊ eo Carolus decimo inde stadio ad conca-
ue vallis fauces castra locās. q Alardi nea-
politani consilio vsus (is eniz cū germanis
diu militauerat) partem exercitus statim p̄-
misit cum marescallo regia veste induto. la-
cessendi hostis causa. Ipse vō citra collem
cum fortissimo quoq; in insidijs benegerēde
rei occasionem interim expectabat. Ad tris
autem horas iam pugnatum est dubio mar-
te. cum marescallus fortissime pugnās occi-
ditur. cuius in morte cedētibus gallis. ger-
mani ferociores facti passim sine vllo ordīe
insequebant. In hos itaq; incōposite irrue-
tes. Carol⁹ delatus fundit fugatq; magna
in fuga edita hostiū strage. Henricus autez
senator Reate in fuga captus est. ⁊ Corradi
nus cum duce Austrie cognitus (dū traijce-
re Tyberim nauigio in Hetruriā tētat) ad
Carolum pertractus capitali supplicio affi-
citur: quod (vt diximus) pōtifex futurū pro-
pediem diuinauerat. Carolus itaq; anno sa
lutis millesimo ducētesimo sexagesimoocta-
uo. tanta victoria potitus. totoq; regno si-
ne cōtentione ī potestatē suā redacto. romā
ꝑficiscens senatoriū munus volēte pōtifice
aliq̄diu administrauit. in illo marescallo suo
in Hetruriā: cuius certe ⁊ industria ⁊ ope-
ra pax inter senenses ⁊ florētinos cōposita
est. Verū mortuo Clemente: pōtificatus sui
anno tercio. die vigesimoprimo. eodēq; Vi
terbij sepulto. tanta repente non soluz inter
populos Italie. quos aliquantulum in offi
cio sanctissimus pontifex auctoritate sua cō
tinebat: verūetiā inter cardinales discordia
orta est de creādo nouo pontifice. vt biēnio
sedes vacauerit. Cum vō Carolus omnia
circūspiciens. ne quid mali ecclesiastice diti-
oni obueniret. cū parte exercitus in Hetru-
riaz profectus. Bonitiū oppidū (vnde initiū
turbande pacis ortū est) captū florētinis vē-
didit. quo demolito. nouum haud lōge ī pla
no cōdidere poggiū. Bonitiū appellatū. Ca
rolus deinde inita cū pisanis pace quorum
nauigijs in Aphricam traiecturus vti insti-
tuerat redire in regnum cōstituit. relicto cū
parte copiaruz in Hetruria Ruffo Anguil
larie comite. qui hetruscos in officio conti-
neret. Interim autē Lodouicū regem Mas
silia soluentem tres filij adolescentes. rexq;
Nauarie. Theobaldus. ⁊ comes Campa-
nie cū legato apostolico secuti sunt. Tunisi
um itaq; simul applicātes. vrbem obsidione
cingunt. incursionibus omnia circumquaq;
posita vastantes. Verum orta in castris pe-
stilentia. ac diutius per ignota capita vaga-
ta. Lodouicum regē cum filio minore natu.
cūq; legato apostolico e medio sustulit. cui-
us in locū Philippus filius suffectus. de di-
scessu cogitare iam ceperat. Superueniente
autem Carolo Sicilie rege. hac conditione
pax composita est. vt dimissis vtrinq; capti-
uis. rex gentis Carolo tributum penderet. li
beramq; in aphrica christi predicationē sine
ret. Reductis deinde in Siciliam copijs.
mortuo apud Drepanum rege Nauarie et
Campanie comite. Philippo ⁊ Carolo pla-
cuit. partim pietate motis. partim vitande
contagionis causa Centūcellas adnauigare
inde terrestri itinere Viterbium ituri. vbi de
eligendo pontifice cardinales adhuc cōten-
debant. q certe tantorū regū presentia moti.
Theobaldū placentinū. leodiēsem archidi-
aconū absentē pontificē crearūt. Ad clemen-
tem redeo. cui⁹ vita omni ex parte laudāda
ē doctrina. pietate. religiōe. humanitate. mo
destia. charitate in proximū ⁊ pauꝑes chri-
sti. Bona autē ecclesie ita accurate dispensa
uit. vt plus deo q̄ affinitati ⁊ cognatiōi tri-
buisse videatur. Duas habuit filias ex mor
tua vxore ante pontificatū susceptas. quarū

altere in monasterium collocate: triginta libras turonensiū paruorū dedit: altere autē que marito sue cōditionis nupserat: trecentas libras turonēsium dotis nomine numerari iussit: hac cōditiōe. ne quid vnq̄ amplius peteret. Habuit et nepotē clericū. quē vbi cōperit tres prebēdas (ita enim canonicatꝰ vocāt) habere: optionē facere cōpulit: vt quā vellet ex his retineret duas relinqueret. Uerum instātibus amicis: vt nō solū que habebat nepoti dimitteret: sz maiora et plura tribueret. Respōdit vir sanctissimꝰ (quē vtinā nostre etatis pōtifices imitati essent) se deo: non autē carni et sanguini acquieturū. Deū ita velle: vt sua in pias causas erogarentur nec esse dignū Petri successorē: qui plus cognationi q̄ pietati et christo tribueret. Duz aūt Uiterbij esset: referretq̧ quottidie Edonigem Polonie ducissam iam pridē mortuam miraculis summo ī precio esse: eā in sanctas retulit. Delectatus est etiā mirifice doctrīa Bonauenture ordinis minorū generalis. q grauiter et copiose tum scripsit: in primū: secūdū: terciū: et quartū sentētiarū librū. Hac autē cōmendatione moriens vir sanctissimꝰ magnū sui apud omnes desideriū reliquit. Hinc cōtentio inter cardinales orta est. cuz dignus Clementi successor queritur.

189

Gregorius. x.

Gregorius decimus Theobaldꝰ antea vocatus. natiōe italus. patria placētinus. leodiensis archidyaconus. in Asia existens. Uiterbij a collegio cardinaliū pōtifex creatꝰ. Eo eniz tempore quo Lodouicus in Aphricā nauigauit Herdardus regis Anglie filius ex Anglia cum ingēti classe in Asiā traiecit: recuperāde terre sancte causa. Uerū dū Ptolomeide tamdiu immoratꝰ. quoad Lodouicus rex frācie: vt pollicitus erat. eo ex Aphrica victor traijceret. ab Arsacida familiari. dū solus in cubiculo esset tribꝫ vulneribꝫ petitꝰ. egre mortis periculū euasit. adiuuante altero familiari. qui manuz Siccarij tādiu retinuit. donec a domesticis discerptꝰ et extractꝰ e cubiculo sceleratꝰ Arsacida ē. Herdardꝰ autē vbi ex vulneribꝫ cōualuit. Theobaldū cōtubernalē suū. magno semꝑ in ꝑcio habitū. qppe q oēs reges et prīcipes christianos continuo ī saracenos animauerat iturū. Romaz pōtificatꝰ gratia a cardīalibus accitū. nauigio. pecunijs. egregio comitatu mirifice iuuit eo potissimū tēpore quo Henricus adolescens Ricardi pauloāte mortui comitis Conubie filius. Uiterbiū vidēdi Clemētis causa venerat. Quo mortuo dū adolescens ipse ibi aliquādiu morā trahit. malo fato sublatus est. a Guidone enim Monteforti q tum cū Philippo francorū rege cathedralē ecclesiā audiēde rei diuine cā petierat. ante araz interficitꝰ q̄ a Ricardo pater eius Simon ī Anglia dolo necatus fuerat. Ultus hoc mō patris necē. ad Ruffum Hetrurie prefectuz incolumis euasit. Abiere Uiterbio hac indignitate moti nō ita multopost. et Philippꝰ ī Galliā et Carolus ī Apuliā. q pace cū saracenis inita. Theobaldū Sypontū: qd Mānfredoniā nunc vocāt. nauigijs appulsuz. Ceperanum vsq̧ comitatus est. Inde vō pontifex ꝑ marsos et sabinos iter faciens. Uiterbium tandē peruenit. vbi a cardinalibꝫ perbenigne et honorificētissime susceptus. coronaq̧ pontificia ornatus. omnē potestatē accipit quā christꝰ Petro reliquit. Composito deinde ꝓ tēpore pontificatu. ad cōponendā pacē inter genuenses et venetos animū adijcit. Hi enim populi inter se magnis cladibꝫ iam dudū decertauerāt. Hāc ob rē Philippus rex frācie Cremone subsistēs. pōtificis rogatu vocatis genuensiū et venetorum legatis. pacē īter eos in quinquenniū cōposuit. q̄ simul oībꝫ ꝓficisci ī saracenos liceret. Quiescebat iam Italia. cū initium ꝑturbādi oīa a venetis ortum est. noua vectigalia exigentibus. Instituerant enim ne quis in sinu hadriatico nauigaret. maxime vō Pola Uenetias nisi soluto portorio e mercium numero. Hāc autē indignitatē nō ferētes bononiēses qui magne flamminie parti tū preerāt. triēnio varia fortuna cū venetis decertarūt. Demum vō fessi. hac lege pacē acceperūt. vt diruto castello. quod in primo Padi ostio edificauerāt. quarundā merciū liberā eductionem haberēt. ostioruz Padi veneto libera custodia dimissa. Anconitani quoq̧ īdignabundi. q̄ veneti hadriatici maris dominatum sibi vendicarent. vectigalq̧ a nauigātibus exigerēt ea dē re apd pōtificē cōquerūtꝰ cuiꝰ officiū ē ꝓhibere. ne noua vectigalia īponantꝰ. Is aūt venetis statī īperauit. vt exactionē illā tollerēt. q certe nil aliō respōdē. q̄ pōtificē nō hr̄e rei ipsiꝰ planā cognitionē. verū recognita tū meliꝰ iudicaturū. Nō potuit Gregoriꝰ rē īchoatā ex snīa ꝑficere. Eūdū erat ad conciliū. qd Lugduni īdixerat. q̄ et paleologꝰ imperator Cōstātinopolitanus cum magno comitatu profectus. terciadecima vice in sententiam romane ecclesie grecos totiens deficientes pertraxit. Huius

preterea auctoritatē quidaȝ tartari ꝓceres secuti: sacrum baptismatū recepere. Interea vō vacante imperio occidētali. Rodulphus Assani comes ab electoribꝫ hac cōditione iꝑator creatur. vt sequenti anno Romā peteret. corone accipiende causa. Florētini autem guelphi. gibellinos cōciues suos a Gregorio (dum iter in galliam facit) in patriaȝ reductos. statim eijciunt. Hanc ob rem iratus pontifex. eis ius fasqꝫ omne interdixit. paulumqꝫ abfuit quin idem quoqꝫ in bononienses ageret qui lambertescios asinellosqꝫ gibellinos cū preclaris familijs eiecerāt. sed hi nō ita multo post penas dedere. Naȝ cum exercitū in foroliuianos duxissent: qui exules suos ꝑbenigne susceperant: eruptiōe facta ꝺ bononiensibꝫ ad octo milia cesa traduntur: qua quidem calamitate confise quedam flāminie ciuitatis ab ipsis bononiensibus statim defecere. maxime vō Ceruia. vnde magnū salis vectigal suscipiebant. Gregorius autem absoluto lugdunensi concilio in quo multa decreta sunt: ad electionem sūmi pontificis: ad expeditionē in saracenos: ad vnionē grece latineqꝫ ecclesie: ad pacem christianorū pertinētia: iter in Italiā faciēs obuium habuit Alphonsum Castelle regeȝ apud Bellocadorū admodū conquerenteȝ: qꝫ imperium Rodulpho mandasset. Verum accepta pontificis satisfactiōe: ius omne suum Rodulpho concessit. Pōtifex autē ꝑbenigne ab omnibꝫ Italis susceptus: dū iter ꝑ Hetruriā facit: florentinos sponte deuitās: ne interdictū tolleret: Aretium ꝑuenit: vbi pōtificatus sui anno quarto: mense secūdo: die decimo moritur ⁊ sepelitur: vir certe ī oī vita clarus: prudētia rerum gerendarū: fortitudie animi: qua pecunias ⁊ res humiles contēnebat: humanitate: clemētia: benignitate in pauperes christi: ⁊ eos potissimum: qui ad gremiū sedis apostolice cōfugiebāt.

190 Innocentius. v.

Innocētius quintus Petrus tarantasiensis antea vocatꝰ: natione burgūdus: ordinis sancti dominici: vir in sacris litteris doctissimꝰ: ānō domini millesimoducētesimoseptuagesimo quito Aretij pōtifex creaṫ: vnde paulopost romā abiēs in sancto Petro coronatꝰ: statī animū ad pacādas res italas adiecit. Quare legatos magne auctoritatis viros misit: qui ⁊ Hetruscos in pernitiē pisanorū cōspirantes: ⁊ genuēses ac venetos de vita ac sanguine inter se certantes ab armis discedere sub anathematis pena cogerent. Aderāt ⁊ oratores Caroli regis: cuius etiā auctoritate rem magis ex sententia confici posse sperabat. Fecere mādata hetrusci: maxime vō florentini: quos ob hanc rē pōtifex ab interdicto Gregorij absoluit. Genuenses autē ⁊ veneti: quorū odia magis inoleuerāt: ī armis continuo erant: sese inuiceȝ mutuis cladibꝫ conficientes: quos tamen Innocētius ī sententiam suā traxisset: si ei diutiꝰ viuere licuisset. adeo ad eā rem animatus erat. Moriṫ autem pontificatus sui mense sexto: die secūdo: sepeliturqꝫ in lateranensi basilica. Quo minus autem mors eiꝰ molesta presbiteris secularibus videretur effecit eius iudicium pauloante latum. Nā cuȝ Viterbij inter sacerdotes cathedralis ecclesie: ⁊ fratres predicatores de corpore Clemētis quarti orta contentio esset: vterqꝫ eniȝ odio sanctissimū corpus apud se volebat: adiudicauit id fratribus cōmitti debere: qꝫ diceret sanctissimū pontificē id ita dum viueret instituisse. Hāc itaqꝫ ob rem leuē offensiunculam Innocentius contraxit. alioquin vir optimus: ⁊ de quo bona omnia sperari poterant.

191 Hadrianus. v.

Adrianus quintus patria Genuensis: familia fiisca: Othobonus antea vocatꝰ: Rome ī atrio lateranēsi pontifex creatur. Fuit autē Innōcentij quarti nepos. sanctiqꝫ Hadriani diaconus. cardinalis ab eodem creatus: ⁊ in Angliam legatus cuȝ summa potestate missus. ad sedandū tumultū inter regem ⁊ barones ortū. Creatus itaqꝫ pontifex Viterbium statim ꝓficiscitur. Rodulphūqꝫ imperatorem ad cōminuēdā Caroli potentiam. qui tum Rome omnia ꝓ arbitrio agebat. in Italiā vocat. Verū Rodulphus boemico īplicitus bello. Hadriano satisfacere non potuit. Carolus autē ad declinandā inuidiam intentus. omnē vim belli in Achaiam trāsfert. viam sibi ad imperiū cōstantinopolitanum facturꝰ. Verū mortuo Hadriano: pōtificatus sui die quadragesimo. in Italiam redijt. Moritur autē pōtifex Viterbij ante munus consecrationis sue. sepeliturqꝫ in cōuentu fratrū minorū. Fuerat quidē ei ī animo. ⁊ ditionē ecclesie tutiorē a tyrannis reddere. ⁊ constitutionē Gregorij de eligēdo pōtifice in meliorē formā redigere. nō omnino tollere. Eius autē conatibꝰ ⁊ animi magnitudini mors obstitit. Vacat tuȝ sedes dies octo ⁊ viginti.

192 # Johannes.xxi.

Ohannes Uigesimusprimus natione hispanus : patria olyxibonensis. Petrus antea vocat⁹: ex episcopo tusculano pōtifex creatur. Hic ꝛ si doctissimus est habitus: tamen ignoratione rerū gerendarū: ꝛ morū inequalitate pl⁹ detrimenti ꝗ honoris ꝛ emolumenti pontificatui attulit. Multa enim stoliditatē pre se ferentia egit. In vno tm̄ commendatione dignus: ꝙ adolescētes litterarū studiosos: inopes maxime beneficijs ecclesiasticis ꝛ pecunia iuuit. Uexabant tum veneti anconitanos: ꝙ in dalmatia mercaturaꝫ exercerent: nullo persoluto venetis portorio: neqꝫ eos (vt par erat) vectigales ecclesie pōtifex ipse tuebatur: in verbis tantūmodo promptus: i rebus agendis timidi ꝛ infracti animi. Anconitani autem pontificis auxilio destituti: se ipsos colligētes eruptione facta: venetos vrbem obsidētes: magno illato incommodo ꝓpellunt. Usus tamē consilio Johānis caietani: cui⁹ nutu omnia tū gerebanť: ꝙ ipsi⁹ auxilio ꝛ suffragijs pōtifex creat⁹ fuerat: legatos tū ad Paleologū: tum ad reges occidentales misit: qui eos suo nomine cohortarentur: vt pace inter se inita: arma in saracenos ꝛ hostes xpiani nominis pararēt. Pollicebatur homo stolidus sibi longā vitam: ꝛ diu se victuruꝫ omnibꝫ predicabat. Quippe cuius vita ꝛ mores omnibꝫ patebāt: adeo erat inuerecūdi ꝛ secordis ingenij. Sed ecce dū hanc stulticiam omnibꝫ predicat: camera quedā noua quā in palatio viterbiēsi extruxerat subito corruit: atqꝫ inter ligna ꝛ lapides iuentus: septia die post tantā ruinā acceptis omnibꝫ ecclesie sacramētis: pōtificatus sui mēse octauo moriť. Uiterbijqꝫ sepelitur. Uir (vt dixi) admodū litterat⁹: sꝫ parū prudens: Multa enī in vita sua scripsit. Potissimū vo canones quosdā ad medicinā ptinētes. Nā medēdi arte admodū pitus habebatur. Scripsit ꝛ librū quē thesauros pauperꝝ vocat. Edidit ꝛ ꝓbleumata quedā Arestotelem imitat⁹. Sꝫ hoc nescio quo pacto compertū est: vt viri quidā admodū litterati ad res agēdas parum idonei videanť. Nescio quo pacto dixi: cum mirū potius omnibꝫ videri debeat: vt qui cōtemplatione delectať: idem etiā rebꝫ terrenis animū applicet.

193 # Nicolaus.iij.

Jcolaus tercius patria roman⁹: ex familia vrsina. Johānes caietanus antea vocatus: pōtifex tādem creatur ꝓtracta in sex menses electione: non sine magna cardinaliū cōtentione: quorū cōclaui senator Sicilie rex prefuit. qui admodū instabat. vt vnus aliqs ex natione gallica eligeretur. Nicolaus autem inito pōtificatu. āno domini millesimo ducētesimoseptuagesimooctauo. Caroli potentiam cōminuturus. Hetrurie vicariatū ei abstulit. ꝙ diceret Rodulphū id egrefere tem. non aliter expeditionē pro terra sancta promissam acturū. cum Hetruria imperatorie iurisdictionis haberetur. Hoc consecutus pontifex nihilomin⁹ Flamminiā ipamqꝫ Bononiā cū hexarcatu Rauennatuꝫ que tum imperatori suberant. in potestatem suā redegit. eoqꝫ misit Bertholdū nepoteꝫ Romandiole comitem declaratū. Misit ꝛ alterum nepotem latinū cardinalem legatum in Hetruriā. q restitutis vbiqꝫ gibellinis. Florentie. ac in ceteris Hetrurie vrbibus ꝓ arbitrio animi magistratus iposuit. Munus vo senatoriū quod principibus ꝛ regibꝫ demandari cōsueuerat. ipse solus obiuit. Legatos venetorū (qui tum Anconitanos bello vexabant) a conspectu suo reiecit. Abeūtes pterea ex itinere reuocatos. grauissimis verbis increpauit. ꝛ pernitiē eorū ciuitati comminatus est. ni ab oppugnāda Ancona desisterent. Tandē vo multis vltro citroqꝫ illatis incōmodis. equis conditionibꝫ pax iter vtranqꝫ ciuitatem componitur. Huic autem pontifici in animo fuerat duos reges creare vtrūqꝫ vrsinum. quorum alterum Hetrurie alterum Lumbardie pficeret. qui inde theutonicos partem alpium incolentes. hic gallos Siciliam ꝛ regnum Neapolitanum tenentes. armis in officio continerent. Ut vo id ei facere liceret. Petro aragonuꝫ regi psuaserat: vt iure hereditario Constantie vxori sue regnum Sicilie repetere anniteretur. Senatoriam autem dignitatem ipse a Carolo ad se transtulit. vetuitqꝫ perpetuo edicto. ne quis rex aut princeps magistratum ipsum petere aut obire auderet. Fuit autem Nicolaus pontifex (vt auctores scribunt) vir magni animi atqꝫ consilij: adeoqꝫ moribus ꝛ vita integer. vt vernacula lingua compositus vulgo diceretur. Amator ꝛ cultor doctorū virorū. et eorū maxie q doctrinā cū prudētia ꝛ religiōe ꝯiūctā haberēt. i par

tendis autē dignitatibus 7 honoribꝫ cōmu nis omnibus est habitus. Nā semel habita potestate sacrorū initiandorū: Albanū epi scopum ex ordine minorum. Hostiensem 7 Portuensem ex ordine predicatorū delegit. Prenestinus 7 Tusculanus episcopi secu lares fuere Creauit 7 duos presbiteros: vi delicet Gerardū tituli duodecim apostolo rum: 7 Hieronimū ordinis minorꝫ: tituli sancte Pudentiane: His addidit duos dia conos. videlicet Jordanē fratrem suū tituli sancti Eustachij: virum multe doctrine 7 i nocentie: 7 Jacobū Colūnam tituli sancte Marie in via lata: virum exacte religionis 7 grauitatis. Edificijs preterea edes pon tificias exornauit Edes enīꝫ apud sanctum Petrum percōmode extruxit: quarum par tem aliquā adhuc cernimꝰ: has postea Ni colaus quītus magna impēsa restituit. Ci rit etiā menibus in vrbis modū pometū san cti Petri. quod viridariū nunc vocāt. Eccle siam quoqꝫ sancti Petri fere vetustate colla bentem restituit: ac pictura summorū ponti ficum exornauit. Idē etiam fecit in basilica Pauli. Auxit preterea mirumimmodū di uinum cultū: aucto canonicorum numero: 7 seruientiū ecclesijs ꝓuentu. Diuisit etiā or dines ecclesiasticos inter se. 7 quid cuiqꝫ cō ueniret ostendit. Habitationes quoqꝫ vni cuiqꝫ assignauit. vt 7 aduene scire possent. q̄ in loco quisqꝫ magistratus. curialis presser tim inueniri posset. Perfecit etiā lateranen ses edes ab Hadriano quinto antea incho atas. Condidit preterea a fundamētis san ctasanctorū. primo sacello iam vetustate col lapso. templumqꝫ ipsum opere vermiculato (vt adhuc cernit̄) 7 crusta marmorea exor nauit. eoqꝫ trāstulit aplłorū capita. donec templū constantinianū sua impēsa restitue retur. quo facto statim in capsulis argēteis suo iussu extructis. comitante populo in tē plum restituit̄. cōditurqꝫ in sacello ad eaꝫ rē percōmode fabricato. Eodē quoqꝫ die basi licam ipsam cōsecrauit. pridie nonas Julij is dies est habitus. Scribūt historici quidā neminē ante ipsuꝫ sacrificare religiosius vi sum. cuꝫ semp̄ diū solēnia ageret. lacbrimas funderet. Erat enim religionis obseruātis simus: 7 adeo ordinis minorum ob contem ptum rerum humanarū amator. vt ipse etiā decretali epistola quedā ipsius ordinis am bigua declarauerit. Vacātibus ecclesijs nul lus pontifex celerius ac maturius consuluit cū eas statim optimo cuiqꝫ 7 idoneo cōmit teret. Prius enim mores hominū 7 doctri nam inspiciebat. deinde vacātes sedes his statim cōmittebat. q̄ diceret in mora pericu lum esse. cum nō deessent qui diuina etiā cu pidissime diriperent 7 occuparent. Notari os 7 tabelliones. vtpote sanguine pauperuꝫ 7 litigantiū viuentes. a se vt pestiferos reie cit. Gregoriū decimū 7 Johannē vigesimū primū hac in re imitatus. Verū quoniā vbi qꝫ terrarū magna in magistratibꝫ corrupte la erat. cōstituit ne magistratꝰ ipsi vllo ī lo co magis q̄ annui crearent̄. eos si quispiaꝫ retinere vlteriꝰ ausus fuisset. anathematis pena notabat̄. a qua nisi a pontifice absolui nō posset. Multa preterea constituit. ad vti litatem cleri populiqꝫ christiani pertinētia. vt in titulis suis apparet. Nō caruit tamē in tantis laudibꝫ reprehēsione. Suos enīꝫ ita amasse dicitur. vt aliunde raperet quod eis cōdonaret. Nam quibusdā nobilibꝫ roma nis castella vi abstulit. ac suis dono dedit. Maxime do Surianuꝫ. vbi idē pontifex ci bi ac potus cōtinentissimꝰ. subita tamē mor te correptus. tercio sui pōtificatus anno. mē se octauo. die quintodecimo moritur. quaꝫ morteꝫ predixisse quendā ferunt. notato per excrescētiam Tyberis vaticinio. Adeo enī in imēsum excreuerat. vt altare sancte Ma rie rotunde quattuor pedibꝫ 7 eo amplius excederet. Eius autē corpus Romā delatū. in sacello tituli beati Nicolai a se condito ī basilica sancti Petri sepelitur. tumulo mar moreo 7 vermiculato opere exornato. quem adhuc cernimꝰ. anno domini millesimodu centesimooctuagesimo. assumptiōis octaua die. quo quidē anno Carolus rex. b. Ma gdalene corpus iaꝫ antea a beato Maximi no ī villa sui nomis conditū ornatiore sepul chro 7 maiore sacello exornauit. caputqꝫ eiꝰ seorsuꝫ ī theca argētea cōdidit. In morte au tem Nicolai vacasse pontificatū quinqꝫ mē sibus ferūt. Nā dum Viterbij a cardinalibꝫ noui pōtificis electio fieret. preessetqꝫ cōcla ui Ricardus ex hannibalū familia romana ac sine contētione primaria. qui pauloante Vrsum mortui Nicolai nepotē. pretura vi terbiensi deiecerat. erat enim huius familie hostis acerrimus. duo cardinales ex familia vrsina impediebāt. quo minus electio fieret nisi Vrsus in preturā restitueret̄. Hāc ob rē viterbiēses Ricardū secuti. conclaue ingressi cardinales capiunt. 7 in vincula conijciunt. Quod vbi Rome scitum ē. eadē hannibalū factio familiā vrsinā ab vrbe pellit. que statī popularitet cum sua factione abiens Prene ste secessit. Post quintum itaqꝫ mensem gal

lici cardiales absentibus vrsinis suffragijs italos supantes: gallicum pōtificem creant.

194 Martinus .iiij.

Artinus quartus Simon antea vocatus: tituli sancte Cecilie presbiter cardinalis: natione gallic⁹ patria turonēsis: pontifex electus Viterbij coronari noluit: qꝫ ei ciuitati ob impetū i cardinales factū interdictum a sacris putabat Urbem itaqꝫ veterē petens: quod Oruietuꝫ vocant: eo loci omnia solēnia peregit decio kalendas aprilis. Resurrectiōis autem die sex cardiales creauit: quorū de numero fuit ꝛ comes mediolanēsis: tituli sanctorū Marcellini ꝛ Petri: ꝛ Benedict⁹ caietanus sancti Nicolai in carcere tulliano dyaconus. Regē vō Carolū ad se venientem non modo perbenigne suscepit: veruꝫ ꝛ eidē senatoriam dignitateꝫ: qua a Nicolao priuat⁹ fuerat restituit: quod nō ita ab omnibus ꝓbatum est: cum ea res excitatura videretur magnas in vrbe seditiōes: reuersis iam vrsinis ꝛ pulsis bannibalibus. Ursinis enim ob odium in Nicolaum conceptū. Carolus mirifice aduersabaꝛ. Johānes itaqꝫ latini fratris vltur⁹ iniurias: tutaturusqꝫ dignitateꝫ sibi a populo romano traditā. cōparato satis iusto exercitu: in viterbiēses mouens: eorum agros longe ac late populatus est. At Martin⁹ qui tum in mōteflascono erat: viterbiensium calamitate permot⁹. Matheū ex gente vrsina cardinalē Romā propere misit ad res cōponendas: qui ex itinere Johānem populi romani capitaneū (ita enim populi ducem appellant) secum duxit. Venerāt ꝛ eo omnium factionum capita mandato legati: maxime vō Ricardus Hānibal: vt ab interdicto quod Viterbij contraxerat. dum conclaue violenter irrupit. ꝛ cardinales vrsinos in carcerem coniecit. absolueretur legati auctoritate. Is itaqꝫ ad cardinalis pedes prouolutus laqueum collo gerens: qđ ē maximum penitentie signum. ac veniam petens absoluitur. Composita autem hoc modo inter vtramqꝫ factionem pace. reuocatoqꝫ exercitu romano ab iniuria viterbiensiuꝫ pontifex romanis statim concessit. vt ex ciuibus duos senatores sibi deligerent. qui vrbem gubernarent. Delecti itaqꝫ duo: Hannibal Petri Hannibalis filius. ꝛ Pandulphus sabellus: qui ciuitatem toto suo magistratu optime gubernarunt. eo potissimum tempore quo Martinus pontifex Paleologum vnionis pacta non seruantem. instante Carolo Sicilie rege excommunicauit. Tū vō Paleologus Caroli potentiam veritus. clam federa cuꝫ Petro Aragonie rege inijt qui regnum Sicilie ob constantiā vxorem. Manfredi filiam. ꝛ corradini neptem suo iure repetebat. Cōmuni itaqꝫ impensa magna classis ab vtroqꝫ parabatur. Quare pōtifex legatum ad Petrū mittit sciscitatum. quid sibi vellent tanti apparatus. cui ille ita respondit. interiorem se tunicā laceraturum si illā arbitrareꝛ suarum cogitationū conscium fieri posse. Abijt itaqꝫ re infecta legat⁹. Petrus vō cōparata iam classe in Aphricā contendens. hipponensium littora vehementer populatus. in Sardiniā redijt. expectās vt a Johāne ꝓcbita res noue in Sicilia orirentur. quēadmodū inter eos conuenerat. Oborti sunt interim ꝛ noui mot⁹ in cisalpina Gallia. Nā vicecomites familia nobilissima. duce Lucbino turrianos admodū potentes. Mediolano pellūt. Inde vō Lucbinus in Hetruriaꝫ vicari⁹ ab impatore missus. apud Miniate oppidū se cōtinens. florētinos ꝛ lucenses a grauissimis īcursionibꝫ vexabat. spretis pōtificis interdictis. quibꝫ hominem a ceruicibus sociorum remouere conabaꝛ. Perusini quoqꝫ sūptis armis ita fulginiates tū inuadunt. vt eorū vrbem vi ceperunt. ꝛ menia aliqua ex pte demoliti sint. Quā ob rem a pōtifice sacris interdicti. veniam deinceps meruere. psoluta tamē prius magna pecunia pene nomine. Interiꝫ vō siculi quorū motus rex Petr⁹ in Sardinia expectabat. superbiā ac libidinē galloruꝫ amplius ferre nequeuntes. suadēte Johāne procbita i Carolū cōiurationē ineunt. data die ad rē conficiendā. vt cū primū vesperi cāpana audita fuerit. vbiqꝫ galli nullo sexus discrimine habito cederenꝛ. Qua i re adeo certe seuitū ē. vt etiā mulieres gallico cōpressu pregnātes cese dicanꝛ. Hinc trit⁹ ille sermo ē. cū quis multorū interitū exoptat. vt vesperas siculas cōmemoret. Malū quoqꝫ fatū expertus ē eodē tēpore Guido Appius cū octigentis equitibꝫ gallici nomis. ad recuperandam Romandiolā missus pōtificis nomie. Nā dū forū Liuij obsidet. essentqꝫ erumpendi cupidi ciues. Guido bonatus astrologie peritissimus. conciues suos adhortatus est. expectata astrorum benignitate. vt tum demum erumperent. quando eis signum daret. Fecere illi mandata. ꝛ i tempore erumpentes. Guidonē cū omnibꝫ fere gallis iterfecere. atqꝫ ita vrbs tāta obsidiōe liberata ē.

Carolus aūt audita siculoꝝ defectione ⁊ se-
uicia: cū magnis copijs in Siciliā traijciēs
primo Messanā vrbē obsidet: quā certe per
deditionē tandē cepisset: nisi Galli vltōnis
cupidi deleturos se vrbem minati fuissent.
Cum vo Petrus arago tātos motus (vt di-
ximus) expectans: ea de re certior factus: e
Sardinia ꝓpere in Siciliā traijciēs: Pan
hormū ꝯtendit: a ciuib⁹ ⁊ siculis ꝓbenigne
susceptus: a qbus etiā regiū nomen ꝯsecut⁹
est: confluente vndiq; ad eum omni multitu-
dine. Hanc ob rem Carolus ꝑterritus: mes-
sana relicta: in calabriā se statim recepit:
expectaturus filium Salerni principē: quē
paulopost e narbonensi ꝓuincia cū aliqt co
hortibus venturum sciebat. Reprehensus a
Carolo Petrus arago: q affinis cōsangui-
neusq; regnum inuadere ausus esset: respon-
dit se misericordia motum: calamitoso popu
lo ⁊ indigna ferenti petitam opem negare nō
potuisse: q̄q id q regnū iure hereditario ei
deberetur: ꝓpter vxorem Constantiā Man-
fredi filiam: ⁊ Corradini neptem. Concre-
scentibus autē vltro citroq; iurgijs: res tā-
dem ad singulare certamen deducta est: hac
ꝯditione tamen: vt vterq; rex centum sibi ad
tantum certamen cōmilitones cooptaret: lo-
co certādi apud burdegalam delecto. Utriq;
enim rex anglie affinitate ꝯiūctus erat: q tā-
tum certamen adiuuante Martino pōtifice
tandē diremit. Uerū cū nihilomin⁹ Petr⁹
Carolum bello ꝑmeret: Martinus Gerar-
dum parmensē cardinalē legatū neapolim
misit: qui ⁊ ꝑplos in fide Caroli contineret:
⁊ Carolum ipsū adolescentē ꝯsilio ⁊ aucto-
ritate iuuaret. At vo cum Petrus Rogeriū
loriam classis sue prefectū neapolim misis-
set: Carolus aliter sentiēte legato ⁊ reclamā
te: nequaq̄ tantum regnū fortune ꝯmittēdū
esse: in hostē mouēs nō longe a neapoli ingē-
ti suoꝝ clade supatur: ⁊ captus in Siciliam
primo: deinde in Aragoniam ꝑducit̄. Hoc
certe nō ei accidisset: si bene monenti legato
(vt par erat) obtemꝑasset. Nam paulopost
pater Carolus cum ingenti classe supuenit:
qua etiam cum hoste nondum victore decer-
tare potuisset. Martinus autem calamitate
Caroli ꝑmotus: Petrum aragonensē ana-
themate notat: eiusq; regnum in predam id
occupare volenti exponit. Subiectos a Pe
tri iuramento absoluit: crucesignatos in ho
minē concitat: honoꝝ ecclesiasticoꝝ vsurpa
torem: vt ipse dicebat. Milites q ecclesiasti
cos Carolo auxilio misisset: ni ei bellū i Flā-
minia gerere necesse fuissꝫ ꝯtra foroliuianos
qui adiuuante Guidone Montisfeltri comi
te: deficere ab ecclesia sunt ausi: ⁊ quedā etiā
castella haud longe posita oppugnare. Uerū
cum Guido ipse penitentia ductus: pacē cū
pontifice inijsset: ⁊ menia foroliuianoꝝ de-
molitus est in vltionem Guidonis Appij: ⁊
magnam partem Flaminie breui recepit.
Urbinum quoq; quod tum oppugnabat ce-
pisset: ni Rubeus Anguillarius hetrurie co
mes in oppugnatione ipsa mortuus fuisset.
Duo tum castris preerant duces: quoꝝ alt̄
in Hetruriam missus est: ad eā oram tuen-
dam: que ad Soanam vergit. Alter vo (quē
Iuuenatij comitē vocabāt) obsidionē iussu
pontificis continuabat: subministrante clan
culum auxilio ⁊ ꝯmeatu oppidanis ipsis gui
done montefeltrano. Interim vo cum Mar
tinus curis agitatus addubitaret: a quo du
orum populorum: Pisanorum scilicet ⁊ Ge
nuensium contra Petrum aragonensem au
xiliū peteret: tanta repente inter hos de pos-
sessione Corsice contentio exorta est: vt ipsi
aliunde auxilium peterent. Legatum tamen
apostolicum pontifex adhortatus est: vt tam
diu populos in fide contineret: quoad Caro
lus cum supplemento copiarum superuenissꝫ.
Ingressus deinde Neapolim Carolus: ꝯfir
matisq; ciuium animis: in Aphricam profi
ciscens: febri correptus morit̄: quare ad lega
tum ipsum totum gubernande prouincie pō
dus recidit. Erat tum rumor ac prope ꝯstās
fama Philippum regis francie filium comi-
tem atrebatensem eius regni causa aduenta
re: qui tamen deterrere Petrum non potuit
quominus regnum vexaret: cum iam cōsta-
ret eum cum paruis copijs aduentare. Nam
pater Philippus in aragoniam cum magno
exercitu profecturus erat: ad occupandum
Petri regnum a Martino pontifice graui-
bus censuris prius interpositis: in predam
occupanti datum. Pontifex autem tot curis
circumuentus: vrbeuetanis etiam tumultu-
antibus (nam gibellini guelphos expulerāt)
Perusium proficiscitur: vbi non multopost
lenta febri diu vexatus: tandem moritur pō-
tificatus sui anno quarto: mense vno: sepeli-
turq; in cathedrali basilica. Ad cuius sepul
chrum multi valitudinarij delati: multi ceci
perducti: muti ⁊ claudi: pristinam valitudi-
nem sanctissimi pontificis meritis a deo re-
cepere.

195 # Honorius .iiij.

Onorius quartus: patria romanus: ex gente sabella: familia nobilissima: Jacobus antea vocat⁹ dyacon⁹ cardinalis: perusii pōtifex creatus: Romā venit anno dñi millesimoducētesimo octuagesimoqnto: fratre ei⁹ Pandulpho: senatoriam dignitatē tum gerente. Tante.n. seueritatis 7 iusticie Pandulphus ē habit⁹: vt quotiēs romani ciues purgare vrbē latronibꝫ: siccarijs: furibꝫ: parricidis vellēt (quorū tum ī solo romano magna copia ob seditiones ciuiū erat) nō aliū senatorē q̄ Pandulphū exposcerēt. Is etsi podagra 7 chiragra vexabat: ñ tñ animi magnitudine 7 ꝯstātia a beneualentibꝫ supabat. Eodem q̄ʒ morbo ita etiāʒ interdū Honorius laborabat: vt ei instrumētis quibusdam ad id apte fabrefactis sacrificare necesse eēt. Cōsilio tñ 7 prudentia tantū valuit: vt ñ multū corporis vires in eo desiderarēt: quippe cū solus plura ꝓpe videret: q̄ omēs simul q tuʒ ī vrbe aderant. Habitauit hic in auentino apud sanctā Sabinā: egregiasq̄ʒ edes (quarū vestigia adhuc cernūt) in mōte ipso edificans: eo ad incolēdum multos q̄ʒ romanos exciuit. Vñ breui mons ipse frequētibꝫ edificijs incoli ceptus est. Cuʒ aūt neminē ledere in pōtificatu suo ꝯstituisset: omibꝫ ꝓdesse quoad fieri poterat ꝓuccatus Petri aragonuʒ regis iniuria: q regnū Sicilie occupare conabat: Martini interdicta ꝯtra Petrū cōfirmauit. Rhodulphus aūt impator compande pecunie studiosus: cancellariū suū e gente flisca ī hetruriam misit: qui ꝑp̄los omēs liberos faceret: 7 eos potissimū q se pecunia redimerēt. Persoluere auteʒ ob eaʒ reʒ lucenses duodecim milia nummū auri. Florentini vō sex milia: qui statim liberi oīno facti: magistratū (quē priores artiū vocāt) addito vexillifero iusticie creauere. Nō displicuit hec venditio Honorio: lʒ indigna tāto principi viderēt: q̄ ea ratione ecclesiastica ditio futura securior videbat: cū nō amplius impatori liceret liberas ciuitates vexare. Dū vō rex francie vrbem gerundenseʒ obsideret: curaretq̄ʒ Petrus arago: quominus in castra hostiū ꝯmeatus a narbona ferrēt acri prelio commisso graue vulnus accipiēs: paulopost male curatus morit: atq̄ʒ ita Gerunda dedētibꝫ ex pacto ciuibꝫ in potestatē regis francie redacta est: qui nō diu supuixit. Ex febre.n. morit cōtracta in castris: dum Perpinianū obsidet.

Cui⁹ etiā classis nō multopost in portu narbonensi a Rogerio Loria capta 7 incēsa est. Duos habuit filios Petrus arago: Ferdinandū 7 Jacobū. Ferdinandū aūt natu maioreʒ aragonie: Jacobū vō sicilie regeʒ ex testamēto reliquit. Hac aūt rōne mortuis primis regibꝫ: bella ad secūdos translata sunt: qui hinc Pisanos: hinc Genuenses maritimis prelijs insignes trahere in ꝑtes suas conabant. Vex hi odio 7 armis inter se certātes: tanta rabie apud Lamellū insulaʒ pisano portui vicinaʒ ꝯcurrūt: vt ex pisanis qui triremes quadragintanouē amisere duodecim milia hoīm desiderata sint: partim cesa: partim capta: quā quideʒ calamitatē Honorius ita egre tulit: vt paulum abfuerit qꝑin genuenses obstinate nimiū pisanos insequētes interdicto ecclesiastico notaret. Ea calamitas adeo certe Pisanos attriuit: vt nunq̄ postea vires recupauerit. Edoardus vō anglie rex in Vasconiam tum se ꝯtulit: pacē cōpositurus int Carolū adolescēteʒ regis frācie filiū (queʒ diximus bello captū) 7 Ferdinādū aragonie regeʒ. Confecta iaʒ ex sentētia res erat: 7 de libertate Caroli agebat: cū interim legat⁹ apostolicus 7 comes atrebatēsis Auelini comite adiuuāte: cathinā vrbeʒ occupant: eoq̄ʒ ex hetruria collectas copias trāsmittūt. Hāc ob rē Edoardus re infecta in patriā redijt. Rogeri⁹ aūt loria gallicam classeʒ ex sicilia redeūteʒ occupās: Ferdinādi regis fortunā melioreʒ reddidit. Adijcere certe animū huic bello Honori⁹ ñ potuit: q̄ armis a Guidone feltrano ī flāminia vexarēt. Vex tandeʒ supato Guidone totā Flāminiā breui recipit. Non diu tñ post morit pōtificatus sui anno secūdo: die vno corp⁹q̄ʒ ei⁹ a sancta sabīa ad basilicā Petri magna funeris pōpa trāsfert: sepeliturq̄ʒ sepulchro marmoreo: qđ adhuc extat ī numeꝝ a Pio pōtifice trāslatū vt insignia familie indicāt eiusq̄ʒ epygrāma: 7 merito qdē: cū vir fuerit omi vita ꝓbatissim⁹: 7 christiane religionis amātissim⁹. Nā 7 ordinē carmelitaꝝ ñ satis in ꝯcilio ꝓbatū: mutatis clamydibꝫ nigris in albas: 7 ordinē heremitaꝝ apud parisios improbatū ꝯfirmauit. Solū aūt cardinaleʒ Johānē boccamatiū epm tusculanū suo pōtificatu creauit: viros dicēs 7 eosdeʒ bonos ac doctos: nō etiā rudes 7 reꝝ hūanaꝝ ignaros: in tantū collegiū cooptādos esse. Adeo aulicos amauit: vt quottānis estate psertim Tybur ꝓficiscerēt vitādi estus Vrbani cā: vnde multe egritudines oriūt. Mortuo aūt

Honorio decem mensib᷒ sedes tum vacat. Nam cū apud sanctā Sabinā conclaue haberet᷑: multi cardinales repentina egritudine sunt correpti: quoꝝ de numero moriť Jordanus vrsinus comes mediolanensis: Ugo anglicus: Geruasius andeanēsis decanus parisiensis: ⁊ Antherius vir insignis. Hac ob rē soluto cōclaui ī aliud tempus magis salubre rē ipsam reijciūt. Maxime vo cum terremotus ipsi q tum pmagni fuere: religione qndā iniecerit: qmin⁹ tū qdē id fieret.

Nicolaus. iiij.

Nicolaus qrtus: natōe picētinus: patria asculan⁹: Hieronym⁹ antea vocatus: ordinis minoꝝ frať ⁊ generalis: deinde presbiť cardinalis apud sanctā Sabinā: decimo mēse post mortē Honorij pōtifex creať: collocaťq; in sede Petri ipsius sancti cathedra. Reate deinde ꝓfect⁹ ob seditōes q̄ tum rome suborte erāt: qsdam cardinales creat: ex omi fere religione. Oēs enī pariť amabat: nec plus se debere affinib᷒ ⁊ cognatis q̄ cuiuis bono arbitrabať. Uirtutes ⁊ vicia faciebāt: vt in hūc magis q̄ ī illum inclinaret. Hoꝝ de numero q̄s cardinales creat fuere Neapolio: Petrus columna Ugo bolionius ordinis p̄dicatoꝝ doctor insignis: Matheus aquasparta fratꝝ minorū generalis: ep̄us portuensis. Romā deīde p⁹ annū rediens: sedatis aliqntulū ꝑturbatōnibus ciuiū: apud sanctā Mariā maiorē habitauit: quā basilicā ipse vna cū Jacobo columna restituit: vt in fornice maiori apparet. vnde saluatoris ipiusq; pōtificis: ac Jacobi cardinalis imago ex ope musiuo adhuc cerniť. Idē q̄z pōtifex anteriorē posterioremq; ꝑtem basilice lateranēsis restituit: ornauitq; ope vermiculato: queadmodū littere ipse indicāt. Interim vo reges Aragonie ⁊ Sicilie his federib᷒ adhortāte Nicolao pacē ineūt: vt rex Carolus e vinculis missus: sua impēsa Jacobū aragonē Sicilie regē ꝯstitueret: q̄ nisi triennio id effecisset: in carcerē se reditu꞉ pollicebať: datis ob eā rē obsidib᷒ duobus filijs: Carolo cui postea regi Ungarie creato Marcello ꝯgnomē tum fuit: ⁊ loysio q post bñ actā ī ordine beati Fracisci vitā ī sanctos relatus ē. Dū hec aūt in Europa gererenť: Soldan⁹ discordijs xp̄ianoꝝ fretus: Tripolim asie ciuitatē insignē qdē: interfecto christianoꝝ p̄sidio igni ferroq; euertit. Parem q̄z calamitatē Sydon ⁊ Barutum ꝑtulere nemine adiuuāte: Restabat Ptolomaida in annos duos inducias a Soldano ꝯsecuta: hāc vt tuereť Nicolaus pōtifer annixus milites ad vexillum christi vocat: ere suo conductos. Hi ad mille ⁊ qngēti fuere. Hos postea multi nullo dato noīe: nullis signis ⁊ auspicijs secuti: cum ptolomaidē ꝑuenissent: non minora christianis q̄ saracenis damna intulere. Soldanus aūt cum res suas repetijsset: nec reddite essent: nostris omib᷒ exitiū ꝯminatus est. Magna inť christianos de possessiōe ptolomaide ꝯcertatō tum orta erat: cum eā patriarcha ꝯstātinopolitanus: Templarij theutonici: rex Cypri: Sicilie rex Carolus vindicare anniterenť. Erat ⁊ pisanis ī aīo ptolomaidā repetere (vt ipi dicebant) suo iure: quos ꝑfecto bellum ī Hetruria ortum a tanta rei feditate auertit. Hi enim Ugolino comite cum duob᷒ filijs: totidemq; neptib᷒ ī carcerē ꝯiectis: inedia interempto: aīos gibellinoꝝ ī guelphos ita ꝯcitarunt: vt oībus pariť exitium minarenť. In aretinos primū arma ꝯuersa sunt: petentib᷒ id exulib᷒ gibellinis. Preerat tū aretio Gulielm⁹ petramala eiusdē ciuitatis ep̄s: cui feltran⁹ comes ⁊ florētini auxilio venerāt. verꝝ cū florētini ñ satis suis copijs fiderēt: eo etiam misere Carolū scd̄m cū aliqt cohortibus q ad pōtificē iturus: forte ea tū iter faciebat. In agro typhernate collata sunt castra castris: Typhernū ciuitatē castelli mutato nomine nūc vocāt. Cōmisso itaq; ꝑlio: magna statim de florētinis cedes fieri cepta ē. Uerū nō ita multo post mutata fortuna: cadentib᷒ tñ ī ꝑlio Gulielmo ep̄o: ⁊ Feltrano comite: ex gibellinis ad tria milia interfecta: ⁊ duo milia capta dicūť. Campaldinū locū vbi pugnatū ē acole dixere. Carolus aūt tāta victoria potit⁹ recta ad Nicolaū ꝑficisciť: ac vtriusq; Sicilie regnū feudatario iure obtinet. Hoc vbi Jacob᷒ arago ītellerit: oppugnare caietā stati aggrediť. Ne qd aūt deesset ad ꝑturbādā xp̄ianoꝝ qetē: inť Philippū francie ⁊ Eduardū anglie reges grauissimū bellū exortū ē: q res ⁊ xp̄ianos ī asia mirifice perturbauit: ⁊ hostib᷒ nr̄is delēdi ī asia xp̄ianū nomē audaciā ⁊ spē dedit. Soldanus. n. q tum egrotabat ad cētū ⁊ qnquaginta milia hoīm: filio duce ptolomaidā miserat. Interī vo duoꝝ mensium obsidione ꝑtracta: patre mortuo: filius statī sufficitur: qui certe acrioribus animis vrbē oppugnans: completis fossis: predaq; militib᷒ promissa: ad menia vsq; iam pugnando peruenerat: cū a christianis erumpentib᷒ magno suorū incōmodo ī

castra retrudit. Du3 hec i asia gererẽt: Nicolaus pontifex duos e latere legatos: Benedictũ caietanũ: ⁊ Gerardũ parmensez in franciam ꝓpere mittit: qui ꝯposita int̃ duos reges pace: eos ꝯtra saracenos ptolomaidã oppugnãtes animarẽt. Naz ⁊ pacẽ inter Jacobũ aragonẽsez ⁊ Carolũ captũ his ꝯditionibꝰ (quas sup̃ memoraui) iam ꝯposuerat: quo omibꝰ in hostez liberius ꝓficisci liceret ⁊ parare classez ceperat: de pace fere certus. Sed nec reges ipsi põtifici bñ monẽti obtẽperarũt: nec q̃ in presidio ptolomaide erant inter se dissidentes (queadmodũ poterant) vim hostiũ ꝓpulsarũt. Dilabentibꝰ.n. quottidie multis: solitum ad duodecim milia remansere: qui postea cũ patriarcha hierosolymitano ꝑ dromonez ad id seruatũ fugiẽtes primo secũda nauigatõne vsi: tandez sub ipsam cyprũ naufragio periere. Soldanꝰ aũt desertam cultoribꝰ vrbez ingressus: eaz ferro ac flãma statim euertit: anno cẽtesimo nonagesimosexto: posteaq̃ a Gothifredo capta fuerat. In tantis autẽ malis insula cyprus ⁊ armenia minor cilicia prius appellata in fide christianorũ tamen ꝑmansere. Instabat tum vel maxĩe Nicolaus veritus: ne hostes reliquũ asie occuparent: vt impator Rodulphus eo copias suas mitteret: quo non ita multopost mortuo: cũ Adulphus basso electus successor: imperij iura repeteret ab Alberto Rhodulphi filio in agro Spirensi ꝓlio interficit̃. Uir quidez insignis: ꝫ parum milite ⁊ pecunijs potens: oppressus.n. multitudine hostiũ potiusq̃ supatus dicit̃. Nicolaus aũt pontifex tedio animi (vt quidã putant) q̄ male sibi cedere oĩa videret: q̄cq̃ etiam plusq̃ pontificẽ decebat in ꝑtes declinauerat: Rome apud sanctã Mariam maiorẽ pontificatus sui anno quarto: mẽse vno: die octauo morit̃: eoq̃ loci sepelit̃: ad caput basilice apud Petri columne cardinalis sepulchruz: vt in pauimento cernit̃ emblemate ⁊ porphyreticis lapidibꝰ notato. Post eiꝰ vo mortez cardinales perusium ꝓfecti: quo eis liberius eligere pontificẽ liceret: rem ipsam discordijs intestinis biennio menseq̃ tercio in longuz dedurere. Interim aũt Michael paleologus imperator constantinopolitanꝰ moritur: quominus autem eius corpus ĩ loco sepelitur sacro: vetuere sacerdotes ⁊ monachi q̄ occidentali ecclesie in Lugdunensi concilio acquieuisset. Andronicus aũt Michaelis filius libenter tum quidez cum latinis sensisset: si quid auxilij a nostris habuisset. Uez cum sedes vacaret destitutus auxilio: Andronicus fide catholica tandez defecit. Hec autez incommoda Carolus secũdus rex neapolitanus prospiciens e narbonensi prouincia: perusium veniens: cardinales ipsos sepius ad concordiam ⁊ electionẽ pontificis adhortatus est. Nec id quidez facere destitisset vir insignis: nisi acriter reprehensus a Benedicto caietano patria Anagino: q̄ instando acerbe nimiuz ipsis cardinalibus vim afferre videret̃: quoꝝ suffragia libera esse deberent.

197 Celestinus .v

Celestinus quintus: Petrus moroneus antea vocatus ꝓfessione Anachorita: patria Eserniensis secũdo a Sulmone miliario cenobiuz incolens: instante Carolo rege ⁊ Latino cardinali pontifex creatur: adeo maiore omnium admiratione: quo ob sanctitatem vite a tanto fastigio rerum spõte remotior esse videbatur. Aquilam itaq̃ post creationez suã profectus: eo statim cardinales omẽs Perusio ad se vocat. Instabãt tamen illi ⁊ litteris ⁊ nuncijs: vt perusium ꝓficisceret̃ ciuitatẽ põtificali dignitati magis conuenientẽ. Uicit demũ Celestini sentẽtia: q̄ ita velle Carolũ regem intelligebat. Omnes igit̃ eo profecti Celestinum ipm: vt verum pontificem adorant. Eius autez coronationi interfuisse ducenta milia hoim ptolomeus scribit: ⁊ se etiam affuisse fatetur. Homines credo motos nouitate rei: ⁊ sanctitate viri: q̄ homo heremita ad tantũ dignitatis gradũ nõ nisi diuinitus ꝓuectus eẽ videret̃ post tamlongam eligentiũ ꝯtentionẽ. Inito itaq̃ pontificatu duodecim cardinales statim creat viros integerrimos: quoꝝ de numero duo heremite sunt habiti. Uez cũ Celestinꝰ a priore vita ob põtificatũ nequaq̃ declinaret: adeo benignus ⁊ facilis oĩbꝰ petẽtibꝰ erat: vt eadez diuersis ꝯcederet: vñ ⁊ ꝯtẽptus dignitatis ⁊ ĩminutio põtificatꝰ oriebat̃. Erat siquidẽ ob ꝑuatã vitaz: quã antea ĩ heremo duxerat rebus agẽdis paz idoneus. Hãc ob rez de abrogatõe eiꝰ mẽtio fieri cepta ẽ: maxie vo mortuo Latino cardinali viro optĩo: cuiꝰ auctẽ Celestinꝰ tãtũ põdus adhuc sustiebat. Uez instãtibꝰ acrit̃ cardĩalibꝰ q̃busdã: maxĩe vo bñdicto caietano viro ĩ iure ciuili ⁊ canoĩco ꝑitissimo: vafroq̃. q̃ primũ locũ apud pontificẽ tenebat: vt se põtificatu abdicaret: ne ecclesia dei ob impitiaz gubernãtis piclitaret̃

de omittendo pōtificatu cogitare cepit. Hac aūt eius leuitate ꝛ supstitōne motus Carolus boīez amicissimū neapolim pducit: ei⁹q3 aīm a tanta feditate rei amouere conat̄: clamante vbiq3 locoꝝ ꝑ'so se nolle aliū pōtificē ꝙ Celestinū: idq3 ab eodez pontifice precibꝫ ꝛ obsecratōnibꝫ ꝯtendente. Cui pontifex rñdit: nil aliud se esse factūꝝ ꝙ quod de⁹ vellet vtiq3 ipse e repu. christiana esse cēseret. Tuz vo cardinales abdicatōez hoīs querētes vehement̄ instant: vt id ꝙprimū agat ꝓposito reipu. christiane discrimie: quod sua ignoratione imminere oīm ceruicibꝫ ostendebant: affirmātes omīa mala tum accidētia die iudicij sibi imputatū iri. Motus bis v̄bis vir sanctus ꝛ simplex futurū se in eoꝝ potestate dixit: modo id iure fieri posset. Quare cōstitutio oīm ꝯsensu facta est: licere pontifici abdicare se magistratu. Quam quidez ꝯstitutionē Bonifaci⁹ octauus ei⁹ successor postea ꝯfirmauit: queādmodū libro. vj. decretaliuz apparet. Tum vo Celestinus ad priuatā vitam se redigens: alterius subrogandi pōtificis cardinalibꝫ ex instituto potestatē datur: pontificatus sui mēse sexto. Atq3 ita Benedictus caietanus plurimoꝝ ꝯsensu pontifex creatus: Celestinū ad heremū abeūtez ex itinere ad se retrabit: eūdēq3 prefecto arcis fumonis: que in hernicis est custodiendū tradit. Hac ratione motus (vt ipse dicebat) ne auctores seditionum aliquam calamitatem hoc duce ecclesie dei aliquando inferrent: l3 reuera hominis sanctitatem admiraretur. Vtcunq3 est constat hoīem ipsum magne ingratitudinis ꝛ calliditatis fuisse: quippe qui ambitōnis causa ꝛ virum sanctum deciperet dum cum magistratu se abdicare compulit: ꝛ captum vitam heremiticam appetentez in arce fumonis dolore animi ante temp⁹ mori coegerit anno vno: mense quinto post inituz pontificatū. Sunt autez qui scribant Celestinū post mortem adeo miraculis claruisse: vt plerūq3 in cōcilijs de eo in sanctos referendo habita mentio sit: fuisseq3 plerosq3 q cum pro sancto colerent ꝛ in Catalogo ꝯfessoruz recenserent. Eius aūt celebritas. xiiij. kalendas Julij: qua die morit̄ quotānis obseruat̄ ex institutōe Clemētis qnti auenioni facta.

198 # Bonifacius. viij.

Bonifacius octauus: natione hernicus: patria anagninus: Bñdictus caietanus ante vocatus: neapolim pōtifex creat̄ in vigilia natalis dñi millesimoducētesimonononagesimoqrto: vir q dez doctrina ꝛ experiētia reꝝ insignis. Diu. n. in curia v̄satus fuerat: ꝛ p oēs dignitatis gradus ad pōtificatū ñ sine tñ ambitōis crimie puenerat. Nā dū eēt sancti Martini i mōtibus p̄sbiter cardinalis: adeo dignitatē pōtificatus exoptauit: vt nil ambitōe ꝛ fraude ꝑtermiserit: qđ ad eā rez ꝯsequendā ptinē arbitraret̄. Tante ꝑterea arrogantie fuit: vt ꝛ oēs fere ꝯtēneret: ꝛ grās a Nicolao q̄rto ꝛ celestino qnto factas reuocauerit. Gibillinos ꝙ mirifice ꝑsecutus ē. Hinc orit̄ illa int̄ pontificē ꝛ colūnenses Gibellinos ꝯtētio: q etiā Anagnie ꝯtra pōtificez factōis sue ptes fouebant. Hos itaq3 marie vo cardinales duos: petꝝ ꝛ Jacobū eiusdez faīlie viros insignes calūniari cepit: ꝙ thesauros eccie i morte pōtificū diripuissēt: ꝙq3 libellos famosos ꝯtra se sparsissent. Scripserūt siqdez post illatā sibi iniuriā ad reges: ad principes: ad nationes de arrogātia Bonifacij de ambitione: ꝙ ꝯtra ius fasq3 pōtificatus sedez occupasset: reiecto fraudibꝫ Celestino: eodemq3 i carcerez ꝯiecto. Sūt. n. q scribāt Bonifaciū immisisse subornatores clanculū quosdaz: q noctu dimissa q̄i celitus voce in cubiculū celestini hoīs simplicis ei ꝑsuaderēt vt pontificatū dimittēt si salu⁹ fieri vellet aūt Citati cardiales cū nusq̄ apparuissent: Bonifacij ꝑtinaciaz veriti. Nepesuz. n. secesserāt vna cū tota colūnēsiū faīlia publico decreto scismatici habēt̄: Bñficijs: dignitatibꝫ: fundis paternis: castellis: oppidis priuāt̄: quā ꝑuationē Bonifacius postea i decreti formā retulit vt libro apparet quē sextū appellant. Sūptis deide armis boīfaci⁹: cōcitatisq3 mltis cruce sig̃tis eos oppmē conat⁹: p̄nesle ꝙ se cū sarra viro isigni eoꝝ patruo recepāt obsidiōe cingit. Dilapsos inde capto ac direpto: p̄nesle zagarolū ꝛ colūnā ꝯfugiētes ꝑseq̄t̄: vñ nō ita mltop⁹ abire ob mltitudinē hostiū nccē fuit a qbꝫ hec itē castella diripiūt̄: marie vo colūne p̄rnū solū. Cardiales at̄ ide ꝙ dilapsi reate petiuē. Sarra vo apud antiū mltū diuq3 i nemoribꝫ vixit seuiciā boīfacij verit⁹. B i piratāꝝ man⁹ icidēs remigio admot⁹ mltas calaītates ꝑpessus ē: ꝙꝙ sic qdē egore aio exiliū pati mall3 ꝙ seuiciā boīfacij expiri q Gibellīos oēs vno odio ꝑseqbat̄. Notū ē illud certe qđ ꝓcheto dixerit genuēsi archiepō ad pedes ei⁹ die cineꝝ ꝓdeūti. Nā cū dici a sacerdote tū soleat: memēto hō qꝛ cinis es ꝛ in cinerē reuerteris: dixit muta tis qbꝫdā v̄bis: memēto hō qꝛ gibelli⁹ es ꝛ cū gibellis i cinerē

In Fasciculo Temporum Venetijs impresso Ao 1480. de hoc dr, Intrauit ut Vulpes, regnauit ut Leo, mortuus ut Canis.

reuerteris: in eiusq; oculos cinerem cōiecit:
nō in caput vt mos est. eundemq; ob nomen
factōis archiepiscopatu priuauit: lꝫ postea
in integrum restituerit: cum intellexisset car
dinales columnenses (quemadmodum ipse
suspicabatur) Genuaꝫ nō petiisse. Pulsis hoc
modo columnensibus Bonifacius duplicē
celebritateꝫ: τ apostolis: τ euangelistis: τ q̄
tuor ecclesie doctorib9: gregorio: augustino:
hieronimo: ambrosio statuit. Ideꝫ etiā duꝫ
in vrbe veteri esset: beatum Ludouicū ex re
gia francorum stirpe ortum: vtpote ex Caro
lo secundo ordinis sancti Francisci ꝓfessum
(vt quideꝫ volunt) in sanctos rettulit. Ideꝫ
quoq; ecclesiam cathedralem sancte Cecilie
albiensis ciuitatis canonicis secularib9 pul
sis inde regularibus commisit: instante ber
nardo castaneto albiensi episcopo. Edidit p̄
terea sextū pontificij iuris codicem: suo ius-
su a tribus doctissimis viris compilatū: qui-
busdam decretis nouis a se additis. Vrbem
quoq; Eugubium: que Gibellinoꝝ auspi-
ciis ab ecclesia defecerat: breui recuperauit.
Alberto duci austrie imperij confirmatōeꝫ
bis terq; petenti negauit. Mortuo autē Ia
cobo aragonio cuꝫ Robertus Caroli filius
calabrye dux in siciliam traiecisset: Cathi-
namq; cepisset: tantum repente bellum exor
tum est: vt tota fere italia tumultuaret. Nā
τ siculi aragonēsibus fauentes: comparata
classe Philippum Roberti fratrem bello su
perant: τ captum in carcerem conijciūt: q̄re
Robertus relicta cathina re infecta in itali
am reuertitur. Federicus autem Arago ex
hispania cum exercitu in siciliam delatus: n̄
solum siciliam totam: verūetiam calabryaꝫ
recuperauit. In hetruria vō adeo contra pi-
sanos genuenses exarserant: vt τ liburnum
ceperint incendioq; euerterint: τ naues one
rarias in fluminis ostio demerserint: ne pi-
sanis nauigare liceret. Fiebant hec in italia
cum magno prouincie detrimento: pontifice
nullibi ad pacem conficiendam auctoritatē
suam interponente. Et ne existimares tum
deum cum hominibus pacem habuisse: tan-
tus repente terremotus exortus est: quātus
nunq̄ antea: quo quideꝫ multis diebus per
interualla durante: plurima edificia passim
corruere. Reate pontifex tum erat cum tota
curia: qui certe veritus ne ruina edificioruꝫ
opprimeretur: casulam quandam ex tabula-
tis subtilibus: in medio claustro fratrū pre
dicatoꝝ prato admodum lato edificari ius-
sit: eoq; in loco aliquādiu resedit: lꝫ horrida
seuiret hyems. In celebritate nanq; sancti
Andree hec perturbatio exorta est. Apparuit
tum quoq; cometes magne alicuius future
calamitatis indicium. Ceterū Bonifaci9 post
tantos τ tamdiuturnos terremotus ad se re
diens: cardinales aliquot creauit: quoꝝ in de
numero fuere archiepiscopus tolletanus:
Ricardus senensis: Nicolaus taruisin9 or-
dinis predicatoruꝫ magister: Iohānes mur
ro ordinis minorum generalis: Petrus hi-
spanus. Iubileum quoq; idem retulit an-
no millesimo trecentesimo: quo plenam deli
ctorum omnium remissionem his prestabat
qui limina apostoloruꝫ visitassent: ad exem
plum testamenti veteris: lꝫ primo quidem
apud iudeos huius longe alia ratio habita
sit. Iubileum nanq; quinquagesimo quoq;
anno repetebant: quo debitores a creditori-
bus laxabantur (vt ait Iosephus) τ serui li
bertateꝫ vindicabant: vnde libertatis nomē
pre se fert tam animi q̄ corporis. Nam libe-
ri vere hi dici possunt: quibus peccata remit
tuntur. Idem etiam centesimo quoq; anno
obseruari mandauit. Ob hanc rem eo anno
tanta vndiq; hominum multitudo Romam
venit: vt vix incedere per vrbem: amplam q̄-
dem τ vastam liceret. Venerat τ romaꝫ Ca
rolus valesij comes: Philippi francoruꝫ re-
gis frater: qui filiam Balduini vltimi con-
stantinopolitani imꝑatoris in vxorem duxe
rat: a Bonifacioq; impetrauerat: vt socero
suo liceret imperium ipsum repetere: a quo
depulsus fuerat. Fecerat id quideꝫ libenter
Bonifacius ꝙ ei in animo erat horum prin
cipum auxilio exercitum in asiam transmit
tere: qui hierosolymā recuperaret. Interim
vō dum res ipse componerent: τ Carolum
ipsum patrimonio sancti Petri cum omī po
testate prefecit: τ legatum in hetruriam mi-
sit: qui nouas seditiones compesceret. Naꝫ a
gibellinis τ guelphis ad albos τ nigros trā
sierant. Verum cum legatus nil proficeret:
ꝓpositis etiam interdictis: Carolus Vale-
sius eo pontificis mandato profectus: conti
nere florentinos non potuit: quominus al-
bos non sine magna cede ab vrbe sua pelle-
rent. Albi enim gibellini tum appellati sunt
Sed pontifex hierosolemytanaꝫ expeditiō-
nem iampridē meditatus: apameensem epi
scopum ad Philippum regem francoꝝ mit-
tit: qui hominem ad eam rem cohortaretur:
Is itaq; eo profectus: cuꝫ nil precib9 impe
traret: minas quideꝫ addidit. Hāc itaq; ob
rem iratus Philippus: hominem subito in

carcerem conijcit. Quod vbi Bonifaciꝰ resciuit: eo statim misit narbonensem archidyaconum: virū certe insignē: q pontificis noīe philippo mādaret: vt missū facēt epm apameensē. Id si nō īpetraret: diceret audietibꝰ omībꝰ regnū Frācie ad eccl'iam deuolui: ob cōtumaciā Philippi: et violatum ius gētiū Adderetqꝫ anathema: et oēs frācos a iuramēto regio absolueret. Fecit oīa q̄ diligētissime archidyaconꝰ: ac regē cōpulit epm apameensē dimittere. Rex aūt aliqua ex pte iniurias sibi a pontifice illatas vlturus: edictū ꝯposuit: ne quisq̄ e regno suo Romā pficisceret: aut eo pecunias mitteret. Secūdo vō post iubileū anno: Carolus Valesius ad Carolum secūdū cōsobrinū suū se cōtulit: cuiꝰ aduentu motus Federicus Arago: pacem his cōditōibꝰ petijt et impetrauit: vt redditis q̄ in ytalia ceperat: ei Siciliam quoad viueret: retinere liceret Verū abeunte ex Hetruria Carolo Valesio: albi Florentia pulsi: ex Liuij populariter cōmigrarūt: quoꝝ de numero habitꝰ ē Dantes Aldegeriꝰ vir doctissimus: ⁊ sua vernacula lingua poeta insignis: q postea redire in patriā psepe conatus est: sed frustra adiuuātibus etiā bononiensibꝰ: ⁊ Canegrandi veronēsium dn̄o: quo cum postea familiarites aliquādiu vixit. Sunt qui scribant Bonifacium hoc tempore Hermanij cuiusdam corpus apud ferrarienses iam viginti annis p sancto cultum exhumari mādasse ac comburi: habita de eius heresi q̄ diligētissima inquisitōne. Hunc ego e fratricellis fuisse crediderim: quoꝝ secta tum maxime inualescebat. Interim vō Philippus rex Francie. Bonifacij arrogantiā iniquo animo ferēs: habito apud Parisios ecclesiasticorum et nobiliū magno cōuentu: commemoratisqꝫ iīurijs a Bonifacio acceptis eiusqꝫ ambitōne et malis artibus ad occupandū pontificatū: quem iniuste teneret ad sedem apostolicā tum (vt ipe dicebat) vacātem: futurūqꝫ cōciliū appellauit. Qua qdē re percitus Bonifaciꝰ habito generali cōcilio: eiusqꝫ regnū Alberto imperatori subijcit: quē in initio pontificatus sui repulerat Tum vō philippus supbiam homīs domiturus. Sarram colūnensem ī portu Massilie cognitū: a piratis redemptū: cū Nogaretio gallo equite fidissimo Romam mittit hac rōne (vt ipe palam dicebat) vt appellationem suā publicaret. Verū ei longe alia mēs fuit. Nā Sarra seruili habitu Latiū ingressus: collectis vndiqꝫ amicis. Nogaretium cū ducētis equitibꝰ gallis mercede conductis: e militia Caroli Valesij Ferentinum pmittit: qui inde ei si opus esset auxilium ferret. Ipe vō Anagniam clam noctu ingressus adiuuātibꝰ gibellinis. q̄s Bonifacius diu multūqꝫ vexauerat: pontificē nil tale metuentē in domo paterna capit refractis valuis: captūqꝫ Romā pducit: vbi quinto et trigesimo die post dolore animi ꝯfectꝰ perijt: pontificatꝰ sui anno octauo: mense nono: die decimoseptimo: sepeliturqꝫ in basilica Petri: sepulcro a se antea extructo: qd quidem adhuc extat in sacello a se condito opere vermiculato. Idem quoqꝫ suggestum condidit cū porticu apud basilicā lateranensem: quo execrationes in cena domini fiunt: quoqꝫ in loco et Philippum regem Francie: et colūnēses anathemate notauit Moritur autem hoc modo Bonifaciꝰ: qui imperatoribꝰ: regibꝰ: principibꝰ: nationibꝰ populis: terrorem potiusq̄ religionē inijcere conabatur: quiqꝫ dare regna et auferre: pellere homīes ac reducere p arbitrio animi conabatur. Aurū vndiqꝫ conquisitū plꝰ q̄ dici potest sitiens. Discant itaqꝫ huiꝰ exemplo principes oēs tam religiosi q̄ seculares preesse clero et populis: nō superbe ⁊ cōtumeliose: vt hic de quo loquimur: s; sancte et modeste: vt christus rex noster: eiusqꝫ discipuli: ac veri imitatores: ⁊ malint a populis amari q̄ timeri: vnde tyrannoꝝ pnities oriri merito solet. Sunt qui scribant hūc quoqꝫ discordias inter ytalos aluisse: maxime vō inter genuenses et venetos: populos quidem nauali prelio satis potentes.

Benedictus .xj.

Benedictus .xj. natōne ytalꝰ: patria taruisinus. Nicolaus ātea vocatus: cardinalis hostiensis. Rome kalendis nouembris pontifex creatur. Hic eīm abineunte adolescentia ordinē predicatorum ingressus: tantū vtute et doctrina apud fratres suos valuit: vt eum per omnes magistratus ad generalis dignitatē prouexerint. Unde ⁊ pontifex creatꝰ magnum breui tempore virtutis sue documentum prestitit. Ita eīm vixit: vt post mortē inter beatos merito cēseat. Inito at pōtificatu Nogaretiū ⁊ Sarrā: oīsqꝫ anagninos cū his ī capiēdo Bonifacio sentiētes: et citatos antea ad iudiciū: nec apparētes grauiori anathemate notat. Cognita quo regis Philippi causa: hoiem Bonifacij censuris

iretitū absoluit. In gratiā preterea recepit Johannē et iacobum cardinales colūnenses qs ingēti odio Bonifaci⁹ factiōis guelphe studiosus pl⁹ q̄ pontificē decebat psecutus fuerat. His qꝫ bona restituit: a galero tam rubeo q̄ a boī factō priuati fuerāt: ad breue tempus abstinere sunt iussi. Cōpositis aūt hoc modo in vrbe rebus: creatisqꝫ cardinalibus quibusdam: quorum de numero Nicolaus pratensis ordinis p̄dicatorū est habitus animum statim ad cōponendā Italie pacem adijcit. Uerum qa in Hetruria magis q̄ alibi seditōibꝫ laborabat: eo Nicolaum ipm episcopum hostiensem cuꝫ sūma potestate mittit: qui et nouos magistratus Florentie constituit: in illisqꝫ edibus collocauit: quas nuper ad recipiēdos edificauerant: dominorum palatium nunc vocatur. Cum vō Nicolaus plura his sibi licere arbitratus: de reducēdis exulibꝫ mentōneꝫ facit: quod vbi ex animi sententia non impetrauit: proposito anathemate: Pratum se contulit. Mortuo deinde nō ita multo p⁹ Bn̄dicto pontifice: tumultuātibus in Hetria omnibꝫ: exules omnium ciuitatum in agrum bononiensem cōuenientes: primo ingredi Florentiā instituūt: atqꝫ ita clam noctu apud portā: que Bononiam ducit. menia nondum perfecta superingressi vsqꝫ ad templum diue reꝑate pauloante inchoatū peruenerunt. Uerum dum predam cupide nimium querunt: et amicos consulunt: qd maxime agenduꝫ censeant hostibus suis sumendi animos: et capiendi arma tempus dant: a quibus non sine multorum cede ꝓpere expellunt. Conducto deinde Roberto Calabrye duce: nonsolū sua tueri: verū etiam aliena oppugnare ausi: Pistorium obsidione cīgūt: adeo egregie ab his: qui p̄sidio erant defensum: vt eruptione facta: Robertum cum exercitu Prato vsqꝫ repulerint. Bn̄dicti auteꝫ viri optimi ac sc̄tissimi mēs fuerat pacata Italia: tartaros Syriam ⁊ Palestinam ingressos iuuare a qbꝫ lr̄is et nūcijs ad tantā rem ꝯficiendā ꝯtinuo iuitabat. Mortu⁹ itaqꝫ Perusij (eo em̄ ꝓfectus cū curia fuerat) pontificat⁹ sui mēse octauo die decimoseptimo: rem destinatā omittit. Sepelitur aūt magna pompa: vt par fuit. in ecclesia fratrum p̄dicatorꝫ: nonis Junij millesimotricētesimotercō. Fuisse aūt Benedictū virum optimū ac sanctissimū declarant miracula a se post mortem edita: sanatis egrotis: pulsisqꝫ demonibꝫ e cordibꝫ obsessorꝫ. Uacauit tum sedes a nonis iunij vsqꝫ ad nonas Julij insequentis anni: licet cardinales in ꝯclaue ob eam rem ꝯstituti a perusino populo impulsi ꝑsepe sint: minis interdum additis: vt pontificē deligerent.

200 Clemēs. v.

Clemēs qntus natōne vasco: burdagalēsis epūs Bertrādus Gotho antea vocat⁹: Perusij a collegio cardinaliū absens: p⁹ longā ꝯtentōeꝫ pontifex tandē creat. Is aūt electōni ꝯsentiens: ex Burdagala Lugdunuꝫ ꝓfectus: eo cardinales oīs ad se vocat: q sine mora pontifici obtemperarunt: atqꝫ ita curia romana in Gallias trāslata est: millesimotricentesimoqnto: vbi etiā ad septuagītaquatuor ānos remāsit cū magno xp̄ianorꝫ incōmodo: potissimū vō vrbis Rome: cuius tēpla magna ex parte ob solitudinem et situꝫ corruere: absentibus his: ad quos quidem ea restituere pertinebat. Coronationi autē pōtificis interfuere: ⁊ Philippus rex Francie: eiusqꝫ frater Carol⁹ nuper ex Italia reuersus: Johānes britanie dux: q ruina muri oppressus moritur cuꝫ plerisqꝫ alijs: dum pompa coronatōis. vt fit: per vrbē ducitur Philippus quoqꝫ rex ea ruina aliq̄ ex ꝑte debilitatus ē. Pontifex auteꝫ in tanta trepidatione ex eq̄ deturbat⁹ solum carbunculum ex tiara amisit: precij aureorꝫ sex milium: vt quidā scribūt. Peracto deinde solēni: sedatisqꝫ rebꝫ omnibꝫ Clemens multos cardinales gallicos tū creat: ex ytalia nullū: lꝫ iohāni ⁊ iacobo colūnensibꝫ dignitatem cardinalat⁹ integraꝫ restituerit. Tres preterea cardinales cū senatoria ꝑtate Romam misit: quorū auspicijs vrbs ipsa atqꝫ Italia gubernaret. At vō cum cerneret genuenses et pisanos inter se grauissimo bello implicitos: interimqꝫ Sardiniam a saracenis occupatam esse: Insulā hac ꝯditōe Federico Sicilie regi concessit: vt primo q̄qꝫ tempore eam pulsis inde hostibus recuperaret. Ueneti autem cum Carolo secūdo contra imperatorem constantinopolitanuꝫ fedus ineuntes: eo Rassianum regem perpulere: millesimotercētesimoseptimo: vt orthodoxe fidi rōeꝫ a Romano pōtifice peti erit. Uerū cū postea veneti ac Carol⁹ refrixissent. Rassiani ipsi malo exemplo sn̄iam mutant. Interim vō apd̄ nouarīēses noua heresis a Dulcino ⁊ Margarita inuenta ē qua mares et femine simul habitantes in

omnem libidinē ꝑlabebant. Fraticelli hi sunt appellati: q̄s opprimere Clemēs conatus: eo statim milites quosdā cū apostolico legato misit: qui eos ī alpibꝫ positos ptim inedia et frigore ptim armis oppressit. Dulcinus aūt et Margarita viui capti mēbratim lacerant: eorūq̄ ossa cōbusta dissipant. Rescitū ē eodē fere tempe est: templarios olim christi milites a nr̄is ad saracenos defecisse. Hāc ob rem interfecti illi sunt: q cō phēdi putuere: eorūq̄ bona ptim Rhodijs militibꝫ: q insulā pauloante occupauerāt: ptim vō nouis religioībꝫ sunt attributa. Judeos ē Philipꝰ rex Frācie cū singlis vestimētis e ꝓuīcia sua deiecit: direptis eoꝝ bonis ob maleficia quedā ⁊ auariciā. Verū cū nō ita multopost Albertū imperatorē Johānes ex fratre nepos interfecisset: omēs fere ciuitates cisalpine Gallie domi nos sibi cos delegere: q̄s antea capitaneos habuerāt. Capitaneos eīm pfectos vrbiū vocāt: vt Verona scaligeros. Mantua passerinos. Patauium carrariēses. Estenses aūt iam pridē dn̄atu. Ferrarie potiebant: sed tūc potissimū Mutinā in ptatem suam redegere. Nec indignatꝰ est Carolꝰ secundus neapolitanus rex Beatricē filiā Azoni marchioni estensi ī vxorē tū collocare. Verum Friscus eius filiꝰ nouercā sibi superinductam cernēs: patrē in carcerē coiectum necat. Ferrariaq̄ potit: impetrato a venetis auxilio ad expugnādū Thedaldū castellū (ita accole vocant) ponti impositū Tum vō cardinalis cognomēto Pelagura: Bononiā a Clemēte missus venetis sb anathematis pena imperāt. vt a re ferrari ensi abstineant. Optabant quidem ferrarienses ipi ditioni ecclesiastice subesse. Hāc ob rem veneti maturandū rati: castellū die noctu oppugnatū tandē capiūt: quo facto Friscus ipe vindicte cupidus: dimidiam Ferrarie partem incēdit: potissimū vō eoꝝ domos: qui rebꝫ nouis studere videbāt. At ciues tantam iniuriā nō diutius laturi: sūptis armis Frisco domi natu eiecto: vnetis sese dedunt: cum cernerent se ab his egregie defendi posse: quare Pelagura indignatus: crucesignatos in venetos et ferrariēses vnde quaq̄ ꝑpere ad se vocat. Clemens vō cognita venetoꝝ cōtumacia et regnādi cupiditate: eis anathemate notatis sacra int dicit ꝑ seruisq̄ direptis eoꝝ bonis vbicunq̄ locoꝝ reperirēt haberi iussit. Quam ob rem gens ipa mercature admodū dedita: ⁊ in Anglia et in gallia maxima incommoda ꝑpessa ē. Alios pterea cardinales in hetruriā bellis tumultuātē pontifex misit: q Roberto Calabrie duci Florentinis ac Lucensibꝫ reliquisq̄ ꝓuincie populis mādarent: vt oppugnare Pistorium desisterent. Paruere tum omēs pter Florētinos ⁊ Lucenses: quare his ē a sacris interdictū est. Verū abeunte Roberto Auenionē salutādi pontificis causa. Pistorienses diutino bello fatigati deditionē tādē fecere. Capte vrbis Florentini et Lucenses menia euertunt: fossas complent: agrū sibi diuidunt: a sanguine tamē ciuiū temperatū ē. Solū vrbis vtriq̄ populo ꝯmune remanet. Quod quidē florētini nō ita multopost cōtra federa inter se ⁊ Lucēses inita occuparūt: ducto circūquaq̄ muro: clīmatisq̄ fossis. Idē preterea vt omia circūquaq̄ tutiora haberent. Acianū gentis Vbaldine castellū in agro Mugellano positum emptū pecunia dirruunt: in planoq̄ haud longe Scarpariam: vt paucis ante annis ī valle arni Castelfrancū et scm̄ Johānē cōdūt. Missus tū qdē ī hetruriā Neapolio cardīalis vrsinꝰ: q res ipas cōponeret: sp̄retꝰ a florētinis et Lucēsibꝫ eo ire ꝓrupit: vt anathema ⁊ īterdictū pblice ꝯtinuaret. Hāc ob rem Florētini clerū ipm grauissimis exactōibꝫ diu multūq̄ vexarūt. Vsi ptercea hac seuitia sūt nam Cursiū Donatū ciuē egregiū ⁊ de re pu. bñemeritū interfecere: qr Hgurionis Fagiolani filiā in vxorē duxerat: adeo nobilitatē odio habebat. Verū cū postea Pelagurā legatū in recupanda Ferraria castelloq̄ thedaldo a venetis occupato iuuissent a pontifice in gratiā recipiūt milesimoter cētesimonono. Eodē vō anno Carolo secūdo rege neapolitano mortuo filiꝰ Robertꝰ in regnum a pontifice missus: Bononiam ad Palagurā proficiscit: que statim ecclesie nomine tumultuanti Ferrarie prefecit. His aūt neapolim iturus Degum Catelanum virū insignē cū cohorte equitū in presidio reliquit. Qui vbi cōtinere Ferrarienses verbis et minis in officio nō possꝫ: equites ex arce in ciues dimisit: quoꝝ de nūero multos certe trucidauit. Ad octo nāq̄ ⁊ viginti ex optimatibꝫ Estensiū dominatū appetentes necauit. Eodē vō tempore Heinricus Lucēburgēsis a Germaīs impator electus: hac qdē lege a pōtifice ꝯfirmat: vt inter bienniū coronā Rome habiturꝰ. ytaliam ingrediat. Hoc aūt aīo id egerat pōtifex: vt impatoris aduentu motus ytalici comprimerentur. Imperator itaq̄ omia se

facturū pollicitus: oratores statim in Italiã ad populos ꝛ pñcipes mittit: maxime vo ad florētinos: q tum aretinos vexabant petitq; vt sibi ꝛ exercitui suo hospitiū in vrbe parent: ac vexare aretinos desinant. Respondere tū florentini tantū quidem princi pem impudenter agere: q barbaros in Italiam ducere conat: quã ipse imperij causa a barbaris tueri debēt. Aretinis pterea imꝑatorē ipm nō bñ ꝯsulere: quos sciret guelphos quidē ciues suos expulisse: exules ei ab imꝑatore iustitui ꝯsueuisse ꝛ extorres retineri. Ferunt tū Dantē florentinos cecos appellasse: ꝙ imperatori tā insulse rñdissent quo certe nil poterat esse magis a repub. sua alienū: maxime aūt tanto pñcipe cum tāto exercitu hostili aīo aduentante. Hos siquidē eis dabant Roberti regis promissa: q in regnū ꝓficiscens factōnis guelphe defensorē acerrimū vbiq; se futurum pollicit⁹ erat. Imꝑator autē ad taurinos alpes trāsgressus ī plana descendēs: oīes fere ciuitatū pñcipes honoris cā obuios habuit. Due tū ꝑerāt mediolani factōes: q̄rū altera turrianorꝫ: altera vicecomitū habebatur Guelphis ꝑerat Guido Turrian⁹ ipl̄i capitane⁹: vt gētis vocabulo vtar: gibellinis vo Mafe⁹ vicecomes. Verit⁹ aūt Guidone vicecomes henrici grãm ob factōem pōccuparet: ꝯtracto exercitu in agro mediolanensi castra ponit visur⁹ (vt ipe dicebat) q nā vrbem se inuito ingrederent. Tum vo Mafeus nūcijs imꝑatorem ipm prope Mediolanū vocata ad vrbē (vt ipe dicebat) ipīj romani domiciliū. Henric⁹ itaq; copias vrbi admouēs: magnos tum quidē tumultus in gresso iam Guidone ꝯcitauit: q̄s statim rebus hoc modo ꝯpositis repressit: vt Guido Vercellis potiret: Mafeus vo equitum suorū dux ꝛ ꝑfectus haberet. Potitus Mediolano imperator oēs fere ciuitates stati ī deditionem accepit: ꝑter alexandrinos. Coronā itaq; ferreā mediolani accipiēs: quã modo etiā ꝯ more cape debuerat tāta ciues impēsa vexauit: vt ḡuata onē plebs q̄ libertatē spabat arma susceperit. Tū vo germaī cū ab vtraq; factiōe suos cedi videret ex suburbijs vrbē ingressi factionum capita ad se vocāt. Galeatius autē Mafei vicecomitis fili⁹: relicto domi genitore: cū magna clientū manu ad imꝑatorē ꝓficiscit: oñditq; turrianos tyrānidē vrbis affectātes tātum tumult⁹ ꝯcitasse. Hāc ob rē germani cū gibellina factōe ī vnū ꝯueniētes: turrianos non nihil apd plateā scte marie noue resistentes ab vrbe pellūt: q Guidone suadēte Vercellas popularit petūt. Ex hac aūt factōe ad triginta infecti referunt: q̄rū de nūero q̄tuor turriani fuere. Mouēs deinde in cremonēses ꝛ cremonēses henric⁹: q gibellinos eiecerāt guelphos ad suppliciū vocat: ꝯ libera cremonēsiū deditio henricū mitiorē reddidit. In cremēses aliq̄ntulū seuitū ē: ꝛ eorū menia fundit⁹ euersa sunt. Parmēses autē timore ꝑculsi: q Giberto Corrigia suadēte rubeos in vrbē acceperāt: pulsis guelphis imꝑatoris vicariū recipiunt. Tutati sunt aliquādiu se brixiani: vex cū acriter ab hērico oppugnarent noctu ad mōtana ꝯfugiētes: vacuā cultoribꝫ vrbem reliq̄re. Ingressi itaq; germani vrbis menia confestim demoliūtur. His aūt vicinorū calamitatibus perterriti mantuani: veronenses: vicentini patauini: taruisini: veneti: mādata imꝑatoris statim fecere. Placentini ꝙ pulso Alberto scoto guelphorꝫ duce: imꝑatoris ꝑfectū suscipiunt. Compositis itaq; hoc modo Cisalpine Gallie rebꝫ imꝑator: Amadeo Sabaudie comite pisanorꝫ genuensiū q; oratoribꝫ subseq̄ntibꝫ ꝑ placentinos iter faciens Genuā ꝓficiscit. Quo etiam non ita multopost applicuere et legati Roberti Neapolitani ꝛ Federici siculi regis: illi simulatam: isti verā amicitiā pre se ferentes. Nam Robertus rex Marescallū suū cum duobus milibus equitum in hetruriā miserat: q florentinis ꝛ lucensibus: si opus videretur contra imperatorem auxilio essent Verū henric⁹ Pisas classe delat⁹ premissis terrestribꝫ copijs maximis incōmodis lucēses afficit. Libuit hacten⁹ cōmemorare hec incōmoda ytalis illata: quorū oīs culpa a q̄busdam in Clementem transfertur: qui Henricum impulerit cū exercitu Italiā ingredi. Sūt tamē qui scribant id ex vtilitate ꝓuintie a Clemente factū ob intestina mala: que quottidie cū magna hominū cede in vnaquaq; ciuitate: īmo in quouis paruo etiā castello committebantur. Cedebantur ciues: necabantur senes: allidebant infantes: nec vllus crudelitatis mod⁹ inerat. vñ Clemēti placuit: qd scriptū apud Homerꝫ est: vnus sit pñceps ad quem oīa referantur. Henricus autem Romam versus iter arripiens cū q̄ngentis equitibꝫ Lodouicū Sabaudiēsem Amedei filiū pmittit: qui certe apud Stephanū Colūnam non longe a lata ranēsi palatio diuertēs: magnum Vrsine factōni timorē iniecit. Hēric⁹ tamē Viterbiū pmo inde Romam veniēs: effu-

so obuiam honorato quoq; cū vrbana mul
titudine pbenigne suscipit. Coronatus de-
inde a tribus cardinalibus romanos oēs
in verba sua (vt mos est) iurare compulit.
Edito ingenti cōuiuio cui oēs ciuitatis
pceres (exceptis dūtaxat vrsinis) interfue
re. Nec tñ in tanta celebritate quicq̃ tumul
tus ob concitatas hoim mentes oriret̄ mi-
lites suos in theatris thermis locisq; mu-
nitis p statione collocauit: quib9 presidijs
adeo cōfisus: vt ausus sit etiā tributū insue
tū a populo exigere. Qua ex re oēs vtrius
q; factionis ciues ad vrsinos confugiūt: q
edes suas prope Tyberī et Hadriani pon
tem sitas validis presidijs cōmunierāt. Tū
vo iperator ira pcitus sagittarios nauales
a pisanis missos ī vrbē cōtra romanos vo-
cat: q̄s certe nil tl'e metuētes Johānes Ro
berti regis frater: q suas nauales copias
sub Auentino collocauerat: facile in fugaz
vertit. et intromisso equitatu haud longe ī
statiuis collocato: populo romano adiuuā
te impatorē ipm Tybur abire coegit. Dis-
cessit et Johannes Roberti frater cardiā-
liū iussu: vrbemq; pacatā reliquit. Heinri-
cus aūt Perusio iter faciēs: cū Aretiū puē-
nisset Robertū regem maiestatis reū facit
citatūq; nec apparentē regno priuauit: im-
probante eā rem Clemente: q ī loco nequa-
q̃ idoneo tantā rem nec ad se ptinentē pere-
gisset. Pontificis eī ppriū esse dicebat re-
gnū Sicilie cis et vltra Farū dare ⁊ adime
re: mouens Aretio impator in florentinos
et lucenses cū Roberto sentientes copias
ducit. Verū cū vrbem oppugnare nō posset
occupato Bonitio eodemq; munito senen-
sibus bellū indicit: q auare nimiū ac mali-
gne cōmeatus ei subministrabāt. At vo cum
egrotare cepisset: ad Macereti balnea se cō
tulit: vñ mlto imbecillior q̃ antea ad Bō-
cōuentū rediit. vbi post aliqt dies morit̄ nō
sine suspitōe dati a florentinis veneni: sub-
ornato pollicitatōib9 et premijs monacho
quodā: qui ei eukaristiā veneno illatā dede
rat: vt nōnulli scribūt. Pisani aūt mortuo
impatore florentinoꝝ potentiā veriti Vgu
cionem Fagiolanū ducē sibi ac tyrānū deli
gūt: qui paulopost ab egtatu cuz Heinrico
militare solito adiutus: lucēses agris mul-
ctatos ī pote statē suā redegit. Clemēs vo
ad cetera mala que ytalia patiebatur: au-
dito incendio basilice Constantiniane vrbe
mēter indoluit: pecuniasq; clero ac populo
romano misit ad templū restituēdū: licz eo
anno tanta caritate et penuria rerū labora
tū ī regno sit: vt vix ad cibū et potum satis
pecuniaꝝ haberet. Que quidē mala et fre
quentes eclypses solis cometeq; portende-
bant: et ipa pestis qua fere vbiq; tum labo
ratum est. Clemens autē cum animum ad
cōponendum ecclesie statum adiecisset: sa-
cris ordinib9 ter habitis et plerosq; cardia
les viros optimos creauit: et tribus conci-
lijs diuersis in locis varijsq; temporib9 ha
bitis. multa prudenter et mature egit. Nā
et Dulcini sectaz ecclesiasticos impugnan-
tem: vt dixi: perdomuit: et templarios su-
stulit in maximos errores plapsos: christū
scilicet abnegantes eorumq; bona hieroso-
limitanis militib9 addixit: et regi Francie
ad Pictauium quedam inhonesta petenti
quo minus id impetraret restitit: nam et
damnari Bonifacium et absolui Nogare-
tium ac Sarram petebat. Primum certe
nunq̃ obtinuit: secundum postremo impe-
trauit: pollicente Nogaretio se iturū peni-
nitentie gratia contra saracenos: quam ex
peditōem Clemēs ipe maxime quidē opta-
bat: vt ex eius concilijs apparet. Preterea
vo et Celestinū quintū approbatis ei9 mira
culis in sanctos retulit sub nomine Petri
confessoris: ⁊ librum Clementinaꝝ a se cō-
positum in vienennēsi cōcilio edidit. Dein
ceps vo varijs egritudib9 afflictatus: nunc
eīn dysenteria: nunc stomachi ac laterū do-
lore cruciabatur. octauo Pontificatus sui
anno: mense decimo: die quintodecimo mo
ritur. Vacat tum sedes annis duob9: men
sibus trib9. diebus. xvij. dum non satis int̄
cardinales constet: quez potissimū deligāt
Nec minor quidē discordia inter electores
imperij tū fuit mortuo Heinrico: cū alij Lo
douicū bauarie. alij Federicum austrie du
ces pponerent. quib9 inter se plio cōcurren
tib9. superato Federico tanta supbia Lo-
douic9 elatus ē: vt absq; auctoritate roma-
ne sedis et imperatorē se appellauerit. ⁊ ita
vicecomitib9 ī Cisalpina fauerit: vt Medi
olano potiti sint: quo ei facilius Romam
proficisci liceret ad coronam aureā: vt mos
est: accipiendā. Tum vo hetrusci oēs ac
maxime guelphi trepidare ceperūt: q̃ cer-
nebant Lodouicū imperatorem oīa im-
perij iura adiuuātib9 vicecomitib9 et Vgu
cione Fagiolano pisanoꝝ et lucensiū tyrā-
no breui repetiturū. Hāc ob rē ⁊ Guidonē
Petramalā epm aretinū ac dūm: ⁊ Phi-
lippū tarētinū pricipē Roberti regis frēm
ī ptes suas pollicitatōib9 ⁊ mūerib9 pelle-
xere. Multū ei Philippus equitatu et di-

sciplina rei militaris tum valebat.

Iohes. xxij.

Iohannes vigesimussecundus: Iacobus Caturcensis antea vocat⁹ epus portuensis: post longã viginti trium cardinaliũ altercatõem Lugduni põtifex creat⁹ nonis septembris in eccl'a cathedrali coronaz pontificat⁹ accepit. Inde võ Auenionẽ cuz curia pfectus octo cardinales in ieiunijs q̃tuor tpoꝝ aduent⁹ dñi creauit: quoꝝ de nũero fuit Iacobus caturcensis ei⁹ ex sorore nepos: ⁊ Iohãnes caietani tituli scti Theodori dyaconus cardinalis e gente vrsina. Preterea võ in sctos pfessores retulit Lodouicũ epm tolosanũ quõdã Caroli regis Sicilie filiũ. Sũt tñ q̃ h̃ Bonifacio octauo ascribãt: vt antea dixi. Abdicare aũt se epatu ⁊ sacerdotõ ꝓpulit vgonẽ caturcẽsez epm p̃uatũ oĩbꝰ pontificalibꝰ insignibꝰ anulo: mit̃: cappa: pileo: camisiaq̃ romana. Priuatũ aũt degradatumq̃ (vt istoꝝ vocablo vtar) ac curie sclari ĩ ditũ oĩbus cruciatibꝰ coactũ eẽ vitã cuz morte cõmutare q̃ in põtificẽ ꝯiurasset. Eccl'iaz võ tolosanã: quã vnice dilexit ad archiepatuz trãstulit: cui⁹ qdẽ castella sex ĩ ciuitates erexit: vt hr̃et archieps toloson⁹ qbꝰ cũ dignitate pẽsset. Dyoceses q̃z archiepatui Narbonẽsi ascripsit: limosaz ⁊ abbatiã scti Põtij. Adeo p̃terea rebꝰ nouis põtifex ipe studuit: vt ⁊ simplices epatus bifariaz diuiserit ac diuisos in vnũ redegerit: ⁊ abbatias in epat⁹: ⁊ epat⁹ in abbatias vicissim transtulerit: ac ꝯstituta pri⁹ ĩ aliã forãz trãstulit hac tñ g̃titudĩe vsus ẽ: q̃ clemẽtĩnaꝝ editõnẽ ꝯfirmauit: mãdauitq̃ doctoribꝰ oĩbꝰ publicoꝝ gymnasioꝝ: vt libꝝ ipm publice legerẽt. Ordinẽ aũt gratidimõtensez q̃zundaz improboꝝ factionibꝰ labefactatũ ĩ meliorẽ formã redegit: amputatis his q̃ ordini obessent: additisq̃ institutõibꝰ qbusdã: quibꝰ tãta religio ꝯstaret. Cũ võ Cesar augustanaz eccl'iaz admodũ diligeret eã ĩ metropolitanam erexit: qnq̃ cathedralibꝰ eccl'ijs ex vndecim q̃ tarraconẽ si subsũt huic assigñs Instituit ⁊ nouũ ordinẽ militũ: qui militare sub xp̃o dicerent̃ in lusitania (q̃ Portugalia dicit̃) q saracenis resisterẽt: beticã et apbricã incolẽtibꝰ. Betica apud antiq̃s eaps hispaĩe dicebat̃: q̃ ad mare mediterraneum vergit nr̃is tpibꝰ grate nomẽ optinens a cocco: vt arbitror. q̃ ea ps hispanie marime abũdat. Coccũ aũt nũc granã vocãt: vñ lane inficiũtur. Hui⁹ aũt ordinis: quẽ diximus a põtifice ꝯstitutũ. caput ĩ marino syluẽsis dyocesis oppido repositũ ẽ: militibusq̃ oĩa bona templarioꝝ ãnuente rege Portugalie ꝯcessa sunt: q̃ liberius militie xp̃i vacarẽt. Cui⁹ censor ⁊ moderator ẽ abbas alcobasiani monasterij cisterciensis ordinis vlyxibonẽsis dyocesis: q ⁊ ꝯscribendi ⁊ exauctorãdi militez facultates hꝫ. Deinceps võ duos Thomas in sctos retulit: thomã scz epm herferdẽsez virũ nobilẽ genẽ: pbatũ moribꝰ: doctrĩa insignẽ: miraculis clarũ et thomã Aquinatem ordinis scti dominici doctorẽ p̃cellentez: de cui⁹ vita et scriptis multa supius ãnotauim⁹. Creatis deinde septem cardinalibus scdã ordinatõne: millesimotercẽtesimouigesimosecundo statim edictum pposuit: quo eos declarauit ptinaces ⁊ hereticos: q affirmarẽt xp̃m eiusq̃ discipulos nihil priuati vel habuisse: qd̃ certẽ nõ multũ cũ sac̃ scripta ꝯuenit: q̃ multis in locis testatur xp̃m eiusq̃ discipulos ac veros imitatores nil proprij habuisse: vt illud euangelij: q nõ vendiderit oĩa: que habet: ⁊ pauperibꝰ dederit nõ potest esse dign⁹ me⁹ discipulus. Preterea võ hereticum putauit eẽ: siquis affirmaret ipis discipulis vẽdendi: donandi: testandi acqrendi suopte ĩgenio ius non competere: q̃ ad religionem euntes in alterius arbitriũ transeant: vñ fit vt domini mancipia non sibi: sed domio acquirãt: vel acquisita prius ex arbitrio et mandato eius pauperibus distribuãt. Harum autem institutionum litteras apostolicas ad Gymnasia publica transmisit: ne amplius scolastici ea de re disputare auderent. Damnauit preterea glosulam quandam fratris petri ordinis minorũ: q ꝯuentũ quẽdã tercij ordinis ad imitãdã xp̃i pauptatẽ animauerat: quoꝝ de nũero mlti dãnati et exusti fuere. Habita p̃terea ꝯstitutione: vt eoꝝ vocabulo vtar. decem cardinales creauit: inter q̃s Iohis columne et fris Mathei e gẽte vrsina ordĩs p̃dicatoꝝ ratõ est habita. Duz hec a põtifice agerẽtur: flotinus exercit⁹ ingẽti clade nõ lõge a monte Catino ab vgucione fagiolano supatus ẽ. Uex lucẽses nõ diuti⁹ tyrãnidẽ vgucionis laturi capta occasione. Neriũ ei⁹ filiũ vrbe eijciũt: dũ Castruciũ viruz domi nobilem ⁊ manu pmptum: quẽ in carcerẽ cõiecerat ob p̃dã ex hostibꝰ captã ad suppliciũ duc̃. Pulsus itaq̃ luca Neri⁹ p̃rez in lucẽses ꝯcitat: cui qdez ex vrbe ĩ hostẽ pdeũti pisani statim clausere portas. Is aũt cũ filio ad malaspi

nas cōfugiens temptato sepiꝰ ac frustra ad tyrānidē reditu: tādē ī flāminiā solū paternum pontifice iubente rediit. Atq̧ ita Castrucius ab extrema calamitate ad summā felicitatē ꝑducit̄: e carcere eī ad dn̄atū ciuitatis luceñsis traductꝰ ē. At vō pontifex ītelligēs ⁊ estēses pulso ꝑsidio eccl'iastico oīo Ferraria: et vicecoītes adiuuāte Lodouico bauaro Mediolano potitos esse. Omissis (vt ipe dicebat) ad tēpꝰ estensibꝫ vicecomites interdictis notauit: magis ī Lodouicū q̄ titulos īperij sibi vsurpabat: q̄ ī vicecomites īuectꝰ. Eodē q̧ tpe gibellini genuēses a cōciuibꝫ suis guelphis pulsi adiuuāte Roberto rege: cuiꝰ ꝑtati ciuitatem cōmiserant Sauonam populariter migrauere. Hos postea etiā extorres bello insequēs Robertus: dū in gallias traijcit vna cū sauonensibus in ꝑtatē suā redactis: aliq̄diu male habuit. Pōtifex aūt intelligēs discessu Roberti guelphos vbiq̧ opprimi. Carolū Ualesij comitē Francie regis Philippi filiū in ytaliam mittit: qui guelphis ꝑsidio esset: ⁊ his potissimū qui apud Uercellas cum turrianis erant vrbis ditione potitis. Uerū superueniente Lodouici impatoris iussu Galeatio vicecomite ante aduentū Caroli turriani Uercellis pellunt̄: eaq̧ vrbs in potestatem vicecomitum redigit̄. Potitur et Castrucius nō ita ml'topost Pistorio: vt Guido Petramala pauloante Typherno: florentinis aduersantibus. Sed Castrucius Galeatij vicecomitis auxilio fretus: nam Accium filium cum mille et quingentis militibus ei auxilio miserat: florentinos magna clade superatos ad menia vsq̧ persequitur. Tum vō pontifex videns in Bauaro turbandi oīa principium inesse: ei sacra interdicit more solenni: vt fieri consueuit. Guidonēq̧ Petramalā post occupatū Typhernū sacdotio exauctorauit. Cortonā q̧ a dyocesi aretina separatā ī ciuitatē̄ erexit: creato Johāne viterbiēsi cortoniensiū epō. Interī aūt Nicolaus estēsis Ferrarie dn̄s Argētam rauēnatis eccl'ie oppiduꝫ vi occupat: adiuuāte Passarino Bonacossio vrbis Mātue tyrāno q̄ sororē Nicolai pauloante ī vxorē duxerat. Hi etiā iunctis simul copijs bononiēses aggredi sunt ausi ꝫ a Beltrādo eccl'ie copiaꝝ duce supati cū magno icōmodo abiere: nō ita ml'topost a pōtifice anathemate notati. Ferrarie preterea īterdictū sacris donec Argēta redderet̄. Castruciꝰ vō adeo florētinos tū vexabat capto oppido signa: vñ freq̄ntes īcursiones in

eos faciebat: vt desperatōe reꝝ adducti Carolum Roberti filiū in dominū vocauerint. Tum vō Johannes pontifex Johannem vrsinum in ytaliam propere mittit: q̄ florētinos et guelphos omnes in Bauarū confirmaret: iam alpes cum magnis exercitibꝫ transeuntem. His aūt Romā iter facturus primo Mediolanum proficiscitur gibellinorum precibus motus. Uerum cum accepta ferrea corona pecunijs īdigeret: atq̧ eas a ꝑl'o exigere quē Galeatius tuebat̄ omnibus vicecomitibꝫ in carcerē cōiectis: quatuor ⁊ viginti ciues deligit: qui rempu. administrarent addito ꝑfecto: quē ex gēte sua vrbi prefecit. Bauarus tamen postea Castrucij precibus motus vicecomites oēs incolumes dimisit: dū Luce essent: vbi impator a lucensibꝫ magna cum benignitate susceptus est. Inde vō abiens comitāte cū mille et quingētis equitibꝫ Castrucio Romā ꝑuenit: vbi apud edes laterani iussu cleri populiq̧ romani a Stephano colūna coronatur. Preerāt tū vrbi duo ex nobilitate rōna q̄s romani impatoris vicarios appellabāt. Tū vō cū Nicolaꝰ comes alt̄ collega abeēt Stephano ea sors obtigit. Coronatꝰ ipator Petrum Corbariensem ordinis minorum: ex Reatino agro oriundum pontificem statim creat: Johannis. xxij. emulum futurū: hominem quidem humili loco natum: sed doctum: et ad res agendas aptissimū. Habuit hic primo vxorem qua renuente ac reclamāte religionē ⁊ habitū sancti Frācisci suscepit. Creatus itaq̧ Pseudo pōtifex: ac Nicolaus quintus appellatus: ab impatore et his q̄ tū cum eo aderant: vt verꝰ Christi vicarius consalutat̄. Creauit is q̧ cardinales et epōs homies suipiꝰ cōsimiles. Interea vō cum equites galli in presidio florētinoꝝ relicti noctu īsidijs Pistorium occupassent: Castrucium Roma abire cōfestim cogunt: qui prīo iūctis cū vicecomitibꝫ copijs Pisas Lucāq̧ ꝑuenit. Inde vō in Pistoriū mouēs ciuitatē diu obsessaꝫ fame ad deditōem tandē cōpulit. Subsequēs auteꝫ Castrucium cū exercitu Bauarꝰ. Uiterbij antipapā reliquit florentiā oppugnaturus quā fortasse occupassꝫ: ni Castrucio graui morbo ex īmēsis laboribꝫ cōtracto mori ꝯtigisset. Bauarꝰ tñ tāti accepti bñficij immemor: eius filios Pisis ac Luca expulit: dū ī ciuitatibꝫ ꝑsidia disponerēt: vrbibꝫq̧ ipe potitꝰ ē. Mortuo q̧ eodē tpe Galeatio vicecomite eiꝰ filij ad Bauarū cōfugiūt: hoieꝫ rogantes: vt accepta grādi pecunia quā ipi

polliccbanť se in patriam remittat. Tum ille pecunie admodū cupidus. Acciū in patriā remittens. Marcū frēm tandiu obsidem apud se detinuit: q̄diu ei pecunie redderentur. Uerum Bauarus relicto pisis antipapa Marcoq; vicecomite. Mediolanū pfectus: i Germaniā iturus nequaq̄ ab Accio in vrbem recipiť paternarū iniuriarū memore. Germani aūt milites q in hetruria. Marcū vice comitē obsidem retinebāt cognita hominis virtute in ei⁹ verba iurauere: ex captiuo ducem creātes: q stati dedentib; arcem castrucianis militib; Luca potitus est. Uerum nō ita multopost absente Marco germani milites mutata sententia Lucā vrbē cuidā genuēsi ex gēte spinola: q multū classe valebat vendidere. Abeūte p̄terea in Germaniā Bauaro re omī ifecta ad iperiū spectāte. Bonifaci⁹ Pisanus comes rem gratā Johāni pōtifici factur⁹ Antipapam Auenionē pducit: vbi ī carcerem piectus vitam cū morte pmutauit. Tū vo pōtifex duab; maximis curis liberatus: q̄ Antipapā e medio sustulerat: q̄q; bauar⁹ in germaniā relicta ytalia abierat: instāte Francie rege expeditōem in saracenos promulgat īpositis decimis: q̄ Philippo ipi ad expeditōz ituro darenť. Ceperāt tū Lucaz florētini. vn̄ a militib; boemicis stati expellunť. q̄s antea brixiani cōtra bergmates in ytaliā accersierāt: quorūq; auxilio fretus pōtificis legatus. Parmam Rhegiū Mutināq; ceperat. His aū inita cū Johāne rege Boemie amicicia omēz rōem factionū ytalicarū repēte cōmutauit. Nā qb; pontifex et Boemie rex amici ac socij erāt: illis Robertus ac florētini repēte aduersabanť nullo guelphorū aut gibellinorū discrimine habito. Mastin⁹ em̄ Scala Uerone. Philipin⁹ Gōzaga Mātue: carrariēses patauij: estenses Ferrarie dn̄i amicitiā et societatē cū Roberto ineunt cui⁹ etiam auxilio florentini adiuti Pistoriū capiūt: dedētib; tn̄ vrbem qbusdā ciuib; nemineq; aduersāte. Interea vo marchiones estēses n̄ prius ab interdicto ecclesiastico absoluti sunt: q̄ ferrariensiū pcib; fatigati argentā a se occupatā ecclesie Rauēnati reddidere. Hi tn̄ auxilio scaligerorū freti castellū sancti Felicis agri mutinēsis obsidere icipiūt. Ueruz Carolo Boemie regis filio: Manfredoq; cognomēto pio carpi dn̄o q societatē simul inierāt estenses fundūtur fugāťq;: ex eorū militib; ad octingētos cecidisse ea pugna cōstat: multosq; ex nobilitate captos: maxime vo Nicolaū Estensem Rainaldi marchionis fratrē. Hac aūt oportunitate motus legatus bononiensis: cōparato satis iusto exercitu: cui et Galeotus Malatesta ariminēsis: 7 Franciscus Ordelaphus forliuiensis: et Ricardus Māfredus fauentinus. et Hostasius Polentan⁹ Rauēnas p̄fuere. Ferrariā obsidet. Nā hi omēs suarū ciuitatū dn̄atū pauloante occupauerāt cuz prius earūdē capitanei haberēť. Oppugnabať tū acriter Ferraria capto scti Antonij suburbio: cū auxiliares copie a Philippino Gonzaga: a Mastino Scala: ab Ubertino carrariēsi misse animū ad erumpēduz ferrariēsib; dedidere: q et hostes fundūt: et omēs fere duces capiūt Captus aū Romādiole comes cū Nicolao Estensi cōmutať: reliqui deinceps incolumes ad suos remittūť: hac cōditione tn̄: ne arma ampli⁹ ptra estenses capiāt. Elat⁹ vo tāta victoria Rainaldus Estensis ī agrū bononiensem mouens longe omia populat⁹ a capienda vrbe paululū affuit. Uenturū qdē ī auxiliū legati regē Boemie bononiēses sperabāt: et iā esse ī itinere dicebať: cū subito ei nūciatum et Mastinū Scalā Brixiā ac Bergomū ī deditōem accepisse: et Acciū vicecomitem Papiam īgressum arcē oppugnare. Hanc ob rem ab instituto itinere discedēs relicto Parme filio: cū aliquot cohortib; Papiā ipe pfectus: cum superare munitōes vicecomitis nō posset vastato mediolanensium agro: Parmam deinceps re infecta redijt: vbi quoq; intellexit Americū Castrucij filium Lucam amicorū opera recepisse. Oppugnabatur tamē arx quam etiā rex accepta grandi pecuīa lucensib; et americo religt breui in germaniā iturus ytalicas factiones pertesus. Nam vicecomites capta iaz arce papiēsi longe et late vires suas diffundebant Mutine itaq; et Rhegij imposito germanorū presidio: cōmendataq; Parma Marsilio et Petro rubeo in Germaniam abijt: celerē reditū cū maiorib; copijs pollicitus. Abeūte aūt rege bononiēses ipi adiuuātib; florētinis. et Marchione Estensi pulso legato ī libertatē se vendicāt: ceso tū ī vrbe tū ī agris eccl'iastico psidio. Hāc ob rem legat⁹ oī ope destitut⁹. Auenionē pficiscíť āno dn̄i millesimotercētesimoqrto et trigesimo: q̄ tpe eodē ī loco Johānes pontifex moriť etatis sue āno nonagesimo: pōtificat⁹ vo decimonono mēse qrto: relicta in thesauris tāta vi auri quātā null⁹ an̄ se pōtifex. Sepeliť aū ī eccl'ia cathedrali cū ma-

gna funeris pompa. Sunt qui scribāt Petrum Murroneū: quondā pōtificē a Iohāne in sāctos relatum: Gentilemq̃ Fulginatem et Bynū florentinū medicos insignes magnis premijs et honoribꝰ tum ab eo affectos. Amator enim doctoꝝ viroꝝ est habitus.

262 # Benedictus .xij.

Benedictus duodecimus: patria tolosanꝰ ordīs cisterciēsis: Iacobus antea vocatꝰ: scte Prisce p̄sbiter cardinalis sextodecio die post Iohānis mortē: Auenione pōtifex creatus statim cēsuras i bauaꝝ a Iohāne factas: vt i vsurpatorē impij cōfirmauit. Hac aūt rōe vacāte imperio ad arma oīa respiciebāt: cū vnꝰ quisq̃ quātūuis puus dñs rape ex alieno conaret. Scaligeri em̄ nō cōtenti Verone: Brixie: Bergomi dñatu: Parmā adimere rubeis conabāt: Gonzaga Rhegiū: Estensis Mutinā: florētini Lucā appetebāt. Verū cū scaligeri potiri Parma nequirēt acriter q in p̄sidio erāt vrbē defendētibꝰ: maxie vo germaīs militibꝰ: q scaligero infensi habebāt: i vicētinos exercitū mouēt: vn̄ re infecta abeūte cum germanos milites abijsse Parma itellexissent: eo pfecti vrbe statim potiūt rubeis ipis eam dedētibꝰ. Nicolaꝰ ꝗ Estensis Beatrice Guidonis Gonziaci filia in vxore accepta soceri copijs adiutus Mutinā capit Philippinꝰ item Gonzaga ciuibꝰ ipis vltro dedētibꝰ Rhegiū lepidi in p̄tatē suā stati recepit. Cū vo crescēte Mastini Scale potētia q et parmā ⁊ Lucam et tauiū dedēte Vbertino Carraria i p̄tatem suā redegerat. Ad tātū dñatū extinguēdū oēs fere ytalie pp̄li ⁊ principes simul ɔiurarūt: maxie aūt veneti: et Luchinus vicecomes q Accio paulcāte mortuo i dñatu successerat. Cinxerūt Veronā obsidione veneti Gonzaga Estēsisq̃ dū Luchinꝰ alio exercitu Brixiā et Bergomū i suā p̄tatē redigit. At cū veneti timerēt nedū potētiā vniꝰ extiguere parāt alteriꝰ augerēt. Pacē hac cōditōe cum Mastino Scaligero ineūt: vt omisso pataujo carrariēsibꝰ: dimissaq̃ Brixia ⁊ Bergomo vicecomiti: quas vrbes nuper occupauerat: ip̄e Veronā Vicētiā Parmā Lucāq̃ retinēt. Displicuit vehementer hec pax florētinis socijs ⁊ aīcis q potiri Luca admodū cupiebāt: ꝫ reiecta i aliud tēpꝰ q̄rela tū qdē reticuē. Pōtifex aūt misso i ytaliā legato: senatui pp̄loq̃ romāo p̄suasit: vt senatoriā digtatē: q̄diu regio noīe gesserāt suis tādē ⁊ eccie auspicijs admistrarēt. Hāc ob rē ⁊ Stephāo Colūne senatoria digtas i gnquēniū prогata ē: ⁊ collegę ānui ei dati sūt Vex cū pōtifex Stephanū ad se Auenionē vocasset: Vrsus Anguillarie comes Stephani collega Frācīscū Petrarchā virū eloquētissimū: maxīe autem vernacula lingua rhitimisq̃ vulgaribꝰ corona poetica in capitolio donauit astante populo omniq̃ rōna nobilitate: āno salutis millesimo tercētisimo trigesimooctauo. At Pontifex veritꝰ ne vacāte impio ytalia ab aliq̃ externo hoste ĩuaderet: Luchinū vicecomitē Iohānemq̃ eiꝰ frēm archiepm̄ mediolanēsem Mediolani aliaꝝq̃ vrbiū: q̄s possidebant vicarios instituit. Eandem quoq̃ p̄tatem Mastino Scale Verone et Vicētie: Philippino Gonzage Mātue ⁊ Rhegij: Albertino Carrarie Patauij: Obicioni Estensi Ferrarie Mutine Argēte suo iure (vt ipse dicebat) tribuit: q̄ vacāte ipio oīs eiꝰ p̄tas i pōtificē recidat Ihesu christi supni regis vnicū i terris vicariū. Obicioni tn̄ Estēsi h̄ vectigal īposuit: vt q̄tānis decē milia nummū auri eccl'ie romane p̄soluēt. Semel aūt toto sui pōtificatꝰ tpe sex p̄sbiteros cardiales creauit: viros egregios nō de sua stirpe (vt nūc fit) ꝫ vndequaq̃ ad tātā digtatē vocatos nō iprobo tn̄ eos q ob cognatōs ⁊ affinitatē ad sūmos digtatis gdꝰ erigūt: si tāta cōditōe digni sūt. Tāte p̄terea cōstātie fuit: vt dimoueri a recto vel vi vel p̄cario vl' pollicitatōibꝰ nūq̄ potuerit. Bonos em̄ diligebat: ⁊ vicissim malos ac sceleratos apte odio habebat. Cōponere item pacem inter Philippū Frācie et eduardū Anglie regem sepe temptauit p legatos ac frustra: qui maximis cladibꝰ q̄sepissime inter se concertarunt. Nam Eduardi classis supra sclusas nō longe a portu Flādrie tanta vi cū gallis dimicauit et vicit: vt ad trigintatria milia galloꝝ vna puga interfecta referant. Pōtifex aūt rem sepiꝰ temptatā omittēs edes pōtificias cum turribꝰ et pometis inchoauit ac p̄fecit: suoq̃ iussu impensaq̃ basilice sācti Petri tectum restituit: quemadmodum epigrāma ad eius statuam in eadem basilica positam indicat. Moritur aūt pontificatus sui āno septimo: mense tercio: die decimoseptimo. Multam vim auri nō cognatis suis affinibus: sed ecclesie reliquit. Zotum pictorem illa etate egregiū ad pingendas martirū historias i edibꝰ a se structas cōducere i aīmo habuit. In morte aūt optimi pontificis et doctissimi oēs fere collacrimarūt: idq̃ in pompa funeris q aderāt flentibus et gemitu pre se tulere.

203 # Clemens .vj.

Clemens sextus patria lemonicē sis. Petrus antea vocat⁹: prio monach⁹. deinde archiepūs rhotomagēsis: postremo pōtifex Auenione creatus est. Fuit aūt vir multe doctrine cōpositeqꝫ eloquētie: liberalis in omes comis et phumanus. Electus itaqꝫ nonis maij: millesimotercētesimoq̄dragesimosecūdo: coronatur. xiiij. kal. Junij. Sequētibꝫ vo ieiunijs pōtificat⁹ sui āno primo: octo presbiteros cardiales creat: dyaconos duos. scilꝫ frēm suū monachū tutellēsis ꝓfessionis: et Gulielmū ex sorore nepotē. Ex his ṗterea q̄s p̄biteros creauit vn⁹ ei affinitate cōiūctus fuit. Sequēti aūt āno duos itē creauit. q̄ꝝ alter erat ex altera sorore nepos. Petētibꝫ siqdē romaīs. vt queadmodū Bonifacius octau⁹ oli ꝯcesserat: vt cētesimo q̄ꝫ anno (q̄d seculū antiq̄ appellabāt: vnde ludi seculares noīati sūt) plenā pctoꝝ oīm remissionē visitātibꝫ limia aplꝋꝝ Petri ⁊ Pauli: quīquagesimo q̄ꝫ āno id facere libēter annuit: cū diceret etatē hoīm iubileū illū cētū annoꝝ attigere nō posse. Vex cū intelligeret totā ytaliā i tumultu esse: solos Luchinū et iohannē vicecomites vicarios Insubrie ꝯfirmauit: de reliqs ytalie pricipibus nlla mētōe habita. Existiabat ei solos vicecomites Bauaro resistere posse i ytaliā (vt ipe ṗdicabat) descensuro: q vicissim. vt par pari pōtifici reddet ī ditōne eccl'iastica mltes vicarios īperiali auctoritate ꝯfirmauit Nā Johānē de vicourbis p̄fectū Viterbij. Galeotū Malatestā ⁊ frēs Arimini: Pensauri Fani. Antoniū Feletrariū. Vrbini. Nolphū et Gallasiū frēs Callij. Alegretū Clauellū Fabriani Bulgarutiū Matelice. Ismedutiū scti Seuerini. Gētilē Varraneū Camerini. Michaelē mōtis Miloīs. Pongoniū Cigoli: Nicolaū Boscaretum Esij: Guidonē ꝯolētēsem: Rauēne: Fracīscū ⁊ Synebaldū Foroliuij ⁊ Cesenne. Johānē Māfredū Fauētie dn̄os ꝯfirmauit: licet añ qdā ex his loca ipa pti vi: ptim beniuolētia ciuiū adepti fuerāt. vt in benedicto dixim⁹. Interī vo Frescobaldi Florētini ciues admodū potētes a ciuibꝫ suis pulsi pisanos ad arma concitant iniq̄ qdē tpe. Florētini eñ Parmā a scaligeris empturi tū erāt: et ob eā rem filios obsides iā Ferrariam miserāt: qngēta milia nūmū auri polliciti. Seqster eñ ad ea rem cōficiendā ferrariensis ab vtroqꝫ electus ē. Verū cū florentini alia sup aliā clade: tū a pisanis: tuꝫ ab eoꝝ socijs afflictati essent omittere tantam emptōem coacti sunt: ferre tñ auxiliū lucēsibꝫ a pisanis obsessis nō omisere adiuuantibꝫ eē socijs: copiaꝝ duce Malatesta ariminensi cognomento vngaro: qui pisanos a ceruicibꝫ lucensiū armis quidē repulit. Cum vo Robertus florētinoꝝ amic⁹ sociorum calamitatibꝫ pmotus. Gualterium quendā gallū Athenaꝝ ducēꝫ appellatuꝫ: cū puo equitatu in Hetruriā misit: q artibꝫ exq̄sitissimis deiecto Malatesta vt ipe rito belli duce: ita gratiā florentini populi occupatus est: vt breui et copijs eoꝝ et vrbi p̄ficeret: deiectis et extinctis oībꝫ magistratibꝫ. Hui⁹ q̄ꝫ fortunā iuuere aretini: q hoīsese statim dedidē. At cū Acci⁹ corrigēsis Parmā Vrbem quā ipe tueri nō poterat. Obicioni Estensi dedisset philippin⁹ Gonzaga bello ab ipo Obicione lacessitus: cōparato exercitu in agro rhegiensi hoīeꝫ in uadēs collatis signis tāto impetu fundit: vt fugiētem Ferrariā vsqꝫ p̄secut⁹ sit. Tuꝫ vo Obicio desperatōe rerū mot⁹ Parmaꝫ ipam quā retinere nō poterat Luchino vicecomiti tuendā tradidit: anno dn̄i millesimotercētisimosexagesimosexto. Cum autē florētini ferre Gualterij tyrānidem diuti⁹ nō possent: necarēt q̄ꝫ q̄tidie multi: in eum ob libertatē cōiurantes. Angelus Acciaiolus vrbis epus ciues armatos in epatum ꝓpere ad se vocat: patriā in libertatē vendicaturus. Quare tyrānus imparē se ciuibꝫ vidēs epo ipo pacis sequestre adhibito icolumis cū militibꝫ et rebꝫ suis decimo tyrānidis sue mēse abijt. Verū plebs ipa ingrata vt sp nobiles ciuitatis: q̄ꝝ cōsilijs et armis libertatē cōsecuta erat exules facit direptis eoꝝ bonis edibusqꝫ euersis. Et ne qd deesset ad pturbādā totā ytaliā. ī regno q̄ꝫ Neapolitāo magne discordie exorte sūt Rex eñ Robertus sine stirpe virili moriēs Johannā filiā Andree nepotis sui Caroli regis Vngarie filio vxorē dedit. Neapolim eñ illis diebꝫ adolescēs venerat. Verꝫ Johanna hominē socordem perosa: eum ī vrbe aduersa p insidias interimit. altericꝫ fratueli nubit Lodouico olim tarentini pricipis filio. quem Roberti q̄ꝫ fratrem fuisse cōstat. Tū vo Lodouicus rex vngarie primi mariti frater tātū scelus vltur⁹. cū paratissimo exercitu in ytaliā veniens. prio sulmonēses resistere ausos oppugnare adorit. Interim aūt Rome creandoꝝ senatoꝝ ex auctoritate apostolica cōmutata ratione.

Nicolaus rentij ciuis romanus publicus scriba: vir quidem erecti ad libertatem ex celsiqꝫ animi occupato armis capitolio tā tum sibi beniuolentie et auctoritatis apd omnes comparauit: vt facile quo vellet mē tem populi Romani flecteret. Is autem quo magis animos hominū commoueret hoc titulo vsus est Nicolaus seuerus: et Clemens libertatis pacis iusticieqꝫ tribu nus: ac sacre romāe reipu. libator illustris. Hec autem verborum pompam tantam de se et admirationem et opinionem conci tauit: vt omnes italici nominis per legatos pacem amicitiamqꝫ ab eo peterint. Fuere et quedam externe prouincie: que ad roma ni imperij gloriā renascentē: vt ipe putabāt respicerent. Sed parū inoleuit fucata glo ria: nam dum parti ciuium consulit parti aduersatur: repente ex patrono tyrannus est habitus. Hanc ob rem septimo magi stratus sui mense sponte sua ignaris omni bus mutata veste p obscuram noctem Ro ma abiens ad Carolum Johannis filium in Bohemiā proficiscitur: quem Clemens pontifex ob multarum linguarum littera rūqꝫ peritiam in Bauari etiam contumeli am ab electoribus in cesarē designari pau loante fecerat. Captus itaqꝫ tribunus a Carolo et auenionem missus: pontifici do no datur. Ludouicus autem Sulmone p⁹ longam oppugnationem potitus regnum deinceps facile occupat: abeuntibus in pro uinciam narbonensem ob timorem Joban na et adultero Lodouico: relicto ad regni custodiā duce Dyrachino Roberti regis nepote: quem Carolus prelio superatum ꝛ captum vltimo supplicio affecit. At vo cum fere in tota ytalia peste laboraretur carol⁹ relicto satis magno presidio: tercio mense i Vngariam reuertitur: eo maxime tempo re: quo Johannes archiepiscopus magni animi consilijqꝫ vir mortuo fratre Luchi no vicariatum mediolanensem a pontifice suscepit. At Clemens retento in vinculis Nicolao cardinales quosdam Romaꝫ mi sit: qui statum vrbis componerēt: ad quos Franciscus Petrarcha perscribens eis p suadet: vt promiscue senatores ad tollendā seditionem ex plebe ipa creent: cum non sa tis constet in ipsa vrbe Roma: qui senatorij quiqꝫ plebe ordinis sint: ꝙ omnes fere pe regrini sint et ignotis parētibꝫ orti. Decla rati itaqꝫ senatores sunt: Petr⁹ sarra colū nensis ꝛ Johannes Vrsi filius. Quo qui dem tempore pestis adeo triennio totā yta liāꝫ peruagata est: vt vix decimus quisqꝫ ex millesimo homine supfuerit. Nec id quidē mirum cum ob iubileum contagione homi num et multitudine vndiqꝫ Romam cōmi gratum: squalore situ pedore omnia infice rentur. Venere aūt tum in potestatem florē tinorum Collis oppidum et Geminianum Venit et in potestatem archiepiscopi medi olanensis Bononia ciuibꝫ ipis vltro dedē tibus. Quare pontifex commotus misso in ytaliam legato florentinos et Mastinum Scalam in vicecomitem concitat. Sꝫ mor tuo Mastino archiepiscopus canem gran dem Mastini filium omesqꝫ flāminine: he trurie gibellinos in fed⁹ amicitiāqꝫ sui pel liciens: Bernaboue nepotem Bononiam misit: qui ciues in fide contineret. Interim vo florētini nemine vetante pistorienses ac pratenses aggressi: eos tandem in potesta tem suam armis redigunt. Verum postea ab archiepiscopo vexati duce copiarūꝫ Jo hanne Aulegio vix tum quidem se menibꝫ tutati sunt. Defecisse tum Anglare et Bur gum sancti sepulcri ecclesie oppidum ad vi cecomites constat. Pugnasse tum etiā legi tur Genuēses ꝛ venetos int̄ se bello nauali in q̄ p̄rio victi Genuēses sūt: mox victoēs p fecto classis Philippo Auria ꝛ Chiū isulā de venetis cepere: ꝛ Euboiā (quā Negro pōtū vocāt) magnis cladibꝫ vexarūt. Cle mēs aūt qeti ytalie tandē ꝯsult⁹ Lodouicuꝫ Tarētinū pricipē regē neapolitanū decre uit pacē cū vngaro istaurat. Vrbē Auenio nēsem a Johāna regina emit: ei⁹ ei p̄rimo niū hēbat. Persoluit p̄ciū pheudi pmutati one: tātūdē ei ꝛ eo ampli⁹ ob regnū neapo litanū eccl'ie Romāe debebat. At vo dum Anglerian⁹ vicecomes Scarperiā i Mu gello obsidēt: Senēses. Aretini. Perusini suis rebꝫ timētes nouā societatē cū florenti nis cōtra vicecomites ineūt. Sētire cū vi cecomitibꝫ Pisani apte nō poterāt ob Gā bacurtos faīliā potētē florētinis amicā: q re sistē vicecomiti neqūtes. Carolū i patorē in ytaliā vocāt. Hāc ob rē mot⁹ pōtifex verit⁹ ꝙ: ne ytalia ferro ac flāma vastaret: queād modū se facturū ipator mīabat: ꝛ vicoitibꝫ Bononiā hac lege pmittit: xij. milia nūmū auri q̄tānis eccl'ie psolueret. ꝛ pacē int̄ vice comites ꝛ florētios ꝯpoit his ꝯditōnibꝫ: vt neut̄ istoꝝ Pisanos: Lucēses: Senēses Pe rusinos vexaēt: vtqꝫ Burg⁹ scti sepulcri ec clesie obtēpaēt: libtatēqꝫ Cortonēsiū viceco mites tuerēt: pacē qꝫ: ꝛ fed⁹ ꝯponē int̄ Phi lippū regē Frācie ꝛ Eduardū āglie ānix⁹ ē ꝫ frustra adeo erāt ad bellū aīmati in quo Eduardus victor cesis vigiti gallorum mi libus Calesium vndecim mensibꝫ obses sum: vt tandem cepit. Eadē quoqꝫ fortuna

superātur Scotij ab his q Eduardi auspi
cijs in Scotia tum militabāt. Pōtifex aūt
boni pastoris officio funct⁹: cum foris pro-
desse christiāis nō poss;: domi eccl'iastico se
natu consuluit. Aliquot enim prestantes
viros in cardinales legit: maxime vō Egi
dium hispanū archiep; Tolletanū: Nico
laum Capocciū Romanū ciuem: Raynal
dum vrsinū ecclesie Romane ꝓtonotariū
Nepotem ꝗ suū huic numero ascripsit: q
postea pōtificatū adept⁹ ē: et Gregori⁹ vn-
decimus appellatus. Sunt q scribant hūc
pontificē in sctos retulisse Hiuonē presbite
rum ⁊ cōfessorem Britanicū. Pontificat⁹
aūt sui anno decimo: mense sexto: die vige-
simooctauo millesimotercentesimoquin-
quagesimosecundo mortuus Auenione se-
pelitur: adhibita a cardinalib⁹ qui tū ade
rant honesta funeris pompa.

Innocentius .vj.

Nnocentius sext⁹ patria lemo-
nicensis. Stephanus antea vo
catus: pontificij ciuilisq; iuris
vir cōsultissimus: ꝓcurator primo: mox epi
scopus Claramontanus: deinde cardina-
lis: pontifex tandē creatur: anno dn̄i mille
simo tercentesimoquinquagesimosecundo
decimosexto kalēdas decembris. Fuit antē
vir integerrime vite: magneq; cōstantie et
seueritatis. Beneficia aūt ecclesiastica nō
nisi ꝓbatissimis sacerdotib⁹: tum vita: tū
doctrina dedit. Post vō coronatōem suam
multas reseruatōes a Clemēte factas suspē
dit: constituitq; statim: vt omēs plati: om-
nesq; q beneficia habebāt ad ecclesias su-
as sub anathematis pena ꝓficiscerent. Di
cebat eīn oues pascuas a ꝓprio pastore: nō a
mercenario custodiri debere. Impēsam ꝗ
domesticā que magna erat imminuit: fami
liam suā ad certum et honestū redigēs nu-
merū. Nec domi voluit nisi viros ꝓbatissi-
mos. Idem vt facerent cardiales acerrimo
edicto mādauit: dictitās suā ac oīm ecclesi
asticoꝝ vitam ceteris exēplo esse debere ad
imitatōem saluatoris nostri: cuius tota vi
ta ad institutōem humani generis respicie
bat. Preterea vō sacri palacij auditoribus
salaria instituit: ne munerib⁹ corrumpi in
decernendis litib⁹ ob inopiam possent. Di
cebat eīn famelicos nō facile etiā ab alieno
cibo abstinere: si sit oblata quouis modo
edendi facultas. In victu parcus ē habit⁹
in sumptu bellico largissimus: dum bello
repetit que a tyranis superiorib⁹ temporib⁹
occupata fuerāt. Egidiū nāq; hispanum e
gente carilla cardinalem sabinum virū in-
signem e latere suo in ytaliam misit: q bel-
lo tyrannos ꝓsequeretur: ditionemq; eccle
siasticam tutiorem redderet: eo maxime tē-
pore quo imperator constantinopolitanus
Aragonum rex: et veneti cōtra genuenses
federa inter se iniere. Hi autem compara-
ta ingenti classe: numero nauium et copia
militum superiores: genuenses inter Con
stantinopolim et Calchedinem aggrediun
tur loco: ipsis Genuensibus iniquo vento
aduersante. Pugnatum ast ab aurora vsq;
ad vesperam: ac tandem Grecis ī fugā ver
sis. Veneti ac Catelani magna ex pte cum
prefecto classis ceduntur: pagano Auria
duce. Veneti autem tantam cladem ⁊ igno
miniam iniquo animo ferentes: redingra-
ta cum catelanis classe. Nicolao pisano
Venete classis prefecto: sequenti anno non
longe a Corsica genuenses fundunt: eorū-
q; triremes quadraginta: viris onustas de
mergunt. Hac clade perterriti genuenses:
archiepiscopo mediolanensi ciuitatem ac
sua dedunt: qui venetos bello aggressus pa
tauinum principem: veronensem. Ferrari
ensem: mantuanum: et florentinos in se con
citat: veritos ne superatis venetis: ad se de
mum iretur. Pugnabatur terra mariq;. Sz
genuenses prefecto pagano Auria mira fe
licitate nauali pugna vsi: apud sapientiaz
peloponensi promontorium venetos supe-
rant: eorumq; prefectum Nicolaum pisa-
num captum cum quinq; milibus hominū
Genuam perducunt: anno domini mille-
simotercentesimoquinquagesimoquarto.
Verum sequenti anno mortuo archiepisco
po mediolanensi veneti ac socij magna cu-
ra liberati sunt. Bernabos et Galeatius
ex Luchino fratre nepotes patrui heredes
fuere. Sola Genua ab his defecit: inito cū
venetis federe: inchoato prius a Bernabo
ne et Galeatio: suadēte pōtifice. Egidioq;
eius legato. Interim vō Caloiaanes con
stantinopolitanus imperator in patriam
redijt: pulso armis Catacusino imperij con
tra ius fasq; occupatore. Id autem factuz
est Francisci Gataluslij genuensis opera vi
ri rerum maritimaruz peritissimi: cui Mi
tylenem cuz Lesbo dono dedit: grati aīmi
signū ꝑ se ferēs: quā certe insulā superiorib⁹
āñis Turc⁹ Gatalusijs ipis vi abstulit:
occupata pri⁹ Cōstātiopoli: totaq; tracia.

Nec Rome certe minor perturbatio: quam Constantinopoli tum fuit. Franciscus enim Baroncellus roman9 ciuis admodum potens: pulsis e senatoria dignitate Johanne ursino et petro columnensi: tribunitiam dignitatem sibi vsurpat cum his titulis: Franciscus Baroncell9 scriba senatus: dei gratia alme vrbis tribunus secundus: ac romanus cōsul. Cum vero Innocentius pōtifex re cognita: ad comprimendam hominis audaciam Nicolaum Lencij: qui eodem modo dominatū appetierat: e carcere Auenionensi ductum Romam mittit: ad tribunatum repetendum. Is itaque vrbem ingressus adiuuante nobilitate: ac magna plebis parte: Baruncellum e capitolio deiectum interficit: ac solus tribunatu potitur. Verum cum nō ita diu pristine cōditionis immemor nobilitatem persequeretur: maxime vero columnenses a porta Exquilina in Hernicos cum clientela proficiscētes: magno incōmodo pulsus in capitolium se recepit: vnde fugiens instantibus hostibus mutata veste cognitus a ciuibus romanis obtruncatur. Cum vero auctoritate apostolica Guido Jordanis vnic9 senator ad annum creatur. Imperator autem regis bohemie filius perbenigne a Carrariensibus Gonziacis: Vicecomitibus susceptus: Mediolani coronam ferream: vt mos est. accipit. Inde vero pisas abiens legatos Senensium: volaterranorum. totiusque fere Hetrurie obuios habuit: qui dicerēt se paratos esse eius mandata facere. Idem fecissent florētini: nisi pri9 data ingenti pecunia se ab eius manibus redemissent. Romam autem proficiscens: hac cōditione a duobus cardinalibus ad eam remissis coronatur: vt neque Rome neque in Italia diutius immoraretur. Quo quidē in germaniam abeunte: Egidius legatus omnia fere oppida breui recepit: que tyranni instigante Bauaro in flamminia: quam Romandiolam vocamus. in Marchia ancbonitana in patrimonio sancti petri occupauerant. Eos tamen vicarios in oppidis suis confirmauit: quos viderat ecclesie Romane obsequētes: vtpote Galiotthum Malatestam et Guidonem polentanum in flamminia. Varranenses in Piceno. Ordelaphos autem nequaquam ecclesie Romane obtemperantes bello biennio persecutus: eos tandem e Foroliuij foroque Popilij: ac Cesenna deturbauit. Potuissent hi quidem aliquam partem dominatus retinere: adiuuante Jacobo cardinali columnensi: viro huic familie amicissimo: sed maluere totum cōstanter amittere quam partem turpiter retinere. Egidius autem pacata flamminia: adeo Foroliuij delectatus est: vt et erarium ecclesie et pecuniam ab Auenione missam: vnde arces Italie edificarentur: eo loci reposuerit: et institutiones quasdam ibi composuerit quibus ad huc prouincia ipsa vtitur. Cum autem Egidius Italiam pacasset: arcesque in ditione ecclesiastica pluris ac pernecessarias edificasset omnesque Italos principes ac populos ad officium redegisset: ad annum quintum legationis sue successorem habuit: Arduinum Burgundum abbatem Cisterciensem: hominem rebus agendis nequaquam ydoneum. Hanc ob rem abeunte Egidio: omnes Italie principes ac populi arma capiūt. Nam et Pisani florentinos adeo vexauere: vt cum nemo prodire obuiam auderet: agrum omnem florentinū diriperent: capto Figino superioris Arni castelllo: incensisque villis omnibus que passim in agris edificate erant. Dux autem florentini exercitus Pandulphus Malatesta tum erat: quem populus abdicare se magistratu coegit. quia nunquam congredi cum hoste ausus est. Cum vero Pisani elatiores facti: non tam spe potiunde vrbis quam inferende contumelie causa: leuibus aliquot prelijs ante portas cōmissis cum magna preda domum redeunt instante iam autumno: et Bernabos quoque Bononiam bello agitatam: acriter eam defendente abbate Cluniacensi multis castellis spoliat. Erat quidem Bononia: vt antea dixim9. Vicecomitum dominatui subiecta: sed Aulegianus eam abbati cluniacensi prodidit. firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos Bononiam et Regium bello premit: legatus apostolicus accitis in societatē belli Philippino Gonzaga: Cane veronēsi: Nicolao estēsi: in brixianos mouet. Cum Bernabos brixianorum periculo motus: relicta Bononia ac Rhegio: in hostem proficiscens apud Montemclarum tanto prelio superatur: vt egre deinceps vrbis menia tutatus sit. Eodem fere tempore florētini Galeotto Malatesta duce Pisanos superant: illectis prius ad se eorum militibus pecunia. Hanc ob rem Pisani in Gabacurtos ciues suos prepotentes omne crimen cōijcientes: quod auare maligneque stipendia militibus persoluerent: Johannem Agnellū crudelem Bernaboui amicum: et Gambacurtis aduersantem reuocant: qui ciuitatem breui in potestatem suam redegit: sublatis e medio

aduerse factionis amicis. Uerum composi-
ta a pontifice inter Pisanos et Florentinos
pace: Johannes haucut Pisanorum stipen
dijs militare solitus: milites om̄es passim p
om̄em Italiam sparsos colligens: magnum
om̄ibus terrorē iniecit: tumultuante potissi-
mū ciuitate romana in creandis senatoribꝫ:
quam discordiam Innocentius optime seda
uit: externo senatore ad vrbem misso Ray-
mundo Ptolomeo ciue senēsi. qui annum
integrum magistratum gessit: Anno domini
millesimotercentesimoquinquagesimonono
Nō quieuere aūt cōpositis etiam hoc modo
rebus romani. Nā pulso senatore septem ci
ues crearunt cū summa potestate: quos re-
formatores totius reipublice vocarūt. Hāc
ob rem Innocentius Ugonē Lusignaneuȝ:
Cipri regem: ad bellum quod in thurcos ge-
rebatur proficiscentē: senatorem creauit: mā
dauitqꝫ vt magistratum reformatorum om-
nino aboleret. Erat autem tum maxime in-
tentus abolendo bello quod inter Anglos et
gallos gerebatur: quo omnibus proficisci in
thurcum liceret. Uerum cum angli in pitiri
ensi agro gallos superassent: cepissentqꝫ re-
gem cū Philippo filio: rem difficiliorem fa-
ctu fecisse videbātur. Cū Eduardus magni-
tudine animi motus: captiuos om̄es hac cō-
ditione liberat: ne amplius contra se bella
gerant: qui nō ita multopost pacis federa rū
pentes: Eduardum capere arma ⁊ obsidere
Parisios impellunt. Parare et classem con
tra hostes christiani nominis Innocentius
constituerat: cum et Pisani qui rem nauticā
optime norant cum Florentinis: et Ueneti q
classe plurimū valebāt cum Ludouico Un-
garie rege bella tum gererent. Taruisium
eñ rex magnis copijs tum obsidebat. nec se-
ditionibus intestinis veneti carebant. Naȝ
Marinus dux affectate tyrannidis conui-
ctus securi percutitur. In tātis vō animi p-
turbatōnibꝫ afflictatus Innocentius: ponti
ficatus sui anno nono: mense octauo: die se-
xto moriť. eo potissimū tempore quo et Bar
tholus Saxoferratus vir illa etate omnium
consultissimus. Ante vō pontificis mortem
tanta solis defectio facta est quāta nunq̄ an-
tea. Uisum itaqꝫ omnibus est tante mortis
planetas etiam signa aliqua dedisse.

205 Urbanus.v.

Urbanus qntus patria Lemoni-
cēsis: Gulielmus Grisant antea
vocatus: sc̄ti Uictoris massiliēsis
abbas absens etiā om̄ium ꝯsensu
pōtifex creať. Legatione eñ tū apud viceco-
mites in Italia fungebať. Uocat⁹ itaqꝫ aue
nionē pōtificatū iniēs: vir singularis virtu-
tis: ingētis animi: innocentissimeqꝫ vite: sta-
tim ad tuendaȝ libertatē ecclesiasticā animū
adijcit: eorūqꝫ opa vtiť: qui ad eaȝ rem anima
ti erant. Egidium eñ hispanū virum p̄stan
tem (de quo antea diximus) in Italiam cuȝ
summa potestate mittit: q ita Ludouicū gō-
ȝagam: Nicolaum estensensem: Franciscuȝ
Carrariū initis federibꝫ in bernabouē cōcita
uit: vt p̄lio ab his superat⁹: et sauci⁹ egre au-
fugerit: amisso i bello filio: captisqꝫ andrea
Pepulo bononiensi exule: Sinebaldo ordi-
lapho: Paulo mirandula: Guidone Folia-
no: Azone corrigiensi: Gulielmo caualcabo
ue egregijs copiaꝝ suarum ducibꝫ. Permo-
ti aūt calamitate vicecomitū Frācie anglie:
ac Cypri reges: Legatos ad Egidiū misere
oratū: vt vicecomitibꝫ pacem reddēt: non di-
scessere re infecta legati. Reddita siquidem
pax est: que nō diuturna fuit. Johānes enim
haucut vicecomitibꝫ militās: cum florenti-
nos bello lacesseret: eorum copias apud mi-
niate oppidum grauiter ꝓfligauit. Hanc ob
rem Egidius legatus Thomā Obitionem
egregiū copiaꝝ ducē cū tribꝫ milibꝫ equituȝ
et satis magno peditatu florentinis auxilio
mittit. Pugnatū est inter aretiū ⁊ Corthonā
dubio marte q̄tuor horis: atqꝫ demū thomas
ita hostes supat adnitēte peditatu: vt sex mi-
libꝫ equitū q cū anglico militabāt pauci eua-
serint: atqꝫ ipse dux in deditionē venerit. Hu
ius ať tāte victorie fama pmoti: q ab ecclesia
defecerāt statim deditionē fecere. At vō cuȝ
vrbanus ad q̄rtū sui pōtificat⁹ annū in itali
am venisset ꝓponēdaꝝ reꝝ cā: ei legat⁹ Egi-
dius Corneti fit obuiam rōnemqꝫ admini-
strate ꝓuincie reddens. dum Corneto romā
ꝓficisciť: liberatus tāte legatōnis onere: ge-
turus ob senium Uiterbiū redijt: vbi et ter-
cio mense post moritur: vir certe singularis
virtutis: prestantisqꝫ animi: quiqꝫ dignita-
tem ecclesiasticam: dum vixit mirifice tutat⁹
est. Eius autem corpus Assisiuȝ delatuȝ in
ecclesia beati francisci tumulať sepulcbro a
se condito dum viueret. At vō cum Carolus
imperator intellexisset Urbanum Romam
profectum: eo et ipse quoqꝫ cum vxore et

liberis statim aduolans in itinere Lucā Pisanis: Miniate oppidum florentinis adimit sibiq; vindicat. Profect⁹ ne sit Romā haud satis constat: cum ab Innocentio sexto pontifice romano coronam imperij accepisse dicatur: cardinali hostiensi Romam ob rē missо. Accepta aūt a florentinis ingēti pecunia. ne eos bello vexaret: tercio mēse posteaq̄ venerat Italia cessit: anno millesimo tercentesimo sexagesimo octauo. Urbanus vō apostolorum capita diu quesita tandem inuenit. desierant enim in honore esse, ꝑpter desuetudinem et ignoratōem hominum. Apud vō sanctasanctorum reperta: ac locellis argenteis recondita ad altare maius basilice lateranēsis cū maxima veneratōne et celebritate collocātur: astante clero populoq; romano. Idē quoq; pontifex edes pontificias tum in Urbeueteri: tum in Monteflascono construxit: vt ei ac ceteris pontificib⁹ eo ꝓficisci liceret: vitandi vrbani estus causa. Breui autem in Galliaz reuersurus: Johannē Haucut egregium copiarum ducem e carcere missum: copijs illis oībus prefecit: que antea sub egidio militauerant: vt tandiu ditionem ecclesiasticam ab hoste tueretur: quoad ipe reuerteretur. Redire nanq; ad Italiam ei in animo fuit. Uerum dum in gallias proficiscitur. pontificatus sui anno octauo: mense quarto Massilie moritur: vel (vt alij volunt) Auenione vitaz finiuit: eo maxime tempore quo brigida deuotissima xp̄i mulier Suetie princeps Romam voti causa venerat: motusq; nonnulli in apulia exorti sunt: mortuo Nicolao acciolo: eiusdem prouincie gubernatore: viro strennuo ac in rebus agendis sapientissimo.

Gregorius. xj.

Gregorius vndecimus patria Lemonicensis. Petrus belfortis antea vocatus: sancte Marie noue dyaconus cardinalis Aueniōe pontifex omnium consensu creatur. Hunc eīn adolescentem vix decimūseptimū annum attingentez: Clemens sextus eius patruus cardinalē creauit. et ne videretur carni ac sanguini magis q̄ ecclesie consuluisse: eundem ad exquisitissimos doctores: maxime vō ad Baldum: q̄ tū Perusij legebat discipline gratia statim misit: vbi tantum in quouis genere doctrine ꝓfecit: vt idem baldus eius auctoritate in confirmandis rebus dubijs plerunq; vteretur. Fuit preterea tante innocentie ⁊ placabilitatis: adeoq; humanus et pius: vt ab omnib⁹ vnice diligeretur. Eo itaq; tempore quo pontificatum inijt: Rome senator singulo semestri a pontifice dat⁹ ius populi dicebat. Urbis autem custodiam totamq; reipublice administrationem ⁊ curam Banderesij tuz gerebat. Banderesij enim appellati sūt germanico verbo a vexillis: quibus in bello vtebātur. Singule enim decurie signo internoscebantur suo: capita regionum nunc vocantur qui vrbis tribub⁹ presunt. In Cisalpina autem principes illi (quos diximus in vicecomites coīurasse) Rhegium a vicecomitibus possessum proditione occupāt. Superat arx per quam Bernabos vrbem ingressus: hostes primo impetu fundit: Rhegiumq; libere recipit: Lucio teutonico duce inde deturbato. Agebantur hec in Italia: cum Petrinus Cypri rex Petro genitori in regnū suffectus magna ꝑ discordiarum inter genuenses ⁊ venetos causa fuit. Naz dum Famaguste coronationis sue pompaz duceret: adessetq; genuensis et venetus baiulus (ita enim appellant mercatorum pretores) velletq; vtriq; ad dextram regie incedere: tantus repente tumultus exortus est: vt genuenses cesi ac pulsi per ignominiam sint: rege in venetos magis q̄ in genuenses inclinante. Hanc ob rem genuenses Petri fregosi auspicijs: Dominici fregosi ducis fratris comparata quadraginta triremiū classe: Ciprū hostili animo inuadit: qua tuordecim milibus hominum in insulam positis: qui oīa ferro ac flāma vastarēt: ob violatum insgentium. Rex vō ab omib⁹ auxilio destitutus: ad misericordiam confugiens dedita Famagusta: quadraginta milia nummum auri quotānis genuensibus pollicet: si pacem reddiderint. At vō cum legatus pōtificis in italiam venisset: resq; ecclesiasticas recenseret: inita cū vicecomitib⁹ pace: initiuz pturbandi oīa a pratensib⁹ ortū est. Hi eīn vindicare se in libertatem a populo florentino querentes: exercitum ecclesie pmittēte legato in Hetruriam vocant quem ita florentinus populus pecunia corrupit: vt eoruz auxilio Pratū ingressus: ⁊ ꝯiuratōis capita vltimo supplicio affecerit. ⁊ multa vexilla libertatis: lr̄as et nomē p̄ se ferētia plurib⁹ cohortib⁹ distributa: ad oppida trāsmiserint: populos vt dn̄os cohortantes: vt libertatis ecclesie memores iugū reijcerēt. Primi aūt typhernates (q̄s castellanos vocāt) ab ecc̄ia desinere: hos deinceps perusini: tudertini: spoletini: eugubini: viterbiēses: foroliuienses: asculani secuti sunt. Occupauerat tū etiā Astor

gius Manfredus sub bauaro tyrānidis dul cedine gustata Granariolū agri fauenentini castellum: ad quem opprimendū e Bononia legatus Johānem haucut cū aliquot cohortib9 mittit. Tutati sunt Astorgium florentini et Bononienses: qui excluso Haucut cū omni presidio in libertatem se vindicauerāt Haucut vo cernēs Fauentinos ad rebellionem spectare: et ciuitatē crudeliter diripuit cesis passim omnib9: quos obuios miles habuit: et solum vrbis viginti milibus nummū auri Nicolao et alberto estensibus fratrib9 vendidit: occupato Bagnacauallo: vbi impedimēta exercitus sui ad tempus reposuit. tum vo pontifex cognita tanta rerum permutatōne: cardinalem gebennensem legatū cū sex milibus equitum brittonum in Italiam mittit: qui per Thaurinos descendentes sine vllo maleficio vsq3 ad bononie portas peruenere: vrbem obsessuri. Sed legatus cognito florentinorū aduentu: qui Rodulpho varraneo duce bononiensibus suppetias ferebāt cum copijs suis Cesennam hyematum cōcessit: in qua vrbe ita tumultuatum est ob superbiam Gallorum: vt sexcenti Britones interfecti sint: reliqui vrbe eiecti. Qui postea par cem ingressi aucti numero cedibus et rapinis omnia compleuere: neq3 his quidē parcentes: quorum etas supliciter veniam petit Sole virgines et iuniores matrone ad iniuriam reseruate sunt. Forolivienses autem veriti ne a legato inopia consilij et gubernatoris opprimerentur: Synebaldū: Pynū: Johannem: Theobaldum: ordelaphos domīos in vrbem recipiūt: quorū virtute ab impetu brittonum defensi constantissime sunt. Existimans aūt Gregorius pontifex hec oīa mala: que in italia committebant: sua absentia fieri naufragiumq3 tā diuturnū absente gubernatore committi: de profectōe sua ad italiam vir bonus diu multūq3 cogitare cepit: E homine permaxime mouere cuiusdā episcopi verba: qui interrogatus a pontifice: dum simul inambularent: cur nō rediret ad ecclesiam suam: quā haud par erat tādiu sine pastore nudam relinqui. Cur inquit tu summe pontifex ceteris exemplū daturus tuum episcopatū nō repetis: ecclesiāq3 romanā? Motus his verbis pontifex: paratisq3 in rhodano vna et viginti triremib9 alio se iturū simulans: ne a gallis retineret: si se profecturum ad vrbem intellexissent: ipsam nanq3 curiam emolumēti causa in gallia volebāt. Genuam itaq3 primo inde Cornetum contendit: vnde terrestri itinere nauigatōnem pertesus hyeme presertim: Romā puenit anno dīi. M. ccc. septuagesimosexto idibus ianuarijs: pōtificatus sui septimo: migratōnis vo romane curie in gallias anno septuagesimo. Quo aūt apparatu q̄q̄ incredibili populi romani leticia susceptus in vrbem sit: honorato quoq3 obuiam prodeunte non attinet dicere: cū vultu gestu acclamationibus omnem leticie speciem effuderint: vt filij solent redeunte pe regre exoptato parēte. Indigebāt omnia aduentu pontificis. Nam et menia 7 basilica ac priuata edificia vbiq3 ruinam minabantur: que certe magna ex parte restituit: vt turris suo iussu edificata ad sanctam Mariam maiorem indicat. Labefactati etiam ita ciuitatis mores erant: vt nihil vrbanitatis habere videretur: vtq3 illi morēs aliunde petendi essent: que totum orbem terrarum quondam ad vrbanitatem redegerat. Collocata itaq3 in vrbe sede sua pontifex (vt bonum pastorē decet) oīa circumspicere cepit de medelaq3 vulneribus inferenda cogitare: pax igitur q̄ sanari nondum obducta vulnera: poterāt sibi diu multūmq3 cogitanti oblata est. Legatum itaq3 primo ad Florentinos mittit: qui ad arma spectabant: eosq3 adhortatur: vt equas pacis conditōnes non detrectent. Hi vo pontificis potentiam suspectā habentes ne ad pacem cogerentur cū Bernaboue hoste paterno auitoq3 fedus 7 amiciciam ineunt. Postea vo Johannem Haucut pecūia et pollicitatōnibus corruptum ab ecclesia in partes suas trahunt quo successu elati nullum iniurie contumelieq3 genus pretermittunt: quod in pontificem transferri posset: qua ex re anathemate notati hac insolentia vsi sunt: vt etiā sacerdotes suos quibus a sacris interdictum erat: celebrare contra ius: fasq3 coegerint. Tum vo pontifex a precib9 ad arma conuersus: cōciliatis prius Bononiensibus: qui suo nomine vrbem gubernarent: Varraneum mercede conducit. hac in re Florentinorum artibus vsus. eiq3 exercitum ecclesie committit: paulopost in florentinos moturo. Id vt destinauerat statim faceret discordiam inter Genuenses et Venetos orta effecit. Verit9 enim est ne aliqua externa vis Italiam inuaderet: si ipse quoq3 cum Florentinis decertaret. Nam cū andronicus genuensium auxilio fretus quib9 Tenedon insulam mercedē facinoris pmiserat patrem Caroli Johannem cōstantinopolitanum imperatorem regno deturbasset: Veneti eundem in patriam reduxerunt: ac tenedon insulā ab eo accepere: qua ex re in-

dignati genuenses in aliud tempus vindictã
distulere: veriti pontificis anathema: q vtri-
q3 populo interminabatur: nisi ab armis di
scederent: cum diceret neutri eo℞ bellũ illud
competere. Sed dñ vir sanct⁹ accurate agit
omnia: que ad pontificem pertinent intolera
bili vesice dolore moritur sui pontificat⁹ an-
no septimo: mense quinto: quinto kal. april:
millesimotercentesimoseptuagesimooctauo:
sepeliturq3 ĩ basilica beate Marie in via no-
ua sepulchro marmoreo: quod adhuc visitur
tanto omnium cum gemitu ⁊ lacrimis: quan
to nunq̃ antea quisq̃ sepultus est: parẽte enĩ
et vnico genitore priuati omnes videbantur
Lugebantq3 nõ modo presentem: verumetiã
futuram calamitatem: in quam sublato opti
mo pontifice ob patrũ discordiam incidere.

207 Urban⁹. vj.

Mortuo itaq3 Gregorio cũ de cre-
ando nouo pontifice mentio habe-
retur: clerus populusq3 romanus
ad cardinales concurrunt: eosq3 rogant: vt
unum aliquem virum prestante deligãt e na-
tione Italica: qui ecclesiam romanã ⁊ christi
anam rempublicam integre ac sancte guber
net. Aliter de christiano nomine illo maxime
tempore actum esse: nisi optimus pastor tu3
deligeretur. Italum autem requirebant: ne
si gallus deligeretur romane curie ite℞ mi-
grare vltra montes necesse esset: cum maximo
vrbis rome totiusq3 Italie detrimento et dã
no: qui dicerent absente pontifice omnem ꝓ-
uinciam vrbemq3 Romam tyrannicis seditio
nibus continuo vexari: ecclesiasq3 romanas
neglectas et incultas situ squalore iam ma-
gna ex parte prolabi: tolliq3 ob eam rem po-
pulorum pietatem Romam continue profi-
ciscentium: cum videant et sedem pontificiã.
et titulos cardinalium et monasteria. ac sa-
cratissima martirum loca sine tecto corruen-
tibus: iam parietibus pecoribus et brutis ani
malibus patere. Equum esse vt eo loci ponti
fex resideat: vbi Petrus sedem pontificiam:
relicta patria sua: relicta natõne volente deo
collocauerit: auxeritq3 martirum confesso℞
sanctissimorum pontificu3 cineribus ac san
guine: vnde pastores ecclesie: vndequaq3 cir-
cumspicientes mandatorum xpi memores:
incitatiq3 maiorum exemplis: quorum mar-
tiria et res gestas ante oculos haberent: sa-
luti hominum consulerent: patrimoniumq3
beati petri recuperarent: quod pontificũ ab-
sentia in hetruria: in sabinis: in hernicis: in
vmbris: in Piceno: in flamminia a tyrãnis
quibusdam occupatũ fuerat. Reticere se im-
presentiarum q̃ immunita sit hominum pie-
tas et peregrinatio ad vrbe3 Roma3: immo
ad sanctorum corpora et reliquias visendas
ob pontificium absentiã: que adhuc redinte-
grari posset si pontifex italicus crearet. Re-
spondere tum cardinales sibi cure fore: vt vi
rum optimum deligerent: qui ecclesie dei pre
esset nulla personarum aut nationum acce-
ptione habita: ad imitationem saluatoris:
qui ad apostolatũ viros ex omĩ natione dele
git. Irent ipi et bono animo essent arbitrarẽ
turq3 se nil acturos: quod nõ totum ad hono
rem dei: ad vtilitatem ecclesie romane totius
q3 christiani populi pertineret. Disposito de-
inde apud sanctum petrum conclaui colloca
tisq3 in Vaticano militum stationib⁹: ne tu-
multu aliquo tanta electio impediretur. vbi
de ineundis suffragijs mentionem faciũt ma-
gna contentio subito exorta est. Tresdecim
erant cardinales gallici: hi pontificem e suo
corpore volebant: quatuor erant italici: quo-
rum vnus ex gente vrsina ad pontificatũ ma
xime spirabat. Inclinabat aũt in gallos qp-
pe (qui plures erant) res ipa: sed forte fortu-
na inter Lemonicenses ⁊ reliquos gallos or
ta discordia: cũ vtraq3 pars e suis aliquẽ cre
ari vellet effecit. vt Bartholomeũ barensem
archiepiscopum. patria neapolitanu3: vel vt
alibi legitur pisanum extra collegium cardi-
nalium pontificem crearent absentem q̃uis
Vrbanũq3 sextum appellarent. Prius autẽ
q̃ in publicu3 prodiret scitumq3: Vrbanum
pontificem creatũ esse: calumniari galli ele-
ctionẽ illã fraudib⁹ ⁊ metu extorta3 instãtib⁹
romanis vi et armis: vt italus aliquis creare
tur. Cardinales aũt e conclaui prodeuntes:
ptim in Hadriani molem: ptim vo ad mon-
tana loca confugere impetũ ppli furentis vi-
taturi. Secessit et ad Vicouarum cardinalis
vrsinus: in tanta discordia magnã spem ꝯse-
quendi pontificatus collocans. Vex℞ nõ ita
multo post cardinales penitentia ducti ad vr
bẽ venere: Vrbanũq3 ante electũ ꝯfirmarunt
ꝯsalutarantq3 vt verũ pontificẽ decebat. P⁹
mẽse3 vo terciũ in calores vrbanos galli cul-
pam reijciẽtes a põtifice petũt: vt sibi profici
sci Anagniã cũ bona eius venia liceat aere3
mutaturi pestilentẽ: estate pśertim: maxime vo
gallis: ꝗ reuera seueritatẽ Vrbani veriti abi-
re. Nã semel atq3 ite℞ eos ad se vocatos ad-
monuit: vt man⁹ abstinẽtes haberẽt: nõ dona

aliqua: non munera acciperent: dum causas agunt: dum patrociniũ suũ beneficia petenti prestant. Interminatusq3 est se acerrime puniturum in simonia deprehẽsos: aut iniustas causas fouentes. Preterea vo ostendit sibi placere: et ita velle vt pompam dimitteret: tantamq3 familiarium turbam et equorum: cum id quod in tales sumptus consumerent ecclesie romane perniciosos: pauperibus et restituendis corruentibus basilicis deberet. Se deinceps bonorum delectum habiturum dicebat affirmans: malos suorum flagiciorum penas laturos: nisi sententiam mutarent. Et quia sentiebat cardinales Gallos de reditu curie romane in prouinciam suam aliquando mentionem facere: aperte ostendit se Rome mansurũ: neq3 cuiq3 suadenti vt inde abiret obtemperaturum: q3 diceret fundamentũ vniuersali ecclesie fideiq3 christiane: Rome iactum et auctum ad culmen esse. His itaq3 rationibus moti cardinales gallici: et hi maxime qui thesauros ecclesie in morte pontificum expilauerant: quiq3 pro arbitrio animi sui omia prius agebant: Anagniam primo: mox fundos confugere: vbi primo in Vrbanum (vt falsum pontificem) inuecti sunt: q3 dicerent hominem vi erratum:: vi etiam coronam pontificatus accepisse: cũ electio illa et coronatio in loco minime tuto sit habita: in qua libere deberent esse hominum voluntates: libera suffragia: cum contra ipi a populo Romano coacti sint Italicum potius q3 gallicu3 eligere: Has autem ob causas sede vacante (vt ipi dicebant) octo nanq3 erãt Johanna regina fauente: gebennensem cardinalẽ: qui ante legatus in italia fuerat. pontificem deligunt: eiq3 clementi septimo indita appellatio est. Hinc magna discordia in ecclesia dei orta: et diuturna (quam scisma vocant) cum pars xpianorum principũ Vrbano pars gebennensi faueret. Neq3 hoc modo cõtenti seditiosi cardinales: britrones qui multa ecclesie castella. multas vrbis villas iam diripuerant: arcesq3 occupauerant: in pontificem et romanos mittunt. Ad pontem Salarum romanus populus hosti incomposito agmine obuiam factus superatur et ceditur Verum cum postea apud Marinum pugnã magna animorum concitatõne inissent: adeo Brittones cedunt: vt vix nuncius tante cladis superfuerit. Qui in arcibus erant: se aliquandiu ac suos tutati sunt. Maxie vo arcis suriane prefectus: qui post multos ãnos Martino pontifici deditionẽ fecit. Interim vo genuenses odium quod in Venetos mente conceperant ostẽdũt: ascito in societatem belli lodouico Vngarie rege: Francisco carrariẽsi patauino domino. austrie duce. patriarcha aquileiensi. Sentiebant tum cu3 venetis Perinus Lusignane9 Cypri rex: et bernabos vicecomes. In primo aũt ɔgressu nauali prelio superiores Veneti fuere: in littore anthiatũ victore pisano classis prefecto. Ex decẽ nanq3 genuensiũ triremibꝫ quinq3 amisse sunt. Cum vo marchiones Carreti adiuuante Barnaboue: Albinganũ (qd nũc arbingam vocãt) Naulũ et castrũ Francum de genuensibꝫ occupãt. verũ nõ ita diu in gratiã cum genuensibus redeuntes: oĩa reddidere. Genuenses preterea ɔiecto in carcerẽ dominico Fregoso duce: eiusq3 fratre petro: et Nicolaum Gualcbũ ducatui: et Lucianũ aureani classi maritime preficiunt. Bernabos vo qui filiam regi Cyprio in matrimonium collocauerat: eam cum duodecim triremibꝫ: sex cathelanis: et totidẽ Venetis honorifice ad maritũ in Cyprum misit: quibꝫ triremibus perinus deinceps terra mariq3 Famagustam oppugnat: sed frustra: acriter qui in presidio erãt vrbem defendentibꝫ: disiectaq3 etiã venetis et ɔpcellis classe. Non cessabant hinc veneti: hinc genuẽses maria ipa tum inferũ: tum superum vexare. Nã dñi Carolus Zenus classis Venete prefectus: tyrenum mare genuensibus infestũ reddit: Lucianus aurea nadriaticũ cũ magno venetorũ detrimẽto discurrit: ab Jadera: vbi stationes habebat. in venetos mouẽs. Jadera nãq3 regis vngarie erat. Ob hãc aũt iniuriã commoti veneti. cũ allicere ad certamẽ Lucianũ nõ possent: Catarũ et Sibinicum ipius regis oppida incendunt. Interim vo mortuo galeatio vicecomite anno dñi millesimotercẽtesimoseptuagesimonono: tota fere insubria ad bernabouem incliatura videbat: q̃ ex re maximã voluptatẽ cepere veneti sed frustra. Nam et dimidia ps regionis primo deinde tota Johanni galeatio nepoti obtigit. Lucianus aũt genuensium prefectus: polã mouens classem venetorũ in portu ipo superat et capit. Verũ dũ incaute nimiũ in hoste3 fugientem ruit: lancea transfixus morit. Vtraq3 classis et victrix et victa Jaderã pducit. q̃ statim genuenses Petrũ auriã in demortui fratris locũ misere cũ triremibꝫ nouẽ: alijsq3 nauigijs cõpluribus: qui victoriã fratris recensens ad duo milia captiuorum inuenit. deprehẽditq3 multos in prelio et in vndis perijsse. Oppugnabant et terra veneti a Carrariẽsi eiusq3 socijs qs antea cõmemoraui: qbꝫ veneti albricũ barbianũ Cu

nij comitem egregium copiarum ducem oppo suere. At petrus auria genuensium prefectus sexaginta triremium totidemq nauigiorum comparata classe Venetias contēdens: gradum comaclum caprulas vi captas incendit. Inde vo clugiā mouens: a psidio veneto aliquādiu egregie defensam: tandem eam vi capit: patanino tyranno cōmeatū subministrāte. Cecidisse ea oppugnatione ad sex milia hominū constat: et ad noningentos et quīquagīta ex venetis captos: Jaderamq missos: muliebri tū pudicitie in tāta clade ignotū ē. Fracti autem tanta calamitate veneti. cuz nec terra nec mari auxilia sperarent: captiuis genuensium e carcere liberatis: eisq clugiam ad pfectum genuensium impetrande venie causa missis: pacez petiuere: eas accepturi leges qs victor imposuisset. Genuēses vo superbia elati: vt victores facere consueuerunt. venetos reijciunt: nisi se ac sua omnia dedentes: q ad tuendam patriam cōuersi: deductis ante portus fauces cathenis ferreis: dispositisq ī littore portus tricentis equitibus: totidemq peditibus ad vnum aliquem ex ciuibus suis respiciunt. quem bello preficerent. At vo duz fluctuarent in tanta perturbatōne: quem potissimum deligerent: incerto auctore vox audita ē vnicum victorem pisanum: qui genuenses optime nosset idoneum ee: qui tante rei pficeretur. Non est audita temere ea vox: quasi auspicato emissa. Ad carcerem concurrunt omnes: eo eī deductus fuerat ob rez male ad polam gestam: eductumq bello maritimo solum preficiunt. Instabāt genuenses et captis circūquaq castellis: ingredi vrbem parabant quos post longam pugnam Johannes barbadicus armatis lembis quibusdam perfacile repulit: cum progredi vlterius in estuarijs illis triremes genuensiuz non possent. Hac etiam arte barbadicus vsus est: inuenta tum pimum a quodam teutunico bombarda fuit: a sono et tonitru sic dicta: nulla erat scapha venetoruz nullus lembus: qui nō duas bombardas et eoamplius haberet. quibus multi genuenses: vt a re insolita: nec ad precauendum scita opprimebantur. Singule eī bombarde binos ternosue plerūq necabant: cum preser tim in triremibus declinare ictus: vt in terra nō liceat. Adhortabantur aūt veneti bernabouem vicecomitē socium et amicum ita genuenses bello premere: vt obsidione tāgraui liberētur: iā eī cōmeatibꝰ carebant. De venetis tū quidē actū fuisset: si (vt carrariēsis admonebat) genuenses cauissent: ne cōmeatus mari venetis importari possent. Bernabos aūt venetis aliqua ex parte satisfacturus: exercituz suum in genuenses mittit: qui vallē pulcephere depredatus. acceptisq decem et nouem milibus nummuz auri: omissis genuensibus auro cum bernaboue non ferro decernentibus: onustus preda in insubriā redijt. Non est vsꝰ ea felicitate Astorgius fauentiuus: eo cum eqtatu a bernaboue missus. Vrbi eī appropinquans ab erumpente populo genuensi funditur: fugaturq. egre quidem Astorgius euasit rustico cucullo indutus. At Calo Johannes imperator grecorum cum venetis sentiens: peram genuensium Constantinopoli vicinā expugnare adoritur. Videbat eī genuenses pluribus bellis: et quidē grauissimis implicitos: sed andronicus eius filius patri ac veneto eque hostis turcoruz bulgarorumq presidijs et societate fretus. eam acerrime defendit. coq terroris patrem deduxit. vt in partes genuensium statim transiret. Interim vo vrbanus nō intentus componende paci inter xpianos: vt par erat. sed iniurias a iobanna regina acceptas vlcisci cupiens. lodouicum vngarie regem impulit. vt andreasij fratris mortē se adiuuāte vlcisceret. qui karolum filium in tarui finis contra venetos dimicantem in iobannā concitans res venetorum prope afflictas meliusculas fecit. Superuenit et karolus Zenꝰ venetus vir bello nauali egregius. qui depressis duabus honorarijs nauibus ante portum clugiensem. eo necessitatis genuenses perduxit. cum educere naues suas nō possem. clausis reliquis ostijs. vt ipi obsidentes q̄ obsessi maiore rerum omnium penuria laborarent. Sed nihil eque genuenses afflixit q̄ petri aurie mors ictu bombarde interfecti: dum munimenta Clugie acriter defendit. in cuius locuz matheus ruffus statim suffectus. dum Clugiam peteret cum nouis triremibus apud manfredoniam Thadeum Justinianum cum sex triremibus annona onustis cepit. His vo cladibus motus Agapitus cardinalis Columna et genuenses ⁊ venetos sepe ac frustra ad pacem adhortatus ē. Sed hi d vita et sanguine non de imperio inter se dimicantes. sanis bene admonentium concilijs. nusq̄ obtemperarūt. Postremo itaqz genuenses Clugie obsessi cum erumpere non possent premente Veneto. habereue commeatus nequirent. a Matheo Russo patauinoqz domino. qui id se facturos breui pollicebantur. deditionem fecere kalendis Julij Millesimotercentesimooctuagesimo. Capti autem sunt ea de-

ditione ex hostibus ad quatuor milia triceenti et quadraginta. Plures aũt fame et ferro in ipa obpugnatõe perijsse cõstat. Non quieuere tamen tanta accepta clade genuenses: qui cũ triremibus octo et triginta tergestinos desicere a venetis ad patriarcham aquiliensez compulere. Cepere et iustinopolim: excepta dumtaxat arce. Aucta deinde classe Venetias iterum contendunt: sed cum nemo ad certamen prodiret: in Istriam redeuntes Polam vrbẽ vi captã incendunt. Multe vtrinq₃ cedes inuicem accepte: dateq₃ sunt. Veneti tamen bello terrestri a Carrario opprimebãtur: licz Jacobus caballus egregius copiarum dux eos acerrime tutaretur: dum Taruisium obpugñtur: quod fame in hostium potestate fere venerat. Verum cum fessus et defatigatus iam vtriq₃ populus tam diutino et attroci bello esset: dux Sabaudie pacem inter eos hac formula cõponit octauo kalendas septembris: millesimotrecentesimooctuagesimo primo: vt regi Vngarie decimo quoq₃ anno veneti septẽ milia nummum aureorum persoluerent: si nullum piratam in suis dalmatie locis tutum eẽ pataretur: siq₃ nullubi salez fieri sineret: vtq₃ patriarche aquiliensi in foroiulio eadem maneret cõditio. que ante belluz fuerat. Venetis autem et Genuensibus imperatum: vt captiuos alterutrum incolumes dimitterent: de p̃da vtriq₃ capta nulla mentio. Mandatuz patauino: vt ab obsidione Taruisij recedẽt: vtq₃ arces et turres in stagnis et ad fluuiorũ ostia excitatas statim demolirẽt: termini inter venetum et patauinuz positi. Interea vero karolus quem diximus a pontifice ex Vngaria cõtra Johannam accitum: cum octo milibus equitum in italiam veniens: Aretium primo i potestatem suam redegit: guelphorum et Gibellinorum seditionibus diu agitatum. Inde vero in florentinos mouens: a iohanne Haucut qui tum Stagie erat, pellitur. Sed florentini veriti ne sustinere tanti regis impetum non possent: pacem a rege datis quadraginta milibꝫ nummum auri redimunt: Haucutq₃ sine stipendio dimittunt: qui Bagnacauallum Nicolao albertoq₃ estensibus vendidit: quo facilius retinere fauentiam in potestate sua possent. quam tamen haud ita multo post amisere: Astorgio Manfredo eam quidem proditione adepto. karolus vero salutato rome vrbano regnum ingressus: superatis etiam Johanne ducibus neapolim dedentibus ciuibꝫ capit. Obsidebatur in castello nouo regina: cum aretini guelphi tumultu excitato Jacobum Carazolum neapolitanuz ciuem eo a rege missum: fugere in arcem compellunt. Confugere eo et gibellini: quibus certe vir equus nõ magis q̃ guelphis cõsulebat. Volebat eñ omnia pari iure in ciuitate agi. Accito itaq₃ ob acceptaz iniuriaz Albrico barbiano e tudertinorum finibus vrbez ingressus: dũ guelphos ad officiuz redigere conatur: gibellinorum quoq₃ bona diripit. Ferrabac autem alter copiarum dux albricuz secutus: quod reliquum superfuerat in Aretio abrasit. Dũ hec ad neapolim et aretium agerentur: noua belli nubes Italiam inumbriauit. Nam Lodouicus Andegauensis a regibus Francorum originem ducens: Italiam ingressus cum triginta milibus equitum non longe a Bononia consederat. a Clemente antipapa impulsus: non tam vt reginam Johannam obsessã liberaret: q̃ vt Vrbanum armis pontificatu deijceret. Hanc ob rem karolus omisso aretõ Albricum et Ferrabac ad se vocat. Florentini quoq₃ iohannem Haucut rogatu Vrbani ad karolum misere. Lodouicus autem p̃ marsos iter faciens ad cassinensem saltum iam peruenerat. Adhuc enim ad duodecim milia equitum expectabat: qui italiam ingressi duce Andegranio: per placentinuz: lucensez florentinum: senensem agrum iter facientes: Aretiuz iam peruenerant: vrbẽq₃ a guelphis introducti: post illatam ab albrico cladez diripuere. Defendebatur arx guelphorum p̃sidio: que diebus quadraginta oppugnata: in gallorum potestatem propediem ventura erat nisi Lodouici andegauensis mors interuenisset. Cum andegranius re cognita hortantibꝫ aretinis in arce obsessis: vrbez florentinis vẽdidit: in Galliasq₃ redijt. Andegauenses aũt milites morte ducis cõsilio carẽtes: bini terniue mendicantes etiam i patriã rediere. Cũ vero Vrbanus terrore gallico liberatus: Neapolim se conferens a rege petit: vt sibi liceat creare nepotem suum Campanum principẽ quod cum impetrare nequiuisset: homo sub specie iusti et honesti minus vrbanus ac nulli gratus: ad minas cõuersus: eo iracundie regem cõpulit: vt custodijs adhibitis p̃ aliquot dies prodire in publicũ nequiuerit. Verũ dissimulata ad tpus iniuria. nuceriam ad vitandos estus (ut ipe dicebat) cum bona regis venia, profectus. cõmunitaq₃ firmis p̃sidijs vrbe. et nouos cardinales creat. et septem ex veteribus i carcerẽ conijcit. q̃ diceret eos cum rege 7 antipapa ptra se cõiurasse. Preterea vero 7 pcessuz (vt istorũ more loquar) ptra regẽ incho-

auit:missa de more citatione:qui breui se uenturum Nuceriam respondit: diluiturumqz obiecta crimina:non verbis modo: verumetiam armis. Nuceriam itaqz cū satis magno exercitu veniens:vrbem obsidet. Motus autem hac indignitate Raimundus balcianus e gente vrsina:comitis Nolani filius:qui postea tarentinus princeps est habitus: suis copijs fretus:quas sub rege ductauerat: vrbanum cum tota curia ad proximum littus deductum:genuensium triremibus ad id instructis paratisqz imposuit:quibus dum Genuā pontifex defertur:ex septē cardinalibus Nucerie captis:quinqz saccis inuolutos in mare demersit. Et vō mortuo Lodouico Vngarie rege proceres vngari karolū statim per legatos accersunt:qui eo profectus:dum conuentum ad res componendas celebrat: curante regina que odium dissimulauerat obtruncat̄: anno millesimotercentesimooctogesimoquinto:quo tempore Johannes Galeatius Bernabouem vicecomitem:cui erat ex fratre Galeatio nepos:captum in carcere modoetie cōijcit:ac coniectum vsqz ad mortē detinet:eiusqz ditōne potitur. Prius em̄ dum patrimonium diuidunt:papia vercelle:Nouaria:Bertona:Alexandria:⁊ cetera ad Apeninum alpesqz pertinentia Galeatio:Placentia vō cremona. Parma. laudā. brixia:et Bergomum Bernaboui sorte obtigerant. Mediolanum autem vtriqz ꝯmune erat. At vrbanus circūacto anno:quo se Genuam contulerat:intelligens ecclesiasticas ciuitates a florentinis ad libertatem(vt antea incitari)Lucam primo:mox Senas et perusium peruenit. Cōfirmatis deinde aduentu suo ciuitatibus:desiderio (vt ipse dicebat)videndi Neapolim: Ferentinum vsqz proficiscitur:ea mente reuera:vt ladislaum admodū puerum: et Johannam karoli filios hēditate paterna deturbaret. Multi eñ ꝓceres Lodouico andegauensi studere soliti:potiundi regni spez ei pstabant:sed magna vsi fide caietani:pueris in vita retentis: regnum quoqz cum summa laude seruauerūt Pontifex itaqz re infecta Romam rediens : cum magno apparatu honoreqz plusq̄ dici potest a populo romano in vrbem suscipitur:licet haud ita multopost a Banderesijs insidias perpessus sit:quas certe om̄ino deuitauit et sustulit creatis vna die nouē et viginti cardinalib:quorū de numero romani tres sunt habiti. Reliqui vō fere oēs neapolitani fuere Interea vō antoni⁹ Scala veronensis:⁊ frācifcus senior patauinus dominus grauissimo inter se bello contendere:Johanne vbaldino Carrarij:et iohanne ordelapho scaligeri copias ducentibus. Uerum Galeatius vicecomes instigante Carrario superatis Scaligeris:Uerona vincentiaqz potitur. Neqz hoc qdem cōtentus Galeatius paucorum mensiuz obsidione Patauium capit:ac Franciscū carrarium in carcerem medoetianuz cōijcit. Ei⁹ vō filius Franciscus iunior fuga salutem sibi quesiuit. Florentini quoqz augende ditōis cupidi:Politianum Lucinianum oppida ex veteri senensium dominatu arte magis q̄ virib⁹ in potestatem suam redigere. Preterea vō karolum Bernabouis filium et antoniū Scalam cum quinqz milibus equitum in agrū senensem hostili animo immittūt. Hanc ob rez Galeatius motus legatos ad florētinos mittit:qui suo nomine cōquerant̄ karolum vicecomitem:et antoniuz Scalam hostes suos a populo florentino:quo cum ipse pacem antea inierat et fedus:mercede conductos eē: vexariqz ab eis bello senenses amicos et socios cōtra ius fasqz. Legatis item mandatum est. vt nisi ab iniuria senensiū discederēt. exauctorarentqz suos belli duces. florētino populo bellum indicerent. Quo minus vō id statiz Galeatius faceret. petri Gambacurte pisanoruz tyranno precibus factum est. qui Galeatio ⁊ florentinis amicus rem inter vtrūqz compositurum se predicabat. Interim vō Urban⁹ pōtifex pontificatus sui infeliciter acti anno vndecimo:mense octauo rome moritur. sepelit̄qz in beati Petri basilica. paucis admodum eius mortem:vtpote hominis rustici et inexorabilis. flentibus. Huius autem sepulchruz adhuc visitur cum epytaphio satis rustico et inepto.

208 Bonifacius. ix.

Onifacius nonus patria neapolitanus. petrus cognomento. tomacellus antea vocatus. rome cardinalium omnium consensu pontifex creatur. anno domini millesimotercentesimooctuagesimonono. Hic et si annorum circiter trigita esset dum pontificatu inijt. ita tamē deinceps vixit in tamflorida etate. et tanta peccandi licētia. vt nulla ei libido. nulla voluptas iniungi vel obijci posset. iuuentutem certe cum ipa senectute cōmutasse videbatur. Fuit pterea tāti animi cōsilijqz. vt primus ipsi romani vim omnē i pontificē trāstulerit. creatis suo nutu

magistratibus omnibꝫ:munitaqꝫ sancti an-
geli arce ī mole hadriani sita ad Tiberis pō
tem:quo ab vrbe in vaticanum itur. Muni-
tisqꝫ item pontibus:quibus in transtyberim
romani cōmeant. Verum dum Bonifacius
nonus adhuc in pontificatu eēt:Galeatiꝰ flo-
rentinos et bononienses bello aggreditur:io
hanne vbaldino ꝛ Lantedesco petramala co
piarum suarum ducibus:qui vallem arni su
perioris ingressi:omnia longe ac late popula
bantur. Jacobusqꝫ vermes bononiensem agꝛ
suo nomine ingressus:ciuitati quoqꝫ mlta dā
na intulit. Tum vō florentini ad precauenda
mala soliciti:ꝛ iohannē haucut:ꝛ karolū ber
nabouis filium et antonium scalam cuꝫ qua
tuor equitum:peditum duobus milibus bono-
niensibus socijs ꝛ amicis auxilio misere. So
licitare preterea litteris et nūcijs Stephanū
bauarie ducem: ad quem Franciscus iunior
confugerat. ꝛ Jacobum armeniaci comitem
magna mercede conductum:vt in italiam cō-
tra vicecomitē descenderent. cumqꝫ a ceruici-
bus suis ad ꝓpria tuenda auerterent. His co
hortationibus motus franciscus iunior muta
ta veste fauentibus venetis:secreto tamē Pa
tauiū ingreditur:vrbeqꝫ potitur. Subsecutꝰ
vō Bauarie dux:vrbem ingressus obpugna-
re arcem nō destitit. Veronenses autem harū
rerum permutatōe moti:pulso vicecomitis p̄
sidio:Antonium scalam ad se vocant:qui fe-
re his diebus in hetruria mortuus erat:reli-
cto vnico filio in prima pueritia adhuc super
stite. Qua quidem re cognita penitentia du-
cti:in primis vgolotuꝫ Blancardum: qui in
cremonensi agro cum exercitu Galeatij erat
ad se vocant:impetrati prius errata venia:ꝑ-
solutisqꝫ aliquot milibus nummum auri: ad
redimendam tanti erroris culpam. Ingressꝰ
vrbem blancardus:retinere milites a direptō
ne tamopulente vrbis nequaqꝫ potuit. Uxor
vō Galeatij tante ciuitatis calamitatem mi-
serata triduo post militibus direptōem inhi
buit. At dux Bauarie cōquestus se mercede
a florentinis defraudatum: ab obpugnatōne
patauie arcis in Germaniam discessit. Tum
florentini prebente aditum Alberto estensi:q
iampridem ab amicicia Galeatij discesserat.
iohanneꝫ haucut carariensi socio auxilio mi
sere: cuius fortitudine et astu arx patauina
in deditionem breui recepta est. Unde Galea
tij copie que eo recuperande vrbis causa vene
rant: in vincentinos secescere. Descenderat
iam tum etiam comes Armeniaci a florenti-
nis mercede conductus:per thaurinos in ita-
liam cum viginti milibus equitum:Castella-
tinumqꝫ in Alexandrinis vi captum diripue-
rat:quare Galeatio necesse fuit copias suas
e vincentinis reuocare:quas hosti opponeret
In suburbio alexandrino cōsederant medio-
lanenses:ī quos delati armeniaci sine vllo or-
dine excidium ipsis militibus ꝛ ciuibus mina
bantur. Pugnatum est pro portis aliquādiu
et ab italis tamdiu protracta pugna ē: donec
sui(quos circūacto itinere ad carpendum ex-
tremum hostium miserant)nil tale opinātes
aggrederentur. Dum pugnatur superuenere il
li:atqꝫ ita a tergo. a lateribus. a fronte cesi:ꝑ-
us pene oppressi sunt ingēti cede:oppidanis et
superuenientibus:quam discrimen in quod de
lati fuerant cognouerint. Comes ipe armeni
aci tanti exercitus dux captus:ex vulnere ac
cepto in prelio statim moritur. Capti et rai-
naldus Lansigliatius et Johannes riciꝰ flo-
rentini equites qui armeniacum in italiā du-
xerant. Tum vō Galeatius tāta victoria fre
tus:partem copiarum in haucutum mittit:q
ea mente Atesim ꝛ Mintiuꝫ traiecerat:vt se
cum armeniaco coniungeret. Verum Haucu
tus re cognita:quanta maxime celeritate po-
tuit. in patauinos mouit. non paucis suoruꝫ
in itinere amissis obderiuatas passim a rusti-
cis aquas:ne redire hosti impune liceret. At
florentini bello pressi a iacobo verme: qui eo
a galeatio cum duodecim milibus equitum:
peditum quatuor missus fuerat. Haucutum
reuocant:qui hostes florentinoruꝫ:quibꝫ par
esse aperto marte non poterat:miris artibus
ludificatus est. Interiꝫ vō hortante Bonifa-
cio pontifice:et antonioto adurno genuensiū
duce. pax equis conditōnibus inter Galeati-
um ꝛ florentinos Genue composita est. Sed
dum vnum incendium extinguitur: alterum
exardescit. Nam et Franciscus cognomento
Uicus vrbis prefectus viterbium pontifici ꝑ
ditione abstulit. ꝛ Petrus Gambacurta Pi
saruꝫ dominus a iacobo appiano publico scri
ba. et omnium consiliorum suorum participe
cum filijs occiditur:ipseqꝫ appianus domina-
tu potitur. Mortuo autem alberto estensi. ac-
cius ꝛ ipe estensi familia ortus iam pridē pa-
tria pulsus. adiuuantibus Cunij comitibus
redire in patriam instituerat. Sed tutores ni-
colai pueri alberti filij. sumptis armis Acciū
Ferraria summouentes. lucum et Consilice
oppida Johanni Cunio promisere. si Acciuꝫ
interficeret. Tum iohannes composita falla
cia. virum Accio persimilem interficit. et ac-
ceptis oppidis verum acciuꝫ in publicū ꝓdu-

cit. Non cōmisisset tantum facinus Albricus ex eadem familia ortus: cui plus itali debent q̄ omnibus ducibus qui tum fuere. Primus enim docuit italos bella gerere: iampridē ar ma ferre desuetos: quibus se deinceps ab in testino externoq̄ hoste tutati sunt. Prius eī si quid gerere itali vel inter se: vel ī barbaros voluissent: accire externum militem op9erat. Sed tanta militum copia hoc duce breui sb orta est sub vexillo sancti georgij: vt et brittones qui prouinciam nostram et ecclesie castel la euerterant: teutunicos: anglicos: postremo omnia vastantes italia expulerit. Hinc Brachiani et sfortiani milites originem habuere: quorum armis italia apud exteros tm̄ nomi nis consecuta est: vt aut exteri timore perculsi quieuerint: aut aditum ad nos temptantes magnis cladibus superati sint. Interea vō mortuo Clemente septimo adulterino pontifice: ī eius locum a cardinalibus tanti scismatis auctoribus: Petrus luna benedictus. xiij. appel latus: auenione sufficitur. Successit tum etiā karolo imperatori romano Wencesslaus fili9 a quo Johannes Galeatius vicecomes mediolenensis ducatus titulū accepit: misso oratore Petro philargi mediolanensi archiepiscopo. qui postea romanum pontificatū adeptus: quintus alexander appellatus est. Galeatius autem mortuo Johanne haucut: floren tieq̄ sepulto. quo vno duce in rebus bellicis tum maxime florentini vtebantur: mittere Albricum cum suis copijs in hetruriam constitu it: qui florentinos Appianum pisanorum ty rannum bello lacessentes in officō contineret Erant in eo exercitu Paulus vrsinus: Ceculus: Brolia brandolinus: Paulus sabellus: Lucas canalis: cohortium prefecti insignes. qui simul cōiunctis copijs animisq̄ oppugnare florentiam adhorti: ad monasterium cartusiense castra posuerant: vnde crebris incursionibus tum agros tum ciuitatem florentiā cō, tinuo vexabant: cedibus: rapinis: incēdijsq̄ omnia complentes: anno domini millesimo tercentesimononagesimoseptimo. Quo qdē tempore et Bonifacius Perusium se contulit: nobilitatem plebeis raspantibus concilia turus. Sed plebs presente pōtifice preter datā fidē arma capiens: interfectis ad octuagi ta ex optimatibus: Biordum et Michelotū plebeiarum partium principes in vrbem intromissos dominos constituunt. Indignatus autem ob eam rem pontifex: Asisium petēs inde ad ducem Galeatiū oratores misit: qui

eum adhortarentur: vt oppugnare Mantuā desineret: quam tum aqua et terra obsidione premebat: accito in Cisalpinam galliam ad id bellum Albrico Barbiano. Hanc autem ob rem ex federe florentinis licuit: et venetis belli socijs mantuano auxilium mittere: karolo malatesta mantuani sororio tantarum copiarum duce. qui ingenti clade Galeatij exercitum apud gouernolum profligauit. Erat tū quoq̄ in animo florentinis pisanos bello per sequi: sed eos a tanta re auertebant pupij bal neiq̄ comites: et vbertini rebelles: qui floren tini ciuitati exitiū minabantur: si in pisanos mouerent. Uerum mortuo non ita multop9 Jacobo appiano: filius Gherardus patri succedens: cum retinere pisas in potestate sua nō posset: ob seditiones a florentinis excitatas vrbem ipam galeatio vicecomiti vēdidit plūbino oppido tm̄modo sibi ac suis retento: millesimotercentesimononagesimonono. Interfecto autem Biordo Lanthedesci insidijs perusini vindicare se in libertatem conati sunt. Uerum cum Ugolinus Trincius Fulginas pontificis vicarius: eius nomine Perusium in deditionē ecclesie trahere conaretur: indignati ciues Galeatio sese dedunt: qui post mēses duos Bononia quoq̄ Luca falso potitur Hinc maior timor florentinos incessit: passī de se ac libertate sua actum dicentes: nisi Galeatius morte e medio auferretur. Appropinquante vō iubilei anno: legati romanorū pontificem adeunt rogantes: vt Asisio Romam proficisceretur: qui et si id magnopere cuperet: tamen dissimulato desiderio facturum se quod petebant negauit. q̄ diceret eos noluisse recipere senatores ex nobilitate externa fm consuetudinem et instituta pontificū. q̄q̄ camere conseruatores suopte ingenio elegissent homines quidem parum idoneos. et quorum licentia banderesijs omnia licerent. Tum vō romani vt rē gratā pontifici facerent. et banderesios tollunt. et malatestam Pandulphi filium pisauriensem. virum doctum pontificis nomine in senatorem recipiunt. pecuniasq̄ insuper Bonifacio dant. quo ei proficisci ad vrbem liceret. Urbem itaq̄ ingressus munita mole Hadriani (vt antea diximus) menijs et turribus dominatu vrbis sensim potitus est. Celebrato deinde iubilei anno millesimoquadringentesimo. q̄ innumera fere hoīm multitudo ad vrbē religiōis cā venerat. Florētini galeatiū a ceruicibus suis auertē cupiētes robertū bauarie ducē. quē impij electores abrogato

ob ignauiaʒ Venceslao Boemo delegerant:
hac conditione in Italiam vocant: vt non pri
us promissam mercedem accipiat: q̄ viceco-
mitis ducatum attigisset: qui brixianuʒ agrū
ad Benacum ingressus parte pecuniaruʒ ac
cepta: cum Galeatij copijs congrediens supe
ratur: ac tridentum fuga petit. Retinere ho-
minem veneti et florentini mlta polliciti: quo
minus in germaniam rediret: nequaq̄ potue
re. Cum vō Bonifacius siue vicecomitū po-
tentiam veritus: siue augende ditionis ecclesi
astice cupidus: annatarum vsuʒ beneficijs ec
clesiasticis primus imposuit: hac conditione:
vt qui beneficium cōsequeretur dimidiuʒ an
nui prouētus fisco apostolico persoluēt. Sūt
tamē qui hoc inuentum Iohāni vigesimose-
cundo ascribant. Hanc autem consuetudinē
omnes admisere preter anglos qui id de sol'
episcopatibus concessere. in ceteris beneficijs
non adeo. Confirmata hoc modo pecunijs ar
ce magistratibus suo nutu in vrbe delectis di
tione ecclesiastica: pontifex Ladislaum adole
scentem karoli neopolitani regis filiuʒ in re
gnum paternum restituit: a tyrannis et po-
pulis occupatum: qui Lodouici audegauēsis
partes secuti fuerant. Quo autem facilius et
honestius id fieret: priuationem karoli ab vr
bano sexto Nucerie factam abrogauit: cardi
nalemq; florentinum Caietam misit: que sola
in fide remanserat: vt eo loci adolescentem co
ronaret: vbi summa cuʒ fide seruatus fuerat
Vicecomes autem redeunte in Germaniam
imperatore Roberto: copias suas albrico du
ce ad opprimendum Iohannem Bentiuoluʒ
misit: qui Bononiensem vrbem in suam rede
gerat potestatem: pulso vicecomituʒ presidio
Militabant tum in exercitu Galeatij franci-
scus Gonzaga composita inter eos pace: mi
litabat pandulphus malatesta karoli frater.
Aderat et octobonus Rubeus parmensis ci
uis: quorum nominibus perterriti florentini
Bernardonem copiarum suaꝝ prefectuʒ bo-
noniensibus socijs auxilio mittunt: cuius ad
uentu bononienses animis aucti: hosti me-
nibus appropinquanti occurrere audent: quo
prelio superati: omnem equitatum cum Ber
nardone in ipsa pugna interempto amisere.
Captus etiam eo prelio iacobus Carraria:
Frācisci gonzage precibus conseruatur. Au-
fugerat tum cuʒ paucis Bentiuolus in vrbē
quam dum acriter nimium tutatur: in globū
incidens: cum viuus capi non posset obtrun-
catur. Potitus itaq; deinceps nullo resisten
te Bononia Galeatius: magnum terrorem
florentinis iniecit. Eo eñ se breui moturum
omnem belli impetum ostendebat. Verū mor
te adiuti (vt ipe optabant) nō ita multopost
tanto metu liberati sunt. Mortuo autem ex
febre Iohanne Galeatio apud meregnanum
cum ante cometes tante mortis indicium ap-
paruisset: anno millesimoquadringentesimo
secundo: multi repente tyranni oborti sunt:
aut ciuitatum suarum principes: aut ex horti
um prefecti: a militibus ducis ob largitio-
neʒ ad occupandas ciuitates adiuti. Oborta
tum quidem infinita mala sunt: cū nemo vn⁹
precesset: qui vicia hominum imperio ⁊ aucto
ritate compesceret. Innouata est etiam guel-
phorum et gibellinorum perniciosa seditio: q̄
ducentis et eoamplius annis per italieʒ va
gata omnes ciuitates ita ad arma ciuilia cō-
citauit: vt ferme ad internetionem certatum
sit. Nam Vgolinus caualcabos: oppressis gi
bellinis Cremone imperitabat: Parmam ot
to tercius interfectis ac pulsis Rubeis obti-
nebat: Soardi Bergomuʒ: Rusconij Comū
Vignate Laudam: Vercellas alexandriam
plurimaq; per eam regionem oppida Facin⁹
canis dux copiaruʒ egregius vi occupauerat
Omitto reliquos tyrannos a Galeatio pul-
sos: qui tum quidem redeundi ad tyran-
nidem et dominatum spem aliquam sumpse-
re. Maxime vō Gulielmus scala: et Caro-
lus vicecomes Bernabouis filius: qui prin-
cipes omnes et populos ad defectionem soli-
citabant. Hinc etiaʒ Pinus Ordelaphus pa
tria pulsus: Foroliuio potitur. Albricus q̄ʒ
Cunnij comes Fauentiam bello pressam i sui
potestatem redegisset: nisi a Ladislao adhor-
tante etiam pōtifice: i regnum accitus prope-
re fuisset: magnusq; comestabilis (vt eoruʒ vo
cabulo vtar) creatus. Miserat et eo cuʒ satis
iusto exercitu fratrem suuʒ pōtifex: vt regi au
xilio eēt. qui a neopolitanis repulsus Peru
siū mouēs ciuitatem ipam in potestatē pōtifi
cis breui redegit. At Baldesar Cossa neapo
litanus ciuis. sancti Eustachij cardinalis bo
nonienses aliquādiu obsessos. redire tandem
ad ecclesiaʒ compulit. Brachio montonio co
pias ecclesiasticas. quem vt virum in re mili
tari prestātem albricus in flamminia relique
rat. Sub eo eñ ab ineunte etate militauerat.
ordinesq; duxerat. Idē etiā cōtigerat Sfortie
e Cotignola Flamminie oppido originē ducē-
te: quorū virtute militia italica ita breui cre-
uit: vt qui duce i re bellica deinceps indigerēt
altero istorum vterentur. Hinc ille factiones
militares exorte sunt: vt sexaginta iam annis
nil prope gestum in Italia sit: quod non alte
ri istarum ascribi possit. Qui enim a brachia-

nio opprimebat: vicissim afforcianis alteram factionem pcio cōducebat. Albricus autem (vnde tanq̄ ex equo troiāo innūerabiles bel li pricipes emanarūt) Neapolim diu oppug- tam: tandez in potestatē Ladislai recepit qua victoria moti omnes regni principes ciuita- tesq3. statī i dedicionez regis peruenere. At vo Ladislaus regnādi cupidus: priusq̄ fūda- menta regni Neapolitani cōfirmasset. accit⁹ ab vngaris. ad illud quoq3 regnū iure heredi tario suscipiendū: cum copias traiecisset: Ja deramq3 obsideret. certior ab amicis fit. nea politanos 7 aliquot regni pceres ad defecti onem spectare. Jadera itaq3 potitus. eadem q3 venetis diuendita. Neapolim rediit: reuo- catoq3 e Flāminia Alberico (eo nāq3 ad su- os visendos profectus erat) omnes proceres dominatu priuauit. Recusantes aūt parere e patria deiecit. Jn Seuermatū vo familiā cru deliter animaduertit. primatibus ipsis vltio supplicio affectis. Bonifacius aūt in tāta re- rum perturbatiōe diu afflictatus: dolore late- rum tandē moritur: pōtificatus sui āno quar todecimo: mense nono: millesimoquadringē- tesimo quarto. Sepeliturq3 in basilica Petri sepulchro marmoreo vermiculato opere disti cto (quod adhuc cernitur) cū gētilicijs insigni bus: que item indicāt multa edificia tū in mo le Hadriani: tum ī capitolio: tum in pallacio Vaticani huius iussu 7 impensa edificata tuz fuisse. Huic aūt pōtifici ad summaz gloriam nil certe defuisset. nisi affinium et cognatoruz affinitatibus obtemperans: aliq̄ notā cōtra- xisset. Multa enim crimina per symonia- cam prauitatē cōmittebātur: petētibus cōtra ius fasq3 oia tum fratribus: tū cognatis. quo ruz magna multitudo questus gratia Romā venerat. Jndulgentie vo 7 quidē plenarie ita passim vendebātur: vt iaz vilesceret clauiuz 7 litterarum apostolicarum autoritas. Reuo caē hec oia Bonifacius conatus cognatoruz precibus: eo itēditez redire cogebatur. Vn de melius actum cū ecclesia dei censerem: si pon tifices reiectis affinibus 7 cognatis: vel saltez in mediocri fortūa collocatis. pōtificie digni- tati potius q̄ carni 7 sanguini cōsuleret. Ma xime vo h tēpore quo mortuo Tāburlano. q tburcos superauerat coruūq3 regē cathenis vi ctū secū trahebat: armenios: persas: egypti os: assyrios sine gubernatoribus reliquerat: qua ex re facile christianis tum fuisset Hieru salem. ac sanctum domini sepulchrum recupe rare. Jn nostros em̄ conuersus albos suo pō- tificatu nouam superstitionem introducētes persecutus est. Ex alpibus namq3 descendisse in ytaliam anno ante iubileum presbiterum quendam cum magna hominum multitudie ex patre meo qui hominem viderat intelleri. Js quidem albo indutus panno. tantam mo- destiam vultu ac verbis pre se ferebat. vt ab omnibus sanctus haberetur in ytaliaz itaq3 descendens magnam hominum ac mulieruz multitudinem in sententiaz suipsius breui de duxerat. Lintheis albis circumuoluti omēs sine discrimine mares an femine: rustici an ci ues. serui an liberi ēssent. passim veluti peco- ra vbi nox oppressisset dormiebant. Publice ī vicis epulabantur: perlatis vndiq3 certatim quasi ad sacrum epulis. Crucifixū sacerdos ipse pre se ferebat. quem lacrimari ob hominū errata dictitabat. Jd quotiens accidisset suc- clamabant omnes veniaz a deo petētes. Lau des beate virginis canebant euntes 7 stantes hymnis ad id apte compositis. Ex cisalpinis aūt in Flāminiam Hetruriaz picentes aucta opinione sanctitatis veniēs. nō plebem mo- do rudem 7 crudelem. sed et principes et epi- scopos ciuitatuz in sententiam suam facile p traxit: Substitit Viterbij cū magna multitu- dine labore itineris fessus. Romam inde (vt ipse dicebat) ad visenda loca sancta sanctorū- q3 corpora venturus. Sed Bonifacius frau- dem subesse veritus q̄ diceret hominem super sticiosum pontificatum appetere. adiuuante illa multitudine milites aliquot premittit. q hominem comprehensuz ad se perducāt. Sūt qui scribant huius fraudez questione detectā fuisse. hominemq3 in tanto facinore deprehen sum: meritas penas luisse. igne scilicet: quo ex ustum ferunt. Sūt etiā qui dicant nil fraudis in homine deprehensum fuisse. sed id fictum a pontifice abolendo rumori. quo hominez per inuidiam captum et necatū affirmabāt. Vtrz verius sit deus nouit. Hoc tamen cōstat post tantam colluuionem. que partim hac superst i tione. parti frequentia iubilei obuenerat: ma gnam hominum multitudiem pestilentia con sumptam fuisse. Jn tantis aūt malis quibus prouintia nostra afflictabatur: vnum tamen bonū in ytaliā affectū est. ad nos em̄ Chryso laras Bysanti⁹ lrās grecas attulit. que ānis iam quingentis in ytalia conticuerant. Hic grece latineq3 lingue scole exorte sunt: Guari no: Victorio. Philelpho. Ambrosio mona- cho: Leonardo aretio: Caroloq3. ac plerisq3 alijs tanq̄ ex equo troiano in lucem prodeun tibus: quorum emulatione multa ingenia de inceps ad laudem excitata sunt.

INnocentius septimus patria sul monensis: Cosinatus antea vocatus sancte crucis presbiter cardinalis: Rome pontifex creatur: tumultuāte tota Ytalia. Mortuo enī Johanne Galeatio. duobus filijs superstitibus: sed adolescentibus adhuc tota Ytalia ad arma respiciebat. Johānes Maria maior natu (id enī ei nomē erat) ducatum Mediolani sibi vendicat. Philippus vō Maria mior natu Papie dominatum. cuius comes iure habebatur facile obtinuit. Reliquc ciuitates (vt antea dixi: ad quinqꝫ enī 7 viginti fuisse constat) ab imperio viceconitū defecere. Nā 7 Paulus Guinisius ciuis: lucensis patrie dominatum sibi vsurpauit. 7 Franciscus Carrarius sublato e medio tanto duce: cꝰarma mixīmo dum timuerat: augende ditionis in magnaꝫ spem veniens: Veronam: Brixiam: Bergomum: Cremonam: legatos ad solicitandos in partes suas guelphos misit. Uerum vbi videt Gulielmum Scalam et karolum viceconitem. qui imperia ciuitatum suarū desiderabant. posse conatibus suis obstare: Gulielmo Verone. karolo Mediolani: acceptis ab eo mutuo triginta milibus aureis dominatum pollicitus est. Reducto itaqꝫ in patriam Gulielmo: eodemqꝫ nō ita multo post veneno sublato: Verona ipse potitur. Eadem quoqꝫ fraude karolum aggressus ē cum his instaret. vt nō apparentibus promissis: pecuniam saltem mutuo datam solueret Litteris quoqꝫ Franciscum Gonzagam admonet. vt descendere in partes suas spōte velit. amplectiqꝫ eius amicitiam 7 societateꝫ: sin secus esset animatus: habiturum se eum pro hoste facturumqꝫ: vt breui eius pertinacie peniteat. fieri perfacile id posse dicebat: cum Veronam mantuanis finitimam adeptus: Brixiaꝫ quoqꝫ in potestatē suā breui sit redacturus: vnde percōmode mōtuanus bello premat. Nil respondere Frācīscꝰ instituit priusq̄ venetorū legatos audiret: quos in via ad se euntes intellexerat. Veneti eniꝫ carrariorum potentiam suspectam habētes Vincentiam dedentibus vltro ciuibus in deditionem et tutelam recipiunt: q̄ Francisci arma venerentur: q̄dqꝫ sub quouis alio quā sub patauino domino esse mallebant. quippe cum inter patauinos et vincentinos immortale odium intercedat. Admonet tuꝫ franciscum Carrarium venetus: ne vincentinos vectigales suos bello attingat. vtqꝫ ab expugnanda Colonia (quam sue ditionis esse rebantur) abstineat: aliter venetos bello persecuturos illatas iniurias. Respondet Franciscus mirari se venetorum impotentiā: qui cum nullum ius incontinenti habeant. leges tamen merito imperantibus velint prescribere. irent et estuarijs se ac paludibus continerent: eosqꝫ preesse ciuitatibus sinerent: q eam facultatem a maioribus suis accepisset Indignati mirumīmmoduꝫ veneti. legatos suos qui in via erant admonent. vt fedus et societatem cum Francisco Gonzaga ineant: eumqꝫ primum copiarum suarum ducem deligant: addita pecuniarum summa: que ei stipēdij nomine quottannis daretur Cum vō Franciscus icto federe maturandum ratus. q̄ iam hostes potitos Colonia intellexerat: conscripto magno militum numero. veronenses ad eam partem adoritur. qua ad mantuanos vergunt. Idem faciunt veneti ex vincentinis eo mouentes. quo impetu veronenses perterriti: cum nulla spes auxilij subesset. deditionem fecere. Oderant etiam ciues Franciscum carrariensem: qui Gulielmum Scalaꝫ veneno necasset eiusqꝫ filios occupata fraude Verona in carcerem coniecisset. Dum vrbem vō instructis aciebus ingrediuntur: ne qua fraus ab hoste subesset: Jacobus Carraria qui ibi cum presidio erat. repente cuꝫ militibus aliquot Hostiliam profugit. Sed duꝫ padum traijcit: captus Venetias mittitur. Munita auteꝫ firmissimo presidio Verona: inde cum omnibus copijs Veneti Patauium mouentes vrbeꝫ prealtis muris ac profunda fossa munitam: defensamqꝫ firmo presidio obsident: et tandem post aliquot mēses interclusis vndiqꝫ commeatibus: in deditionem accipiūt Confugerat in arcem Franciscus cum filijs ac nepotibus: quam tamen veneti non ita multo post cepere. vrgēte eos qui in presidio erant ad deditionem fame: Franciscus autē captus ac Venetias missus vna cum fratre necatur. Hunc exitum et finem habuit: qui humanam cupiditateꝫ secutus: spreta pace omnia bello occupaturus videbatur. Neqꝫ in hoc quidem malorum omnium finis fuit Nam vel ignauia pontificū: qui interdictis antea minis: armis postremo tollere discordias consueuerāt. vel scismate potius (quo tū ecclesia dei multū laborabat) eo ventū e-

rat: vt vilissimus quisq; tyrannus post mor
tem Johānis Galeatij vnumquodq; facin⁹
quātūuis magnū aggrederetur. Innocētius
eīm dū adhuc cardinalis esset. capere neglige-
tiam ⁊ timiditatē priorꝫ pōtificum consueue-
rat: ꝙ diceret eorꝫ secordia factū: ne scisma
ecclesie romane: totiusq; reipublice christia
ne pernicies hacten⁹ extinctū ⁊ sublatū esset
Verꝫ ipse pontificatū adeptus. secutusq; i
quibusdā Urbani ⁊ Bonifacij vestigia. q̄s
priuatus carpebat: nō modo quod tantope
laudabat effecit. verꝫ etiā iniquo animo fere
bat: siquis apud se ea d̄ re verbū vllū fecisset
Preterea vō adeo tumultuose oīa guberna-
bat: vt cū semel romani restitui in libertatē
reddiq; sibi Capitoliū: pontem Miluium.
et arcem Hadriani peterēt. instarentq; item
vt scisma rei perniciosi exēpli de ecclesia tol-
leret. bella extingueret et seditiones: rege gal
lorū ad eā rem cōficiendam operam suam
pollicente. ac Petro Luna antipapa neq̄-
ꝗ̄ tantam cōcordiā abnuente: romanos ip
sos pōtifex ad Lodouicū nepotem diuertē-
tem: apud hospitale sancti spiritus via saxia
tanq̄ ad certū carnificem miserit. Vndecim
eīm ciues reipub. sue labenti negligētia pon-
tificis cōsultum statim necantur. e fenestrisq;
deijciuntur. ꝙ diceret eo modo tolli seditiōes
et scisma nō alio quidem posse. Hac aūt seui-
cia motus populus romanus: accito Ladi-
slao Apulie rege arma capit. supplicium de
Lodouico sumpturus. Verum pontifex de-
clinaturus populi furorem Viterbium cum
Lodouico citato gressu proficiscitur. Tum
vō populus cum seuire in autorem tāti faci-
noris nō posset. in aulicos irā cōuertit: quo-
rum bona magna ex parte direpta sunt. Ser
uati tamen quidam dicuntur in edibus car-
dinalium romanorum: qui adiuuātibus cli
entibus. egre tamen ad se confugientes tuta
ti sunt. Capto deinde Capitolio: occupatoq;
ponte miluio arcē Hadriani oppugnare fru
stra conati sunt. adiuuātibus etiā romanos
Johanne columna Troie comite: Gentile
monterano. comite Carrarie. egregijs co-
piarum ducibus: et Ladislai regis auspicijs
militantibus. Verum superueniente Pau-
lo Ursino mandato pontificis cum Mostar
da et Ceccabolino turmarū prefectis in pra
tis neronianis. Johannem columnam ⁊ re
liquam Ladislai militiam fundunt. Hac ob
rem romani quidē multis incōmodis circū-
uenti. cum et homines et eorum pecora abi-
gerentur: residente etiam ira iam antea con
cepta. pontificem in gratiam recipiunt. ro-
gantq; vt ad vrbem redeat. Erat eīm natura
comis ⁊ bland⁹: adeoq; pōtificij ciuilisq; iu
risperitus: vt facile hoīes tum rationibus
tum suauitate dicendi in suipsius sententiā
alliceret. His rebus itaq; hoc modo compo
sitis Romam veniens: plures cardinales de
legit. quorum de numero fuit Angelus Car
rarius. patria venetus: tituli sancti marci p̄
sbiter cardinalis: in pontificatu Gregorius
duodecim⁹ appellatus. Fuit et Petrus Phi
lardi natione cretēsis. basilice duodecī apo
stolorum presbiter cardialis. Alexander qn
tus deinde creatus. Tercius habitus ē Ot-
to Colūna. natus e principibus romanis ad
vellus aureum: sancti Georgij dyacon⁹ car
dinalis. Martinus quītus postea vocatus
Confirmato aūt hoc modo pontificatu suo:
Lodouicum nepotem agri Piceni marchio-
nem creat. eundemq; firmanū principem cō
stituit. Ipse vō non diupost Rome moritur
pontificatus sui āno secundo. sepeliturq; in
basilica Petri in sacello quod olim pōtifici
bus dedicatum erat. quodq; vetustate et si-
tu corruens. Nicolaus quintus postea resti
tuit. Notato etiā hoc epytaphio hoīs sepul
chro. Innocētio septimo pontifici maximo:
cum neglecti eius sepulchri memoria inter-
ijsset. Nicolaus quintus pontifex max. resti
tui curauit. Interī aūt cū et vero pōtifice et
optimo imperatore carerēt ytali. vnicuiq;
scelerato peccādi licētia data est. Nam Ca-
brinus fundulus cuius opera karolus Ca-
ualcabos multum et belli et pacis artibus
vtebatur spe occupande tyrannidis elatus:
ꝙ ei non secus ac Carolo magistratus om-
nes atq; artium prefecti parerent: Redeun
tem Landa pompeiana: Carolum ad macha
sturmam ab vrbe Cremonā decem milia pas-
suum cum fratribus et cognatis obtruncat.
Inde vō propere anteq̄ res in vrbe scire-
tur. cum aliquot militibus Cremonam pro
perans occupata arce ac portis omnibus fo
rum armato ingressus milite. quos videt co
natibus suis obstare posse: aut obtruncat
aut pellit. Obtinende aūt tyrānidis causa:
nullum genus crudelitatis omittit. Erāt tū
quoq; in armis mediolanenses principes:
ne dicas eorum opera tyrannos opprimi po-
tuisse: instante presertim Gutecaldo Genue
prefecto regis gallorum nomine: qui tum re
digere Mediolanum in potestatē regis co
nabatur. Contra vō Fazino Cane egregio
tum copiarum duce. retinere Johannem

Mariam in dominatu paterno conāte. Otto quoqꝫ tercius parmēsis dominus: ad colloquium spe cōponende pacis cuꝫ Nicolao estensi pellectus. adRuberaꝫ (id castelli nomen est) obtruncatur. Cuius quidem cedis: Sforcia Cotignuola iubente Nicolao autor habitus est. Mortuo aūt Ottone Rhegio statim et parma dedentibus sponte ciuibus (qui aderant) Ottonis nomī Nicolaus potitur. Ladislaus vō occupata Roma (vt antea dixi) acceptaqꝫ in deditioneꝫ Perusia: quam tum armis Brachius vexabat ī Hetruriaꝫ hostili animo mouet: que certe industria et auspicijs Malatesta pisaurensis egregie defensa est. Repulsus eñ inde Ladislaus: in regnum trepidus sese recepit. maiore prope accepto q̄ illato hostibus incommodo. Liberati aūt tanto hoste florentini ī pisanos conuersi post longam oppugnatonē pisas tandeꝫ capiunt Tartalia Sforcia ducibus: āno dñi Millesimoq̄drīgētesiosexto.

210 Gregorius. xij.

T vō dum scisma in ecclesia dei longius protraheretur cū pernicie christiani nominis altero pōtifice Rome creato: altero Auenione principes Gallie. duces scꝫ Bituricensis: Burgundus: Aurelianus: qui tū ob valitudineꝫ regis Gallias gubernabant: calamitatem ecclesie tandem miserati. Auenioneꝫ ad Petrum Lunam: Benedictum decimūterciuꝫ appellatuꝫ perueniūt. hoīemqꝫ rogāt: vt collabenti ecclesie tandē consulat: etiaꝫ si abdicare se pontificatu necesse esset. queādmodū in cōclaui se facturum promiserat iureiurādo interposito. dum pōtifex creatur. Spondent preterea alterum pontificem. qui tum Rome crearetur post mortē Innocentij idē facturū. Ita eniꝫ inter hos principes et qui in ytalia erant reipub. christiane amantissimi cōuenerat. vt abrogatis duobus de pōtificatu cōtendentibus. quoꝝ alter gallice. alter ytalice factionis haberetur. vnus aliqs postea deligeretur oīm nationū pater et pontifex. Respondet Benedictus se quideꝫ grauiter deū offensurū: si ecclesiaꝫ dei desereret cui patronus et publicus pater cōsensu bonoruꝫ: non furtim. sed publice ascriptus esseꝫ nolle se in dubium ponere quod iustis suffragijs sibi demandatum fuerat. Qz dicerent sublato scismate: de concordia agendum esse sibi admodum placere: modo id in loco fieret libero. ne coactus quispiam potiusq̄ sponte facere aliquid videretur. Unum tamen se polliceri. idqꝫ iureiurando affirmare. si aliter tolli scisma non posset. depositurum omnem pontificiam dignitatem: modo ideꝫ eodem tempore ab altero antipapa statim fieret. Principes itaqꝫ cognita hominis volūtate. consultare inter se ceperunt. quonam modo Benedictum in sententiam suam perducerent. quorum colloquia et cōsultatiōes Benedictus veritus. pontificias edes armis et commeatu optime muniuit: in quibus aliquot menses obsessus: tandem paratis ad fugam triremibus. per Rhodanuꝫ in Cateloniaꝫ vnde oriundus erat adnauigauit. Sūt autem qui scribant principes gallos id molitos in Benedictum esse: instantibus cardinalibus gallicis. qui eum oderant. q alterius nationis esset et non gallice. Nam cum post mortem Clementis de creando pontifice gallico inter eos non conueniret. hūc post longam altercationem crearunt. vt viruꝫ bonum et reipu. christiane amantissimum: qui eos sepe admonuit. vt honeste ac sancte viuerent. vtqꝫ a simoniaca prauitate cauerēt aliter se in eos grauiter animaduersuruꝫ. Huius itaqꝫ mores ferre nequeuntes principes gallos in viruꝫ optimum et constantis vite concitasse. At vō cardinales qui post mortē Innocentij Rome tum erant: cognita triuꝫ priorum pontificum in tollendo scismate negligentia: cognitoqꝫ etiā discrimine. in quo respub. christiana vbiqꝫ terrarum: maxime vō in Gallia versabatur. in vnum cōuenientes conclaui ad sanctum Petruꝫ in Vaticano habito. iurarunt singuli maximis execrationibus interpositis. abdicaturos se statiꝫ pontificatu. si ei deligi ad tantum magistratum contigisset. hac conditione tamen. vt id quoqꝫ ab antipapa fieret. Venere autem in hanc sententiā: vt et gallice nationi satisfacerent. que ob impotentiam creandi antipape consuetudinem introduxerat: a qua remoueri non sine ignominia videbatur. nisi id quoqꝫ ab ytalis fieret. Utqꝫ in sententiam Benedicti venirent: qui hac vna ratōne nō alia sanari ecclesiam posse dicebat. Qz si eis contigisset vtrunqꝫ abrogari. vnum verum pontificem omnium: qui tum erant. cardinaliū consensu creandum esse: cui omnes reges et pricipes obtēperarēt. Creatus itaqꝫ Rome āno dñi. M. q̄drīgētesimosexto p̄die. k. nouembris Angelus Corarius venetus ti‑

tuli sancti Marci presbiter cardinalis: qui (vt dixi) Gregorius duodecimus appellatus est. statim quod ante põtificatũ promiserat se facturum: scripto: adhibitis etiaʒ notarijs et testibus confirmauit. suaqʒ manu scripta tabellionum notauit. Cum vero de eligendo loco quo sine discrimine vterqʒ venire posset mentio haberetur. neqʒ ea de re satis inter eos cõueniret: collusores et fidefragi ab vtroqʒ cardinaliũ cõuentu sunt habiti. qui Pisas hinc Roma. hinc Auenioñe adnauigantes vno consensu Gregorium et Benedictum dignitate pontificia priuarũt consentientibus in tam grauem sententiam omnibus nationibus preter Hispaniaʒ citeriorem. regem Scotie: et comitem Armeniaci: qui Benedicto fauebant. Inita deinde creandi noui põtificis ratione. qui bene ac sancte sine vlla seditione ecclesiaʒ dei gubernaret: venere in hãc sententiam vt Alexandrum quintum crearent. Dum aũt Gregorius abesset: creandiqʒ Alexandri ratio haberet. armis oĩa Rome circũsonabãt Ladislaꝰ eĩ rex occupata hostia pedistribꝰ naualibusqʒ copijs adeo romanos incursionibus vexauit: vt inita pace honorifice postea ĩ vrbeʒ receptus tanq̃ dominus: et magistratus mutauerit. et portas ac menia pro arbitrio animi sui operibus et custodijs firmauerit. Uerũ superueniente Paulo Ursino ecclesiastico duce apud sanctum Jacobum in septimiano acerrime pugnatum est: multis vtrinqʒ desideratis. Intrãsty beri nanqʒ rex suos tum cõtinebat. arbitratus se illo in loco tutiorem esse ob nauales copias: q̃s hostia Romam subuexerat. Is võ deinceps cedens potius q̃ fugiẽs vrsine factiõi: que in dies magis magisqʒ augebatur. Neapolim proficiscitur. Debilitata preserti factione sua ob superatos ante ingressum suũ colũnenses. Johanne columna. Baptista sabello: Jacobo vrsino. Nicolao columna ducibus. qui occupata sancti Laurentij porta: vrbem iam ingressi erant. Uerũ superueniẽte Paulo Ursino: superati (vt dixi) et capti magna ex parte fuerant. Ex his capitali supplicio duo affecti sunt. quorum alter Galeottus normannus eques insignis: alter võ Ricardus sanguineus ẽ habitus. e familia nobili ac vetusta originem ducens. Reliqui võ incolumes dimissi fuerant. hac tñ conditione: ne amplius Ladislai auspicijs militarent. His autẽ perturbationibus: adeo Rome annone caritas inualuit: vt mensura tritici (quam rubium vocant) florenis decem et octo venderetur: propter abacta pecora et rusticos partim captos: partim necatos. vt in bello fieri consueuit.

Alexander. v.

Alexander quintus natione cretẽsis: Petrus antea vocatus. ordinis minorum frater: archiepiscopus mediolanẽsis. vir doctrina et sanctitate vite preclarus: omniũ cardinaliũ cẽsensu: q tum in cõcilio pisano erãt pontifex creatur. Hanc ob reʒ Gregorius in austrie ciuitatẽ profectus quasi profugus de concilio generali mentionẽ fecit. Uerum cũ eo in loco nequaq̃ se tutuʒ arbitraretur: Ariminũ profectus a Carolo malatesta perbenigne ⁊ splẽdide est habitus. Benedictus aũt post habitum ĩ Perpiniano cõciliuʒ: quo tutior esset ad castellum Paniscbole locũ munitissimuʒ confugit: vbi diutius ĩmoratus. Uterqʒ aũt licet in pisano cõcilio exauctorati essent. tã q̃ veri põtifices cardinales crearunt. maxime võ Gregorius. qui dũ Luce esset de cõnsensu cardinaliũ. qui nõdum ab eo discesserant Gabrielem Condelmarium cardinalẽ creat. qui postea in põtificem electus. Eugenius quartus appellatus est. Ad Alexãdrũ redeo: virum in omni vita et etate prestantẽ. Hic eñ ab adolescentia ordinem minorum ingressus: adeo Parisius liberalibus studijs theologiceqʒ discipline vacauit. vt breui et publicam scolam habuerit: et in libros sentẽtiaꝝ docte ⁊ acute scripserit. Magnus quoqʒ orator: magnus predicator est habitꝰ. Hanc ob rem a Johãne Galeatio duce mediolanensi accitus primũ locum inconsultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galeatij vicentinus episcopus. postea nouariensis mutato loco: postremo presul mediolanensis factus: ab Innocẽtio septĩo cardinalis basilice duodecim apostolorum creatur: quo quidẽ gradu põtificiã dignitatem adeptus. merito Alexãdri nomẽ consecutus est: cũ et liberalitate ⁊ magtudĩe animi: cuʒ q̃uis optĩo pñcipe ꝓferri posset. Adeo eniʒ munificꝰ erat ĩ paupes et viros sua benignitate dignos. vt breui nĩl sibi reliquerit. Unde p iocũ dicẽ interdũ solebat. se diuiteʒ episcopũ fuisse: pauperẽ cardinalẽ: mẽdicũ põtificẽ. In eo eĩ defuit illa hñdi cupiditas. que vna cũ re et etate accrescit sñ. Sʒ h viciũ cadere ĩ viros bonos ⁊ reꝝ hũanaꝝ ꝯtẽptores ñ pt: qui q̃ magis cõsenescũt: eo minꝰ viatici

indigere se cognoscunt: et ob hanc rem cupiditates sedant. refrenant auariciam: ac ceteras animi labes expellunt. Tanti preterea animi Alexander fuit: vt Ladislaum regem tum potentissimum: qui ditionez ecclesie põtificibus absentibus diu multumqz vexauerat. oppidaqz aliquot vi occupauerat. in cõcilio pisano approbantibus qui tuz aderant regno priuauerit. iusqz illud Lodouico Andegauie duci cõpetere declarauerit. Soluto aũt concilio pisano. pontifex Bononiã proficiscitur: cui ciuitati tuz preerat Baldesar Cossa sancti eustachij cardinalis: quez Alexander in legatione confirmauit. ꝙ eius industria ac presidijs pisanum conciliuz habitum fuisset: qđqz etiam vir erat. qui percommode tyrannis ac rez ecclesiasticaz occupare conantibus: obijci quouis tẽpore posset: In homĩe tamẽ plus ferocie. plusqz audacie et secularitatis (vt ita dicam) erat: ꝙ eius ꝓfessio requirebat. Militaris prope habebatur eius vita: militares mores: adeo vt multa etiam que loqui fas nõ est. sibi licere arbitraretur. Cum võ Alexander grauiter egrotare cepisset: nossetqz mortem prope instare cardinales ad se venientes ad concordiam: ad pacem: ad tuendaz ecclesie dignitatẽ adhortatur. Testatus preterea est per eã mortem quã ante oculos se continuo cernere dicebat. nec reformidare conscientia bene acte vite motus: se existiare et credere que in cõcilio pisano decreta fuissent: recte atqz integre facta eẽ oĩa: sine dolo malo fraudeue. Cũ hec dixisset. lacrimãtibus omnibus qui aderant. illud saluatoris verbum egre proferẽs Pacem meam do vobis: pacem meam relinquo vobis: statim moritur pontificatus sui mense octauo: sepeliturqz Bononie in ecclesia fratrum minorum. Laboratum est autez hoc anno fame ac peste.

212 Johãnes.xxiiij.

Johannes vigesimustercius patria neapolitanꝰ et nobilis: Baldesar cognomẽto Cossa antea vocatus: Bononie omniuz consensu pontifex creatur. Sũt aũt qui scribãt id factũ violẽt esse: ꝙ et legatus Bononiensis esset. et armatos milites tum in vrbe. tũ in agris pro statione habuerat: vt si precario id obtinere ñ posset: minis et armis tandez consequeretur Vtcunqz est constat eum pontificem creatũ fuisse ad eamqz dignitatẽ sp aspirasse. Naz cum adolescens esset. ac Bononie aliquot ãnis iuri ciuili operam dedisset. assumpto (vt nunc fit) doctrine gradu. Romam iter instituit. Interrogatus aũt ab amicis quo proficisceretur: ad pontificatum respondit. Romaz itaqz veniens: a Bonifacio nono in cubiculum secretum recipitur. Creatus deinde sancti Eustachij cardinalis: legatus e latere Bononiam mittitur. quam breui cõducto milite vna cum magna Flamminie parte potestatem ecclesie redegit. pulsis quibusdam tyrannis. alijsqz extremo supplicio affectis. Verum post nouem annos cum longa pace ciuitatez Bononiensez mirumĩmodũ auxisset. grandemqz pecuniam sibi comparasset: mortuo Alexandro largitione vsus. maxime võ erga cardinales a Gregorio creatos pauperes adhuc pontifex creatur: quo facto oratores statiz ad electores imperij misit: eos oratum. vt Sigismundum Lucimburgiz Vngarie et Bohemie regez imperatorem crearent. virum strennuum (vt ipse dicebat) et ad omnia fortiter agẽda promptissimum. Hac eñ ratione hominis gratiã aucupabatur. Vbi vero hoc ei ex sententia accidit: cum in conuentu pisano constitutuz essz vt ad certuz tempus conciliuz haberetur: ne alibi transferret calebraturũ se id Rome predixit: et quo liberius eo proficisci omnibus liceret: pacare ytaliam conatus est. maxime võ Cisalpinã. i q̃ bellũ indies magis magisqz crescebat. Fazino caue discordias suscitãte: qui mercẽnarios milites retinere sine bello apud se nequaꝗ̃ poterat. Eos eĩ rapinis direptiõibus vrbiũ pascere cõsueuerat. Forte tum accidit vt papienses (quos Philippꝰ ob tenellã adhuc etatem retiere ĩ officio nõ poterat) studio partiũ concitati ad arma cõcurrerẽt: hic gibellini Beccaria familia duce: Fazinũ cũ exercitu in vrbẽ introducere: pacti fortunas guelphoꝝ. Vex is cũ armato milite ingressus: neutri ĩ diripiẽdis fortunis pepercit. Querentibus aũt gibellis: sua quoqz bona ꝓ datã fidez diripi: respõdit acegregie quidem. gibellinos saluos fore: eoꝝ võ bona ꝙ guelpha essent militibus se ĩ predã concessurũ deridẽs vtriusqz factiõis stulticiã et cupiditatẽ. Inde vero abiẽs relicto ĩ portis ⁊ ĩ arce firmo ꝑsidio: tutelã Philippi donec adoleuisset ꝑ se ferẽs ꝓ pãdulphũ: malatestã ducẽs brixianos: et bergomates ĩ cursionibus rapinis vexat. nec a cremonensibꝫ quidem abstinuit: quibus tũ Cabrinus Fũdulus imperitabat. Dum hec aũt in Brixi-

ano agerentur: Ungarie rex iturus (vt ipse predicabat) Romam libero itinere ad accipiendam imperij coronam duodecim milia equitum: peditum octo in venetos mittens: capto primo impetu Forolivio: Tarvisium oppugnat. Huic vero tāto exercitui veneti karolum Malatestam obijciunt: qui cōtando magis ꝗ dimicando exultantem victoria hostem remoraretur. Paruʒ etiam abfuit quī veneti eodem anno Veronam proditione quorundam civium amitterent: ad rapinaʒ magis ꝗ ad libertatem spectantium. De nocentibus pena sumpta: ac statim sedata sunt omnia. Mortuo aūt eodē anno Fazino Canexconiurati quidam Johannem Mariam Mediolani ducem īterficiētes: Bernabouis filios ⁊ nepotes in vrbeʒ recipiunt. Cū vero Philippus persuadentibus amicis. Beatricem viduam ob Fazini mortem ditissimā et cuius autoritate qui sub marito militauerant admodum mouebantur: duxit vxorem Qua ex re et ciuitates omēs que Fazino paruerant. statim in deditionē accepit: et Carmignolam: Siccumqʒ Montagnanuʒ. qui legionem mortuo Fazino per seditionem diuiserant. in suam militiam persuadente Beatrice pertraxit: quibus ducibus Philippus postea vsus: Asturgium Bernabouis filiuʒ Medioiano pellens: in expugnatione Modecie interficit. Augebātur hec in Insubria cum Johannes Franciscus Gonzaga Francisci iam mortui filius cum satis iusto equitum peditumqʒ numero: Bononiam presidij causa proficiscitur: mandato Johannis pōtificis cuius auspicijs tuʒ militabat. Nā malatesta Ariminēsis Ladislai regis mercēnarius: vrbem ipsam graui bello tuʒ premebat. Is itaqʒ adiuuantibus Bononiēsibus. grauia aliquot prelia cum hostibus fecit: quibus superior factus: vrbem acerrime tutatus est Sequenti vero hyeme Johannes pontifex a Ladislao bello vexatus: Rome florentiam: atqʒ inde Bononiaʒ veniens: haud ita multo post Mantuam proficiscitur: vbi splendide ac magnifice a Johāna Francisco Gōzaga susceptus est. Quem inde abiens cum magna parte copiarum Laudam pompeianam (quo venturum Ungarie regeʒ sciebat) secum ducit. Multum eniʒ huic principi fidebat cuius fidem et integritateʒ bononiensi bello optime norat: ꝗuis pollicitationibus ⁊ donis in partes regias a malatesta solicitaretur. Cuʒ itaqʒ pontifex ac rex haud quaꝗ se tutos Laude arbitrarentur: Johannem Franciscum Mantuam (quo se velle ire dicebant) ad parandos commeatus. disponendamqʒ vrbem. qua recipi commode tanta multitudo posset: propere mittunt. qui breui paratis rebus omnibus Cremonaʒ (quo iā peruenisse pontificem ac regeʒ intellexerat) redijt. Hos aūt inde Mantuam abducens. populo omni vere obuiaʒ effuso: opinionem omniū benignitate et gratia superauit. His vero conuenientibus: qui Laude Cremone Mātue sunt habiti: de pellendo ex Latio: Umbria: Hetruria Ladislao: qui Romam et multa ecclesie oppida occupauerat est actuʒ Uidebant hi ytaliā incendijs bellorum aliter liberari nō posse: de impensa bellica non Mantue sed Bononie (cū eo venissent) agēdum censuere. Uerum maior eos cura incessit. Ad concilium nanqʒ Johannes omniuʒ nationum consensu citatus. ad tollenduʒ scisma: duos cardinales statim in Germaniaʒ misit: qui vna cuʒ principibus gallice ⁊ germanice nationis locuʒ concilio ydoneū deligerēt. Cōstātia magūtie ꝓuīcie ciuitas ad id potissimum ydonea ē visa. Eo itaqʒ ad certam diem ex instituto proficiscuntur omnes proficiscitur et Johānes pontifex: admonētibus tamen quibusdam ne id faceret: ꝗ vererentur. ne cū pontifex accederet. priuatus reuerteretur ꝗ etiaʒ contigit. Eo nanqʒ proficiscens cū viris quibusdaʒ in omī genere doctrine prestantibus: diu multūqʒ germanos disputationibus incertos ⁊ ambiguos tenuit. quid potissimū decernerēt. Uerum superueniente Sigismūdo: factaqʒ omnibus dicēdi q̄d liberet ptāte: mlta crimina ⁊ quidē grauissima pōtifici obiecta sūt. quoꝝ causa mutato habitu familiaqʒ: Cōstantia clāculum Scaphusam se contulit: veritus ne quid grauius in se consuleretur. Erat Scaphusa Federici Austrie ducis ciuitas quo etiam pleriqʒ cardiales a se creati fuga peruenē. Uerbis postea cōcilij auctoritate reuocatis: Johānes Scaphusa Friburgū confugit. iturus inde si tuto fieri posset ad Burgūdie duceʒ. Sʒ curāte ꝯcilio Johānes capit: et ī insula scti Marci ꝓpe Cōstātiā ī carcerē cōijcitur pōtificatus sui āno q̄rto. mēse decimo. Causā fuge disq̄rē cōciliū tū cepit. ctosqʒ iudices viros grauissimos et doctissīos delegit. q crimina Johāni obiecta discuterēt. eadēqʒ ex ordie referrēt. Ad q̄dragita capitl'a et eo āplius ꝯ hoīeʒ ꝓbata sūt: q̄ꝝ aliq̄ cum ī eo minime īmutari possēt: adeo erāt iueterata: ꝯ fidē iudicata sunt: aliqua vero christianis omnibus

(si non damnarentur) scandalum paritura. Venientibus itaq3 omnibus in eandem sen tentiam: Johânes merito e pôtificatu deie ctus sniaz in se latam comprobat. Quo facto statim ad Lodouicum bauarum: qui cum Gregorio duodecimo sentiebat custodien dus mittitur: donec aliud decerneretur. In Haldeberga castello munitissimo triennio sine vllo cubiculario famuloue ytalico dili genter asseruatus est. Teutonici erant custo des omnes: quibus cum Johannes nutu et signis loquebatur: cum nec ipse linguaz teu tonicam. nec illi vicissiz ytalicâ scirent. Ab rogatum Johanni pontificatû ab his tantû modo: qui cû eo ante senserant ferunt. Non dum eñ qui cû Gregorio et Benedicto sen tiebant côuenerant. Hi igitur vt abrogatio nem a se factam veram et integraz iudicarêt omnes synodicum decretum promulgarunt quo affirmabant conciliû generale legitime côgregatum: habere statim a christo potesta tem. Hoc quidem fûdamêto concesso: ipsuz etiam pontificem côcilio subijciebant. Qua re Gregorio necesse fuit: suadente etiam im peratore Sigismûdo: vnum aliquem ad cô cilium mittere: cum ipse proficisci recusaret qui suo nomie concilij sententiam approba ret. Missus itaq3 karolus Malatesta vir certe insignis. cum videret omês in hâc sen tentiam venire: vt Gregorius quoq3 pôtifi catu se abdicaret: in publicum prodiens: ac in sede Gregorij nô aliter extructa ac si ipse adessz collocatus: perlecta renûciandi facul tate. Gregorium pôtificatû abdicat: quê sta tim côuentus omnis pro tam libera abdica tione. agri piceni legatum creat. Is itaq3 ñ mu ltopost Recaneti moritur dolore animi (vt aiunt) propter subitam abrogationê an te constitutum tempus a karolo factam. In longum eñ rem protrahi volebat: in mora spem aliquam ponens. Mortuus igitur an te Martini pontificatum in recanetensi ec clesia sepelitur. Sublatis duobus pontifici bus: tercius i quo abrogâdo maior difficul tas inerat restabat: Petrus Luna Benedi ctus terciusdecimus (vt antea dixi) vocatus Ut autem is etiam nolês abdicare se magi stratu cogeretur: Sigismundus imperator vna cuz oratoribus concilij ad Frâtie & An glie reges peruenit: eosq3 adhortatus est. vt pro salute christiani nominis iaz ob scisma periclitantis in abrogando Benedicto. sub latis alijs duobus. eius sequerentur senten tiam. Grato autem responso accepto: in de

Narbonam properat ad Ferdinanduz ara gonum regem. cuius populi magna ex parte Benedicto obtemperabant. quo cum inter alia capitula hoc pactus est. vt Benedictuz rationibus moueret ea facere que Gregorius et Johannes in concilio Constantiensi egis sent. Id vô si facere recusaret. populos coge ret ab eo ad côciliû Constantiense deficere Benedictus autem in castello Paniscthole loco munitissimo se contines: moueri persua sionibus e sententia sua non poterat: qp dice ret et se verum christi vicarium esse. et Con stantiam non esse locum libertati ecclesiasti ce conuenientem. cuz Johannes vigesimus tercius ab his etiam abdicare se pontificatu coactus fuerat. qui partes suas antea seque bantur. Cum vô principes Hispanie cernê tes pertinatiam Benedicti: concilij opinio nem secuti: in reliquorum sententiam vene re. Gerebantur res in côcilio quinq3 natio num suffragijs: ytalica: gallica: germanica: hispanica: et anglica: Quicquid vô harum nationum suffragijs decernebatur: id ita ra tum erat: atq3 per preconê aut p notariû pu blicum pro curia enûciabatur. si omniuz cô sensu postea confirmatum fuisset. Qua qui dê autoritate Benedictus discussa aliqdiu re: pontificatu tandem priuatur. absentibus reiectisq3 nationibus. que cuz eo sentiebant maxime vô scotis et comitê Armeniaci. In eodem quoq3 concilio côdemnata est Johâ nis wiglef hêsis: et duo ex sectatoribus eius combusti sunt: Johannes Hus: et Hieroni mus eius discipulus. tanqp heresiarche: qp in ter ceteros errores dicerêt ecclasticos ad imi tationem christi pauperes esse debere. cum ex tanta rerum copia et luxu populi omnes scandalizarentur. Rebus aût hoc modo cô positis: cum de restituenda ecclesia: emendâ disq3 moribus clericoruz mentio haberetur fieri id non posse existimarunt vacante sede Unda de eligêdo nouo pôtifice sermo est ha bitus: quo decreta concilij maiorem deiceps autoritatem haberent. Cum igitur hac de re verbum haberetur: placuit ex vnaquaq3 na tione viros sex deligi: et quidem probatos: qui vna cum cardinalibus conclaue ingres si pontificem deligerent. Anno igitur mille simoquadringêtesimo decimoseptimo: sexto idus nouembris conclaue ingressi. consen tientibus cardinalibus duobus et triginta: nationibusq3 omnibus. preter omnium spê et opinionem: cum iam quadriennio vô pôti fice caruisset ecclesia. multiq3 scismatici tuz

intercessent: tercio idus nouẽbris. in celebritate beati Martini hora tercia Otto Colũna romanus prĩceps: sancti Georgij ad Vellus aureum dyaconus cardinalis pontifex creatur. tanta omniũ leticia. vt pre gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio imperator. nullo habito dignitatis sue discrimine. cõclaue ingressus: et gratias omnibus egit: qui tantũ virũ et tã necessariũ reipub. christiane prope extincte delegissent et ante pontificem prostratus: cum summa veneratione eius pedes exosculatus est. quẽ contra pontifex amplexus: non secus ac fratrem in pcio habuit. eiq́ꝫ gratias egit: ꝙ sua opera et industria pax tandẽ ecclesie dei reddita esset. Vocari aũt Martinus voluit. ꝙ ea electio in Martini celebritate habita fuisset. Interim võ dum hec Constantie agerẽtur. mortuo etiam Ladislao contra florentinos proficiscente: Rome ad arma et libertatem conclamatum est. Cogitur a populo Petrus Mattheucij. etiam nolẽs gubernacula reipu. suscipere: qui postea magistratu se abdicauit. cũ intellexisset legatum a Iohãne pontifice iam antea designatũ. paulopost affuturũ cũ senatore ciue bononiẽsi: qui vrbẽ ingressi et Paulum Paloniũ: et Iohãnẽ Cincium seditiosos ciues capitali supplicio affecere. Sequenti võ anno Brachius Montonius Romam cũ exercitu veniẽs vrbe potitus. oppugnare arcẽ sancti Angeli adhortus est. que firmo Iohanne regine presidio defendebatur. Nam Iohanna Ladislao fratri in regnũ successerat. Verũ superueniente Sfortia militum regine duce: nõ solũ Brachium ab oppugnãda arce dimouit: sed etiã hominem pugnãtem cõtinuo ab vrbe expulit romanis in neutram partem inclinantibus. In ea pugna occiditur Iohannes Columna a milite. qui olim cum paulo Vrsino militauerat. quem Lodouicus Colũna cum Brachio militans in agro fulginati interfecerat. Erat aũt militi in animo Lodouicum obtrũcare vlciscẽde Pauli necis causa: sed Iohãnes Lodouicũ defensurus innocẽs moritur. Dũ aũt Roma hoc modo fluctuaret in varias partes declinans: creato Martino: spem aliquam exoptate quietis tandem concepit.

213 Martinus. v.

Martinus quintus: patria romanus: Otto cognomẽto: Colũna prius vocatus: nõ magis suo ꝙ ecclesie iam labentis tempore pontifex in concilio creatur. nationum omnium et cardinalium consensu. Is eñ a teneris ãnis cura parentum moribus et litteris imbutus: vbi adoleuisset: iuri põtificio Perusij operã dedit: vnde ad vrbem rediens. ob integritatem et doctrinã Vrbani sexti referendarius factus est. quod munus tanta cum humanitate: iusticia: et mansuetudine gessit: vt dyaconus cardinalis ab Innocẽtio septimo creatus sit. Nec ob eam quidẽ rem a natura sua discessit. Humanior eñ ꝙ antea factus patrocinium suum omnibus prestabat: ita tamen vt in rebus publicis non multum se immisceret. Nam cum in conuentu constantiensi multe in vtranq́ꝫ partẽ altercationes haberentur propter diuersa factionum studia: ipse medium quoddam tenuit. quo in alterutram partem inclinare nullo modo videbatur: cõmuni vtilitati semper consulens Hanc ob rem et imperatori. et cardinalibꝰ ac deniq́ꝫ omnibus gratus põtifex creatur. quo in magistratu non somno et ocio: sed negocio et solicitudini deditus: audire: refellere: approbare: suadere: dissuadere: hortari: deterrere accedentes ad sedem apostolicam consueuerat. cognita petentium honestate: vel secus. Mira eñ vtebatur facilicitate: et honesta petentes a se voti compotes dimittebat. In consultationibus aũt mire prudẽtie vir est habitus. Nam et quid agendum: et quid vitandum esset statim re proposita acutissime diiudicabat. Breuis in dicendo. cautior in agẽdo adeo. vt prius rem factam cernerent homines: ꝙ ab eo excogitatam putarent. Eius autẽ sermo plenus sententijs erat. Ex ore eius nullum verbum tam crebo ꝙ iusticie nomen prodibat. Ad suos persepe conuersus: maxime ad eos qui prouintias et ciuitates gubernabat: his verbis vtebatur Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Indigebat tum profecto tali pontifice ecclesia dei: qui nauiculam Petri scismatis et seditionum omnium fluctibus quassam: redigere in portum salutis gubernaculo admotus sciret et posset. Adeptus itaq́ꝫ tantum magistratum: cum restare adhuc caput renascentis hydrie cerneret Benedictum Lunam cũ aliquot cardinalibus et prelatis: Peninsule tanꝙ in arce scismatis se continentem: quibusda Aragonie populus in vtram partem inclinarẽt adhuc titubãtibꝰ: approbãte ꝯcilio alamãnum Ademariũ virũ doctissimum: et

c⁹ sepulchrum in scta Maria noua adhuc cernimus: patria florentinum. sancti Eusebij ptesbiterum cardinalem: legatum e latere suo in Arogoniam mittit. qui sub penis et censura ecclesiastica Petrum admoneret. vt se pontificatu abdicaret. Cardiales aut qui cum Petro sentiebant intelligetes vltimam concilij et potificis sententiam: Petrum ipsum adeut rogantq3. vt de ecclesia dei tande omne scisma tollat. quo iam multis annis christiana respublica magnis calamitatibus afflictata erat. Id aut ob salute labentis ecclesie a Gregorio et Johanne factum esse. Respondet Petrus cauillatioibus quibusdam. id sibi nequaq integrum esse. sibi aute cum Martino coventurum: si vera essent que de hominis integritate et humanitate dicerentur. sinerent sibi id negocij: nec aplius ea de re soliciti essent. Ex quatuor vo cardinalibus duo pertinaciam hominis inspicientes ab eo ad Martinum statim defecere. Qui autem in fide mansere: anticardinales sunt habiti: quorum alter cartusiensis fuit: alter vo Julianus dobla appellatus est. Martini q3 autoritatem Hispania omnis statim secuta est. Idem fecere non multopost et scoti et armeniaci. Atq3 ita omnis respublica christiana vna dutarat Peninsula excepta. Martini autoritatem secuta est. Composita aute ex sententia tanta re principum omnium ecclesiasticorum et secularium: maxime vo Sigismundi imperatoris labore et industria: de componendis moribus nimia licentia ia labefactatis: tam laycorum q clericoru metio haberi cepta est. Verum quia quadriennio constantiense concilium iam durauerat: cum magno prelatorum et ecclesiarum incomodo: Martino placuit approbante concilio: rem tatam in aliud tempus magis idoneum transferre. Dicebat em rem ipsam maturitate et concilio indigere: quia ex Hieronimi sentetia: vnaqueq3 prouintia suos habet mores: suos sensus: qui tolli sine perturbatione rerum subito no possunt. Verum quia scisma ex parua re antea ortum fuerat. diuti usq3 cum magna calamitate christiane rei publice durauerat. de celebrandis concilijs talem sententiam promulgauit. maxime vo vbi intellexit Johannem vigesimumterciu e custodia lapsum aufugisse. Verebatur eni ne rursum aliud conciliu inchoaretur. Eius autem sententia et decretum tale fuit. vt a fine concilij constantiensis non nisi ad quinquennium vsq3 concilium denuo celebraretur: vtq3 a quinquenali in septennium aliud transferretur. ab hoc vo in decennium res pertracta legis haberet locum: vt singulis quibusq3 decennijs generale concilium ydoneo haberet in loco: vbi de rebus omnibus ad fidem et rempublicam christianam pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem institutionem approbandam patentibus litteris (quas bullas vocant) comprobari Martinus rem voluit. in eius sententiam concilio veniente. Omnia aut decreta ante potificatum suum in scismate facta: nisi ad fide et bonos mores pertinerent: omnino sustulit. Ut vo omnes intelligerent sibi in animo esse concilium habere: locum ad id aptum publico concilio disquirit. ac tandem approbantibus omnibus Papiam q ydoneum habendi concilij locum decernit: litterasq3 apostolicas i hanc fere sententia super ea re edidit. Martinus episcopus seruus seruorum dei: ad futuram rei memoriam. cupientes ac etiam volentes huiusce generalis cocilij decreto satis facere: concilio approbante et cosentiente. cu de loco ambigeretur. Papiam vrbem autoritate nostrarum litterarum designamus. Nulli ergo hominum liceat huius nostri decreti paginam infringere. Siquis autem hoc attetare presumpserit. omnipotentis dei ira. beatorumq3 Petri et Pauli apostolorum eius se noscat in cursurum. Datum et actum Constantie in loco publice sessionis tanti concilij xiij. kalendas Maij: pontificatus nostri anno primo. Preterea vo dissoluendi concilij cupidus: anno dni millesimoquadringetesimodecimooctauo. conuentum habuit publica sessione: quo sublato consensu omniu: maxime vo imperatoris. hec verba madante potifice ab Ibaldo sacti Viti i Marcello dyacono cardinali audientibus omnibus enunciata sunt. Domini ite i pace. Abeudi itaq3 omnibus potestas facta est. Cum autem pontifex hinc ab imperatore et germanis rogaretur. vt in Germania aliqdiu remaneret hinc a principibus gallicis. vt in Galliam proficisceretur: ostendit sibi id nequaq integrum esse. q diceret patrimonium ecclesie absente pontifice a tyrannis quibus in ytalia occupatum distrahi. et lacerari. vrbemq3 Romam religionis christiane caput: cum rectore suo careret: pene ad interitum redactum esse peste: fame: ferro: igne: seditionibus. De basilicis vo ac sanctoru martiru sacellis nolle dicere. que absente potifice aut iam corruerint aut paulopost collapsure viderentur. Proinde

sibi abeundum esse dicebat. Ferret equo ani mo quod vellent ratio et necessitas: paterenturq; eum sedere in solio Petri: quem pontificem omnium consensu decreuerant. Ecclesiam Romanam caput esse et matrem omnium ecclesiarum: proinde in ea imorandū pontifici esse. ne verus gubernator a puppi ad proram transferatur: cuз magno nauigātium (hoc est in christiana republica viuentium) periculo et detrimento. Abiens itaq; Constantia: ac per sabaudiam iter faciens: dum Italiam petit. Mediolanum peruenit. vbi a Philippo duce populoq; mediolanensi nullo nō genere honoris adhibito: per benigne suscipitur. Erat tum quidem Philippus in armis: ditionem paternam repetens: defendentibus se acriter tyrannis. qui gustata semel imperandi voluptate. non ita facile de possessione pellebātur. Urgebat tñ Carmignola primus Philippi copiarū dux Pandulphum Malatestaз: qui capto Bergomo prodente arcem prefecto: pecunia et pollicitationibus corrupto in brixianos mouene: eum omni dominatu breui spoliasset: nisi a venetis ingenti pecunia ac firmissimo equitatu esset adiutus: et a Martino pontifice: q autoritate et gr̄a Philippū ad pacē cū Pandulpho Malatesta ineundam perpulit que postea Mantue Martino eo accedēte Johanne Francisco sequestro adhibito: his legibus composita est: vt Pandulphus persoluto quota unis tributo: tandiu Brixia potiretur. quoad ei viuere liceret: nulla intestādo de ciuitate: que merito ad Philippum deuolueretur relicta potestate. Hanc vō pacē sequenti anno Pandulphus disturbauit: annixus pecunijs et milite retinere Cabrinū Fondulum in vrbe Cremona: quē armis Philippus continuo vexabat ciuitatē paterne ditionis tot annis a tyrāno possessam repetens. Erat tñ fama Pandulphū vrbem ipsam a Cabrino emisse: Salodij riperiam (ita ripā Benaci vocant) in preciū pollicitus. Ab hoc autem bello Johannes Franciscus deterrere hominem ob affinitatem conatus est. missis legatis q cū admonerent cōtra ius fasq; agere. ꝙ federa sperneret: ꝙ tyrannum tutaretur: ꝙ contra eū arma sumeret. a quo dominatu brixiano donatus fuerat. Non esse contemnendum autoritatem Martini. de sua nolle dicere cuius autoritate pax erat composita: si hominum autoritatem condemneret. deum saltē inspiceret: quem testem violati ab eo federis: duз pax fieret inuocauerant. Abiens aūt Mantua pontifex quarto post accessū mense: Ferraria ac per flamminiam iter faciens. Florētiam peruenit: vitata de in dustria Bononia: que posteaꝙ intellexerat Baldesarem Cossam coactū esse abdicare se pontificatu. pulsis ecclesie magistratibus: in libertatem se vindicauerat. Instat tum acriter Carmignola iubente Philippo. qui suo iure ducere exercitum in Pandulphum posset: atq; breui capta mag̃ brixiani agri parte: ad Mōtē clarum castra locat. cum Lodouico Meliorato Innocentij septimi nepote certaturus: qui aduentare cū magno equitatu in auxilium pandulphi dicebat̃. Affines nanq; erāt et id Lodouicus necessitudini tribuebat. Cōserto itaq; prelio. ac Lodouico turpiter fugato: Carmignola haud ita ml'topost Brixiam in potestatem Philippi redegit. Potitur et breui Cremona Philippus: ac Cabrinum tyrannum: ad Castellionem captū: capitali supplicio afficit. Hoc tanto Philippi successu Nicolaus estensis motus: sponte facturus id quod armis cogi potuisset: Mediolanum profectus: Parmam (quā mortuo Ottone tercio occupauerat) Philippo reddidit: retento Rhegio Martini pontificis rogatu pheudi nomine. Profectus et eo Johannes Franciscus mātuanus prīceps Philippo gratulatum pro re bene gesta. cum minus comi fronte inspiceretur. cunq; intelligeret Philippo ī animo esse quicquid de cremonensibus et brixianis teneret: iure suo repetere propere Mediolano abiens: venetorum deinceps et florentinorum amiciciam ac societatem secutus est. Hi eñ duo populi sibi timētes: vnumquemq; in partes suas blanditijs et pollicitatōnibus alliciebant. ꝙ Philippus regnandi cupidus: ruptis legibus initi federis. et vltra Macram Sarsanam oppidum lunensis agri Thome Fregoso dedisset: quem e pīcipatu vi et armis deiecerat. ne cū genuensibus exulibus quicꝙ aduersus se moliretur: et bononienses florētini populi socios ad defectionem concitassз eorumq; milites stipendio conduxisset. ⁊ forum Liuij nunc ob Thebaldi pueri tenellā etatem: nunc ob ferrariensis principis graciam (vt crebro dicebat) occupasset cum federibus cautum esset: ne Philippus Bononiam et Flamminiam armis attingeret. Verebantur item ne trium simul potentissimorum principum: Philippi: Martini pontificis: Alouisij regis (q̃s societatē iniȷ̃sse con-

stabat)vi et armis occuparentur omnia:cum
contra Philippus omnium malorum crimina
in venetos et florentinos reijceret.quod veneti re
tinere Pandulphum in dominatu brixiano sint
annixi.quotque florentini et genuenses quosdam
hostes suos commeatu pecunia iuuissent.quod Li
burnum ditionis genuensis(quam tum in po
testatem sua redegerat)centum milibus num
mis aureis emissent. Satis tum quidem ad
concitandum bellum hec discordiarum semina
videri poterant:sed nihil est quod eque veneto
rum animos ad bellum impulerit. quam autori
tas Francisci Carmignole.viri bellica laude
insignis.atque ea etate clarissimi: qui (vt ipse
dicere solebat)egreferens Philippi insolentiam
ad venetos tum confugerat.eosque ad bellum ani
mauerat.operam suam in ea re pollicitus. Qua
re hi duo populi ascito in societatem belli prin
cipe montuano et ferrariensi:partitaque belli
ca impensa:cum exercitu equitum duodecim:pe
ditum octo milibus. cui Carmignola prefici
tur.cumque fluuiali et maritima classe Philippum
eodem tempore multis a lateribus oppugnare
adorti.a guelphis brixianis. qui Philippo ad
uersabantur.in vrbem vocantur:qua quidem
ex parte occupata.veneti tandem septem men
sium oppugnatione totam denique in potestatem
suam redegere. Ducente deinde Carmignola
ad capienda brixianorum castella: Martinus
pontifex Philippi ducis calamitate motus :
cardinalem sancte crucis ad venetos mittit:qui
pacem inter Philippum et venetos componeret
qua infecta quod veneti et florentini iniqua po
stulare viderentur.rursum magnis viribus bel
lum vtrinque parari ceptum est.Pugnatum est ter
eo anno collatis signis ad Gotolengum bri
xianorum castellum: ad summum cremonensem
vicum.quibus in locis equo marte vtrinque di
scessum est. Ad Maclodium tercia pugna est
habita:quo in prelio superantur Philippi co
pie.capiturque Carolus malatesta tocius exer
citus dux.Constat autem hanc tantam fuisse cladem
vt si milites captos retinere Carmignola vo
luisset:signaque ocius perterritis inferre eijcere
principatu Philippum consternatum . tanto
accepto incommodo haud magno negocio po
tuisse.Captus(vt dixi)eo prelio Carolus a man
tuano principe.ob affinitatem incolumis di
mittitur. Interim vero dum Carmignola ad op
pugnanda brixianorum oppida. que in Phi
lippi fide permanserant copias ducit . eidem
Philippo respirandi spacium dat. Nam et pa
cem cum Amedeo Sabaudie duce:a quo bel
lo premebatur:datis ob id Vercellis compo
nit et Sigismundum ac Brunorum Scalam
in venetos concitat. Martinus autem pontifex
Philippi rem in maximo discrimine videns
cardinalem sancte crucis secundo ad compo
nendam inter Philippum et venetos pacem
mittit.qui Ferrarie subsistens:eo proficiscen
tibus cum mandatis principum ac ciuitatum
legatis.ita pacem composuit.vt Brixiam ve
neti et oppida brixianorum cremonensiumue:que
antea ceperant retinerent. Preterea vti Philip
pus Bergomum bergomatemue agrum vene
tis ex federe dederet:hac conditione.ne socios
venetorum:florentinorumque bello lacesseret:
aut ad id defectionem concitaret . Approbauit
hanc pacem Martinus : veritus ne Philip
pus ducatu omnino pelleretur. Homini enim
amicissimo.cum ob religionem auxilio esse non
poterat: tum vel maxime quod superioribus an
nis erarium pontificium exhaustum omnino
fuerat.eo bello quod contra brachium gesserat
Nam eo tempore quo Florentiam profectus est :
offendit Brachium Montonium. virum in re
militari prestantem . Perusium:ducatum spo
letinum.et magnam patrimonij partem ita oc
cupasse conductis mercede quibusdam tyran
nis circumquaque positis. vt ipse tuto procisci
Romam non posset. Cum vero admonitus Bra
chius:redire ad sanitatem nollet armis spiri
tualibus:hoc est censuris primo in eum pon
tifex vsus est. Interdictum enim a sacris his om
nibus est. qui Brachio parerent:vetitique sa
cerdotes decreto pontificis eisdem in locis ce
lebrare. Hanc ob rem florentini moti amici
Brachij incommodo. de pace cum Martino
agunt. hac conditione vt Brachius ad pedes
Martini prouolutus. veniam peteret. quod
etiam fecit: oppidaque aliquot ecclesie redderet
vtque etiam stipendijs pontificis militans. Bo
noniam rebellem in Martini potestatem re
digeret. Cui quidem bello Gabriel Condel
merius:tituli sancti Clementis presbiter car
dinalis et legatus prefuit. cuius industria et
Brachij virtute Bononia in potestate eccle
sie breui redacta est. Interim vero dum hec Bononie
agerentur.quatuor illi cardinales:qui olim cum
Petro Luna adulterino pontifice senserant.
Florentiam ad Martinum venientes.cum ma
gno et honorificentissimo comitatu publico
consistorio suscepti:dignitatum suarum titu
los retinuere. Tres enim dyaconi cardinales
erant: quartus vero qui antea canonicus regu
laris fuerat.presbiter cardinalis est habitus
Dum autem Balthasar Cossa adhuc in vin
culis apud Heidelberg in Germania a comi

te Palatino detineretur: quidam florentini cives: quorum de numero cosmus habitus est: rogare pontificem Martinum omnino non desistebant: vt tandem e carcere Baldesarem liberaret: facturum se id pontifex pollicitus est. Verum dum eo legatū ob eam rem mittit: Baldesar more impatiens triginta milibus nummum aureorum Palatino comiti persolutis: se e vinculis redimens in Italiam veniens: vt recta florentiam proficisceretur: apud Petrum Rubeum agri parmensis baronem veterem amicum divertens: parari sibi insidias intelligit. Hanc ob rem noctu cum legato pontificis: qui eum in via convenerat: ad thomam Fregosum veterem amicum confugiens: magnam iniecit omnibus suspitionem ne rursum scisma innovaretur. Erat enim vir magni animi: sagacissimiq ingenij: & qui privatam vitaȝ nequaq̄ pateretur. Nō deerant preterea qui hominis audaciā ad res novas moliendas concitarent: adeo tū rebus novis studebatur: sed deus omnipotens ecclesie sue consulturus: Baldesarem impulit: nullis pactionibus interpositis: nulla requisita cautione: florentiaȝ ad martinum proficisci: quo cum venisset admirantibus omnibus: exosculato pontificis pede eundem audientibus omnibus ut veruȝ pōtificem & Christi vicarium canonice electuȝ salutavit. Mira profecto hec res omnibus visa est: & dei potius quaȝ hominum industria eo deducta: q̄ homo regnandi cupidꝰ: in summo rerum fastigio ante collocatus in loco libero: vbi plurimum ab omnibus diligebatur amabaturq: tanta vteretur mansuetudine. Que certe omnibus pre gaudio lacrimas excussit: maxime vō his cardinalibus: qui eum prius vt pontificem secuti fuerant. Martinus autem vicissitudine rerum humanarum motus: post aliquot dies hominem in numerum cardinalium ascisscens episcopum Tusculanum creat: atq deinceps eo habuit ī honore: quo reliquos cardinales tam publice q̄ privatim. Verū Baldesar dolore animi vt putatur (ferre ei vitam privatam non poterat) aliquot post menses florentie moritur: sepeliturq honorificentissimo sepulcro in templo sancti Iohannis: nō lōge ab ecclesia cathedrali: magna adhibita funeris pompa: eam rem Cosmo medice procurante: quem homines estimant pecunia Baldesaris opes suas intātum auxisse: vt & primarius apud florentinos cives & ditissimus omniū apud italos ac fortasse apud exteras quoq nationes deinceps sit habitus. Sepulcro hominis hec verba fere inscripta sunt: Baldesaris cosse Iohannis. xxiij. quondaȝ pape corpus: hoc tumulo conditum. Interim vō dum hec florentie agerentur: oratores impatoris constantinopolitani ad pontificem venere: pollicentes grecos quoad fidem ptineret velle in sententiam latinorum venire: si eque ꝯditiones ꝓponerentur. Hos & perbenigne ac splendide pontifex suscepit: & legatum e latere creavit: Petrum fontesiccū: sancti Angeli cardinalem hominem hispanum in q̄uis facultate doctum: qui constantinopoliȝ ad res componendas proficisceretur. Verū priusq̄ virum integerrimū a se dimitteret: eo premisit fratrem antonium massanuȝ ordinis minorum generalem gubernatorem: qui imperatoris ac grecoruȝ explorata sententia: quid ea in re postea sperandum esseȝ pontificem admoneret. Instantibus auteȝ romanis: vt demum pontifex romam ꝓficisceretur: Martinus cum bona florentinoꝝ gratia discessurus: civitatem honore metropolitico exornavit. Nam cū antea ab ipsa pene vrbis origine epatū tantummodo habuisset: in archiepatū eoꝝ cathedralem ecclesiam transtulit: eiq subiecit vt matri volaterranam: pistoriensem: fesulanam ecclesiam. Dedicavit pterea ipsemet maius altare sancte marie novelle ordinis predicatoruȝ apud quam basilicam tamdiu divertit: quā diu florentie fuit. Est em̄ conventus ille ad recipiendos pontifices permaxime commodus. Abiens itaq florentia: romā tandem pervenit: effusa obviam omī vrbana multitudine: effusis principibꝰ tante vrbis: qui hominem non secus ac quoddam salutare sidus: vel vnicum patrie parentem expectabant. Diem illum in fastis annotavere Romani: decimo kalendas octobris: anno domini millesimoquadringentesimovigesimo primo. Vrbem romā adeo diruptā & vastā invenit: vt nulla civitatis facies in ea videret. Collabentes vidisses domos: collapsa templa: desertos vicos: cenosam & oblitam vrbem: laborantē rerum omnium caritate & inopia. Quid plura? nulla vrbis facies: nullum vrbanitatis indicium in ea videbatur. Dixisses omnes cives aut inquilinos esse: aut ex extrema omniū hominuȝ fece eo commigrasse. Civiū itaq suoꝝ calamitate permotus pontifex optimus: animuȝ ad exornandam civitatem: componendosq civium mores ita adiecit: vt breui convalesceꝑ

meliorem faciem pre se tulerit. Hanc ob rez
ciuitas ipsa: cum non modo summum pōti
ficem: verumetiam patrie parentem appel-
lauit. Sed ne tam publica leticia diuturna
esset sine aliqua molestia: sequēti anno mē-
se nouembris in vigilia beati andree: adeo
in immensum tyberis creuit: vt per portaz
flamminiam ingressus: totam vrbez in pla
no sitam innundauerit: templumqꝫ pantheō
vsqꝫ ad altare maius repleuerit. Decrescēs
autez biduo post: multa animalia passiz se-
cum traxit: multaqꝫ ciuibꝫ damna intulit:
qui non secus per vicos nauigabant: ac per
alueum tyberis facere consueuerunt. Alo-
uisius autem rex Lodouici regis filius eo-
dem vō tempore romam ad pontificem ve-
niens regni neapolitani titulum a martino
consecutus est: cardinalium omnium cōsen
su. In regnum nanqꝫ per adoptionem a re-
gina Johanna Ladislai sorore vocatus sine
vllo marte hoc modo consecuturum se re-
gnum putabat. Uerum studio partium ab
vrbe Neapoli submotus in calabriam seces
sit: Cum autem concilij tempus instaret (vt
ex decreto constantiensi institutū erat) mar
tino placuit: sentientibꝫ etiam ita cardina-
libꝫ omnibꝫ: premittere quosdam prelatos
qui papie illud inchoarent. Is enim locus
ad eam rem omnibꝫ permaxime commod⁹
videbatur. Missi itaqꝫ eo statim petrus do-
natus archiepiscopus cretensis: Jacobꝫ cā
plo episcopus spoletinus: petrus rosatius
aquileiensis dyocesis abbas: frater leonar
dus florentinus: fratrum predicatorum ge-
neralis: concilium inchoarunt: ad quod ne
mo quidem adhuc venerat: preter duos ab-
bates burgundos. Differre itaqꝫ rez in ali
quot dies placuit: donec ex omni natōe vn⁹
aliquis superueniret. Ex gallica enim ⁊ ger
mana natione nondum quis venerat. Par-
ui nanqꝫ momenti fore putabant: quod sine
istoꝝ auctoritate ⁊ suffragijs esset inchoatū
Sed ecce duz hos expectant tanta repente
pestis papiā inuasit: vt presidentes concilij
mutare locum ⁊ tempus sint coacti. Pla-
cuit itaqꝫ omibꝫ ex sententia pontificis Se
nas migrare: q̄ maior ex omi natōe mltitu-
do q̄ papiā puenit. Alphōsus at̄ aragonum
rex martino infensus: q titulū regni sicilie
⁊ neapol' hr̄e nequerat: datū (vt antea dixi)
Alouisio regis lodouici filio: oratorē ad ɔ-
ciliū mittit: q ⁊ ɔciliū in longū ducēt: ⁊ cāz
petri lune adhuc in paniscola supstitis re
stituēt: largitōe: pollicitatōnibꝫ ambiendo
vnūquenqꝫ ex his qui in ɔcilio auctoritatez
haberet. Hanc ob rem Martinus nō igna
rus quantam calamitatē ea res eccl'ie roma
ne allatura esset: quantumqꝫ periculi ī mo-
ra haberetur: mandauit concilium statim
dissolui: approbatis decretis in concilio ha-
bitis: que ad fidem pertinebant. Et ne sub-
terfugē conuentum christianorum videre-
tur: insequens septennium concilio adiudi-
cauit: quod in basilea celebraretur. Atqꝫ h̄
modo scismatis ⁊ discordiarum semina a
quibusdam in concilio senensi iacta ⁊ spar-
sa: sublata hominis prudentia ⁊ astu sunt.
Cum vō alphonsus palam de Martino
conquestus est: ꝙ diceret eius opera ⁊ se a
regina Johanna abrogatū regno esse: quē
prius heredem instituerat: ⁊ alouisium re-
gis Sicilie filium nouum heredem institu-
tum. Refellebat quidem hec crimina perfa
cile Martinus: ꝙ diceret alouisium here-
dem Johanne ab alexandro quinto: ⁊ Jo-
hanne vigesimotercio in regno prius con-
firmatum fuisse: rejceret eam omnem cul-
pam in reginam: non autem in se ad quem
pertineret pheudotarios ecclesie confirma-
re non autem tollere: nisi aliquod grande
facinus in sedem Romanam commisissent
se non videre cur Alouisius Johanne suo
iussu coronatē: legittimus heres esse nō pos
set. At vō Brachius cum videret pontifi-
cem multiplici cura implicitum: ob simul-
tatem cum Alphonso contractam: multis
oppidis ecclesie per vim potitus: Aquilam
vrbem regni Neapolitani graui obsidione
premit. Hanc ob rez motus pontifex: com-
parato satis iusto exercitu: liberare Aqui-
lam annixus: adiuuantibus his qui cum
Regina ⁊ Alouisio militabant: non longe
ab Aquila patenti campo Brachium su-
perat ⁊ interficit. Aderant in eo p̄lio Sfor
tiani: Francisco duce Sfortie filio: qui su-
perioribus annis dum Piscariam flumen
traijcit (quod Aternuz veteres appellabāt)
in vndis perierat. Delatum itaqꝫ Romaz
Brachij cadauer: in loco prophano extra
portam sancti Laurentij sepelitur. Hac au
tem victoria tanta deinceps tranquilitas
exorta est: redactis ad deditionem ecclesie
Perusio: Tuderto: Assisio: alijsqꝫ oppi-
dis que Brachius occupauerat: vt Augu-
sti Octauij felicitas ⁊ pax redijsse sua eta-
te videt̄. Licebat tū frui ocio ⁊ libē p siluas
noctu etiā ac tuto ɔmeaē. Nlli latrōes tū ex
tabāt: nlli sicarij ⁊ fures: adō h̄ hoim gen⁹ p

sequebat:sublato e medio tartalia:lauello aliisq; tyrānis:q latrocinijs potius q̄ mili‑tia vitā traducebāt. Huic aūt felicitati ob‑stare bohemi hētici videbant:q heresi ꝛ ar‑mis germanos catholicos ꝯtinuo vexabāt. Ut igit hi quoq; ratōni ꝛ ecclesie obtempa‑rent:cū bñ monēti parē noluissent: legatos in germaniā misit:q catholicos ad arma ꝯ‑citaret. Ac pmo qdem :seorsuz tñ heinricū sancti eusebij cardinalē:deīde bartholome‑uz placentinū:postremo vo his reuocatis iu‑lianū cesarinū sancti angeli cardinalem eo misit:q certe nō sua culpa ꝫ ignauia militū magnū incōmodū ab hostibꝫ accepit. Mar‑tinus aūt ob eā rē haud aīo ꝯcidēs:maiora in hereticos pabat. Uerū priusq̄ tātam rez aggrederet.sedare italoꝝ discordias insti‑tuerat. Nā pace(vt diximus) a martino cō‑posita inter philippū ꝛ venetos: floretini e‑greferentes:Ladislaū pauli guinisij tyrāni lucēsis filiū supiore bello sub philippo mili‑tasse:occasiōz opprimēde luce nacti:q supi‑ore pace nil scriptis ꝫ guinisio cautū fuerat in agrū lucēsez copias mouēt:Nicolao for‑tebrachio copiaꝝ duce. Captis itaq; nō ita multopost qbusdā castellis circūquaq; posi‑tis:vrbē obsidione cingūt. Cū philipp⁹ so‑licitatus pauli pcibꝫ:veritusq; ne si luca in florētinoꝝ potestatē deueniret:acriores eos vtpote ꝓpinquiores haberet hostes: Frācīscū Sfortiam cū magno eqtatu pmo ī parmēsem agrum mittit:vnde pedestres copias ꝯscri‑beret. Qui qdē vere iā appetēte appennium trāsgressus:tantū terroris florētinis iniecit vt priusq̄ in vallem nebulaꝝ(ita em̄ accole vocāt)descēderet:hostes mouē castra: ac lu‑caz obsidione liberare p metu coegerit. Ei⁹ aūt aduēt⁹ eo gˀtior lucensibꝫ fuit: q pulsis hostibus ac capto tyrāno:liberi oīno franci‑sci auxilio futuri videbant. Uerū francisc⁹ acceptis quinqginta milibꝫ nummū aureo‑rū ex erario florētio ꝫ ꝓptis :lucenses ma‑iore in discrimine:q̄ vnq̄ antea fuerāt reli‑quit:pactus ob datā pecuniam se eo toto se‑mestri philippi impio obtpaturū. Obsideri deinde lucenses acri⁹ sunt cepti. Quare phi‑lippus instāte Martino pōtifice:q lucēsiuz q̄ vices dolebat:Nicolaū picenīū cū mario eqtatu eo stati mittit:q fusis ac fugatis ho‑stibꝫ:nō solū lucā obsidione liberauit verū etiā inde mouēs ex pisanis ac volaterranis multa castella vi cepit:senensibꝫ etiā rē gra‑tam facturus:q cum florētinos bello inuase‑rant. Martinus aūt ab externo hoste get⁹ ad exornandā patriā basilicasq; romanas animum adijciens: porticum sancti Petri iam collabentem restituit: ꝛ pauimentū la‑teranēsis basilice ope vermiculato pfecit: ꝛ testudinē ligneā eidem templo superindu‑xit:picturāq; gentilis:op⁹ pictoris egregij incohauit. Edes pterea vetustate collaben‑tes ad duodecim apostolos restituit:vbi et annos aliquot habitauit. Huius at studia cardinales secuti titulos suos ita certatim restituunt:vt iam aliqua facies redijsse vrbi rome videretur. Creauit ꝛ cardinales qˀrū de numero fuit nepos suus prosper colūna sancti georgij ad velus aureū dyaconus car‑dialis. Interea vo mortuo petro luna ī pa‑niscbola ne aliquid mali deesset qꝺ ecclesiā vexaret:duo illi anticardinales de qbꝫ men‑tionem fecimus alphonso martini hoste ad‑hortante:Egidium cognomento munionis canonicum barchinonensem genere nobilē pontificem deligunt: Clementemq; octauū appellant:qui statim ꝛ cardinales creauit ꝛ fecit:que a pontificibꝫ fieri ꝯsueuerūt. Ue‑rum cum martinus in gratiam cum alphō‑so redijsset:eo statim petrū ꝫ fuso cardinalē misit aplice sedis legatum: ī cuius manus iubente alphonso paniscbole dño Egidius omīa pontificatus iura deposuit: erga quē hac benignitate martinus postea vsus ē:vt eum maioricēsez epm declarauit. Cardiales aūt ab Egidio creati sponte cardinalatu se abdicarūt. Illi aūt duo quos a petro luna creatos diximus in suaq; ptinacia mansisse cū pōtifici romano parere nollent in carce‑rē a legato cōijciunt. Atq; ꝫ modo martini pontificis sapiētia ꝛ īdustria omne scisma vndiq; sublatum ē. Pacata ꝫ modo vndiq; ecclesia dei in dandis beneficijs mira prudē‑tia vsus est. Nō em̄ vnicuiq; petenti ea ꝯfer‑rebat:ꝫ statim mente agitabat quis potissi‑muz eēt idoneus:cui talis cura demandare‑tur. Et si homines prouinciarum non nos‑set in quibꝫ vacare beneficia ꝯtigisset:statiz peritos regionum ꝯsulebat:quis aut in cu‑ria aut in Gymnasijs publicis eēt doctrina nobilitate moribus tanta prouincia dign⁹. Atq; hac quidem ratione ꝛ ecclesijs ꝛ homi‑nibus honore dignis pariter consulebat cū maxima celebritate nominis sui. Tante p‑terea constantie fuit cum duos haberet fra‑tres quorum alter Jordanus princeps Sa‑lernitanus maior natu peste moritur:alter vo minor natu (Laurentium appellant) in turri igne casu iniecto exustus ē:vt nil ex eo sit auditum nil visum :quod impatiētie aut abiecti animi signum aliquod pre se ferret.

Hic autem vir in omni vita integer demum pontificatus sui anno quartodecimo: mēse tercio rome apoplexia morit̄: etatis sue anno sexagesimotercio sepelit̄qȝ eius mandato in basilica Constantiniana ante capita apostolorum sepulcro eneo comitāte populo romano comitante clero non aliter flente q̄ si eccl'ia dei:li vrbs roma vnico atqȝ optimo parente orbata fuisset. Vacat tuȝ sedes dies .xij.

214 Eugenius .iiij.

Vgenius quartus patria venet⁹ familia condelmeria populari quidem sed ātiqua: patre angelo natus pontificatū hac ratione adeptus ē. Creato eñi pontifice gregorio duodecimo e gente corraria: patria veneto: ātonius corarius gregorij nepos celestini habitus canonicus ꝯgregationis sancti georgij in alga romam iturus gabrielem condelmarium: qui eiusdem professionis erat: quo cum ab ineunte etate familiariter vixerat: secum aliquandiu recusantem duxit: cuius ingenio ꝛ solertia delectatus Gregorius: cum primo thesaurarium fecit: deinceps vō episcopum senensem creauit: prefecto bononiensibus in eadem dignitate antonio nepote. Recusarunt aliquandiu Senenses gabrielem ī episcopum: ꝙ dicerent hominē aliunde natū nequaq̄ in tanta re ciuibꝫ Senensibꝫ preficiendum: eam curam debere ciuis alicuius esse: qui mores hominum ꝛ ritus ciuitatis nosset. Verum cum postea gregorius rebus suis diffidens roma lucam profectus fuisset: aucturus cardinalium numerum: antonium nepotem ꝛ gabrielem condelmarium in cardinales retulit. Gabrielis autem opera ī magnis rebus postea gregorius ꝛ martinus abrogato gregorio vsus est. Maxime vō in legatione picentina: qua ꝛ picentes ī fide ecclesie confirmauit: sumpta de quibusdam seditiosis ꝛ coniuratis pena: ꝛ templū sancte agnetis ancone diruptum: portumqȝ eiusdem ciuitatis ad imitationem diui traiani magna impensa restituit: fluctibꝫ quassum: ꝛ vetustate consumptum. At vō cum martinus intellexisset bononienses rebꝫ nouis studere: eo e piceno gabrielem legatum misit: qui suo aduentu seditionem omnem statim sustulit. Cum autem inde romaȝ venisset: mortuo haud ita multopost Martino: solus et duobus de viginti cardinalibꝫ: qui tum in conclaui apud Mineruam aderant pontifex creatur. anno millesimo.cccc tricesimoprimo. quinto nonas Marcij: eugeniusqȝ mutato nomine (vt fit) appellatus ad sanctum Petrum comitante populo ꝛ clero statim perducitur. Accepta deinde corona pontificia de more: inuisaqȝ Basilica sancti Johannis lateranensis in Vaticanum rediens consistorium generale proposuit in dicta die: qua certe tanta multitudo affuit: vt cum trabes deficerent eius loci: vbi nunc consistorium publicum fit: trepidatum adeo tumultuose fit: vt in ipsa fuga Senegalie episcopus ciuis Romanus e gente Mellina obtritus perierit. Nondum enim edes ipse pontificie hanc formam quam nunc habent acceperant. Dimisso consistorio Eugenius: tumultus deinceps ex industria vitauit. Instantibꝫ deinde quibusdam delatoribus: qui dicerēt Martinum congregandi auri cupidum: maximos thesauros reliquisse: idqȝ sciturum Eugenium ex Martini familiaribꝫ nepotibusqȝ: eo vesanie hominem perpulere: vt Oddum poccium Martini vicecamerarium comprehendi iusserit: idqȝ negocium Stephano Columne dederit: queȝ copijs suis prefecerat. Ab alijs enim Columnensibus is solus dissentiebat Cardinali Vrsino ꝛ Cardinali Comitum insaniam hominis adiuuantibus: quorum artibus hec omnia contra Columnenses gesta putātur ob inueterata factionum odia. Mandauerat Eugenius vt Oddo ad se sine vllo tumultu: sine ignominia perduceretur: quod contra a Stephano factum ē: nam ꝛ eius bona a militibus direpta sūt ꝛ ipse vi tanq̄ latro per ora hominuȝ ad pontificem tractus est. Hac indignitate motus Eugenius: Stephano admodum succensuit: eiqȝ interminatus est: ꝙ ꝛ Oddonem ꝛ episcopum Tyburtinū olim martini cubicularium ita indecenter ad se pertraxisset. Veritus itaqȝ Stephanus Eugenij iram Preneste ad principem Colūnam cōfugit: eumqȝ adhortatus est suas opes pollicitus: vt Eugenium ab vrbe pelleret: ꝙ diceret ei in animo esse nomen Columnensium extinguere: id se optime scire eiusqȝ consiliorum participem fuisse: ꝛ ob eam rem aufugisse: ꝙ sciret partem illius calamitatis ad se quoqȝ (nisi tantum mali simul decliarēt oēs) ꝓuenturam. Motus his v̄bis ꝓnceps: ꝛ eoꝝ calamitatibꝫ q̄ martini pōtificis familiares fuerāt: sūptis

propere armis pontificē aggredi instituit. Substitit tñ aliq̃diu donec ꝓsper frater dyaconus cardinalis: quē q̃dē p̄monuerat ab vrbe discederet. Viso aūt fratre e Prenestē marinum: atq̃ deinceps romā tāq̃ ex arce belli in eugenium mouens: occupata p Iohannem baptistā porta appia: vrbem armato milite sine vllo maleficio primo ingreditur. Iā peruenerāt ad sanctū marcū: ⁊ in vicum columnam cū subito eis obuiam facti sunt pontificis milites: magna ꝑti pte adiuuāte. Pugnatū ē in vrbe aliquādiu: atq̃ acriter qua in pugna multi vtrinq̃ ceciderē ⁊ capti sunt. Quare columnenses cū viderent ꝑplm romanū lōge aliter sentire: q̃ arbitrarenī cedere ex vrbe instituētes: omnia passim rapiunt: pecora abigunt: homies abducūt. Talionē tamē his reddidere pōtificis milites romano populo mixti. Nā ⁊ ꝓsperi cardinalis ⁊ coboninensiū omniū ac eorum qui cū martino familiariter vixerāt domos hostilem in modū diripiūt ⁊ vastāt. Irritatis h̄ mō vtrinq̃ animis: nō solū aꝑto marte: verūetiā ꝓditionib⁹ res agi cepta est. Capitur nāq̃ archiepiscopus beneuētanus antonij columne filius: ac quidā masius frater: q fassus est questione adhibita sibi in animo fuisse arcē sancti angeli dolo capere interfecto ipsius arcis p̄fecto: eāq̃ colūnensib⁹ ꝓdē: qua occupata ⁊ pōtificem ⁊ vrsinos ab vrbe pellerent. De masio sacerdotio abrogato (quod digdare appellāt) sumptū suppliciū est in campoflore: eiusq̃ corpus q̃drifariā sub furca diuisū ad q̃tuor vrbis celeberrimas vias suspēsum ē: de archiepō beneuētano nulla mentōne hita. At vō cū eugenius in egritudinē q̃ndā incidisset: vl' dolore animi q̃ ī tātis ꝑturbatōib⁹ afflictabaī: vel veneno q̃ appetitū a soldano suo q̃dam dicebāt: agere d̄ pace cū colūnensib⁹ cepit: curāte eā rē angeloto fosco ciue romano: quē nō ita multopost vna cū francisco condelmerio nepote suo cardinalē creauit. Diuulgata itaq̃ pace quāta maria celeritate potuit: q̃ iā ingressū italiā Sigismūdū intellexerat romā venturū: nepotem franciscū camerariū instituit: huicq̃ viros q̄sdā p̄stantes addidit: q̄ꝝ ꝯsilijs vterenī ī gubernāda eccl'iastica ditione. Dū hec aūt rome agerenī florentini ⁊ veneti elatiores facti q̃ ⁊ philippū genue dn̄m classe in littore genuensi superasset: q̃q̃ eugeniū ciuē suū pōtificē haberent: philippū ipm bello terrestri aggrediūī: q accito ꝑꝑere ex hetruria nicolao picēnino: ⁊ classem venetam ad cremonam disiecit: ⁊ carmignole impetus facillime retardauit: quē veneti haud ita mltop⁹ questionib⁹ l'ris testib⁹ ꝯuictū (vt ipi dicūt) capite mulctarūt: q̃ p eū stetisset q̃ minus cremona potirenī capta a caualcaboue ipi⁹ vrbis porta: q̃q̃ etiā classis sub ipius ocul' disiecta ab hostib⁹ fuisset: cū ex ꝓpinq̃ loco a tanto exercitu id fieri perfacile potuisset. Cū vō florētini aduētū imꝑatoris in italiam veriti: q̃ philippus reb⁹ fauē videī Nerio capponio ciui suo negociū dāt: vt q̃b⁹ rōnib⁹ maxīe potest eugenio oñdat ⁊ ꝑsuadeat: aduentū imꝑatoris ad vrbē nō min⁹ apostolice sedi: q̃ florētinis exitiū ac ꝑniciē minari: detineri hostē facillime posse: q̃ min⁹ arnū ad senenses trāseat: q florētinos iā pridem bello lacessierāt: si nicolaus tolētinas q tū pōtificis noīe stipēdia faciebat ꝯiūctis copijs ⁊ animis cū Michelettro Cotignola florentinā copiā duce ad arnū sigismundū cohereeat: ne flumen cū germano eq̃tatu traijciat. Venerat in eandē sn̄iā ꝑfacile eugenius: ⁊ cū d̄ impensa bellica aliquātulū addubitareī. Rem Nerius ita statim ꝑtit⁹ est: vt duob⁹ milib⁹ equitū eugenij ꝑplus florentinus tādiu stipendia p̄beret: q̃ad bellū illd̄ ꝓtraherēī. Cū vō nicolaus Tollentinas iussu pōtificis ex hibernis mouēs: dū senenses incursionib⁹ ⁊ rapinis vexat: Sigismūdo traijcīēdi arnū tp̄s ⁊ facultatē dat adiuuāte antonio pōtadera egregio tū copiarū duce ⁊ acerrimo florentinoꝝ hoste: q deinde p Volaterranū iter faciēs pacato magisq̃ hostili agmine ab oīb⁹ expectat⁹ ꝓficisciēī. At imꝑator cū iam sex mensib⁹ Senis substitisset: cū magna ꝑti senensis impensa tentatā frustra cū florentinis pacem omittēs ad eugenium conuersus: inito cum eo federe romam profectus ꝑbenigne a pontifice ꝑploq̃ romano susceptus: corona imperij donatur. Vex dum e Vaticano vbi coronā acceperat ad lateranum vbi diuertebat proficiscitur: in ponte hadriani (vt imperatorum mos est) multos tū Italos: tū Germanos in equestrem ordinem asciuit. Sunt qui scribant Eugenium hominem vsq̃ ad pontem comitatum ad sanctum Petrum rediisse. Abiens deinde cum bona eugenij gratia imperator per Picentes ⁊ flāminiam iter faciens Ferrariam atq̃ Mantuam peruenit: vbi aliquot dies immorat⁹ ⁊ Iohannem Franciscum Mantue dominum marchionali dignitate additis imperij signis ornauit: ⁊ Barbaram Iohannis marchionis Brandilburgensis filiam Lo-

douico Johannis Francisci filio spopondit in vxorem: que nuptie honestare familiam Gonziacam sunt vise: ꝙ Sigismūdo Imperatori puella affinitate coniuncta erat: ꝙ pater Johannes potestatem ineundi suffragia ad creandum Imperatorem habebat. Abeunte autem ab Italia Imperatore: cum iam omnia bello feruerent: Nicolaus Estensis Ferrariensis marchio hortante philippo Venetias profectus: Venetos ad pacem multis rationibus adhortatus est: qui ⁊ hominis auctoritate permoti: ⁊ ꝙ etiam nimia belli impensa exhausti priuatim ac publice essent: legatos Ferrariaꝫ cum Nicolao mittunt: vbi kalendas Aprilis: anno trigesimotercio supra quadringentesimuꝫ ⁊ millesimum veniente in eandem sententiā Eugenio: pax his conditionibus composita est: vt Philippus Glarea abdue(id ei loco nomen est) decederet: vtqꝫ marchioni montisFerrati ⁊ Orlando Pallauicino dominatum redderet. Vtrunqꝫ enim ditione paterna spoliauerat: Florentinoruꝫ lucensium Senensiumue: que bello capta fuissent ad pristinos dominos reciderent: cōmuni omnium hoste habito: qui infra trigesimum diem capta non reddidisset. Pace autem hoc modo vbiqꝫ parta: quietura aliquandiu omnia videbantur: cum subito omnis belli vis in Eugenium conuersa est. Nam Philippus nouarum rerum cupidus: ⁊ Franciscum Sfortiam cum magnis copijs in Flammininiam misit: hominem iturum in Apuliam simulans: quaꝫ Alphonsus bello vexabat: defensurum ea oppida: que pater Sfortia eo loci adeptus erat. Qui quidem paratissimis copijs per Picentes ⁊ Vmbros iter faciens: oppida illa ex improuiso adortus: breui in potestatem suam redegit. Nō hoc contentus philippus: Nicolaum Fortebrachium virum ingenio ⁊ manu promptum cuꝫ delecto equitatu adeo celeriter in Eugenium misit: vt prius prope ⁊ pontem Miluium ⁊ portam Flamminiam occupauerit: ꝙ aduentare hostem sit cognitum. Militauerat pꝰus sub Eugenio Nicolaus: ⁊ eius nomine prefectum vici Vetralla ⁊ ciuitate veteri spoliauerat: adiuuantibus Venetoruꝫ triremibus: que mari arcem continuo oppugnabant. Verum cum postea Nicolaus stipendia sua peteret: respondit Eugenius tantum prede ex castellis prefecti eū auexisse: maxime vō ex direpto vico vt ei pro stipendio sat esse possent. Quam ob rem indignatus Nicolaus agrū Romanum ingressus tantum tumultus concitauit ingenti preda: tum hominum: tum pecorum abacta: vt Eugenius aliquandiu incertus remanserit quorsū iret. Concurrebant Romani ciues ad Eugenium questum de illatis iniurijs: quos pontifex eo potissimum tempore consilij expers ⁊ bone valitudinis ad Franciscum camerarium remittebat: qui ocio ⁊ voluptatibus deditus nil aliud respondebat: cū crebre de Ablatis pecoribus querele fierent eos nimiam spem in pecoribus collocasse: Venetos quidem sine gregibus ⁊ iumentis longe vrbaniorem vitam ducere. Indignati huiuscemodi respōsis romani: cum iam Nicolaus ⁊ Tybur pulso inde comite Tagliacocij ⁊ sublacense oppidum cepisset: traxissetqꝫ in partes suas Columnenses omnes: interfecto a pn̄cipe Stephano Columna: qui semper diuersa sentiebat: ad libertatem respicientes: sublato clamore ad arma ⁊ libertatem conclamatum pulsis omnibus Eugenij magistratibus: ac capto Francisco camerario: nouos ipsi magistratus creant. Septem fuere e ciuibus Romanis: q̄s ipsi gubernatores appellabant: penes q̄s vite ac necis hominum summa potestas erat. At vō Eugenius in tanta rerum perturbatione incertus: quid potissimuꝫ faceret de fuga cogitare cepit. Mutato itaqꝫ habitu sumptoqꝫ monastico cucullo: vna cum Arsenio monacho nauiculam ingressus Tyberi hostiam vehebatur. Cum subito Romani quidam cognita hominis fuga: eum lapidibus sagittis incessunt. Destinere enim hominē tamdiu cupiebant: quoad arce sancti angeli potirentur. Abeunte autem Eugenio nonis Iulij: eoꝫ̄mqꝫ Pisas: ac deinde Florentiam triremibus ad id paratis delato: Romani ad oppugnandā arcem sese accingunt: Vallo ⁊ aggeribus omnia loca munientes: que dare accessum hostibus possent. Contra autem qui in arce erant prodire in certamen nonnunꝙ̄ consueuerant. At vō prefectus arcꝭ agēdū cū romanis ratꝰ: adiuuāte baldesare aufida viro sagacissimo: q īferioreꝫ arcis ptē tuebat̄: vni ex militibꝫ suis ī certamē ꝓdeūtibꝫ negociū dat: vt captꝰ ꝺ idu

stria ab hoste castellani seuitiã 7 auaritiaʒ crimineť: polliceaťqʒ eis si velint pactam mercedē pstare: 7 mortē pfecti 7 arcis pditioneʒ. Fecit ille mãdata diligenter. Capt⁹ nullo nõ genere maleficij in antoniū ridiuʒ piecto (ita eñ arcis pfectus vocabatur) fidem dat se cū socijs oīa transacturuʒ. Dimissus itaqʒ arcem ingrediť: vestes antonij ac caligas addita etiam capitis forma suspendit: a longe idem videbatur. Clamabat baldesar ꝺ scelerato sumptū esse supplicium ingrederēť aliquot ex optimatibꝫ: 7 enumerata pecunia iã pacta arcē reciperēt. Credidere miseri nullã subesse fraudē: ingressi aliquot statim capiunť. Fit clamor exultãtiuʒ in arce cõijciuntur in populū romanuʒ missilia bombardeqʒ. Perisi aūt h modo romani de redimendis captiuis cogitantes: 7 camerarium eugenij nepotem: quem in vinculis habebãt dimittunt suos: q ī arce erãt recepturi: 7 demū in eugenij potestateʒ veniūt quinto post libertatē adeptã mense. Creati itaqʒ magistratus eccl'ie noīe stati capitolium firmo presidio 7 cõmeatibꝫ muniunť. Superueniēte deinde ioħe Vitelesco: queʒ patriarchã vocabant: abeūte ad eugenium francisco nepote: tantus repēte terror Romanis incussus ē: vt hiscere pre metu nõ auderent. Erat eñ Vitelescus hō impiosus 7 seuus 7 tyrãnicã magis ꝙ religiosam vitaʒ pre se ferens. Agebanť hec rome cū alphõsus interim Neapolim 7 caietã oppugnat: a mercatoribꝫ genuensibꝫ acriter defensam Succurrendū itaqʒ suis genuēses rati classem: quanta maxime celeritate possunt instruunt: Philippo vicecomite eodē duce annuente ac pedites aliquot prebente. Facti nõ lõge a caieta hosti alphõso obuiã cuʒ eo ꝯfligūt. Post longam 7 acrem pugnã supatur alphonsus rex: 7 capitur vna cum suis omnibꝫ: quoꝝ de numero principes fuere. Perducitur mediolanum ad philippū Alphonsus: suscipiturqʒ non vt captiuus 7 gēnensium hostis: ſ; vt rex 7 amicus. Habitus autem honorificentissime p aliqt dies: multisqʒ 7 magnis muneribꝫ a philippo donatus in regnū abiens caieta statim potiť. Cum vō genuenses indignabūdi ꝙ alphõsum hostē: quē tanto cum periculo captū: tã leniter dimisisset: Thoma Fregoso auctore a philippo desciuere: eundemqʒ thomam ducē crearunt. Cum vō picenninus in genuēses missus cum ciuium pertinaciam ꝯgnouisset: capta sarzana in pisanos mouens simulata in regnum profectione iuuandi Alphonsi gratia: multa ex pisanis castella diripuit. Hominis tamen impetus retardarūt florentini: accersito eugenij nutu francisco sfortia: qui iam picenum occupauerat querebatqʒ adiuuantibus florentinis 7 venetis: vt marchie domin⁹ decerneretur. Facturum se id recusabat eugenius: ꝙ diceret pontificis esse redimere: etiam bello si oporteret ecclesiasticas res non alienare. Dilata tum res in aliud tempus ē: atqʒ hac spe ductus franciscus 7 picenninuʒ ab obsidione barge repulit: capto Lodouico gonzaga qui cum picennino militabat: 7 Lucam florentinorum nomine acri obsidione cinxit. Sed Picenninus Lucensibus auxilio futurus a transitu Apenini prohibitus: liberaturum se alia ratione Lucenses predicans: per bononiensem agrum sine vllo maleficio iter faciens: vbi Oriolum florentinorum oppidum expugnasset: Lucensium memor cum exercitu victore eo profectus superatis florentinis absente francisco Sfortia Lucam obsidione liberat. Cum vō pontifex ancipiti cura distractus 7 ꝙ bellis vndiqʒ premeretur: 7 ꝙ basiliense concilium iam ante incohoatum Martini decreto augeri indies cerneret: concurrentibus eo hispanie gallie germanie: pannonieqʒ principibus: qui communē reipu. christiane causam in arbitrio concilij reponebant: ad tollendum concilium versus: illud primo quidem ex basilea bononiam transtulit cardinalium omnium: qui secum aderant consensu. Sed imperator alijqʒ principes 7 prelati: qui tum basilee erant non modo pontifici non obtemperarunt: verumetiam eū bis terqʒ monuerunt: vt Basileam idoneam a martino celebrandi concilij locum delectuʒ vna cum cardinalibus proficisceref: aliter se in eum acturos vt in preuaricationem et contumacem. Motus istorum verbis Eugenius basiliense concilium lr̄is etiaʒ apostolicis confirmauit: facta vnicuiqʒ eūdi ad concilium potestate. Adeo eñ bellis vndeq̄qʒ vexabatur: vt vix ei respirandi facultas daretur. Verum recuperata vrbe roma (vt diximus) eo statim iohannes Vitelleschus ab eugenio mittitur: homo quidem ad res agendas aptissimus: sed natura seuissimus 7 immitis: qui in columnenses 7 Sabellos totãqʒ gibellinam factionem ducens: 7 castellū gandulphum ad lacū albanū posituʒ 7 sabellū 7 borgetum in latio de sabellis diripuit 7 euertit. Albam ciuitatem lanuuinam: prenestē: 7 zagaroluʒ cepit: incol'oībꝫ

qui superstites fuere romã migrare iussis. In hernicos deinde conuersus: quam nunc campaniam vocant: omnes in ditionem ecclesie redegit. Captum antonium pontaderam hostem ecclesie apud frusinonẽ ad oliuam turpi laqueo suspendit. Reuersus deinde romam trepidantibus omnibꝫ: ⁊ domos quorundam coniuratorum: qui portã neuiã quam maiorem vocant: concitato in vrbe tumultu ceperãt: dirruit: eosq́ hostes ecclesie diiudicat. Ex his autem captũ pulcellum: ⁊ forcipibus ignitis in curru excruciatum in campoflore suspendit. Verum cõquerente populo romano: ꝙ diuitum quorundã auaritia: caritate: amore: laboraretur: tantũ repente tritici suo iussu in forum delatum est: vt a magna caritate ad summã copiam breui sit ventum: adeo omnes eius imperia obseruabant. Pacatis hoc mõ rebus in regnum Neapolitanum conuersus quod pauloante Alphonsus occupauerat: quodq́ ipse dicebat ad ecc̃liam ⁊ pontificẽ pertinere: principem Tarentinum cũ duobus milibus equitum cepit: comitis Nolani ditionem occupauit. Paulum etiam abfuit quin alphonsũ caperet fraude potius (vt aiunt) ꝗ̃ vi: cum inducie inter eos eẽnt: ⁊ pax prope certa. Acceptis que ad ecclesiã pertinebant oppidis principem dimisit. Rediens ad vrbem Preneste ad rebellionem spectans: Laurentio columna instante funditus euertit: Prenestinis populariter migrare iussus: anno domini millesimo quadringentesimo trigesimoquinto. Quo quidẽ ãno eugenius florentia abiens ꝯsecrata prius vel dedicata florentinorũ cathedrali ecclesia: bononiam profectus ⁊ arcẽ edificat ad eam portam: qua ferrariam itur: et edes in foro positas: vbi legatus nunc residet: muro prealto ⁊ lato a tergo potissimũ ⁊ turribus firmat. Anno võ sequẽti publico consistorio basiliense conciliũ: quod ante approbauerat ferrariam transfert: ꝙ diceret grecos cum ecclesia romana in fide conuenturos eundem locum sibi delegisse. Instabant tum concilij basiliensis presides et precibus ac pollicitatiõibus grecos adhortabant̃ vt omisso eugenio ad se proficiscerẽtur. Neq́ hoc contenti abrogaturos se Eugenium predicabant: nisi ipse quoq́ eo proficisceretur. Substitit aliquandiu Eugeni9 animi dubius: quid potissimũ decerneret: misso tamen eo legato Iohanne Francisco capitelista iureconsulto Patauinoq́ equite: qui eius causam tueretur. Verum mortuo sigismundo imperatore: a quo basiliense concilium incrementũ habuerat: creatoq́ ab electoribus imperij Alberto Austrie duce: concilium ferrariense eugenij nomine cardinalis sancte crucis inchoauit. Eo proficiscitur ⁊ eugenius: ꝙ aduentare imperatorem constantinopolitanũ Iohannem paleologum intellexerat cum plerisq́ triremibus: tum suis: tum venetorum eugenij gratia obuiam missis: ne qua vis imperatori fieret: ꝙ intellexerat concilij nomĩe triremes gallicas in Ioniũ missas: que aut imperatorẽ ad se adducerent: aut si id fieri non posset saltem hominem remorarentur: quo minus ferrariam proficisceretur. Harum võ triremium prefectum ita largitionibus corrupit eugenius: vt relicto cõcilio partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem ferrariam ingrediens: non aliter susceptus ab eugenio est: ac Romani imperatores suscipi consueuere. Vitellescbus võ sedata ecclesie ditione: sumptoq́ supplicio de presbiteris quibusdã: qui lapides preciosos e capitibus Petri ⁊ Pauli apostolorum furtĩ subtraxerant ĩ basilica lateranensi: in qua quidem sacerdotes erant: interfectoq́ cum socijs Iacobo galesio: qui res nouas moliebantur Ferrariam proficiscitur: ac publico ꝯsistorio cum magna laude in numerum cardinalium recipitur. Cardinalis nanq́ sex menses antea bononie creatus fuerat: q postea maiore cum auctoritate rediens ⁊ p̃fectum vici Vetralle ⁊ dominum fulginiatem tyrannide pulsum in arce Suriana capitali supplicio affecit. Eugenius autem duas ecclesias iam pridem dissidentes in vnũ corpus redigere cupiẽs. M.cccc.xxxviij. habita ingenti supplicatõne: celebrataq́ spũs sancti missa: ꝯcilium vna cũ imperatore grecoꝝ ⁊ patriarcha cõstantinopolitano ĩgressus sedente ĩpatore ꝯdigna sede: alijsq́ grecis e regione põtificis. Primo quesitũ est: vellẽt ne tã latini ꝗ̃ greci ex duabꝫ ecc̃ijs iã pridẽ dissidẽtibꝫ vnã fieri? Ad quã vocẽ omnes subclamarunt placere ⁊ velle: modo rationibus illa prius ꝯfutarentur: q̃ tante discordie cã fuerant. Disputabat̃ q̃tidie ea de re ab his q tũ a grecis: tũ a latinis delcti ad tãtam rem fuerãt. Verũ cũ pestis ferraie inoleuisset: eodẽq́ in loco non sine magna incõmoditate starẽt: florẽtiam trãsferre ꝯciliũ placuit. Eo itaq́ vbi ventũ est: statim picenninus forumliuium: Imolam: Rauennam bononiam occupat: mandato philippi cogitata Eugenij: q venetis ⁊ florentinis hosti-

bus fauebat disturbare conatus. Preterea
vo in parmensem agrum reuersus compa-
rato ingenti equitatu padum ratibus traij-
ciens: ⁊ Casale maius: ⁊ platynam meum
natale solum: ⁊ quicquid veneti in cremonē
si agro tenebant: breui recepit. Pulso dein-
de ad caluatonū gattamelata veneti exerci-
tus duce: ascitoq; in societatem belli princi-
pe Mantuano: brixiam aliquot mensibus
oppugnat: eam ⁊ ciuibus ⁊ francisco barba
ro viro doctissimo: atq; vrbis pretore acritē
defendentibus: qua quidem omissa cū ma-
gno suorum incommodo iniquo hyemis tē-
pore ad occupanda castella circūquaq; po-
sita conuersus: ne commeatus submitti in
vrbem possent: Veronam vsq; ⁊ vincentiam
longe ac late omīa populatus Venetis nil
reliqui fecit. Occupato ⁊ magna ex pte mi-
nico: athesi: benaco: sebumoq; lacu: ne sub-
uehi quicq̄ nauibꝫ posset penuria laboran-
tibꝫ. Ex athesi tamen remulco naues que
dam attracte vsq; ad lacum: quez sancti an
dree accole vocant: sensim in benacum a pe-
neda ad torbolim demisse ⁊ refecte: quia at-
tractu ⁊ illisione quassate erant: rem vene-
tam meliorem aliquantulum fecere. Veruz
cum nihilominus Nicolaus picenninus ve-
ronenses ⁊ vicentinos vrgeret: Veneti de se
actum putantes: nisi vnum aliquem egregi
um bello ducem mercede conducerent: iaco
bum donatum ad florentinos socios mittūt
oratum: vt si reipubli. Venete: si saluti ⁊ li
bertati italie consultum velint: frācīscū sfor
tiam propere cum omnibus copijs in vene-
tiaz mittant: Philippi ac mantuani armis
pene oppressam. Tū vo florentini suo ac so
ciorum piculo moti. Franciscum adhortan
tur: vt arma pro venetis sumat publica fide
polliciti se ei: que de Romana ecclesia tene
bat oppida: id enim maxime petebat: constā
ter defensuros. Extorsere pretera ab Euge-
nio lr̄as apostolicas: quibꝫ declarabat fran-
ciscum agri piceni marchionem ⁊ dominuz
His tamen verbis accipiat: quod petrus ⁊
paulus ei male vertant. Franciscus autem
cum suo equitatu secus adrie littus in agꝝ
Ferrariensem descendens traiecto ratibus
Pado: auctoq; in patauinis exercitu. Naz
⁊ duodecim equitum: peditum quinq; milia
habuisse sub signis dicitur. Hosti primo ad
Suaue in agro Veronensi fit obuiam: vbi
aliquandiu ⁊ acriter pugnatum est: neutro
inclinante victoria. Cedente deinde Picen
nino ob egritudinem ⁊ paucitatem copiaꝝ
cum franciscus omnia de Vicentinis ⁊ Ve

ronensibus castella recepisset: brixiam obsi
dione liberaturus interclusos alios aditus
cernens athesim traijcit: ac in tridentinum
agrum mouens: ad archum oppidum oppu-
gnaturus peruenit: nam comes archi Phi
lippi partes sequebatur. Venit ⁊ eo Picen-
ninus comitem loci defensurus: verum duz
cupidus (vt eius mos erat) q̄ cautius pu-
gnat a reliquo exercitu seclusus: magno ac-
cepto incommodo fuga salutez in subiectas
valles petens: ab hoste captus fuisset: nisi
karolus gonzaga Johannis francisci filiꝰ
sese hostibus obijciens hominem e tanto pe
riculo liberasset: qui quidez abundante po-
stea multitudine captus illico est: ⁊ veronā
in carcerem ductus. Sunt qui scribant Pi
cenninum debilitatum altero latere proptē
accepta in prelijs vulnera: cum equo ad su-
os redire non posset: a todeschino ingentis
magnitudinis ac roboris famulo humeris
tanq̄ cadauer sacco inuolutuz: ad suos eē p
castra hostium delatum. Dum hec in vene-
tia agerentur: Philippus egreferens floren
tinos adiuuante Eugenio: atq; adhortante
franciscum Sfortiaz venetis auxilio misis-
se: cum his agit qui in basiliensi cōcilio erāt
vt eugenium citarent: fecere illi id qdez bis
terue. Verum cum id ex sententia ei non ce-
deret: eo demētie eos perpulit: vt abrogato
eugenio amedeum sabaudie ducem soceruz
suum: qui heremitanam vitam ad ripaliaz
cum quibusdam nobilibus ducebat pōtifi-
cem crearent: felicēq; appellarent. Hic ma-
gne seditiones in ecclesia dei exorte sunt: cū
xp̄iana respu. trifariam diuisa: aut felicem
aut eugenium sequeret: essentq; qui neutra
les vocarentur: q neutri obtēperarent. Eu
genius tamen haud animo concidit: naz ha
bito sepius conuentu: discussaq; grecorum
⁊ latinorum contentione: tandem eo ventū
ē vt greci rationibus victi faterentur: ⁊ spi-
ritumsanctum a patre filioq; procedere: ho
musionq; esse non a patre tm̄: vt ipsi crede-
bant prouenire: vtq; in azimo sine fermento
triticeo pane corpus christi consecraretur:
ac purgatorij locum esse crederent. Postre-
mo vo vt faterētur Romanum pontificem
verum Christi vicarium: Petriq; legitti-
mum successorem primum in orbe locum te
nere: cui ⁊ orientalis ⁊ occidentalis ecclesia
merito pareret. Abeuntibus autem grecis
re hoc modo composita: Armenij etiam cū
fide nostra conuenere: sublatis crebris di-
sputationibus eoruz erroribus promulga-
tisq; Eugenij lr̄is super ea re: q rōnem con-

cordie ostenderent cum inscriptione. Datū
in sacrosancta economica sessione concilij
florentini: quod in cathedrali eccia habitū
est. anno dñi. M. cccc. xxxix. vigesimasecun
da nouembris die. Preterea vo vt ptes su=
as augendo basiliense conciliū infirmaret:
eodē tempe ꝯsistorio publico decem ⁊ octo
cardinales creauit: quoꝝ de numero fuere
duo greci: rutenus ⁊ nicenus: vt coꝝ aucto=
ritate grecoꝝ natio in fide cōtineretur: que
haud ita multopost in antiquos mores rci=
dit. Habere tamen se alios dixit: quoꝝ no=
mina deinceps nunciaturus eēt. Hi autem
fuere petrus barbo ex sorore nepos: ⁊ aloui
sius patauinus quem deinceps patriarchā
aquileiensē ⁊ camerariū fecit: trāslato ad
vicecancellariatū frācisco cōdelmerio. Inte
rea vo dū illa: que scripsimus ad ripā Tri
denti agerent: existimarētqꝫ homies picēni=
nū ⁊ mantuanū principē accepto tanto in=
cōmodo cessuros: inde celeriter abeūtes ve=
ronam vrbem capiunt. Per citadellā ingres
si admotis ad muros scalis nemie vigilum
sentiente: stridēte marie ea nocte Aquilone
vento: ad quem vitandū ob immēsū frigus
relictis magna ex pte statōnib9 custodes se
se intra tabernacula receperāt. Franciscus
aūt sfortia captā ab hostib9 veronā intelli=
gens eo ꝑ ere omēs copias mouēs recupe=
rāde vrbis spē mēte cōcepit: vbi vidit ⁊ ca=
strū vetus ⁊ arcē sancti felicis in monte si=
tam adhuc in potestate venetoꝝ eē: q̄ qdem
structis acieb9 vrbē īgressus hostes magno
clamore inuadit. Fuerūt obuiā philippi du
ces cū paucis eqtib9: nōdū eñ oēs ei9 copie
supuenerāt. Pugnatur acriter ī ea pte vrbis:
quā insulā vocant. Tādē vo cū pauci a plu
rib9 pellerent: in pontē (quē accole nouum
appellant) picēnini ac māntuani pncipis mi=
lites sese recipientes: vim hostiū aliquādiu
sustinēt. Ibi dū ab eqtib9 (vt fit) manus cō=
serunt: dumqꝫ plures pro in loco cōglobati
resistunt: pons ligneus quo lapideus ꝯiun
gi ac disiungi ꝑ arbitrio solet nimio pōdē
pssus concidit. Submersi ferme omnes q e
pōte in flumē ceciderāt fessi diutina pugna
⁊ pōdē armoꝝ pssi. Accurrēs deinde ad pō
tem nauiū: frācis cus traductis copijs picē=
ninū ⁊ mantuanū fidē ciuiū suspectā hñtes
penitus vrbe qua triduo post captā candē
expulit. Tū vo philippus aīo ꝯcipiens di=
strahi franciscū a venetis posse: si florentios
bello vexaret: qui parib9 auspicijs atqꝫ ipē=
sa franciscū mercede ꝯduxerāt: picēninū me
dia hyeme in hetruriā: cū sex milib9 eqtū
mittit. Tuꝫ florentini accersito Petro iam
paulo egregio copiarum duce: rogatoqꝫ eu
genio vt milites ex federe ad defendēduꝫ he
truriam acciret: ire obuiā picennino insti
tuerant. Verum cognita Johannis vitelle=
schi cum philippo coniuratione: qui tum ex=
ercitui ecclesiastico legatus pērat: cum non
amicus vt pre se ferebat: sed hostis in hetru
riam cum sex milibus equitum venturus
esset: iunctisqꝫ cum picennino copijs Floren
tinos inimico ⁊ hostili animo persecuturus
dant operam qui tum florētine in magistra
tu erant: siue veris siue fictis eugenij litte=
ris: vt dum copias per pontem Hadriani
traijcit: ab antonio ridio arcis prefecto in=
terficeretur: quod etiam factum est. Neqꝫ
eñ iuuari a suis potuit: qui iam pontem tra
iecerant: ipse nanqꝫ extremum agmen subse
quebatur. Comes auersus: qui sub patriar
cha militabat: amisso duce eius impedimē=
ta roncilionem secum detulit. Liberati aūt
tanto timore florentini cuꝫ eugenio callide
agunt: vt Lodouicus patauinus in demor=
tui vitelleschi locum suffectus copijs eccle
in vnum coactis reipu. florentine iret auxi
lio alouisij eñ vafri ⁊ astuti opera sublatuꝫ
e medio Vitelleschum crediderim. Picen=
ninus autem in Mugellanam vallem desce
dens lōge ac late fesulas vsqꝫ cedibus ⁊ ra=
pinis omnia complebat. In cassentinum de
inde conuersus comite poppij adiuuāte mul
ta oppida ad defectionē compulit. Inde vo
perusiū proficiscens vrbem pacato agmine
īgressus: legatū qui tū ibi cū impio erat ad
pōtificē eugeniū cū mādatis qbusdā mittit
Interim vo capto erarij mgro: quem vulgo
thesaurariū vocant: totū ciuitatis statuꝫ re
pente mutauit. Delegit eñ ciues decē: qui
vite ac necis in reliquos omnis potestatem
haberent. Veriti autem perusini ne tyran=
nidem occuparet cum homine pepigere: vt
acceptis quinquaginta milib9 nummū au=
reorum ab vrbe discederet: qui accepta pe=
cunia cortanā mouēs vrbem: vt ipse arbitrba
tur proditione occupaturus: patefcta cōiu=
ratione ac proditorib9 partim interfectis: p
tiꝫ ab vrbe pulsis: Tifernū (quod ciuitatē
castelli vocant) adijt. Mouent ⁊ florentini
anglare sue ditionis oppidum suis auxilio
futuri: siquid per vim moliri picenninus co=
naretur. Agebantur hec in hetruria cū frā=
ciscus sfortia superata ad benacum philip=
pi classe: cui italianus furlanus preerat: nō
solū brixiam ac bergomum obsidione libe=
rat: verum ea estate superatis ad soncinum

Philippi ducibus: captisq; eiusdem mille & quingentis equitibus: & Brixiana castella: & partem Cremonensis Mantuaniq; agri ac totam Gerram abdue in Venetorum potestatem breui redigit. Amisit tum Mantuanus princeps: Asolam: Lonatum: Pischeriam tria oppida satis magna: ac munita nemine defendente: nam absente Picennino congredi cum hoste aperto marte nusq̄ ausus est. Cum vo Picenninus communitatam in Venetia fortunam intelligens: ob eamq; rem frequentibus nuncijs & litteris accitus: tum a Philippo: tum a Mantuano principe: fatigatusq; militum precibus: qui magna ex parte Cisalpini erāt: motis a Tiferno castris ad Burguz sue ditionis oppidum quod e regione Anglarij positum est peruenit: ea mente vt vel vi vel astu cum Florentinorum pontificisq; exercitu decerneret: qui (vt diximus) ad Anglare consederant. Ad tercium itaq; kalendas Julias dies is Petri ac Pauli celebris erat: Picenninus structis aciebus emensus planiciem quatuor milium passuum prelium ini quo loco commisit: ratus occasionem bene gerende rei sibi oblatam esse: q gregarias hostium pabulatum profectos intellexerat. Subeundum erat ei in aduersum cliuum quem facile e superiore loco hostes propellebant. Dimicatum est tamen ad quinq; horas constanter: tandem vo Picenninus a multitudine hostium & stulticia Francisci filij: qui e statōne discesserat superatus burgum repetit: magno accepto incommodo: amissisq; signis militaribus. Sequenti autē die relicto Burgo in potestate oppidanorum: cuz his tm̄ qui ex prelio supererant iter per Flamminiam faciens ad Philippum rdijt. Oppidani burgenses veriti ne in eos asperius animaduerteretur: q a pontifice desciuissent impetrata per oratores venia: & corporum ac rerum omnium incolumitate sese legato dedidere. Gratissima ea victoria tum Eugenio tum florentinis fuit. Ferunt Aloisium patauinum ob eam victoriam in numerum cardinalium tum relatū fuisse. Eadem quoq; estate florentini comitem poppij qui cum picennino senserat: Hetruria pellunt. Philippus autem tot cladibus circūuētus ad externa auxilia respiciens: Alphonsum Neapolitano regno tum potitū rogat: vt que Sfortiani in regno oppida tenerent bello vexaret: quo Frācīscus Sfortia a venetis distraheretur. Hac itaq; in re philippo morem gerens Alphonsus Franciscum

tamen a bello inito reuocare nonq̄ potuit. Is enim vbi primum pabuli copia esse cepit: cum equitum quindecim milibus peditum sex Pischeria Brixiam mouens: apud Lignanum vicum Picennino fit obuiam: hoc animo vt hosti pugnandi copiam facēt: non detrectauit certamen Picenninus: & si numero copiarum inferior erat suorum virtute fretus. Pugnatum est aliquandiu atq; acriter incerta tamen victoria vtrinq; discessum est. Cum vo Franciscus satis sibi factum ad belli famam existimans q vltro hostem ad certamen prouocasset: exercitum circunferens quedam oppida per hyemem a Picennino capta in potestatem Venetorum redigit. Martinengum deinde profectus: quod Picenninus firmo presidio munierat oppidū obsidione cingit & oppugnat. Verum Picenninus aucto exercitu aduentu Francisci filij & principis Mantuani eo proficiscens: mille passibus longe ab hoste castra locans: eum frequentibus prelijs ad vniuerse rei dimicationez prouocat: qui remisso priore manum cum hoste conserendi ardore ad expugnandum oppidum totus ferebatur. At vo cum Picenninus castra sua hostium castris magis in dies conferens: eo discriminis Franciscuz redegisset: vt neq; eius gregarius miles ire pabulatum sine periculo: neq; commeatus submitti tuto: neq; inde exercitus abduci sine magno discrimine posset: preter omnium spem pax subito enunciata est. Jam antea occulte agitata inter Philippum & Franciscum Eusebio lo quoddā cognomento: Chaim vltro citroq; commeante ignaro Picennino: qui tanta re pcepta deos hoiesq; accusabat: pcipue vo philippi incōstantiā q victor p victo pacem petēt. Digredientibus aūt inde exercitibus ad caprianā pax hoc mō pposita ē. M.cccc xlij. vt franciscus blancha philippi ducis filia in vxorē ducta: Pontremolū & cremonā in dotē cū agro cremonensi acciperet pter picigitonū & ea castella que mātuanus & pallauicinus de cremonensibus possideret: vtq; illa pterea q̄ philippus & q cū philippo sentiebat bello cepissent: queq; itē Veneti eorūq; socij pter asolā lonatā pischeriā: q̄ mātuani pricipis ante id bellū fuerāt redderēt: vtq; q huic fnīe stare noluissz cmunis omniū hostis haberet. Hāc vo pacis cditōez egre admodū eugeni⁹ ferēs: q frācisc⁹ ceteris socijs se posthibito d amissis restituēdis cauissz: existiatōemq; suā n̄ rddita bonōia: quā piceni n⁹ occupauēat ctēpsissz abiē florētia romā ī

stituit: eoque in loco vt pote liberiore de recu-
peranda ecclesie ditione cogitare. Verum vt
omnia pacata inueniret: Alouisium patauinum
sancti laurentij in damaso presbiterum cardina
lem premisit: qui et canonicos regulares pulsis
secularibus in ecclesiam lateranensem remisit.
Pulsi ei a presbiteris secularibus fuerant: dum
contendit viri xpi corpus ferrent in celebrita-
te eiusdem: dum letanie fiunt ac supplicationes
Et de gino albanesio viro in re militari pre
stanti sumptum supplicium: quia per eum non ste-
tisset quo minus pax inter alphonsum et eu
genium inita turbaretur. Afficitur et capita-
li pena Palus Camolara: vir prestantis ani-
mi inuictique roboris: cuius virtus homini ma-
gis astuto quam forti suspecta erat. Rebus autem
hoc modo compositis Eugenius florentinis
quouis modo frustra eum retinere annixis
romam veniens. Anno M.cccc.xliij.xxviij.
septembris effusa obuiam vrbana multitu-
dine nullo non genere honoris adhibito: ad
portam flamminiam noctu diuertit. Sequen
ti vero die ad sanctum petrum iturus patrio de
more supplicationibus pontificio habitu per vr
bem incedens tumultuantem populum intelligit
ob duplicatum tributum: vectigalque nouum
vino impositum. Hanc ob rem facto silentio
audientibus omnibus exactionem illam vt minus
liberalem sustulit: quo facto statim subcla-
matum ab omnibus est: viuat eugenius: cum
antea clamassent: moriantur noua vectiga-
lia eorumque inuentores. Post dies vero decem et
nouem ad lateranum proficiscens: concilium ge
nerale eo loci se habiturum omnibus denunciat
missis ad principes litteris et nuncijs: quibus ea
de re certiores fierent. Hac enim ratione infirma-
ri: ac tolli omnino concilium basiliense volebat.
Rebus autem hoc modo rome compositis in
iuriarum memor Picenninum belli ducem in
picentes: quos franciscus bello subegerat ac-
ciuit: qui bononia abiens dum pensum proficiscitur:
Tifernates florentini populi socios ad defecti
onem compulit: Eugenio rem gratam facturus flo
rentinis infenso: quod franciscum pecunia ad op-
pugnandum retinendumque picenum semper iuuissent.
Alphonsus item qui superiore anno Neapolim
iam diu obsessam per cloacam ingressus: pulso inde
renato ceperat: Picennini virtute ac fama per
motus hominem non ducem solum: quem exerci
tui suo preficeret delegit: verumetiam honoris gra-
tia eum in adoptionem familie aragonensis re
cepit: qui statim acceptis ab eugenio et Al-
phonso in sumptus belli pecunijs: Picentes
ingressus: multa oppida frustra renitente fran
cisco Sfortia: qui relicta cremona cum firmo pre-
sidio eo profectus fuerat: in deditionem ec-
clesie redigit. Eodem fere tempore mortuo iohanne
francisco Gonzaga: veneti et florentini de fu
turo soliciti: lodouicum gonzaga iohannis fran-
cisci heredem et filium: quem philippo si opteret
obijciant mercede conducunt. Quiescentibus autem
in cisalpina rebus: Hannibal bentiuolus in
arce pelegrini oppida iubente picennino ob
suspitionem coniurationis aliquamdiu asseruatus
deceptis custodibus bononiam rediens: conuo-
cato ad libertatem populo: Franciscum pi
cenninum vrbis prefectum: cum presidio com-
prehendit: quo facto exules omnes: tum sue
tum aduerse factionis: maxime vero baptistam
cannedolum in patriam reuocat. Missi dein
de sunt a bononiensibus ad venetos et floren-
tinos legati societatem et amicitiam peten-
tes: qua quidem impetrata domum redeun
tes: arcem que adhuc in potestate hostium
erat: cum sociorum copijs ad id missis capi
unt: ac captam statim dirripiunt: Alouisium
que vermem ex agro bononiensi fugant. Cum
vero philippus egreferens: bononienses cum
venetis ac florentinis sentire: amicos quos-
dam baptiste subornat: auxilium eis pollici
tus: vt hannibalem e medio tollant: quo prin-
cipes ipsi cum sua factione in ciuitate remane
ant. Cum betotius cannedolus fraudi ac sce
leri intentus: bononiensem quendam subor-
nat: cui tum casu filius natus erat: vt Han-
nibalem in baptismate pueri compatrem sibi
deligat: quo exorato dat operam vt sequenti
die infans ad sacerdotem deferatur. Baptiza-
to puero hannibalem prius ad edem sancti io-
hannis baptiste: cuius tum solenne erat inui
tat. Obtemperat etiam ea in re proditori han-
nibal nullam fraudem subesse ratus: qui dum
in via esset a coniuratis circumuentus occidi
tur: resistentibus aliquamdiu duobus famulis cha
ritate domini vim propulsare conantibus. At
bononiensis populus indignitate rei motus
sumptis propere armis cannedole factionis
principes obtruncat: maxime vero baptistam
cuius cadauer et per vrbem tractum: et cum
magna ignominia sepultum est. Accidit et
tum rome scelus ingens: a suo enim cubicu
lario angelottus sancti marci presbiter car
dinalis et vita et fortunis: quas tanta cum aui
ditate aggregauerat priuatur. Captus sce-
leratus ille ac varijs cruciatibus necatus qua-
drifariam diuiditur: ad quatuorque vrbis por
tas suspenditur. Veneti autem et florentini
veriti: ne Bononia vtrique ciuitati in rebus
bellicis peropportuna: in manus philippi ve-
niret: eo statim cohortes aliquot mittunt: que

sociis bononienses iuuarent. Non fefelle-
rat hec opinio Venetos: eo enim philippus
rogantibus exulibus mittere: Picenninum
cum exercitu instituerat: ni hominem mors
preripuisset. Mortuum ferunt dolore animi
cum intellexisset franciscum filium: quem in
piceno cum exercitu reliquerat Cardinali
firmano legato: a francisco Sfortia supera-
tum. Sequenti tamen āno philippus haud
animo concidens: eugenium ad repetendā
bello bononiam adhortatur militem ac im
pense partem pollicitus. Quare permotus
pontifex: inito etiam cum alphonso federe:
Sigismundum malatestam cum magno eq
tatu in picentes contra franciscum mittit:
quo facilius distractis florentinorū copijs
bononia premi ad deditionem posset. Pre
miserat iam philippus ⁊ gulielmum Mon-
ferratum: ⁊ karolum Gonzagam cum ma-
gnis copijs: qui agrum bononiensem hosti-
liter ingressi: incursionibꝫ longe ac late om
nia vexabant. Moti vō sociorum periculo
florentini: Astorgium fauentinum cum eqti
bus mille ⁊ quingentis: cūq; peditibus du-
centis mittunt: qui bononiensibus auxilio
sit: donec aliud a Venetis ⁊ florentinis de-
cerneretur. Agebantur hec in Flamminia
cum philippus preter opinionem omnium
Franciscum picenninum ex picenis accitū:
cum magno exercitu kalendas maij in Cre-
monenses nil tale metuentes mittit: qui ca-
ptis passim rusticis: tantum terroris vrbem
die noctu oppugnādo ciuibꝫ iniecit: vt pau-
lum a capienda vrbe abfuerit. Motitum ve
neti ac florentini francisci ac cōmuni pericu-
lo: Cremonam ⁊ bononiam eodem tempo-
re tueri instituunt. Mittunt itaq; Tiber-
tum brandolinum ducem impigerrimum: q
cum populo bononiensi: cūq; his quos flo-
rentini auxilio miserant: in hostes tendens
simultate ⁊ odio inter se certantes (ad san-
ctum Johannem oppidū hi consederant) p-
tracto in partes bononiensiū pollicitatio-
nibus ⁊ premijs gulielmo Monferrato: ac
karolo haud magno negocio fuso ⁊ fugato
oppida omīa ex hostibus breui recepit. Pa
cata autem hoc modo bononia: auxiliares
copie venetorum ac florentinorū mandato
bifariam diuise: pars francisco Sfortie: q vs-
q; ad vrbini menia ab eugenio ⁊ Alphonso
vi pulsus fuerat: pars cremonensibꝫ graui-
ter a francisco picēnino p̄ssis auxilio missa.
Veneti decernere apto marte cū philippo in
stituētes: legatos qui ei bellū indicant mit-
tunt: ni oppugnare Cremonā destiterit ora-
toribus per internuncios responsum (neq;
enim alloqui hominem fas erat) eos alibi
ꝙ̄ mediolani tutiores fore. Quo respōso cō-
moti veneti: michelleto cotignole copiarū
suarum duci imperant (qui tum brixie erat)
vt in agrum cremonensem: quem philippus
magna ex parte occupauerat: confestim mo-
ueat: ⁊ cum hoste vbicunq; eum nactus fue
rit: decernat. Is autem mandata diligenter
facturus: traiecto Olio: ad cassale maius
celeriter proficiscitur: hostemq; haud lon-
ge in insula Padi munitissimo loco consi-
dentem: vado trajiciens castris exuit: ac ma
gnam vim equitum cepit. Recuperatis de-
inde oppidis omnibus: liberataq; obsidio-
ne Cremona: aucto etiam Lodouici Gon-
zage copijs exercitu (qui Platynam ⁊ ca-
stella quedam agri Cremonensis in dedi-
tionem Venetorū redegerat) in gerram ab-
due mouentes: nil preter Cremam citra ab-
duam Philippo reliquere. Flumen deinde
trajicientes: Mediolanum vsq; perueni-
unt: incendijs ⁊ rapinis omnia passim cō
plentes. Birrepto autem Briantie monte:
Breuioq; capto: qua ponte Abdua iungi-
tur. Lecum Larij caput oppugnare adhor
ti: acriter qui in presidio erant locum de-
fendentibus: cum integri fessis ac saucijs
nauibus submitti possent: multis in ea op-
pugnatione desideratis: equisq; ad extre-
mam maciem inopia pabuli redactis: tan-
dem re infecta abiere: de Francisco Sfor-
tia soliciti: quem in partes Philippi descē
dere clam intellexerant. Interim vō Aloui
sius Patauinus pōtificis legatus qui his
preerat copijs: que in Picentibus contra
Franciscum Sfortiam dimicabant: cogni
ta Italiani ac Jacobi Gaiuani: qui partim
Philippi: partim Eugenij stipendijs mili-
tabant: ad Franciscū transitione: eos an
teq̄ id fieret: ad Rocham contrariam cō-
prehendi iubet: ⁊ captos supplicio capita
li affici. Vterq; enim mille ⁊ quingentis
equitibus preerat. Hac autem re permo-
tus Franciscus Sfortia: cum amplius su
stinere hostes non posset: quippe a multis
simul oppugnatꝰ: ⁊ a nemine adiutus: ad-
hortante ad eam rem Eugenio ⁊ Alphonso
qui rem Venetam augeri indignabantur:
omisso Piceno Philippi militiam secutus
eius copijs preficitur. Interea vō Euge-
nius: ne rem bellicam solum curare videre-
tur: Nicolaū tollētinatē ordinis scti augu-
stini: miraculꝭ clarū i sctos referēs: a scto pe
tro cū oī clero supplicādo: ad sanctum Au-

gustinum profectus solennia ipse celebrat: astante ppl'o romano: cardinaliumq; omnium cetu. Preterea uo pulsis oino e sancto iohe laterano canonicis seclaribus: admissisq; tantumodo regularibus: 7 porticu illa extruxit: qua ab eccia ad sanctasecto: 7 claustruz ubi sacerdotes habitarēt restituit: aurit 7 picturā templi a martino antea inchoatam. Preterea uo sancti siluestri mitrā romam auenione delataz ipemet e Uaticano ad lateranū detulit magna cum ueneratioe 7 letania sacerdotū omniū ppliq; Romani. Uerū cum alphonsus rex Tybur tū uenisset de ratōne belli gerēdi cū eugenio collocuturus: eius egritudinez itelligens aliqntulū subsistit. Eugenio autez in animuz uenerat florentinos: qui hostem iuuerant bello psequi. Existimabat nāq; si suis: si rgis: si philippi copijs eos adoriret: eam urbez in quas uellet partes facile adductū iri: ueruz interuētu mortis disturbata sunt oia. Moritur aūt pontificatus sui āno decimosexto septio kalēdas marcij: anno. M. cccc. xlvj. uir certe in uita uarius. Principio em pontificatus sui malis consilijs ductus: diuina humanaq; omnia perturbauit. Nā 7 pplm romanū ad arma excinit: 7 pcilio basiliensi: unde infinita mala orta sunt auctoritatē dedit: approbatis co per lras apostolicas decretis. Uerū postea ad seipm rediēs: oia prudenter ac pstātissime egit: uir aspectu insignis. 7 ueneratoē dignus: grauis in dicēdo potiusq; eloquēs: modice lrature: mlte cognitōis hystorie psertiz. Liberalis in oms tū uel maxime in litteratos qruz familiaritate delectat⁹ ē. Nā leonardū aretinū: carolum: poggiū: aurispam: trapezuntiū: blodū uiros doctissimos secretis suis admisit. Ad irā nō facile mouebat ob iiurias illatas 7 maledicētiā hominū: aut mimos 7 dicteria scribentiū. Gymnasiā oia q̄ diligētissime fouit: maxie uo romanū: ad qd oē gen⁹ lrature adhibuit. Religiosos miruimmodū dilexit: eosq; opibus 7 immunitatibus auxit: bella autē ita amauit: qd mirū in pōtifice uideri debet: ut ad ea q scripsimus ab eo i italia gesta: 7 delphinū caroli regis frācie filiū pposita prius int regē 7 ducē burgūdie pace cū magno eqtatu in basiliēses pcitauerit: c⁹ impetu dissipatus ille puētus ē: 7 uladislaū polonū regē cuz iuliano cesarino dyacono cardinali in thurcos miserit: quo d numero ad triginta milia uno prelio cesa int badrionopolim 7 danubium sunt: licet in tanta uictoria rex ipse cū cardinali ab hostibus interfectus sit. Cōstās pterea in pactis seruādis est habitus nisi quid pollicitus fuiss; quod reuocare q̄ perficere sati⁹ esset. Splēdidus in uictu familie: parcus in suo 7 a uino ita alienus: ut abstemius merito uocaretur. Familiares habuit admodū paucos: s uiros doctos: 7 quo opera in grauibus rbus uti posset: quosq; tanq̄ sue modestie testes i cubiculum cenaturus admittebat ac sciscitabat quid in urbe fieret: quid de pōtificatu suo sentirent homines: ut errata sua uel suorum sigd perperā factū esset emendaret. Exornare autem ecclesiam dei edificijs 7 sacellis est annixus: ut ex capella pōtificia 7 eneis sancti petri ualuis apparet. Moritur at (ut dixi) uir igenio 7 rebus gestis insignis etatis sue āno sexagesimoquarto: sepelitq; in basilica sancti petri sepulcro marmoreo his uersibus notato. Eugenius iacet hic qr-tus cor nobile: cuius Testātur uite splendida facta sue Istius ante sacros se prebuit alter ab ortu: Alter ab occasu cesar uterq; pedes: Alter ut accipiat fidei documēta latine: Alter ut aurato cingat honore caput. Quo duce 7 armenij gto exēpla secuti. Romanā agnorūt ethiopesq; fidē: Ind syrij ac arabes mūdiq; e finibus indi Magna: s hec aio cūcta miora suo. Nā ualida rursū theucros iā classe petebat. Huz perit ast illū sustulit atra dies. Qui sp uanos tumuli ptem psit honores: Atq; hac impssa cōdite dixit humo. Sz n quē rubro decorauerat ille galero. Nō s frāciscus stirps sua clara tulit: Susceptiq; memor meriti tā nobile: qd nūc Cernis tā pstās surgē iussit op⁹. Uacat tuz sedes dieb. xij.

Nicolaus. v.

Nicolaus quītus thomas sarzan⁹ ātea uōtus a sarzana oppido lucēsis agri pōtifex oiuz cōsensu creat pridie nonas martias. M. cccc. xlvij uir qdē modicis pentibus: utpote mre andreola: pre bartholomeo physico nat⁹: s uirtute doctrina comitate gra: liberalitate: magnificētia tanto pōtificatu dign⁹: licz ipe adeo modest⁹ erat tāto mgratu se indignū arbitret: rogaueritq; cardiales omes supplex etiam ut ecclie dei maturius psulerent. Uerū tarentino cardinali eum adhortante: ne cursum sanctispiritus impediret: colluz tanto oneri subiecit. Interrogat⁹ (ut fit) Cardialis portugalensis e cōclaui pdiens quē pōtificem creassent: respondit non nos Nicolaum: sed deus pontificem designauit. Sūt

autem qui scribant thomam Pisis natum luce educatum: Bononie litteras & bonas artes didicisse: maxime vero philosophiam & theologiam adiutus beneficentia sanctissimi viri Nicolai albergati cardinalis sancte crucis adolescentis ingenio delectati. Hanc ob rem in pontificatu hominis de se bene meriti nomen sumpsit. Cum vero magistri nomen in Gymnasio consecutus esset acerrimis disputationibus probatus Cardinalem sancte crucis secutus: familie tanti viri economus factus: in numero scriptorum penitentiarie primo refertur: deinceps subdyaconatum pontificium adeptus: bene agendo vitamque sine inuidia & emulatione ducendo maiora mente concepit. Iam enim Eugenius cognita hominis doctrina & integritate: in illis potissimum disputationibus que cum grecis florentie & ferrarie sunt habite: eum cardinalem destinauerat. Verum vt id honestius fieri posset: hominem cum Iohanne caruagialla: qui postea sancti angeli cardinalis est habitus: in germaniam mittit ad tollendum basiliense concilium neutralitatemque. Neutrales enim ideo germani sunt dicti: quod neque felicis neque eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res ecclesia dei multas & maximas calamitates incurrebat cum imminutione maiestatis pontificie Hac autem de re pluribus in conuentibus apud federicum Romanorum regem est desceptatum Enea picolhomineo qui deinceps pontifex fuit: quique tum regis secretarius erat: ad tantam rem tanquam necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat remouere germanos ab opinione sua falsa presertim. Difficile item videbatur psuadere eugenii oratoribus: vt postulatis germanorum obtemperarent. Tandem vero delinita orationibus nimia oratorum seueritate: & castigatis germanorum postulatis: scisma & neutralitatem rem quidem Romane sedi perniciosam sustulerant: si stare promissis germani voluissent. Redeuntes itaque ad Eugenium cum hac opinione legati: subclamantibus omnibus Cardinales decernuntur: eisque Eugenius ad portam flamminiam galeros obuiam mittit: vt vrbem insigniores ingrederentur. Vno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & episcopatum bononiensem: & cardinalis dignitatem: & pontificatum adeptus est: cum maxima totius cleri populique romani leticia: licet dum adhuc in conclaui Cardinales essent tumultuatum aliquantulum sit: Stephano Porcario equite Romano viro in dicendo acerrimo & eleganti: ciues suos in ecclesia Areceli congregatos ad capescendam libertatem cohortante: que diceret paruum quodque oppidum mortuo loci domino de libertate: vel saltem de moderanda regentium cupiditate verba facere. Verum reclamante archiepiscopo Beneuentano tum quidem vicecamerario: de re ipsa nil deliberatum est. Veriti etiam Romani sunt Alphonsum regem qui Tybure substiterat: mortuo Eugenio dubius animi retro ne cederet an florentinos bello persequeretur: quemadmodum antea cum Eugenio & Philippo instituerat. Hominem autem ita nutantem duo Senenses qui ciuilibus discordiis alebantur: ad Hetrurie imperium adiicere animum perpulere: quod perfacile esset consecutus: si Senas profectus eam ciuitatem sponte sese dedituram in potestatem suam redegisset. Collaudauit Senenses rex: eisque ad solicitandos animos ciuium dimissis affuturum se in tempore pollicetur. At Nicolaus pontifex pacis & quietis amator: celebrata de more coronatione sua factisque ingenti apparatu letaniis quibus ipse pedes supplicabat: Cardinalem monensem Ferrariam mittit: componende pacis commune domicilium: quo Legati interuentu & auctoritate ad pacem magis impellerentur partium animi. Missi & eo propere alphonsi: Philippi: Venetorum: Florentinorumque legati: qui post longam disceptationem hanc Philippo optionem dedere: vt vel inducias in quinquennium a Venetis Florentinisque acciperet: vtraque parte possidente que tenebat: vel pacem permutata Crema cum his oppidis que vltra abduam vel in ripa Abdue bello Veneti cepissent: Cassano tamen in arbitrio pontificis relicto: quod illi ex federe debebatur: cui primo illate essent iniurie. Hoc autem additum est quo pax diuturnior haberetur. Missus autem ex legatis Philippi vnus qui ei optionem faceret: vt vtrum mallet eligeret: hominem pridie eius diei quo Mediolanum peruenerat apopleria mortuum intelligit sexto idus Augusti Millesimo. cccc. xlvii. Tum Morinensis cognita Philippi morte: legatos omnes ad se propere vocat: & nihilo segnius quam antea de pace agit. Interrogati veneti: irent ne in eam sententiam quam prius approbauerant: respondent philippi morte eius rei nil sibi integrum relinqui: ad senatum ea de re velle perscribere: tamen demum factos

quod a ciuitate mādaretur. Hac itaq mora interposita: q aderant legati cognita venetorum cupiditate: q totius italie domiatū appeterēt: soluto ꝯuentu domos qq suas rediere: legato pontificis frustra eos ad cōcordiam reuocāte. Veneti autem qui ad sosesinam in agro cremonēsi statiua habebāt q cremonam tumultuantē adiuuātibꝰ guelfis in deditionē posse recipi sperabant. Cognita philippi morte laudam ꝓpere mouēt: qua recepta placentinos quoq eadem qua laudenses conditione in fidem suscipiunt: missis eo ac ꝓpere quidem mille ⁊ quingentis equitibus: qui placētinis auxilio essent siqua vis ingrueret. At vo franciscus sfortia qui tum ex piceno pulsus in bononiensi agro consederat: reuecturus exercitum diutino bello armis: equis: viris exhaustū occupari omnia a venetis soceri morte intelligens: magnis itineribꝰ cremonam proficiscens: a mediolanensibꝰ statim summo omnium consensu exercitus ac copiarum dux contra venetos deligitur: qui Pado amne coniuncto castellisq ac machinis firmato: quominus veneti placentiam classe contenderent: abduam amnem ad picigitonuz traijciens: non longe ab hostibꝰ ad camuragū considentibus castra ponit: vbi parua quedam certamina ad tentādam credo hostiuz patientiam sunt commissa. Cum vo papienses sumptis ob aduentum francisci paululum animis: cum ab imperio mediolanensium propter vetus inter eos odium aborrerent: cunq item extrema queq pati mallēt q venetis obtemperare: qui eorum societatem aspernati essent: vrbem francisco dedūt prefecto arcis non abnuente: quo additamento sfortias insubrie dominatum statim mente concepit. Agebātur hec in cisalpina gallia: cum alphonsus eodem tempore Nicolao pontifice frustra reclamante cum exercitu in senensium maritima descendens: eorum libertatem subuertisset: ni florentinus populus cognita regis calliditate legatum senas misisset: qui ciuitatem admoneret alphonsum regnandi cupiduz senenses bello non minus q florentinos petere. Cum vo senenses cognito periculo: ⁊ si regi commeatus non negabant: non tamen quempiā ex regijs militibꝰ ingredi sua menia deinceps sunt passi. Rex itaq cognita senensium diligentia in Volaterranum ⁊ pisanum agrū descendens: multa castella partim deditione: partim vi cepit: maxime vo castilionum piscarie que oppida florentini haud ita multo post recepere preter castilionum: Sigismundo malatesta duce: quem antea alphōsi stipendio cōductū ab eo ad se deficere pecunijs compulerant. Non desistebat interiz nicolaus pontifex nunc regem: nunc venetos adhortari: vt pacem q bellum mallent: sed hi ferotia exultantes bene monenti nequaq obtemperabant. Hanc ob rem Franciscus comparato ingenti exercitu: in quo robur italicorum militum inerat brachianis ⁊ sfortianis militibus simul iūctis: ad placentiam firmo venetorum presidio munitam medio autumno castra locat: parteq murorū bombardis demolitus: crescēte pado adeo: vt galeones (ita enim naues fluuiales ad bellum aptas vocant) menibꝰ appellerentur: terrestri ac nauali oppugnatione vrbem capit ac dirripit. Magna hec frācisci laus est habita: q hyeme tāta hymbrium inundatione: vt egre in tabernacul' miles retentus sit: tantam vrbem vi ceperit. Non destitit tamen Nicolaus pontifex de pace tum quidem mentionem facere: instantibꝰ etiam apd venetos socios florētinis: q regis potētiaz vererent: q tū cuz exercitu in hetruria erat. Verū ea d re nil actū ē: q laudaz veneti mediolanēsibꝰ id maxie petētibꝰ rddē guarent. Nicolaus aūt pōtifex omissa re totiēs frustra tentata ad rē dinā aīmum applicās: ingētes supplicatōnes decernit ad placādā irā dei: pcādūq vt pacē xpiano populo pstaret: his letanijs pōtifex ipe cū omi clero a scto petro vsq ad scm marcū ꝓfectꝰ ē multā religionē ⁊ singl'arē pietatē p se ferens. Verū neq ita qdē exigētibꝰ id fortasse hominū meritis di ira placata est. Nā sequenti biēnio adeo vbiq fere peste laboratū ē: vt pauci d mltis supfuerīt: qd qdē malū ⁊ freqns terremotꝰ ⁊ eclipsis sol' indicare videbat. Minabāt hi qs pdicatores vl'go appellāt futurā calamitatē. marie vo robertꝰ ordis scti frācisci ꝓfessꝰ pdicator insignis: q ꝯciōibꝰ suis adeo ꝓpl'm romanū mouit: vt pueri passiz feieq p vrbē icederēt miscdiam a do exposcētes. Et ne qd mali in italia deesset: bellaq aā incohoata diximꝰ adeo inualescebāt vt sedari nullo mō posse vident. Nā frācisc' sfortia seqnti estate expugntis qbusdā venetoꝝ castell'; ī coꝝ classez q cremonēses vexabāt cū txestri naualiq exercitu ꝓfectꝰ eā cedē rtro ad casale maiꝰ coegit: q et hostez īsecutꝰ: cū eius classem ī naualia subductum bombardis disiecerit: ad tantam desperationem prefectum venetum redegit vt incensa classe: quam tueri non poterat

effusa fuga in oppidum sese receperit. Inde
vero Franciscus abiens nõ amplius de Cre-
mona solicitus sublata hostium classe: in
Gerram abdue movens: ad Carravagiũ
firmo hostium presidio munitũ castra lo-
cat. Movent et eo veneti ꝺ existimatõe sua
actum putantes si oppidum a mediolanen
sibꝰ occuparetur: qui positis e regione ho-
stium circiter mille passus castris suis tem
perari se affuturos si oppugnatõe vexaren-
tur ostendunt. Crebra quotidie committe
bãtur prelia: vtpote ex tam propinquis ca-
stris. Verum cum ad summã dimicationẽ
ventũ est in via paludibus undique coarta-
ta: ad quam prĩe venetorum acies retruse:
neque cedere (vt in pugna facere plerũque ne-
cesse est) propter subsequẽtes: neque pugnare
in tam angusto loco propter instantes ho-
stes poterant oppresse penitꝰ et obtrite ceci
dissent: nisi a novissimo agmine fugiẽdi ini
tium ortum fuisset. Cum vero Franciscus ce
dentem hostem insecutus: et castris opulẽ-
tissimis eum exuit et equitum ac peditum
circiter quinque millia capit. Postea vero Frã-
ciscus brachianis eo invito ad expugnãdã
Laudam mandato mediolanensiũ profici-
scentibꝰ: cũ reliquo exercitu Brixiam mo
vens: vrbem obsidione cinxit. Hac vero cala
mitate pmoti veneti de se actũ existimabãt
nisi pacem cũ Francisco componerent: or-
ta iam inter Franciscũ et mediolanenses
simultate: que his legibꝰ composita est: vt
sumptis in mediolanenses armis quicqd
vltra abduam padumve Francisci: quicqd
vero citra abduam caperetur venetorum es-
set: collatis eidem a florentinis ac venetis
singulis mensibꝰ sexdecim milibꝰ nummũ
aureorum: immissisque aliquot turmis auxilio
donec Mediolano potiretur. Inito itaque hoc
modo federe: allectisque ad se quos potuit co
piarum ducibꝰ pollicitatõibꝰ et premiis: in me-
diolanẽses conversus omnes fere eorum ci
vitates in deditionem recepit: quo quidem
successu permoti veneti longe aliter evenire
Francisco cernentes quam arbitrati fuerant:
accepta ex federe Crema: revocatisque mili
tibus suis fedus cum mediolanensibus in-
eunt Francisci potentiam reformidantes
si mediolano potiretur. Franciscus autem
simulata cum venetis benivolentia: priva-
taque magis Cosmi medices quam publica flo-
rentini populi pecunia adiutus: post mul-
tas acceptas illatasque clades post longam
et gravẽ oppugnatõem: vtpote media hyeme
post defectionẽ et trãsitõem militũ ad hostes

Adversante etiã Alphonso qui Mediolanũ
iure hereditario deberi sibi dicebat: ob eam
quam rem Lodovicum gonzagã mercede cõdu
xerat et ĩ bononiẽses miserat: quo suis tutiꝰ ĩ
Cisalpinã trãsire liceret: Mediolano tan-
dem potitur: anno. M. cccc. xlix. Iuva-
bant quidem mediolanenses veneti: immis-
so cũ exercitu suo Sigismũdo malatesta: q
se picenino auspiciis mediolanẽsiũ militãti
cõiungeret: sed pnegligẽter: vt enecti fame ci
vitatẽ venetis potiusque Francisco cõmitte-
rent. Quare longe aliter evenire cernẽtes
quam putarãt: cũ Alphonso agũt qui Franciscũ
inimico et hostili aĩmo psequebat' inito pri
us federe: vt homo dominãdi cupidus pri-
usque invalesceret: ducatu mediolanensi pel
leretur: invitãt et florentinos ad eam rem.
Verum cũ hi nũque se adversaturos Francisco
dicerẽt: eorum mercatores ab vrbibꝰ suis ve-
neti pellunt: idemque vt Alphonsus faceret
tandẽ etiã impetrarũt. Nicolaus aũt pon-
tifex totam ytaliã ad arma cõcitari cernẽs
auctoritatẽ suã sepius interposuit quo pax
cõponeretur: vt sequenti anno libere omni
bus ex tota europa ad iubileũ venire lice-
ret. Instabat eĩ quinquagesimus annus:
quo iubileꝰ de more indicebat'. Cardĩales
preterea sex creavit: quorum de numero fue-
re Latinus: Vrsinus: et frater ipsius pon-
tificis vterinꝰ tm̃ Philippꝰ tituli scti Lau-
rentii in Lucina psbiter cardinalis: vir cer
te bonus ingeniique liberalis. Interim vero
Federicus impator instãte pontifice: Feli-
cem compulit vt se pontificatu abdicaret: quom
cerneret tantã seditionẽ: et tam diuturnam
ecclesie romane pniciosam esse: vsus tamẽ
hac benignitate erga Amadeũ Nicolaus
est. Ad hoiem nãque galerũ cardinalatꝰ mi-
sit: eũdemque legatũ Germanie fecit: ne om-
nino sine dignitate viveret. Venere et in ar
bitriũ põtificis cardĩales illi quos Amadeꝰ
creaverat. Hac vero cõcordia adeo letatus ẽ
nõ mõ clerus omĩs verũetiã pplus romanꝰ
vt ĩ sequẽti nocte eius diei quo hec audita
sunt. M. cccc. xlix. xxiii. aplis cum facculis
p vrbẽ ĩ equis ĩcederẽt clamãtes vivat Ni-
colaus. Põtifex aũt ne ĩgratꝰ erga deũ tãti
beneficii videret': supplicatões admodũ cele
bres cũ pplo et clero vaticano habuit. Idẽ
fecẽ et reliq ytalie ppli tã pniciosa seditõne
liberatã ecclĩam dei cernẽtes. Tãta pterea
fuit põtificis auctoritas et gratia: vt aĩos
pricipũ ad bellũ iã cõcitatos aliquãdiu re-
presserit. Instigabant nanque venetes ad id
bellum et Jacobus piceninus: et Sigismũ-

dus maletesta: 7 Carolus gonzaga acerri-
mi ipsiꝰ Francisci sfortie hostes et inimici.
Pellexerant etiā in societatē suā veneti sa-
baudie ducem. Marchionē montisferrati:
ac Corregij dños: bononiensesq; 7 Perusi
nos: reclamante pōtifice 7 mināte ne id fa-
cerent: ꝯcitare sed frustra conati sunt. pacti
cū Alphonso: vt dū ipsi Franciscū adorirē
tur florētinos bello desisteret. At franciscꝰ
florētinoꝝ amicitia ac potētia fretꝰ: assum
ptoq; in societatem belli lodouico gonzaga
ꝑncipe mātuano: ad bellū se constanti aīo
parabat. Hinc orte sūt inter Carolū 7 Lo-
douicum graues inimicitie: ꝙ eiꝰ amicitiā
sequeretur: quem ipse hostem haberet: qđ-
q; oppida sua occupasset: que ei pater ex te-
stamento reliquerat. Nā Lodouicus fra
tris in carcerem coniecti vas factus: cum
spopondisset octoginta milia nummū auri
quo frater liberaret̄ vetissetq; solū Carolꝰ
cum Franciscus aut nummos: aut oppida
peteret: maluit nūmos ꝓsoluē: 7 oppida re-
tinere: ꝙ tā vicina 7 ꝓpinq̄ loca dimittere.
Hāc itaq; ob rē Carolꝰ fratrē calūniabať:
vt raptorem et alieni appetentissimum: non
modo apud venetos: quorū partes seque-
batur: verum etiam ab impatore ius suum
repetere. Jam attigerat annꝰ iubileus: cuž
subito tanta multitudo Romā venit quan
ta nunꝙ antea. Unde cū semel e Vaticano
visa saluatoris imagine ad vrbem redirent
facta obuiā mula quedam Petri barbi car
dinalis sancti Marci: cū neq; veniētes: ne-
q; redeuntes ob insequentē multitudinē ce-
dere possent: cadente vno atq; altero super
mulam illā iam a multitudine oppressam:
ad ducenta hominum corpa: et equos tres
obtrita 7 suffocata in ponte Hadriani con
stat. Multi etiā a lateribꝫ pontis in flumē
cadentes: in vndis perire. Sepulta in san-
cto Celso ad centū et trigintasex cōstat: reli
qua vō ad campū sanctū delata sunt. Hāc
ob rem Nicolaus pontifex vices eorū qui
mortui fuerant dolens: casulas quasdā an-
gustiores viā ad pontē facientes oīno sustu-
lit: totumq; fere annum illum in celebrita-
tibꝫ ꝯsumpsit: stationes ipemet q̄ttidie inui
sens cum cardinaliū cetu. Cauit etiā ꝙ-
diligentissime: ne abundante tanta multi-
tudine cōmeatus: 7 omnia ad victū necessa
ria in vrbe deessent. Curauit item execrati
onibus et satellitibꝫ: ne crassatores in pere
grinos ad vrbem accedētes seuirent. Seq̄n
ti vō anno ꝙ venturum ad vrbem Federicū
imperatorem intellexerat: tum vt coronam
imperij acciperet: tum vt Leonoram regis
Lusitanie filiam Alphonsi neptem in vxo-
rem duceret: portas vrbis: ac turres: Capi
tolium: arcem sancti angeli: muris firmissi
mis munire cepit: veritus credo ne aduen-
tante imperatore noui aliquid 7 ab eo: 7 a
populo romano oriretur: erat enim natura
formidolosus. Hanc ob rem milites omnes
suos cū collecticijs copijs Romā acciuit.
Ad deliniendos vō multitudinis animos:
tresdecim marescallos: qui tresdecim regi-
onibus vrbis ꝑessent delegit: eisdemq; tres-
decim vestes coccineas dono dedit. Impa-
tor itaq; prodeuntibus obuiam tresdecim
cardinalibus: omniq; vrbis magistratu: ac
honorato quoq;: ꝑ portā castelli ingressus
et ad scalam sancti Petri perueniens: ob-
uium habuit pontificem: a quo vna cū Le-
onora vxore: quam Senis offenderat iā ex
Hispania auectam in templum Petri ītro
ducitur: millesimoquadringentesimoquin
quagesimosecūdo: die. ix. marcij. Ubi facta
oratiōe digressi: in edibꝫ illis diuertere: que
ad ipsos sancti Petri gradus adhuc visun
tur: meliorā formam ꝙ antea habētes: Ro.
cardinalis constantiensis impensa. Ponti
fex autem sequentibꝫ diebus in scto Petro
missā celebrauit: bñdixitq; imperatori et
imperatrici: vt in nuptijs fieri cōsueuit: an
teꝙ sponsus cum noua nupta coeat: eosq;
deinceps eodem in loco. xviij. eiusdē mēsis
imperatoria corona donauit. Dum vō im-
perator (vt fit) ad sanctum Johannem coro
natus ꝓficiscitur: plerosq; auratos eqtes ī
ponte Hadriani creauit. Abiēs deinde ne-
apolim cum vxore visendi Alphonsi regis
causa: a q̄ sumptuosa ac magnifica īpensa
cū tanto comitatu ē habitꝰ: rursum ad vrbē
mari rediens: iter in patriā statī arripuit:
ꝙ intellexerat quosdā ꝑncipes res nouas ī
Germania 7 vngaria moliri ob regē ladis-
lauū adolescentē egregiū: quē impator secū
ducebat. Hominem autē abeuntē duo car-
dinales ad qnquaginta milia passuū comi-
tati sunt: bononiensis ipsius pōtificis fra-
ter: et Caruagialla sancti Angeli cardina-
lis. Abeunte autem imperatore: veneti cō-
parato ingenti exercitu: cremonensem agꝝ
ingressi: omnia prius longe ac late popula-
ti: Soncium atq; oppida vicina oppugna-
re sunt adorti: que in potestatem eorum
haud ita mltopost venere: captis ibi aliq̄t
equitum turmis: ꝙ serius ꝙ dicebat Fran-
ciscus exercitum ꝯparauerat. Uerū postea
supueniente lodouico gōzaga amico et bel-

li socio in agrum brixianū mouens: eo venetos redegit: vt paludes egredi nūq̄ sint ausi: et aperto marte collatis signis secū decernere. Protrahi rem volebant: in mora spem omnem victorie reponentes: q̄ existimabant Franciscū ꝓpter inopiam erarij: impense bellice haud diu suffecturū. Simul etiā sperabāt mediolanenses extorte quondam libertatis memores. Francisco tanto bello implicito: aliqd noui ad excutiendū seruitutis iugum molituros. At Ferdinādus patris Alphonsi iussu: cū equitū circiter octo: peditum q̄tuor milib9: in Hetruriam ꝯtra florentinos mouēs: cum Cortonam ad defectionē temptasset. Foianū aretini agri oppidum quadragita dierꝫ oppugnatione: multis vtrinq̄ desideratis capit Inde vō abiens: ac p senensem agrū iter faciens: cum Castellinā frustra oppugnare tēptasset: ī maritima senensiū hyematū descēdit: captis ī itinere qbusdā volaterranoꝝ castellis. Obseruabat hoīem cōtinuo Sigismūdus malatesta florentini exercit9 dux occasionē bene gerēde rei capturus. Florentini aūt cū pollētes Alphonsi ac Venetoꝝ opes: terra: mariq̄ reformidarēt: ad externa auxilia cōfugere instituūt. Frācisco id approbāte. Missus itaq̄ in Galliā angelus Accioiolus equestris ordinis Florentinus orator ad regē Francie commemorata Florentinoꝝ in regiam domum beniuolentia: hoīem eo ꝑtulit: vt et duci Sabaudie ꝛ Allobrogis imperaret: q iam in Franciscū arma sumpserāt: ne Franciscum florentini populi sociū et amicū dicto aut facto lederent: affirmans se illi hostē futurū: q secus fecisset. Et renatū īpulit pecunias ei ac militē pollicit9: regnū Neapolitanū vnde fuerat ab Alphonso pulsus repetere: maxime vō q̄ rex florentinoꝝ bello tū destinaretur. Hac aūt legatōe florētinoꝝ ac Frācisci res adeo secūde sunt facte: vt Veneti pacē deinde haud quaq̄ sint aspernati: fusis ꝑsertim nō longe a godio eoꝝ copijs: q̄s in Mātuanū principē Carolo Gonzaga duce miserant: ne ipe vna cū Tiberto Brandolino ad Franciscū Sfortiam: cui9 auspicijs militabant proficiscerent: coniunctisq̄ copijs maiorem exercitum: quem Gentilis ductabat adorirentur et funderēt. Venerat nāq̄ superiore anno ad exercitus Caruagialla sancti Angeli cardinalis Nicolai noīe pacem inter cōcertātes cōpositurus: q re infecta abiēs deū hoīesq̄ testatus ē: p Nicolaum pōtificē nō stare: q̄ minus pace inť ytalos cōposita: bellū cōmuni oīm christianorum cōsensu in thurcos decerneret: q̄s iam parare arma cōtra Constantinopolitanos senserat: et ob eam rem cardinalē Rutenū patria Constātinopolitanum eo miserat: qui imperatori et ciuib9 auxiliū polliceret si ad catholicam fidē vt in florētino concilio promiserāt redire voluissent. Interim vō Renatus recuperādi regni Neapolitani cupidus: ad quā rem Francisc9 ac florētini copias et opes pollicebantur: si alpes trāsmittens contra Venetos exercitū mouisset: frustra temptato cū duob9 milibus equitum p Allobrogos itinere: quos nunc Sabaudienses vocant: estateq̄ in ea re pene cōsumpta. Sauonā alio itinere atq̄ inde ad Franciscum ꝑuenit: qui accessu tanti regis et non paruis copijs: atq̄ aīmo auct9 hostem pauidum: et certamen detractantē mouere castra ad montana Brixie coegit Inde vō exercitū circumferens ex Brixianis et Bergomatib9 ad quadragita oppida: partim vi: partim deditione cepit. Superueniente deinde hyeme: cum in hibernā vndiq̄ itum esset. Renatus relicto ī ytalia apud florentinos filio male ī eos et Frāciscum animatus in Galliam redijt. Verū frigescentibus vna cum hyeme iam omniū animis: exhaustisq̄ item assidua bellorum impensa populorum ac principum erarijs: de pace iam antea a Nicolao pontifice temptata mentio fieri cepta ē: ad quam Veneti et florentini militarem licentiam perosi summo ferebantur studio. Sed Nicolaus pontifex coniuratione Stephani Porcarij equitis Romani: tum deprehensa rē inchoatam omittens ad sedandum intestinū bellum animum adiecit. Stephanus enim maioris animi q̄ potentie: vir quidē in dicēdo materna lingua eloquētissimus: multa liberāde patrie indicia pre se ferens (vt in principio diximus) Bononiam a pontifice relegatur hac conditione: vt singulis quibusq̄ diebus Niceno gubernatori vrbis sese offerret: quem simulata egritudine decipiens. Romam admonentib9 coniuratis propere redijt: hac mente: vt cum vrbem attigisset: sumptis armis populum ad libertatem conuocando: pontificem et cardinales caperet. Verum dum fessus longitudine itineris et diutina vigilia aliquantulum quiesceret: aliquot enim noctes insomnes duxerat: detegende rei tempus et occasionem dat. Cognita hominis audacia pōtifex senatorem Jacobū Lauagnolū Ve-

ronesem ciuē: et vicecamerariū cū armato milite domū eius statim mittit: vt captū in carcerem perduceret. Is aūt aduentare armatos intelligēs ad sororem confugit: relicto domi Baptista sarra: cū aliquot seruis homine quidem impigerrimo et audacissimo: q domo cū socijs erūpens incolumis aufugit. Cognita deinde stephani per indices fuga hominē apud sororē in capsa delitescētem capiūt: et captum ac seriem coniurationis fassū ad muros arcis scti angeli suspēdunt. Eodem quoqz supplicio afficitur ī capitolio angelus massa cum filio ac socio suo: lecta prius audientib omnibus coniurationis serie. M.cccc.liiij. quinto idus ianuarij: psecutus deinde reliqs ꝯiuratos omnes oppressit: marie vo Franciscū cognomēto Gabadeum: et petrū Monterotundū: et baptistā Sarram a venetis ad supplicium deditum. Eo enim confugerat: post patefactam coniurationem. Nicolaus antē qui hactenus Romanos omi genere officij et liberalitatis iuuerat: quiqz liberior q̄ nullꝰ antea pontifex incedere per vrbem consueuerat: sibipsi deinceps cauens morosior cū in omnes: tum vel maxime in romanos factus est. Accedētes em̄ alloquendi causa n̄ ita facile admittebat. Accessit et podagra: q̄ tum maxime laborabat. Sz nihil fuit qd eque hominem cruciauerit: q̄ vbi audiuit Constantinopolim et Peram eodē impetu a Turco captam: obtruncatūqz cum multis hominum milib constantinopolitanū imperatorem. Captum quoqz arbitrabat: et necatū cardinalem rutenū: quem eo (vt dixi) miserat: h is mutata veste incolumis abijt. Ipsi tn̄ pontifici in animo fuit classe et milite constātinopolitanos iuuare: quēadmodum eius littere ad imperatorē scripte indicant: quibus et eorum a catholica fide defectionem et simulatum in gratiā cū latinis reditū in calamitatibus increpat. Uerum adeo repente vrbs illa capta est: vt vix de mittendo auxilio cogitare licuerit. pterea vo ne quid deesset quod hominē cruciaret: Comes auersus iniussu suo nursinos bello aggreditur a Spoletinis mercede cōductus: hi enim populi de finibus int se certabant. Hāc ob rem angelum cognomento Ronconem cum militib ecclesiasticis mittit: qui comiti iter intercluderet: quominus ad oppida sua reuerteretur. At vo cū intellexisset per angelum stetisse: quominus redeuntem comitem milites caperent: hoiem ad se vocatū: in arce hadriani capitali supplicio afficit: tercia noctis hora. Sūt autē qui scribant Nicolaum eius rei mirifice penituisse: q̄ que ira percitus mandauerat: adeo accurate prefectus arcis egisset. At veneti frustra d pace mētōem fieri cernētes cū eā rē sepꝰ tentassent: veriti ne tāta res psuasu Lodouici gonzage a Francisco intermitteretur: Jacobum piceninū copiarū suarū ducem cum magna equitatus parte ad voltam celerrime mittunt: qua capta retrusoqz in Godium angelo comitis nō sine aliquo lodouici incōmodo: qui tn̄ ibi egrotabat: hominem in hyberna reuocāt: existimantes iam satis motū ad petendā pacem Lodouicū esse. Interum vo Simonetus ordinis heremitarum vltro citroqz cōmeās: cum nunc venetos: nūc Franciscū ad ꝯcordiam plurib verbis adhortatꝰ esset: eos tādem perpulit: vt pacem initis federibus firmarent: que omnium consensu quinto idus aprilis publice per precones enunciata est M.cccc.liiij. His federibus vt que cuiusqz ante id bellum fuissent redderent: pter geram Abdue: quam franciscus de Uenetis et Castilionū piscarie: quod Alphonsus de florentinis ceperat. Hoc vo quo firmiꝰ haberetur: vtue Alphonsus dignitatis regie habitam fuisse rationē dignosceret: ad hominem mittendos legatos principes ac ciuitates censuere: q̄ cū vndiqz ꝯuenissent: cūqz Dn̄icus capranicꝰ cardialis scte crucis: ac maior penitēciariꝰ: vir magne prudētie et auctis: legatꝰ a pontifice missus: hortando: mouēdo: pacis ꝯcordie sequestrum se fore ostenderet: ita ad fedus post longas disceptatōnes tandem ventū est: vt quā venet ac Franciscus pacē ꝯposuissent: eadem firma et stabilis ab omnibus haberet: vtqz si que deīceps dissensio discordiaue int eos orta esset: eius tollende ius ptatemqz pontifex haberet: vtqz q arma alteri intulisset: cognita a pontifice causa is statim ꝯmunis omniū hostis haberet. Data itaqz publica p omēs fide: iureiurandoqz adhibito: fedꝰ deniqz Neapoli firmatur anno fere ptꝰ superiorem pacem: q̄ nulla memoria patrum nostrorum maior aut firmior est habita. Omnes enim preter genuēses in eandē sententiam venere: quibus cū Alphonso ex gente cathelonica nequaq̄ ꝯueniebat ob tributū ꝓmissum nec redditū: vt alphōsus dicebat. Relicta est etiā legatorū negligentia vel industria (vt quidā volunt) ansa quedam ad bellū: qua Alphōsus postea sigismūdū malastam bello psecutus est: q̄ receptis antea

a se mercedis nomine pecunijs transitione facta cum floretinis hostibꝰ suis ꝯtra se militasset. Nicolaus autē pontifex: sine tedio animi: quo maxime cruciabatur pꝰ captā Constantinopolim: siue febri ⁊ podagra: q̄ pontissimum vexabatur: pontificatꝰ sui anno octauo moritur. M.cccc.lv. sepeliturq̄ in basilica Petri honorificētissima pompa cuius in sepulcro hoc epitaphiū merito inscriptū est. Hic sita sunt quinti Nicolai antistitis ossa: Aurea q dederat secula roma tibi. Cōsilio illūstris: v̄tute illustrior omni Excoluit doctos doctior ipe viros. Abstulit errorē: quo scisma infecerat orbē. Restituit mores: menia: templa: domos. Tum bernardio statuit sua sacra senēsi. Sācta iubilei tpa dum celebrat. Cinxit honore caput Federici ꝯiugis aureo. Res italas icto federe ꝯpcsuit. Attica romane ꝯplura volumina lingue Prodidit: en tumulo fundite thura sacro. Laudat̄ quidē eiꝰ liberalitas: qua in oms̄ vsus ē: maxime erga litteratos q̄s et pecuia: et officijs curialibꝰ: ⁊ bn̄ficijs mirifice iuuit. Eos eñ premijs nunc ad lectiones publicas: nūc ad ꝯponendū de integro aliquid: nūc aduertendos grecos autores in latinum ita ꝯpulit: vt lr̄e grece et latine: que sexcentis iam antea annis in situ ⁊ tenebris iacuerāt: tū demū splendorē aliquē adepte sint. Misit ⁊ litteratos viros p̄ oēm Europam: quoꝝ industria libri ꝯquirerent̄: quiꝰ maiorū negligētia: ⁊ barbarorū rapinis iam perierant. Nam et Poggius Quintilianum tum inuenit: ⁊ enoch Asculanus Marcum Celiū Appiciū: ⁊ Pomponiū porphyrionē in Horatij opa scriptorem egregiū. Edificauit p̄terea magnifice ⁊ splendide: tum ī vrbe: tū in Vaticano. In vrbe edes pontificias apud sanctā Mariā ad p̄sepe. Restituit ⁊ templū scti Stephaī in Celiomonte: a fundamētis v̄o erexit scti Theodori templū inter palatinū ⁊ capitolinum montē in plano situm. Pantheon q̄ in medio vrbis positū templū vetustissimū M. Agrippe opus plumbeo tecto restituit In vaticano autē ⁊ pontificias edes sumptuosis operis in hanc formā: quam nunc cernimus redegit: ⁊ muros vaticani prealtos ⁊ latos incohoauit: iactis insanis fūdamentis ad turres ⁊ maiorē molem supedificandam: quibus coherceri hostes possent: ne edes pontificis et beati Petri templū: vt antea sepe factum est: diriperentur. Inchoauit preterea ad caput templi beati Petri amplam testudinē: quā vulgo tribunam vocāt: quo templū ip̄m augustiꝰ ⁊ hominū magis capax eēt. Pontē q̄ miluiū restituit: et edes egregias ad balnea viterbiana edificauit. Iuuit ⁊ multos pecuīa qui in vrbe edificabāt. Eiꝰ etiā mandato vici vrbis fere oms̄ strati sunt. Elemosynas q̄ multas in paupes erogauit: maxime v̄o ī nobiles ad inopiā ob varios rerū hūanaꝝ casus redactos. Virgines inopes sua pecuīa ⁊ munificentia maritis collocauit. Legatos aliunde veniētes munifice semp̄ suscepit: nullo non genē honoris et liberalitis adhibito. Facil̄ ad irā fuit: ne mētiar quippe q bilosus erat facilis etiā reditu ad beniuolentiā: h̄ est q̄ ansam maliuolis dedit ad carpendum hominē de deo et hoībꝰ optime meritū. Auaritie aū adeo expers fuit: vt neq̄ officiū vllū vendiderit vnq̄: neq̄ bn̄ficium simonia ca prauitate ductꝰ vlli collocauerit. Gratꝰ erga de se ⁊ eccl'ia dei meritos: amator iusticie: pacis auctor ⁊ ꝯseruator: clemēs ī delinquētes: cerimoniaꝝ diligentissimꝰ obseruator: nihil q̄d ad diuinū cultū ptineret omittens. Extāt adhuc vasa aurea ⁊ argētea: extant cruces gēmis ornate: extant ⁊ sacdotales vestes auro ⁊ margaritis insignite: extāt peripetasmata ⁊ aulea auro ⁊ argēto intertexta: extat et mitra pontificia: q̄ hominis munificentiā nobis oñdunt. Omitto tot libros sacros suo iussu ꝯ̄scriptos: auro et argēto redimitos. Licet inspicere bibliothecā pontificiā sua industria ⁊ munificētia mirifice auctam. Religiosos: vt vernaculo vocabulo vtar: ita amauit: vt eos et mira beneficentia ⁊ ecclesiasticis beneficijs iuuerit Beatū quoq̄ bernardinum senēsē ordinis minoꝝ in sctos retulit: q̄ p̄dicando: docendo: monēdo: castigādo etiā factōnes Italie guelpham scilicet et gibellinam magna ex parte extinxerit: ⁊ christianis hominibꝰ bene beateq̄ viuendi viam ostenderit. Cuius corpus nunc etiam Aquile magna cum veneratione inuisitur.

Calixtus. iij.

Calixtus tercius Alphonsus cognomēto: Boria antea vocatus natōe hispanꝰ: patria satiuēsis: Valentine dyocesis: patre Johanne: matre Francisca generosis parentibus natus: ac libere educatus: cardinalium suffragijs pōtifex creatur. sexto idus aprilis. M.cccc.lv Is eñ quartūdecimū nactus annū pꝰ p̄ma lr̄arū erudimēta ad ileridense gymnasium

missus: tantū studio ⁊ diligentia ꝓfecit: vt
breui doctor in vtroqꝫ iure fact⁹: acute ipse
alijs ac ꝑdocte deinceps legerit. Hāc ob rē
Petrus luna (quē Bñdictū tercium deci-
mū appellarunt) proprio motu nemine ro
gante: canonicatū ilerdensis ecclesie ei cō-
tulit. Verū cū iam eius doctrina oībꝫ nota
esset: ad Alphonsū aragonū regem ꝓfect⁹
eius cōsilio ⁊ secretis statim adhibet. Cum
autem a Martino pontifice ecclesie maio-
ricensis gubernator fact⁹ esset: ꝑsuaderētqꝫ
amici: vt ecclesiā ipsam in titulū acciperet:
facturū se id rēnuit: ꝙ dicēt se expectare epi
scopatū Valentinū: quē haud ita multo p⁹
suo merito ꝯsecutus est. Cū eñ mortuo be-
nedicto terciodecimo: duo illi anticardina-
les: de quibꝫ in Martino mentionem feci-
mus: Egidium quendā barchinonensē ca-
nonicum in locum demortui paniscbole pō
tificem creassent: quē Clementem octauū
appellabant: eo statim missus ab alphonso
rege: qui iam cum Martino pontifice in
gratiam redierat. Alphonsus borja est nō
sine magno sui ac comitū discrimine: adeo
locus ille paniscbole tyrānice custodiebat:
⁊ ab his potissimum: quoꝝ maxime intere
rat discordias alere. Qui alphonsus adeo
rationibꝫ et auctoritate Egidiū ipsum ad
sanitatē dedurit: vt postea superueniente Pe
tro Fuso martini legato: pontificio nomīe
se abdicauerit: in potestatemqꝫ pontificis
deuenerit. Hanc ob rē Martinus ⁊ Egi
dium maioricensem et Alphonsum borjā
valentinum epm creauit. Orto deinde bel-
lo inter Alphonsum aragonie: et Johannē
castelle reges: solus Alphōsus borja dele-
ctus est: qui ad pacē et ꝯcordiam reges ad-
hortaretur: quā septennio post incboatum
bellum tanta cum diligentia cōposuit: con
tracta etiā inter eos affinitate: vt hodie q̄-
qꝫ aliquot illius federis pacta seruent. Ve-
rum cum postea inualescente basiliensi con
cilio: rex Alphonsus qui tum in regno ne-
apolitano bellum gerebat: vt aliquē ex su-
is eo mitteret: Alphonso borje id negociū
demandauit: q egreferens rem tam perni-
ciosi exempli sibi committi: cū regina egit
Alphonsi vxore: vt in Italiam ad regem ꝓ-
ficisceretur cū Ferdinādo regis filio: eumqꝫ
adhortaretur: vt tandē post multos labo-
res: ⁊ tot pericula addita in quibꝫ tum etiā
frequenter versabatur in patriam rediret.
Rex autem se id facturū abnuens: homi-
nem ad Eugenium misit: qui tum florentie
erat: quo cū de pace ageret. Vitellescus eñ
Eugenij nomine regnum neapolitanū ar-
mato milite ingressus: longe ac late oīa po-
pulabatur: ꝓhibiturus quo minus rex ne-
apoli: quam cum oppugnabat potiretur.
Cum autem in lōgum res ꝓtraberetur: eu
geniosqꝫ in mentē venisset viginti cardinales
creare: valentinum episcopū horum in nu-
merum retulerat. Quā quidē dignitatem
ꝯstantissime rēnuit: ꝙ diceret id sibi nequa
q̄ integrū esse: re ꝑsertim ob quam venerat
infecta. Redeūte deinde romam Eugenio:
cū patriarcha aqleiensis Tarracinam ad
regem missus: pacem inter pontificē ⁊ re-
gem composuisset: federaqꝫ iniisset: quibus
valentinus episcopus semper interfuit: au-
ctoritatemqꝫ suam interposuit ⁊ diligentiā
adeo a pontifice diligi ceptus est: vt eū bre-
ui cardinalem creauerit tituli sanctorum
quatuor coronatoꝝ: Romamqꝫ ad se accer
sierit. Nō minore modestia in cardinalatu
vtens q̄ antea ī episcopatu fecerat: ab omī
pompa et inani gloria alienus semper fuit.
In dicendis autem in senatu sententijs ita
grauis habebat: vt nihil vnq̄ per adulatō-
nem ⁊ gratiā locutus sit. Mortuo deinde
Eugenio: eiusqꝫ successore nicolao pōtifice
Alphonsus borja (vt dixi) in edibus sancti
Petri pontifex creatus: Calisti nomen de
more suscipiens: bellum thurcis statim in-
dixit. Id se ante pontificatū nouisse oñdēs
suo chirographo his verbis scripto: quod
in libro quodā: suo extabat. Ego Calistus
pontifex deo oīpotenti voueo et sancte indi
uidue trinitati me bello: maledictis: inter-
dictis: execratōnibꝫ: ⁊ demū qbuscunqꝫ re
bus potero thurcos christiani nominis ho
stes seuissimos persecuturū. Admirati sūt
oēs q aderāt: ꝙ pontificat⁹ nomē sibi desū-
psisset ante adeptā dignitatē: ꝙqꝫ hō senex:
ac fere decrepit⁹ tantum animi haberet. Vt
aūt quod ꝓmiserat re ipsa prestare posset: ꝑ
dicatores per totam Europam statim mi-
sit: qui omnes christianos in thurcos ani-
marent: quiqꝫ facultatum aliquid et opum
suarum ad tantam expeditionem conferrēt
Ex his autē facultatibus ad sexdecim tri-
remes Rome edificatas in hostē misit pa
triarcha aquileiensi prefecto: qui triennio
maritima hostiū assianorū vexauit: insulas
quasdā cepit: ac magnas calamitates hosti
bus intulit. Alphōsus aūt rex ⁊ burgūdie
dux crucis signum suscipientes: ituros se
quoqꝫ in hostē profitebant: vel armatos mi
lites eo missuros. Verum cum res vno im-
petu mota est: ita etiā facile resedit: pncipi

bus ipsis ob voluptatē rem tantā et magnā gloriam parituram omittentibus. At vō dum pontifex ipse de more in Basilica lateranensi coronaret: duo milites: quorum alter sub comite Auerso. alter sb neapolione vrsino diuersarum partium ducibus militabat: de adolescente armigero contēdētes ita se mutuis vulneribꝫ confecere: vt vterq statim perierit. Hanc ob rem Neapolio factionē vrsinam ad arma cōuocās: edes vbi comes Auersus diuertē ꝯsueuēat diripuit: aberat tum comes. Ad lateranū itaq ituꝛum Neapolio: vt comitē adoriretur. egre a Latino fratre: et a camerario pontificis retentus est. Non poterat certe sine magna vrbis calamitate eo ꝓficisci Neapolio cum tota columnensium factio: q̄ comiti fauebat: iā in armis esset. Miserat ⁊ ad vtrū q pōtifex Johānem barūcellū: et Lelium valle aduocatos concistoriales: qui pacem inter eos componerēt: atꝫ hoc modo auctoritate pontificis sedata sunt omnia: non tñ vetus simultas inter eos sublata ē. Bello enim sepius inter se concertarunt cum magno suorum incommodo. Pontifex autem ad transigenda negocia pontificia animuꝫ adijciens: beati Vincentij hispani ordinis predicatorum et beati Edmūdi anglici memor: eos in sanctos retulit: ob eam rē supplicatōnibꝫ deo gratias egit: ab ecclīa Minerue vsq ad sanctum Petrum cōtinuato magno cleri ac populi romani apparatu. Veruꝫ ne quid ad disturbandā ecclīe quietē deesset: rustici qdā palūbare oppidi: qd ī sabinis est. extorres antea a Jacobo sabello loci domino facti: domum redeūtes: duobus Jacobi filijs obtruncatis: ecclesie oppidum ipsum se dedituros polliciti sunt: qd non modo Calistus rēnuit: verumetiam eo cardinalem columnensem misit: qui ī gratiam Jacobi eos redigeret. Cum vō Neapolio veritus: ne cardīalis Palūbarā suo nomine occuparet: eo cū militibꝫ suis profectus. locum ipsum aliqt dies obsedit. Verum superueniente Matheo poiano ⁊ Frācisco sabello. ac plerisq alijs militū ductoribus pontificis ac cardinalis columnensis mādato soluta obsidione Palumbarā ingressi ad vigīti rusticos ex his potissimū qui tumultū cōcitauerant. laqo intemptos mēbrati diuisere ceteris exēplū daturi. ne ī dños suos tamgrāde facin⁹ molirenē. Apparente deinde ꝑ aliquot dies cometa crinito et rubeo. cū mathematici ingētē pesteꝫ caritatē ānone. magnā aliquā cladē futam dicerent. Ad auertandā iram dei Calistus aliquot dierꝫ supplicatōes decreuit. vt sigd hominibus immineret. totum id in thurcos christiani nominis hostes converteret. Mādauit preterea. vt assiduo rogatu de⁹ flecteretur. ī meridie campanis signū dari fidelibꝫ omībꝫ. vt orōibꝫ eos iuuarēt. q cōtra thurcos cōtinuo dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium christianos ad Bellogradum contra thurcos dimicantes duce Johāne vaiouoda viro clarissimo astante etiaꝫ Johanne capistrano ordinis minorū. crucemq ꝓ vexillo hostibꝫ inferēte. eos Bellogradū oppugnātes ingēti clade superasse. Ad sex enim hominum milia ex hostibus īterfecta sunt. cū parua nostrorum manu. vt Caruagialla sancti Angeli cardinalis ad pontificē et ad Dominicum capranicū sancte crucis cardinaleꝫ scripsit hostiū quoq cōmeatus omēs ad centum ⁊ sexaginta bombarde capte sunt. qua clade perteritus Thurcus Cōstātinopoli ꝑpere se recepit. Actū de crudelissimo genē tunc certe fuisset. si christiani principes omissis intestinis bellis ⁊ odijs terra ac mari tantam victoriā ꝓsecuti fuissent. queadmoduꝫ Calistus predicabat et monebat. Verum his resumptis viribus. et Trapezon pri⁹ impatore interempto. et Bossinā deinceps rege ipo capto atꝫ īterfecto. postea cepit admonentibꝫ christianos omēs his. qui rerū experientia. et locorꝫ cognitione tantā cladem a longe tanq̄ e specula quadam preuidebant. Nō cessabat Calistus lr̄is ⁊ nūcijs pricipes christianos adhortari. vt in tanto malo oculos aliquando aperirent. frustra r̄media deinceps q̄situros. vbi iā hostis inualuisset. Ecce aūt dū vir bonus hec meditatur et predicat. Jacobus picennin⁹ a venetis discedēs. cū magno equitatu ac peditatu in agrum Senensem hostili animo descendit. repetens a senensibus aliquot milia nummum aureorū. que: vt dicebat. patri Nicolao. qui eoruꝫ auspicijs quondam militauerat ipsi merito debebant. Senēses aūt sue reipublice cōsulturi. omnes ytalie principes ex federe in auxilium vocāt. maxime vō pontificem. qui eos primo admonuit. vt ne quadrantē quidē Jacobo darēt. deinceps vō ⁊ milites suos cōtra Picenninum misit. ac principes ytalie adhortatus est. vt idē ipi facerēt. ne aliqd ḡue icēdiū in ytalia excitaret. quod nō ita facile extingui posset. Veriti omnes ne id certe eueniret. quod pōtifex p̄dicabat. auxilia ꝑpere senē-

sibus misere. Solus aūt Alphonsus q Ja
cobo fauebat: hoīemq; ad se vocauerat: eiꝰ
beniuolentie memor: quā antea cū p̄re Ni-
colao Picēnino cōtraxerat. Senēsibꝫ ex se
dere auxilio nō fuit: immo vō et comitē Pe
tilianū in senēses ita ꝓcitauerat: vt tāti ma
li prima causa inde exorta ita videat᷑. Rex
su pueniētibꝫ auxiliaribꝫ copiis: tū a Frāci
sco Sfortia: tū a venetis eo redactus ē Pi
cēninus aliquot p̄liis: si nō fusus at mutila
tus ⁊ debilitatus: maxime vō ad Orbatel-
lū: vt ꝯscensis Alphonsi triremibꝫ: que ad
hominem misse sunt: rex oīm inopia laborā-
tem in regnū tāta re frustra tēptata ꝓfectꝰ
sit. Quare et Calisti ⁊ sociorꝫ opa atq; auxi
lio senēses magno piculo liberati sūt: q cer
te nō minꝰ intestino q̄ externo bello tum la
borabant: cū nō deessent ciues qdā: q spre-
ta libertate factionē Alphonsi sequerēt: q̄-
rū etiā opa tātū bellū cōcitatum crediderī.
Sed ciues bene sentiētes: aut pulsis aut ce
sis male de patria merētibꝫ libertatē quā
tum magno labore et sūptu pepererē: nunc
etiā et quidē diligēter tuent᷑. Animaduer-
tere et tum acerrime in militarē licentiā et
trāsfugas: iterfecto Giberto Corrigia: eiꝰ-
q; milite in predā dato: paululum q̄ affuit
quin idem etiā Sigismundo Malateste acci
derit: q tum eorꝫ stipēdio militabat: quiq;
et bellū in longū ducebat: et predā ex agris
eorꝫ nō aliter abigebat ac si hostis essꝫ. Eo
dem q̄ anno tātus in regno Neapolitano
terremotus exortus est nonis decembribꝫ.
vt et multa templa et plures edes cū ma-
gno hoīm ac pecorꝫ interitu corruerint: ma
xime vō Neapoli. Capue. Caiete. Auerse
ceterisq; veteris campanie vrbibꝫ: quarum
ruinas ego cū maxima admiratōne deinceps
inspexi: dum cernēde vetustatis studiosus
eo me cōtuli. Repetebat tū votum Alphō-
sus tercio q̄ verbo: qđ in Thurcos fecerat
et se qđ vouerat breui facturū dicebat: rex
nec sic q̄ impelli ad sanctā militiā potuit:
adeo erat illecebris neapolitani regni irre-
titus. Calistus aūt sedatis ytalie rebꝫ no-
uem cardinales creat: quorꝫ duo ex sorori-
bus fuere eius nepotes. Rhodoricus Bo-
ria: et. L. Johannes cognomento miliano
ex sorore nepos. Eneam quoq; senensem
epm cardinalē creauit: cuiꝰ opa in cōponē
da ytalie pace. dū senēses bello vexarēt vsꝰ
fuerat. Uerū mortuo comite Tagliacocii:
quem supiore āno pōtifex vrbis p̄fectū cre-
auerat: statim int̄ Auerse comitem et Nea
polionē Ursinū orta dissensio est. cū Auer-
se comes Monticellū nō longe a Tybure
positū occupasset: q diceret eā hereditatē
ad nurum suā ptinere comitis filiā: contra
instaret Neapolio id suū esse debere iure
hereditario. quippe cū comes ipe ex gente
Ursina haberetur. Ex altercatōe aūt duo-
rū de hereditate int̄ se: armis etiā cōcertan
tiū: maxima damna ꝓplus romanus tum
certe ppessus est. Rex cē posita hac etiā cō
trouersia. iusso vtroq; ab armis discedere.
Calistus Boriā nepotē suū ⁊ vrbis p̄fectū
creauit in locū demortui comitis. et eundē
militibus ecclīasticis p̄fecit. quo faciliꝰ Ba
rones vrbis Rome in officio contineret.
Mortuo vō nō ita multo post Alphōso he-
rede legittimo carente. tanti animi Calistꝰ
fuit. vt regnū illud repetere sit ausus. dicti
tans id ad sedem aplīcam Alphonsi morte
iure feudatario deuolutū esse. Parabātur
iam vtrinq; arma. nec Ferdinādꝰ Alphō-
si heres aīmos hoīs cōtemnebat. Norat
em̄ hoīs ingenium et animi eius ampli-
tudinem. Uerum etiā eius morte disturba
ta sunt oīa: et tāto metu Ferdinādus li-
beratus est. Moritur aūt Calistus ponti-
ficatꝰ sui anno tercio: mense tercio. die deci
mosexto sepeliturq; in vaticano ad sinistrā
Basilice sancti Petri in templo rotundo
quod sancte Marie in febribus dedicatū
est Nicolai impensa antea restitutū. Mo
ritur etiam non multo post Borias nepos
qui ciuitatem veterem confugerat: vrsine fa
milie odia declinans: que ipe contraxerat
dum alteri factioni magis fauet. Calistus
autem in omni vita vir integerrimus ē ha-
bitus: sed hec eius precipua laus est: q dū
episcopus esset aut cardinalis: beneficium
aliquod in commendatione nunq̄ voluit di
cens se vna sponsa: et quidem virgine con-
tentum esse: hoc est ecclesia valētina: vt ius
pontificium mādat. Elemosinas preterea
pauperibus christi et seruis dei frequentes
dabat: tum publice: tum priuatim. Uirgi-
nes pauperes collata doie maritis colloca
bat. Nobiles ad inopiam redactos sua im
pensa in vita retinebat. Utebatur et muni-
ficentia erga principes quando opus erat.
maxime vō erga eos qui nomen christianū
auctoritate ⁊ opibus suis iuuare poterant
Ad Usumcassanum persarum ⁊ armenie
principem: ad regem tartarorum Lodoui-
cum bononiensem ordinis sancti Franci-
sci fratrem misit cū multis et magnis mu-
neribus: eos in Thurcū excitans: qui per
suasu hominis magnas thurcis calamita-

tes intulere: et oratores suos quos ad Calistum destinauerant ad Pium pontificem demum misit: quos certe cum admiratōne tum ob interualla locorū unde venerant: tū vel ꝓpter habitū nostris oculis insuetū inspeximus. Ferūt Ussuncassanū superatis ꝑ sepe hostibus ad pontificem scripsisse: se quidem victoriam ex hoste reportasse ob p̄ces ab eo ad deum habitas: eiusq; beneficij diuini potiusq̃ humani se aliquādo memorē futurum. Inchoata hec amicitia a Calisto est: quā nūc cōstanter christiani cū ipso principe retinent: qui thurcum cōtinuis prelijs verat. In edificijs aūt paruos sūptus fecit q̄ ei parū viuere licuit: quoq; pecunias in vsū tanti ⁊ tam periculosi belli colligebat. Restituit solū sancte Prisce in auentino templum: et menia vrbis dirupta ac fere solo equata. Aulea tñ quedam auro intertexta ab eo empta cernūtur. In victu suo parc⁹ est habitus: in sermone modestissimus. Facilis aditu quātum ei ꝑ etatem licebat: iā enī octogesimum attigerat annum: nec tamen de studijs suis quicq̃ remiserat. Legebat ipse: aut legentes audiebat. si quid in tanto rerum fastigio ei temporis supererat Officium transfiguratōis dñi nostri ihesu christi ipse composuit: iussitq; eo modo atq; cum his indulgentijs celebrari: quibꝰ celebritas corporis christi in precio habetur. Oratores ad se venientes mira beniuolentia complectabatur: quorum precibus aut postulatis ab honesto discedere nunq̃ voluit. Hanc ob rem cum Alphonso simultates exercuit: q̄ is peteret episcopatus inter dum his dari: quibus: vel propter etatem: vel ignoratōem: tum litterarū: tum rerum humanarū ꝯmitti nequaq̃ debebant. Moriēs aūt Calistus centū et quīdecim milia numinū aureoꝝ reliquit: quos ī vsus bellicos contra thurcos comparauerat. Dū aūt Calisti funus celebraretur: moritur et Dominicus sancte crucis cardinalis et sūm⁹ penitentiarius: vir quidē grauis ac sapientissimus: sepeliturq; ī templo Minerue bonis oībꝰ pre dolore lacrimantibꝰ.

217 Pius .ij.

Pius secūdus: Eneas ꝯgnomēto picolhomine⁹ antea vocat⁹: natiōe ytalus. Senis oriūdus: Corsiniani ort⁹: p̄re Siluio: m̄re Victoria patrū oīm cōsensu pōtifex creat̄ terciodecio kalēdas septēbris. M.cccc.lviij. Nam pater eius a plebe senensi cum reliqua nobilitate e republica deiectus: vt ad fundum gētilicium Corsinianum vallis Urcie oppidū se conferens: infantē eo loci ex vxore suscepit. Nato puero: Eneas silui⁹ nomē pater īdidit. Puerpera aūt ꝑ quietē visa ē sibi infātem cum mitra parere que (vt prone semꝑ in peius mentes hominum sunt) verita est ne somnium illud puero et familie ignominiam protenderet: neq; antea huiuscemodi suspitione leuari potuit: q̃ postea intellexerit filium tergestinū episcopum designatum fuisse: quo nuncio omni prorsus metu liberata immortali deo gratias egit: quod defunctum meliore fato: quam ipsa coniectauerat filiū sibi videre contigisset. Prius tamen cum iam per etatem discere aliquid potuisset: Corsiniani singulari memoria: et summa docilitate grammaticam didicit: parce adeo ac duriter vitam ducens: vt oīa ruris officia ob inopiā adire sit coact⁹. Annum vō decimum et octauū agens Senas ꝓficiscit̄: vbi a necessarijs et cognatis adiutus: poetas primo: mox oratores audiuit: quibus facultatibꝰ tātū ingenio et diligentia valuit: vt breui preclara poemata latina et hetrusca lingua ediderit: ludens credo ī amorem: quo etas illa maxime cōflictatur. Inde vō ad ius ciuile se contulit: quod profecto non ita multo post deserere coactus est Orto nanq; inter senēses et florentinos bello: caritatem annone veritus: ⁊ nobilitatē plebi senensi suspectam cernens: voluntarium sibi velut exilium adsciuit: secutus amplissimum virum dominicum capranicū: q̄ tum Senis iter faciens ad basiliense concilium ꝓficiscebatur: questū iīurias ab Eugenio pōtifice sibi illatas ꝙ̄ denegatū galerum cardinalatus insigne: q̄ etiam absentem Martinus ob eius virtutē et integritatem merito donauerat. Huius igitur contubernio vsus post longos itineris labores superatis alpibus: celo vicinis: ⁊ congelatis niuibꝰ opertis ꝑ iferni pontē: lucerne lacū heluetiorum campos Basileam tandē ꝑuenit. Quo in cōuentu et si multa negocia Enee Dominici secretario obuenerint: semper tamē est aliquid ocij suffuratus: quod litteras traderet. Dominicū deinceps paupertate et inopia circūuentum: quippe cui beneficioꝝ ⁊ paterne hēditatis ꝓuētū omnem Eugenius denegabat: relinq̄re ñ sine lacrimis cogit̄ Bartholomeū Nouariēsē epm secut⁹: q̄ cū florētiā vbi Eugeni⁹ pon-

tifex erat peruenit. Sed hunc quoq; in iudici
um ob crimen lese maiestatis ab Eugenio
accersitum Eneas relinquere impellitur.
Nicolaum sancte crucis cardinalē secutus
patrem certe optimū: ac oīm opinione san-
ctissimū: qui Attrebatū ꝓfectus Eugenij
iussu vbi conuētus gallorꝝ principum habe
batur: pacē inter ducem Burgundie (q cū
anglis sentiebat) et regē francie cōposuit.
Redeunte aūt ī ytaliā Nicolao: quem ve-
neti ac Philipp⁹ Mediolani dux auctorez
ꝯponende pacis requirebāt. Eneas nō ad-
modum Eugenio gratus Basileam ꝓfici
scens: magno semꝑ in honore apud omnes
est habitus. Fuit eñ scriba in synodo illa
celeberrima: et litterarꝝ apostolicarꝝ abbre
uiator. Duodecimuir: qui magistratus in
tanto cōuentu censorius habebat̄. Nihil ei
publice ꝑ quēpiā agi poterat: nisi horꝝ gra
uissima auctoritas interuenisset: etsi q ad-
missi ad consultandū de rebus conciliaribꝫ
minime idonei habiti sunt: horꝝ iussu sena
tu mouebantur. Erant in eo concilio qua-
tuor cōuentus: qui deputatōes more aulico
vocabātur: apud quos de fide: de pace: d̄ re
formatōe: de cōmunibꝫ agebat̄. His magi
stratibꝫ singuli presidētes singulis mensibꝫ
ꝑficiebant̄. In deputatōe fidei: cui Eneas
erat ascriptus sepe ꝑsedit. Inter collatores
beneficiorꝝ bis quoq; electus. In eo aūt cō-
uentu ꝑsepe orauit: sed illa eius oratō egre
gia et elegans est habita: qua ī eligenda cō-
cilij sede idonea: Auenioni: Utine: Floren-
tie Papiam anteferendā ostendit: rerum
oportunitate: situ loci: ediū priuatarū ma-
gnificentia: celi benignitate et clementia:
cōmoditate rerum omnium: que vrbi pos-
sunt importari: liberalitate Philippi du-
cis. Cum vō aliquid ꝑ natōes agendū erat
vnus semꝑ ex ytalica deligebat̄: q rebꝫ agē
dis p̄esset: tāta erat in hoīe morꝝ facilitas:
et ingenij dexteritas. Legatōes vō plures
cōcilij causa obiuit. Argentinā tercio: Tri
dentū semel: Constantiā secundo: Franco-
fordiā semel: in Sabaudiā iterū mittitur.
Designato aūt post lōgas cōsultatōes cōci
lij in pōtifice Felice: Eugenioq; excluso: cū
octo viri ex vnaquaq; natōe deligerent̄: qbꝫ
summa ptās ī rebꝫ cōciliaribꝫ ꝑmitteretur
Eneas pōtificis secretari⁹ magistratū illū
vltro oblatū renuit. Orator deinde ad Fe-
dericū impatorē a Felice missus: tantū de-
xteritate ingenij apud hoīem valuit: vt eum
corona poetica donatū in amicos et ꝓtho-
notariū r̄ceperit: ita eos germani appellāt:
quos princeps secretis adhiberet. Relat⁹
deinde in senatorium ordinem: quem prin-
ceps in rebus grauibꝫ cōsulit. Tātū valuit
doctrina ⁊ auctoritate: vt facilis in quauis
re ad ingeniū ꝑtinente prim⁹ haberet̄: licz
emulos ⁊ obtrectatores multos habuerit.
Interim vō cū de abolendo scismate inter
Eugeniū et impatorē agi ceptum esset: ei⁹-
q; rei causa ad pontificem Eneas profici-
sceretur Senis aliquādiu moratus: a suis
vehementer rogatur: ne ad Eugeniuz pro-
ficisceretur. veriti eñ sunt ne in eū pontifex
grauiter aīaduerteret: q eius auctoritas ī
basiliensi cōcilio ab Enea epistolis et orati
onibꝫ ꝑsepe impugnata diceret̄. At homo
constans sua innocētia fretus spretis ꝯgna
torū precibꝫ Romā ꝓficiscēs. se primū apud
Eugeniū elegāti orōne purgat. q eorꝝ au-
ctoritatē secutus esset: quorꝝ sentētia basili
ense cōciliū fuerat approbatuz. Deinde vō
bis de rebꝫ cū eo agere cepit. quarꝝ gratia
ab impatore venerat. Missus deinde ī ger-
maniā duobꝫ ab Eugenio oratoribꝫ: quorꝝ
alter Thomas sarzanus fuit. alter vō Jo
hānes caruagialla: tandem horꝝ virtute et
Enee industria: vt ī Nicolao dixim⁹: neu-
tralitas sublata ē. Ut vō id etiaz rebꝫ non
verbis tātū appareret: impator Eneā ipm
Romā mittit. q Eugenio publice diceret se
ac germanos oēs ī hūanis diuinisq; ei de-
inceps obtēpaturos. Mortuo aūt eo tem-
pore Eugenio. dū alter pontifex ī locum de
mortui suffragijs patrū deligitur. Eneas
conclaui prefuit: nullus eñ orator tū in vr-
be erat tāto munē dignior. Creato aūt Ni-
colao pōtifice accepta abeūdi venia. dū ab
Eugenio sbdyacon⁹ creatus iter ī Germa-
niā facit: epūs Tergestin⁹ morit̄. in cuius
locū Eneas se quidē inscio a pōtifice et im
patore suffectus ē. Philippo preterea viceco-
mite sine herede mortuo a Cesare ad medi
olanēses orator mittit̄. apud q̄s orōem ha-
buit de impio vrbis hereditario deq; fide
seruāda. cui qdē si ꝑplus ille obtempasset.
adhuc fortasse libtate vtet̄. Secūdo vō ad
eos rediēs. extrema q̄q; ob libertatē patiē-
tes obsidēte Mediolanū Francisco Sfor-
tia vrbē ipaz cū magno discrimīe igreditur.
relictis ad Nouicomiū collegis. q̄s timor
ab officio deterruerat. Inde aūt re infecta
abiens impatoris mādato ad Alphonsuz
Aragonie regē proficiscenes. epūs senensis
vñ originē ducebat: a Nicolao creat̄. Cō-
posita deinde int̄ Alphonsū ⁊ impatorē af
finitate. ad hoīem ī Germaniā rediēs: euz

semper adhortatus ē: vt primo quoq; tem-
pore ī ytaliā ad accipiēdā impij coronā ꝓ-
ficisceret. Vñ Federic⁹ iter in ytaliā īgress⁹
Eneam pmisit: vt leonore vxori e Lusitania
vel Portugalia (vt nunc dicitur) ad hetru-
scum littus ꝓuēture honoris gratia obuiā
fieret. Qui vbi Senas ꝓuenit: nō diu in vr-
be moratus: populo suspectus esse cepit: ne
aduentante imperatore pulsis popularibꝫ
optimates reipu. gubernāde pficeret. Ene
as igitur vt populū suspitiōe leuaret. Tha
lamonem quo Leonoram ꝓuenturā puta
bat ꝓficiscit̄: nō tñ ob ei⁹ discessū quieuere
populariū aī. Relegata nanq; p agros ad
tpūs oīs nobilitas ē. cui paulopost vt muta
biles sunt populariū mētes: redeūdi ī vrbē
potestas facta est: cognita impatoris inte-
gritate: et Enee modestia. Dis vō Pisas
contēdens: quo lusitanos applicuisse intelle
xerat: puellā vni sibi creditā ad imperato-
rem: qui tum Senis erat perduxit. Romā
deinde tum ꝓficiscēs: et priuatim ⁊ pblice
(dum Cesar corona imperij donaret) egit
omnia. Imperator preterea ad Alphonsū
salutandi hominis causa itur⁹: Ladislaum
regium adolescentem: quē pānonij. ⁊ bohe-
mij furtim ab eo abducere sepe tēptauerāt:
Rome sub tutela ⁊ custodia Enee: cui plu-
rimam fidem prestabat reliquit. Impator
autem Romam iterum rediēs: cū gratias
pontifici egisset: Ferrariā ꝓficiscitur. Bor
sioq; Estēsi Mutine duce creato: vbi Ger
maniam attigisset: Eneā statim ex mādato
pontificis cum summa potestate oratorē in
Bohemiā et omnes austrie ciuitates mit
tit. Orta nanq; erat int̄ eos ⁊ impatorē con
trouersia pro Ladislao rege: quē illi ad se
mitti postulabant. Sublata aūt tāta ꝯtro-
uersia: ac pace int̄ vtrosq; ꝯposita. Eneas
haud ita multopost ad ꝯuentum. Ratispo-
nensem mittitur: vbi impatorias vices ge-
rens presente Philippo Burgūdie duce: et
Lodouico Baioarie d̄ immanitate Thur
corum: et de calamitate reipu. christiane tā
ta contentōe dixit: vt omnibꝫ gemitū et la-
crimas excusserit: precipue aūt Philippum
burgūdum ad rem expeditōem adeo aīma-
re visus est: vt bellum statim omnium cōsen
su decerneretur: quod postea omissum ē eo-
rum ambitione ⁊ stulticia: qui cuncta sibi
deberi putabant. Eneas vō ingrauascente
iam etate tedio laborum: ac diutina int̄ ex-
teras gētes ꝑegrinatōe fessus: r̄dire Senas
ad lares patrios īstituerāt: quē tñ facile ipa
tore ē snīa mouit: cū dicēt sibi ī aīo eē: thur

cis ipis bellū inferre. Missus itaq; ob eam
rem ad Francofordiensem conuentum ger-
manos principes: qui ex tota ꝓuīcia eo cō-
uenerant: grauissima et longa orōe ad bel-
lum piculosum et necessarium multis ratō
nibus adhortatur. Visus est quidē omnes
vehemēter cōmouere. Uerum hoc natā cō-
pertum est eoꝝ animos cito residere: quo-
rum affectus pfacile mouentur. Tercius
item eadem de re in noua ciuitate cōuent⁹
habetur: in quo Eneas mirifice ānixus pe
dibꝫ et manibꝫ est: vt aiunt. rem ex sentētia
pficere: priuatim et publice vnūquēq; ad id
bellum cohortando: ꝗ salus Europe prin-
cipum ac populoꝝ libertas. digtas christi-
ani noīs ꝯtiebat̄. Nec aberat a spe pficiēde
rei: cū subito nūciatū ē Nicolaū pōtificē e
vita migrasse: c⁹ ī morte disturbata sūt oīa:
nā et cōuent⁹ soluit̄: ⁊ germani reꝫ nouaꝝ
cupidi persuadere īpatori ānixi sunt: ne pō
tificibus amplius obtemparet: nisi quedā
ad pragmaticam tendentia ab ipsis prius:
impetrassent ꝙ dicerēt germaīs lōge peiorē
cōditōem esse ꝙ̄ vel gallis vel ytalis: quoꝝ
serui: ytalorum in primis. ni res īmutaren
tur merito esse dicebantur. Nec certe ꝓcul
abfuit quin impator tumultuantibus obse
queretur: quominus aūt id fieret grauissi-
ma Enee auctoritas intercessit: cuius hec
fuit apud Cesarem sententia. Inter princi
pes etiam de magnis rebus inter se dissidē-
tes: pacem aliquando et amiciciam cōponi
posse. At inter principem et populum im-
mortale odium semp interuenisse: qua re di
cebat satius sibi videri cum pontifice senti
re: ꝙ eorum cupiditatibꝫ obtemparare: quo-
rum mentes non rōne: sed appetitu ⁊ cupi-
ditate ducuntur. Motus hac rōe impator
ispreta populorum postulatione: Eneā ora-
torem deligit: qui ad Calistum mitteretur:
Dis aūt Romā ꝓfectus: dum Federici iu-
ramentum pontifici de more exhibet: col-
laudato quātum satis erat vtroq;: tota ei⁹
oratio fuit de bello thurcis inferendo: adeo
erat ad eā rem animat⁹. Uidebat eī vir sa
pientissim⁹ id qđ postea vsu accidit: Bar-
baros victoria elatos occupata grecia non
quieturos. Inde vō ad pacem ytalie cōuer
sus: qua pfecta bellū Thurco inferri posse
existimabat pontificē ad eam rē vehemēter
adhortat̄. Premebantur tum Senēses co-
mitis Petiliani ⁊ Jacobi picēnin armis:
q Alphōsi poti⁹ ꝙ̄ ꝓprijs auspicijs bellū illđ
gerebāt. Ut igr̄ oīs belli vis extiguet̄. Ene
as iussu pontificis et ciuium suorū rogatu.

Neapolim ad Alphonsum proficiscit̄: quo
etiam totius ferme ytalie legati de pace a-
cturi conuenerant: quibus cū certe vsq̧ ad
eam diem ea de re nil adhuc actum erat.
Uerū superueniente Enea: tum demum sibi
de pace conuenturū dixit: qn̄ his quidē: quē
vnice diligebat ad se ob eam rem accessisset
Impetrata itaq̧ pace: ac liberata ab hoste
patria: apud alphonsum: cuiꝰ familiarita-
te plurimū delectabatur aliquot menses fu
it: quo tēpore seruata oportunitate homiē
eleganti et copiosissima orōne ad bellū ma
ritimū orientalibus inferendum perpulit
Inde vō Roma abiens: iter in patriā fa-
cturus: a Calisto pontifice retentus ē: a q̄
etiam nō multopost patrum omniū consen
su in numerum cardinaliū refertur. Apud
Calistum vō tante auctoritatis et gratie fu
it: vt homiem impulerit oratores ad senen
ses mittere: qui tum ciuili discordia labora
bant: vt populum tumultuantē ad pacem
et concordiam adhortarent̄. At vō dum in
balneis viterbianis valitudinis causa esset
historiamq̧ boemicam inchoasset: mortuo
Calisto Romā stati rediit: cꝰ expectatō tā
ta fuit: vt magna ps populi romani officii
causa obuiam ꝓgressa hoiem (quasi diuia
rent) vt pontificem salutant. Ad hunc em̄
consensu omnium pontificatus deferebat̄.
Ingressus itaq̧ conclaue patrum omniū
suffragiis: pontifex maximus (vt dixi) cre-
atur. Accepta deinde pontificia corona: q̄
tercio nonas septembris pontificali appa-
ratu Basilicā Petri ingressus ē: cū deo im
mortali gratias egisset: se totum confirma
ta prius ecclesie ditione: ad curam reipu-
christiane cōuertit. Nam et bellum añ eiꝰ
pontificatum in vmbria exortum. Jacobo
picenino duce rerum nouarum cupido sta
tim eo pontifice sublatum est: Assisium et
Nuceria ab hoste recepta. Inter Ferdi-
nandum regem et Sigismundum mala-
testam: quod difficilimum factu videbatur
cōposite inducie: quo Mantuam omibus
vbi cōmunem christianorum conuentum in
dixerat tuto ꝓficisci liceret. Creato aūt pri
cipe colunnensi vrbis ꝓfecto ī locū demor-
tui Borie: relictoq̧ Rome legato Nico-
lao cusa sancti Petri ad vincula cardina
li media hyeme ab vrbe discedit: p eas ciui
tates iter facit: que ciuili discordia ad bel-
lum potiusq̧ ad pacem spectare videbant̄
populos ad cōcordiam et quietem adhorta
tur. Mantuam postremo vndequaq̧ ven-
tum est. Magnꝰ aderat principum nume-
rus: magna legatoꝝ vis. Ex tota em̄ Euro
pa nulla natio: gens nulla fuit: que nō aut
pricipes aut legatos eo miserit. Actū deni
q̧ est in illo celeberrimo cōuentu Pio ipo
dicente: vt bellū ꝯmuni oīm decreto Thur
cis indiceret̄. Dicte sententie: qua id ratio
ne geri posset. Propositū piculū qđ cerui-
cibꝫ christianoꝝ imminēt. Mote sunt oībꝫ
lacrime: cū eoꝝ calamitates exponerentur
qꝫ barbaris in grauissimam seruitutē q̄tti
die abducebant̄. Incensi animi: cū ostende
ret thurcos occupata Grecia ꝛ yllirico in-
teriorem Europam penetraturos. Nil est
certe ab eo ꝑtermissum: quod ad mouēdos
christianoꝝ animos ptineret. Magna qdē
in dicēdo Pii laus fuit: q cū sepius iisdem
de rebꝫ loqueret̄: diuersa semꝑ visus est di-
cere: tanta erat in homine elegātia ꝛ copia
Galloꝝ querimonias et calumnias. Rena
ti regis: q Ferdinādū Alphonsi filiū in re-
gno neapolitano cōfirmasset: q eundē co-
rona regia donasset tribꝫ actionibꝫ acerri-
me cōfutauit. Agebantur hec in mantua-
no cōuentu: cum tota fere Europa relicto
externo bello: ad ītestinū aīmos atq̧ arma
cōuertit. Surgunt germani ptim in seipos
ptim in Panonios: quoꝝ opera tātū tāq̧
necessarium bellum magna ex parte confi-
ci potuisset. Excitatur Brittānia duplici
factione: quarum altera veterem in insula
regē: altera nouū fugato vetere retinere co
natur. Surgunt preterea hispani Barchi
nonēsibꝫ auxilio futuri: q̄s Aragōie rex gal
loꝝ armis adiutus bello ꝑmebat. Et neqd
ad disturbāda omia deesset: ytalie Europe
caput relicto externo bello: ad intestinum
animos atq̧ arma cōuertit. Gerebat̄ tū bel-
lū in Apulia: q̄ Johānes Renati regis fili
us Ferdinādū regno pellere conabat̄. Hic
duplex factio ī tota ꝓuicia exorta ē: cū hii
Ferdinādo: illi Renato fauerēt. Pius itaq̧
omisso mātuano cōuentu ad sedādos motꝰ
in Hetruriā rediēs. Uiterbiū ab aduersa
factōne ꝑ fraudē occupatū haud magno ne
gocio recipit. Picētes ob fines domesticos
acerrimis bellis exagitati: ptim ratione: ꝑ
tim metu ad pacē redigūt̄. Umbros simili
ꝯtētōe distractos: ac magnis cedibꝫ oblitos
et fedatos auctate sua tādē sedauit. Senē-
siū rempu. sublatis seditōibꝫ oībꝫ: qbꝫ triē
nio añ laborauerāt ꝯstituit. Exules q̄sdā
viros certe pclaros ī patriā restituit. No-
bilibꝫ reipu. admistratōē reddidit: ī sabino
rū vō pfidiā aīaduersū ē: q hostem publi-
cum cōmeatu et transitu iuuissent. Rome

grauissimos tumultus siccarioꝝ repressit
capto cum aliquot socijs Tyburtio Ange-
li Massiani filio: quē diximus a Nicolao
ob cōiuratōem interemptū: et laqueo ad fe-
nestras capitolij suspenso: ꝙ ausi fuissent tē
plum Pantheon occcupare: atqꝫ inde tāq̄
ex arce ī optimū quēqꝫ grassari. Tyrannos
quosdam ad res nouas spectantes e finibꝫ
ecclesie bello sūmouit neminē vnq̄ bello at-
tigit: ad quē legatos non prius miserit: si q̄
modo ad sanitatem rōnibus adduci posset.
Federicum vrbinatē copiaꝝ suarum ducē:
cum Alexandro Sfortia in marsos misit:
qui Iacobū picenninū remoraretur a Re-
nato mercede conductum: ne in Apuliā ad
gallos Ferdinandum bello vexante transi-
ret. Ferdinando autē ad Sardinuꝫ fugato
auxilio fuit: quo minus regno spoliaret: ve
ritus ne si galli regnum occupassent: victo-
ria elati libertatē Italie subuerterēt. Lega-
toꝝ a gallis venientiū minas ⁊ pollicitatō-
nes: quibꝫ se a Ferdinādo ad Renatū tra-
ducere conabant: facile contempsit Sigis-
mundi Malateste ecclesie romane vectiga-
lis furores ac rabiem censuris ⁊ armis cō-
pressit. Is em̄ spreto federe. quod inter se ⁊
Ferdinandū fuerat: a pontifice ictuꝫ castel
la omnia obseruādaꝫ fidem data: cōtra ius
fasqꝫ vi cepit. Legatū eccīe romane ad Ni-
dasturem fugauit: Picentibꝫ bella intulit.
Huius vō rabies sequenti anno ad Seno-
galliam Federico vrbinate et Neapolione
vrsino ducibꝫ graui prelio compressa et ca-
stigata est: recuperata Senogallia. Expu-
gnatū fortune fanum Nicolao pistoriensi
cardinali sancte Cecilie legato: ac magna
ps Ariminēsis agri ei adempta est: ne pos
set aliquādo ad rebellionem spectare. Pu-
gnatū est p̄terea non ita multopost a Ferdi-
nādo pari felicitate ad Troyam apulie op
pidum: q̄ prelio princeps tarentinus ac ple-
riqꝫ alij: qui nouaꝝ reꝝ cupidi gallica seq̄-
bantur arma: adeo sunt pterriti: vt suppli-
ces a rege pacē petētes in eius amiciciā re-
dierint fere oīs p̄ter paucos: quos postea
rex bello insecutus: aut regno expulit: aut
ad sanitatem redegit. Pius aūt duobꝫ ma-
ximis ac grauissimis bellis liberatus: expe
ditōem asiaticam que in mantuano cōuen-
tu regū ac principū ambitiōe ⁊ auaritia fu
erat omissa repetit. Socios belli Vngarie
regē: Philippū burgundie ducem ac Vene
tos: ꝙ hi ꝓmptiores ad eam rē esse videren
tur sibi adiūgit. Oratores ⁊ nūcios cū lit-
teris apostolicis ad gentes et natōnes chri

stianas mittit: qui principes oēs: qui po-
pulos ad tantū bellum tanq̄ necessariū ad
hortarent. Ipē interim senas ꝓficiscit: itu
rus vbi ei per anni tempus liceret ad bal-
nea Petriolana: que potissimū eius egritu
dinem lenire videbant. Ibi autē cognoscit
philippum burgundum: qui semet venturū
cum milite ⁊ classe vouerat: a tanta pollici
tatione destitisse. Intelligit p̄terea multos
esse principes ac populos nō exteros modo
sed italos quoqꝫ qui ambitione ⁊ liuore rē
tantā disturbare conarent: qꝛ eos viderent
nobilissima premia reportaturos: qui tātā
belli molem subirent. Hos aūt (vt pontifi-
cem decuit) admonitionibꝫ ac sanitateꝫ re-
ducere conatus est. Relictis vō balneis ad
vrbem ꝓficiscitur: vbi vehementi dolore pe
dum et graui febre dies aliquot laborauit:
qua ex re factū est vt nonis Iunij: quemad-
modum publico decreto enunciauerat: An
cone esse nequiuerit. Delinita aūt aliqua ex
pte egritudine. Oratores a rege galloruꝫ et
burgundie duce veniētes: eiusqꝫ moram ex-
cusantes audit. Vocatis deinde ad se patri
bus cardinalibꝫ: regi Boemie de fide catho
lica male sentienti dieꝫ dicit. Inde ab vrbe
discedens: p Sabinos: vmbros: picētes: an
cona lectica iacens defert. In itinere auteꝫ
magnā vim hominū ex germania: Gallia:
Hispania venientiū ad bellū thurcis indi-
ctum offendit: quoꝝ magnam partem abso
lutam peccatis (germanoꝝ potissimum) in
patriam remisit: quod minus idonei bello
gerendo essent qōqꝫ etiam belli impēsaꝫ: vt
in litteris apostolicis cōtinebat secū nō de-
tulissent. Dum classeꝫ que passim in portis
superi inferiqꝫ maris ad tantū bellū fuerat
edificata: dumqꝫ venetoꝝ ducem belli sociū
ancone expectat: diutina ⁊ lenta febri affli-
ctatus moritur anno sexagesimoquarto su
pra quadringētos et mille. xvij. kalēdas se-
ptembris horā circiter terciaꝫ noctis: anno
vō pōtificatus sexto diebꝫ sex minus. Tan
te aūt cōstantie et fortitudinis fuit: vt tota
egritudine graui quidem et longa occupati
ones intelligēdi causas diuersarum gētiuꝫ
audiendi: inhibendi: decernēdi: iudicādi: si
gnādi admonēdi: castigādi intermiserit nū-
q̄. Eo aūt die quo e vita migrauit duas ho
ras ante extremū vite spaciū p̄ns cardina
les ad se vocatos ꝯstāti aīo ⁊ voce nō incon
cinna ad ꝯcordiā in eligēdo nouo pontifice
adhortatus est: qbꝫ iteꝫ honorē summi dei:
dignitatē eccīe romane: bellum a se in thur
cos susceptū: salutē aīe sue: familiaꝫ oēm:

nepotes vo maxime si cõmendatõne dignos se prestiterint: cõstanti ac graui oratione cõmendauit. Petijt sponte sacramẽta omnia: et signa integerrimi xpiani omnib; in reb; p se tulit. Preterea vo acerrime tũ quidem disputauit cũ laurentio Rouerella episcopo ferrariẽsi theologo doctissimo: liceret ne extremã vnctõem iterare: qua semel inunctus fuerat: dum basilee pestilẽtia grauissime egrotaret. Orationes canonicas: vt intermitteret in tanta animi anxietate: neq; domesticoꝝ quidem precib; exorari potuit. Symbolũ athanasij cõstanter pnunciauit. et pnũciatũ verissimũ ac sanctissimũ esse dixit. Nõ mortẽ exhorruit: nõ pturbatõnis: aut incõstãtie: dum supremũ spũm efflaret: signum aliqd edidit. Extinctus pfect[9] magis q̃ mortuus dici põt: adeo longis egritudinib; maceratus erat: vt corpus suũ romam deferretur suis mãdauit. Affirmant Polinctores viuacissimũ cor in hoïe inuentũ. Funus ancona Romã defert: comitãte familia lugubri veste induta: ac lachrimis squalida. Peractis aũt de more exequis in basilica sancti petri condit̃ ad altare sancti Andree: sepulchro francisci cardinalis senensis impensa condito cũ hoc epitaphio Pius secds pont. Max. natione tuscus: patria senensis: gente picolhominea: sedit annos. vj. Breuis pontificat[9] ingẽs fuit gloria Conuentũ christianoꝝ Mantue p fide habuit. Oppugnatorib; Ro. sedis intra atq; extra italiã restitit: katherinã senensem inter sanctas xpi retulit: pragmaticã in gallia abrogauit. Ferdinãdũ aragonensem in regnũ sicilie eis fretũ restituit: rem ecclesie auxit. Fodinas inuẽti tũ vo aluminis apd Tolfam instituit cultor iusticie et religiõis. Admirabilis eloquio: vadens in bellũ qd Thurcis indixerat Ancone decessit: ibi et classem paratã: et ducẽ venetoꝝ cũ suo senatu cõmilitones xpi habuit. Relatus in vrbẽ est patrũ decreto: et hic conditus vbi caput andree apostoli ad se ex Pelponneso aduectum collocari iusserat. Vix. an. lviij. men. ix. dies. xxvij. Collegio aũt cardinaliũ quinq; et quadraginta milia nũmũ aureoꝝ a vectigalib; ecclesie pensum ob indictuz thurcis bellũ reliquit. Has aũt pecunias cardinales et triremes: que tũ in portu anconitano erãt christophero mauro venetoꝝ duci: qui biduo ante Pij mortez cũ triremib; vndecim applicuerat: cõmittunt his cõditionib; vt nauigijs p coꝝ arbitrio bello nauali vtẽnt pecunias vo stipendij nomine ad mathiaz Ungaroꝝ regẽ mitterẽt bellũ assiduo cum thurcis gerẽtẽ. Mortuus est vir fortitudis certe: ac prudẽtie singularis: et qui non ad ociũ: ad segniciẽ: sed ad res agẽdas et maximas quidẽ natus videbatur. Augere maiestatem pontificis conatus est semp. Nõ reges: nõ duces: nõ populos: nõ tyrãnos in se aut ecclesiasticũ quẽpiaz delinquẽtes bello censuris interdictis: execratõnib; persequi prius destitit: q̃ eos ad sanitatem rediisse cognouerit. Lodouico aũt regi galloꝝ aduersatus est: q libertatẽ ecclesie minuere conaretur: cũ ab eo antea pragmaticam ecclesie romane pniciosissimã pestẽ extorsisset. Borsio duci mutinensi minatus est: q ipe romane ecclesie censuarius: et Sygismũdo malatesteste hosti ecclesie: et rebus gallicis faueret Sigismũdũ vo austrie ducẽ grauissimis cẽsuris psecutus. q Nicolaum cusanum cardinalem ad vincula Petri cepisset: ac comprehensum aliq̃diu in carcere detinuisset. Dieterũ hysemburgensez Maguntinũ antistitem male de ecclesia romana sentientez sede depulit: inq; ei[9] locũ alteꝝ suffecit. Beneuentanũ archiepm contra eius voluntatem res nouas molientem: beneuentumq; gallis prodere conantẽ: archiepatu mouit. Franciscũ copinũ plus auctoritatis cũ magna pnicie et clade hoïm in legatõe britãnica sibi vindicantẽ: q̃ ei a sede aplica cõcessum fuerat: epatu Interamnensi priuauit. Taracinũ beneuentũ: Soram: Arpinũ: ac magnã ptem Hernicorum (que nunc Campia vocatur) in deditõnem ecclesie redegit. Nil regib;: nil ducib;: nil populis timore et auaricia concessit vnq̃. Quosdam vo seuerissime arguit: q ea peterent que sine ecclesie detrimẽto et eius ignominia fieri nullo modo possent. Tantum terroris dominis quibusdam italicis presertim iniecit. vt officio et fide nil antiquius ducerent. Ut hostes publicos cõstãter psecut[9] est: sic amicos hũanissime: ac officiosissime fouit. Federicũ romanoꝝ impatorẽ. Mathiã vngaroꝝ regẽ: Ferdinãdũ alphonsi filiũ: Philippum burgundũ: franciscũ Sforciã: lodouicũ gõzagã vehementer dilexit. Duodecim cardinales suo põtificatu veterib; addidit: Reatinũ Spoletinũ: Tranẽsem alexandrũ: saxoferratẽsem: bartholomeũ rouorellã: iacobũ lucẽsem: franciscũ laodomie sororis sue filiũ. frãciscũ Gonzagã lodouici pricipis filiũ. Hi oẽs italici sũt habiti. Ex trãsalpinis salseburgẽsez. lodouicũ libretũ. atrebatẽsem. vrgelẽsem. Uiuẽdi aũt rõnem ita pa

ticbatur: vt ocij et desidie accusari nullo mo-
do posset. surgebat mane aurora illucescente
et habita ratōe valitudinis: ac re diuina ca-
ste ꝛ pie facta ad negocia pͣblica statim egre
diebatur. Functus officio ac ꝑ ortos recreā-
di aī gratia delatus prādebat. Mediocri ci-
bo vtebatur: nō exquisito et lauto. Cibos ra
ro sibi apparari iussit: qđ apponebat̄ hoc ede-
bat. Uini parcissimus: dilutiqꝫ ac lenis ma-
gisq̄ austeri amator. Sumpto cibo dimidiū
hore cū domesticis: aut fabulabat̄ aut dispu
tabat. Cubiculum de inde ingressus cuꝫ pau
lulū qeuisset horis canonicis de more repeti-
tis tādiu legebat: aut scribebat. donec ei per
munera publica licuisset. Idē faciebat noctu
qđ die ptꝰ cenā: nā et legebat ꝛ dictabat vsqꝫ
ad multā noctē ī lecto iacēs: nec ampliꝰ q̄ ho
ris qnqꝫ aut sex qescebat. Hō fuit stature bre
uis: caput habuit ante annos canū: faciē an
te dies senectam pre se ferentem. Aspectu se
ueritatem facilitate conditā ostendebat. Cir
ca cultum corporis neqꝫ morosus neqꝫ negli
gens: laboris patiens habebatur. Sitim eq̄
animo et famem tolerauit. Robustuꝫ ei cor-
pus natura dederat: quod tamen longe pere
grinatōnes: et crebri labores: frequentes vi-
gilie attriuerant. Accedebāt morbi eius fa-
miliarissimi: tussis calculus ꝛ podagra: qui-
bus ita persepe cruciabat̄: vt preter vnicā vo
cem nil ei quare viuus dici posset relictuꝫ vi
deretur. Aditu etiam dum egrotaret facilis
erat: verborum parcus: inuitus petita nega-
uit. Pecuniarum quantum collegit tantum
erogauit: quarum neqꝫ studiosus neqꝫ asp-
nator fuit. Dum numerarent̄: dum repone-
rentur interesse nunq̄ voluit. Fouere ingenia
suoꝝ temporum nō est visus: q̄ tria grauissi-
ma bella ab eo suscepta erarium pontificiuꝫ
ita continuo exhauserāt. vt ere alieno: ac ma
gno quidem sepe premeret̄. Multos tamen
muneribus aulicis ꝛ beneficijs ecclesiasticis
iuuit: litteratos dico. Orantes aut poemāta
recitantes libenter audiuit: eorūqꝫ iudicio q
aliquid sapere viderentur: sua scripta cōmi-
sit. Mendaces et delatores odio habuit: irā
facile collegit: collectam facillime repressit:
Lacessentibꝫ eum conuicijs ꝛ dictis petulan
tioribꝫ constanter ignouit: nisi sedi apostoli-
ce facta esset iniuria. cuius dignitatem adeo
acriter tutatus est semꝑ: vt eiꝰ causa magno
rum regum ac principū graues inimicitias
freqnter suscepit. Erga domesticos mera co-
mitate et facilitate vtebatur. Nam quos vel
inscicia: vel ignauia deliquisse deprehēdisset
paterna caritate admōebat. Male de se opi-
nantes vel loquentes cohercuit nunq̄: libere
em̄ in libera ciuitate loqui omnes volebat.
Querenti nescio cui apud eum: q̄ male audi
ret: respōdit de me quoqꝫ qui male sentiant:
si in campum flore ꝓficisceris multos audi-
es. Siquando celum romanum tanq̄ natu-
re sue cōtrariū ꝛ insalubre mutare ɔstituissꝫ
estate precipue: aut Tybur: aut Senas in
patriam ꝓficiscebatur. Secessu aūt abbatie
mire delectabatur: que in agro senensi: tum
amenitate loci: tum opacitate siluarum mi-
ra refrigeratō estate habet̄. Frequētauit ma
ceratana ꝛ petriolana balnea valitudis cā.
Rara veste vtebat̄: et argento frugali magis
q̄ regio. Eius em̄ voluptas omnis quādo a
munere publico vacabat in lectōne et scripti
one frequenti reposita erat. Libros plusq̄
ȝaphiros ꝛ smaragdos caros habuit: quibꝫ
chrisolitaꝝ magnā copiā inesse dicebat. Mē
sam aūt artificiosam ita ɔtempsit: vt ad fon-
tes: ad nemora: ad loca agrestia delatus: que
sepe frequētabat animi cā: nō apparato pon-
tificio: sed humili ac ꝓpe rustico sit vsus.
Hāc eius crebram locoꝝ mutatiōnē nō defu
ere: qui caperent ex aulicis maxime: q̄ id nū
q̄ ab alijs pontificibꝫ factū esset: nisi aut bel-
lo aut peste vrgente. Horuꝫ aūt querelas cō
tempsit semꝑ: q̄ diceret: nil ob eā rem a se ꝑ-
termitti: qđ ad dignitatem pontificatus ad
vtilitatem aulicorum pertineret. Signabat
omībꝫ in locis: audiebat: censebat: rñdebat:
affirmabat: refellebat: quibꝫ ex rebꝫ q̄uis eti
am in loco abunde omībꝫ satisfieri poterat.
Non libenter solus ɔmedebat. Hanc ob rē:
vel spoletinū cardinalē vel tranensem vl' pa-
piensem in ɔuiuiū adhibebat: inter cenandū
de studijs bonaꝝ artiū loquebat̄: memoriaꝫ
veterū repetebat: et quid quisqꝫ laudis: vl' di
cēdo vel scribendo cōsecutus esset: exquisito
iudicio ostendebat. Ad virtutē suos frequen
ter adhortabat̄ a vicijs deterrebat: cū eoruꝫ
res gestas ɔmemoraret: q in vita recte aut ꝑ-
perā egissent. Augustīo patricō lectore vsus
est: a q̄ etiā (dū ipi dictabat) describebantur
oīa: salse interdū libēter audiebat: negocijs
presertim vacuus. Florentinum quendam
interdū adhibebat (cui greco nomen est) ho-
minem certe cuiusuis mores: naturā: linguā
cū maximo oīm q audiebāt risu facile expri-
mentē. Hō fuit verus: integer: aptus: nil ha-
buit ficti: nil simulati. Christianā aūt religi-

onē ita coluit ꝛ obſuauit vt oēm prſus ypo
criſis ſuſpicionē a ſe remoueret. frequēter cō
fitebatᷣ ꝛ communicabat. Rē diuinaꝫ aut ipe
faciebat. aut dū fieret obſeruatis de more ce
remonijs oibꝫ aſtabat. Sōnia: portēta ꝓdi-
gia ↄtēpſit ſp. Fulgura ꝓcurauit nunꝗ. De-
omātibꝫ ꝛ ceteris id genus nullā fideꝫ adbi-
buit. Timiditatis ꝛ incōſtātie ſignū nulluꝫ
in hoie cognitū. extolli ſecūdis rebꝫ: ꝛ ptur-
bari aduerſis nunꝗ viſus ē. Suos plerunqꝫ
vt timidos ꝛ formidoloſos rep̄hendit: ꝙ ac-
ceptas clades (vt in bello ↄtingit) apte ei de
nunciare vererenᷣ. Jncōmodis em̄ cōſilio et
manu mederi poſſe dicebat: ſi id ad tp̄us qđ
accidiſſet ſcitū foret. Socios belli: vlᷣ magni
tudine impēſe: vel hoſtiū potētia pterrit⁹ de-
ſeruit nunꝗ. Bella ſuſcepit inuitus: tñ ꝛ mlᷣ
tis ac maximis iniurijs laceſſitus ꝓ tutela ec
cleſie ꝓ defenſione religionis. Edificādi ſtu
dio vehemēter delectatus eſt. Impēſa enim
ſua ſcale templi ad vaticanū vetuſtate colla-
pſe inſtaurate. Veſtibulū ediū ad dignitatē
et tutelā loci munitū. Areā ꝓ templi foribus
ruderibꝫ purgatā ſternē parabat. Porticuꝫ
vnde pōtifex populo benediceret inchoaue-
rat. Tybure arcē pfeciſſe puſꝗ inchoaſſe vi-
ſus eſt. Senis quadrato ſaxo gentilibꝫ ſuis
porticū faſtigiatā ꝛ ornatiſſimam extruxit.
Corſiniani qđ pientiā a pio noīe in pontifi-
catu accepto appellauit: ciuitatēqꝫ: fecit tem-
plū teſtudineū celebre: id quideꝫ ꝛ ornatiſſi-
mas edes extruxit. Sepulchrū marmoreum
patnis matniſqꝫ oſſibꝫ Senis in tēplo beati
franciſci ſuo iuſſu ↄdituꝫ h diſtichō notauit.
Syluius hic iaceo ↄiunx uictoria mecū eſt:
Filius h clauſit marmore papa pius. Qua-
tuor habuit ex ſorore nepotes: ex his duo mi
nores natu eius grā et auctoritate a rege hiſ
pano eqſtri ordini ſunt additi. p̄mus cui fer-
dinand⁹ rex filiā i mrīmoniū locauerat. dux
Amalphitan⁹ creatᷣ. Scđs: quē (vt antea di
xi) Pius in numeꝝ cardinaliū retulit: tanta
cū integritate ꝛ virtute adhuc viuit: vt in eo
nil ſit reqrendū: qđ ad ampliſſimū viruꝫ pti-
neat: ingenio. moribꝫ. ſolertia. religione. mo-
deſtia. grauitate. Ad piū redeo: q in tāto re-
rū faſtigio colloca t⁹. lraꝝ ſtudiū intermiſit nū
ꝗ. Adoleſcēs: et nōdū ſacris initiat⁹ poema
ta edidit. laſciuie magis ꝛ feſtiuitati accōmo
data. ꝗ preſſa et grauia. Surgit tñ nō vnꝗ:
et dū iocatᷣ mordacitate nō caret. Extāt eius
epigrāmata referta ſalibꝫ. Ad tria milia va-
rioꝝ v̄ſuū ſcripſiſſe dᷣ qꝝ ps magna baſilee
perijt. Oroni ſolute reliq vita ſe totū dedit:

magnitudine reꝝ inuitat⁹. Delectatus ē etiā
mixto ſcribēdi genē: et ad philoſophādū ap-
tiore. libros in dyalogo edidit: de ptāte ↄcilij
baſilienſis. de ortu uili: de ſtudio venandi. de
fato: de pſciētia dei: de hereſi bohemoꝝ. Reli
qt dyalogū imꝑfectū ↄtra thurcos inchoatū
ꝓ defenſione fidei catholice. Ep̄las digeſſit i
tp̄a: et qs ꝓphan⁹: qs ſacris initiat⁹. qs an-
tiſtes. quas pontifex maximus ſcripſerit. vo
lumibꝫ ſepat. His reges. natōes. ciuitates.
principes atqꝫ omē genus hoīm ad religiōis
arma incēdit. Extat ei⁹ ep̄la ad thurcū. q̄ ho
minē adhortatᷣ: vt p⁹ habita mahometana ꝑ
fidia daꝫ xp̄i ihū religionē ſeqᷣ. Libellū edi-
dit de miſeria aulicoꝝ. Scripſit etiā de inſti
tutōe artis grāmatice ad Ladiſlaū adoleſcē-
tē vngaroꝝ regē. Oroes circiter duas ꝛ. xxx.
habuit ad pacē regū. ad ↄcordiā pricipū. ad
tranqllitatē natōnū. ad defenſionē religiōis
ad quietē totius orbis terraꝝ ſpectātes. bo-
hemicā hiſtoriā pfecit. auſtralē imꝑfectā reli
qt. Aggreſſus ē hiſtoriā reꝝ vbiqꝫ locoꝝ ſua
etate geſtaꝝ. quā negocioꝝ multitudie opp̄ſ
ſus imꝑfectā reliqt. Cōmētarioꝝ de rebꝫ a ſe
geſtis libros duodeci ſcripſit. terciūdecimuꝫ
inchoauit. Scribēdi genus lene ē ac tp̄atū.
Cōtiones hꝫ ſplēdidas ꝛ rei accōmodatas.
Mouet affect⁹. ac eos deniqꝫ ſedat. Cādorē
ꝛ ornatū orōis nūꝗ intermittit. Deſcribit ap-
poſite ſit⁹ ꝛ flumina. Varios ꝓ tp̄e ſumit elo
quētie vult⁹. Cognitōeꝫ reꝝ antiqꝝ nō omit
tit. Nulli⁹ oppidi occurrit mentō. cuius ori-
ginē nō repetat. ſitū non notet. Qui duces q̄
etate claruerint diligētiſſime pſcribit. Mi-
mos etiā ad voluptatē notauit. Snīas in ꝓ-
uerbij modū reliqt mlᷣtas. qꝝ ptē aliquaꝫ ꝙ
ad inſtitutōem hūane vite ptinere viſe ſūt. hꝫ
iungē inſtitui. Diuinā naturā credēdo meli⁹
ꝗ diſputādo intelligi ac ↄp̄hendi poſſe dice-
bat. Om̄em ſectā auctoritate firmatā huma
na ratōne carere. Chriſtianā fidē etiā ſi mira
culis nō eſſet approbata honeſtate ſua recipi
debuiſſe. Vnius diuinitatis tris eſſe pſonas
nō q ratōne ꝓbetᷣ: h a q dicatᷣ aiaduertenduꝫ
Mortales mēſores celi ꝛ terre audaces ma-
gis videri ꝗ veros. Sideruꝫ inueſtigare cur
ſus: pulchrius eſſe ꝗ vtile. Amicos dei ꝛ hac
futura perfrui vita ſine virtute nulli ſolidūꝫ
eſſe gaudium. Neqꝫ auarum pecunia. neqꝫ
doctum cognitione rerum vnꝗ repleri. cui
plura noſſe datum eſt eum maiora ſequi du-
bia. Plebeis argenti. nobilibus auri. princi
pibus gemmaꝝ loco litteras eſſe debere. Bo-
nos medicos nō pecuniā. h bonā valitudinē

egroti querere. Artificiosam orationem stultos nō sapiētes flectere. Sanctas esse leges q̄ vagāti frena licentie imponūt. In plebem vim hr̄e leges: in potētes mutas. Res graui ores armis: nō legibus diffiniri. Urbanus suā domū ciuitati: ciuitatē regioni: regionē mōo: mōm deo subijcit. lubricū esse primum apud reges locū. Ut in mare flumia oīa: sic vicia i magnas aulas fluē. Assentatores maxime q̄ volūt reges ducere. Nulli magis prīcipes aures: q̄ delatori p̄stare. Pessimaz regib9 pestē adulatoris linguā. Regē q nulli fidit inutilē esse: nec meliorē: qui oībus credit Qui mltos regit: a mltis regat oportet. Nō esse regio noie dignū: q suis cōmodis publica metit: neq̄ q sacra negligit ecclesie puentū: neq̄ regē qui iuridicūdo nō assidet: vectigalia digna petere. Litigatores aues foruz: areaz: iudicē: rethe: patronos: aucupes dicebat. Dignitatib9 viros dandos: nō dignitates hoīb9. Magistratus alios mereri 7 non habere: alios habē et nō mereri. Graue pōtificis onus: ꝫ beatū ei qui bene fert. Indoctū epm asino ꝯparanduz. Corpa malos medicos: aīas impitos sacerdotes occidere. Uagū monachū dyaboli mancipiū esse. Uirtutes clerū ditasse: vicia pauperē facere. Sacdotib9 magna ratōne sublatas nuptias maiori restituēdas videri. Fideli amico nulluz thesaurū anteferendū. Uitā amico inuidiaz morti ꝯparandā. Hostez in se nutrire: q nimis filio ignoscit. Nulla in re auaꝝ placere hoībus: nisi in morte. Uicia homīm liberalitate obtegi: nudari auaricia. Mētiri seruile vicium esse: Uini vsuz et labores et morbos auxisse mortalib9. Uinū qd̄ mentē excitet: non qd̄ obruat sumendū. Libidinē etatē oīmez fedare: senectutē extinguere. Quietā vitā non aurum ipm nō gēmas prebere. Dulce bonis durū inīqs mori. Generosaz mortē turpi vite oīm phoꝝ sententia aūferendā. Hec sunt fere: q̄ de vita pij pontificis scribi pūt. ad cuius laudes hoc etiā addo: q̄ et beatā katherinā senensez in sanctas retulit: caput sancti Andree e pelopōneso a principe loci Romā auectū sancto petro cū maxima veneratōne. cunq̄ supplicatōnib9 cleri populiq̄ romani in sacello ad id fabricato collocauit: repurgato templo eo loci potissimū: dimotisq̄ quorūdam pontificū et cardinaliū sepulchris: que basilicā ipam temere occupabant.

218 Paulus. ij.

Paulus secundus: Petrus barbo antea vocatus: pr̄ia venetus: pr̄e Nicolao: mr̄e polixena: scti marci p̄sb̄r cardinalis: pridie kal. septembris pōtifex creat. M.cccc.lxiiij. Is eīn eugenij pontificis ex sorore nepos: adolescēs adhuc iturus in mercaturā erat: que apud venetos in p̄cio est. et a solone nō improbat: 7 iā scriniū et arma in triremes detulerat: cū ei nunciatū est Gabrielē cōdelmeriū auunculū suū pōtificē creatū esse. Substitit itaq̄ adhortantibus amicis 7 frē Paulo barbo maiore natu ac litteris: licz iaz adultus esset: opam dedit: p̄ceptore vsus iacobo ricionio: q diligētiā hoīs ea in re laudare cōsueuerat. Habuit et alios preceptores nec tn̄ ob etatē admodū pfecit: quos oēs preter ricionē: dū pontifex esset. dignitate et facultatib9 honestiores reddidit: ōndens p eos nō stetisse: quo minus doctior euaderet. Paulus aūt barbo magni aī ac prudentie vir: cognita fratris natura: que potius quietē q̄ negocia appetebat: Eugenium rogat (nam florentiaz vidēdi hoīs causa venerat) vt petrum ad se vocet initiatūq̄ sacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Uocatus itaq̄ petrus archidyaconatū bononiēsem. ac nō ita multopost ep̄atum Ceruie cōmēdatōe adept9: pthonotarius ab auūculo creat: ex his potissimū q emolumentoꝝ pticipes sunt. His aūt facultatib9 aliq̄t annis vitam ducens: tandē vna cū alouisio patauino medico: quē postea patriarcham 7 camerarium appellarūt: cardinalis ab Eugenio creat instantib9 quibusdā eugenij familiaribus: vt hr̄ent quē alouisij potētie interdū obijcerent: inter quos postea tāta simultas fuit: vt nusq̄ maiore odio certatū sit: his etiaz discordias alentib9: qui seditionib9 ali 7 augeri ꝯsueuerāt. Dolebat eīn petrus primū locū apud eugeniū sibi subripi: cū nepos esset: cūq̄z etiam patricius venet9. Hāc ob rē inimicicias nō vulgares exercuit cū francisco condelmerio vicecancellario ex amita Eugenij nato: q̄ deinceps mortuo totū se in p̄riarchā vertit licet sepius intercedētib9 amicis in gr̄am redijssent simulato aīo. Hāc ob rē sub diuersis pontificibus ita inter se mutuis odijs certarūt. vt alter alteri n̄ pepcerit: siue facultates siue dignitatē inspicias. Iactata 7 inter eos varia pbra sunt: q̄ ꝯsulto p̄tereo: ne maledicis fidē p̄stitisse videar. Mortuo aūt eugēio cū in eius locū Nicola9 qntus suffectus esset: tantū apud hoīem gr̄a et blanditijs valuit: vt 7 primū ipe locū e natōne sua apud eū tenuerit: fratre nicolai hoīem adiuuāte: et ita

Nicolaũ animaduerit: vt camerarij dignitatẽ Alouisio dim inueret. Erat em̃ petr⁹ barbo natura blandus: arte humanus vbi opus erat. Preterea vo eo indignitatis plerunq3 deueniebat: cũ precãdo: rogãdo: obtestãdo: qd vellet ꝯseq nõ posset: vt ad faciendã fidez precib lacrimas adderet. Hanc ob rem Pius pontifex hominẽ mariam pientissimã appellare interdum ꝑ iocum solebat. His quoq3 artib apud Calistuz vsus eo perpulit hominem: vt Alouisium cum triremib in thurcos mitteret: ostendens hominis amplitudinẽ huic tante rei maxime conuenire: cum al's et exercitus ductasset: et ditionez ecclesie ab hostibus constanter tutatus fuisset. Hac demũ molestia liberatus petrus: Calistũ deinceps ita in sententiã suam semꝑ traxit: vt donec vixerit nullius magis q̃ huius cõsilio sit vsus. Facile preterea quicquid volebat a pontifice impetrabat: sua vel amicoꝝ causa. Erat enim propensior in amicos: ⁊ quos in clientelam susceperat quibuscunq3 rebus poterat iuuabat ac constantissime tuebatur. cum apud vnumquenq3 magistratum: tum vel maxime apud pontificem. Tante preterea hũanitatis fuit: vt in egritudinib curiales ipos qui aliquo in precõ erant inuiseret: ⁊ quibusdam remedijs adhibitis eos ad valitudinez adhortaretur. Semper enim domi habebat vnguẽta Venetijs auecta oleum tyriacam et cetera id genus: que ad curandam valitudinem faciunt. Ex his aliquid ad egrotos mittebat. Curabat item vt vni sibi magisq̃ alteri egrotantium testamenta committerentur que postea ex arbitrio suo partiebatur: et si quid inerat quod ad rem suam pertineret. facto tamen sub hasta precio id sibi pecunia vindicabat. Romanorum vo quorundam amicicia delectatus est: quos sepe in conuiuium adhibebat: tum ad iocum: tum ad risum: quẽ et Priabisius suus ⁊ franciscus Malacaro salibus: mimis: dicterijs: scõmatibus frequẽter nõ sine vrbanitate excitabant. His quidẽ artibus effecerat: vt tum ciuibus romanis: tum aulicis ipis carus esse putaretur. Preterea aũt ne domi tantum posse videretur: foris etiam auctoritatem sibi comparare annixus est. Nam et in Hernicos (quam nũc cãpaniam romanam vocant) profectus est ad populos quosdam sedandos: qui de finibus contendebant: et litem componere inter comitem Auerse ⁊ Neapolionẽ vrsinum conatus paulum abfuit quin turpiter captus: in vincula conijceretur: adeo i eũ comes auersus ob quandam verborum licentiam: male animatus erat. Re itaq3 infecta abiens homini semper aduersatus est. Mortuo deinde calisto i eiusq3 locũ pio suffecto: cũ ꝑmutare epatũ vincẽtinũ i patauinũ instãdo acerbe nimiũ: rogãdoq3 anniteret: et Pij põtificis et venetoꝝ irã adeo incurrit: vt et Paulũ frem senatorio munere amouerint: ⁊ ei interdixerint. q̃ min⁹ alioꝝ beneficioꝝ ꝓuentib poti ret: nisi sñiaz mutaret. Hãc ob rẽ indignat⁹ hõ vlciscẽdi tps obseruãs: interim acerbe nimiũ in eos inuehebat. ꝑ q̃s stetisset quo min⁹ voto potiretur. Mortuo aũt Pio in eius locũ ipe suffectus: stati vbi magistratũ inijt: siue q̃ ita pollicitus erat: siue q̃ Pij decreta et acta oderat. Abbreuiatores oẽs q̃s pius in ordinẽ redegerat tãq̃ inutiles ⁊ indoctos (vt ipe dicebat) exauctorauit. Eos em̃ bonis et dignitate indicta cã spoliauit. quos etiã ꝓpter eruditoẽm ⁊ doctrinã ex toto orbe terrarũ ꝯq̄sitos magnis pollicitationib ⁊ p̃mijs vocare ad se debuerat. Erat q̄dẽ illud collegium refectũ bonis ac doctis viris. Inerãt diuini atq3 hũani iuris viri ꝑitissimi. Inerãt poete et oratores pleriq3: q certe nõ minus ornamẽti ipi curie afferebãt: q̃ ab eadẽ acciperẽt: q̃s oẽs paulus tanq̃ inglinos ⁊ aduenas possessione pepulit: licz emptorib cautũ eẽt lr̃is ap̃licis. cautũ etiã fisci põtificij auctoritate: ne q bona fide emissent e possessione honesta ac legittima deijcerent. Temptarũt tñ hi ad q̃s res ipa ꝑtinebat hoiem e sententia dimouere. Atq3 ego certe q hoꝝ de numero erã rogãdo etiaz vt cã ipa iudicib publicis (q̃s rote auditores vocãt) ꝯmitteret. Cũ ille toruis oculis me aspiciẽs: ita nos inq̄t ad iudices reuocas? Ac si nescires oĩa iura i scrinio pectoris nr̃i collocata esse? Sic stat sentẽtia inq̄t: loco cedant om̃es: eant q̃ volunt: nihil eos moror: pontifex sum: mihiq3 licet pro arbitrio animi alioꝝ acta ⁊ rescindẽ ⁊ approbare. Hac vo tã inimici sñia accepta: vt lapidẽ imobilẽ voluerem⁹ obuersabamur. ⁊ frustra q̄dẽ die ac noctu in forib aule vilissimuz etiã queq3 seruũ rogãtes: vt nobis alloq pontificẽ liceret. Reijciebamur nõ sine ꝯtumelia tanq̃ aqua ⁊ igni interdicti ac ꝓphani. Hac aũt diligentia viginti ꝯtinuis noctib⁹ vsi sumus: nil enim fere nisi noctu agebat. Ego vo tãta ignominia excitus. qd mihi ac socijs meis coram non licebat. id agere ꝑ litteras institui. Scripsi itaq3 ep̃lam his ferme v̄bis: si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptione nr̃a iusta ac legittima. dz ⁊ nob licere ꝯq̄ri illatam iniuriam iniustamq3 ignominiaz. Reiecti a te ac tam insigni cõtumelia affecti dilabemur passim ad reges. ad principes. eosq3 adhortabimur. vt tibi ꝯcilium indicãt

Supp. P. insurgit.

in quo potissimum ratōem reddere cogaris: cur nos legittima possessiōe spoliaueris. Lectis litteris Platynam reū maiestatis accersit in carcerē trahit: cōpedibus reuincit. mittit Theodorū Taruisinū epum: qui questiōnem habeat. Is statim me reum facit: ꝙ et libellos famosos in Paulum sparsissem: ⁊ cōcilij mentionē fecissem. Primū crimen ita cōfutaui: eos quidem dici libellos famosos in quibus scribentis nomen reticet̄: at meū nomen in calce litterarum extare: nō igit̄ libelli famosi sunt. De vō de concilio mentōem fecerim: me nō adeo graue crimen id putasse: cū in synodis a sanctis patribꝫ stabilita sint fūdamēta orthodoxe fidei: prius sparsim iacta a saluatore nostro eiusq3 discipulis: vt maiores cum minoribꝫ equo iure viuerēt. ne cuiꝙ fieret iniuria. Unde etia3 apud romanos instituta est censura: qua et qui priuati et qui in magistratu fuerunt ratōnem habiti magistratus: et vite antea acte reddere cogebant̄. Cum vō his ratōnibꝫ nihil ꝑfecissem: reuinctus compedibꝫ: et quidem grauissimis: media hyeme sine foco celsa in turri ac vētis oibus exposita cohercor mensibꝫ quatuor. tandem vō Paulus Francisci gonzage cardinalis mantuani precibꝫ fatigatus: egre pedibꝫ stantem molestia carceris me liberat: admonet ne ab vrbe discedam: in indiam inquit si ꝑficiscere inde te retrahet Paulus. Feci mādata: triennio in vrbe cōmoratus sum: arbitratus hominē aliquam medelā meis incommodis interim allaturū. Coronatus Paul⁹ de more: memor a Calisto quondā pulsos eē e sancto Iohāne Laterano canonicos regulares quos eodem in loco Eugenius pontifex ante collocauerat: eosde3 reuocauit: vt seorsum a canonicis secularibꝫ diuina officia celebrarent. Preterea vō canonicorum secularium eo in loco nomen aboliturus si quis moriebatur in demortui locum neminem sufficiebat. aut si quod beneficiū vacabat: coactos se canonicatibꝫ illis abdicare ad alias ecclesias transferebat: vt tandē beneficia illa in vnū corpus redacta canonicis regularibus satisfacerent sine vllo dispendio: cu3 eos tum pascere ob inopiam oporteret. Hanc aute3 ob rem paulus multū a se alienauit ciuium animos: quod dicerēt illa beneficia a maioribꝫ suis instituta: pulsis ciuibꝫ inquilinis dari. Neq3 hoc ꝯtentus Paulus seorsum canonicos quosdā allocutus eos: minis etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibꝫ impellebat. Nōnulli tn̄ eius minas contemnētes: tp̄s vindicande libertatis expectabant: qd̄ postea eo mortuo eluxit. At vō cum nunciatum esset thurcos capta iā fere tota Epiro in Illiricu3 iter parare: oratores statim ad reges et principes misit: eos oratū: vt cōpositis rebꝫ suis de bello thurcis inferendo: ad propulsandā iniuriam cogitarēt. Qua de re nil certe actū est: cū inter sese grauissimis bellis decertarent: hinc germani: hinc angli ci nunc veterē regem: interdū vō nouū expetentes. Hinc hispani: hinc galli prīcipes deriti regis potentiā: qui regio nomini omnes obtēperare volebat: iactabatq3 se breui facturum: vt eos peniteret: ꝙ secus fecissent. Preterea vō paulū vrgebat regis bohemie ꝑfidia. qui se paulatim a toto corpe christiani noīs subtrahebat. In hūc itaq3 mittere Ungarie regem cū exercitu instituerat: si ei ꝑ bellū in thurcos susceptū licuisset: siq3 rem inter regē et impatorē componere potuisset. Na3 mortuo Ladislao rege vngarie eius nepote: ꝙ herede carebat: imperator ipē regnū illud: qd̄ Matthias Uaiouade filius occupauerat: sibi deberi predicabat. Differendā itaq3 re3 Paulus in aliud tp̄s censens: ad componēdas quasdā simultates ciuium romanoꝝ inter se diffidentiū animū adiecit. Orta nanq3 rixa erat inter Iacobū Iohānis alberini filium ⁊ felicē nepotē anthonij capharelli: hāc ob re3 accitis ad se patribusfamilias: eos aliquandiu renitētes ad cōcordia3 datis vadis compulit. Uerū nō ita multopost Iacobꝫ alberini filius nusꝙ laturus iniuriā patri illatam Anthoniū capharellu3 interficere conatus: confossum aliquot grauibꝫ vulneribus: tanꝙ mortuū reliquit. Hanc ob rē indignatus paulus: ꝙ contra atq3 alberinus iurauerat filius egisset: euersis eoꝝ edibꝫ: redactisq3 in fiscū oīibꝫ bonis: eos ab vrbe demum exules facit. Hos tn̄ postea suo iussu ad vrbem redeuntes in gratiam recepit: restitutis rebꝫ oīibꝫ: paceq3 inter diffidentes composita: cū tamē ambo aliquādiu in carcere stetissent. Anno vō. M.cccc.lxv. Alouisi⁹ pataui n⁹ pōtificis camerari⁹ ⁊ tituli scti laurētij in Damaso presbiter cardinalis: vir ditissim⁹ quidē: et in rebꝫ agendis sagax: sed vltio sue vite tpe parū prudens: quippe qui ex testamēto maxima ex parte heredes reliquerat duos fratres cognomēto scarampos: alioquin bonos ⁊ liberalis ingenij: ẜ nequaꝙ tātis fortunis et prouentibus ecclesie partis dignos: quid homines suspicarent scimus. Has autem facultates Paulus (ei licet testandi facultatem vltro permisisset) sibi vindicauit. Scarampos cepit: et tādiu honesto tn̄ loco

retinuit: quoad que florentiaз delata fuerāt ad se deferrent. Fugiētes scarampi dum hac de re ageret: capti in carcerem coniiciuntur. Verū cū bona patriarche florentia romā delata fuissent: Scarāpos cuз bona pte incolumes dimittens: in reliquos patriarche familiares maiore benignitate vsus ē. q̄ ipe testator instituisset. Atq3 hoc modo bona hoīs tanta diligētia parta: maiore retenta: cū magna opum iactatione: ac si annos matusalez victurus eēt: ab eo sunt partim possessa: partim distributa: quo cū diutius simultatibꝫ: odiis: maledicentia certauerat: cum maluisset ad thurcos ipos q̄ ad paulum bona sua recidere. Sed neq3 hoc ꝯtenta diuina prouidentia: voluit quoq3 eius corpus iam sepultū in predam dari. Ab ipis eñ (quibus ipe beneficia sancti Laurētii in Damaso dederat) nocte aperto sepulchro: anulo ꝛ vestibꝫ spoliatus est. In hos autem Paulus re cognita. grauiter animaduertit. Eodem fere tempore Federicus adolescens egregius Ferdinandi filius Mediolanū iturus ad ducendā frācisci Sforcie filiam fratris vxorem in regnū Romam veniens prodeunte obuiam honorato quoq3 et Rhodorico vicecancellario ꝑbenigne a paulo suscipitur: ac Rosa donatur quā pontifices quotānis donare alicui ex principibꝫ xp̄ianis consueuere. Interim vō cum ferdinādo in animo esset eos bello persequi: et potissimum in regno suo existētes: qui duз a gallis premeretur a se defecerāt. misissetq3 copias quasdam ea mente vt ducem Soranū adoriretur. Pontifex diuertere id belluз cupiens: archiepm mediolanensem eo prope re misit oratum. vt copias illas quemadmodum ratione feudi tenebatur ad se mitteret q̄ diceret sibi in animo esse comitis auerse filios ecclesie nequaq̄ obtemperātes e medio tollere. Nam eo fere tempore Auerse comes moritur: quo paulus pontifex creatur. corpus q3 eius romam delatū in basilica sancte Marie maioris sepelitur. Rex itaq3 acerrimus Deiphebi hostis quippe. qui ab eo superiore bello insidiis. veneno et armis petitus fuerat. copiarum suaruз prefectis mandat. vt primo quoq3 tempore proficiscantur. q̄ pontifex ire iusserit. Antea eñ deiphebum ꝛ frāciscum ad se vocatus monuerat. vt et iter tutum a latronibus seruarent. ne romaз aliunde veniētes in ipis prope vrbis rome portis spoliarentur. vtq3 securantie prefecti vice q̄ndam filio. Caprarolam (quod oppidum est) redderent. cuз oīa fere ipius prefecti bona possiderent. Vtrunq3 vō nō modo facere recusarunt. verum etiam minas addidere. iactantes sepius se comitis Auerse filios esse. nec lacessentibꝫ parcituros. Cū vō Paulus clāculum paratis rebus oībꝫ ad bellum necessariis supuenientibus etiam regiis copiis quintodecimo die posteaq̄ inchoatuз est bello eos incautos. et nil tale opinantes oppressit. redactis in potestatem ecclesie nouem castellis. quorum de numero aliqua ita munita natura et arte erant. vt vix opera hominum expugnari posse crederentur. Deiphebus autem veritus ne captus ad regem mitteretur. salutem sibi fuga quesiuit. Capitur autē frāciscus frater cum filio ꝛ quinquennio in arce Hadriani retentus. demum creato sixto liberatur. Hinc postea inter paulum ꝛ regē ipm orte graues inimicicie sunt. cuз Ferdinādus hoc tanto merito peteret superiorum annoꝝ tributum. quod ecclesie pendebat sibi relaxari. et quod deinceps soluturus esset diminui cum regnum Sicilie patruus suus possideret. cuius ipe vna cum regno Neapolitano vectigal penderet. Inspiciendа dicens ꝛ sua merita ꝛ ꝯsiderandū. quid posset in contrarium accidere. cū diceret se continuo acies q̄sdam in armis habere nō magis sua q̄ pontificis romani gratia. vt in bello contra auersanos pauloante nouerat. Commemorabat vicissim paulus merita ecclesie erga Ferdinādum. atq3 hoc modo altercatōnibꝫ in longū res ipa semper protracta est. cum vterq3 repetendi ius suum tempus quereret. Moliri res nouas rex interim cauebat. Jacobi Picennini qui Sulmoneз in marsis et alia oppida tenebat potentiā veritus. quem postea frāciscus Sfortia socer ad regem misit. data fide se quotiens libuisset incolumem rediturū Verum aliter Jacobo q̄ putarat accidit. captus enim Neapoli a ferdinando cum filio ꝛ in carcerem coniectus. nō ita multopost vita priuatur. figmento adhibito quod in carcere ipo decidens crus fregisset. dum redeuntes ab Ischia (quam aenariaз antiqui vocabant) triremes regis de gallis victrices studiosius q̄ cautius per fenestram inspicit. Sūt qui arbitrantur hominem adhuc viuere. qd ego nullo mō credo. cū nullus esset in italia aptior. si auctoritatē hoīs ī militia respicis ad euertendū. Ferdinandi regis impium. Substiterat in via hac re cognita (Senis nanq3 erat) ducis Mediolani filia Neapolim ad maritum itura. vt fidem faceret nulla patris sui culpa Ferdinandum in Jacobi Picennini necem cōspirasse. Quid aūt ea de re suspicati sint hoīes optime nouimus. Fuere etiaз q

dicerent id prius a Paulo pontifice scitum foret: cum illis diebus archiepiscopus mediolanēsis a pontifice ad regē & a rege ad pontificem frequenter ꝑmeauerit. Cūq; paulus ipse dixerit audita hominis captiuitate: appellatōnum iudicem e medio sublatum eē Sed verum est illud virgilianum. Nescia mens hominū fati sortisq; future. Nullius eñ magis ꝙ iacobi picennini spera oprimere Ferdinandi contumaciam Paulus potuisset: si tum in vita fuisset quando inter eos de soluendo tributo contentio est orta: ac bellum prope certum. Nam celebratis nurꝰ ac filij nuptijs hac vna re & iacobo morte stabilito regno Ferdinandus cū pontifice instat vt et tributum ei diminuatur: et quedā oppida que de regno possidebat ecclesia ei redderētur. Misit eo Paulus bartholomeum rouerellam legatum tituli sancti clementis presbiterum cardinalem. qui regis mentem aliqua ex parte leniuit. Verebatur tum (credo) vterq; ne solis ac lune eclipses: que tunc fuere cum maxima hominum admiratione regnorum mutationem portenderent. Moritur tamen (ne corpora celestia frustra pati existimes) sequenti anno Franciscus sfortia insubrie et ligurie dux. Nam Genue dominatum biennio ante adeptus fuerat: dedentibus sese ciuibus diutino bello partim intestino et graui: partī externo agitatis. Gallorum eñ dominatum quem sponte petierāt reijcientes ad sex milia gallici nominis ante oculos Renati regis interfecere. qui cum triremibus aliquot bene armatis aderat: recuperande vrbis causa: que iam a gallis defecerat. Mortuo itaq; frācisco sfortia mediolanensium duce: cardinales statim paulus ad se vocat: quid eēt agendum consulit. Censuere omnes mittendas esse litteras et nuncios ad principes Italie ad populos. q eos adhortarentur nil noui moliri: sed pacē ante initam seruare: maxime vo tam iniquo tempore quo a thurco cōmuni xp̄ianorum hoste vexaremur. Preterea vo epm conchēsem Mediolanum mittit oratum populum illū: vt nil antiquius fide putaret quā Galeatio Francisci filio prestiterat. Aberat tū Galeatius iussu patris in galliam cū exercitu missus: dum rex olouisius cum principibus regni dicto suo haud quaq; obtemperantibus bellum gerit. Ex federe eñ dū Genuam in pheudū accipit p̄sidia regi franciscus subministrabat. Requirebat et hoc affinitas inter eos contracta: cum galeaz regine ac ducis sabaudie sororē in vxorem accepisset. Qui cognita patris morte relicto bello: quod regio noīe ꝯtra burgūdie ducem inchoauerat: Lugduno abiēs. ac cum paucis ꝑmutata veste in patriā rediēs: ditōe paterna auxilio matris que populos in fide continuerat: sine vlla cōtentōne potit. Paulꝰ vo cōpositis hoc modo italie rebus: cum intelligeret militiam Rhodiorum militū ob inopiam ad nihilū redigi: eoꝝ magistrū ac primates religionis ad se vocat corrigendi erroris causa. qui post frequētes conuentꝰ ad s. Petrum habitos tedio animi & senio confectus moritur: sepeliturq; in basilica sancti petri nō longe a sacello sancti andree: in cuius locum karolus orsinus suffectus: Rhodum ad tuendam insulam propere mittitur. Interim vero cum Paulo nunciatum eēt in poli oppido in equicolis posito mltos hereticos inesse: dominū loci cum viris octo et feminis sex cōprehēsos: et ad se perductos cognito hominum errore ignominia notauit: et quidē grauissima eos potissimum qui pertinaciores fuere. Nam mitius cum his est actum. qui errorem cōfessi veniam petiere. Erant eñ eius secte. quam a peruersa mēte opinionis esse dicimus: q diceret nullū verum xp̄i vicarium eē eorum qui post Petrum fuere: nisi qui paupertatem xp̄i imitati sunt. Aucto deinde cardinalium numero ad. x. eñ eodem tempore creauit: quorum de numero hi fuere: franciscus sauonensis ordinis minorum generalis. M. Barbo presul vicentinus. cuius opera & cōsilio magnis ī rebus semper est vsus: Oliuerius archiepiscopus neapolitanꝰ. A. Episcopus aquilanus: Theodorus monferratus: reliqui partim galli: partī vngari et angli sunt habiti Senatu itaq; in hūc modū aucto: ad cōponendam italie pacem totus cōuertitur. Nā cū florētini qdā a factōe petri medices ciuili discordia pulsi: vt deiesaluus Neroniꝰ & angelus acciaiolus: ac nicolaꝰ sudorinꝰ bartholomeū bergomatē ꝯcitassent. q magnā vi eqtū ac peditū habebat: vt ī hetruriā cū exercitu mouēs: se ac extorres oēs in patriā reducēt: adiuuātibꝰ eē venetis occulte tñ ꝑmo qdē ipetu posse & velle subuertē totā italiā visꝰ ē. vex cū ī flāmīea galeatiū ducē mediolnāēsez obuiū hūisset cū regis ac florētini ꝑplī copijs: habēas inhibuit: & cūctādo potiꝰ ꝙ pugnādo vicē ānixꝰē. Pugnatū ē tñ semel atq; acriter comitis vrbinatis auspicijs ī agro bononiēsi ad ricardinā: id ei loco noīn ē. Dū castrametat. q̄ qdē tpe ꝟ bergomate actū certe erat. si tum Galeatius affuisset. qui Flo-

rentiam componende rei bellice causa profe-
ctus pauloante fuerat. Ferunt qui tanto pre-
lio interfuere: nusq̃ etate nostra maiore contē
tione certatum esse: nec prelium antea fuisse ī
quo plures desiderati fuerint. tum autem ve-
neti sibi potius q̃ homini cauentes: cohorti-
bus aliquot et turmis et in auxiliū missis pa
cem enixius querere: eius cōficiende arbitri-
um omne in pontificē deferentes. Qui rei sue
quoq; admodum timens: si victoria ad regē
et ducē recideret: vt pax cōficeretur instabat
Erat em̄ opinio quorundam hominū nō vul
garium Bartholomeum conniuente pontifi
ce padum traiecisse: quo mutato florentinorū
statu inferre bellum Ferdinando regi cōmo-
dius posset: cui ita infensus erat: vt accire cō-
tra eum nouos quoq; in italiam hostes cogi-
tauerit. Vocatis itaq; ad se omniū principū
legatis: pacem his rationibus cōposuit: vt vtē
q; pars que bello ceperat redderet: vtq; Bar
tholomeus copias suas in Cisalpinam galli
am reduceret. seruareturq; pax illa: que antea
inter franciscum sfortiam et venetos apd lau
dam pompeianam composita fuerat. In vna
re tn̄ addubitatum est: excluderetur ne a pa-
ce italie Sabaudie dux vel Philippus frater
qui eo anno venetorum stipēdiis militauerat
ꝓuinciā Galeatii bello vexauerat. Petebant
veneti vt inter federatos is quoq; censeretur
Negabat id fieri posse Galeatius: cum dicēt
se nunq̃ pro amico et socio habiturum: quem
rex francie hostem haberet. Verum tantū va-
luit Paulus blandiciis et pollicitatōnibus:
vt legatū Galeatii contra principis sui decre
tum in sententiam suipius traxerit. Hanc ob
rem iratus Galeatius: et Laurentiū pisauri
ensē legatū suū exilio mulctauit: et sabaudiē
ses ita bello vexauit: vt eos pacem exposcere
coegerit: que quidem ex arbitrio regis fran-
cie postea composita est: interuenientibꝫ et re
gine et vxoris Galeatii precibus: que ducis
sabaudie sorores sunt. Compositis autē hoc
modo rebus Paulus ad ociū conuersus. po-
pulo romano ad imitationem veterū ludos
q̃magnificentissimos et epulum lautissimum
instituit: procurante eam rē Vianesio bono
niensi pontificis vicecamerario. Ludi autem
erant pallia octo: que cursu certantibꝫ in car-
nispriuio proponebantꝰ singulis diebꝫ. Curre
bant senes. adolescentes. iuuenes iudei. ac se-
orsum pastillis primo quidem pleni: quo tar-
diores in cursu eēnt. Currebant et equi: eque
asini: bubali tāta cū omniū voluptate: vt om-
nes pre risu pedibꝫ stare vix possent. Cursus

autem et stadium erat ab arcu Domiciani vs
q; ad edes sancti marci. vnde pōtifex ipse soli-
dam voluptatem percipiebat. Ac etiam in
pueros ceno oblitos post cursum munificen-
tia vsus: vt singulis carlenū (nūmi argentei
id genus est) condonaret. Sed ecce in tam pu
blica omniū leticia subitus terror Paulū oc-
cupat. Nūciatꝰ ei quosdam adolescentes du-
ce Calimacho in eū conspirasse: cui pre timo-
re vix respiranti: nescio quo fato nouꝰ etiam
terror additꝰ. Aduolat em̄ quidam cognomē-
to philosophus homo facinorosus ⁊ exul. qui
vitam primo et reditū in patriam deprecatus
nūciat: ac falso quidem Lucā totiū romanū
ciuem Neapoli exulantem: cum multis exuli
bus in nemoribꝫ veliternis a se visū: ac pau
lopost affuturum. Timere Paulus ac ma-
gis trepidare tū cepit. veritꝰ ne domi et foris
opprimeretur. Capiuntꝰ permulti in vrbe: tū
ex aulicis: tū ex romanis. Augebat hominis
timorem Vianesius. Augebant et alii eius fa
miliares: qui ex tanta perturbatōne aditum
ad maiorem dignitatē ⁊ vberiorem fortunam
sibi querebant. Irrumpebant cuiusuis domū
sine discrimine. Trahebant ī carcerem quos
suspectos cōiuratōnis habuissent. Et ne ego
tante calamitatis expers essem: domum vbi ha
bitabam multis satellitibus noctu circūdant
fractis foribꝫ ac fenestris vi irrumpūt: Deme
triū lucensem familiarem meū comprehēdūt
a quo vbi sciuere me apud cardinalem mantu
anū cenare: statim accurrūt: et me in cubiculo
hominis captū ad Paulum confestim trahūt
Qui vbi me vidit: ita īquit duce Calimacho
in nos coniurabas. Cum ego fretus innocen
tia mea: ita constanti animo respondi: vt nul
lum conscientie signum in me deprehendi pos
set. Instabat ille discinctus et pallidus: et ni-
si verum faterer: nunc tormēta mihi: nūc mor
tem proponebat. Cum ego cum viderem om
nia armis et tumultu circumsonare: veritus
ne quid grauius ob formidinem et irā ī nos
consuleretur: rōnes attuli: quam ob rem cre-
derem Calimachum nil aliquid tale vnq̃ mo
liturum. nedum meditatū fuisse: q̃ consilio: li
gua: manu: solicitudine: opibꝫ: copiis: cliente
lis: armis: pecuniis: oculis postremo careret.
Ceculus em̄ erat et. P. Letulo somniculosior
ac. L. crasso ob adipē tardior. Omitto q̃ nec
ciuis quidem romanus erat qui patriā libe-
raret: nec presul qui pontificatum sibi Pau-
lo interempto desumeret. Quid poterat Cali
machus? Quid auderet? Erat ne ligua ⁊ ma
nu promptus? Habebat ne ad tantam rē cō-

ficiendā certos homines delectos et descriptos: quorum opera vteretur? nisi forte vellent Glaucum et Petreium fuge sue comites: alteros gabinios ac Statilios eē. Tuz Paulus ad vianesium conuersus: hic inqt (me toruis oculis aspiciens tormento cogēdus est verum fateri: nam coniurandi artē optime nouit. Utinam cōsideratius mecum egisset Paulus: non eñ me statim tormento subiecisset. Nam cum verum cōiectura queritur: nec de facto constat in cōiuratōne potissimum: et que ante susceptum negocium: et post sint gesta queritur. Consideratur vita coniurantis: considerantur mores: ambitio: cupiditas tum facultatum tum honorū et si quid antea dictum: scriptum: aut factuz sit quod eo tendat. Horum nihil considerauit Paulus in carcerem nos conijcit. Uerr cuz admoneretur ab his qui bene sentiebāt quibusqz exploratum erat Lucaz totiū nusq̄ pedem neapoli mouisse. ne tantum tumultum cum suo discrimine concitaret. reuocat edictum tercio die quo prohemia illis ꝓponebat. qui lucam reum maiestatis vel viuuz vel mortuum in potestatem suaz redegisset non tamen quadratios fratres. quos ob eā suspitionē ceperat et torserat: dimisit. Subesse aliquam latentem causam videri volebat. ne leuitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus. ad nos statim animum adijcit. Mittit in arcem hadriani vianesiuz cū Johanne francisco clugiensi sanga et satellite qui nos quouis genere tormentorū adigat. ea etiam fateri que nusq̄ sciebamus. Torquentur prima et sequenti die multi: quorum pars magna pre dolore in ipis cruciatibus concidit. Bouem phalaridis sepulcrū hadriani tum putasses. adeo resonabat fornix ille concauus vocibus miserorum adolescentum. Torquebatur lucidus homo omnium innocentissimus. Torquebatur marsus demetrius. augustinus campanus optimus adolescens. et vnicum seculi nostri decus. si ingenium et litteraturam inspicis. quibus cruciatibus ⁊ dolore animi mortuū postea crediderim. Fessi tortores nō tamen saciati. Nam ad viginti fere eo biduo questioni subiecerant. me quoqz ad penam vocant. Accingunt se operi carnifices. paratur tormenta. spolior. laceror: trudor tāq̄ grassator et latro. Sedet vianesius tāq̄ alter Minos stratis tepetibus. ac si in nuptijs eēt. vel potius in cena atrei ⁊ tantali. Homo inquā sacris initiatus. et quem sacri canones vetāt de laicis questionem habere. ne si mors subsequatur. quod in tormentis interdum accidere solet. irregularis (vt eorū verbo vtar) et impius habeatᷣ. Neqz hoc quidem contētus. dum pendere miser ī ipis cruciatibꝫ nonnilla sange clugiensis attrectans hominem rogabat. a quo puella donū amoris habuisset. De amoribus locutus. ad me conuersus instabat. vt seriem coniuratōis vl' fabule potius a calimacho confictе explicarem. dicerēqz quid cause eēt. cur pomponius qui tunc venetijs erat. ad me scribens patrem sanctissimū in suis litteris appellaret. te inquit pōtificem creauerant coniurati omnes? Flagitat item dederim ne litteras Pomponio ad imperatorem. aut ad aliquem xpianum pricipem suscitandi scismatis. aut cōcilij causa Respondeo me nūq̄ consiliorum calimachi participem fuisse. quippe cū inter nos simultas eēt haud parua. Nescire item cur pomponius me patrem sanctissimum appellaret sciturum ab eo nam paulopost vinctum affuturum dicebat. De pontificatu vō non eē cur soliciti eēnt q̄ vita priuata semper contētus fuissem. Ad imperatorem vō me nūq̄ litteras misisse. nec Pomponij opera ea in re vsum esse. id etiā ab eo sciturum. Tandē vō delinitus aliquātulum tot meis cruciatibꝫ non tamen satiatus. deponi me iubet vesperi maiores subiturum. Deferor in cubiculū semimortuus. nec ita mltopost reuocor a q̄storibus bene potis et pransis. aderat ⁊ laurentius archiepiscopus spalatrensis. petūt quid mihi colloquij fuerit cum Sigismundo Malatesta. qui tum in vrbe erat. De litteris inquam. de armis. de prestantibus ingenijs. tum veterum tum nostrorum hominū loquebamur. deqz his rebus. que in hominū colloquia cadere pñt. Minari tuz vianesius ac maiores cruciatus ꝓponere nisi verr faterer. Rediturum se die sequenti. meditarer interim vbi eēm. et qbus cum mihi esset agendum. Reducor iterum ad cubile. vbi tātus me repēte dolor inuasit. vt vitā cū morte cuperē ꝑmutare. recrudescētibꝫ doloribꝫ ob refrigerata mēbra quassa vehementer ac lesa Recreabat me tñ ñ parr angeli bufali romani eqtis hūanitas. quē anno añ paul⁹ī carcerē ꝑiecerat. ob interfectum a marcello filio frācīscū cappociū. Id eī factum angeli suasu Paulus dicebat. Angel⁹ itaqz ac franciscus nepos quibus cū ī codē cubiculo diuertebā quo min⁹ doloribꝫ ⁊ inedia morerer. suis ma manibus et medelas et cibum mihi afferre

bant. Post biduum vo Cristoferus veronensis Pauli medicus ad me veniens: bono inquit animo te eē iubet Paulus: ac de se bene sperare breuiq3 liberum futuru3. Sciscitor qñ id fore speraret? Respondet homo liber audientibus omnibus qui tum aderant: nō ita cito fieri posse: ne leuitatis et seuitie argueret pontifex: q illos quos tanto tumulto cōcitato cepisset ac torsisset: statim veluti innoxios dimitteret. Neq3 hoc quidem contentus paulus: quos pauloante piuratōis et maiestatis accersierat: eosdem mutata sentētia ob diuulgatam fabulam hereseos accusat. Trahitur ad vrbem Pomponius venetijs captus: p totam italiam tanq̄ alter Iugurtha ducit͂ iu iudicium Pomponi⁹: vir simplicis ingenij: neq3 cōiurationis neq3 alicuius sceleris conscius. Rogatus cur nomina adolescentibus immutaret. Ut homo liber erat: quid ad vos ī quit et Paulum si mihi feniculi nomen indo Modo id sine dolo et fraude fiat. Amore nāq3 vetustatis antiquorum preclara nomina repetebat: quasi quedam calcaria: que nostram iuuentutem emulatione ad virtutem incitaret. Trahitur et Lucillus ad vrbem tāq̄ re⁹ maiestatis: qui in sabinis tetricam illam vitam ducebat: q ad Campanu3 scribens: que littē postea deprehense sunt: heliogabali cuiusdam amores reprehēdebat ita occulte tam vt nisi a cōscio dignosci res ipa nō posset. Vianesius autem diligens pastor ad nos cū tormentis sepius rediens: torto etiam petreio calimachi comite in fuga comprehenso: ac nihil confesso: q diceret ebriosam illam calimachi collocutōnem nullius momenti existimandā fuisse: omnia oculis collustrans: ne refractis parietibus tanq̄ Dedali ex alta arce volaremus: carcerem subterraneū meditatur: ac fabris statim locat: eoq3 conijcit franciscum anguillaram Gattalusium: franciscum aluianū Iacobum ptolomeum quadriennio ante molestia carceris maceratos. De libertate nr̄a interim nullum verbum fiebat. Erat tum imperator in vrbe: voti eī̄ gratia venerat cum magno comitatu: quem Paulus magna cum impensa honorificentissime suscepit: expēsis decem et octo milibus nummum aureorum. Ambos ex mole hadriani sub eodem pallio a laterano redeuntes comitante honorato q3 insperi. Substitit paulus in ponte: donec imperator equites aliquot crearet. Abeunte deinde imperatore: cum iam metu omni liberatus eēt. Nam et equitum et peditum suorum magnam partem in vrbem vocauerat: verit⁹ nequid tumultus a populo romano excitaretur: presente imperatore decimo mēse post captiuitatē nostram in arcem veniens: ne tantum tumultus frustra concitasse videret͂: multa nobis obijcit: sed illud potissimum: q de immortalitate animoru3 disputaremus: teneremusq3 opinionem platonis: quam diuus Augustinus xp̄iane religioni simillimam esse censet: Merito inquit aurelius: cicero deum inter philosophos platonē vocat. qui certe cunctos ingenio et sapientia superauit. hunc mihi delegi quo cum disputarem: qui et de vltio hominis fine. et d diuina natura melius q̄ ceteri philozophatur. In dubium inquit Paulus disputando deum vocabatis. Quod quidem omnib9 philosophis et theologis nostrorum temporum obijci potest. qui et animos et deum et omnes intelligentias separatas disputandi: ac veri inueniendi causa in dubiu3 plerumq3 vocant. Preterea vo heretici sunt: vt ait augustinus: qui quod praue sapiunt. ptinaciter defendunt. Sanam disciplinam nū q̄ aspernati sumus. quod facere psueuerunt (vt ait leo) erroris magistri. qui seorsum ab ecclesia sentiētes heretici merito: hieronimo teste: sunt appellati. Ratōem vite mee postea q̄ sapere per etatem cepi vsq3 ad hec tempora reddere vobis possum. Nullum mihi facinus impingi potest. nō furtum. nō latrocinium. ñ sacrilegium. non depeculatus. non parricidiu3: non rapina. non simonia. Uixi vt xp̄ianū decebat. cōfessionem et cōmunionem in anno semel presertī3 intermisi nūq̄. Nil ex ore meo excidit. quod contra symbolum eēt. aut heresim saperet. nō su3 imitatus simoniacos. carpocratianos. ophitas. seuerianos. alogios. paulinos. manicheos. macedonios. aliamue hereticorum sectam. Preterea vo paulus crimini nobis dabat. q nimiū gentilitatis amatores eēmus. cum nemo eo huius rei studiosior esset. quippe qui et statuas veterum vndiq3 ex tota vrbe conquisitas ī suas illas edes q̄s sub capitolio extruebat cogereret. auecto etiā ex sancta Agnete beate constantie sepulchro. frustra reclamantibus monachis loci. qui postea mortuo paulo sepulchrum illud porphireticum a Sixto pontifice repetiere. Preterea vo nūmismata prope infinita ex auro argēto ereue sua imagine signata sine vllo senatuscōsultu in fundamētis edificiorum suorum more veterum collocabat: veteres potius hac in re q̄ petrum anacletum et linum imitatus. Cum vo nostra de re inter palatinos episcopos et duos fratres esset aliquando discepta-

tum:quorum alter erat ordinis Francisci
alter Dominici. venerunt fere omnes in
hanc sententiam: nihil esse in nobis quod
heresim saperet. Uerum cum Paulus in
arcem venisset:excluderetur qꝫ de industria
Franciscus patronus noster veritatis as-
sertor:quo liberius Leonardo loqui lice-
ret:eadem dicit que pridie. Rogati senten-
tiam qui tum aderant:et si ad nutum pon-
tificis aliqua ex parte loquebantur:nostrã
tamen causam leuiorem faciebãt ac pon-
tificem mitiorem reddere conabantur. So
lus autem inter omnes Lelius valle Ro-
manus ciuis et aduocatus concistorialis
nostram causam libere tutatus est. Confu-
tat omnia que a Leonardo dicta erãt:que-
qꝫ partim affirmauerat alter aduocatus
Andreas sancte crucis. Fit autem interdi
cendum de Academia mentio. Inclamat
tum. M. Barbus sancti Marci cardina
lis nos non academicos esse:sed fedatores
Academie. Quid turpitudinis autẽ a no
bis in academiam prodierit certe non vi-
deo:cum nec fures:nec latrones:nec incen
diarij:nec decoctores essemus. Ueteres aca
demicos sequebamur:nouos contemnen-
tes qui in rebus ipsis nil certi ponebant.
Paulus tamen hereticos eos pronuncia-
uit. qui nomen Academie vel serio:vel io-
co deinceps cõmemorarent. Iusta est hec
ignominia Platoni:ipse se tueat̃. Uolebat
Paulus rebus in omnibus videri acutus
ꝛ doctus: volebat item videri facetus:deri
debat fere omẽs contemnebat. Interrogat
tum Pomponium hominẽ irridens. quod
ei a teneris annis nomen imposuerant pa-
rentes. Respondet pomponius se binomiũ
fuisse. Confusus nouitate rei paulus sub
stitit amplius de nomine q̃rere. Ad me autẽ
conuersus in omnem cõtumeliam prorupit
omitto ꝙ mihi cõiurationem:heresim:ma
iestatis crimen obijceret. q̃ omnia iam pur
gata erant. obijtiebat etiaꝫ ingratitudineꝫ
ꝙ in me licet ingratum officiosus fuisset: si
spoliare homines emptione sua incognita
causa. si carcere. si tormentis. si ignominia.
si calumnia afficere beneficiuꝫ est. Certe er
ga me beneficus et liberalis dici põt paul⁹
et ego ingratus. qui tantorum maleficiorꝫ
immemor ab vrbe non discesserim. suis mã
datis obtemperans. suis pollicitatõib9 to-
tiens frustratus. Abijt inde minabundus:

et ob iram quã tuꝫ conceperat nos vsqꝫ ad
integrum annum retinuit. Ita eũ credo iu
rasse quando nos cepit ꝛ in carcerem ꝓiecit
noluit periurus videri. Dimissos tandẽ in
edibus suis viginti diebus ita nos retinet:
vt efferre pedem domo non liceret. Uagari
deinde per Uaticanum sinit. Fatigatus
postremo cardinalium precibus liberos tã-
dem nos facit. Uocor nõ ita multo post lit
teris a Lodouico gonzaga principe Man
tuano ad balnea Petriolana valitudinis
causa. quam in carcere dextero humero
debilitatus contraxeram. Eo vt proficisce-
rer primo vetuit Paulus. ꝙ diceret se bre
ui rei mee bene consulturum. Eo tamen ac
redeo spondente reditum meuꝫ bessarione
cardinali niceno viro prestantis ingenij et
singularis litterature. Fidem meam com-
mendat Paulus. ac crebro iactat opti-
mam eius erga me voluntatem. Post di-
scessuꝫ borsij Estensis. quem ad vrbem cuꝫ
magno equitatu venientem magnificentis
sime et laute susceperat. ducemqꝫ ferrarie
creauerat. me breui visuruꝫ quo in me ani
mo esset. Idqꝫ etiam oratoribus tum vene
torum tum ducis Mediolanensis. qui me
ei commendauerant sepe pollicitus fuerat
Biennio hac spe ductus vel frustratus:
potius ire Bononiam institueram cum
cardinali Mantuano eiusdem ciuitatis
legato. quo minus id facerem vetat Pau
lus. dicitqꝫ (ita erat vrbanus et facetus)
me satis sapere et facultatibus potius q̃
litteratura indigere. Sed ecce dum expe-
cto:vt mei tandẽ tot calamitatib9. tot mal'
circumuenti misereatur: pontifex ipse apo- Moritur Paul. Apoplex.
plexia moritur secunda hora noctis. solus
in cubiculo nemine vidente:cum eo die le-
tus etiam concistorium habuisset pontifi-
catus sui anno sexto. mense decimoquinto
kalendas Augusti. M.cccclxxj. Fuit autẽ
in homine quantuꝫ ad corpus pertinet ma
iestas pontifice digna. erat enim magni ac
vasti corporis adeo. vt dum ad rem diui-
nam proficisceretur solus emineret. Circa
cultum corporis et si morosus non erat:
nequaq̃ tamen negligens habebatur. Fue-
re etiam qui dicerent eum dum in publicũ
prodiret faciem sibi fucis concinare. De
apparatu pontificio non est cur ambigas
maiores ab h' vno superatos regno p̃serti. si-
ue mitrã velis appellaȓ. i quã m'ltas opes

contulit: coemptis vndiq3 ac magnis precijs adamantibus:saphiris:smaragdis:chrisolitis:byaspidibus:vnionibus: et quicquid gēmarum in precio est:quibus ornatus tanq̄ alter Aron in publicum forma humana augustiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat et admirari. Hanc ob rez nonnunq̄ peregrinos in vrbe retinuit: intermissa ostendendi sudarij cōsuetudine:quo a pluribus eodez tempore cerneretur. Preterea vō ne solus differre a ceteris videretur:publico decreto mādauit proposita pena:ne quispiam bireta coccinea(ita appellāt capitis tegmen)preter cardinales ferret:quibus etiaz primo pontificatus sui anno pannum eiusdē coloris dono dedit:quo equos vel mulas sternerent dum equitant. Voluit preterea in decretum referre: vt Galeri cardinalium ex serico coccineo fierēt sed id quominus decerneretur vetuere illi q bene sentientes diminuendā esse ecclesie pompam non augendam cum detrimento xp̄iane religionis predicabant. Ante pontificatū vō predicare solebat: si fors vnq̄ ei contigisset: singulis cardinalibus singula castella se donaturum:quo vitandi estus vrbani causa secedere percōmode possent. Sed pontificatum adeptus:nil minus cogitauit:pontificatus tamen maiestatem tum auctoritate tum armis augere conatus est. Nam Tricaricensez episcopum in gallias misit:qui cognita leodiensium et ducis burgundie cōtentōne eos ad cōcordiam reuocaret:sublato interdicto quo leodienses notati erant ob pulsum iniuria episcopum suum. Verum dum tricaricensis hec q̄ accurate agit:vt id ad solum pōtificem pertinere ostenderet:a leodiensibus cum eorum episcopo capitur. Hanc ob rem dux Burgūdie inita pace cum Lodouico francie rege(tā eñ bellum inter se gerebant)adiuuāte ipo rege Leodienses grauissimis cedibus psecutus: eorum vrbem tandem euertit: et captos episcopos liberauit. Preterea vō Paulus cognita regis bohemie perfidia ī hominem Laurētio rouerella epo ferrariensi legato ita vngaros et germanos cōcitauit:vt breui et stirpez Georgij funditus sustulerit:et nomē hereticorum fuerit deleturus:ni poloni id regnuz ad se pertinere dicentes mathiam vngarie regez tenuissent bello lacessitum:quo minus regno Bohemie potiretur. Duo tamen bella 7 quidez parua in italia suscepit:que nulla re prius repetita bello sz insidijs primo incboata:postea deseruit. Cuz igitur Tolphe veteris dominos insidijs primo:mox armis:cum id nō

cessisset duce Vianesio aggressus eēt:obsiderēq3 locum et oppugnaret:superueniētibus regijs copijs:que a bello qd in flamminea ptra bartholomeum Bergomatem gestum eē diximus:quo in exercitu vrsini militabant repente effusa fuga obsidionem deserit:cum amplius sexaginta milibus passuum hostes abesset Atq3 ita Tolpham post longam cōtentionez qua etiam vrsinos sibi inimicos ac prope hostes fecerat:decem et septem milibus nummū auri emit:familie vrsine potentiam veritus: que dominis loci affinitate cōiūcta erat. Hisdem quoq3 artibus Robertum malatestaz sigismundi mortui filium aggressus:cum etiaz dolo suburbium ariminense cepisset vrbemq3 aliquādiu oppugnasset: Laurētio spalatrensi archiepō tantum negocij procurantem:superueniente postea federico comite vrbinati cum regio ac florentini populi exercitu et obsidionem relinquere coactus est:et fuso turpiter ac fugato eius exercitu:pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat laurentius potiundi Arimini:opportunitatem amissam esse:dum auare nimium stipendia militibus persoluit:dumq3 ignoratione rerum et tarditate ingenij rem ipam que momento tēporis colligitur in bello potissimum in longū ducit. Natura eñ in rebus agendis ita ppostерus Paulus erat:vt nisi fugatus rem quā tumuis claram et apertam incboaret:aut incboatam perficeret. Quanq̄ ipe iactare solebat:vt sibi in multis vsui fuisse:cum in pluribus si verum fateri volumus sibi ac romane ecclesie id admodum nocuisset. In colligēdis aūt pecunijs ita diligens fuit:vt fere semper beneficia et epatus his cōmitteret:qui officium aliquod venale haberent:vnde elici munus posset. Omnia eñ officia suo tempore venalia erant:quam ob rem factum est:vt q episcopatum aut beneficium vellet:officiū aliqd emeret:quo lenocinio quod vellet consequeretur:superatis cōpetitoribus omnibus doctrina et probitate vite quouis magistratu et honore dignis. Preterea vō cuz epatus vacaret quo plures annate eodem tempore soluerent digniores:vt ipe pdicabat ad vberiores epatus mouens:magnam pecuniaruz vim vndiq3 colligebat. Redimendarum quoq3 pensionum vsum nō improbauit. His aūt pecunijs interdum etiam ad liberalitatem vtebat. Nā et cardinales paupes maxime et epos 7 principes ac nobiles domo extores. virgines:viduas:egrotos frequenter iuuabat. Curauit itē vt rome annona ceteraq3 ad victuz pertinētia

viliusq̃ antea venderentur. Edificauit etiam splendide ac magnifice tum apud sanctū marcum tum do in vaticano: quod ad munificentiam pertinet. Venatōnem quoq; miro apparatu edidit duci ferrariensi in campo merule huic autem p̄fuit eius ex sorore nepos. S. Lucie cardinalis quem vna cum baptista Zeno altero nepotes cardinales an̄ creauerat. Adire hominem die dormientem: ac noctu vigilātem: attrectantem gemmas et margaritas difficile erat: nec nisi post m̄ltas vigilias. q̄ si tibi patuissent fores: audire hominem non audiri ab homine necesse erat. adeo copiosus in dicēdo habeba. Morosus erat et difficil': tū domesticis tam externis: et sepe quod promiserat: mutata sententia inuertebat. Volebat videri astutus rebus in omnibus: hanc ob rem perplexe nimium inter duz loquebatur. Quare amicicias principum ac populorum non diu seruauit: q̄ variarum partium haberetur. Varia ciborum genera sibi apponi volebat: ⁊ peiora queq; semp̄ degustabat. Clamabat interdum nisi que expetebat ex sententia ei apposita fuissent. Bibacissimus quidem erat. sz vina admodum parua ⁊ diluta bibebat. Peponum esu cancrorum pastillorum: piscium: succidie admodum delectabatur. quibus ex rebus ortam crediderim apoplexiam illam q̄ e vita sublatus est. Nam duos pepones ⁊ quidem p̄grandes comederat eo die: quo sequenti nocte mortuus est. Justus tamē ē habitus et clemens. Plerosq; aūt latrones pena carceris ad sanitatem redigere conatus est fures: parricidas: perfidos: periuros. Humanitatis aūt studia ita oderat ⁊ contemnebat: vt eius studiosos vno nomie hereticos appellaret. Hāc ob rem romanos adhortabatur: ne filios diutius in studijs litterarum versari paterentur. Satis esse si legere et scribere didicissent. Durus interdum ⁊ inexorabilis si quid ab eo peteres habebatur: neq; hoc cōtentus conuicia ⁊ probra in te conijciebat: plura tamen p̄stabat q̄ vultu facturum pre se ferret. Vno tamē postremo laudari potest: q̄ domi monstra nō aluerit: q̄q; domesticos suos ⁊ familiares in officio continuerit. ne ob fastum et insolentiā populo romano ⁊ aulicis stomachū facerent.

Paul. 2. hostis humaniorum studiorum.

Excellentissimi historici Platine in vitas summorum pontificum ad Sixtum. iiij. pontificem maximum preclarū opus feliciter explicit: accurate castigatū ac impēsa Antonij koburger Nurenberge impressuz. iij. idus augusti consummatum. Anno salutis xp̄iane. M.cccclxxxj.

Laus deo.

219.

Post hunc Paul. 2. Pontifex creat. Ao 1471.
Franciscus Saona oriundus, Sixtus 4. vocatus. natione Ligur, qui sedit Annis 13. quam vitam clausit. Anno Imperij Frid. 3. quadragesimo septimo. Christi vero 1486.

220.

Hunc sequitur Innocentius 8. qui sedit annis 5. mens. 11. Moritur anno Pontif. 12. & apud S. Petr. sepelit.

221.

Sequitur hunc Alexand. 6. Hispan. qui Annis 11. & 8 dieb. sedit. moritur 10. Maximil. Regno. Ao Christi 1503. succedit

222

Pius 3. qui tm dieb. 17. sedit. suffectus in locum eius

223

Jul. 2. natione Ligur. qui sedit Annis 10.

224.

Ao Chri 1513 Leo 10. succedit qui prius Joann. Medices Florentin. vocatus. hic legat. misit, qui tu a Luth. male acceptus. 8. annis sedens. moritur.

225

Adrianus 6. Carol. 5. Imperat. olim Preceptor. Romae succedit, Ao 1522. Vix biennio sedit.

226.

Sequitur Clemens 7. Ao Chr. 1524.

223 A.C. 1503 Jul. 2
224. A.C. 1513 Leo 10
225 A.C. 1522 Adrianus 6
226. A.C. 1523 Clemens 7
227. A.C. 1535 Paul. 3.
228. A.C. 1550 Jul. 3.
229 A.C. 1555 Marcell. 2.
230. A.C. 1556 Paul. 4.
231. A.C. 1561 Pius 4.
232 A.C. 1567 Pius 5.
233 A.C. 1572 Gregor. 13.
234. A.C. 1585 Sixtus 5.
235 A.C. 1590 Vrban. 7
236 A.C. 1591 Gregor. 15.
237 A.C. 1 Innoc. 9.
238 A.C. 1592 Clem. 8.
239 A.C. 1605 Leo 11.
240 A.C. 1606 Paul. 5.
241 A.C. 1621 Greg. 15.
242. A.C. 162 Vrban.

BARTHOLOMAEUS [SACCHI] DE PLATINA. Vitae pontificum. 12 August, 1481.

Panzer 89; Hain 13,047; Pollard, part 2, p. 420.

Printed in gothic type, in two columns, 55 lines to a column. It has 128 leaves; the size of a leaf is 272 × 198, and the text measures 218 × 129 mm. The names of the popes, used as chapter headings, are in large type. The first eight or ten leaves contain numerous marginal notes in a sixteenth-century hand. The binding is oak boards half-covered with skin. For inside lining leaves of a vellum manuscript were used.

The real name of the author was Bartolommeo (or perhaps Baptista) Sacchi. He was born in 1421 in Piadena, near Cremona. The name "Platina" he had adopted from the Latin name of his native village. First a soldier, later he turned to the sciences and became one of the minor humanists of his time. Cardinal Bessarion recommended him to Pope Pius II, who in 1464 appointed him to be one of his "Abbreviators," whose duty it was to draw up the papal bulls and briefs. The Pope, however, died in the same year, and his successor, Paul II, discharged many of the Abbreviators, among them Platina. The men felt indignant, and Platina wrote a letter to the new Pope, that he would bring his case before the Rota Romana, the high tribunal of the Papal State. In answer the Pope had him arrested and kept him in chains for months. Regaining his freedom, Platina joined his former colleagues in forming the Roman Academy, the chief function of which was — so his enemies said — to poke fun at the priesthood. Platina was again arrested and, under the charge of treason and conspiracy, was put on the rack in the fortress of Sant' Angelo. Broken down, after a year's imprisonment he was released. Sixtus IV, Paul's successor, finally rehabilitated him, appointing him librarian of the Vatican, in which office he remained till his death in 1481.

Platina's chief work is "The lives of the Popes." He begins with St. Peter and carries the chronicle to the death of Paul II. On the whole, the work follows the traditional stories, and its value lies mainly in the elegance and vividness of its style. From Eugene IV to Sixtus IV, however — that is, the last forty years — the narrative is original. These chapters Platina wrote as a contemporary, though perhaps as a not altogether unbiased one. The account of Paul II, in which he tells of his own sufferings, is certainly no eulogy of that pope.

The "Vitae pontificum" was first printed at Venice in 1479. It was often reprinted during the fifteenth century, and was also translated into several languages.

Theodore Parker's copy.